ספרות עזר · אנציקלופדיות

קהלת יעקב - ב

רבי ישראל יעקב אלגאזי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קהלת יעקב - ב

רבי ישראל יעקב אלגאזי

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קהלת-יעקב-ב/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

מענה לשון ח"ב לשון חכמים 5
אות א 5
אות ב 39
אות ג 46
אות ד 49
אות ה 52
אות ו 55
אות ז 59
אות ח 61
אות ט 66
אות י 67
אות כ 69
אות ל 74
אות מ 78
אות נ 87
אות ס 91
אות ע 92
אות פ 96
אות צ 100
אות ק 102
אות ר 103
אות ש 106
אות ת 110
ספר מענה לשון ח"ג 113
אות א 113
אות ב 117
אות ג 120
אות ד 122
אות ה 125
אות ו 128
אות ז 131
אות ח 134
אות ט 135
אות י 136
אות כ 141
כל דבר שהיה בכלל וכל שלא היה בכלל 146
אות א 146
אות ב 148
אות ג 149
אות ד 150
אות ה 151
אות ז 153
אות ח 153
אות י 155
אות כ 155
אות ל 157
אות מ 157
אות נ 161
אות ע 163
אות פ 165
אות ק 166
אות ר 167
אות ש 167
אות ת 169
אות ל 169
אות מ 258
אות נ 263
אות ס 266
אות ע 273
אות פ 278
אות צ 280

אות ק 298
אות ר 329
אות ש 330
אות ת 362
קונטרס מדות חכמים 363
אות א 364
אות ב 397
אות ג 400
אות ד 405
אות ה 413
אות ו 415
אות ז 416
אות ח 417
אות ט 444
אות י 451
אות כ 452
אות ל 458
אות מ 467
אות נ 471
אות ס 476
אות ע 478
אות פ 486
אות צ 486
אות ק 487
אות ר 491
אות ש 492
אות ת 494

מענה לשון ח"ב לשון חכמים

אות א

א

אבידה מצינו בלשון חכמים לשון אביד' דלאו אבוד ממש אלא אונס, כמ"ש בב"מ דף מ"ג (ע"א) מאי אבדו שנטבע ספינתו בים דהיינו נאנסו. הרב מורי זקני ז"ל (הליכות אלי מע' א' כלל קמח):

ב

אבידה בפ"ב דמ"ק (יב:) וכלן אם כוונו מלאכתן במועד יאבדו. דעת הרמב"ם (בפירוש המשניות שם) בלשון יאבדו ר"ל שב"ד מאבדים אותו ממון ועושים אותו הפקר. וה"ה ז"ל פ"ז מה' י"ט כתב בשם הרמ"ך שהגאונים כ' מניחין אותה לאבוד אבל להפקירה ולאבדה בידים לא קנסו ועיין להרב בעל תי"ט פ"ב דמ"ק שהביא ראיה לדברי הרמב"ם ע"ש:

ג

אבד. כתב הכנה"ג חה"מ סימן מ"א אות י"ט להגהת הטור דיש חילוק בין אבד לנאבד דאבד ר"ל שיש עדים שנאבד מן העולם והיינו נקרע השטר או נשרף. ונאבד ר"ל שנאבד ממנו ולא מן העולם ועפ"י הדקדוק כן הוא האמת שיש חילוק בין אבד לנאבד עכ"ל ושותי' דמר לא ידענא אם שאמת הדבר שיש חילוק עפ"י הדקדוק בין אבד לנאבד והיינו דאבד הוא פועל יוצא ונאבד מדבר על הדבר עצמו וכמ"ש אצלנו בלשון תורה אות אלף בתיבת אבד מ"מ עיקר החי' אף שניתן להאמר כדי לישב דברי הרא"ש דלא להוו סתראי לאו במשמע אבד ונאבד תלוי הדבר ואיפכא מצינו בפ"ק דכתובות דף י"ו מאי אבדה הטמינה ובשבועות דף י"א אמרינן פר ושעיר של יה"כ וכן שעירי ע"ז שאבדו והפריש אחרים תחתיהם ואם איתא להא נאבדו הוה ליה למתני ובפרק מי שהיה טמא תנן חבורה שאבדה פסחה ואמרו לאחד צא ובקש ושחוט והלך ומצא ושחט ולא קתני שנאבדה פסחה והאיכא טובא ועיין למהראנ"ח בדרשותיו פ' קרח דס"ט ע"ג דרפ"ה:

ד

אבל. מצינו בלשון חכמים שפי' לשון הודאה ור"ל אמת. בערובין דף ל' אמרו להם אבל וכן בדף מ"א א"ל אבל ע"ש:

ה

אגב. בלשון חכמים בכל מקום היינו היכא דמקנה לחבירו קרקע ומטלטלי' דנקני' באגב היינו בקרקע של מקנה ולא של קונה דאמר ליה מקנה קני הני מטלטלי אגב קרקע וזהו הבנת לשון אגב. ומצי' חדוש בפרק הזהב דמ"ו דקאמר ואי אמרת מטבע נקנה בחליפין נקנו ליה מעות להאיך אגב סודר כו' נר' דגם לשון אגב הוא על מה שנותן הקונה דקי"ל

כמ"ד בכליו של לוקח דליכא למימר דפריך הש"ס אליבא דלוי דקאמר בכליו של מקנה דלא הוי הלכתא כותיה. ונפקא מינה לשטר מתנה שכתוב בו קנינו מיניה בקנין אגב סודר. ועיין בתשו' בית שלמה סוף סימן מ"ב, וע' בנאמן שמואל ר"ס ק"י לשון השטר בלשון אגב:

ו

אגב כתב הר"ן בפ"ק דקדושין דדוקא לשון אגב שאמרו חכמים מהני למקני מטלטלי אבל אם שינה הלשון ואמר מטלטלי עם מקרקעי לא מהני ועיין במור"ם ח"מ סי' ר"ב דין ב' זו היא שיטת רש"י ז"ל והראב"ד חלוק עליו:

ז

אדם אע"ג דבלשון תורה איש ואשה מקרו אדם כמ"ש זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם וכן בפ' מדין כתיב שא את ראש מלקוח השבי באדם ובבהמה וכן מן האדם ומן הבקר וכ"כ עוד כמה פעמים באותה הפ' שכלן על הנשים מיירי דהא הרגו כל זכר וכ"כ שם בפ' ונפש אדם מן הנשים. גם גבי נגעים כתיב אדם כי יהי' בעור בשרו. וכ"כ אדם כי ימות באהל דכלן נשים בכלל ולא אצטריך קרא לרבויינהו וכמו שכתבנו בחלק הקודם בלשון תורה נר' דמ"מ בלשון חכמים לפעמים לשון אדם דוקא הוא בגברי וכההיא דאמרינן בפרק הבע"י לא יבטל אדם מפ"ו אא"כ יש לו בנים. ואמרינן תו התם אע"פ שי"ל לאדם כמה בנים אסור לעמוד בלא אשה שנאמר לא טוב היות האדם לבדו כו' דבהא ודאי כינוי אדם הוא דוקא בגברי דאתתא לא מפקדא אפ"ו. ותו איכא סיעתא ממ"ש המבי"ט ח"א סי' של"ט על כל דוכתא שאמרו חכמים דעתו של אדם קרובה אצל בנו דכל מה שתקנו חכמים לבן מטעם דדעתו של אדם קרובה אצל בנו כגון ההיא דמשיא אשה לבנו גדול בבית דקנאו בלתי חזקה וכן המזכה לעובר שלו אף שהוא לדבר שלב"ל קנה וכן ערב לכתובה דלא משתעבד משום דמצוה קעביד דאב לגבי בריה שעבודי משעבד משום דדעתו של אדם קרוב' אצל בנו היינו דוקא אב אבל דעתה של אם קרובה אצל בנה לא אמרי' ע"ש. אלא דשבתי וראה דהרב ז"ל גופיה תבר לגזיזיה בתשו' ח"ב סי' קל"ז שכתב על לאה שהקנית לבנה חתול א' של אנגליא ועד זמן ג' חדשים נתן הפירות לבתה דהוי דבר שלב"ל כתב ז"ל דאע"ג דלאחר לא משיירא בעין יפה לבתה משיירא בעין יפה דדעתו של אדם קרובה אצל בנו ע"ש והתם באם לבת הוה עובדא והחליט הדבר לדין דקנתה הבת מטעמא דדעתו של אדם קרובה א"ב. גם אגב זה דקדקתי על דבריו עוד שם בזאת התשו' שבח"ב דאמאי לא אמרינן דדעתו של אדם קרוב' אצל בנו אמרו ולא אצל הבת. והנה מצאנוה סברא הלזאת להרמ"ע מפאנו סי' נ"ח שכתב ז"ל אין דעתו של אדם קרובה אצל אחין ואפי' בן אצל אביו ואפי' אצל בנותיו כמו אצל בניו הזכרים. ויש לישב

דבבת אצל האם ואם אצל הבת לא אמרינן הכי דבת רגילה אצל אמה כדאמרינן בכמה דוכתי' דאגידא בה טובא ועיין בתשו' שי למורא סי' מ"ג בפרט זה. עוד מצינו בלשון חכמים שאמרו בכמה מקומות חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכתב הרד"ך בבית ט' ח"ו דהיינו דוקא באיש ולא באשה דאתתא לא מפקד' ע"ש באורך וכן כתב בס' לקט הקמח חא"ה דף קפ"ט ע"ג בשם הרדב"ז ז"ל וכן נראה מתשובת הר"ב פ"מ ח"א סי' ב' ושבתי וראה גם לזאת פלוגתא דרבוותא היא וכמ"ש הרב בני חיי אה"ע סי' ל"ח ובס' משנה למלך פ"י מהל' גרושין הי"ח דס"ל דחזקה שאמרו אין אדם עושה בב"ז היינו אחד האיש וא' האשה שהיא גם היא תחת שם כולל דאדם. וכן מורין כל דברי חז"ל במקום שאמרו בלשון אדם שהוא שם כולל לאיש ולאשה כמו אין אדם מקנה דבר שלב"ל אין אדם עושה קנוניא בהקדש לא יקוב אדם שפופרת של ביצה לא יאמר אדם לחברו לשכור פועלים וכיוצא כהנה אספרם מחול ירבון. וההיא דפרק הבע"י שאמרו לא יבטל אדם מפ"ו מצאתי בתשו' הרד"ך בית י"ז ח"ט עלה שם הרב בהסכמה דלטעמא דתלמוד' דקאמר מפ"ו בטיל מאשה לא בטיל כדקאמ' שמואל אע"פ שי"ל לאדם כמה בנים אסור לו לעמוד בלא אשה כו' ופי' הר"ן בלא אשה משום הרהור אלא נושא אפי' דלאו בת בנים כגון עקר' או קטנה או איילוני' ע"כ א"כ מה"ט נמי אסור לה לאשה לעמוד בלא בעל משום הרהור וכאומרן יותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא ורוצה אשה בקב ותפלות כו' ולישנ' דמתני' נמי דייקא דקתני לא יבטל אדם כו' ולא קתני לא יבטל איש כדקאמ' בסיפא איש מצווה בפ"ו כו' והיינו משום הך דיוקא דדייקינן מינה הא יש לו בנים מפ"ו בטיל מאשה לא בטיל דהך דיוקא שייך בכל שם אדם א' האיש וא' האשה ע"ש באורך בתשו' הרמתה:

ח

אדם כי היכי דבלשון תורה כינוי אדם אין עכו"ם קרויין אדם דאמרינן ביבמות דף ס"א ובב"מ דף קי"ד ובכריתות דף ו'. הכי נמי יש לדקדק בל' חכמים מדשנינו פ"ב דבכורים דם מהלכי שתים שוה לדם בהמה להכשיר את הזרעים ופי' הרמב"ם והר"ש ז"ל דם מהלכי שתים היינו דם האדם. ואיכא למידק דאמאי סני ליה לתנא למתני' דם האדם בהדיא וצ"ל דתנא בעי למיתני לישנא דפסיקא דכלול כל מיני אדם לכל הדעו' מה שלא הי' יכול לכלול בכינוי אדם דאין עכו"ם קרויין אדם הרב תי"ט פ"ב דבכורים:

ט

אדם חשוב שאמרו חכמים אצל קדושין. לאו דוקא אדם חשוב השוה לכל אלא אפי' דלאו חשוב אלא לדידה שנהנית שהוא מקבל ממנה מהני והויא מקודשת הר"ב עצמות יוסף (דכ"ג) [דף ה' ע"ב]:

י

אותיות. מצי' בלשון חכמים ור"ל שמות בפ"ה דברכו' גדולה דעה שניתנה בין ב' אותיות, שנ' כי אל דעות ה' ופרש"י בין ב' שמות:

יא

אחוריה. הא דאמרי' בפ"ק דעירובין (יג:) משום דחזיתיה לר"מ מאחוריה ואלו חזיתיה מאפיה כו' פרש"י כשלמדתי לפניו ישבתי בשורה שלאחריו ע"ש:

יב

אומרים מצי' בלשון חכמים במשנה ומפרש מאי אומרים כופין. ריש פרק ז' דערכין המקדיש את שדהו בזמן שאין היובל נוהג אומרים לו כו' ופריך והתניא כופין ומשני מאי אומרים כופין:

יג

אחרים. דאמרינן בגמ' תופס לב"ח במקו' שחב לאחרים, משמעותו אחרים דוקא ולא לוה או יורש עצמו דלאו אחר הוא, תשו' הר"ם אלשיך סי' ל"ז. ועיין במבי"ט ח"ב קפ"ז, ומהרשד"ם א"ה סי' קס"ב, ותורת אמת סי' ס"ז ומהרש"ך ח"ב (קנ"ט) [קצ"ט]:

יד

אחר בלשון חכמים ותנאי ב"ד יבם נמי אקרי אחר אע"ג דבלשון תורה אין אח בכלל אחר תוס' פ"ק דסוטה דף ה' ד"ה לאחר ולא ליבם כו':

טו

אחריות הבא בלשון חכמים נכסים שיש להן אחריו' לשון אחריות הוא מלשון הכתוב ואחריתך תאכל באש שתרגומו ושפר ארעך תתוקד בנורא ועל כן קראו לקרקעות נכסים שי"ל אחריות כ"כ הערוך ז"ל. וראיתי להרשב"ץ בפי' הכתובה שכתב ז"ל לשון אחריות לחז"ל הוא מלשון אחר ר"ל דבעל חוב יוכל לרדוף אחריהם ולטרוף אותם מהלוקח ע"כ. ובס' התשבי כתב ואנו פותרים אותו בלשון שעבוד ובס' צמח דוד כתב שעבוד לקיים הנמכר:

טז

אין אלו אלא דברי נביאות. כתבו התוס' בב"ב בפ' השותפין דף י"ב דלא לשבח קאמ' אלא שאומר דבר בלא טעם ועיין בעירובין פ"ה דף ס' ע"ב שכתבו רש"י והתוס' דהוי לשבח אלא דכי קאמרי עשו דבריהם כדברי נביאו' לא הוי לשבח ע"ש:

יז

אין רוח חכמים נוחה הימנו. כתב הרשב"א ז"ל בשיטתו לקדושין דף י"ז שיש חילוק בין כשאומר אין רוח חכמי' נוחה הימנו לכשאומ' רוח חכמים אין נוחה הימנו דכשאומר הכי ר"ל אינו לא רע ולא טוב אבל כשאומ' בתחל' אין רוח חכמים נ"ה הוא רע גמור, וע'

במהראנ"ח ח"א סי' קי"ח שכתב שיש בל' הזה איסור' נמי ויש לב"ד למנוע הדבר ההוא ולקרותו עבריינא ע"ש:

יח

אין צריך. כתב הפ"ח הל' פסח סי' תמ"ה סעיף א' דלישנא דאין צריך משמע נמי איסורא:

יט

אין צריך. כתבו התוס' בריש פ"ק דחולין דף ג' ד"ה אין השומר צריך כו' דבלשון חכמים אות ביה ב' פי' דמשמע אין צריך לעשות כן לכתחלה או משמע אין צריך בדיעבד ע"ש באורך ועיין במ"ש הרא"ש ז"ל בהל' אבל דף ט' עלה דתניא בברייתא אפרקסותו אינה מעכבת. ז"ל מדלא קאמ' אינה צריכ' קריעה מכלל דלכתחל' צריך קריעה וכן דעת הראב"ד ז"ל. ובנזיר דף מ"ו ע"ב תניא נזיר ממורט בש"א אינו צריך להעבי' תער על ראשו ומפרש התם רבינא מאי אינו צריך אין לו תקנה כיון דלא מצינן לקיומיה ביה מצות גילוח ע"כ. וביבמו' פרק מצות חליצה אמרי' יבמה שרקקה תחלוץ ואינה צריכ' לרוק פעם אחרת וכתב הרב הנמקי ז"ל דלישנא דאינה צריכה לאו דוקא אלא אפי' בעיא לחזור ולרוק לא שבקינן לה כדאמרינן דנפיק חורבה מינה דאי אמרת תהדר תרוק אמרי רקיקה קמייתא ליה בה ממשא ואתו למשרי חלוצה לאחין ע"ש:

כ

אין מחזיקין דם בבני מעיים. דקדק הרמב"ן ז"ל מלשון זה דאין מחזיקי' מדלא אמר אין דם בבני מעיים שמע מינה שאם רואין אותם אדומות צריך מליחה כשאר בשר אלא דמן הסתם אין מחזיקי' דם:

כא

אין לו שיעור בפ"ק דביצה דף י"ו תבשיל זה דערוב אין לו שיעור מאי לאו אין לו שיעור כלל לא אין לו שיעו' למעלה אבל יש לו שיעו' למטה בכזית ועיין בפ"ק דחגיגה עלה דמתניתין דאלו דברים שאין להם שיעור דף ז':

כב

אין אע"ג דבלשון תורה לשון אין לאו דוקא כמ"ש התוספות בפ"ק דשבת דף ד' עלה דארבע מתו בעטיו של נחש דאע"ג דכתיב אין צדיק בארץ ההוא ברוב בני אדם קאמר. יש לדקדק מדברי התוס' עצמם דבלשון חכמים לשון אין דוק' מדכתבו בפ"ק דברכו' עלה דאמ' אין אדם זוכה לב' שולחנות דלא גרסי' אין אדם דהא איכא כמה צדיקים דזכו אלא ה"ג לא כל אדם זוכה לב' שולחנות ע"כ מדהוצרכו להגיה לא כל אדם משמע דס"ל דבלשון חכמים לשון אין דוקא הוא וכן משמע בתוס' בנדה דס"ח ע"א ד"ה וכי תימא כו' על מה שאמרו אין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים ע"ש:

כג

אי אפש' דאמרינן בגמרא א"א לג' לוגין שלא יהיו במקום א' דאומ' א"א אע"ג דהוי ספק אלא שהוא רחוק וכן בפ"ק דנר' מתעטף בטליתו כו' ואם א"א לו שלא יגע ספקו עמא כו' והא ודאי ס' הוא שאם ודאי א"א לו שלא נגע אין זה ספק וכ"כ התוס' בפ"ק דנדה וכיוצא בר"פ התנוקת בידוע שחיתה המכה שפירושו בידוע שיש לתלות שחיתה המכה כ"כ מהרי"ק בשם הרמב"ן שכתב כן פ"ד דמכות:

כד

אינו בלשון חכמים שאינו שולל במוחלט אלא שאינו מפורש כמ"ש, התוס' פ"ק דקדושין דעבי' ק"ו ומה מי שאינו נגאל באלה נגאל כו' ופי' התוספות אינו נגאל באלה שאינו מפורש בקרא בהדיא וה"נ אמרי' בפ' הפועלים ומה אדם שאינו אוכל בתלוש כו' אעפ"י דבאמת הוא שאוכל אף בתלוש וע"כ פירושו שאינו אוכל בתלוש דלא כתיב בקרא בהדי' ע"ש

כה

אינו מעכב דעת הרא"ש בהלכות אבל ד"ט עלה דאמרינן במ"ק ואפרקסותו אינה מעכבת כתב ז"ל מדלא קאמר אינו צריך קריעה מכלל דלכתחלה צריך לקורע' וכן דעת הראב"ד אבל הרמב"ן בתורת האדם דף ח"י כתב דלשון אינה מעכבת היינו אפי' לכתחל' א"צ לקורע' מדלא קאמר ואם לא קרע אפרקסותו לא עכב ע"כ ובתשו' הר"ב פרח מ"א בסי' צ"ט אקהי ביה אקהתא מההיא דפרק התכלת דאמרי' התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת תפלה של יד אינה מעכבת של ראש דבכלן פירושן שאם נתן ד' לבן ולא הטיל חוט תכלת כמצותו בדיעב' יצא אלא דיש לישב דעת הרמב"ן דשניא ההיא דכתיב פתיל תכלת ומש"ה דוקא בדיעבד אינה מעכבת אבל הכא לא אתא לאשמועינן אלא לענין האפרקסות עצמו אי צריך קריע' או לא ואמר דאע"ג דעל אביו ואמו בעי קריעה בכל הבגדים מ"מ האפרקסות אינה מעכבת משמע שאין צורך לקרוע דמעיקרא לא אשמועי' שום קרא על ענין האפרקס אם הוא בכלל לבוש או לא וכשאמ' אינה מעכבת משמע דאין דין קריעה עליו וכדמשמע מההיא ברייתא דמייתי מאבל רבתי כי היא עיקר הראיה:

כו

אינו כלום כתב ה"ה ז"ל פ"ג מהלכות יבום וחליצה הלכה כ"ב על מה שכתב הרמב"ם ז"ל יבמה שאכלה שום ודברים שמרבים את הרוק והיה הרוק זב מפיה אינו כלום כו' כתב ה"ה ופי' אינו כלום שלא עשתה רקיק' כדין תור' אבל בדיעב' אפי' בלא רקיקה כלל חליצתה כשרה ע"כ מהריק"א:

כז

אינו לוקה בפ' שבועת העדות דף ל"ז אמר עלה דברייתא דקתני אם אמר בנזי' טמא שכן לוקה תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוק' ומפרש מאי אינו לוק' דאינו נפטר במלקות הרמ"ז:

כח

איני יודע בפ' האיש מקדש דף נ"א בסו' דקדושין שאין מסורין לביאה מחלק הש"ס בין לשון איני יודע ללשון אין ידוע ז"ל כשהוכרו ולבסוף נתערבו דייקא נמי דקתני איני יודע ולא קתני אין ידוע דאיני יודע משמע דהשתא הוא דלא ידע ומעיקרא ידע ובפ' שני נזירים דף ז"ן אמרי' אמר רבא בר הונא באומ' ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם אמר ר' אשי דייקא נמי דקתני ואיני יודע איזה מכם וכתבו התוס' ז"ל איני יודע משמע שלא נודע לו מעולם משום דלא היה עמהם והן עתה נדפס' שיטה על מס' קדושין לגאונים ז"ל ושם דל"ב ע"ד ראיתי עמדו על חקירה זו וע"ש באורך דבריהם חזקי' כראי מוצק:

כט

אינה משנה, דאמרי' בכמה דוכתי' ב"ש במקום ב"ה אינה משנה כתב הרב תי"ט בחולין פ' כל הבשר משנה א' ובנדה פ"ד מ"ד דיש מפרשים הכונה שאם ב"ש מקילין וב"ה מחמירין ואינ' מסתם משניות הנז' בעדיות אינה משנה ר"ל צריך לשבש המשנה ולגרוס בהפך עכ"ל אמנם נמצאו סוגיאות דא"א לפרש פי' היש מפרשים וצריך לפרש דברי' כפשטן ב"ש במקום ב"ה אינה משנ' ר"ל דדברי ב"ש בטלים לגמרי כאלו לא נז' וגרע משא' פלוגתא דתנאי משום דב"ה רובא בצירוף הסכמת הב"ק כמ"ש התוספות בתנורו ש"ע צא ולמד סוגיא דברכות דל"ו ע"ב ופ"ק דביצ' די"א ופ"ק דיבמות ד"ט ע"א ומדברי רש"י בשבת דף קל"ה ע"א ומדברי התוס' ערובי' דע"ב ע"ב וחגיגה דף ו' וכב' עמד על זה הרב חוות יאי' סי' צ"ד ע"ש ועיין בפ' האשה שנפלו על מ"ש זו אינה משנה פרש"י אינה משנה לא נשנה משנה זו בבית המדרש של חכמים ולא סמכינן עלה כ"כ:

ל

איכא דאמרי כתבו התוס' פ"ק דביצה די"ג ד"ה איכא דאמרי ז"ל הקשה הר"ש מקוצי דבכל הש"ס לא מצינו איכא דאמרי כה"ג שהוא להפך מן הראשון דודאי מצינו בשא' מקומות לישנא קמא דברי הכל ואיכא דאמרי בהא פליגי אבל כה"ג לא דכל הפחות הול"ל דבקטני' מחלוקת אבל בשבולין כ"ע מודו ותירץ לקיים הכלל ע"ש מהרי"ק ז"ל:

לא

איבעית אימא היכא דאמ' בש"ס תרי אבע"א כמחלוק' הראשוני' בלשון איכא דאמרי כך מחלוקת בלשון אבע"א תשובת חוות יאי' סי' צ"ד ושם כ' בלשון איכא דמתני לה ואיכא

דמתני לה בשם הרא"ש ברי"ה דף נ"ט ע"ג שכתב דלשון איכא דמתני לה ואיכא דמתני לה לא דמי לתרי לישני דעלמא ובלשון אמרי לה ואמרי לה מתבאר מסוגיא דפסחים דף ק"א ע"א דלא דמי לתרי לישני דעלמא דהא מסיק התם השתא דאיתמר הכי ואיתמ' הכי אידי ואידי בעי הסבה ע"ש:

לב

איפוך בלשון הש"ס היכא דפריך אתרי דפליגי הא

איפכא שמעי' להו ומשני איפוך ולא מסיימי' מינייהו מפכינן סתמא דמילתא דבתרייתא מפכינן דמאן דמתרץ מתכוין להעמיד דבריו כ"כ הר"ן פ"ב דגיטין מהרי"ק ועיין ביבין שמועה דצ"ח ריש ע"ב:

לג

איתיבי' כתב מרן ז"ל שלשון איתביה ומיתבי לשון תשו' הם ומשמעות לשון תשובה הוא בב' פנים הא' הוא לשון קושיא כדאמרי' ב' תשובות בדב' והב' לשון תשובה ממש שמשיב לשואל לפשוט שאלתו או שמשיב לבעל המאמ' לסייעו ומזה הטעם מצי' לשון מיתיבי שהוא כמו ת"ש לפשוט בעיא בפ"ק דנדרי' די"ב מיתבי איזהו איסר כו' ולשון איתביה שהוא בא לסיוע בפ"ב דערובין דף כ"ו עלה דההוא בוסתנא דהוה בי ר"ג:

לד

איני כתב מרן ז"ל דיש מפרשים ביאו' לשון איני דמקש' תלמודא דר"ל איני מסכים בכך משום דהא אמר ר' כו' ויש מפרשים ביאור מלה זו שהוא לשון אין שהוא ענין כן בלשון הש"ס כלומר כן הוא ולפי זה האלף בחיריק:

לה

אכל בכתובות פ' אעפ"י דף ס"ה במתני' ואוכלת עמו מפרש תלמודא מאי אוכלת משמש' כמד"א אכלה ומחתה פיה:

לו

אומר כתב הר"ן ז"ל בסוף פ"ק דנדרי' באומ' יקדשו ידי לעושיהן לאו דוקא אומר אלא נעשה כאומר אמרינן מ"ש:

לז

אלתר בריש פ"ק דנדרים ד"ג ע"ב אמר רבא כגון דאמר לא אפטר מן העולם עד שאהא מיר דמן ההיא שעתא הו"ל נזיר מידי דהוה אאומר לאשתו ה"ז גיטך שעה א' קודם מיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד אלמא אמרינן כל שעתא ושעתא דילמא מיית ה"נ לאלתר הוה נזיר ופי' רש"י ז"ל לאלתר באותה שעה כל אלתר דגרסי' היינו ר"ל על אחר באותו מקום וכן מפרש הירושלמי ע"כ. ובתשו' הריב"ש סימן ש"פ כתב ז"ל ומה שהוכיח כ"ת ממ"ש בעובדא דב' ת"ח דקאמר ואסיקנהו וחזתינהו לאלתר אינה ראיה כ"כ שהרי מצינו

לאלתר שיש לו שיעור גדול ולא אביא עד על זה ההיא דתנן בפ' כל הגט ומצאו לאלתר כשר ונחלקו דתנאים בברייתא איזהו לאלתר שהיה אפשר לדחות דהתם הוא בדברי התנאים אבל האמוראים דרכם לפרש ולא לסתום ועוד דהתם איפסיקא הלכתא שלא עבר אדם שם והוא שיעור מועט וגם לא מההיא דאמר רבא פ' ח"ה גבי הגודרות אין להם חזקה לאלתר אבל יש להם חזקה אחר ג' שנים כו' הנה שכל פחות מג' שנים בכלל לאלת' דהתם לפי שב' מיני חזקות הן חזקה לאלתר דהיינו במטלטלין וחזקת ג' שנים בקרקעות קאמר הכי שהגודרות אין להם דין מטלטלין אלא דין קרקעות וחזקתן ג' אבל אפי' בדברי האמוראים נמצא לשון זה בפ' המביא תניין גבי נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ר"ש מכשי' ואמר רשב"ל בגמרא לא הכשיר ר"ש אלא לאלת' אבל מכאן ועד עשרה ימים לא נראה שבלשון האמוראים לאלת' סובל שיהא זמן גדול פחות מי' ימים אלא דהכא כיון שלא נזכ' לו שיעור יש לנו לתופסו בשיעו' המועט שנוכל וכיון שנזכר במקום אחר וחזיוה בשעתיה נראה שהשיעו' הוא שיעו' שעה א' כיון שאין לשון לאלת' סות' זה ע"כ ותמהני שלא זכר ש"ר ההיא דריש פ"ק דנדרים הנז' שהוא לשון לאלת' בדברי האמורא ובמועד קטן דף כ"ג אמרי' מתה אשתו אם אין לו בנים מותר לישא אשה לאלתר משום פ"ו משמע דלאלת' הוא לאח' ז' דהא האבל כל ז' אסו' בתשמיש ועיין בתוס' ביבמות דף קי"א ע"ב ד"ה טענת בתולים ועיין מ"ש ה"ה ז"ל בה' שבת פ"ח לענין בורר דכל מה שבורר לצורך אותה סעודה שמיסב בה מיד מקרי לאלת'. והר"ב כנה"ג ז"ל הביא עוד בשם מהר"ם אלשק' ז"ל שכתב סי' נ"ו דאע"ג דבלשון דלאלת' מצינו שפירושו אפי' אחר כמה ימים מ"מ כשאומ' תלמודא לשעתו אינו אלא שעה א' ע"כ:

לח

אלא כתבו הראשונים ז"ל דמלה זו מורכב מב' תיבות א"ל ל"א והוא מלשון בארצות האל כלומר אלה הדברים שקדמו לא כן הן וכן לשון אלמא הוא מלה מורכבת והיא כמו על מה בחילוף אל"ף בעי"ן באותיות אחה"ע. וכיוצא בזה יש בתלמוד מלות מורכבות משני תיבות דיעבד מורכב משני תיבות דאי עבד הניחא ב' תיבות הא ניחא וליטעמיך שהיא ולי טעמיך כלו' הטעם שלך שאתה מתרץ מה שאני מקשה לך זה הטעם הוא לי ג"כ ומתרץ מה שאתה מקשה אותי ולי טעמיך, אפי' מורכב מב' תיבות אף אילו. כיצד מלה מורכבת כלו' באיזה צד עיין ריש פ' הזהב ובריש פ' כיצד מברכים כ"ש מורכב ור"ל כל שבכאן כלו' כל החומרות או הקולות והן גורמו' שכן יהי הדין. לאיי מלה מורכבת מב' תיבות ל"א י"י כלו' לא בני די"ו בלשון יון בני. זה דעת הערוך אבל רש"י פי' לאיי מופנה באמת מופנה הוא. אשתקד מלה מורכבת מב' תיבות שתא קדמיתא. נוטריקון מלה

מורכבת פי' נוטראו' קונה תיבה. גימטרייא מלה מורכבת ר"ל ג"י מטו"רייא שהמלות הן כמו הרים והיוצא מהם בחשבון הוא כמו ג"י לטוריי"א ע"כ:

לט

אלא בריש פ' המגרש אמתני' דהרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני מספקא ליה לתלמודא אלא חוץ הוא או ע"מ הוא וכתבו התוס' הא דלא פשיט ממתני' דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה משום דאותו אלא פירושו רק או אבל וכונתם רצויה דלשון אלא שפירושו חוץ לא שייך אלא היכא דכבר קאמר הדין ובתר הכי קאמר חוץ מזו והיא גזרתו אבל אלא שיהי' פירושו אבל או רק לא שייך אלא היכא דצריך לפרש גזרתו דלשונו מורה על הפי' שרוצה לפרש בו כההיא דזבחים דתני אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה ומש"ה בההיא דמייתי תלמודא מנגעים דתני כל הבתים מטמאים בנגעים אלא של נכרים פשיט שפיר דלשון חוץ הוא דודאי לשון רק ואבל לא שייך ביה כיון שהוא הגזירה שיש בו ולא יותר אכן ק' בעיני מה לך אצל נגעים ואמאי לא פשיט ממתני' דפ' במה מדליקין כן היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן דע"כ אלא חוץ הוא הואיל ואין בו שום גזירה אלא הוא ופירוש מלת אלא מלה יונית היא כמו כי אם או רק או אך ר' אלי' המדקדק ועיין מ"ש בסעיף הקודם.

מ

אמורים נקראים כן על שם שהם מורים ואדונים על כל האברים ועולין ע"ג המזבח לחלק אדון העולם והאל"ף היא נוספת כאלף אמרכל הרב משנה למלך פ"א מהל' מעה"ק בשם הערוך בערך מ"ר. והוא ז"ל כתב דלשון אמורים הוא מגזרת לשון את ה' האמרת היום יתאמרו כל פועלי און וכן אמרכל אמ"ר כ"ל:

מא

אמן בפ' שבועת העדות אמן בו שבוע' קבלת דברים וכתבו רש"י והר"ן ז"ל בו שבועה העונה אמן אחר השבועה כמוציא שבועה מפיו בו קבלת דברים אם אמר לחבירו ע"מ שתקיים לי תנאי כך וכך ואמר אמן קבל דבריו וחייב לקיים תנאו ובדברים רבה ריש פ' תבא א"ר יאודה בר סימא אמן הזה יש בו ג' אספליאות שבועה וקבלה ואמנה ע"ש:

מב

אמצע כתב מהרי"ק בכללי הגמ' דבגמ' דנזיר קורא לאמצעי אחרון ע"ש וכתב מוהרימ"ט בחא"ה סי' ח' דלשון אמצע אינו נקודת האמצעי אלא לאפוקי הקצוות וחיליה ממה ששנינו בפ' ב' שעירים הזה על טהרו של מזבח וכתב הרמב"ם בפי' המשנה על טהרו באמצעו ע"כ ובה' עיוה"כ כתב ז"ל הזה בצד הדרום מקום ששלמו מתנות קרנותיו ופי' מהר"י קורקוס ז"ל באמצע לאו דוקא אלא דלאו בקרנותיו ממש הוא ונראה לי דבאמצע

לפנים מן הזר קאמר שאם הזה על זר המזבח לא יצא מ"ט דדרשינן על השלחן הטהור שיטהרנו מן הגחלים ומן הדשן וממילא שמעינן דבמקום שמניחים הגחלים להקטרה קאמ' דהיינו באמצע מן הזר ולפנים למדנו דלשון אמצע אינו נקודת האמצעי אלא לאפוקי הקצוות ודן הרב ז"ל מזה שאין להקפיד שלא לומר בגט הניתן על תנאי אם לא אבא בתוך זמן פלוני יהא גט אף אם נאמר דלשון תוך באמצע קאמ' עש"ב:

מג

אמרו בריש כריתות אמרו לו אכלת חלב ומפרש תלמודא דלאו דוקא אמרו ב' עדים אלא אמרו אפי' עד א' ומייתי ראיה ממתני' דאמרו לה מת בעליך דסגי בעד א' הרמ"ז:

מד

אנדרויגינוס מצאתי כתוב בשם הר"ם דלוזנא ז"ל דמלה זו לשון יוני הוא והיא מלה מורכבת מן א"נ דר"א שפירושו איש ומן גינו"ס שפירושו אשה כלו' שיש לו זכרות ונקבות וכיוצא בזה כתב בלשון אנדרולומוסיא שהיא מלה יונית מורכבת מן אנדר"א ומן לומוסי"א ופי' הכרתות האנשים כלל' מגיפה כוללת רבים וטובים עכ"מ ועיין להרב מ"א בא"ח סי' תקפ"ט סק"ב שכ' משם הרי"ף דאנדרוגינוס פעמים שהוא זכר ופעמים שהוא נקבה ולא ידעתי היכן כ"כ הרי"ף והדברים תמוהים דאמת נכון הדבר נמצא כתוב דארנבת הוא כן אבל במין האנושי אנדרוגינוס המוזכ' בכל מקום הוא שיש לו זכרות ונקבות שניהם גם יחד וכבר הושג המ"א בזה מהאחרונים וכן ראיתי בס' תשבי שכ' דאנדר' הוא איש וגינוש אשה מל' יון:

מה

אסיר כתב הר"ב כנה"ג ח"מ סי' שנ"ט בשם הרב אליעז' בן שושן ז"ל דיש לדקדק במקום שכותב הרמב"ם בלשון איסו' דאיסורא איכא לאו ליכא מדכתב לישנא דאיסו' והר"ב כנה"ג ז"ל הרבה להשיב עליו והעלה דאין הדב' כן כי למוד הוא הרב ז"ל בכך לומ' אסו' אפי' על דבר שלוקה מן התורה וכ"ש במקום שעוב' על לאו ואינו לוקה כמ"ש בפ"ב מה' סנהדרין אסו' לחוס על הרודף כו' ובפ"א מה' חמץ כתב אסו' לאכול חמץ בי"ד משש ולמעלה. ובפ"ט מה' מ"א כתב בשר בחלב אסו' לבשלו. ובפ"ג דע"ז כתב אסור לעשות צורה לגוי ובפ"ה שם כתב אסור לאהוב המסית ובפ' כ"א מהל' סנהדרין כתב אסור לדיין לשמוע א' מבעלי הדין כו' ובכל אלה מוזהר עליהם בנאו ויש מהן שלוקה עליהן כמבואר במקומות הנז' ואעפ"כ כתב לישנא דאסור. וכתב עוד שם שלדעת מרן הכ"מ ז"ל כל היכא דכותב הרמב"ם אסו' לבד ואינו כותב אסו' לעשות כן דין תורה או וכל העושה כן עובר בלאו כמ"ש בכל המקומות הנז' אין איסורו איסו' תורה רק מד"ס:

מו
אסיר בר"פ יוה"כ דף ע"ד אמתני' דיוה"כ אסור באכילה. פריך אסור ענוש כרת הוא ומשני לא נצרכא אלא לחצי שיעו' ומסיק התם דכל היכא דענוש כרת לא תני אסור אסור הרמ"ז ז"ל:

מז
אסור כתבו התוס' ז"ל בריש פ"ק דביצה עלה דמתני' דביצה שנולדה בי"ט ב"ש אומר תאכל ובה"א לא תאכל ז"ל וא"ת ואמאי לא תני אוסרין ומתירין וכ"ת אוסרין משמע לעולם זה אינו דאמרינן לקמן אפרוח שנולד בי"ע אסור והיינו ביומו ועוד אמרינן מותר שמן שבנר ר"י אוסר והיינו דוקא ביומו ש"מ דמצינו לשון אסור ליום א' ולא לעולם ע"ש:

מח
אסור כתבו התו' במס' ע"ז דס"ב ד"ה והתנן כו' דל' אסו' משמע דאסור לכל העולם ולאו באדם א' וכן לשון אסור לאו דוקא לכתחילה אלא אפי' בדיעבד משמע הרמ"ז ז"ל ועיין בפסחים דל"ד ע"א ואסורים מלאכול כו' ומפרש מאי אסורים אסורים לזרים. ואפשר שהתוס' לא שללו אלא שאין במשמע אסור באדם א' אבל ברבים אף שאינו שוה האיסור בכל שייך למתני שפיר אסו'. ושם כתבו התוס' בפ"ק דע"ז ד"ה מנין דלשון אסו' כי קתני בב"נ הוי איסור וחייבים עליו מיתה דאזהרתן זו היא מיתתן:

מט
אסור כתב הרמב"ן בס"ה מל"ת סי' שנ"ג דלשון הש"ס כשאומר לא אסרה תורה ירצה בו שאינו אסור כלל כאומרם בר"ה דכ"ד לא אסרה תורה אלא דמות ד' פנים בהדי אהדדי וכן בב"מ דף ס"ט כל כי האי רביתא לא אסרה תורה אלא רבית הבאה ממלוה ללוה וכן הוא בפרק קמא דשבת דף י"ג אמרי' לא אסרה תורה אלא קריבה של ג"ע ע"כ:

נ
אסור בדבריהם ז"ל הוא לחייבו נדוי מדאמרי' בפ"ח שרצים עלה דהמקשה עצמו לדעת יהא בנדוי ופריך ולימא אסו' וכתבו התוס' בשר"ת ז"ל דלאו למימרא שיהא בנדוי מאליו אלא שמנדין אותו והיינו דפרכי' ולימא אסור כלו' ובהכי משמע שראוי לנדותו שכך היא המדה לכל האסורים שהעובר עליהם ראוי לנדותו. דברי הר"ן ז"ל בפ' הנז' ועיין בתשו' הרד"ך ז"ל בית כ"ב ח"ה האריך בפרט הלז:

נא
אסור כ' הר"ן ז"ל סוף פ"ק דע"ז עלה דאסו' לעשות שותפות עם העכו"ם ז"ל אסו' אפי' איסורא דרבנן ליכא אלא ממדת חסידות אסור ומשום דלא מתסר אלא ממדת חסידות בעלמא אמרינן התם תיתי לי דלא עבדית שותפות עם העכו"ם ע"ש. ועיין בתוס' סנהדרין דס"ג ד"ה אסו' וכן בריש פ"ק דבכורות כתבו בזה:

נב
אסר מ"ש חכמים חכם שאסר לשון שאסר משמע שאסר בפי' לא חכם שלא רצה להורות ולהתיר כ"כ הרלב"ח סי' ק"ב:

נג
אף כתבו התוס' פ"ק דקדושין דט"ל ד"ה תני חדש ז"ל וא"ת ואמאי צריך להגיה אף לימא דקאי אכלאים ואומ' ר"י דכיון דכלאים דרבנן וחדש דאוריי' אין שייך למתני אף אכלאים ע"כ:

נד
אפילו כתב הרא"ש בריש הלכות ציצית בשם ר"ת שבמקום שהיל"ל אפי' ואמ' ואפי' מרבה ב' מילי והביא ראי' לדבר מהרי"ק בסוף כללי הגמ' ועיין בסוגיא דקדושין דף ע"ז ע"ב אמתני' דהאומ' זה בני ממזר אינו נאמן ואפי' שניהם מודים. ובעי התם מאי ואפי' ומשני לא מבעיא איהו דלא קי"ל אלא אפי' איהי דקים לה לא מהימנא ולא מבעיא היכא דאית ליה חזקה דלא מהימני אלא אפי' עובר נמי דלית ליה חזקה דכשרות לא מהימנא ע"כ:

נה
אפילו כתב הרמב"ן בפ' א"ט אבל מגבה אפי' כטרפ' דאסא טריפה יש לפרש וה"ה לפחות מכך מדקאמ' אפי' אלא אורחא דמילתא והר"מ במז"ל הכשיר בפחות מכן והכי מסתב' מדאמרינן בפ' מי שמת אפי' אכל כדי דינר דוקא דינר אבל פחות מדינר לא מהו דתימא ה"ה אפי' פחות מדינר כו' ובברכות אמרי' אפי' מיל מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוז' מכאן יש ללמוד שכל שיעורי חז"ל בכיוצא בזה אע"ג דקתני עלייהו אפי' דוקא כשיעורא הא פחות מכאן אין במשמע עכ"ל מהרי"ק ז"ל דק"ז ובדף ק' רע"ב:

נו
אפילו כתב בתשו' הלק"ט ח"ב סי' ק"א וז"ל ואודיעך עוד מה שקבלתי חילוק בין אפי' לאף. והוא כי אף אמרינן כשהחלוקה הראשונ' או האומ' הראשון הוא בהדיא אז אמרי' על הב' אף זו כראשון וכן אף פלוני כפלוני. אמנם אפי' לא אמר אלא כשהב' החלוקות מחודשות חלוקת הלא מבעיא וחלוקת האפילו ובתרוייהו אתא לאשמועינן מה דלא הוה שמעינן עד השתא דאי חלוקת הלא מבעיא היא בהדיא לא הול"ל אפי' אלא אף כלומ' אף זו כזו שהיא בהדיא אלא ודאי מדקאמ' אפי' ש"מ דבר מההיא דהיא בהדיא אתא לאשמועינן תרתי היינו הל"מ והאפילו. וראיה לזה מדברי מרן הב"י ז"ל בא"ח דשע"ט סוף ע"א שכתב ז"ל כתב רב שר שלום ט"ב שחל בשבת ונדחה ליום א' או שחל בא' בשבת שפיר דמי למיכל בשרא ולמשתי יינא אבל אין אנו רגילין כך אפי' בשבת אין

אנו אוכלים בשר ושותים יין בסעודת המפסקת. ולישנא דאפילו דנקט הכי קאמר לא מבעיא בשחל באחד בשבת דהשתא התענית קבוע בזמנו וחמיר טובא אלא אפי' כשחל בשבת ונדח' ליום א' דלא חמיר כולי, האי דביום שבת שהוא זמנו לא חל כלל אפי' הכי אין אנו אוכלים כו'. ואפשר דהאי ואפי' אינו מדוייק והוי כאילו כתב ואף בשבת אין אנו אוכלים כו' ע"כ. הרי דבתירוצא קמא הלא מיבעיא והאפילו הם מחודשים ובתי' בתרא משום דלא ניחא תי' קמא למימר דחמיר כשחל בא' בשבת טפי מכשחל בשבת ונדחה קאמ' דאפי' אינו מדוייק והוי כאלו כתב ואף ואחתינהו לכשחל ביום א' וכשחל בשבת ונדחה בחדא מחתא וקאמ' דכשחל סעוד' המפסקת או משום יומיה או משום דחיה אף אלו דינם כמו בחול הרי דמשום דקאי לכשחל בחול דהוא מלתא דפשיטא קא עקר ליה מלישנא דאפי' ואוקי לה בלישנא דאף עכ"ל ולע"ד כן יש להוכיח מתלמוד ערוך בריש פ"ק דגיטין דתנן המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ רג"א אף המביא מן הרקם כו' ר"א אומ' אפי' מכפר לודים ללוד רשבג"א אפי' מהגמונייא להגמונייי הרי דר"ג תני אף המביא מן הרקם משום דממד"ה פשוט אמנם ר"א ורשב"ג תנו בלשון אפי' משום דלא מבעיא מן הרקם והלא מבעיא דמכפר לודים הוו רבותא נמי. אלא דצריך להתישב בההיא דקדושין דתני האומר זה בני ממזר אינו נאמן ואפי' שניהם מודים כו' דחלוקת הל"מ פשיטא ופשיטא דאיהו לא קים לוה ותו דאיכ' חזקה דכשרות. ועוד עיין ביומא דף מ"ו דקאמ' התם אברי עולה שנתותרו עושה להם מערכה וסודרן ואפי' בשבת ועיין בפרק האומר דגיטין דף ס"ג במתני' דאפי' הם הראשוני' והם האחרוני' ומה שכתב הרשב"א שם בשם הרמב"ן דאשכחן דקאמ' אפי' ואינו לרבותא ע"ש.

נז

אעפ"י ואע"ג שניהם דבר א' דאע"פ ר"ל דב' שהוא שגור בפי הכל וכן לשון אע"ג ר"ל דבר שנראה לכל וגב הוא לשון חוץ כמו כלי חרס אין מטמ' מגביו והכונה הענין מבואר בנגלה כ"כ כת הקודמין ז"ל. וכתב הר"ב כ"מ ז"ל בפ"א מהלכות רוצח דלשון אע"פ הוא כלשון אפי' דיש לו לא מבעיא ע"ש:

נח

אעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר כתב רבינו יונה ז"ל ריש פ"ק דברכות דמשום שאינו מוכיח לגמרי אמר אין ראיה לדבר. והר"ן ז"ל בפ"ק דפסחים וכ"כ רש"י שם דמש"ה אמר אע"פ שאין ראיה לדבר משום דד"ת מדברי קבלה לא ילפינן ע"ש. וכתב מהרי"ק ז"ל בסוף כללי הגמ' בשם המפרשים ז"ל דאשכחן במשנה ששונ' התנא לשון אע"פ במקום שהי"ל לשנות הואיל בפי"ו דכלים החמת שיעורו כב' פקעיו' של שתי אם אינה מקבלת

של שתי אע"פ שמקבלת של ערב טמאה כו' וכיוצא במשנה הנז' בבית הקערות ובית הרעי דע"כ לפרש דלשון אעפ"י טעמא הוא כלומ' הואיל ומקבל כו' ע"כ:

נט

אפשר כתב בתשו' הר"ב פרח מ"א סימן ק"ו שכשכותבין הראשונים ז"ל בדבריהם אפש' אין לחוש ולומ' שמא ספוקי מספ"ל דהא אשכחן ליה להרא"ש ז"ל בפ' השולח שכתב גבי נדר ע"ד רבים דהבעל יכול להפר אפי' נדר שהודר ברבים דעל דעת בעלה היא נודרת ואפש' אפי' אם יבטל הבעל דעתו ויתן לה הבעל רשות לדור עד"ר אינו מועיל כיון דסתם אשה ע"ד בעלה היא נודרת ע"כ. ופסקו הטור באה"ע ס"ס צ"ו בפשיטות שכתב ז"ל ואפי' נתן לה הבעל רשות שתדור ע"ד רבים ע"כ וכ"כ בפסקי הרא"ש. ודכוותא איכא טובא דכותבי' ואפש' אינו משום שמסתפ' בדב' אלא דרך ענו' כותבי' כן ע"כ. ועיין בתשובות הרא"ש סוף כלל נ"ו בדין אשה שנתנה לבעלה חצי הנדוניא שהיה ליורשים לירש בכח תקנו טלטול' כו' וכ' בסוף דבריו ז"ל שאם היתה האשה יכולה להפקיע התקנה וליתן כל הנכסים לאחר מותה אפש' שזה היה כנגד התקנה ע"כ ולשון אפש' הוא משולל ההבנה שכבר פסק שם בהדיא בריש הכלל הנז' שאינה יכולה להפקיע התקנה ע"ש:

ס

אי אפשר. כתב בתשו' הרלב"ח סימן קי"ב ז"ל כבר למדנו הרמב"ן ז"ל בחידושיו פ"ק דמכות שבכל דבר שהוא רחוק דאי אפש' לעשו' בנקל שייך לומ' לשון אי אפש' ובהכי ניח' אות' ששנינו אי אפש' לכוין מעשרות בשבולי' דקשה דנהי דאי אפש' ע"י מנין לכוין לפי שיש עומרי' גדולים וקטנים מ"מ ע"י משקל אפש' ואפש' לכוין. אבל אי אפש' דנקט לאו דוקא וה"ק אי אפש' בנקל לכוין מעשרו' בדרך הנהוג אלא בדרך רחוק' בטורח והפסד שצריך להניח קצירו להכניס טורטני לשקול ע"כ. כנה"ג ז"ל:

סא

אפיקורוס כ' הרע"ב ז"ל בריש פ' חלק ובפ"ב דאבות שהוא לשון הפק' שמבזה התור' ולומדיה ומחשיבה כאלו הן הפק' א"נ דמשים עצמו כהפק' ובמקום אחר מ"כ ז"ל אפקורסין ב' מלות הן אפיק רסן ר"ל הרסן מופק מהן והולכין בלא רסן ולכך הם ממרים כסוס ההולך בלא רסן ע"כ

סב

אפר כשם שבלשון תורה אפר נקרא עפר כדיליף בפ' כסוי הדם מקר' דמעפ' שריפ' החטא' והכי נמי עפר אקרי אפר נראה שכן בלשון חכמים נמי יש לפרש אפר דהיינו עפר מדשנינו ריש פ"ב דתעניות ונותנים אפר מקל' ע"ג התיב' וכ' רש"י דאצטריך למתני

אפר מקלה משום דעפר נמי מקרי אפר להכי תנא אפר מקלה בפירוש משום דהכא בעינן אפר ממש מפני זכרון אפרו של יצחק ע"ש:

סג

אירוסין בלשון חכמים קרו נשואין נמי לדעת רש"י בריש פ' האשה שנפלו במתני' דעד שלא נשאת דרש"י כתב דנשאת משמע אירוסין והתוס' כתבו דאין משמע אלא נשואין ע"ש ד"ה האשה שנפלו כו' וכ"כ התו' בפ' בית שמאי דק"ח ע"א ד"ה קטנה שלא מיאנה כו' כתבו שם דנשאת ה"ה נתקדשה אלא שלא חש לדקדק ע"כ מ"מ משמע להו דודאי שיש לדקדק כ"כ בקונטרס ס' גט פשוט דקל"ט ע"ד בשם מהרימ"ט תשו' כ"י וע' בס' מכתב אליהו דכ"א ע"ג וע"ד ובס' משנה למלך בהל' אישות פט"ו כ' דמצינו להרמב"ם דקרי לאירוסין נמי נשואין שהרי כ' בריש פ"ו מה' איסורי ביאה ז"ל פצוע דכה וכרות שפכה שנשאו בת ישראל כו' והתם פשיטא דלאו דוקא נשאו דהא בקדושין תליא מילתא וכ"כ בה' מכירה פ"א ד"ט ע"א ע"ש ובכל מקום שאמרו אם נשאת לא תצא אם נתקדשה לבד אי הוי כנשאת ע' בהרב המבי"ט ח"א סי' קפ"ז וקפ"ט ובקונט' מהרח"ש דף ס' ובמהריק"א דף קכ"ב וע' במרדכי ס"פ האשה רבה ובהגהות ר"פ הנז' וע' בהריב"ש סי' תק"ח שכ' דכל מקום שאמרו אפי' אם נשא' תצא דכל דעבד' איסור' ונשא' אף אם לא נבעל' תצא מזה ומזה וכל הדרכי' האלו בה:

סד

ארג לשון שכותבין בכתובה לאתפרע מכל שפר ארג הוא מלשון חמדה כי תרגום נחמד מרגה כ"כ הרשב"ץ בביאור הכתובה:

סה

אשתו כ' בקונטרס ס' גט פשוט דקל"ט ע"ד בשם מהרימ"ט וז"ל בארוסה, שנכתב בגט אנת אנתתי נראה דכשר דארוסה נמי אשתו מקריא מדחשיב בריש פ"ק דקדושין הרי את אשתי בהדי לשונות דמהני ואילו הרי את נשואתי נראה דמסתמא לא מהני שהוא לשון כניסה לחופה ואין כאן חופה ועוד מדאצטריך בפ' ארוסה לאפוקי ארוסה שלא תשתה מדכתיב תחת אישה אלמא סתם אשה אף ארוסה במשמע וכן אמרו אשתו ארוסה לא אונן ול"מ לה בפ' כ"ג ונזיר ופ' כשם ועוד בפ"ד מיתות אמרי' הכל היו בכלל הנואף והנואפת והוציא את הארוסה לסקילה כו' אע"ג דהתם אשר ינאף את אשת איש כתיב וביבמות פ' ב"ש דק"ח עלה דהן הן קדושיה הן הן מיאוניה כתבו התו' דנשאת ה"ה נתקדשה אלא שלא חש לדקדק ע"כ מ"מ משמע שיש לדקדק ועוד ראיה ממ"ש בפ"ק דקדושין ויצאה אשתו עמו להוציא ארוסתו שאינה עמו ואם ארוסתו לא מקרייא אשתו עמו למ"ל מאשתו נפקא עכ"ל:

סו
אשגרת לישן מצינו בלשון חכמים כגון תעניות ומעמדות אי נמי גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אע"ג דקושטא לא הוי הכי ואשגרת לישן דרגיל הש"ס לשנותן יחד כמ"ש הר"ן בפ' בני העיר וכ"כ עוד בפ"ק דבב"מ עלה דאמרינן דשטרי חלטתא ואדרכתא דאדרכתא לאו דוקא ואשגרת לישן הוא דרגיל הש"ס לשנות חלטתא ואדרכתא וכ"כ החו' בפ"ק דברכות גבי נשים ועבדים כו' וכ"כ בריש פ"ק דב"ק עלה דאונס ומפתה ומוציא ש"ר דממונא הוא ובגמרא מוציא ש"ר לית ביה ממונא אלא ק' כסף אלא אשגרת לישן הוא ואגב אחריני נקטי' מהרי"ק:

סז
אשי כהן גדול. כ' בס' צרור המור בפ' ויצא שקורין לכ"ג אישי ולא אדוני משום דזה השם קראו לאה אמנו הפעם ילוה איש"י אלי וגם מצד אומנותו שהי' באש ומאכלו באש דכתיב אשי ה' ונחלתו יאכלון:

סח
אשמאי גבי זקן אשמאי יש מן הגאונים ז"ל שפי' זקן אשמאי גוי דהא ר"י הוה קאים מקמי סבי ארמאי ודחו פי' זה דר' יוחנן מפני דרכי שלום הוה קם ולאו מדין תורה ואיך יאמר מפני שיבה תקום אפי' זקן אשמאי ורש"י ז"ל פי' זקן אשמאי ישראל רשע וגם פי' זה דחו התו' דהא כתיב שאת פני רשע לא טוב ופי' ר"ת אשמאי בור עם הארץ שמלשון והאדמה לא תשם דתרגומו לא תבור וכן פירש הצמח דוד דהוא מלשון שממה או לשון אשם אבל ר' אלי' המדקדק בס' תשבי כ' דיותר נכון לפרש שהוא מלשון אשימא הכתוב במלכים ב' י"ז שהוא מקוף והזקן שאין בו חכמה דומה לקוף:

סט
אשר בפ"ג דגיטין ד"ל מת חברך אשר איעשר לא תתאשר ופי' רש"י אשר האמן והחזק הדבר כמו לשון שריר וקיים ע"כ:

ע
אתרא כ' מהריק"ו שו' קע"א דף קצ"ג ע"ב דלשון אתרא בכל התלמוד אינו ר"ל עיר א' דוקא אלא לשון כולל הרב' עיירו' יחד כמו אתריה דר' אתריה דשמואל שר"ל בכל מקום שהיתה שררתו של רב מתפשטת שם וכן אתריה דשמואל ע"ש לענין דינא דסבלונות דאמר רב פפא באתרא דמקדשי והדר מסבלי ע"ש באורך כנה"ג ז"ל:

עא
אם לא מתי ואם מתי בתנאי גט, ש"מ. כתב בסדר הגט למהר"י מינץ סי' ע"ב דצ"ל לשון זה דוקא אם לא מתי ואם מתי ולא יאמר אם לא אמות ואם אמות כי לשון חכמים כך

הוא והביאו מור"ם סי' קמ"ה ס"ה וע' בס"ה למהרשד"ם א"ה סי' ק"ה כתוב בלשון אם לא אמות ואם אמות:

עב

אנוס כת' הרב ב"ז סי' ק"ל וז"ל ועל דרצה ההוא תלמיד לדמות אונס כשוגג נראה לע"ד דלא דמי דהא הבא על אשתו שלא בשעת וסתה וראתה דם בשעת תשמיש פטרינן ליה מקרבן חטאת דחשבינן לי' כאנוס כדמייתי לה בשבועות פ"ג ובאלפסי ת"ר לכל אשר יבטא האדם בשבועה פרט לאנוס היכי דמי כדרב כהנא ורב אסי כו' ולא חשבינן ליה הכא לשוגג דהשוגג היה לו לבדוק ולדקדק יפה ואלו בדק ודקדק יפה לא היה בא לידי כך אבל זה מה היה לו לעשות הרי טהורה היתה ושלא בשעת וסתה בא עליה ולא חשבינן ליה אלא אנוס דהא לא ידע שהיה שם שום דבר להכשל בו דאי' ידע מזיד הוא וכיון דלא ידע אנוס הוא. ועל כרחיך צ"ל דשלא סמוך לוסתה עסקינן מדקרי ליה אבייי התם אנוס דאי בסמוך לוסתה הי' לא שייך למקרי' אנוס כיון שפשע בשעת כנוס' כדדייקי התו' בשבועו' פ' ידיעת הטומאה דף ט"ו ד"ה אלמא שלא בסמוך, ואלו לענין שוגג אמרינן במס' כריתות פרק ספק אכל במשנה חלב ונותר לפניו ואכל את אחד מהם ואינו יודע איזה מהם אכל וכסבור שניהם שומן דהיתר' אשתו נדה ואחותו עמה בבית ושגג באח' מהם ואינו יודע באיזה מהם שגג כסבור זו אשתו וכסבור שטהור' היא ונמצא שאשתו הית' נדה ושבת ויוה"כ ועשה מלאכה דאינו יודע אם בשבת עשה אם ביוה"כ ר"א מחייב חטאת ור"י פוטר מאשר חטא בה עד שיודע לו במה חטא כדאי' התם ואליבא דר"א דמחייבו חטאת בשביל ששגג דהא היה שם איסור קבוע ור"י פוטר דבעינן כונה וליכא. ואפי' נתכוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר פטור דתני' התם בפ' ספק אכל היו לפניו שתי נרות דולקות נתכוון לכבות זה וכבה זה פטור הא קמן דאין לדמות אונס כשוגג דאלו באונס לא ידע שם שום דבר שיכשל בו ופטרינן ליה ואלו לגבי שוגג דידע דאיכא התם דבר שיכשל בו והיה ראוי לדקדק ולא דקדק מחייבינן ליה עכ"ל וע' בכריתות ד"ט ע"א נזיר שנטמא מנ"ל פתע זה שוגג פתאום זה אונס הרי דאונס לחודיה ושוגג לחודיה וראה זה חדש שכתבו התוס' בביצה פ' אין צדין דכ"ה ע"ב ד"ה אורח ארעא כו' דכל מילתא דאיסורא דהוא בחזקת היתר ולא המתין לדעת עד שיברר הדבר בבירור לא מיקרי אנוס אלא שוגג שלא היה לו למהר ע"ש וע' במ"ש הרשב"א בתשו' אלף קפ"ט דטעות הוראה שהורו לאדם ועשה דחשיב אונס שכ' ז"ל וא"ת מיכל איך הותרה להנשא לדוד התם אנוסה גמור' היתה או שאנסה שאול והשיאה לפלטי והיא על כרח' נבעלה א"כ התם טעות גמור של הוראה היה שהורו לה ב"ד של שאול

במלוה ופרוטה דעתה אמלוה ועל הורא' זו נסמכת וטעות כזה אונס הוא עכ"ל ובר"פ הא"ר שנינו ניסת ע"פ ב"ד תצא ופטור' מן הקרבן שלא עפ"י ב"ד תצא וחייבת בקרבן ופרש"י שלא ע"פ ב"ד אלא בעדים חייבת קרבן דשוגגת היא ואין זה אונס להפטר מן הקרבן דאיבעי לה לאמתוני ועיין ברפ"ק דהוריו' ושבו"י ח"ר סי' ס"א. וראיתי לברר פה כלל א' והוא אם אומר מותר כשוגג דיינינן ליה או כאנוס דע דדבר זה הו' פלוגתא דאביי ורבא בפ"ק דמכות ד"ז דלאביי אומר מותר אנוס הוא ולרבא אומר מותר קרוב למזיד הוא וכתבו התוס' שם ובפ' כלל גדול דס"ח ע"ב ד"ה אבל תינוק דלאו דוקא קאמר אנוס דבכל דוכתא מחייבינן ליה אלא לגבי גלות דוקא ממעטי' או"מ משום דטובא בשגגה כתי' התם אבל בשאר איסורין דעלמא חייב אפי' באו"מ דהא מחייבים או"מ בע"ז וחלב ושבת ע"ש וק"ק עמ"ש התוס' בבכורות דף כ"ג ד"ה סבר כו' דלענין אין מבטלין איסו' לכתחילה אם הי' סבור שמות' לבטל חשיב שוגג ע"ש ולפי' מ"ש שם דאו"מ בשאר איסורים מזיד הוא לכ"ע ק' איך כתבו דחשיב שוגג והרמב"ם פ"ה מה' תרומות דין ח' כתב אין תורמין מן הטמא על הטהו' ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה כו' בד"א שלא ידע בטומאה אבל אם ידע ושגג שמות' לתרום מן הטמא על הטהו' הרי הוא כמזיד ע"כ וכן אמרו בירושלמי כמ"ש מרן הכ"מ ז"ל ולע"ד לא הי' צריך להביא מטעם הירושלמי דהלכה רווחת בכל איסורין שבתורה אומר מות' מזיד הוא בע"ז וחלב ושבת ואמטו להכי גם באיסו' תרומה מן הטמא על הטהו' אומר מותר לתרום חשיב מזיד. אלא דאיכא למידק ממ"ש הרמב"ם בה' נזירות פ"ד הלכה י"ג מי שנדר בנזי' ודמה שאינו נדר והי' נוהג היתר בנדרו ולאח' זמן שאל לחכם והורהו שהוא נדר ושהוא חייב בנזירות ה"ז מונה משעה שנדר כו' וק' מה בין זה לשאר איסו' דאומ' מות' חשיב מזיד ודוחק לומר דכיון דהנוד' היה שוגג שהי' סבו' שהי' מותר חשיב כנדרי אונסי' דרבי קרא דלא הוי נדר ועוד הוקש' לי עמ"ש הרשב"א בתשו' סי' י' באשת ישראל שנאנסה דלאו דוקא נאנסה אלא אפי' נבעלה ברצון כל שהית' סבורה שמותר היא מותרת לבעל' ע"ש וקשה דמ"ש בע"ז וחלב ושבת דחייב באומ' מותר וחשיב מזיד. ותו קשיא לי בדברי התוס' הנז"ל מהא דפרק התכלת דמ"ט ע"א עלה דסוגיא אם עקיר' בטעות הויא עקירה דמוקי אביי מתני' דקתני הכהנים שפגלו במקדש מזידים חייבים הא שוגגים פטורים דידעי דחטאת היא וקא מחשבו בה לשם שלמים ודקא ק"ל האי שוגגין מזידין היו באומ' מותר וק' דהא בכל איסורין קי"ל דאפי' באומר מותר חייבים דקרוב למזיד הוא וכ"ש דהא התם אליביה דרבה הוא דקיימינן כמ"ש הר"ב ברכת הזבח ז"ל דגרסי' רבה מדמסיק בסוף הסוגיא רבה לטעמיה דאמ' רבה מחשבה דלא מנכרא פסל רחמנא מחשבה דמנכרא לא פסל רחמנא ורבה ס"ל הכי

בריש פ"ק דמנחות ואילו רבא ס"ל איפכא מחשבה דמנכרה פסל מחשבה דלא מנכרא לא פסל רחמנא והנה כי כן היכי משני אביי מתני' אליביה דרבה דשוגגין היינו אומ' מותר והא רבה סוב' איפכא דאומ' מותר קרוב למזיד הוא וחייב ואפש' לומ' דלרבה נמי איכא למימר דדוקא התם גבי גלות הוא דחשיב אומר מות' מזיד משום דטובא בשגג' כתיב אבל בעלמא לרבה נמי שוגג הוי וכן ראיתי לבעלי התוס' בסנהדרין דף ס"א גבי פלוגתא דעע"ז מאהבה ומיראה דפליגי אביי ורבא דמוקי רבא מתני' דשגגת מעשה דע"ז באומ' מותר כתבו שם ז"ל ובריש הגולין דממעט רבא מבשגגה פרט לאו"מ והכא קרי ליה שוגג התם גרסי' רבא דעני אביי בתריה אי נמי גבי גלות טובא בשגגה כתיב ע"כ אלא דלכאור' קשה בתי' הב' אי נמי כו' דמשמע דס"ל דגרסי' התם נמי בפ' הגולין רבא באלף וס"ל דאו"מ קרוב למזיד הוא וזה אי אפשר דהא בב"ק דף ל"ב ע"ב פריך רבא אר"י בר חנינא דקאמ' דשוגג קרוב למזיד הוא ואינו גולה מכמה משניות ובריתות דאו"מ שוגג גמור הוא וגולה וא"כ קשיא דרבא אדרבא ועכ"ל דהתם בפ' הגולין גרסי' רבה בה"א ויש ליישב ע"פ מ"ש התוס' שם דלא דמי קרוב למזיד דפ' הגולין לקרוב למזיד דלב"ק ע"ש. ושבתי וראה לבעלי התוס' בזבחים דק"ח ע"ב עלה דברייתא דתורת כהנים דדריש ונכרת האיש ההוא דשחוטי חוץ ההוא למעוטי שוגג אנוס ומוטעה הקשו התוס' ז"ל ק"ק אנוס ל"ל קרא פשיטא דאנוס רחמנא פטריה ותי' דהאי אנוס ר"ל אומ' מותר ע"כ וצריך לומ' דאדרבא משום דבשא' איסורין או"מ חשיב מזיד אצטריך קרא לאפוקי בשחוטי חוץ דלא אלא דאיכא למידק לרבה דס"ל דבכל שאר איסורין חשוב או"מ שוגג כמ"ש התוס' דדוקא בגלות חשיב מזיד משום דטובא בשגגה כתיב התם ק' א"כ אמאי אצטריך הוא למעוטי או"מ טפי משאר איסורין דקי"ל הכי ובשלמא לאביי דבכל איסורין או"מ מזיד חשיב אצטריך קרא למעוטי שפיר איסו' שחוטי חוץ משא' איסורים. עוד כתבו בתוס' פ"ד מיתות דף ס"ב ד"ה העלם זה וזה דלא חשיב אומ' מותר אלא היכא שאומ' לגמרי שמות' ואין איסו' כלל כגון תינוק שנשב' לבין הגוים אבל שאר או"מ כגון בשוכח ואי מדכרו ליה מדכר לא הוי או"מ ע"ש בסוגיא דאוקי לה באומר מותר וע' בט"ז י"ד סי' צ"ט בדין אין מבטלין איסו' לכתחל' מה שהשיג על רש"ל ז"ל שם סוף ס"ק ט':

עג

אב שאמרו חכמים לא חציף איניש לשוויה לאבו' שלית אין בכלל זה האם דדוקא באב לא חציף איניש אבל גבי אם חציף וחציף מפני שהבן אצל האם הוא רגיל לעשות זה כמ"ש בת"כ גבי איש אמו ואביו תיראו כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שהבן ירא מאביו יותר מאמו ובכבוד הקדים אב לאם לפי שהבן מכבד את אמו יותר מאביו

מפני שמשדלתו בדברים. הרא"ם ח"א סי' י"ט והמבי"ט ח"א סי' של"ט כתב באותה שאמרו בפ' כל הגט אבוה לגבי בריה משעבד נפשיה ואין בכלל זה האם ודוקא באב הוא דאמרינן הכי דאם באמת אמו נמי בכלל זה הי' להם לומ' כל לגבי בריה משעבד נפשי':

עד

אור בכלל אור אורן של ככבים. ריש פ' אור לי"ד פריך למ"ד דאור יממא מיתיבי הללוהו כל כוכבי אור אלא אור אורתא הוא ומשני הכי קאמר הללוהו כל הככבים המאירים אלא מעתה ככבים המאירים הוא דבעי שבוחי שאינן מאירים לא בעו שבוחי והא כתיב הללוהו כל צבאיו אלא הא קמ"ל דאור דככבים נמי אור הוא ונפקא מינה לנודר מן האור ופירש רש"י הא קמ"ל דאור ככבים נמי אור הוא לעולם ככבים המאירים קאמר ודקא ק"ל הא שאינן מאירים לא הא דנקט ככבי אור לאו למעוטי ככבים שאינם מאירים דכל ככבים י"ל אור וליכא למעוטי מידי וקרא אשמועינן דאור ככבים נמי קרוי אור ונ"מ לנודר הנאה מן האור שיאסר באורן של ככבים:

עה

אהל זרוק פלוגתא דר' ור' יוסי בר' יאודה בעירובין דף ל' לר' אהל זרוק לאו שמי' אהל וכתבו שם התוס' דאפי' למ"ד שמי' אהל דוקא כשמונח הוי אהל אבל בשעת זריקה לא ועיין בתשו' שבות יעקב ח"א סי' פ"ה:

עו

אונס כתב בתשו' תומת ישרים סימן קמ"א שדבר שמכריחין הצבור מפני מגדר מלתא לא מיקרי אונס לענין נדרי אונסים ומהרש"ך ח"ב סי' מ"ה האריך להקשו' ע"ד ר' ירוחם שסובר דלענין נדרי אונסים אונס גדול בעי'. והעלה דאפי' לא יהי' אונס גדול מקרי אונסים וא"צ שאלה ואפי' תימא דבעי' אונס גדול בהצטרפות אונסים קלים רבים לא גרעי מאונס גדול ואפי' תימא דגרעי אם אתני אם לא יארע לו אונס ניכר אפי' אונס קל מיקרי אונס:

עז

אונס מי שנדר לעשות דבר פ' תוך ל' יום או זמן אחר ולא נאנס תוך הזמן והיה יכול לעשותו וביומא דמשלם זמניה נאנס לא מקרי אונס מדאמרי' בפ' מי שאחזו בראשונ' היה נטען יום י"ב חדש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל הזקן שיתן מעותיו ללשכה ויהא שובר את הדלת ונכנס בו ומדהוצרך הלל לתקן כך ש"מ דאפי' היה אנוס ביום האחרון לא מקרי אונס מרן הב"י ברישׁ סי' ר"ז בשם חדושי אגוד' ז"ל וכן דעת הרא"ש ופסקו בשלחנו הטהור סי' ע"ג וע' בכנה"ג ז"ל סי' ע"ג בהגהת הטור אות ז"ן ובס' בני חיי שם והר"ב עדות ביעקב סי' ז' הרבה להשיב על תשו' זו. ובא"ח סי' ק"ח פסק מרן ז"ל מי

שלא התפלל בעוד שיש לו זמן להתפלל ובין כך ובין כך עברה לו השעה כלן מיקרי אנוסים ועיין מ"ש הרב מ"א שם סקי"א:

עח

איסור דין שמיטה לגבי ממון מקרי איסורא לענין הלכה כרב באיסורי מרן הב"י ז"ל ח"מ סי' ס"ז. וגזל ואונאה בעבר ואינה את חבירו מקרי ממונא והלכ' כשמואל בדיני אמנם אונאה בלכתחלה שבא להתנות אם יעשה מקרי איסורא והלכה כרב באיסורי הרא"ש פ' הזהב דף קל"ט וז"ל וכן פי' ר"ח משום דאונא' הוא איסורא והלכ' כרב באיסורי ולא דמיא הך פלוגתא לפלוגתא דגזל דפליגי רב ושמואל בכמה דוכתיה וקי"ל כשמואל בדיני. דהכא פליגי בלכתחילה אם מותר להתנות כן ולהפטר מאונא' ע"כ יבין שמועה ז"ל:

עט

אשה. לא מקריא אשה אלא בכתובה וקדושין לא באירוסין מדנקט רבי יאודה בפ"ב דסנהדרין נשים בכתובה וקדושין ולא נשים בקדושין ש"מ דלא מקריא אשה אלא בכתובה וקדושין ביחד רבינו הר"ב כנה"ג אה"ע סי' א אות נ"ט לענין חרם רגמ"ה ז"ל שלא ישא אשה עליה בחיה שאם אירס אשה לא עבר על חרם רגמ"ה דלא מקריה אשה וע"ש להקת הפו' ז"ל דפליגי אהא:

פ

אשה כלי זיינה עליה אי אמרי' הכי באשה זקנה שאין חומדין בה הצריך עיון בזה ר' המאסף בא"ה ס' י"ז בהג"הט או' תקי"ח:

פא

אבר מן החי וכן רמ"ח אברים יש באדם לא נמצא זה הלשון במקרא ותרגום תנתח לנתחיו תרגומו מפלג לאברוהי רא"ם:

פב

אגדה מדרש אגדה ואגדת חלק וכיוצא הוא לשון משיכה תרגום וימשכו ונגידו ונקראו כן לפי שהדברים מושכים את לב האדם רא"ם:

פג

אפטרופוס אתה תהי' על, ביתי תרגום הירוש' אפוטרופוס רא"ם:

פד

אלמלא רבותינו ז"ל, שמשו בזה הרבה אבל יש הפרש בין אלמלי הכתוב בי' בסוף ובין אלמלא הכתוב באלף. כי הכתוב באל"ף היא מלה מורכבת מן אם לא כמו שאמרו אלמלא מורא מלכות כו' אבל הכתוב בי' הוא כמו לולי או אלו והאל"ף שבראש נוספת כמו שאמרו אלמלי נגדו לחנניא מישאל ועזריה הוו סגדין לצלמא רא"ם ז"ל ודבריו הם הן

דברי התוס' בריש פ"ב דמגילה דכ"א ע"א שכתבו וז"ל ואומר רבינו תם דהיכא שיש אלף בסוף אלמלא רוצה לומר אלו לא והיכא דכתיב ביו"ד ר"ל אילו היה עכ"ל התוס':

פה

אונס דגזום והפחדה. כתב מהראנ"ח ח"א סי' ס"ג דאע"ג דבכל דוכתא לא חיישינן לאונס דגזום והפחדה מ"מ לגבי איסורא לכ"ע איכא למיחש ע"ש ובתשו' לחם רב סי' ל"א:

פו

אונס מיתה דאמרינן גבי סקריקון דאגב אונס מיתה גמר ומקנה. מצאתי בתשו' פרח מטה אהרן ח"א סימן י"ז שכתב דלא אתמר הך כללא אלא דוקא היכא שמאנסין אותו על דבר שאינו מתחייב עולמי' אלא פעם א' כההיא דסקריקון שאומר לו תן לי קרקע זה ואם לאו אהרוג אותך ודאי גמר ומקנה אמנם היכא שמחייבי' אותו בעול תמידי שיהא חייב בו לעולמים לא גמר ומקנה ואפי' יהיה עול חיוב פרטי כיון שהוא מתחייב ומשעבד עצמו תמיד ואינו רשאי לעבור תמיד לא גמר ומקני. ובהכי ניחא ליה ההיא דאמרינן בפרק ארע"ק מכאן מודעא רבא לאורייתא דאע"ג דהוה אונס מיתה איכא מודעא כיון שהיה חיוב עליהם תמיד כל הימים אשר הם חיים נ"ש:

פז

אונס כתב רבינו מהרימ"ט ח"א סי' קל"ד דיש חילוק בין אונסים דעלמא לאונסי' דנדרים דאונס דנדרים אינן כשאר אונסים בשאר איסורים דאמרי' בהו רחמנא פטריה שצריך שיהי' האונס גדול שא"א לו בענין אחר אבל בענייני נדרים שהם איסור הבא מאליו אנו הולכים בהם אחר אומד דעתו ואין לנו אלא מקומן ושעתן וכן כתבו הרא"ש והר"ן ז"ל ושם עלה בהסכמה דנדרי אונסים אפי' נדר על דעת רבים ממש אין כאן נדר:

פח

אונס דקי"ל חשב אדם לעשו' מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה. כתב בתשו' שבות יעקב ח"ב סי' י' דהיינו דוקא באונס דלא שכיח אבל באונס דשכיח ואם הי' זריז במצוה הי' אפש' להשמר מהאונס לא אמרי' הכי. וראיתו מההיא דאמרי' בר"ה א"ר יוחנן כל שנה שאין תוקעי' בה בתחלת' מריעין לה בסופ' ופי' בעל הלכו' גדולו' דלאו דאיקלע ר"ה בשבת אלא דאתילד אונסא. ועי' בט"ז א"ח סי' תקפ"ה: (האותיות ואשר תבאנה. עם היותם מאי"ן מלאכתם באו אל קרבנה):

פט

איידי כתב מורי, הרב זקני ז"ל בס' הליכות אלי דדרך התנא ששונה טעות בסיפא איידי דרישא ברישא פ"ק דע"ז ת"ש ר"י אומ' ג' לפניהם וג' לאחריהם ואי ס"ד הן ואידיהן כי יום אידיהן חשיב ליה מעיקרא וחשיב לי' לבסוף ומשני איידי דתני ג' לפניהם תני ג'

לאחריהם ופרש"י אע"ג דליתנהו אלא ב'. ומהכא קשיא לי עמ"ש התוס' בריש כתובות ד"ה אלא לא נישאו פי' דמשמע נמי דמעכבי אינהי אבל אין לומ' דמשמע דוקא דמעכבי אינהי אבל לא אינהו מדקאמ' לעולם דמעכבי אינהו ואיידי דתנא רישא בדידהי כו' דמשו' איידי אין לשנות טעות בסיפא ע"כ. וק' דהא התם בריש פ' קמא דע"ז תני ג' בסיפא אע"ג דליתנהו אלא ב' איידי דרישא ושונה טעות משום איידי. ודוחק לומ' דכונתם רצויה דכל כמה דמצינן לדחוקי נפשין ולומ' דלא תני טעות משום איידי מפרשים דלשון התוס' סתמא שכתבו דמשום איידי אין לשנו' טעו' בסיפ' דחוק. ובמועד קטן דכ"ג כתבו נמי ד"ה מאן דאמר וז"ל אין שיטת התלמוד לומר איידי דתנא הא תנא הא נמי אלא במילתא דאמת אבל דברי' נראות שקר אין לו לשנות משום איידי ע"כ. ואני העני מצאתי איידי מחודש פ"ד דקדושין דע"ז ע"א חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה לכהונה הא תנא ליה רישא בת חלל זכר פסולה לכהונה לעולם ומשני איידי דתנא ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה תנא חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה לכהונה ש"מ דאורחא דתנא למתני דין א' ב' פעמים במשנה א' משום איידי:

צ

אם אינו ענין כתב מרן זקני בהליכות אלי מצי' מחודש שאומר הרי אם אינו ענין בחד מילתא זה אחר זה בפרק כל שעה. ואני עבדו תמיה דאין זה מחודש דבכמה דוכתי' נמי מצינו הכי במכות דט"ז ע"א אם אינו ענין למוציא ש"ר כו' ואם אינו ענין כו' ועוד במנחות דע"ב ע"ב לחרבה של שעורים כו' ואם אינו ענין כו' ובחולין דף קי"ח ע"א אם אינו ענין לשומר דנבלה כו' ואם אינו ענין ליד דנבלה יע"ש:

צא

אמר ליה פ' כשמזכיר השם פעם אחרת. כתב מורינו הרב זקני ז"ל בשם התוס' בב"ק דמ"ז ד"ה רבא אמר מהכא כו' דכשאומר התלמוד איתיביה אביי לרבה וחוזר ואומר א"ל רבה צריך לגרוס א"ל רבא באל"ף ואע"ג דרבה הוא המוקשה משום דס"ל להתוס' דאי גרסינן רבה ק' דלמה הוצרך הש"ס להזכיר פעם אחרת א"ל רבה והא כיון דקאמר קודם איתיביה אביי לרבה לימא בתר הכי א"ל סתם ותו לא ופשיטא דהמוקשה שהוא רבה הוא המשיב אמר לי' אלא ודאי מדאצטריך לומר פעם ב' א"ל רבה ש"מ דלאו רבה גרסי' אלא רבא באל"ף ששמע שהקשו לרב' והשיב הוא. ולא יכולתי להלום דבריהם דבכמה דוכתין בש"ס אספרם מחול ירבון רגיל הש"ס בכך ובנדרי' דכ"א ע"א דפליגי רבא ורבה ואמרי' איתיביה רב פפא לרבא כו' בשלמא לרבה מוקים לה לרישא כו' אלא לדידך כו' א"ל רבא כו', הרי דהדר מדכר שמיה דרבא פ"ב ובפרק מי שאחזו דע"ג ע"א איתביה

רבינא לרבא אם לא אעמוד מחולי זה כו' א"ל רבא כו' ובפרק טבול יום דף ק' ע"ב ע"ש מ"ש רש"י ד"ה ה"ג א"ל רבינא כו':

צב

אמר מר. כתב מורי זקני הרב מצינו אמר מר על דברי אמורא בע"ז ריש פרק רבי ישמעאל ואפש' לדחות דמשום שהוא רבי יוחנן קאמר עליו אמר מר משום דר"י תנא הוא. והנה מ"ש הרב דר"י תנא הוא תמהני שבהדיא כתבו התוס' דף צ"ב דפסחים ד"ה אמר ר"י כו' ר"י לא פליג אבריית' דלאו תנא הוא וכ"כ בכתובות ד"ח ד"ה רב תנא. ואני מצאתי ביומא דף ל"ג דקאמר על דברי אביי אמר מר ובפסחים דצ"ד קאמר אמר מר על דברי רבה בר ב"ח ובריש פ"ק דכריתו' אמר מר בהעלם א'. והתוס' ז"ל בכתובות דצ"ט ד"ה ה"ג השיגו על רש"י דגריס התם והאמר מר אין אונאה לקרקעות ומשנה היא בפ' הזהב דלפי דבריו הי"ל והתנן הואיל ופריך ממתני' דהזהב ומכח זה גרסי והא מר הוא דאמר דקאי על ר"נ:

צג

אמר ר"פ אמ"ר פ'. כתב בהליכות עולם דכל היכא דקאמר הכי רבו הוא כמו א"ר יאודה אמר שמואל ואיכא למידק דהא בפ"ק דברכות אמר רבא א"ר סחורא כל שהקב"ה חפץ בו כו' ובשלהי אלו מציאות אמרינן אמר רבא כגון רב סחורא דאסברן זוהמא ליסטרון אלמא לאו רביה הוה ועיין בתוס' פ"ק דע"ז די"ט ע"א ד"ה אמר רבא והרמב"ם כתב בהקדמ' לס' זרעים דכל דקאמר אמר פ' משמיה דפ' בידוע שהוא תלמידו וכן מצאתי בתוס' פ"ק דנדה דף י' ד"ה אר"י משום ר"ש בן יהוצדק משמ' שהיה רבו כו' וכ"כ בפ' אין עומדין דף ל"ה אמנם רש"י בפרק כל הבשר דקי"ג ע"ב ד"ה הא דידיה הא דרביה כתב ז"ל הא דרביה ר"א שאמר לעיל שמואל משמו וכל היכא דאמר משמיה דפ' לא שמע מפיו אלא מפי אחרים שאמרו מפיו ושמואל לא ראה את ר"א מימיו דר"א בחרבן ב' היה מתלמידיו דריב"ז ושמואל מדורות אחרונים בסוף שנותיו של רבי וכ"כ בפ"ק דחולין והכריח הדבר מהא דאמרינן אמ"ר אשי משמיה דרבא ורב אשי לא ראה לרבא מעולם כדאמרינן יום שמת רבא נולד רב אשי. והר"ב ה"ע כתב דהרמב"ם גריס עד שלא מת רבא נולד רב אשי כמו שיש בקצת נוסחאות ובס' שארית יוסף החזיק בגירסא זו מדאמרינן בברכות דף ט"ו א"ל רבינא לרבא וכן בחולין דמ"ו וא"כ כיון דרבינא תלמיד חבר דרב אשי וראה רבינא לרבא על הסת' גם רב אשי ראהו ולע"ד אין זו ראי' דהא כתבו התו' בחולין דף מ"ח ע"א ד"ה אמר רבינא כו' ז"ל אין זה רבינא סתמא שהוא בכל הש"ס שהוא חבירו של רב אשי שנולד ביום שמת רבא מדבא רב אשי להשיב על דבריו ותרי רבינא הוו ע"ש וע"ק מה נענ' להההיא דהחולץ הנז' דאמר שמואל משום ר"א לדעת הרמב"ם.

ומהתימ' על בעלי התו' ז"ל שכתבו בפ"ק דנדה ובפ' אין עומדין כס' הרמב"ם דכל היכא דקאמר משמיה הוי רביה מה יענו להההוא דפ"ק דחולין דאמר רב אשי משמיה דרבא כנז"ל והא רב אשי לא ראה לרבא כדאמר יום שמת רבא נולד רב אשי דליכא למימר דגרסי עד שלא מת רבא כדגריס הרמב"ם דהא בחולין דמ"ח כתבו בהדיא דרב אשי נולד ביום שמת רבא:

צד

אין הלכה כתלמיד במקום הרב. כתב רבינו הכנה"ג ז"ל בכלליו ז"ל כל מקום שאין הלכה כפ' לגבי רבו לאו דוקא רבו אלא כל שהחולקים עליו קדמוני' (מרבו) הו"ל כרבו כך יש ללמוד מדברי מהרי"ק בכללי הגמר' דפ"ז ע"א גבי מ"ש הרב ה"ע דר' ור' יוסי הלכה כרבי רבי ורבי יאודה הלכה כר' נראה שטעמו ממ"ש הלכה כר' מחבירו ולא דק דמחבירו אמרינן ולא מרבו כדאיתא בכתובות גבי רע"ק ור"ט ורבי יוסי ורבי יאודה קדמונים הם מר' והו"ל רבו עכ"ל. ולע"ד צ"ע בכלל זה שהרי כתב הר"ן בס' ר"א דתולין בשם הרשב"א דהא דאין הלכה כתלמיד במקום הרב היינו כשנחלקו פנים בפנים וסימנא איכא במילת' דכל דאשכחן דקאמר אמר ליה פ' לפ' הוא דחשיב' ליה כתלמיד היושב לפני רבו דכיון דלא קבל דבריו רבו נדחו דברי התלמי' ולא קי"ל כוותיה אבל כשחולקין שניהם כשני חולקים בעלמ' הלכה כבתראי ע"כ. ולפי טעם זה קשה היכי נימא דאין הלכ' כתלמיד כל שהחולקים עליו קדמונים ומה בכך כל שלא נחלקו עמו פב"פ והר"ן ז"ל בריש פרק המגרש גבי מתני' דכיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה כתב שדעת הרי"ף שכתב משנתינו כצורתה היינו משום דר"י דאמר הכי אחר פטיר' חזקי' רבו היה וכי אמרינן אין הלכה כתלמיד במקום הרב ה"מ היכא דפליג בהדיה אבל אי בתר הכי פליג עליה נקטינן כוותי' דבתרא הוא ע"כ. אברא דקשיא לי על דברי הר"ן דסובר דהרי"ף אית לי' הך כללא דבעינן דוקא דפליגי אהדדי פנים בפנים דהא הרי"ף ז"ל כתב בברכות פרק אלו דברים דף מ"ג ע"ב בפלוגתא דחמי טבריא חזקיה אמר כו' ור"י אמר כו' כתב הוא ז"ל והלכתא כחזקי' דרביה דר"י הוא ואין הלכה כתלמיד במ"ה כו' ע"כ ולפי' הסי' שמסרו בזה דכל דלא אשכחן דקאמר אמר ליה לא חלקו פנים בפנים התם לא אמ' אמר ליה. ובריש פרק כל כתבי אתמר היו כתובים תרגום ר' הונא אמר כו' ורב חסדא אמר כו' כתב הרי"ף ז"ל והלכת' כרב הונא דרב חסדא תלמידו הוה וכ"כ בפרק מפנין דף ק"ח גבי בשר תפוח ובכל הני לא איפליגו פב"פ דהא לא קאמ' א"ל. הן אמת שלא על הר"ן תלונותי לפי שדעת שפתיו ברור מללו בריש פ"ק דסוכה ז"ל הא דאין הלכה כתלמיד במ"ה הני מילי כשחלקו עמו בחייו אבל כשנחלק עמו לאחר מיתה לא ודבר זה מסורת בידינו

מהגאונים ז"ל ע"כ נר' דס"ל דכל שהוא בחייו של רבו ל"ש פליג בהדיה פ' בפ' ול"ש כל אחד בפ"ע אין הלכה כתלמיד אא"כ נחלקו עמו לאחר מיתה ואפשר שזה ג"כ דעת הרי"ף בכל הני דכתיבנא דאע"ג דלא קאמ' בהו אמר ליה ולא נחלקו פב"פ כל שנחלקו מחיים אין הלכה כתלמיד וכן משמע מדברי הר"ן בפ' המגרש הנז' דהעיקר הוי אם נחלקו עמו בחייו או לאחר מיתה. אכן על מורי זקני הרב יבין שמועה ז"ל ק"ל ששם בסי' רב"ע רצה להשוות דברי הר"ן דריש פ' קמא דסוכה עם דעת הרשב"א שכתב הר"ן בפ' תולין הנז"ל ומאי דנקט בפ"ק דסוכה שנחלק עמו בחייו סתמא דמלת' נקט דכשהוא בחייו נושא ונותן עם רבו אמנם מודה דאף בחיי' אם הלשון מורה שלא נחלקו בהדי אהדדי הלכה כתלמיד ומלבד דאין לשון הר"ן סובל זה ק' דהא בפרק המגרש כתב שכן דעת הרי"ף ויקשה כל הני דכתיבנא דפסק הרי"ף דלא כתלמיד אף דבכולהו אין הלשון מורה דנחלקו בהדי אהדדי ואף גם זאת הוסיף הרמ"ז ז"ל לפי שיטה זו וכתב עמ"ש הרא"ש במס' שבת דקפ"א ותמיהני על הרי"ף שכתב הלכה כרבא דהוא בתראה ובשאר דוכתי כתב דמאביי ורבא ואילך הוא דקיימא לן הלכה כבתראי אבל לא מהם לרבם ע"כ כתב הוא ז"ל ויראה בעיני שכל התמיהות הללו שתמה הרא"ש על הרי"ף אינם כלום לפי מ"ש הרשב"א דכל שלא היה יושב לפני רבו וסי' איכא במילתא א"ל פ' אבל כשאינו אומר א"ל פ' אפשר דהלכה כתלמיד ואפשר דהרא"ש חולק בזה הכלל והוא דוחק גדול שהרי כתב הר"ן בריש סוכה כי פי' דבר זה הוא מסורת בידינו מן הגאונים ז"ל ע"כ וזה לא יתכן מכל הני דכתיבנא דפסק הרי"ף דלא כתלמיד אף דבכלהו אין הלשון מורה דנחלקו פב"פ דנראה בהדיא דלית ליה להרי"ף ז"ל הא דהרשב"א דבעינן שיחלקו פב"פ. ויש לע"ד להכריח דהרא"ש ז"ל לית ליה הך כללא דהרשב"א ממ"ש בפסקיו בב"ק דף קכ"ז ע"ב וז"ל הלכה כרבי יוחנן לגבי ר"ל בר מג' מילי מיהו יש פוסקים כשאמר ר"ל משמיה דחזקיה דהלכה כר"ל משום דחזקיה רבו של ר"י הוא ויש פוסקים כר"י כיון דלא אשכחן דחזקיה רביה פליג עליה בהדיא ולא מסתבר וכי אין ר"ל כדאי לסמוך עליו דחזקיה אמרו ע"כ ש"מ דלית ליה להרא"ש כללא דהרשב"א דבעינן דפליגי הרב והתלמיד פב"פ דאי ס"ל הכי מה זו השגה שהשיג על הפוסקים כר"י מטעם דאטו אין ר"ל כדאי לסמוך עליו דחזקיה אמרו הא אפילו דכדאי ר"ל לסמוך עליו מ"מ כיון דלא אשכחן דחזקיה רביה פליג עליה בהדיא פב"פ הלכה כר"י. אלא האמת יורה דרכו דלית ליה להרא"ש הך כללא דהרשב"א ז"ל ומש"ה תמה על הרי"ף במסכת שבת דף קפ"א כתו' שנסתפקו הגאונים היכא דפליגי רבה ורבא הלכה כמאן משום דקי"ל דמאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי ואף אם הוא כנגד רבם או לא ע"כ ואי מסורת זה בידינו מן הגאונים הוא לכ"ע

מה מקום לגאונים ז"ל להסתפק ונחזי אנן אי הך פלוגתא דפליגי השתא אביי ורבא אי איפליגו בהדי רבם בחייו ולא קבל רבם דבריהם פשיטא דלית הלכתא כוותייהו ואי לא איפליגו בחייו אלא לאחר מיתה פשיטא דהלכתא כותייהו דאדרבא הלכה כבתראי ועיין בכנה"ג ח"מ סימן שצ"א הגהת הב"י אות, ב' כתב הרשב"א בתשוב' סימן תס"ד דכלל זה אמור אף כי פליגי תרי תלמידי עם רב א' דכלל יחיד ורבים ליתיה בתלמידים אצל הרב. ולע"ד דהיינו דוקא היכא דתרווייהו תלמידים אבל תלמיד א' וחד דעלמא עמיה הו"ל תרי לגבי הרב והלכה כוותייהו וזה מההיא דפ"ק דנדה דף י' דר' יוחנן אמר חד דינא משום ר"ש ן' יהוצדק ובסיפא דמילתא אמר כתמה נמי טהור ואבעיא לן התם הך סיפא אי דידיה אי דר"ש בן יהוצדק ובעי תלמודא למאי נ"מ ומשני למהוי דבריו של א' במקום ב' כלומר דחזקיה רביה דר"י פליג על ר"י ואמר כתמה טמא והשתא אי סיפא דמילתיה דר"י הוי נמי, משום ר"ש שפיר קי"ל כר"י וכר"ש דהוי לי' תרי לגבי חזקיה רבי' בהדיא דכל דאיכא עם התלמיד חד דעלמא אזלינן בתר כללא דיחיד ורבים שפיר ולא אמרו הרשב"א ז"ל אלא כששניהם תלמידים. כתבו התוספות בברכות דכ"ד ע"ב ד"ה בחבלי השוא פסק ר"ח כרב חסדא דאסור לקרות ק"ש אפי' צואה תחת בגדו על בשרו וס"ל כל עצמותי תאמרנה דאף ע"ג דרב חסדא תלמיד דר' הונא הוה לחומרא אזלינן:

צה

אין הלכה כפלוני כתב מורי זקני הרב בכלליו בשם התוספות מנחות פרק הקומץ דף ל"ו ד"ה והא ר' חסדא דהא דקאמר ר' נחמן אין הלכה כר"י לאו משום שיהא הלכה כחכמים אלא למימר דהלכה כת"ק והא דלא אמר הלכ' כת"ק לפי שהדבר שנוי סתם ולא נזכר בה לא לשון רבים ולא לשון יחיד ע"כ. ואנכי לא ידעתי להלום דבריהם שכתבו דאין דרך לומר הלכה כת"ק כיון שאינו מוזכר לא בלשון תנא פ' ולא בלשון חכמים וזה פלא בעיני דבכמ' דוכתי דפליגי ת"ק ובר פלוגתיה במתני' ואמרינן בגמרא הלכה כת"ק ובשבת דף נ"ד ע"א כי אתא רבין אר"י הלכה כת"ק וכן בעירובין דף ו' ב' אתמר רב אמר הל' כת"ק וכל הני ת"ק סתמא ואעפ"כ קאמר הלכה כת"ק וכאלה רבים ושם כתב עוד בשם רש"י ז"ל בפ' אין צדין דכ"ד עלה דאמר תלמודא אין הלכה כר"ג ואיכא דמתני לה אהא דתניא ס' מוכן ר"ג מתיר ור"י אוסר אר"י הלכה כר"י כתב ז"ל מאן דמתני אמתני' אמר אין הלכ' כר"ג דלא שייך למימר הלכה כר"י משום דלא תני לי' לדר' יהושע במתני' ע"כ נראה דק"ל אמאי לא קאמר אידך נמי הלכה כר"י כיון דידוע דרבי יהושע בר פלוגתי' דר"ג וניחא ליה משום דלא נז' שמו בפי' ולע"ד קשה בהך כללא דהא בפ' מי שהחשיך דף קנ"ו ע"ב עלה דמתני' דמחתכי' את הדלועי' ואת הנבלה דר' יאודה אית ליה מוקצ' ות"ק

לית לי' מוקצ' ובגמרא אמר עולא הלכה כר"י ושמואל אמר הלכה כר"ש. הרי דהתם קתני סתמא ולא הוזכר ר"ש במתני' ואפ"ה אמר הלכה כר"ש דנודע דבר פלוגתיה דר"י במוקצה הוא ר"ש ויש לישב:

צו

אין הלכה כיחיד במקום רבים כתב בהגהות המרדכי ז"ל פי' המפקיד עלה דאמר רבא מכי מטא אדרכת' לידיה כתב ראבי"ה, דהלכה כרבה שהוא רבם. של אביי ורבא ורבים לא הוו דלא אמרי בחדא שיטתא ע"כ ש"מ דלא אמרי' תרי לגבי חד אלא כשהשנים חולקים כולם על הא' מחד טעמא אבל כנז"ל. ואף שכתב הר"ן פי' דבר זה מסורת בידינו מן הגאוני' אני בעניי מצאתי להרא"ש בכתובות דקל"ה שכתב ז"ל ומצאתי אם כל א' חולק עליו מטעם א' לית כאן ב' לגבי חד וכ"כ ה"ה ז"ל בפ"ז מה' אישות דין י"ב. ושבתי וראה להר"ב כנה"ג ז"ל כתב בהגהות הרמב"ם פ"ט מה' רוצח עמ"ש מרן הכ"מ דראב"י ורע"ק היכא דפליגי לא אמרי' משנת ראב"י קב ונקי אלא אמרי' הלכ' כרע"ק מחבירו ומש"ה פסק רבינו כרע"ק דאמ' מחוטמו ע"כ וכתב הר' ז"ל ודעת הרמב"ם כפי דע' הכ"מ מוכרח דס"ל דאפי' לגבי רבים הלכתא כוותיה דראב"י דאי לא למ"ל למיהב טעמא משום דפליגי עם רע"ק תיפוק לי' משום דפליג עם רבי' ע"כ ואנכי לא ידעתי איה אפה הם הרבים במשנ' ואי משום דר"א אמר מטבורו ורע"ק מחוטמ' וראב"י אומר ממקו' שנעש' חלל הא לא מיקרו רבים כל דלא קיימי בחדא שיטתא:

צז

אין הלכ' כשט' כתב הרשב"א סימן תרפ"ח על שאתה תמיה על הרמב"ם דפסק כשמואל דאמר כל היושב בתענית נקרא חוטא ושמואל סבר כר"א הקפר ואוקימנא לה בשטה פ"ק דנדרים ד"י דאמרי' התם אמר אביי שמעון הצדיק ור"ש ור"א הקפר כולן שטה א' הן דנזיר חוטא הוי וקי"ל דאין הלכה כשט' וכתב הרשב"א שם בתשובה ועוד דבעיקר השט' לא נתת לבך ובכל מקום שאמרו כולן דבר א' אמרו הוא דאין הלכ' כחד מנייהו אבל כל שאמרו כולן יש להם כן וכן אעפ"י שאין הלכה ככולהו יש מהן שהלכה כמותו וכי דייקת תמצא כן בפ"ק דסוכה ד"ז גבי סוכה דירת קבע בעינן אמר אביי רבי ור' יאשיה ור' יאודה ורבן שמעון וב"ש ור"ג ור"א ואחרים כולהו ס"ל סוכה דירת קבע בעינן ע"ש וכ"כ הרא"ש ז"ל שם בסוכה ד"ס ע"ד ז"ל אע"ג דקי"ל דכל כה"ג שטה היא ולית הלכתא כחד מנייהו הכא איכא תרתי מינייהו דהלכתא נינהו ע"ש

צח

אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות וכתבו בעלי הכללים ז"ל דהיינו דוקא היכא דלא מצי' למדרש כל חד מיעוט לדרשא. ומצאתי לרבינו מורי הרב זקני ז"ל בס' הליכות אלי

כתב ז"ל, ודע דזהו דוקא כשהתנ' אומר כן בפירוש אבל אם מצינו שהתנא דורש בהדיא הב' מצות לענין א' להיות מיעוט אחר מיעוט ואנן חזינן דהוה מצינן למדרשינהו כל חד וחד למלתא חדא ולא הוו אז מיעוט אח"מ אין להק' לתנא דאמאי לא דריש כל תיבה לחד מילתא ולא ליהוו מיעוט אח"מ משום דכיון דאין מיעוט אח"מ מדה מסורה מסיני בל"ב מדות אפשר איכא למימר שכך קבל שאלו הב' תיבות לא נכתבו לשתי דרשות אלא להיות מיעוט אח"מ לחד מילתא לרבוי. וזה למדתי מדברי רש"י בסנהדרין דמ"ו פיסקא האיש תולין כו' אלא אמר רנב"י מ"ט דאמר קרא באיש חטא איש ולא בן חטא מי שעל חטאו נהרג הוי מיעוט אח"מ. וצ"ע מנ"ל למדרש הכי לידרוש איש ולא אשה חטא למעט בן סו"מ ולא הוי תרי מיעוטי בחד מילתא לרבות ולתרץ זה כתב רש"י ז"ל מיעוט אחר מיעוט כך המדה עכ"ל ומה חדש אלא הוקשה לו מאי דאקשי' ותי' דכיון שהיא מדה אין אדם דן שום מדה מעצמו אא"כ קבלה מרבו וכך קבל לדרוש באלו התיבות מיעוט אח"מ ותמהני עליו שהוא כתב בס' יבין שמועה דף ע"ד ע"א על מ"ש הר"ב ה"ע ז"ל בשם רש"י שכל המדות אין אדם דן מעצמו אא"כ קבל הלמ"מ והשיג עליו דההיא דפ' לולב הגזול לא כתבה רש"י אלא אליבא דרבי יאודה שכ"כ במילתיה דר"י לא הוקשו ולא ניתן לדרוש מכל י"ג מדות אלא ק"ו ולא כתב זה אלא אליבא דר' יאודה אבל לרבנן דהלכת' כוותייהו וסברי דמקשינן כל המדות אדם דן מעצמו חוץ מג"ש עכ"ל ואיך כתב כאן דס"ל לרש"י דמה מצינו כך המדה ואין אדם דן שום מדה מעצמו אא"כ קבלה מרבו הלמ"מ והא קי"ל הלכתא כרבנן דס"ל דכל המדות אדם דן מעצמו חוץ מג"ש

צט

אין למדין מקודם מת"ת כתב בספר שנות חיים ד"ב ע"ב דלא אתמר הך כללא אלא כשהענין הוא ספור דברים מעשה שהיה אבל כשאינו ספור מעשה למדין ובהא ניחא לי מאי דק"ל לרבינו מורי הרב זקני ז"ל עמ"ש החו' בקדושין די"ג ע"ב ד"ה לכ"ע בעשה אור"י דאיכא עשה בא"א ודבק באשתו ולא באשת חבירו ע"כ וק' היכי ילפינן הא התם כתיב קודם מת"ת ולפי מ"ש ניחא שפיר ועיין עוד ביפה מראה דקע"ב ע"ג:

ק

אין סדר למשנה קי"ל בתרי מסכתי אין סדר למשנ' כדאמרינן בב"ק דק"ב ובע"ז ד"ז ע"ש. כ' רבינו מורי הרב זקני ז"ל בספר יבין שמועה סימן שס"ז בשם הרא"ש שכתב פ"ח דחולין דקע"א ז"ל ומדסתם לן תנא כרע"ק שמעינן דהלכתא כוותיה דאף ע"ג דבב' מסכתי איכא למימר אין סדר למשנה ודילמא סתם ואח"כ מחלוקת הוא אפ"ה הו"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא ע"כ ש"מ דכי אמרי' דבב' משכתי אין סדר למשנה דייניגן ליה בדין ספיקא ובדאורייתא לחומרא דדילמא סתם ואחר מחלוקת הוא או איפכא

ולע"ד צ"ע עמ"ש הרא"ש בפ' כל שעה דקכ"ט ע"א עלה דפלוגתא דר"י וחכמים דלר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה ולחכמים אף מפרר וזורה כו' כתב והגאונים פסקו כחכמים וכ"כ בעל העיטור ור"י ז"ל ואי משום סתמא דפ' בתרא דתמורה דסתם לה כר"י דחשיב חמץ בכלל הנשרפים הא קי"ל בתרי מסכתי אין סדר למשנה וא"כ הלכה כרבים ע"כ וק' דהא התם באיסור חמור דאורייתא עסקי' ומידי ספיקא לא נפקא דילמא מחלוקת ואח"כ סתם הוא והו"ל לפסוק כר"י לחומרא לשורפו דוקא. ושבתי וראה למרן הכ"מ ז"ל בריש פ"ט מה' רוצח שכתב על מ"ש רבינו ויוצאים ה' זקנים מב"ד הגדול כו' ויש לתמוה למה פסק כר"י ואף על גב דבגמ' דת"ק ר"ש מ"מ כיון דסתם לן תנא כוותיה הכי הו"ל למפסק ואפשר דכיון דבפ"ק דסנהדרין שנויה במחלוקת הי"ל סתם ואחר כך מחלוקת דבתרי סדרי יש סדר למשנה ואין הלכה כסתם והדרי' לכללין דר"ש ור"י הלכה כר"י ע"כ ולכאורה דבריו תמוהים דהא קי"ל דבב' מסכתי אין סדר למשנה. ונראה דאפי' בתרי סדרי נמי אין סדר למשנה כמ"ש הרא"ש בפרק כל שעה הנז"ל וכ"כ התוס' דפ"א בשבת ד"ה והאמר ר"י ובפרק החולץ דמ"ב ד"ה סתם ויתכן בדוחק לומר דה"ק דדילמא סתם ואח"כ מחלוקת הוא והיה סדר למשנה ודייניו ליה בדין ספקא ובדאורי'. לחומרא עד דאיכא ה' זקנים. ומלבד דהוא דוחק בדברי מרן דפסיק ותני דבב' מסכתי יש סדר למשנה עוד יקשה שהרי הרמב"ם פסק בההיא דר' יאודה דאין ביעור חמץ כו' כחכמים וכתב הרא"ש דטעמייהו משום דאין סדר למשנה בב' מסכתי ולא דן ליה התם בדין ספיקא דבדאורייתא לחומרא וצ"ע. ואין לומ' דס"ל למרן בדעת הרמב"ם דדוקא בב' מסכתי אמרי' אין סדר אבל בב' סדרים יש סדר דא"כ התם בחמץ ב' סדרים הוו והו"ל לפסוק כסתמא דתמורה. ועוד דכ"ש הוא דאי בב' מסכתי אין סדר כ"ש בב' סדרים:

קא

אין למדין מן הכללות ואפי' במקום שנא' בו חוץ כ' הרב הנז' בשם מהריק"ו שורש י' שכתב דהיינו דוקא בתנאים אבל לא באמוראים ואפי' בתנאים אין אומרים כן אלא ע"י הדחק שאין לנו תי' אחר ובתשו' משפטי שמואל סי' כ"ו כתב דלא אתמר אין למדים מן הכללות אלא כשיש טעם שלא ללמוד אבל בלתי טעם פשיטא דלמדין:

קב

אי אפשי בתקנת חכמים דאמרי' גבי אשה שיכולה לומר איני נזונית כו' וכן בפ"ק דב"ק שאמרו דמצי לוקח לומר מ"ט אמור רבנן הנחתי לך מקום לגבות הימנו משום תקנה דידי אנא לא ניחא לי בהאי תקנתא. מצאתי לרבינו כנה"ג ז"ל בחלק חה"מ סי' ק"ב שכתב דלא אתמר הך כללא דאי אפשי בתקנת חכמים אלא להחזיק מה שבידו דומיא דלוקח שאמרו בפ"ק דב"ק דטענה זו מחזיק העדות בידו ואינו גובה הב"ח וה"נ באשה

בטענה זו אינה עושה אבל בבא להוציא מחבירו ע"י טענה זו לאו כל כמיני' למימר אי אפשי בתקנת חכמים ע"ש ונוחים בזה כמה מקומות:

קג

אב זה בנין אב האמור בכל מקום כתב מורי זקני זצוק"ל בספר הליכות אלי סי' קנ"א בשם הרא"ם דהא דלפעמים אמרינן זה בנה אב למילף מיניה ולפעמים איפכא זה בנה אב דבעלמא איפכא היינו דבמקום דהוצרך הכ' לומר הדבר בפי' לגופיה דאי לא כתבי' הו"א איפכא ש"מ דבא ללמד כיוצא בזה בעלמא אבל במקום דלא אצטריך דכי לא כתבי' נמי מסתברא הו"א הכי אז אמרי' זה בנה אב לומר דבעלמא איפכא דומיא דמה שאמרו עד א' זה בנה אב לומר כל עד שבתור' ב' וה"ט משום דלא אצטריך למכתב אחד ע"ש. ולע"ד אין כן דעת התוס' פ"ק דקדושין ד"ז ד"ה ונפשטו בכולה. תימה דבריש תמורה יליף רגלה של זו עולה מקרא דכתיב כל אשר יתן ממנו וגבי אשה לא כתיב קרא וא"כ מאי פריך ע"ש משמע דאפי' במידי דאצטריך קרא לאשמועי' אמרי' זה בנה אב דבעלמא איפכא דאי לא"ה מאי קא ק"ל לתוס'. איברא דהריטב"א ז"ל כ' שם ז"ל ובל"ה נמי ל"ק כיון דאשכחן האי דינא דפשטא קדושה בכולה אין לנו לומר דהתם בלחוד הוא ונקל בזו אדרבא יש לנו לומר דהתם עביד קרא בנה אב לכל מקום וזה שיטת התלמוד עד שיהיו ב' כתובים הבאים כא' ע"כ אלא דק' מ"ש דזה שיטת הש"ס דמשמע דבכל דוכתא אמרינן הכי זה בנין אב ללמד אפי' כי לא אצטריך קרא עד שיהיו ב' כתובים וזה הפך ממ"ש עד אחד זה בנה אב לומ' כל עד שבתורה ב' וראיתי בשלהי פרק השולח דמ"ז ע"ב בפלוגתא דר"י ור"ל דלר"י קנין פירות כקהג"ד ולר"ל לאו כקנין הג"ד איתיבי' ר"י לר"ל ולביתך מלמד שאדם מביא בכורי אשתו וקורא א"ל שאני התם דכתיב ולביתך ופירש"י שאני התם דכתיב ולביתך ומדאיצטריך לרבויי ש"מ דבעלמא ק"פ לאו כקנין הג"ד. ואמרי' התם איכא דאמרי איתביה ר"ל לר"י ולביתך מלמד שאדם מביא בכורי אשתו וקורא התם הוא דכתיב ולביתך אבל בעלמא לא א"ל טעמא דידי נמי מהכא קאמינא ופי' רש"י מהכא קאמינא דכי היכי דאשמועינן דהכא כקנין הגוף דמי ה"ה בעלמא ע"כ נראה דהך כללא פלוגתא דאמוראי הוא:

קד

אין צריך לומר זו כתב הרב שיירי כנה"ג בשם הפרישׁ' חי"ד סי' כ"ד בדיני הגרמה אות ז' דכששונה התנא בין זה ובין זה אין שייך לומ' זו ואצ"ל זו קתני עכ"ל וצ"ע לע"ד דבר"ה דל"ג ע"א עלה דמתני' דקתני ואין חותכין אותו בין בדבר שהוא משום שבות ובין בדב' שהוא משום ל"ת ופריך הש"ס השתא משום שבות אמרת לא משום ל"ת מיבעיא ומשני זו ואצ"ל זו קתני וכן מצאתי בפ"ק דהוריות ד"ב ע"א אמתני' דבין שעשו ועשה עמהם

בין שעשו ועשה אחריהם ה"ז חייב ופריך בשלמא רישא לא זו אף זו קתני דפטור אלא סיפא דלחיובא איפכא מיבעי ליה ומשני זו ואצ"ל זו קתני. הרי דקתני בין בין ומוקמינן להו בזו ואצ"ל זו הפך דברי הפרישה ז"ל. ותמהני על רבינו הר"ב שיירי כנה"ג ז"ל איך לא השיגו בזה. גם מהני סוגי' ק"ל עמ"ש התוס' בכתובות ד"מ ע"א ד"ה א' כדרכה כו' דהקשו עמ"ש בין מתכוין ובין שאינו מתכוין דהול"ל בין שאינו מתכוין ברישא דדרך התנא להקדים הפשוט תחילה ותי' דהכי אורחיה דתנא במקום ששונה הן ולאו מקדים ההן אע"פ שאינו פשוט ע"כ וקשה מה יענו בהני ב' מתני' דר"ה והוריות דקתני בין בין ומשני זו ואצ"ל זו קתני ותני החידוש ברישא ואע"ג דאינו צריך לשנות הן ולאו. ועיין עוד במשנה פ"ק דביצ' דקתני ב"ה אומרים משלחין בהמה בין חיה ועוף בין חיין בין שחוטין ולפי דברי התוס' דאורחיה דתנא להקדים הפשוט איפכא מ"ל בין שחוטים ובין חיים דחיים הוי רבותא. ומיהו ההיא דהתם יש לדחות דשאני התם דקאי אפלוגתא דב"ש לא התירו אלא מנות ואתא ב"ה לאשמועינן היתרא בההיא דאסרו ב"ש א"כ אורחי' דמילתא נקט חי ושחוט כסדרן של דברים:

קה

את"ל דדרך הרמב"ם לפסוק כאת"ל. כתב מרן באה"ע סי' קכ"ב דהיינו דוקא כשאתמ"ל מפורש בגמ' אבל כשאינו מפורש אף דעכ"ל דמבעי' לי' באת"ל לא פסקי' כאת"ל וכ"כ בכ"מ בה' מתנות עניים פ"ב הלכה ב'. והרב ב"ח באה"ע סי' הנז' פליג אהך כללא דמרן וכתב דמנ"ל למרן הא דליתא והרב ל"מ בפ"ב מה' גיטין גם הוא ז"ל אזיל ומודה לדעת מרן ז"ל דכל שאינו מפורש לא קי"ל הכי אלא דחילק שם דהיינו דוקא כשהבעיין הוא א' אבל כשהם ב' או ג' בעניינים כיון דעכ"ל דמבעיא להו באת"ל קי"ל כאת"ל אף דלא מפורש:

קו

את שדרשו רז"ל ואת אחיך לרבות אחיך הגדול. כ' הלק"ט סי' קכ"ג דהיינו דוקא גדול האחים שנכנס במקום אב ולא לכל הגדול מחבירו וכ"ה בתשו' שבות יעקב ח"א ססי' ט':

קז

אחרים אומרים כתב הרב ב"ש בפרק חלק דף ע' דדוקא אותן ההלכות שאמר ר"מ אחר שקראו לו אחרים נזכרות בשם אחרים אבל ההלכות שאמר כשהי' נקרא ר"מ נזכרים בשם ר"מ עי"ש וכן יש לדקדק מדברי התו' שלהי פ"ק דסוטה דט"ו ד"ה אחרים אומרים כו' שכתבו ז"ל אלא נר' שכשהי' נקרא ר"מ אמר טוב שמו ולאחר דאסקוהו לאחרים חזר בו ואמר נולד כשהוא מהול ע"ש:

קח

אב שמחל על כבודו כבודו מחול כתב רבינו המאסף בי"ד סי' ר"ם בשם ספר צפחת המים שכתב בפ' משפטים דעל כבודו מצי מחיל על בזיונו לא מצי מחיל ע"כ ותמהני עליו איך לא זכר שר שזה הוא בתשו' הריב"ש ז"ל סי' ל"ג שכתב כן בהדיא באב ובת"ח ועוד כתב שם בס' צפחת המים דאחד שהכה את אביו או קלל בעדים והתראה לא מצי מחיל ע"כ ועיין בס' מ"ל בה' ממרים פרק ז' ה"ח לענין בן סורר ומורה דאפי' אחר שהביאוהו לב"ד אביו ואמו יכולין למחול כל שלא נגמר דינו מדברי הירוש' ע"ש:

קט

אבא חלפתא בב"ק ד"ע א"ר יוסי כשהלך אבא חלפתא אצל ר"י בן נורי ללמוד תורה ופרש"י חלפתא אביו של רבי יוסי ע"כ וכ"כ רש"י עוד בבכורות דכ"ז ע"א ד"ה א"ר יוסי מודה אבא חלפתא אבא ששמו חלפתא שהוא מן החכמים החולקים על עקביא ומודה הוא בזה כו' וק"ל מהא דאמרי' פ"ק דקדושין ת"ר חכם משנה שם אביו ושם רבו כי הא דמר ב"ר אשי דאיהו אמר אבא מארי כו' ואם כן קשה היכי הוה אמר אבא חלפתא ומזכירו בשמו ושי"ל דתנא דברייתא הוא דמפרש שמו דחלפתא הוא ור"י כי קאמר אמר אבא סתם:

קי

איכא דאמרי יש בזה פלוגתא דרבוותא כבר הביאם מורינו הרב זקני ז"ל בס' יבין שמועה וכתב בס' חוות יאיר סי' צ"ד דלשון אי בעית אימא ולשון איכא דאמרי שוין וכמחלוקת הראשונים באיכא דאמרי כך מחלוקת באב"א ובאיכא דמתני לה ואיכא דמתני לה כ' הרא"ש בר"ה דל"ט ע"ג דלא דמי לב' לישני דעלמא ובדאמרי לה ואמרי לה מתבאר מסוגיא דפ' ע"פ דק"ח ע"א דלא דמי לב' לישני דעלמא מדמסיק התם השתא דאתמר הכי ואתמר הכי אידי ואידי בעי היסבה וכתב הכנ"הג ח"מ סי' ק"פ הב"י אות ב' כתב הרא"ש בפסקיו כו' הביא פירוש ר"ת בראשונה בלשון זה והי' אומר ר"ת כו' ואח"כ הביא התי' של ר"י והרשב"א דסתמא כתי' שהביא באחרונה ס"ל כמו שמשתמש רבינו הב"י פעמים רבות בכלל זה:

קיא

אפר פרה מתבאר מדברי התלמוד פ"ק דנדה דף ו' דבזמן האמוראים ג"כ הי"ל אפר פרה דפריך תלמודא בימי רבי מי הוי קדש ומשני כדעולא דאמ' עולא חברייא מדכן בגלילא ופרש"י חברים שבגליל מטהרים יינם לנסכים ושמנן למנחות שמא יבנה בהמ"ק ועכ"ל שהיו טהורים ממת דאל"כ איך היו מטהרים יין ושמן בלא אפר פרה, וכן אמרו בחגיג' והרב מש"ל כתב ג"כ בה' אבל שראה כתוב דכשגלו לבבל הוליכו עמם אפר פרה ומה

דפריך בגמ' קדש בימי ר' מי הוה לאו למימרא שהוא נמנע שלא הי"ל אפר פרה אלא דפריך דלאיזה תכלית היה קדש מאחר דליכא בהמ"ק ומשני כדעולא שהיו עושין יין ושמן קדוש שמא יבנה בהמ"ק בזמנם אבל לא נסתפקו מעולם אם הי"ל אפר פרה ועיין בר' שמשון פ"ד דחלה משנה ז' כתב דבימי האמוראים היו אוכלים תרומה טהורה כי היה להם אפר פרה וכ"כ הרא"ש בסוף הלכות חלה והביאו הך דפ"ק דנדה:

קיב

אחד זה ואחד זה ששנינו בכמה דוכתין כתב התוס' בזבחים דצ"ב ע"א ד"ה שלנה ושנטמאה כו' דאורחיה דתנא דתני הפשוט תחלה היכא דקאי אקרא אך כל דלא קאי אקרא זמני' דתניא חדושא ברישא ע"ש וק"ק בהך כללא מההיא דפ' החובל דתניא א' הצועק וא' הנצעק במשמע כו' וכיון דקאי אקרא דוהי' כי יצעק אלי הו"ל למתני אחד הנצעק דהוא הפשוט ברישא. ולפי גירסת ר"ש שם בתוס' דגריס א' צועק וא' שאינו צועק במשמע ניחא שפיר דנקט הפשוט ברישא ובריש פ' הבא על יבמתו שנינו א' המערה וא' הגומר קנה וכו' והתם אקרא דיבמה יבא עליה קאי ולפי דברי התוס' ז"ל הו"ל למיתני א' הגומר וא' המערה ועיין בזה בתוס' בכתובות ד"מ ד"ה א' כדרכה כו' וד"ך ד"ה אחד כו' ובפ' כיצד צולין דף פ"ה ד"ה אחד עצם כו':

אות ב

קיג

בא בלשון חכמים במשנ' בענין התמיד בהפשט וניתוח בא לו לדוכן בא לו לגרא כו' פי' המפרשים ז"ל בטעמו כי כל המתעורר באיזה מלאכה שתהיה יקרא בא אליה ובלשון המקרא כן ויבא אברהם לספוד כו':

קיד

באמת אמרו בפ"ק דב"מ כל באמת אמרו הלכה למשה מסיני. וטעם דפעם אומר הלכה למ"מ בפי' ופעם אומר באמת אמרו הוא דלא אמרו באמת אמרו אלא במקום שהוא חידוש דין היוצא מכלל הקודם וכל דברי המשניות שהן הלכות פסוקות בלי מחלוקת כלן הלמ"מ ולא הוצרך רבי לזכרו רק בפרט היוצא מכלל אמר באמת אמרו ר"ל שגם פרט זה נאמר בפירוש הלמ"מ. תשובת חוות יאיר סי' קצ"ב:

קטו

באי כחו האמור בלשון חכמים ודכתבי בשטרי כתב בטח"מ סימן ק"ו בשם בעל התרומות דיש במשמע לשון באי כחו בית דין. ומהראנ"ח ח"א סימן קי"ד כתב דלשון באי כחו כולל ג"כ לקוחות שהלוקח ג"כ בא מכחו וכדאמרי' בעלמא לא עדיפת מגברא דאתית מחמתי' וכ"כ הרי"ף ז"ל בתשו' על מי שהאמין בשטר הוא וכל הבאים מכחו

היו היורשי' נמי נאמנים כי הם באים מכחו, ומקבל מתנה נמי בא מכחו אבל אם אמר הוא ויורשיו לא האמין אלא יורשיו בלבד לא מקבל מתנה ולוקח ע"כ:

קטז

בגדים בלשון חכמים שאמרו החליף כלים בכלים אין בהם אונאה בגדים נמי במשמע דבגדי' נמי אקרו כלים ועיין בטח"מ סי' קצ"ה בשם ר"י דבהמה מקרי מטלטלין לענין קנין אגב קרקע תשו' מרא"ש ס' כ"ב:

קיז

ברותא היא שאמרו בכמה דוכתי' בש"ס הא דר' פ' ברותא היא. טעות שגור בפי הכל גם לחכמים לגרוס בדותא היא בדל"ת כלומר שקר הוא ואינו כן אלא ברותא היא ברי"ש כלומר דעת חצוני הוא כמ"ש הערוך בערך בר. כנה"ג בה' אבידה סי' רס"ט. וכן מצאתי הגי' פ"ג דכריתות דט"ו ע"א הא דרפרם ברותא היא ע"ש ועיין בהלק"ט ח"ב סי' ע"ש:

קיח

בולמוס הנזכר בדברי חז"ל היא מלה מורכבת בלשון יון מן ב"ו שפי' שור ומין לימו"ס שפירושו גרון כלומר גרון כלחוך השור כ"כ המד"ל ז"ל:

קיט

בית השלחין הוא שדה המשקין אותה על שם הכתו' ושולח מים ע"פ חוצות. וכתבו התוס' בב"ב דס"ח ד"ה סברו' דיש פעמים דלשון בית השלחין הם גנות ופרדסים כדכתיב שלחיך פרדס רמונים ונקראו כן ע"ש האילן שעושה בדים ושולח פארות כדכתיב ותעש בדים ותשלח פארות:

קכ

בית בלשון תורה הוא לשון זכר כמו והוצאתני מן הבית הזה הבית הזה אשר אתה בונה אבל בל' חכמים לפעמי' אומרים בית זו שדה זו ולפעמים בל' זה עיין בכה"ג א"ה סי' ס"ו אות מ"ו:

קכא

בית אב כתבו התוס' בגיטין דכ"ג עלה דאמרינן ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אינו גט ז"ל תימה הא אם מת אבי' לא חשיב תו בית אביה כדאמרינן בפ' השותפין קונם לביתך שאיני נכנס מת או מכרו לאחר מותר וי"ל דבלשון בית אביך כל יוצאי חלציו בכלל ואפי' שמת כדכתיב שבי אלמנה בית אביך גבי תמר וכבר מת אביה כדמוכחי קראי ע"כ ועיין במש"ל פ"ח מה' גירושין הי"א מה שהאריך בזה. וכן בכנה"ג אה"ע סימן ו' הגה' הטור אות מ"ט:

קכב
ב"ד חשוב דאמרו חכמים גבי אסמכתא והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב כתב הרא"ש בתשו' כלל ע"ב בשם הר"ם ז"ל ב"ד חשוב היינו בקיאים בדיני אסמכתא מה נקרא אסמכתא ומה אינו נקרא. ומרן הב"י ז"ל בח"מ סי' ד"ן כתב בשם תשו' הרשב"א ז"ל ב"ד חשוב היינו ב"ד אלים להפקיר ממון וכ"כ ה"ה ז"ל פי"א מה' מכירה ז"ל ב"ד חשוב פירוש הרשב"א אע"פ שאינו סמוך אלא חשוב להפקיר ממון כגון מומחה לרבים. והנמקי ז"ל כתב ב"ד חשוב ראוים לדון דיני ממונות ביחיד ע"כ ועיין בתשו' הרשב"א סי' של"ה:

קכג
ב"ד בפ' השולח דף ל"ב אמתני' דהיה עושה ב"ד ומבטלו. פלוגתא דר"ן ור"ש. ב"ד ר"ן אמר בפני ב' ר"ש אמר בפני ג' ב"ד קתני ור"ן אמר לבי תרי נמי ב"ד קרי להו:

קכד
ב"**ד** שאמרו חכמים בכל מקום היינו דוקא במקום הקבוע לב"ד וזה פשוט בפ' מרובה גבי עובד' דר"ג שסימא עין טבי עבדו והיה שמח שמחה רבה מצאו לרבי יהושע א"ל כו' א"ל אין בדבריך כלום שכבר אין לו עדים הא יש לו עדי' חייב ש"מ הא יש לו עדים חייב וש"מ מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב א"ל שאני ר"ג דלא בפני ב"ד אודי ופריך, והא רבי יהושע אב ב"ד הוא שלא בב"ד הוה קאי מפורש יוצא דב"ד לא מקרי רק במקום הקבוע לב"ד וכ"כ הרמב"ם פ"ג מה גניבה ועיין בזה בתשובות מהר"י באסאן ז"ל סי' קי"ג ועיין בס' תשבי:

קכה
בית מצינו בלשון חכמים מכנים לגוף בשם בית כמו ששנינו מורידין לפני התיבה זקן ורגיל כו' וביתו ריקם ופי' הר"ב וביתו ריקם מן העבירות שלא יצא עליו ש"ר בילדותו. אמנם הרמב"ם בפ"ד מהלכות תעניות כתב ולא יהיה בבניו ובני ביתו וכל קרוביו והנלוים אליו בעל עבירה אלא יהיה ביתו ריקם מן העבירות ע"כ נרא' דדחיק' ליה לפרש ביתו ע"ע ועיין בב"י סי' תקע"ט:

קכו
בית מצינו בלשון חכמים בי"ת משמשת במקום למ"ד כמו בלשון תורה. וזה בריש פרק אין דורשין במרכבה ביחיד ומפרש בגמ' אין דורשין במרכבה ליחיד וכן בית משמשת בלשונם במקום ה' בפ"ד דביצה דל"ג וכן בדלת ס"ד אלא אימא וכן הדלת:

קכז
ביחוד דאמרי' שאלתי את ר' ביחוד פירוש רש"י ביני לבינו ויש מפרשים בבירור כההיא דשקלים וידעו ביחוד ששם הארון גנוז מהרי"ק

קכח
ביטול בריש פ"ק דמגילה אמתני' דמגילה נקרא' בי"א בי"ב כו' פריך והא אין ב"ד יכול לבטל דברי חברו כו' משם אנו למדים דאף דלא עקר דברי ב"ד לגמרי רק דמשנה מדברי ב"ד מכמות שתקנו הם מקרי ביטול דהא התם שינוי מיום אל יום הוי וקרי ליה ביטול וגדולה מזו מצאתי בתוספות שם דף ג' ד"ה מבטלין עבודתן ז"ל וקשה אמאי מבטלין והלא אחר קריאת המגיל' יש הרב' שהות לעבוד' וי"ל דכיון דמשהאיר היום הוי זמן העבוד' והם מניחין אותה בשביל הקריאה מש"ה קרי לי' ביטול ועיין בתוס' פרק קמא דכתובות דף ג' ד"ה תקנ' דרבנן:

קכט
ביטול האמור אצל גט כתב הרמב"ם ז"ל פ"ב מה' גרושין ז"ל מה בין לשון פסול ללשון הגט בטל בטל הוא בטל מן התורה פסול הוא פסול מדברי סופרים ע"כ:

קל
ביטול אמרו ז"ל אין נשבעין לבטל את המצות חקר בזה בתשו' הרב מעיל שמואל סי' ט"ו דכ"ה על מה שמצינו בלשון תשו' הפוסקים הראשונים ז"ל ששינו לשונם ואומרים בכמה מקומות אין נשבעין לעבור על המצות. והשיב הטעם בזה לרמוז מ"ש הרמב"ן ז"ל דהא דשבועה חלה על המצוה בכולל דהיינו דוקא בשב וא"ת כגון שלא אוכל מצה וכיוצא אבל במלתא דקום עשה לא חיילא שאין אומרים לאדם עמוד וחטא כדי לקיים שבועתך. וא"כ לשון ביטול לא שייך אלא במ"ע ובכולל חיילא ולשון עבירי לא שייך אלא במל"ת והיינו דאמרינן אין נשבעין לעבור על המצוה דלעבור בין בכלל בין בפרט אין נשבעין ושם הביא תשו' הרשב"א שכתב דאפי' בלאו שאין בו מעש' מקרי עובר ולא חיילא בכולל ע"ש:

קלא
ביצוע בפ"ב דסנהדרין ביצוע בג' דברי ר"מ וחכ"א פשרה ביחיד כו' ויש לתמוה למה שינה בל' ותנא אליבא דר"מ לשון ביצוע ואליבא דחכמים לשון פשרה. וכ' הרב יצחק בר אשר הלוי ז"ל הובא בתשו' תמים דעים סי' ר"ז ז"ל ויש לפרש דמאן דבעי ג' קרי לי' ביצוע על שם שצריך אומד הדעת לבצוע הממון ולחלקו במדה שוה שלא יהא א' מהם נפסד יותר מכדי הראוי לו. ומאן דאמר פשרה ביחיד קרי לי' פשרה לשון קל שאין צריך לדקדק בדבר אלא [בכל] ענין שיכול לפשר ביניהם יפשר ע"כ:

קלב
בישול ושליקה כתבו התוספות פסחים דל"ט ע"ב דשליקה הוי טפי מבישול מדשנינו בירקות שאין אדם יוצא י"ח לא בשלוקים ולא במבושלים דאי לאו הכי הוי מתני' זו ואצ"ל זו ובדוכתא אחרינא משמע דמבושל משמע טפי משלוק ושם ישבו התוס' ע"ש:

קלג
בלבד בריש פ' התינוקת משמע דלשון בלבד הוא מיעוט לגמרי דפריך התם נערות י"ב חדשים מי איכא והאמר שמואל אין בין נערות לבוגרת אלא ו' חדשים בלבד וכי תימא בציר מהכי ליכא הא ספי איכא הא בלבד קאמר וכתבו התוס' שם דאי לאו בלבד מצינן לפרושי אין שיעור הקטן שבין נערות לבגרות אלא ו' חדשים והוה משמע שפיר דאיכא טפי אבל השתא דתני בלבד משמע מיעוט לגמרי כ"כ הרמ"ז זצוק"ל:

קלד
בן כתב הרא"ש בתשובות כלל פ"ב סי' ד' על לשון חכמים שאומרים בכל מקום דעתו של אדם קרוב' אצל בנו. דהיינו בנו דוקא ולא בן בנו ומזכה לעובר שהי' בן בנו לא אמרינן דעתו קרובה ולא קנה אבל בתשו' תה"ד סימן ש"ן כתב דלשון בנו לאו דוקא וה"ה בן בנו. והרב כנה"ג ח"מ מהדורא בתרא סימן ל"א כתב על לשון חכמים שאמרו אדם עשוי שלא להשביע את בניו ז"ל יראה לע"ד דלאו דוקא בניו והוא הדין שלא להשביע ליורשיו ומהר"א מוטאל ז"ל נסתפק אי אמרי' נמי שלא להשביע את העובר שלו במשמע ע"ש:

קלה
בן בנכסי אביו שאמרו חכמים שאינו מוכר עד עשרים שנה. כתב מרן הב"י ז"ל ח"מ סי' רל"ה מחודש ס"ד דהיינו דוקא בן ולא בת עיין שם בשם תשובת הרשב"א ז"ל

קלו
בן בפ"ד דתעניות עלה דמתני' דבא' בניסן בני ארח בן יאודה כו' כתב הר"ב תי"ט ז"ל בן יאוד' פי' משבט יאודה וכן מאי דקתני בי' באב בני סנאה בן בנימין פירושו משבט בנימין כי אלו הב' שבטים הגלו לבבל והם שעלו וכן פירשו בגמרא בבני דוד בן יאודה שהוא דוד המלך שהוא מבני יאודה ועיין בתוספות סוף פרק ג' דערכין:

קלז
בעינן מצינו לשון בעינן בפ"ק דסוכה לר"י סוכה דירת קבע בעינן ופי' הרא"ש ריש פ"ק דסוכה כלומר דמכשיר ר"י אף בדירת קבע:

קלח
בפניו בנידוי שאמרו חכמים נדוהו אין מתירין לו אלא בפניו. מתברר מדברי ריי"ו ז"ל בני"ד ח"א דאחר מיתה בפניו מקרי אבל בתשו' משפט צדק סימן ל"ה ח"ב ובסי' מ"ב עלה בהסכמה דאחר מיתה לאו בפניו מקרי

קלט

בפניו כתב הרא"ש בנדרים פר"א עלה שאמרו המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו דבפניו מדעתו משמע כמו אין חבין לאדם שלא בפניו דהיינו שלא מדעתו ובתשוב' להרמב"ן ז"ל כ' וז"ל מסתבר' לי דבכל מקום שאמרו בפניו לא בפניו משמע ובמעמדו אמרו אלא בידיעתו ועיין בזה בתשו' מהרשר"ם ח"מ סימן קכ"ז וכתב מהר"א ששון ז"ל סי' ריי"ט שלמד מתשו' הרא"ש כלל מ"ד סי' ב' דמ"ש בגמ' אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה דלשון בפני בעלה לאו דוקא אלא אפי' בעלה בעיר אינה מעיזה ע"כ וכן נראה מתשו' הרמב"ן ז"ל הנז' ועיין בתשובות מהריק"ו שו' ע"ב שכתב בדין אשת איש שקבל' קדושין בפני בעלה דבעינן בפניו ממש ועיין בתשו' הרדב"ז ח"ב סימן תי"א בזה ובתשו' מהריב"ל ח"א כלל ג' סי' ת"י בפסק הב' ובתשו' ח"ב סי' ק"ב בחסיר' הד' ולענין תלמיד המורה הלכה בפני רבו כתב רש"י ז"ל בפ' הדר דכל שהוא תוך ג' פרסאו' בפני רבו הוי וחייב ע"ש ולענין עדי הגט שאמרו חכמים שלא יחתמו אלא זה בפני זה כתב מהרימ"ט הובאו דבריו בתשו' מהרח"ש סי' ב' שזה בפני זה שאמרו הכונה זה במעמד זה ואפי' לא ראו זה את זה כשחתמו שאין בלשון לפניו לשון ראיה אלא לשון קבלה בפניו אע"פ שאינו רואהו וחיליה ממ"ש בפ' מצות חליצה החולצת מן הסומא חליצתה כשרה כו' אע"ג דכתיב וירקה בפניו ואלו גבי דייני' תניא לעיני הזקנים פרט לסומא וחליצתה פסולה אלמא בפניו לאו לשון ראיה הוא אלא לשון הקבלה בפניו ע"כ והרב כנה"ג בכללים נפרדים סי' ס"ח כתב בשם תשו' כ"י למהר"י הלוי ז"ל וז"ל לישנא דבפניו הוי בפניו משמ' בגלוי ולא טמון ולא מכוס' ע"כ ולענין שליח הגט שאמרו שצ"ל בפני נכתב כו' כתב הר"ב כנה"ג בא"ה סימן קמ"ב בהגה"ט בשם הר"ש ן' ויילייסיד ז"ל שדן דשליח הגט יכול להיות סופר ומצי למימר בפני נכתב וחיליה מההיא דדרשינן בפ' טרף בקלפי בפ' ושחט אותה לפניו דאלעזר שוחטה ולפניו ר"ל שלא יסיח דעתו ממנה והרב ז"ל השיגו דשאני התם דאלעזר אינו מדבר אלא הקב"ה הוא קאמר ושחט אותה לפניו אבל כאן שהשליח עצמו מדבר אפשר דאם הוא כ' הגט אין שייך לומר בפני נכת' ועוד דיש חילוק בין לפניו לבפניו ע"כ. ושוב נדפסו תשו' הרדב"ז ח"ב ובסי' ת"ו שקיל וטרי בדין העושה הסופר שליח לגט ובסוף התשו' כתב ז"ל והדבר כ"כ פשוט בעיני עד שאני אומר שמי שאמר שאין ראוי לעשות שלית את הסופר לאו בר סמכא הוא ע"ש היטב. ועיין בכנה"ג א"ה סס"י קל"ט אות י"ג לענין גט דחוב הוא לה ואין חבין לאדם אלא בפניו אפשר שלא יהיה צריך להיות סמוך לו ממש אלא כל שיהיה לפני כ"כ בנמוקי מהראנ"ח כ"י ז"ל ועיין בב"י י"ד סי' רכ"ח שכ' דבפני שלוחו של אדם פשיטא

דחשיב כבפני בעל הדבר המשלח ועיון בתשו' מהר"י הלוי סימן כ"ד בפני הממוני' וז' טובי הקהל כבפני הנשבע דמי:

קמ

ברית בפ' כל שעה דל"ח ע"ב מצאתי הרצתי הדברי' לפני ר"א אמר לי ברית הן הן הדברי' שנאמרו למשה מסיני ופרש"י ברית שבועה:

קמא

בת קול כתבו התוס' פ"ק דסנהדרין הביא דבריהם הר"ב עין יעקב ז"ל בת קול שלא היו שומעין קול היוצא מן השמי' אלא מתוך אותו קול יצא קול אחר כמו פעמים שאדם מכה ושומע קול אחר היוצא ממנו למרחוק ואותו קול היו שומעין הלכך קורין אותו בת קול וכ"כ רבינו סעדיא ז"ל:

קמב

בין באונס בין ברצון בין בשוגג בין מזיד. כ' רש"י בפסחים דף ט"ו ע"ב מזיד ורצון א' הוא אבל גבי שוגג שייך מזיד וגבי אונס שייך רצון ושוגג ואונ' תרי מילי נינהו ע"כ וזה נשמט מהב"ז עיין לעיל אות ע"ג:

קמג

ברירה ואין ברירה מצאתי למהרי"ק כתב בשם הריטב"א בשיטתו לעירובין בפ' הדר ז"ל ברירה דהכא לאו ברירה דעלמא היא דהתם הוא בדבר שנתברר בסופו ולא היה מבורר מתחלתו והכא עדיין לא נתברר כלום ואין כאן דין ברירה למפרע אלא הכא ענין אחר הוא דר"א ן' תדאי ס"ל שנידון כאלו חילקו וחזר ושפך בחבית וזה א' מהלשונו' שבגמ' שהלשון א' ועניינו מתחלף ויש בסנהדרין יש ברירה ואין ברירה שלישי עכ"ל:

קמד

בן לא מצינו בכל התורה שיקרא לבן אשתו בנו תוס' פ' מקום שנהגו דנ"ד ד"ה אלה בני שעיר ובפסקי התוס' שם ז"ל בן אשתו אינו קורא אותו בנו בן בנו קורא אותו בנו וע' בזה בתשו' שבות יעקב ח"א סי' קס"ט:

קמה

בדיקת חוץ פלוגת' בכתובו' דח"ן ע"ב מ"ס בדיקת חוץ שמה בדיק' ומ"ס לא שמה בדיקה:

קמו

ביאת מקצת למקדש אבעיא לי' לאביי ביומא דל"א אי ביאת מקצת שמה ביאה או לא שמה ביאה ופשיט ליה ר' יוסף דביאת מקצת לא שמיה ביאה מדמצורע טובל ועומד בשער נקנור וכ"כ רש"י ז"ל פ"ק דסוטה ד"ז במתני' ששם משקין את הסוטות כו' ביאת מקצת למצורעי' שרא רחמנ' ע"ש:

קמז
ביאה דרך אחוריו לא שמיה ביאה כמ"ש בשבועו' די"ז הנכנ' לבי' המנוגעת דרך אחוריו אפי' כולו מבפני' חוץ מחוטמו טהור והבא אל הבית אמר' תור' דרך ביאה אסרה תורה וכתבו התוס' שם ובחולין ד"י דאע"ג דיציאה דרך אחוריו שמיה יציאה כדילי' מכ"ג ביוה"כ דכתיב בי' יציאה ותנן יצא ובא לו דרך כניסתו יש לחלק בין ביאה ליציאה דאורח' דמילתא ביציאה כתלמיד הנפטר מרבו ע"כ:

קמח
בית מקרי מן האגף ולפנים אבל מן האגף ולחוץ לא מקרי בית גמר' פ"ז דנדרים דף נ"ו ע"ב וע"ש בהר"ן:

קמט
בית בכלל בית משמע נמי עלייה נדרים דנ"ו ע"א הנודר מן הבית חכ"א עלייה בכלל בית וכן פסק הרמב"ם ע"ש בהר"ן ז"ל.

קנ
בנין על גבי כלים לא שמיה בנין ובשבת פטור הרמב"ם פ"י דשבת הל' י"ב:

קנא
ב"ד של פ' כתב הרא"ם פ' וישב במ"ש בפ' אין מעמידי' זנות בב"ד של שם גזרו דכתיב ויאמר יאודה הוציאוה ותשרף. והלא שם כבר מת מעת שהיה יעקב בן ן' שנה ועכשיו היה יעקב יותר מבן ק' ותי' שמפני שקבל יאודה כל התורה כולה מאביו שקבל מב"ד של שם מקרי גם יאודה ב"ד של שם:

אות ג

קנב
גדולי קרקע כתבו התוס' בפ' השוכר את הפועלים דלשון גדולי קרקע מתפרש בב' פנים פעם מתפרש גדולי קרקע שנזונין מן הקרקע ופעם פירושו גדולי קרקע שהוייתן מן הקרקע ועיין בראי"ם בפ' ויהי לי שור כו':

קנג
גדולי גדולין האמור בלשון חכמים לענין תרומ' פלוגת' דרש"י וריב"א ז"ל דלרש"י גדולי גדולין הכל הוי גידול ראשון אלא שהבדים החדשים קרוין גדולי גדולין וריב"א פי' דגידולין היינו גידול ראשון מן הזרע ואח"כ חזר ונטע אותן גידולין זה הוא גידולי גידולין:

קנד
גדול בלשון חכמים דייקי' מכלל דאיכא קטן בריש פ' כלל גדול לא שייך למתני גדול אלא היכא דקתני קמיה כלל קטן או אבתריה ושם כתבו התו' דאפי' היכא דאיכא זוטר מיניה לא קתני גדול לפי שאינו גדול ממנו אלא מדרבנן ע"ש. ובגמ' בשבועו' דף מ"ה

תקנה גדולה מכלל דאיכא תקנה קטנה וכתבו שם התוס' ז"ל דלפעמי' לשון גדולה ור"ל שהיה בתקנה ההיא צורך גדול ולאו למידק תקנות גדולות מכלל דאיכא קטנות:

קנה

גדול שאמרו חכמים ז"ל ואת אמך לרבו' אחיך הגדול היינו דוקא גדול האחים שנכנס במקום האב ולא גדול מחברו תשו' הלק"ט סי' קכ"ז ובתשו' שבות יעקב ח"א סימן ט':

קנו

גוי שאמרו חכמים ז"ל לא יעשה שותף לגוי לאו דוקא גוי עע"ז אמרו אלא אף התוגרמי' שאינן עע"ז בכלל דבריהם:

קנז

גזלן שנזכר בדברי חז"ל שואל שלא מדעת נק' גזלן כמדומה לי שפירוש דבריהם שאמ' נקרא גזלן לאו גזלן ממש דקא עבר על לא תגנוב קאמר אלא הכונה להם דדין גזלן יש לו אבל לא קעבר אלאו דלא תגנוב אעפ"י שאין דעתו לשלמו בשעת שאלה כנה"ג ח"מ סימן שנ"ט בשם תשו' מהרי"ל ז"ל סי' רכ"ה:

קנח

גוזמא כתב הר"ב יפה מראה סוף שקלים ז"ל ואני שמעתי גוזמא נוטריקון אגוז מאה שהוא כמו שעושה מאגוז א' מאה:

קנט

גחלים סתם גחלים השנויות בלשון המשנה ובריית' הוו גחלים לוחשות וסתם גחלים דקרא היינו עמומות תוס' פסחים דף ע"ה ד"ה הא לאו הכי כו':

קס

גט מצאתי בהר"ב כנה"ג באה"ע ריש סי' ק"ך כתב ז"ל לשון גט כמו שמצינו בירושלמי אבן א' יש בכרכי הים וגיטה שמה ומגרש כל חברותיה מסביבותיה כ"כ שלטי גבורי' סביב המרדכי דפ"ק דגיטין:

קסא

גיסו כתב רש"י בפ' זה בורר גבי קרובים בעל אחותו כו' וגיסו פרש"י וגיסו בעל אחות אשתו דבעל אחותו הא תני ליה ברישא. נראה דס"ל דשם גיסו משמע בעל אחות אשתו ומשמע נמי בעל אחותו וכן בכמה מקומות בגמרא קרי גיסו לבעל אחותו וכתב הרב הנמוק"י ז"ל מיהו אשכחן דבעל אחותו נמי מקרי גיסו כדאמר בפ"ק דחולין דר' יוחנן הוה קרי לר"ל גיסא משום דבעל אחותו הוה ומסתמ' נמי ר"ל קרי לר"י גיסא ובתשו' המבי"ט ח"א:

קסב

גט אעפ"י דמצי' דשטר אקרי גט לא מצי' דגט אקרי שטר. הרא"ם ח"א סי' רי"ז על מ"ש הריב"ש סי' ש"ד שאם הסכימו הקהל שכל שטר שלא יהי' מכתיבת יד סופר לא יהיה לו דין שטר דאין גט בכלל ועיין במ"ש אצלנו בלשון בני אדם:

קסג

גט ספר כריתות דבאוריית' מתורגם גט פיטורין ובישעיה מתורגם אגרת פיטורין וירמיה מתורגם אגרת גט פיטורין ובעלי התו' נותנים טעם למה נקרא גט לפי שיש בו י"ב שורות וקשה לי והלא אף שאר שטרו' נקראים גט ועוד למה לא נק' ד"ח או ה"ז או ט"ג שגם הם בגימטריא י"ב עכ"ל ר"א הבחור בס' תשבי וע"ל אות טי"ת אמר ר"מ ואני שמעתי טעם למה שנקרא גט משום דאחד האיש וא' האשה באים להפרד זה מזה כשבאים להתגרש ובכל התור' כולה כל האותיות נקרבים אחד אל אחד והיו לאחדי' כגון אב בא גד דג וכיוצא לא כן באות גימל וטית שלא נמצא בכל הכ"ד שיהי' תיבה מאות גימל וטית ביחד וע"כ קראו שמו גט לומר כשם שהשתי אותיות אלו הם מופרדות ואין להם אחדות כן ע"י כתיבת הגט הזה נפרדים הבעל מהאשה והאשה מבעלה:

קסד

גיהנם לשון זה אינו לשון מקר' ובפ"ב דעירובין כשמנה ז' שמות של גיהנם פריך ותו ליכא והאיכא גיהנם נראה דכיון דמנה ארץ תחתית שהוא גמר' פריך דאמאי לא מנה גיהנם ג"כ שהיא גמרא ומדלא קאמר דכתיב כדקאמר הא איכא תפתה דכתיב מוכח דשם זה של גיהנם אינו לשון מקרא אלא גמרא ומוהרש"א כתב שם דשם זה לא נמצא לו מפורש בקרא כלל אלא שסמך אקרא דיהושע י"ח דכתי' גי הנום עכ"ד ולפי דבריו היה לנו לקרות גיהנום בחולם קרא כדכתיב לכן נ"ל דשם גיהנם גמרא היא וכדכתי' והתשבי כ' וז"ל גיהנם קראו רבותינו ז"ל מקום עונש הרשעים אחר מותם גיהנם לפי שגי בן הנום הסמוך לירוש' היה מקום מטונ' ששם שרפו את בניהם למולך ונקרא כן לפי שהבן היה שם נוהם וצועק ובשלשה מקומו' נמצא גיהנם בל' וכ' בן עיין במסור' גדולה ותמהתי למה אנו קורין אותו גיהנם בפתח או בקמץ ולא נמצא בפסוק רק בחולם ועיין במ"ש רד"ק שם:

קסה

גוזמא הוא מלשון הבאי וגוזמא חד הוא תשבי ועיין מ"ש לעיל ועיין לריא"ז בש"הג לפ"ק דע"ז ומצינו לשון גוזמא על דבר היתר כדאשכחן בפ"ק די"ט תניא אחרים אומרים משום ר"א ביצה תאכל ואקשינן פשיטא ואסיקנא גוזמא קתני עוד שם בסמוך מצי' לשון גוזמא על דבר שאינו מתקבל אל השכל אפרו' וקליפתו יע"ש. עוד מצינו לשון גוזמא בחשבון

מופלג לאו דוקא אלא גוזמא קתני כדאי' פ"ק דעירובין דבשלמ' לבר קפרא ע"ד גוזמ' מאה אלא לר"י מנ"ל וה"ה ממאה ומעלה אבל ממאה ולמטה דוקא הוא:

אות ד

קסו
דברי סופרים זה הלשון רגיל הרמב"ם ז"ל לשנות בספרו אף בדבר תורה כל שאינו מפורש בתורה בהדיא. מרן הכ"מ ריש פ"א מה' אישות על מ"ש הרב ז"ל דקדושי כסף הוי מדברי סופרים ע"ש ובה' אבל פ"ב מ"ש הרב ז"ל ואינו מטמא לה אלא מדברי סופרים:

קסז
דוחה בפ' החליל דנ"ד ע"ב תניא ר"ח שחל בשבת שיר של ר"ח דוחה שיר של שבת פרכינן ואמאי לימא דשבת ולימא דר"ח ומשני אמר רב ספרא מאי דוח' דוחה לקדם.

קסח
דוד כ' בתשו' תורת אמת סי' צ"ב בשם הרא"ש כלל פ' סי' ט' דדוקא אח אב קרוי דוד ולפיכך הקורא לחבירו דודו ודאי דודו קרובו מן האב הוא לענין ירושה ע"ש:

קסט
דוכסוסטוס קלף וגויל הנה גויל הוא כל העור שלם וכותבין בו בצד השער ומן העור שלם חולקין אותו לשנים החיצון נקרא קלף והפנימי דוכסוסטוס וכותבים בו מצד חוץ ובקלף בצד שבכלפי בשר וכתב בהלק"ט סיי' רי"ו וסימנך הניתנין בחוץ בפנים והניתנין בפנים בחוץ ע"כ:

קע
דילמא כתבו התוס' בפ"ב דחגיגה דף ח"י ד"ה כאן באכילה דאשכחן דקאמר דילמא דהכי הוי קושטא דמילתא כדאמרי' בחולין דל"ג ודילמא לא פליגי רבנן אלא באכילה דמעשר ועיין בפ' השולח עלה דאמר התם ודלמא אקנויי מקנו ובדברי הר"ן ז"ל פ"ב דגיטין גבי הא דאמר ר"ח יכילנא למיפסלינהו לכולהו גטי דעלמא ועיין בתשו' מהראנ"ח ח"א סי' ס"ג שכתב בפשיטות דלשון דילמא אינו מוכרח ודחיה בעלמא היא ע"ש:

קעא
דין בפ"ק דבכורות די"ב תניא ישראל שנתן מעות לגוי בדיניהם כו' ומפרש תלמודא דהיינו בדיני א"ה שפסקה להם התורה הרמ"ז ז"ל:

קעב
דין בכל מקום קורין חכמים לקל וחומר דין אין עונשין מן הדין וכן קורין דין למה מצי' ביבמו' פ"ו תניא אשת אחיך לא תגלה דין הוא חייב כאן וחייב באם על בנים כו' והוריות

ד"ו והלא דין הוא צבור מוציא כו' ומכאן ראי' גמורה למ"ש הרמ"ז ז"ל דבכלל אין עונשין מן הדין הוא מה מצינו נמי דהא מה מצינו נמי קרי ליה דין:

קעג

דינרין בפ' גט פשוט דקס"ו רישא דכת' דינרין סיפא דכתב דינרי כלומ' דינרי משמע של זהב אבל דינרין סתם משמע של כסף ומנא תימרא דשאני בין דינרי דינרין דתניא האשה שהיו עליה ספק ה' לידות כו' ועמדו קינין בירושלם בדינרי זהב אמר רשב"ג המעון הזה אם אלין הלילה עד שיהי' בדינרין:

קעד

דינר כתב בתשו' הרשב"א סי' א' י"א שאלת מה שנהגו לכתוב בכתובות והוסיף לה מדילי' ר' דינרי של כסף צרוף לכמה עולה החשבון. תשובת הגאונים ז"ל הסכימו שהפרוטה משקל חצי שעורה וכבר ידעת שאמרו שיש קצ"ב פרוטות בדינר כלומר בדינר של כסף א' ונמצאו קצ"ב פרוטות משקלן צ"ו שעורים ע"ש:

קעה

דיעבד כ' מהראנ"ח ח"ב סימן ע"ט בשם הרב' מהפוסקים ז"ל דכל דבר דאי אפש' לבר' חשי' כמו דיעבד בדינו בכל איסורין והריב"ש ז"ל סי' מ"א כתב אהא דאמרי' בפ"י יוחסין שיננא הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים אצלה ומסיק התם הא לכתחילה הא דיעבד. כתב הרב ז"ל ולכן הולד כשר אפי' ברוב פסולים אצלה שאם היינו פוסלין אותו מלבא בקהל הו"ל כדיעבד אבל האשה שאין בה חשש אלא לינשא לכהונה אסור' לינשא עד דאיכ' רוב כשרים אצלה וכן פי' הרמב"ן ז"ל ועיין בתשו' הראנ"ח ח"ב סי' מ' דס"ח ע"ג ע"ש בזה. והטור באה"ע סימן י"א כתב כל מקום שהיה התראה ועבר ועשה לא מקרי דיעבד הלכך הנטען על השפחה לא יכניס ובדיעבד אם כנס לא יוציא ואם התרו בו ועבר וכנס לא מקרי דיעבד ומפקינן מיניה. ובתשו' פסקי' וכתבי' סי' קצ"ז כתב בשם התוס' שכתבו בעירובין דכל דבר שיש טורח לתקן חשיב דיעבד ובסי' ק"ץ כתב בשם התוס' דפ' כל שעה דכל דבר שאין לו תקנה חשיב דיעבד הביא דבריו הר"ב כנה"ג בכלליו ובכנה"ג י"ד סי' רע"ג הגב"י אות ג' כת' מהרא"י ז"ל סי' צ"ג על ס"ת שנמצאו בה בכמה מקומות וחוץ לדף ד' אותיו' מתיבה גדול' בת ז' או ח' אין להקפיד בדיעב' ואם היינו מונעי' לקרות בה אפי' כשיש אחרת כשרה היינו פוגמי' את זו והוי כדיעבד ע"כ ומהר"י מינץ ז"ל סי' ט"ו כת' על ענין התגין שנראה דחולק וס"ל דכל שיש ס"ת אחר הוי כלכתחלה:

קעו
דירה לשון זה נופל על עניינים רבים יש שהוא כעין ישיבה במקום כמ"ש פ"ק דסוכה אם יש דיורין בעליונה שהיא בריאה לישב בה ולא תפול. ויש שהוא לשון עכוב במקום כמו עם לבן גרתי ות"א עם לבן דרית. ונופל ג"כ למי שדר במקום אפי' יום א' כדאמרי' בפ' ח"ה אית לך סהדי דדר בה חד יומא ונופל ג"כ על מי שקובע דירה ושוכן בה דדר בה יממא וליליא. ונפקא מינה לענין נדר וחרם עיין בתשו' המיוחסות להרמב"ן סי' רנ"ה:

קעז
דמאי כתב רש"י ז"ל פ"ק דבכורות דף י"א על מתני' דהמוליך חטים כו' אצל הגוי כפירותיו רש"א דמאי דהאי דמאי לא דמי לשאר דמאים אבל הכונה הוא שהוא ספק ודינו ככל הספיקות ואין הכונה שיהא דינו כדין דמאי לגמרי:

קעח
דקה מצינו בלשון חכמים שוני' בהמה דקה ומפרש מאי דקה נסה וקרי לה דקה דדייקא באוכלה שכוססת המאכל דקה מן הדקה:

קעט
דרכים לשון דרכים שונים בלשון המשנה היכא דאיכא חילוקי דינים במילת' כגון האשה נקנית בג' דרכים והיכא דליכא חילוקים שונים בלשון דברים כמפורש בריש ס"ק דקדושין:

קפ
דבריהם על דין תורה מצאתי ברש"י בפ' הפועלי' דפ"ח עמ"ש מ"מ חרבו חנויות כו' מפני שהעמידו דבריה' על דין תורה ופרש"י כלו' מה שאסור מדבריה' ז"ל מצאו לו היתר מן התורה:

קפא
דברי הכל כתבו התוס' בפ' המדיר דע"ד ד"ה דבכל מקום לשון דברי הכל פי' דליכ' מאן דפליג בהא ולפעמים מצינן למימר דלשון דברי הכל לא אתמר אלא על אותה החולקי' בההיא מילתא וכ"כ בריש פ"ק דסנהדרין ד"ו ע"א וכ"כ רש"י בפ' נערה בלשון הש"ס דכ"ע כר"א בן עזרי' ע"ש:

קפב
דבור דעת הרמב"ם ז"ל פ"י מה' נדרים דכת' לא מקרי דבור. ז"ל מי שנשבע או נדר שלא לדבר עם חבירו יכול לכתוב לו ע"י כתב ע"כ ור"ב כנה"ג ז"ל י"ד סי' שצ"ד כתב דבס' החסידים סי' שצ"ח כתוב ז"ל לא ידבר עם המנוד' אפי' ע"י כתב ואולי יש חילוק בין נשבע מעצמו למנודה דאפי' נשבע מעצמו יש חילוק בכונת הנודר וראיתי בתשו' חוות יאיר סי' קצ"ד שכתב דהיינו דוקא בנדרים דאזלינן בהו אחר לשון בני אדם ודבור אינו

מענין כתיב' אבל לענין קיום הדבר לעצמו או לחבירו הכתיבה בכלל דבור אף שלא הוציא בשפתיו כלל וקי"ל כותב דברי תורה צריך לברך ברכת התורה דכתיב' המילות הוי כאלו דברם וראיה עוד מדאצטריך מיעוט גבי עדות מפיהם ולא מפי כתבם ובפסק הסמיכה כתב הרלב"ח לענין זקן ממרא דכתיב אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע דתני בספרי ולא שומע מפי שומע דגם אם לא שמע אלא ע"י כתב פטור:

קפג

דבר מצוה שאמרו שמתירים את הנדר לדבר מצוה אפי' מצוה של דבריהם דבר מצוה אקרי מרן בס' ב"ה בשם הריטב"א ז"ל ועיין עוד באורך לרבינו הר"ב כנה"ג י"ד סי' קכ"ח ב"י אות קי"ד עד אות קל"א מה נקרא דבר מצוה:

קפד

דורדייא כתבו התוס' לענין יין נסך בפ' רבי ישמעאל בשם ר"ת דלא מקרי דורדייא אלא כשנתן עליהם מים אבל בלא מים לא מקרי דורדייא וכתבו עלה מההי' דפ"ק דמגילה דף י"ב דקאמר אמרו ליה לאחשורוש זיל לגבי עמון ומואב דיתבי על דורדייא דכתי' שאנן מוא' מנעוריו ושקט הוא על, שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ועיין בתשו' הרב צבי סי' ע"ה ובדע"ו ע"א.

קפה

דם העור מקרי דם יומא דף מ"ח ע"א ת"ר ולקח מדם הפר מדם הנפש ולא מדם העור ולא מדם התמצית ועיין בט"ז י"ד ס"ס כ"ג ובתשו' שבו' יעק' ח"א סי' ח"ן:

קפו

דרכי האמורי לא מקרי אלא במידי דקום עשה אבל במידי דשב וא"ת לא מקרי דרכי האמורי כמ"ש בי"ד סי' י"א יש נמנעים מלשחוט אווז וכן בסי' קע"ט. חוות יאיר סי' רל"ד:

אות ה

קפז

ה' יתירה בלשון חכמי' ילפינן מינה דינא הרד"ך ז"ל בבית ד' ז"ל מדקתני מותר עניים ולא קתני מותר העניים בהא שמע מינה דאף דאינן ידועי' קאמ':

קפח

האידנא בכל מקום שנזכר בגמרא האידנא היינו בסוף זמן האמוראים על הסתם והרא"ש ז"ל כתב בתעניות דף ל"ד בשם הראב"ד ז"ל דיש פעמים דקאמר האידנא ור"ל האידנא שכלה זמן התנאים. הרמ"ז ז"ל:

קפט

הבאי לשון הבאי דמרגלא בלשון חכמים מצאתי כתוב ז"ל הבאי לשון גוזמא הוא ונגזר מלשון קוץ תרגום של קוץ שמיר הובי כי כמו שהקוצים אינן נחשבים לשאר עצים כך

דברי הגוזמות אינן נחשבי' לשאר מאמרי' ע"כ והרמ"ע כתב כי ר"ת הבא"י הנה ברכו את ה':

קצ

הדיוטות קורין חכמים לפעמים אף לדיינים היכא שאינן סמוכים הרב הנ"י ז"ל בפ' מצות חליצה:

קצא

הודאות והלואות יש ב' פירושים בסנהדרין פירש רש"י הודאות והלואות שניהם על עסקי הלואה הודאה שבא לדון בעדי הודאה שמביא עדים ואומרים בפנינו הודה לו והלה כופר. ואית דמפרשי [הודאות] הודאת מקצת הלואות שכופר הכל וראשון עיקר:

קצב

הוצאה בריש פ"ק דשבת תנא הכנסה נמי הוצאה קרי ליה כלומר שמוציא מרה"ר לרשותו הרמ"ז ז"ל:

קצג

הוראה בפ"ק דכתובות ד"ז ע"א אמר רבי יעקב בר אידי הורה רבי יוחנן בצידן אסו' לבעול בתחלה בשבת ופריך ומי איכא הוראה לאיסור ופרש"י ומי קרי איסור הוראה משום דכל אדם רשאי להחמיר והאיסור אין זה סמיכת דברים שאפי' מן הספק שאין ההלכה ברורה לו הוא בא ואוס' הכל אבל המתיר סומך על שמועתו או על סברת חכמתו והיא הוראה ע"כ והתם מסיק דלאיסור נמי קרי הוראה כדתנן הורוה בית הלל שתהא נזירה עוד ז' שנים אחרו' כו' ועיין בס' בנימין זאב דקע"ט ע"א:

קצד

היסת מצאתי כתוב ז"ל פי' הגאון ז"ל היסת לשון כבדות שהיסת בטי"ת כבידות כלו' שהכבידו חכמים עליו לישבע ע"כ ועיין מה שפי' מור"ם בי"ד סי' קע"ז סי"א:

קצה

הלעטה והמראה שאמרו חכמים ז"ל גבי מאכל בהמה המראה למקום שאינו יכול להחזירו הלעטה למקום שהיא יכולה להחזיר גמ' בשבת ד"ק:

קצו

הלכה בפ' יש נוחלין דק"ל ע"ב א"ר הלכה כר"י ן' ברוקא א"ל ר' אבא הורה אתמר במאי קמפלגי מ"ס הלכה עדיפא ומ"ס מעשה רב ופירש רשב"ם ז"ל הלכה עדיפא שפוסק הלכה לעשות כן אבל אי אמרינן הורה איכא למימר דטעה הרואה דשמא אותו הדין לא נפסק כריב"ב אלא ע"י טענות אחרות וסבר הרואה דמשום דהלכה כריב"ב נפסק והמעש' משום טעם אחר אבל כיון דקבע הלכה אז אין לפשפש בדבר. ומ"ס מעשה רב כשמורים לעשות כן מעשה אז יש לסמוך ולעשותו אבל כשאומר הלכה כפלוני אין

סומכין לעשו' כן מעשה עד שיאמר הלכה למעשה דאי אמר הלכה איכא למימר דדרך הלימוד אמר הכי אבל אם היה בא מעשה לידו הוה מדקדק יותר כדאמרינן אין למדין הלכה מפי תלמוד אבל מי שהורה לעשות שוב אין לפשפש אחריו ע"כ הרמ"ז:

קצז

הפסד מרובה דאמרו חכמים ז"ל להקל ביין נסך וכיוצא כתב בתשובות הרא"ם ח"ב סי' ל"ז בשם מהר"י מינץ ז"ל אזהו הפסד מרובה מנה ומנה ר"ל מנה צורי ואפ"ה, המנה אינו אלא ה' זהובים ואיכא לספוקי דשמא קבא דמוריקא חשיב הפסד מרוב' ודעתי נוטה בזמן הזה שרבו המסים יש לחוש מפני החסרון ואני ראיתי בתשו' הר"י איסרלן ז"ל שכתב שכל מה שהוא בחבית הן גדול הן קטן חשיב הפ"מ לאפוקי מה שהוא בכד או בקנקן ע"כ. ובתשו' נחלת שבעה סי' נ"ה כתב ז"ל הפסד מועט יקרא הכבד של התרנגולת ושל יונה וכל מה שהוא יותר מזה הפ"מ והרוצה להחמיר יחשוב אם ההפסד שמפסיד במכירת אותו דבר הוא יותר משתות הקרן אז מקרי הפ"מ בלי ספק שהרי בפחות משתות הוי מחילה ואין מקפידין עליו ולפיכך יש לקרות אותו הפ"מ מאחר שאין בו קפידא ולכן דוקא מה שהוא הפסד יתר על שתות הוי הפ"מ ועיין בזה בהר"ש הלוי ז"ל סי' י"ט ושער אפרים סי' פ"ח:

קצח

הדא אמרה כ' מהרי"ק בשם הרא"ש דבירוש' אומר הדא אמרה ופי' זה יכול להיות ע' בכללי הגמ':

קצט

הן קודם ללאו בלשון חכמים דרכם לשנות הן קודם ללאו אע"פ שלפי טבע הנושא הי"ל לשנות לאו קודם להן כ"כ התוספות ריש פ"ק דפסחים עלה דלעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב דהי"ל לומר ברישא יצא בכי טוב כי אורחיה נקט איפכא דאורחיה דתלמודא לשנות הן קודם ללאו וכגון מטפס ועולה מטפס ויורד דהו"ל לומר איפכא וכן אמר בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא דכל הני הוו איפכא מהרי"ק ז"ל:

ר

הרי זה בא ללמד ונמצא למד דאמרי' בפ' בן סו"מ ברוצח ונערה המאורסה ה"ז בא ללמד ונמצא למד ופרש"י והתוס' דפי' אף למד ע"ש:

רא

הן כתב הרשב"א בריש פ"ק דב"ק כל דתני הן משמע דוקא אבל כי לא תני הן משמע דאיכא אחריני אע"ג דלפעמים נקיט להו דוקא אע"ג דלא תני הן כד' מחוסרי כפרה ע"כ מהרי"ק,:

רב
הזק שאינו ניכר דקי"ל לאו שמיה הזק כתבו התוספות בב"ק דצ"ח ד"ה הצורם דהיינו בהזק הנעשה מאליו אבל הזק בידים אף שאינו ניכר לכ"ע חייב ע"ש:

רג
הרוגי מלכות לאו דוקא הרוג מלכות שהרגו המלך אלא אף ע"פ שהרגו המשנה הגדול הרוגי מלכות מקרי שכנה"ג פ"ד מהלכות מלכים:

רד
הפסד
ממון מקרי המתנת זמן יותר מזמן המוגבל אצל המלוה והלוה דהא חזינן דיש עסק שבועה בדין המתנת זמן כמ"ש מרן הב"י בח"מ סי' ע"ג בשם הרמב"ם שאם טען המלוה היום סוף הזמן שקבעתי לך ולוה אומר עד י' ימים קבעתי לך נשבע הלוה שבועת היסת ואם יש עד א' נשבע שבועת התורה ש"מ דמקרי הפסד ממון פרח מ"א ס"ס נ"א:

רה
הקדש בפחות מש"פ לא מקרי הקדש דאין הקדש חל על פחות מש"פ רש"י פ"ק דגיטין די"ב ע"ב והתוספות ז"ל שם חלוקים עליו דהא בהזהב שנינו ה' פרוטות הן ואי איתא ו' פרוטות הן דאין הקדש חל על פחות מש"פ. ופי' בשם ר"י דכונת הש"ס דקאמר בפחות פחות מש"פ היינו לפי שאין בדעתו של מקדיש שיחול על פחות משוה פרוטה:

רו
הרשאה אם יש לשליח הגט הרשאה וכתוב בה מי הם עדי הגט מקרי נתקיים בחותמיו ואין צ"ל בפני נכתב ובפ"נ. הרשב"א סי' תקס"א. אבל הריב"ש סימן שי"ח כתב דהרשאה לא מקרי קיום ע"ש ובתשו' מהר"ם מלובלין סי' כ"ה:

רז
התראת ספק פלוגתא דרבי יוחנן ור"ל פ"ג דמכות די"ז ר"י סבר התראת ספק שמה התראה ור"ל סבר התראת ספק לאו שמה התראה, ועיין בתוספות גיטין דף ל"ג ד"ה ואפקעינהו ובכתובות דף ט"ו ד"ה וספק נפשות כו':

אות ו

רח
וא"ו כתב הרמ"ז ז"ל מצינו בלשון חכמים שונין וא"ו במקום בי"ת כמ"ש פ"ק דע"ז בנות שוח ופטוטרות ומפרש בגמרא בפטוטרות גם וא"ו במקום שי"ן במסכת ע"ז דנ"ג ודברי חברי לעובדא ומפרש שדברי חברי כו' וכן בהפך שי"ן במקום וא"ו בפ"ק דביצה שאפר כירה ומפרש בגמ' ואפר כירה. ואני מצאתי כיוצא בזה עוד וא"ו במקום שי"ן במשנה מסכת פרה משנה ה' ע"ש בפי' הרב ז"ל ועיין בתשו' מהרימ"ט ח"מ סי' ס"א

בזה לענין לישנא דשטרא. וטעם לזה כ' השל"ה דתחלה היו ת"ר סדרי משנה קודם רבי ובא הוא וקצרן ובאותן הסדרים היה נשנה שם בשי"ן דהוה קאי על ענין שלפניו וכשקצ' ר' המשניות ושנה כמו ששנה בכאן השי"ן לא זזה ממקומה וכן תמצא הרבה פעמים שלא רצה למחוק ולהגיה מה שנשנה ונאמ' ראשונה:

רט

וא"ו מצינו בלשון חכמים שונין וא"ו במקום כ"ף בפסחים דט"ל ע"א עולשי שדה ועולשי גנה ומפר' בגמ' עולשי שדה כעולשי גנה. גם וא"ו במקום מ"ם בבכורות דכ"ט אמתני' דהחשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי ופריך השתא מלובן אמרת לא צואי מבעיא ומשני חדא קתני צמר מלובן מלובן מצואי ובפ"ג דקדושין דף ס' האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאתן לך ר' זוז ה"ז מקודשת והוא יתן ומפרש בגמרא אתמר רב הונא אמר והוא יתן רבי יאודה אמר לכשיתן. ש"מ דלר"י וא"ו דוהוא יתן היא במקום כ"ף ושי"ן כאלו אמר כשהוא יתן.

רי

וא"ו בלשון חכמים כתב מהרשד"ם חא"ה סימן מ"ח דאע"ג דבלשון תורה איכא פלוגתא דר' יאשיה ורבי יונתן דלר"י וא"ו מוסיף ולר' יונתן וא"ו לחלק היינו דוק' בלשון תורה אבל בלשון חכמים לכ"ע וא"ו מוסיף ע"ש ובתשו' מהרא"ש סס"י קמ"ז כתב דבלשון חכמים נמי וא"ו לחלק כדאי' בפי' האשה שלום ז"ל אלא היכי דמי דאמרינן אסוקינהו קמן וחזינהו לאלתר וקאמרי' סימנים דעלייהו סמכינן וכתב הרא"ם ז"ל בתשובה בשם א"ז דהא דקאמר דחזינהו לאלתר וקאמרי סימני' או או קתני דחזינהו לאלתר או דקאמרי סימני' ועיין בתשו' מהרימ"ט ריש סי' קל"ד הביא עוד ראיה מריש פ' נערה המאורסה דקתני אביה ובעלה מפירין נדריה הפר האב ולא הפר הבעל כו' ופרכינן היינו רישא מהו דתימא אביה או בעלה קתני קמ"ל וכן בפ' התקבל נערה המאורסה היא ואביה מקבלים את גיטה והיינו היא או אביה כדמפרש התם בגמ'. ובתשובות הרד"ך בית ו' הביא ממתני' דקתני אף על פי שיש סי' בגופו ובכליו דאו או קתני. ומהר"י וי"ל ז"ל סי' ע"ט ומהרש"ך ח"ב סימן קנ"א ועיין בתשובות מהריב"ל ח"ג סימן ס"ח ואות' ששנינו אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין כתב הרב ש"ך י"ד סי' רמ"ב בשם הגהות אשירי פ"ק דע"ז דבחכמה ובמנין או או קאמר חכמה או מנין. אבל מדברי הרמב"ם פ"ב מה' ממרים נראה דס"ל דבעי' תרתי גדול בחכמה ובמנין וכן דעת הרשב"א ז"ל תשו' רנ"ג:

ריא

ויתור כתב הרב שתי ידות דף ס"ג על לשון חכמים ויתר הקב"ה על ע"ז ג"ע ש"ד ולא ויתר מאיסה של תורה דהרב ר' יוסף יעבץ ז"ל כתב שלשון ויתר הוא הארכת אפים לא מחילה גמורה והמד"ל ז"ל חלק עליו וכ' דלשון ויתור הוא מחילה גמורה ממ"ש מאן דאמר דהקב"ה ותרן יוותרו ב"מ אלא מאריך אפיה הא למדנו שאין הויתור הארכת אפים רק מחילה גמורה ובמדרש רבה פ' אמור הביאו הטור ריש הלכות ר"ה הגדולים מתענים והקב"ה מוותר שליש כו' עד והקב"ה מתרצה ומוחל להם ואומר להם הרי ויתרתי לכם את כל עונותיכם ע"כ:

ריב

וכן כי קתני כתב הרמ"ז זצוק"ל בשם הנ"י וכ"כ רשב"ם ז"ל בפ' ח"ה עלה דא' מהאחים שהיה נושא ונותן בתוך הבית וכן האשה כו' ובעי' הגמ' מאי וכן דכן כי קתני אינו אלא כשהחלוקה הב' של וכן יותר מקודשת מהראשונ'. וכשימצא דשונין חכמים ז"ל וכן בדבר שהחלוקה הב' יותר פשוטה צריך לפרש מלת וכן שהוא טעם לדבר הקדום והכי קאמר הדין הוא כך שכך הדין בפי' ראיה לזה ממ"ש בתוספתא דיומא פ"ד לא ינעול אדם סנדל ויטייל בתוך הבית רשב"ג מתי' וכן היה רשב"ג אומר אם היו ידיו מלוכלכות בטיט מדיחן במים והשתא מה ענין זו לזו וכ"ת דה"ק דכשם דרשב"ג מקל בזו כך מקל בזו והא ברייתא קילא טפי אלא ודאי טעמא קא יהיב וכ"כ הרשב"א ז"ל עכ"ל, בפ' מצות חליצה דף ל"ח ולדידי צ"ע ההיא דפ' החולץ דף מ"א עלה דמתניתין דהחולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותו ומת חולצת ולא מתיבמה וכן המגרש את אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת פטורה ופריך מאי וכן ומשבש מתניתין ומשני אימא אבל המגרש. וק' אמאי לא משני שכן המגרש את אשתו קאמר דאחות חלוצה למדה מאחות גרושה דגרוש' מדאורייי' וחלוצה מדרבנן והכי קאמר חלוצה אינה מתייבמת שכן המגרש את אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום לכך אסרו אחות חלוצ' דדמי לה:

ריג

ועוד כתב מהרי"ק בשם רשב"ם בפ' יש נוחלין דלא שייך למימר ועוד אלא היכא דפירכא בתריית' עדיפא מקמייתא:

ריד

וכן כתב הרמ"ז דמצינו דקתני וכן וקאי אדיוקא דמתנ' או ברייתא במסכת ע"ז דנ"ז ע"ב וחדשו שם התו' דלא אמרי' וכן דקאי אדיוקא אלא דוק' כשהדיוק יש לו רמז במתני' או בברייתא:

רטו

וכן כי קתני בין בלשון תורה בין בלשון חכמים בין בלשון הדיוט כתב מהרימ"ט בא"ה סי' מ"ד הביא דבריו הרב כנה"ג ז"ל דלשון וכן מורה דבר הדומ' לראשון לגמרי וחיליה מהא דאמרינן בפרק הוציאו לו וכן יעשה לאהל מועד מה ת"ל כשם שמזה לפני ולפנים א' למעלה כו' מדם הפר כך מזה בהיכל וכשם שמזה לפני ולפנים א' למעלה כו' מדם השעיר כך מזה בהיכל. והתם משמע דלאו מדין היקשא ומדרשא הוא אלא ממשמעות הכתוב הוא כמ"ש התוס' שם שאם לא כן לא הייתי מקיים וכן יעשה דמשמע לגמרי יעשה באהל מועד כמו לפני לפנים. ובפרק ב' דשבועות ילפינן קדוש' לדורו' במלך ונביא מדכתיב וכן תעשו וכן תעשו לדורות ופריך רבא והא לענין משיחה תניא כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשן ומכאן ואילך עבודתם מחנכתן אמאי ונימא וכן תעשו לדורות ומשני שאני התם דאמר קרא וימשחם ויקדש אותם אותם במשיח' ולא לדורות במשיחה אלמא אי לאו קרא דגלי לענין משיחה הוה משמע קרא דוכן תעשו לכל מילי. ומיהו אשכחן בספ"ק דסוטה גבי מדה כנגד מדה וכן לענין הטובה מרים כו' פרכי' מי דמי התם חדא שעתא הכא ז' יומי אמר אביי אימא לענין הטובה אינו כן א"ל רבא והא וכן תני אלא אמר רבא ה"ק וכן לענין הטובה דבאותה מדה ולעולם מדה טובה מרובה ממדת פורעניות. משמע דמצי' לפרושי בוכן ענין א' אע"פ שאינו שוה בכל ובפ' אף על פי ג"כ אמרו המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה ז' דינרים בשבת וכן המורד על אשתו מוסיפין לה על כתובתה ג' דינרים בשבת ואמרי בגמרא מה בין מורד למורדת ומפרש משום דצערו של איש מרובה משמע דוכן לאו דוקא הוא ולבסוף עלה הרב בהסכמה דלשון וכן סתמא בכל ענין משמע וההיא דסוטה וכתובות שאני שההפרש מפורש במתני' גופא ומש"ה מצי לפרושי וכן כדמפרש לה מתני' גופא, אבל במקום שלא פורש שם ההפרש לא ה"מ למתני וכן סתמא דבכל ענין משמע וצריך להתיישב בההיא דפ"ק דתעניות די"ג ע"א וכן אתה מוצא במנודה ואבל כו' מאי לאו אכלהו לא לעולם בחמין ודקה קשיא לך וכן אתה מוצא במנודה ואבל אשאר' קאי ובב"ב פ"ק ד"ב ע"ב והא וכן קתני אגויל וגזית ע"ש:

רטז

ועוד כתב הרמ"ז ז"ל בשם התוס' מגילה דף כ"ח ד"ה ועוד כו' דאע"ג דדרך לשון ועוד הוא שאם החלוקה הראשונה הי' קולא צריך כי הועוד תהיה קולא וכן אם חומרא חומרא. מ"מ מצינו דקאמר ועוד אף דהחלוקה הראשונה היה קולא והב' חומרא דבצד מה היה הצד הא' צד החומרא,:

ריז

וכן בפסחים דט"ז ע"א ספק משקין ליטמא טמא ליטמא אחרים טהור דר"מ וכן היה אומר ר"א כדבריו ופריך דהא ר"א ל"ל טומאה במשקין כלל ומשני אר"נ אחדא ופריך והא כדבריו קאמר דנפישי ועוד הא וכן קתני משם אנו למדין דהיכא דקתני וכן אכולא מילתא משמע וצ"ע בתעניות דף י"ג ע"א וכן אתה מוצא במנודה:

ריח

וקנינא מיני' שתקנו לכתוב בכתובות ושטרות כ' הרשב"ץ ז"ל שאלו לר' יאודה הלוי ז"ל מה הועיל זה הלשון והלא לשון עתיד הוא כמו ושמענו ועשינו שהוא כמו ונשמע ונעשה שהוא"ו הופכתו לעתיד וא"כ וקנינא ר"ל ונקנה ועדיין לא קנוי והשיב כי הפרש יש בין כשהיא תחלת דבור לכשהוא באמצע דבור כי ועשה בצלאל הוא"ו הוא וא"ו ההיפוך אבל מי פעל ועשה היא וא"ז העטוף נמשך לתחלת דבור שהוא פעל שהוא עבר וכן ועשה הוא עבר וכן וקנינא הוא נקשר עם אמר לנא פלוני וקנינא עבר עם עבר עכ"ל בפי' הכתוב' שלו:

ריט

ועוד כתבו התוספות בפ' הכותב דבעי' תרווייהו עלה דאמ"ר התם ההוא דאפקיד כסא דכספ' בי ר"ח חדא דידענא ביה דלא אמוד ועוד הא קא יהיב סימנא כתבו התוספות דאין לפרש ועוד אפי' אמוד דאי אמור מה יועיל הסי' דילמא זבנא מיני' אלא יש לפרש דהנך תרי טעמי אין מועילי' זבל"ז דבעי' דלא אמוד וסי' ע"כ. ומהרי"ק ז"ל הביא הפך מזה מההיא דבפ"ק דכתובות דף י"ג גבי ההיא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דר"י אמר ר"י למאי ניחוש לה חדא דהא קא מודה ועוד הא אר"י הלכה כר"ג ופריך אביי ובהא כי לא מודה מכשר ר"ג כו' ופרש"י ובהא כי לא מודה כו' דקא אמרת ועוד ע"כ נראה מדבריו דכי אמרינן ועוד הכי פי' חדא דאיכא להא ועוד אפי' ליתא להא הא אמר כו' ועיין בתשו' מהרימ"ט בחלק י"ד סי' נ"ב דף נ"ה האריך בפרט זה והביא מקומות הכי והכי. ויש ללמוד נמי מזה אי נמי או ועוד שכותבים בעלי התוספות ופוסקים הראשונים ז"ל

אות ז

רכ

זה בזה כתב הרמ"ז בס' גופי הלכות סי' ע"ו ז"ל יש חילוק בין לשון חכמים כששונים ב' דברים שנתערבו זב"ז ללשון ב' דברים שנתערבו בלבד ולא קאמר זה בזה כי כשאומר שנתערבו זב"ז ר"ל המועט ברוב אבל כשאומר נתערבו בלבד לא ידעינן הי מועט והי מרובה או אם שוין הם וראיה מההוא דפ"ק דקדושין דל"ב מתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה הנשרפים בנסקלים ר"ש אומר ידונו בסקילה שהשריפה חמורה א"ל ר"י מאי

איריא שריפה חמורה תיפוק ליה דרובא נסקלין ופרש"י ז"ל הנשרפים בנסקלים משמע א' מן הנשרפים נתערב בהרבה נסקלים ע"כ וכתב כן מדקאמר בנסקלי' דהול"ל נשרפים ונסקלין שנתערבו מדקתני בנסקלים בבי"ת ש"מ מועט במרובה קאמר וכן באומר שנתערבו זה בזה מועט במרוב' קאמר:

רכא

זמן מרובה במ"ק דכ"ג ע"א מאי לזמן מרובה אמר ר"פ לאחר שלשים יום:

רכב

זונה בלשון חכמים כתב הרא"ם ז"ל בסדר אמור עמ"ש רש"י על שלומית בת דברי שהיא לבדה היתה זונה דאע"ג דלפי דרז"ל מוטעת היתה כסבורה שהוא בעלה. מ"מ קורא אותה זונה מפני שנבעלה לפסול לה וכן מ"ש בש"ר מנין שלא נחשדו ישראל על העריות במצרים שהרי א' היתה ופרסמה הכתוב דמשמע דזו נחשדה על העריות. הוא משום דכיון דנבעלה לפסול לה חשודה על העריות קרי בה אף על פי שהיתה אנוסה ומוטעת אבל אם היתה זו נבעלת ברצון לא הוה מצינן למידק מינה אלא לאפוקי שאר נשים דלא נבעלו ברצון לגוים אבל אפשר שנבעלו באונס או שוגג ואי אפשר שהרי אמרו יה עדות לישראל:

רכג

זכינו מצאתי כתוב לא' מן המפרשים ז"ל שפירש במשנה ולא זכיתי שתאמר יצ"מ כו' ובסו' פ"ק דפסחים זכינו שאין טומאת ידים במקדש ששניהם ענין מציאה כלומר מצינו ע"כ.

רכד

זכין לאדם שלא בפניו כתב בתשובות משפטי שמואל סי' קי"ז דלשון זכות משמע דלית ביה צד חובה כלל אבל כל שיש בו צד חובה לא אמרי' בהא זכין לאדם שלא בפניו. ועיין מ"ש בהרד"ך בית י"ט חדר י"ב דלשון זכות כאן לאו בזכות וחובת הנפש אמרו אלא מה שהוא רצונו של אדם:

רכה

זקן ואינו לפי כבודו כתב רבינו בכנה"ג א"מ סימן רס"ג דנחלקו בפירושו דלהריטב"א ז"ל בעי' דוקא חכם ולא תליא בזקן מכובד. אבל הב"ח ז"ל סי' ער"ב כ' דלאו דוקא חכם אלא ה"ה זקן מכובד בעלמא:

רכו

זריז כתב הרב הנז' בשם תשובות הרב בנימין זאב סיי רנ"ז דלשון זריז עדיף מזהיר. וכן הוא בגמ' פרק כל הבשר דק"ז ע"ב לאו משום דזהיר ולא נגע אלא דזריז קדים ומשי ידיה וכתב רש"י ז"ל זריז עדיף מזהיר זהיר שיודע להזהר בשעת מעשה שלא יעבור על המצוה

זריז הרואה את הנולד ומתקן עצמו שלא יבא לידי כך והיינו דאמרי' בע"ז זהירות מביא לידי זריזות ע"כ:

רכז

זרים כתבו התוספות בפ' כל שעה דל"ד ד"ה טהרו כו'. הוקשה להם הא דתנן בבכורים שהמעשר והבכורים גידוליהן אסור לאכול בירושלם אף לזרים ולבהמה משא"כ בתרומה דמשמע דגדולי תרומה שרו לזרים ותי' ונראה דזרים דקתני התם היינו גוים וכן משמע בירוש' ע"כ הרמ"ז ז"ל וכ"כ מהרי"ק בכללי הגמ' דק"א:

רכח

זקן כתב רש"י בפ"ג דידים במתני' דקתני מקובל אני מפי ע"ב זקן כו' ז"ל ע"ב זקן בישיבה א' היו יושבים וכלן היו כאיש א' ולכן תני זקן ולא זקנים ע"כ:

אות ח

רכט

חייב מצינו חייב שפירושו אסור בנדרים דנ"ט ע"ב גבי בצל שירדו עליהם גשמים וצמחו רשב"ג אומר הגדל בחיוב חייב וכתב הרשב"א בחי' לנדרים דף נ"ו בדף קמ"ו מהשיטה ע"ד דחייב דקתני פי' באיסור וכבר הרא"ש ז"ל שם בדף ע"ו נרגש דלשון חיוב ופטור ל"ש בשביעית אלא איסור והיתר ונדחק לפרש הסוגיא ע"ש:

רל

חב לאחרים דאמרינן בעלמא תופס לב"ח במקום שחב לאחרים לשון חב משמעותו חב ומזיק ולא מונע ריוח תשו' הר"ם אלשיך סי' ליה:

רלא

חבר כתב רש"י ז"ל בפ' לולב וערבה דל"ט אמתני' הלוקח לולב מחבירו בשביעית כו' ז"ל לי נר' דהלוקח לולב מעם הארץ גרסי' דהא בע"ה מיירי וע"ה לגבי חבר לא קרי ליה חברו והתוס' ז"ל כתבו עליו ועל חנם דחק דאשכחן בדוכתא טובא דקרי לע"ה חברו דתנן בפ' הנזקין משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית ובפרק בכל מערבי' האו' לחברו צא ולקט לי תאנים מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשרן ודאי וקתני סיפא בד"א בע"ה ובשבת פ' שואל לא יאמר אדם לחברו שכור לי פועלים ומוקי לה בחברו גוי ע"כ הרמ"ז ז"ל וצ"ע בתי"ט פ"ד דדמאי משנ' ב' שכתב שסתם חברו הוא ת"ח:

רלב

חביות סתם האמורות בכל הגמ' כ' רש"י פ' ר' ישמעאל דע"ז שהן של חרס:

רלג
חבילה כתב הרמב"ם פ"ה דסוכה דההבדל בין חבילה לאגודה דאגודה של ג' בדים מקרי אגודה וחבילה אינה קרויה פחות מכ"ה בדים והראב"ד ז"ל חולק שם וכתב דאפי' של ג' בדים קרויה חבילה ע"ש

רלד
חג בפ"ק דר"ה ד"ו פריך עלה דאמר רבא כיון שעבר עליה רגל א' עובר בעשה מהא דתניא העיד ר' יאושע ור' פפיס על ולד שלמים שיקריב שלמים אר"פ מעיד אני שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנוה בפסח ואכלנו ולד' שלמים בחג כו' ולדה בעצרת היכי משהו לה ועברי עלי' במש' א"ר זביד א"ר כגון שהיתה חולה בעצרת ר' אשי אמר מאי ואכלנו ולדה בחג דקתני חג שבועות ואידך כל היכא דתני פסח תני עצרת ופי' רש"י בתמורה דף קי"א ז"ל כל היכא דתני פסח ובעי לאדכורי מידי בעצרת תני עצרת ולא קרי לי' חג אבל אי הוה מדכר לפסח בלשון חג המצות הוי תני לעצרת בלשון חג. ועיין בס' הליכות אלי סי' שע"ד דנפל טעות בדבריו ועיין פ"ג דתמורה דקי"ח ע"ב:

רלה
חדא ועוד קאמר כתב הראנ"ח בדרשותיו דקל"ה דלאו דוקא אחדא אלא ה"ה אתרתי והר"י הלוי ז"ל סי' ט"ו כתב דבלשון הש"ס חדא ועוד פעמים בעינן תרתי ופעמים או זה או זה כנה"ג בכלל קס"א קס"ב קס"ג:

רלו
חדש כתבו התוספות פ"ק דסנהדרין די"א עלה דאמרינן כמה עיבור שנה שלשים יום רשבג"א חדש ז"ל הכא משמע דחדש סתם הוא חדש חסר וק' דבסוף החולץ אמרינן ירח ימים ירח ל' ימים ל' וכן בפ"ק דנזיר פריך ואימא שלשים כדכתיב עד חדש ימים וי"ל דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד ובלשון חכמים חדש סתם הוא חסר ועי"ל דאפי' בלישנא דרבנן הוי חדש ל' היכא דלא מוכח אבל היכא דמוכח כי הכא דת"ק תני ל' ורשב"ג אמר חדש שאני וכ"כ בפ' המדיר:

רלז
חשוד כתב הרא"ש בפ' זה בורר דקכ"ד חשוד על העריות פי' ר"ת שבא על העריות וכן מוכח מדברי רש"י ולישנא דחשוד לא משמע לפרושי הכי דהול"ל הבא על העריות ונרא' לפרש חשוד ע"ה שהוא רגיל וגס בעריות ומתייחד עמם וסגי שומעניה ע"כ:

רלח
חובה בפ' כל הבשר דק"ה, ע"א מים ראשונים מצוה ואחרונים חובה אמצעיים רשות ומשני מצוה לגבי רשות חובה קרי ליה ופי' רש"י משום דתני אמצעיי' בהדייהו קרי לראשונים חובה דאעפ"י דאינן אלא מצוה חשובות הן אצל הרשות להקרות חובה ע"כ:

רלט
חלון בכל מקום פתוח מעבר לעבר ומפולש והוא חלון העשוי לאורה ומצי' חלון שהוא עשוי להשתמש ולהניח בו חפצים ואינו אלא חלל מה בעובי הכותל וכההיא דפ"ו דמעילה אמר לשליח הבא לי מן החלון. תי"ט פ"ו דמעילה:

רמ
חוכך להחמיר. בנדרים ד"ו פי' רש"י ז"ל כאדם שמתחכך אילך ואילך כך איהו לא בריר ליה בודאי והרא"ש פי' חוכך אדם כמו ששואלים לו דבר ואינו פשוט לו להתירו גם טעם פשוט לאוסרו אינו יודע והוא חוכך בשפתיו ושותק ומתוך כך מבינים שהוא מחמיר בדבר ועושי' לחומרא. הרמ"ז בי"ש ז"ל:

רמא
חיגר ופיסח. חיגר הוא שאין לו רגלים כמ"ש במשל החיגר והסומא אמר החיגר כלום יש לי רגלים כו' ופיסח הוא הצולע על צידו א' כמ"ש השרש' ז"ל בע' צלע ונק' הצולע פיסח לפי שהוא על צידו א' נראה דפיסח י"ל רגלים ויכול להלוך וזהו לשון המשנה וכל מי שאינו לא חיגר ולא פיסח כו':

רמב
חייב מצאתי למהרי"ק שכתב בשם התוספות בפ' מעשר בהמה ז"ל הא דתנן דנבלה שנפלה לתוך מי חטאת האוכלה חייב מיתה דלאו דוקא אלא אסור דרבנן כעין איסור מיתה ונ"מ לאלקויי טפי משאר מלקיות ע"כ:

רמג
חייב האמור בכל מקום בלשון חכמים לשון מקרא הוא בדניאל סי' א' וחייבתי ראשי למלך:

רמד
חושב בפ' המפקיד דמ"ג החושב לשלוח יד בפקדון בש"א חייב כו' כ' התוס' ז"ל הך מחשבה הוי דבור כדיליף מעל כל דבר פשע וכן מחשבת פגול הוי נמי בדבור ולא בלב כדמוכח פ"ב דזבחים:

רמה
חוץ איכא דוכתא דקתני חוץ ור"ל הוא וכל דדמי ליה תשו' הרלנ"ח דשי"א ע"א ע"ש:

רמו
חיישינן כתבו התוספות בגיטין דף מ' חיישינן שמא זכה לו ע"י אחר ז"ל האי חיישינן הוי ודאי כמו חיישינן שמא במי מילין כתבו ע"כ הרמ"ז והרב בנימין זאב סימן מ"ח כתב דלפעמים מצינו לשון חוששין לקולא כנה"ג סי' קס"ז בכלליו ובכללי הגמרא ביבין שמועה ד"ק ע"ב למהרי"ק ז"ל:

רמז

חושש בלשון חכמים החושש בשיניו לכאורה נר' שהוא בית מיחוש בעלמא מדלא אמרו הכואב בשיניו ומצי' בפ"ב דע"ז דכ"ח ע"א עלה דמכת חלל גופו מחללים עליה את השבת בעי ר"א ככי ושיני מאי כיון דקשין נינהו כמכה דבראי דמי או דילמא כיון דגוואי קיימי כמכה של חלל דמי אמר אביי ת"ש החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ חושש הוא דלא הא כאיב ליה טובא ש"ד ודחי דילמא תנא היכא דכאיב ליה טובא חושש נמי קרי ליה:

רמח

חייב יש לדקדק מלשון אין חייבין עליו דחיוב לא יש אבל איסור מיהא איכא כדאמר בריש פ' אלו קשרים אין חייבים עליו חיובא הוא דליכא אבל איסורא איכא ועיין מ"ש התוספות שם דקי"ג ד"ה כלל:

רמט

חמה יש חילוק כשאומרים חכמים בימות החמה ובימות הגשמים לבין כשאומרים בחמ' מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים בפ"ה דביצה דף ל"ו אמתניתין דפורסים מחצלת ע"ג כוורת דבורים בשבת בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ומוקי לה בדאיכא דבש ופריך בימות הגשמים מי איכא דבש א"ר אשי מי קתני בימות כו' בחמ' כו' ובגשמים כו' קתני ביומי ניסן וביומי תשרי דאיכא חמה ואיכא גשמים ואיכא דבש:

רנ

חכמים טעם למאי דאשכחן בגמרא דקאמר מאן חכמים ר' פ' דקרי ליחיד בלשון חכמים בהיות כי היו המקבלים רבים שקבלו מהחכם ההוא ובעבור היו' אנשי הדעת ההוא רבים קראם חכמים ואפי' שיהי' לחכם א' הרמב"ם ז"ל:

רנא

חזן לאו היינו ש"ץ אלא חזן הוא שמש בה"כ כדאי' בפ"ק דסנהדרין וב' חזני כו' ופ"ק דב"מ חזני מתא תוס' פ' התכלת דמ"ד ד"ה כל כהן כו':

רנב

חבור לא מקרי חבור העשוי ע"י מעשה ידי אדם תוספתא הובאה בדברי התוספות בזבחים פ' טבול יום דק"ה ד"ה חבור אוכלים וז"ל התוספת' אתרוג שנפרץ ותחבו בכוש או בקיסם אינו חבור שאין חבורי אדם חבו' ע"כ ועיין תשובות בית יעקב סי קמב:

רנג

חבור לענין צירוף דכביצה דקי"ל כל האוכלין מצטרפין לכביצה כל שהוא מחובר קצת אף שאם היה מגביה החצי הביצה הא' היה ניתק חברו מקרי חבור ומצטרף משא"כ

לענין ידות אוכלין דלא מקרי יד אלא כל שהוא מחובר כ"כ שאלו יגביה את היד לא יהא ניתק האוכל אבל אם אינו מחובר כ"כ לא מקרי יד לאוכל תוספות חולין דקי"ח ד"ה אין:

רנד

חסרון אבעיא בזבחים דק"י אי חסרון דחוץ שמי' חסרון או לא שמיה חסרון ולא אפשיטא:

רנה

חציצה בלח לא מקרי חציצה זבחים פ' כל הפסולים דל"ה א"ל ר' יאודה למה פוקקין העזרה ערבי פסחים שלא יצאו הדמים אמרו לו שבח הוא לבני אהרן שיהלכו עד ארכובותיהן בדם והא דם הוי חציצה בין רגליהם לרצפה ותנן עומד ע"ג כלים כו' פסול לא הוא ולא הוי חציצה דתנן הדם והדיו והדבש והחלב יבשין חוצצין לחין אין חוצצין ע"כ ועיין במשנה למלך פ"ב מהלכות יוה"כ שכתב עמ"ש הרמב"ם עלה ונסתפג, כו' דהוי טעמא שמא יהיו המים חוצצין בין בגדיו לבשר ע"ש וצריך להתיישב בטעם זה דהא בהדייא אמרי' הכא דאין חציצה בלח ועוד עיין

רנו

חנטת פירות מקרי דבר שבא לעולם לענין מקנ' מה שיוציא אילן זה רש"י ז"ל בפ' איזהו נשך דס"ו על מ"ש רב נחמן המוכר פירות עד שלא באו לעולם לא קנה כתב דמיירי כשלא חנטו הפירות עדיין משמע דכל שחנטו הפירות שפיר מקרי דבר שבא לעולם ועיין בס' מחנה אפרים ז"ל ה' מכיר' סימן כ' כתב דמדברי מרן הכ"מ ז"ל בפ"ח מה' מלוה אין נר' כן ע"ש ובס' בני יעקב:

רנז

חסיד כתב הרב יפה מראה בשילהי סוט' דחסידו' יקרא מי שכל מעשיו לש"ש וזו היא דעת הר"ן ז"ל ולי נראה לפרש דחסיד יתקרי המוותר עם חביריו לפנים משורת הדין במשא ומתן וכתב הרב תי"ט שכן הוא גם כן דעת הרב ז"ל וכדברי הרב היפה ז"ל מצאתי בפ' כל כתבי דק"ך אמתני' ואם היו פקחין עושים עמו חשבון אחר השבת ופריך חשבון מאי עבידתי' מהפקרא קא זכו כלומר דהא הצילו לכם קאמ' ואם פקחין הם יעכבו הכל ה"ל למתני ומשני מדת חסידות שמחזירים לו שנו כאן אמר רבא חסידי אגרא בשבתא שקלי ופי' רש"י אם חסידים הם יש להם לוותר משלהם בכל דבר שיש נדנוד עבירה ואע"ג דלאו שכר שבת גמור הוא שהרי לא התנה ומהפקרא קא זכו מיהו חסיד לא מיקרי אא"כ מוותר משלו אלא אמר רבא הכא בירא שמים עסקינן פרש"י ירא שמים הוא ולא חסיד לוותר משלו ירא שמים לא ניחא ליה דליתהני מאחרי' בהפקרא דידע דלאו מרצונו

הפקיר ובחנם נמי לא ניחא ביה דליטרח וה"ק ואם פקחין הם דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא עושים עמו חשבון לאחר השבת ע"כ ק א

רנח

חסיד קרוי מאן דהוי חסיד מעיקרא דוקא כמו שמתבאר מסוגיא דפ' הגוזל עצים דף ק"ג ואי ס"ד במשתבע קאמר רע"ק חסיד מי משתבע בשקרא וכי תימא דמשתבע והדר הוי חסיד והא כל היכא דאמרינן, מעשה בחסיד א' או ר"י ב"ב או ר"י בר אלעאי ור"י ב"ב ור"י ב"א חסידי דמעיקרא הוו ע"ש הסוגיא:

רנט

חזקות רבינו הר"ב כנה"ג ז"ל ח"מ סי' ק"ס הביא

חוקות להקת הפוסקים ז"ל דיש סוברים דהחזקות הנהוגות עפ"י ההסכמות בזמנים אלו דין קרקע יש להם שחזקתן ג' שנים ובנזקי החלונות ותשמישי החצרות גם בשעבוד כתובה ובעל חוב ויש חולקין דהחזקות מטלטלין אקרו ודין מטלטלין יש להם בכל:

רס

חכם ותלמיד חכם תואר חכם הוא יותר גדול מת"ח וכדאמרי' היו השואלין שנים א' חכם וא' ת"ח נזקקין לחכם ובאבל רבתי אמרי' חכם ות"ח מוציאין החכם ופסקו מרן בי"ד סי' שנ"ד ובפ' הרואה דז"ן ע"ב אמרי' ג' חכמים הם ג' ת"ח הם וטעם למה שהחכמים נקראים תלמידי חכמים ע"ל באות תי"ו. וכתב השל"ה דההפרש שבין חכם לת"ח חכם יודע לדרוש מעצמו דבר הלכה ות"ח יודע להבין ולשמוע דבר הל' ואיני יודע לדרוש מעצמו ועיין בר"ש מתני' דיומא אם חכם הוא דורש ע"כ לשון הזהב:

אות ט

רסא

טהור כתב הר"ש בפ"ג מאהלות משנה ד' דמצינו לשון טהור דקתני ופי' כשר ע"ש בדבריו שי"ל עליו. ועיין בנדרים דף י' ע"ב לא דכי ומ"ש הר"ן והרא"ש:

רסב

טיגון לא מקרי בשול לדעת רש"י בסנהדרין ד"ד ע"ב והתוס' כתבו דהא דגבי פסח צלי קדירה קרי ליה בישול שאני התם דכתיב ובשל מבושל מ"מ ועיין בבית יעקב סימן ל"ה כו':

רסג

טביעות עין נראה לי שהוא לשון מקרא טבע בבוץ והמכוון שע"י ששבעתן העין הוי כאלו טבע והנשקע בכלי עד שמכירו היטב היטב תי"ט פ' אלו מציאו':

רסד

טעימה בפ"ג דשבועו' דכ"ב ע"ב שבועה שלא אוכל ושתה חייב אבע"א סבר' דא"ל איניש לחברי' נטעום מידי ועיולי ואכלי ושתו וכתבו התוס' וא"ת מה ענין טעימה אצל אכילה וי"ל שמא בלשונם הוו קרו לאכילה טעימה ועיין בתשו' הריב"ש סי' רפ"ח דגם אכילה מועטת קרויה טעימ' ע"ש וכ"כ מרן הב"י א"ח סי' רל"ב בשם הרשב"א דסעוד' קטנה קרי לי' טעימה ע"ש:

רסה

טובת הנאה שאמר גבי הנשבע לדעת חברו וקבל טובת הנאה ממנו כתב מהרשד"ם י"ד סימן פ"א דיבמה שנשבע לה היבם דלא מקריא עשתה לו טובה כבת יתרו כיון דיבמה אינה יכולה להנשא לאחר ע"ש. ועיין בתשו' הר"ם מפדוואה סי' ט' דאם נשבעו שנים משודך ומשודכ' לא מקרי עשה לו טובה אלא האיש לאשה לא האשה לאיש ומהריק"ו סי' קפ"ב כתב דהשותפים בההיא הנאה שעושים אהדדי מקרו מקבלים טובה זמ"ז וכסף השכירות מקרי קבלת טובה ואם נשבע המשכיר שלא יוציא לשוכר מהבית אין לו התרה אלא מדעתו. מהר"ם אלשאקר צ"ז. מינוי אפוטרופוס ע"י ב"ד הוי עשה לו טובה הרד"ך בית י"ז ועיין עוד באורך להר"ב כנה"ג י"ד סי' רכ"ח:

רסו

טירחא הליכה ממקום למקום מקרי טירחא לענין עני המהפך בחררה דאע"ג דבהפקר ליתי' הך דינא היכא דטרח המהפך אף בהפקר איתיה כמ"ש הרא"ש בההיא דעני המנקף בראש הזית מה שתחתיו גזל דהוי טעמא מפני שטרח בהם העני להפילם בארץ וסמכא דעתיה עלייהו והליכת המהפך ממקום למקום נמי מקרי טירחא דקשה טלטול' דגברא תשו' רש"ל סי' ל"ו ע"ש:

אות י

רסז

יום עוב חה"מ נמי קורין חכמים י"ט כמ"ש בסוכה דל"ח התם בי"ט ב' דרבנן דייקא נמי דקתני מי שבא בדרך ואי ס"ד בי"ט ראשון מי שרי כו' ש"מ דקרי תלמודא לחה"מ נמי י"ט דאי בי"ט ב' של גליות קאמר התם נמי קשה היכי קתני מי שבא בדרך מי שרי ועיין בט"ז א"ח סי' תרס"ט ס"ק א' שכתב שאין חה"מ קרוי י"ט:

רסח

ישלם בפ"ז דב"מ דצ"א אבריית' דהחוסם את הפרה ודש בה לוקה ומשלם פריך הא אין אדם לוקה ומשלם ומוקי לה בבא לצאת ידי שמים והקשו התוס' ז"ל וא"ת תנא תני ישלם ואת אמרת דמדת חסידות שנו כאן וי"ל דישלם משמע טפי לשון חיוב ממשלם

ע"כ הרמ"ז ועיין בתוס' פ' אלו נערות דף מ"א ע"ב ד"ה הא מני רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר ופי' התוס' דלאו דוקא משלם קאמר אלא היה משלם אם, היה לו ממה להשתלם ע"ש:

רסט
יחידים בלשון חכמים היינו רבנן:

ער
ישלם בכריתות דצ"ט ישלם סלע ומפרשינן מאי ישלם תשלום דסלע:

רעא
יין נסך. כמה פעמים בגמ' קורין סתם יינם לבדו יין נסך כאומרם, שאני יין דהחמירו ביה רבנן ובג' ע"ז דל"ד וכי תימא חמץ דאוריית' יין נסך דרבנן כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ועיין מ"ש הרמב"ן בס"ה מ' קצ"ד:

רבע
י"ח לחופה דאמרו ז"ל כ' ה"ה ריש פט"ו מהל' איסורי ביאה דר"ל בהתחלת י"ח ע"ש וי"ג שאמרו שהוא מצוה מן המובחר היינו י"ג שלמים וכ"כ מרן הב"י וכן משמע בהרמב"ם פכ"א אבל הב"ח כתב בן י"ג ובן י"ח שאמרו היינו בשנים שלמים ועיין בס' בית שמואל סי' א' סק"ג:

רעג
יוד קרת קא חזינן הכא דאמרינן בפ"ק דקדושין פרש"י יו"ד שהיא קטנה עשאה עיר גדולה כלום האריך משנתו חנם ע"כ:

רעד
יוצא כתבו התוס' פ"ב דפסחים דף ל"ה ע"ב עלה דיוצאין בדמאי כו' מסופק ר"י אי בעי למימר יוצאין דוקא בדיעבד או יוצאין אף לכתחלה ע"כ:

ערה
יום הכפורים. בפ' כ"כ אמתניתן דמצילין מיוה"כ לשבת אבל לא משבת ליוה"כ פרש"י משבת למוצאי יוה"כ אבל התוס' כתבו דלשון יוה"כ משמע עצומו של יום להאכיל לתינוק או לחולה:

רעו
יורד עמו עד לחייו. כתב הר"ב כנה"ג בשם הרמ"ם ז"ל יורד עמו ע"ל פי' ר"י מותר להכותו הואיל ולא נזהר בלאו דלא תונו איש את עמיתו:

רעז
יד ביומא דל"ה ומירק אתר על ידו ופי' רש"י מירק אחר אחריו. וכתב התי"ט ז"ל במשנ' אין בידינו לא משלות הרשעים כו' כלומר אינו ידוע לנו ע"ד לא הוה בידיה:

רעח
יכול בשלהי פ"ג דקדושין יכולין ממזרים ליטהר ובעי הש"ס רבי טרפון לכתחל' קאמר או דיעבד ע"ש ומהריק"א בס' כללי הגמ' דף קי"ד ע"ב כתב ז"ל מצי' שאומר יכול לעשות כך וכך ולאו לכתחלה קאמר פ' הזהב ע"כ:

רעט
ילד נאמר אף על בן י"ז שנה כמ"ש ביוסף הילד איננו ובגמ' ריש פ' הזהב אמרי' ר' שנית לנו בילדותך כו' ומסתמא לא הי' קטן רק ההפך מזקנותך קאמר:

רפ
יד בעל השטר על התחתונה מצאתי בת' להרשב"א ז"ל הביאה מרן בא"ה סי' צ"ג אשה בדין שתבעה כתובת' בסתם לא אמרינן אין דעתה אלא אעיקר אלא מסתמ' הכל תבעה ואין לה מזונות, כתב שם בתשו' על אשה שמחלה כתובת' קרוב הדבר שכל שלא מחלה כל מה שכתוב בכתוב' לא מחלה מזונותיה כו' ועוד מה שטען הטוען שמן הסתם ידה על התחתונ' שהיא קרויה בעל השטר. מסתברא דבמקום זה הבעל קרוי בעל השטר וידו על התחתונה לפי שהבעל לא פרע לה כלום והיא משלה היא מוחלת וכל מקבל מתנה או לוקח קרוי בעל השטר להיות על התחתונה ע"כ. ועיין בתשו' פרח מ"א ח"ב סי' י' ובתשו' מהר"ש פרמו ז"ל ס"ס ל"ב:

רפא
יום א' בחדש חשוב חדש ומיום א' בחדש חשוב חדש שלשים יום בשנה קרוי שנה פ"ק דר"ה דף י' ע"ב:

רפב
יציאה דרך אחוריו שמה יציאה שהרי כ"ג ביה"כ כתיב ביה יציאה ותנן יצא ובא לו דרך כניסתו פ"ק דחולין דף י' ע"ב וע"ש בתוס' דהיינו דוקא ביציא' שמה יציאה דאורחא דמילתא ביציאה לתלמיד הנפטר מרבו אבל ביאה דרך אחוריו ל"ש ביאה ע"ש:

אות כ

רפג
כף הדמיון דרשו רז"ל בכמה מקומות היה ה' כאויב ולא אויב ממש היתה כאלמנה ולא כאלמנה ממש ובלשון חכמים ג"כ מצינו ביומא דף ל"ז עלה דאמרינן ואף היא עשתה טבלא שפרשת סוטה כתוב עליה ש"מ כותבי' מגילה לתנוק אמר ר"ל משום רבי ינאי באל"ף בי"ת ופריך מדתניא כשהוא כותב רואה וכותב מה שכתוב בטבלא ומשני אימא כמה שכתוב בטבלא ורבים כמוהו בגמ' ועיין בתשו' הרב צבי ז"ל סימן ט"ז האריך במ"ש ז"ל כל יתר כנטול דעי שהיא כף הדמיון ולאו דוקא כנטול ממש. ועיין בב"מ דף ק"ד

בית כזה אני משכיר לך אמרי' לא צריכא דקאי אגודא דנהר' מהו דתימא מאי כזה דקאי אגודא דנהרא קמ"ל דאכוליה מילתא אמר בית כזה ושמא לשון חכמים לחוד ולשון הדיוט לחוד. ועיין תשו' הרשב"א שכתב מרן בבד"ה סי' רנ"ט לי"ד וכתבה שם באותו סי' רבינו המאסף ז"ל על מי שצוה שיעשו ס"ת כאותו שהקדיש ראובן דהכוונ' הוא בצביונו ובקומתו וגם התפוחי כסף והיינו ל"ה:

רפד

כותב מצינו בלשון חכמים שהוא כמו אומר ולא בעי כתיב' כמ"ש בריש הכותב מאי כותב אומר וע' בפרק אע"פ דנ"ו וע' שם בתוס' בד"ה טעמא דכתבה כו':

רפה

כח בלשון חכמי' מצינו כנוי לענין הכונ' בפ' כל כתבי העונה אמן בכל כחו ופרש"י כחו בכל כוונתו:

רפו

כותבת הוי בעיא ביומא דט"ט אם בגרעינית' ג"כ כותבת או כותבת לחודא וכן כשעורה שאמרו בקליפתה או בלא קליפתה ואמרי' התם בכותבת ובגרעינת' ובשעורה בקליפתה הוי פלוגתא ע"ש:

רפז

כזית שאמרו חכמים לא גדול ולא קטן וזהו זית אגורי ברכות דף ל"ט וכתב רבינו יונה ז"ל שבכל השיעורים אנו משערים כזית אגורי בין להקל בין להחמיר:

רפח

כופין בלשון כופין שאומרים חכמים הוי פלוגתא דרבוותא דהרי"ף ורש"י וסיעתם ס"ל דכל היכא דקתני יוציא כופין אפי' בשוטים ור"ח וסיעתי' סברי דאין כופין בשוטים אלא במלי אם לא שמפורש בו שכופין אותו להוציא כמ"ש הטור א"ה סי' קנ"ב והעלה שם בשם הרא"ש דראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים ועיין בתוס' ריש פ' המדיר ד"ה יוציא ודעת הריב"ש ז"ל סי' ג"ר דמי שנתחייב לכוף לבנו בדבר אינו נפטר בכפיה בדברים בלבד אלא בשוטים ויש מקומו' שא"צ לעשו' כפיה בשוטים והכל לפי הענין כמו שהאריך הרב שם:

רפט

כל שהוא כתב הריב"ש ז"ל סי' תע"א עלה דאמרינן בפ' ח"ה חלון העשוי לאורה אפי' כל שהוא יש לו חזקה בשם הרמב"ן בשם הירוש' ששיעורו לחזקה כשיעורו לטומא' ושיעורו לטומא' הוא כמלא מקדח שהוא כמלא נקב העול ואע"פ שאמרו כאן אפי' כל שהוא אינו קשה שכיון שקראוהו בשם חלון אם הי' פחות מזה השיעור אין עליו שם חלון. ועוד שמצינו בהרבה מקומות כל שהוא שיש לו שיעור ע"כ. וכ"כ התוס' ז"ל בפ"ג

דנדה דכ"ו ע"ב ד"ה כל שהוא פי' ר"ת ז"ל דפעמים כל שהוא בציר מטפח ופעמים טפי מטפח ע"כ ובבתרא דק"ן כתבו בד"ה ואיידי דקאמר כו' דכל שהוא כי קתני לית ליה שיעורא בר כי קאי אתנא אחרינא דאמר שיעורא רבה קאמר איהו שיעורא זוטא וקרי ליה כל שהוא בערך חברו שאמר שיעורא רבה ע"ש. ועיין בקדושין דכ"ו שהאריכו בענין כל שהוא ובפ' קמא דביצה דט"ו תבשיל של עירוב שייר הימנו כל שהוא סומך עליו לשבת מאי כל שהוא לאו אע"ג דליכא כזית לא דאית בי' כזית ובשבת ריש פ' המצניע עלה דמתני' חייב בכל שהוא אר"י אמר שמואל מחייב ר"מ אף בכ"ש חטה א' לזריעה ופריך פשיטא כל שהוא תנן ומשני מהו דתימא כל שהוא פחות מכגרוגרת ולעולם עד דאיכא כזית כו' משמע דכזית נמי כל שהוא מקרי ועיין בתוס' בשבת דף ק"ג ד"ה המעביר כל שהוא:

רצ

כל בלשון חכמים בכל מקום כל לאתויי ובפרק ח"ה דף נ"ו ע"א אמר ר"י אמר שמואל כל שהראהו הקב"ה למשה חייב במעשר ופריך לאפוקי מאי כו' והק' התוס' תימא מאי קאמר לאפוקי מאי והא כל קאמר דמשמע לאתויי וי"ל דמשהראהו דייק דמשמע לאפוקי. ומדבריהם הכריח מורי הרמ"ז ז"ל שלא כדברי הר"ב ה"ע ז"ל שכתב דבכל דוכתא דאמרינן כל לאתויי מאי לאו ממילת כל דייק אלא ממשנה יתיר' דמדבריהם אלו נראה דסברי דממלת כל דייקינן:

רצא

כל כתבו התוס' בכתובות דנ"ד ד"ה לית הלכתא ככל הני שמעתא בר מתבעוה לינשא דההיא עדיפא כו' וכה"ג איכא בפ' תולין לית הלכתא ככל הני שמעתא דלאו דוקא ככל ע"כ. וכ"כ בפ"ב דשבת דף כ"ד גבי פלוגתא דאמוראי בדין יום הוא שנתחייב בה' תפלות ואמרינן התם ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דריב"ל כו' ורש"י ז"ל פירש על כל ההלכות הנז"ל והתוס' ז"ל חלקו עליו וכתבו דלא קאי רק לב' ההלכות הנז' ולא לכולן:

רצב

כל נראה מדברי הרא"ש ז"ל בספ"ק דברכות בענין ברכת התורה שדעת ר"ת שברכת והערב נא אינ' אלא סיום הברכה הקודמת וכתב שר"ת גריס הלכך נמרינהו לתרוייהו ול"ג הילכך נמרינהו לכולהו ע"ש נראה כי מלת כל בלשון חכמים לא תבוא על פחות משלשה כלל מהראנ"ח ז"ל בדרשותיו פ' חיי שרה וניחא ליה בהא אותה ששנינו ג' שאכלו ע"ש א' ולא אמרו עליו ד"ת כו' שנאמר כי כל שולחנות מלאו קיא. שהוקשה לכל המפרשים דמנין דרשו מהכתוב הזה ג' אבל דרשו כן ממילת כל והוא מה שרצה

רש"י ז"ל בפ' קרח גבי לעשו' את כל המעשים האלה לתת כהונה לאהרן. ולבניו סגני כהונה ואליצפן נשיא הקהתי שנתחבטו בדבריו ומה הנרצה ממנו ונר' שרצה לדקדק מלת כל שהיא הוראה על ג' ופי' כהונה לאהרן ובניו סגני כהונה ונשיאות אליצפן ע"כ וצ"ע מההיא דפ' המפקיד דף ט"ל ע"א תנא וכולן שמין להם כאריס ומוקי לה תלמודא דאנטושים דרשב"ג קאי ושם בעי תלמוד' וכולן לאתויי מאי ומשני לאתויי בורח מחמ' מרדין ע"ש נר' דעל שנים בלבד שייך לומ' וכולן:

רצג

כל כתב הר"ב כנה"ג בשם מהראנ"ח סי' מ' ח"א דלשון כל אינו מרבה אלא דברים שהן מעין הענין:

רצד

כך אנו אומרים כך וכך כו' כתב הרב העטור באות שי"ן שותף דלשון זה שאומר בירושל' הוי בתמיהא ובפסקי הרא"ש פ' מצות חליצה כתב כשאומר בירוש' הדא אמרה פירושו זה יכול להיות:

רצה

כבוד מדקדקים הפוסקים בלשון רז"ל שאמרו הרב שמחל על כבודו וכן האב כבודן מחול דהיינו דוקא כבודו ולא בזיונו דעל בזיונן אין מחילה כמ"ש הריב"ש סי' ל"ג והרב כנה"ג הביאו בי"ד סימן ר"ם בשם ס' צפחת המים פ' משפטים ותמהני שלא הביא שהן דברי הר"ן ספ"ק דר"ה ופסקי' וכתבי' סקכ"ז והריב"ש:

רצו

כלי שרת. כתבו התוס' זבחים דכ"ד ד"ה הואיל כו' דבגדי כהונ' קרי תלמוד' כלי שרת כדאמרי' שיהא בכהן כשר וכלי שרת ורש"י חולק בזה:

רצז

כפרן כתב מרן הב"י סי' ע"ח בשם מצאתי כתוב דלא מקרי כפרן עד שיעידוהו עדים ואע"פ שלא הודה אלא מפני שראה עדים ממשמשים ובאים לא הוי כפרן כחכמים דפליגי ארשב"ג גבי גנב ע"פ ב' וטבח ע"פ עד אחד ועיין בתשו' הרימ"ט ח"ג סי' ל"ו:

רצח

כסף סתם האמור בלשון חכמי' כסף מדינ' והאמור בתורה כסף צורי כדאיתא בב"ק דל"ו:

רצט

כשר בלשון חכמים אצל גיטין הוי אפילו לכתחילה הרא"ש גיטין דק"ד ע"ב וכ"כ הנמוקי ז"ל פ' מצות חליצה גבי החולצת מן הגדול חליצתה כשרה ע"ש:

ש

כנויי נדרים. רבי יוחנן אמר לשון גוים רשב"ל אמר לשון שבדו להם חכמים להיות נודר בו פ"ק דנדרים דף י' ע"א:

שא

כ"ע לא פליגי לפעמים לשון זה יוצא מן הכלל והכונה להפך כ"ע לא פליגי אליב' דפ' דודאי פלוגת' דתנאי היא בפ"ג דשבועות דף כ"ה ע"א וב' וע"ש ברש"י ועיין עוד פי' אחר בכתובות דק"א בלשון דכ"ע:

שב

כגון זה כתבו התוס' בפרק הנזיקין דף ח"ן ע"ב ד"ה כגון זה טוענים ליורש כו' ז"ל וכגון זה דאמר הכא פירושו אפי' כגון זה דס"ד דהדין עם הבעלים דמה שלא מיחו מפני יראת הסקריקון ע"כ. ומהרשד"ם בח"מ סימן רכ"ו כתב עמ"ש הטור המחזיק בהקדשות כגון הקדש של עניים ושל ב"ה בזמן הזה כו' משמ' מדקאמר כגון דלאו דוקא אלא כל דבר כיוצא בו וכדרך שכתבו בהגהות מיי' פ"ד מה' שותפים דכל דקאמר תלמודא כגון זה אנו למדין ממנו דבר הדומה לו אפי' אינו דומה לגמרי ע"כ ולכאורה יפלא למה הוצרך ראיה מדברי ההגהות ז"ל שהרי בכל מקום דקאמר כגון ע"כ איהו והדומה קאמר וכדאמרינן פ"ק דקמא ובפ' הכותב כל האומר א"א בתקנת חכמים כגון זו כו' דודאי שהכונה בו לדמות כל הדברים שתקנו חכמים להנאתו של בעל דמצי למימר אי אפשי בת"ח. ושוב ראיתי בתשו' הר"ב פרח מטה אהרן ז"ל סי' ד' שכתב שטעם מהרשד"ם בזה משום דהוה ס"ד דשאני התם שבא מילת כגון על גזרת הדמיון דקאמר כל האומר כו' כגון זו כו' מש"ה אמרינן דאתא לדמות הדברים הדומים אעפ"י שאינן דומים לגמרי אבל כשבא בתחלת גזרת הדין כענין מ"ש הטור כגון הקדש ש"ע ושל ב"ה כו' מהיכא תיתי למימר דלמדין כל הדומה קצת. ועל זה הוצרך מהרשד"ם להביא ראיה מדברי ההגהות דאפי' דמילת כגון בא בתחל' גזרת הדין כההיא דההגהו' דקאמ' זה על מ"ש בגמ' גבי שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד גייס וטרפה דקאמ' רמי ב"ח הכא בשותפי' עסקינן וכגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו. דמילת כגון בא בתחלת הדין ואפ"ה אמרו בהגהות דכל דקאמר התלמוד כגון זה אנו למדין ממנו דבר הדומה לו אפי' אינו דומה לו ל"ש בא בתחלת הדין ול"ש בא בסוף הדין ע"כ. ומההיא דפרק הניזקין דכתיבנא לעיל כגון זו טוענים ליורש יש ראיה דאף כשבא מלת כגון בתחלת הדין לאו דוקא זה ולא אחר ואנו למדין כל כיוצא בזה. ועיין בתשו' הרשד"ם עוד סי' רס"ב וס"ס שט"ו ותכ"ב ובח"א סי' ק' דק"ו ע"ד:

שג
כתובה לפעמים נאמר כתוב' סתם על עיקר כתובה ולפעמים נאמר על כל הכתוב בכתו' מנה ור' ותוספת ולפעמים נאמר על הנדונייא לבד תשו' רלב"ח סי' ל"ו ועיין בכנה"ג ז"ל אה"ע סי' צ"ג טור אות ל"ו בדין מוחלת כתובה סתם שכ' שאין במחילה זה אלא עיקר ותוספת לא הנדוניא ע"ש:

דש
כלפי לייא. כתב רש"י בריש פסחים שני תיבות הם כלפי היכן הדבר נוטה הא איפכא מסתברא לייא לשון היכן הוא כדאמרי' בפרק הרואה חצבי לנהרא כגאני לייא וכן פירש רש"י בריש פרק משוח מלחמה:

שה
כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט אמרי' בלישנא דשטרא כמ"ש מרן הב"י ח"מ סי' ס"ו מחודשים מ"ט ז"ל ונמוקי יוסף ז"ל כתב בריש פ' הספינה האומר נתתי או שיעבדתי נכסי מקרקעי ומטלטלי אע"ג דשטרות בכלל נכסי. הכא אין שטרות בכלל שאין בכלל אלא מה שבפרט וצ"ל מקרקעי ושאר נכסים וכל שעבוד' הריטב"א וכל רבותיו ז"ל ע"כ וע' לרבינו הכנ"ה בח"מ סי' רמ"ח כת' זה מסברא דנפשיה:

שו
כבוש יחיד אי שמיה כבוש או לא שמיה כבוש פלוגת' הוא בפ"ק דגיטין ד"ח ע"ב:

שז
כתובת בנין דכרין מתוך דברי ריא"ז שהביא בשה"ג פי' נערה עלה דמתני' דלא כתב לה בנין דכרין כו' מוכח דכתובת בנין דכרין לא מקרו נכסי האם ובכור נוטל פי שנים ממנה אך מתשו' הרשב"ץ שהביא הר"ב נתיבות משפט נכ"ג ח"ז מוכח דס"ל דכתובת ב"ד מקרי נכסי האם:

אות ל

שח
לא נהנין ולא מועלין דאמרו חכמים בכל מקום פי' לא נהנין מדרבנן חוץ מתרומת הדשן שאמרו לא נהנין ולא מועלין שפירושו לא נהנין מדאורית' דתרומת הדשן אחר שנתרמה אסורה בהנאה מדאורייתא אלא דלית בה מעילה תוס' יומא דכ"ט ד"ה והרי כו' וע' ברמב"ם ה' תו"מ פ"ב סוף הט"ז:

שט
לוקה בכתובות דף מ"ו ר"י אומר מוציא ש"ר לוקה ק' סלע בעל נותן לא בעל אינו נותן והתניא ריא בעל לוקה לא בעל אינו לוקה ארנב"י לוקה דקאמר ר"י אפי' לא בעל לוקה מכת מרדות מדרבנן רב פפא אמר מאי בעל לוקה דקאמר ר"י ממון דק' סלע ומי קרי

לממון מלקות אין והתנן כו' ובפרק אלו הן הלוקין דף י"ז ע"ב אמר רבא זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה לר"ש לוקה ה' ומוקי לה תלמודא מאי לוקה ה' ה' איסורין ופרש"י ה' איסורין קאמר ולא ללקות עליהם. וכ"כ התוס' בפ' מרובה דף פ"א ע"א ד"ה אין מחייבין אותו כו' דהא דאמרינן המקיים בכלאים לוקה דלאו מלקות ממש דלאו שאין בו מעשה הוא אלא איסורא בעלמא הוא ע"כ מהריק"א ז"ל. ועיין בתוס' פ"ק דחגיגה דף ז' ע"ב ד"ה עולות כו' ובב"י סי' רצ"ז בי"ד כתב דאע"ג דבש"ס אמרינן מאי לוקה מכת מרדות מ"מ אין דרך הרמב"ם להוציא מכת מרדות בלשון מלקות ע"כ. וביבמות פ' ר"ג דף נ"ב מאי לוקה מ"מ ופ' שלוח הקן דף קמ"א ע"ב ובריש פ' תולין ופרק כירה דף מ' ע"ב ובנזיר דף ח"ן ע"ב והתוס' בבכורות דר"ן ע"א ד"ה ב' מינין ובתוס' ס"פ ר"א דנדרים על מאי דאמרו בירוש' חד אמר לוקה ופי' הם ז"ל דר"ל מ"מ מדבריהם. ועיין במרן הב"י בח"מ סי' קי"ו ובכנה"ג שם ס"ק י"ב. וכנה"ג חי"ד סי' קפ"א הגב"י אות ג'. ועיין במ"ש רבי' המאסף בח' חה"מ ר"ס רכ"ח ולא זכר שר שכבר קדמו מרן הב"י בסי' א' שם בחה"מ. ועיין מ"ש בקונטרס ארעא דרבנן אות קכ"ב למ"ב ושצ"ט למ"א:

שי

ליטרא הוא לוג. בעירובין פרק בכל מערבין:

שיא

לאיי בלשון חכמים. כתב רש"י בשבת דף ס"ד לאיי באמת ועיין בערוך שפי' שהן שתי תיבו' לא יי כלומר לא בני שכן בלשון יון קורין לבן יי ע"ש:

שיב

לשון חכמים. כתב הרשב"א בפ"ק דגיטין עלה דזו א' מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים איכא דקשיא לי' היכי תלי תניא בדלא תניא דעיקרא בגיטי נשים ושחרורי עבדים משום דאתקש לגיטי נשים ולי נראה דצ"ל דברים ששוין זה לזה אין משגיחין מי קודם בלשון ובפרק בנות כותיים כימי נדת דותה תטמא הקיש ימי נדתה לימי לידתה ומהראוי היל"ל הקיש ימי לידתה לימי נדתה ע"כ:

שיג

לבלוב שאמרו חכמים בפ' הרואה אר"י האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דמלבלבי אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום. בכלל לבלוב הוי הפרחים דהיינו השושנים וגם הנצנים שהם כמו לולבי גפנים. ולשון דנפיק ביומי דניסן משמע דעל פרחי השקדים שממהרים הרבה קודם ניסן אין לברך גם אין לברך אלא על רבוי אילנו' גם דייק מהתם דמשגדלו הפירות אין לברך. הלק"ט ח"ב סי' כ"ח ועיין במ"ש הרא"ם פ' קרח בפ' ויוצא פרח ויציץ ציץ:

שיד
לפיכך יש בלשון חכמים דקאי לדברים הנמשכי' אחריו בספ"ק דקדושין לפיכך נקרא הראשוני' סופרים ואותו הלפיכך קראו בהכרח לדברים הנמשכים אחריו וכיוצא בזה בפ"ד דסנהדרין לפיכך נברא האדם יחידי כו' מהרי"ק:

שטו
לאתויי מצאתי להרא"ש פ"ק דקדושין ד"א ע"ב עלה דאמרינן בנזיר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים דכתיב כי יפליא לאתויי ידים שאין מוכיחות ופי' דהאי לאתויי פירושו למעוטי ידים שאין מוכיחות דכי יפליא משמע דבר מפורש וכיוצא בזה מצינו בפרק מרובה דף ס"ד לאתויי שפי' כמו למעוטי דקאמר התם חמור דכתב רחמנא למ"ל אי לאתויי דלאו בעלי חיים משור נפקא אלא לאו לאתויי דבר שאינו מסויים והוי פי' כמו למעט דבר שאינו מסויים עכ"ל:

שטז
לעולם בפרק היו בודקין אמרו אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות מעלין אותו אם יש ממש בדבריו שומעין לו ואינו יורד משם לעולם. כתב רבינו בכנה"ג פ"י מה' סנהדרין בשם המאירי ז"ל דלשון לעולם לאו דוקא אלא כל זמן שאותו ענין לפניהם שלא גמרוהו דהא א"א לומר לעולם ממש דא"כ נתוסף מניין הסנהד' ע"כ. וכן מצאתי להרא"ה ז"ל בס' החינוך פ' משפטים סי' פ"ג כתב ז"ל ואם יש ממש בדבריו אינו יורד משם כל אותו היום ע"כ. והרב כמוהרר"י רוזאניס ז"ל כ' עליו ז"ל זה אינו אלא לא היה יורד משם לעולם ומאי דתנן במתני' לא הי' יורד משם כל היום כבר תרגמא אביי אין ממש בדבריו ע"כ. ודעת הרא"ה לע"ד בזה כדעת המאירי ז"ל שהחילוק בזה דכשהיה ממש בדבריו לא הי' יורד משם כל אותו זמן שהדין לפניהם שלא גמרוהו. וכשלא הי' ממש בדבריו אפי' לא הי' שם אלא שעה א' מן אותו היום יורד לערב ודברי המאירי מוכרחים כמ"ש דאל"כ נתוסף מנין הסנה' אלא דל' הרא"ה מגומגם וה"ק ולא הי' יורד משם לעולם קאמ' כ"ז שלא נגמר הדין ואורחא דמלתא נקט כל אותו היום:

שיז
לא תיזלו בתר איפכ' כ' רש"י פ' נערה שנתפתת' פי' לא תשיבו בבית המדרש ממשנה א' הנהפכי' לב' צדדי' דמצי המתרץ לתרץ משמע' אחר סברתו ע"כ:

שיח
לא ישא. דאמרי' בפ' הבע"י דנ"ג לא ישא אנוסת עצמו כו' מצאתי בתו' פ"ג דכתובו' ד"ל ד"ה איכא בינייהו כו' דהאי לא ישא הוי מן התורה ואפ"ה אם נשא נשוי וה"נ אמרי' בוגרת ומוכת עץ לא ישא ואם נשא נשוי אע"ג דהוי מן התור' כדמוכח התם ע"כ:

שיט
לפני בל' חכמים שאמרו דאינו מתחייב השומר עד שיאמר הנח לפני לאו דוקא לפני ממש אלא הכונה לומר בידיעתו הר"ש הלוי ח"מ סי' כ"ג:

שך
לשון חכמים בדרשת הפ' כן תרימו גם אתם אתם ולא אפט' אתם ולא שותפים אתם ולא אריסי' אתם ולא התור' את שאינו שלו. כתבו התו' ריש פ"ק דכתובות ד"ה הרי זה כו' דרש' ולא התורם את שאינו שלא הוא פי' דשאר דרשות וכן במה ששנינו הרי זה גיטך אם מתי מחולי זה הרי זה גיטך לאחר מיתה מאי דקתני לאחר מיתה הוא פי' דאם מתי. וע' בדרשות מהרימ"ט פ' בא דס"ו ע"ד.

שכא
לא בחגיגה דכ"ו המתחיל בעיסתו ע"ג הרגל לא יניחנה לרגל אחר מאי לא יניחנ' א"צ להניחה:

שכב
לשון התנאים הוא בלה"ק ולא בלשון ארמי כמ"ש רש"י ז"ל בתענית די"א ע"ב מר עוקבא כו':

שכג
למאי הלכתא כתב ה"ה ז"ל בס' מכיר' דרכ"ט דבכ"מ פי' לאיזה ענין נאמר זה ולפעמים יתפרש למאי הלכתא מאי קמ"ל הרמ"ז בשם הרב בצלאל ז"ל:

שכד
לקיחה פלוגתא בסוכה דל"ז לרבה לקיחה ע"י ד"א לא שמה לקיחה ולרבא לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה וע"ש בתוס':

שכה
לעולם כתב הרמב"ם פ"ו מה' מעשר ז"ל כהן שמכר שדה לישראל וא"ל מ"מ שמעשר ראשון שלי לעולם הרי הם שלו ואם מת הרי בנו כשאר כהנים כו' עד שיאמר לי ולבני כו' שמע מינה דבל' לעולם אין באי כחו בכלל כל שלא הזכירם בפי' וכן יש ללמוד מתשו' הרא"ש שהביא מרן סר"ז מחודשות י"ד שאם כתוב בשטר שישתמש שמעון ואשתו בחצר לעולם אם מת שמעון לא זכו בניו דל' שמעון ואשתו הוי מיעוט בניהם אחריהם ע"כ ש"מ דכיון דקא' שמעון ואשתו אע"ג דקאמר לעולם אינן זוכים בניו וע' במהרש"ך ח"ב בקונט' סכ"ו:

שכו
לעז כל לשון שאינו לשה"ק נק' לעז בית דוד חא"ח ה' מעילה סתפ"ח וז"ל מלת לועז הוא שם כולל לכל הלשונות שאינם לשה"ק וכ"כ הריב"ש סשצ"א:

אות מ

שכז

מ"ם כתב הרב ערוגת הבושם ז"ל שכשם שבלשון תור' מצי' במקרא מם השלילה כמו וימאסך ממלך שעניינו שלא תהיה מלך וכמוהו רבים כן עד"ז בלשון חכמים כמ"ש ז"ל בפ' ברכה עד בלי די עד שיבלו שפתותיהם מלומר די וזה כי בכתוב ק' שהיל"ל עד די ובדבריהם גם כן ק' האומר די לא יבלה השפה כי אם הלשון שהדל"ת היא מאותיות הלשון אמנם ענין הכתוב הוא והרקותי לכם ברכה עד בלי די כלומר בכל משך זמן שתאמרו בלי די אריק לכם ברכה כי אין אדם נפטר מ"ה וחצי תאותו בידו והוא אומרם עד שיבלו שפתותיה' מלומר די מ"ם מלומר מ"ם השלילה כלומר שלא לומר די אלא בלי די ובזה יבלו השפתים כי הבי"ת היא מאותיות השפתים ע"כ:

שכח

מותר לפעמים פי' חייב כמ"ש בפ"ק דסוטה ד"ח ע"ב אמתני' כל הרוצה לראות בה יראה פריך הא גופא קשיא אמרת כל הרוצה לראות בה רואה אלמא ל"ש גברי ול"ש נשי והדר תני כל הנשים מותרות לראותה נשי אין גברי לא ומשני ה"ק כל הרוצה לראות בה רואה ל"ש גברי ל"ש נשי ונשים חייבות לראותה:

שכט

מותר מצאתי בחולין דצ"ה פריך עליה דרב דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור ממתני' דקתני נמצא בגבולי' אברי' נבלות חתיכות מותרות ומשני הא אתמר עלה רב אמר מותרות משום נבלה ואסורות באכילה ש"מ דלישנא דמותר לאו מותר לגמרי קאמר אלא מותר מאיסור דאיירי ביה אבל יש בו איסור אחר ומכאן ראיה לדברי הרא"ש ז"ל ריש פ"ק דשבת עלה דקאמר הש"ס דתרי בבי קמאי דקתני בעה"ב פטור והעני פטור דפטור ומותר וק' דהא קעבר אלפני עור לא תתן מכשול ותי' דאע"ג דאיכא איסורא דלפני עור לא איירי הכא אלא באיסורי שבת וקרי ליה מותר כיון דליכא איסורא משום שבת ע"כ ע"ש וכתב הרב כנה"ג ז"ל דדעת רש"י ז"ל פ"ק דכתובות ד"ג ע"ב גבי התם נהגו דל"ג מותר דלשון מותר היינו דיעבד דוקא ולא לכתחילה והתוספות ז"ל חלוקים עליו שם דמותר אפי' לכתחילה משמע ובנדרים דף י"ו מצאתי במתני' בשבועות מותר שאין נשבעין לעבור על המצוה וכתב הר"ן שם ע"ב דמותר ומיהו חייב מלקות ע"ש ועיין בשל"ה דף שצ"ו ע"ב ד"ה מצינו:

של

מלחמה שאין האשה נאמנת לומר מת בעלי במלחמה כתב בתשובות צמח צדק סי' ע"ח דסתם מלחמה הנז' בש"ס היינו מלחמה שעורכי' על השדה מחנה מול מחנה או שהם

לוחמים על עיר וזורקים אבני בליסטראות וחיצים ואינם מתכוונים על מי שיפול ומש"ה אמרו דאין האשה נאמנת דיראה היא למנטר ולמחזי וחיישי בדדמי אבל מלחמה דנפלו עליהם ליסטים נאמנות לומר נהרג דבמקום דמצי למנטר נפשה ומחזי נאמנת והביא ראיה מדברי התוס' ז"ל ע"ש דק"ט פ"ג:

שלא

מודעא כ' הרמב"ן ז"ל בשיטת בתרא ד"מ בסוגי' מודעא לא כתבי מודעא אלא אמאן דלא צאית דינא כו' כתב שם סוף פי' הסוגיא וז"ל ואם יש מי שמשיב עליך מלשון מודעא כי בלא מסירת מודעא האיך לשון מודעא חל עליו אף אתה אמור לו אין לשון מודעא שמודיע לעדים אלא פי' מודעא אונס ויסורין כמו שכתוב ויודע בהם את אנשי סוכו' וכן הודע את ירושלם ואף יש לפרש כמשמעו כמו ידיעה וכן מודע לאיש' ידוע לאיש' אף בזה ידיעת העדים היא המודעא בין שידעו מעצמו בין שאחר הודיעם ומפני שכל העדויות ראיה וידיע' הם וזה ידיעה בלא ראיה שאינן יודעים אם גמר בלבו אם לאו להיפך נק' מודעא עכ"ל:

שלב

מחשבה כל מחשבה בקדשים לענין פגול היינו שהוציא בשפתיו וקרי לי' מחשבה לפי שאין בה מעשה תוספות פ"ק דזבחים דף ד' ד"ה מחשבה, בפ' תמיד נשחט דס"ג ד"ה רבי מאיר כו' ע"ש וכ"כ התוספות בפ' המפקיד גבי החושב לשלוח יד בפקדון דהך מחשבה הוי דבור ע"ש. ומרן ז"ל בס' בדק הבית בח"מ סי' קפ"א כתב בשם אבי"ה ז"ל שכתב דנתכוין להציל לעצמו הציל וקשיא לי' דבגמרא משמע דוקא אמר לעצמי אני מציל אבל המתכוין בלב לא מהני שדברים שבלב אי"ד וכתב דנתכוון לאו דוקא אבל ר"ל שאמר לעצמי אני מציל:

שלג

מבוי בל' חכמים מל' מבא העיר כ"כ התי"ט ריש פ"ק דערובין:

שלד

מחיצה שאמרו בכל מקום להפסיק היינו גבוה י' טפחים על רוחב ד' אמות פי"ג דנגעי' מצורע נכנס לבית הכנסת עושים לו מחיצה גבוה י' טפחים על רוחב ד' אמות ולא בעינן שיעור רחבה כשיעור גובהה:

שלה

מיד כתב בתשו' שבות יעקב ח"א סי' ל"ג על ההיא דאמרי' בפ' החולץ דמ"ז קבל עליו מיד כו' דלשון מיד לאו דוקא אלא כל שעושה המצוה באותו היום ג"כ מקרי מיד וכ"כ

במתני' דפ"ט דטהרות וכן מבואר בח"מ סי' ק"ץ ובתש' הרב צמח צדק סי' ק"ך כתב ז"ל הנשב' לשלם מיד זמנו כל היום ע"ש:

שלו

מזוזה בשבת דע"ט דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה ומפרש בגמרא מאי מזוזה מזוזה שבתפלין דקרי להו לתפלין מזמה כדתניא טהור שיגע במזוזה:

שלז

מיל כתב הרמב"ם פ"ג דפסחים מ' ב' דשיעור מיל הוא ב' חומשי שעה אבל מדברי התוס' פסחי' ד"ה ד"ה אחד אומר כו' שכתבו דמעלות השחר עד הנץ החמה מהלך ה' מילין ועולה שעה ומחצה כו' נראה לפי חשבונם שיעו' מיל היא רביעית שעה וחלק ך' מן השעה הפך דעת הרמב"ם ז"ל ועיין שם בתי"ט:

שלח

מנהג כתב הריב"ש סי' תמ"ג דאין שייך לשון מנהג בדבר שאינו תדיר ע"כ:

שלט

מנין כתב רש"י ז"ל ביומא דנ"ה אהא דתניא א' ואחת א' ושתים דר"מ ר"ו אומר א' אחת שלש כו' ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה כתב לר"מ כשהמנין יש בו כלל ופרט בתחילה אומרים הכלל ואא"כ הפרט כגון עשרים ושנים עשרים ושלש ולר"י שאומר אחת בלא וא"ו מונה הפרט תחלה שנים ועשרים כו' ואיכא למידק דכיון דבאתריה דר"י מונה הפרט תחלה ק' דבסוכה דף נ"א ע"ב ר' יאודה אומר שבעים ואחד קתדראות היו שם. אף הוא הי' מונ' הכלל תחלה וכן רבים בתלמוד ומורי הרמ"ז בס' גופי הלכות תמה על מנהגנו דבסדר עבודת יוה"כ נהגינן לומר אחת ואחת בוא"ו כר"מ ובספירת העומר נהוג עלמא כר"י שנים ועשרים שלשה ועשרים:

שמ

מנין כשאומר התלמוד מספר מועט כ' הריב"ש ז"ל סי' ל' דהוי דוקא כדאמרינן בפ' היה קורא דט"ו גבי מים לתפלה וה"מ לפניו אבל לאחוריו אפילו מיל אינו חוזר ומסיק מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר וכן בב"מ פ'. מי שמת דף קמ"ו דתנן גבי סבלונות אכל שם סעודת חתן אפי' בדינר אין נגבי' ואמרינן בגמרא לא אמרן אלא דינר אבל פחות מדינר לא ופריך פשיטא דינר תנן כו' אלמ' כל כי האי לישנא דוקא הוא אבל בתשו' מהר"ם אלשקאר סימן צ' הביא משם מהר"ש דוראן ז"ל שהביא ראיה בהפך ממ"ש בפ' הבע"י דף ס"ד דאמרינן מל' הא' ומת הב' ומת ג' לא תמול כו' וה"ה רביעי וחמישי דהכי אורחא דתלמודא דקאמר מנין מועט ומוסיף ולאו דוקא ועוד ראיות אחרות ועיין בתשובות מהרימ"ט ח"א סי' ל"א שדחה ראיותיו ועלה בהסכמה עם דעת הריב"ש

והביא דברי הרמב"ן ז"ל שכתב הר"ן ז"ל בשמו בפ' אלמנה נזונת דתקכ"ז ע"ב כההיא דאם עשו אגרת בקורת אפי' מכרו שוה מנה בחמשים דהיינו דוקא בחמשים אבל יותר על זה מכרן בטל ע"ש בארוכה:

שמא

מזיגה בלשון תורה דכתיב אל יחסר המזג היינו מזיגה ביין עצמו אבל בלשון חכמים מזיגה רוצה לומר שמוזג היין במים. וזה נקרא בלשון תורה מסכה כן כתבו התוספות בע"ז דף נ"ח ע"ב ד"ה כדכתיב:

שמב

מוחלפת השיטה מצאתי בחולין בשלהי פ' העור והרוטב פירש"י פי' מחודש כאן החליף ר"מ שיטתו אבל בעלמא לא ס"ל הכי ע"ש ובפ' המוצא תפלין פרש"י החליף ר"י שיטתו ויצא ממנהגו. מהרי"ק ז"ל:

שמג

מנורה לעיר אחרת אינו מנודה לעירו כתב בתשובות דברי ריבות סס"י ק"פ ז"ל ואני שמעתי שרוצים להסתלק מהחומר ממאי דאמרינן פרק א"מ מנודה לעיר אחרת אינו מנודה לעירו ונדון דידן מנודה מעיר אחרת ולע"ד שמי שאומר כן לא הבין לשון הגמ' דאי הכי הול"ל מנודה מעיר אחרת אינו מנודה לעירו מנודה מעירו או בעירו מנודה לעיר אחרת אבל השתא דלא קאמר אלא מנודה לעירו כו' עכ"ל הפי' הוא כן מנודה לעירו ר"ל לבני עירו יהי' הנידוי מאיזה מקום שיהיה. כי הלמד מורה למי שאליו מנודה לעיר אחרת אבל מנודה לעיר אחרת אינו מנודה לאנשי עירו ע"כ ופי' מנודה לשון מקרא הוא:

שמד

מאי קאמר כתב רש"י בריש פ"ק דב"ק לא הרי השור כהרי המבעה מאי קאמר פירוש למ"ל למתני כלל ע"ש:

שמה

מקל ומתיר ע' בגופי הלכות סשנ"ח דלדעת הראב"ד כשאומר מקל ולא אמר מתיר ש"מ דהלכה ואין מורין כן ויש חולקין בכלל זה ע"ש:

שמו

מסירה כתבו התוס' בריש פ' הספינה ד"ה אי כר' דמסירה דאמרו חכמים בשטרות התיבה ומסירה דמסירה לאו דוקא שלא הוזכרה מסירה אלא בב"ח אלא ר"ל הגבהה או משיכה וע' בטור חה"מ סי' ס"ו ובב"י שם:

שמז

מנחה כתבו התוספות ז"ל בריש פרק בתרא דפסחים דף ק"ז ז"ל תימה אמאי קרי ליה מנחה דאי משום דמנחה היתה קריבה בין הערבים הלא גם בשחר קריבה וי"ל בשחרית

יש שם אחר שחרית ועי"ל, דשעת רצון בשעת הקרבת המנחה שאליהו נענה בעלות המנחה ע"כ והרב תי"ט מצא בפי' התור' להרמב"ן ז"ל פ' בא בפ' בין הערבים שהביא שם כמה קראי שכתוב בהם מנחת בוקר ומנחת ערב וכתב שמנחה לשון מנוחת השמש והשקט אורו הגדול כדמתרגמי' למנח יומא והן מנחה גדולה ומנחה קטנה שהזכירו חז"ל ע"כ. ועיין בס' בית דוד חלק א"ח:

שמח

מנכש ההבדל בלשון חכמים בין מנכש לכוסח מנכש הוא שעוקר עם השרשים וכוסח שמניח השרשים עיי' רפ"ב דכלאים ובפי' הר"ש ז"ל:

שמט

מנין משמע בכל מקום עד שיהא גדול הימנו בחכמה ובמנין. יש פירושים הרמב"ם פ"ב דממרים פי' דהיינו מנין חכמי הדור ובהגהת אשירי פ"ק דע"ז פירשו מנין תלמידים הרבה אי נמי שרוב תלמידיו אומרים כוותיה והראב"ד בריש פ"ק דעדיות פי' מנין דהיינו שנים וכתב הש"ך בי"ד סי' רמ"ב דדוקא בב"ד תלוי בשנים לבטל דברי ב"ד חבירו אבל לא בשני חכמים ע"כ:

שנ

מעלה בפרק כיצד הרגל עלה דשוכר בית ראובן ונמצא של שמעון מעלה שכר לשמעון כתב הרב הנמקי ז"ל כתב הרא"ש בשם ר"י הא דנקט תלמודא בהאי לישנא מעלה שכר לשמעון ולא נקט משלם. דוקא הוא לאשמועי' דאפי' שכרו מראובן בדמי' קלי' מעלה שכר לשמעון כמו ששוכרי' שאר בתי' ולא מצי אמר דסבור הייתי שהבית היה של ראובן ואילו ידעתי שהייתי צרי' לתת בה (שכר היה) שכר הרבה לא נכנסתי בו וכ"כ הריטב"א:

שנא

מעשרות כתב הרב תי"ט ריש פ"ד דדמאי שהוא כולל לכל מתנות כהונה, ואף לתרומה גדולה:

שנב

משיכה בלשון חכמים משמשת לפעמים במקום הגבהה כמ"ש התוס' בב"ב ד"ו ד"ה אבל כו' ובפ' מי שמת פריך הש"ס מלוגא דשטרי והא לא משך לאו דוקא נקט משך אלא כלומר והא לא הגביה ועיין בתי"ט פ"ג דדמאי מ' ב':

שנג

מתן שכר לשון זה ענינו על תוס' שכר הקצו' ששבר כזה אינו ראוי להקראות שכר בהחלט שהרי אינו שכר הראוי אבל זה שמו יקרא לו מתן שכר לפי שיש עמו מתנה מרובה ואינו מתנה ג"כ בהחלט שהרי שכרו אתו והיינו דתנן שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות תי"ט במס' אבות:

שנד
מן בלשון המשנה ילפינן מיניה דינא בכורות ד' ז' ע"א א"ל רב ששת תניתוה שהיוצא מן הטמא טמא מטמא לא קתני אלא מן הטמא ע"ש:

שנה
מקום בלשון תורה ובלשון חכמים משמע נמי הרבה עיירות ביחד אבע"א קרא דכתיב האף תספה ולא תשא למקום בעבור הן' הצדיקים ופשיטא שהיה א"א מבקש שישא לכל הה' כרכים שהיו שם בזכות הן' צדיקים דהיינו י' לכל כרך וכרך כמ"ש רש"י ז"ל והרמב"ן ואף ע"ג שהקב"ה לא הזכיר לו כי אם ב' זעקת סדום ועמורה אפי' הכי סמך א"א לומר ולא תשא למקום ולא חש פן יהיה משמעו למקום הנז' דהיינו סדום ועמורה דוקא מפני שלשון ממקום משמע שפיר יותר מעיר א' ואפי' משתים. ואב"ע משנה שנינו במסכת ע"ז אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו כו' וארישא קאי דקתני אין משכירין להם בתים ואצ"ל שדות ובסורי' משכירין להם בתים אבל לא שדות. והרי לך שכל ארץ סוריא קורא מקום ואע"ג שכמה וכמה עיירות היה שם וזה פשוט מהריק"ו שו' קע"ד דקצ"ד:

שנו
מקדש בלשון חכמים לדעת רש"י הוא דוקא בה"מ אבל הרמב"ם ריש פי"ט של ר"ה בשבת במקדש היו תוקעים אבל לא במדינ' כתב ז"ל כבר ביארתי פעמים כי מקדש תקרא ירוש' כולה:

שנז
משהו בלשון חכמים ז"ל לאו דוקא משהו אלא פחו' מס' קרי ליה משהו ועיין בפ"ח ה' פסח סתמ"ז ס"א:

שנח
מרמה בלשון חכמים הוא בתחבולות שאינן של התר ובשל התר נקרא ערמה וכן ת"י במרמה דבני יעקב וכן להורגו בערמה לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד הרמב"ם ז"ל במסכת חולין פרק י"א משנה שניה:

שנט
מתא לדעת התוספות הוא שם כולל על עיירות גדולות ועל כפרים קטנים ולדעת רש"י מתא לא אמר אלא עיר גדולה בעירובין דף כ"א הרמ"ז ז"ל ובסדר הגט למוהר"ם מינץ סעיף ק"ז כתב בשם מתא מפקא מכרך ומפקא מכפר ולא זכר דלהתוס' אף (ע"ג לכפר) נכלל בשם מתא וכנראה מתחלת דברי התוס' ד"ה אחזי:

שס

מותרין מצינו דקרי התנא כל זמן שאין המעות קשורים קשר משונה אלא קשורים כשאר קשרים כדאמרינן פ"ו דמעילה המפקיד מעות אצל שלחני אם צרורי' לא ישתמש בהם לפיכך אם הוציא מעל אם מותרין ישתמש בהם לפיכך אם הוציא [לאן] מעל אם מותרין ישתמש בהם ופרש"י אם צרורים קשר משונה כו' מותרין כ"ז שאין קשורים קשר משונה קרי ליה מותרין ע"ש:

שסא

מטלטלי בפ' מי שמת דק"ן פשיטא אמר מטלטלי לפ' כל מיני תשמישיה קנ' לבר מחטי ושערי וכתב רשב"ם וה"ה לבר מבהמותיו כנ"ל וכת' מהראנ"ח ז"ל ואין נראה כן מדאמרי' בפרק המוכר את הבית גבי הא דקתני היה בה בהמות ועבדים שאני מטלטלי דניידי ממטלטלי דלא ניידי כנה"ג סימן ר"ב. והתם אבעיא עבדא כמקרקעי או כמטלטלי דמי ולא אפשיטא וכ' רשב"ם ונהי ודאי דעבד' כמקרקעי דמי לענין שבועה לקנין בכס' ובשטר ובחזקה דכל מילי דאורייתא דין מקרקעי יש להם מוהתנחלתם אבל לענין לשון בני אדם מבעיא לי' מי קרו להו מטלטלי וישנן בכלל מתנתו מטלטלי שהרי מטלטלי נינהו או לא וכתב הטור סי' רמ"ח דהרי"ף והרא"ש ז"ל כתבו דקנה נמי עבדי מההיא דפרק יש נוחלין דאמר רב נחמן אין גובין מן העבדים ואפסיקא הלכתא כוותיה אלמא עבדי כמטלטלי וע' בזה בס' ת"ד סרכ"ה. והרב תורת אמת סי' ק"י כתב דאע"ג שאמרו מטלטלי לפ' דקני כל כלי תשמישי'. בגדי אשתו ובניו אינן בכלל. והרב כנה"ג כתב בשם מהר"א גאליקו ז"ל דמעות בעין אינן בכלל מטלט' והמבי"ט ח"א סימן ק"ה כתב דאין ספרים בכלל מטללין אם אמר כל מטלטלי לפ' ע"ש ומרן כתב ס"ס ע"ו בשם הרשב"א ז"ל דבר פשוט הוא דשטרי חוב אינן בכלל מטלטלי דשטרות לא קרו אינשי מטלטלי:

שסב

מהלך בפ"ק דשבת פלוגתא לת"ק מהלך לאו כעומד דמי ולבן עזאי מהל' כעומד דמי והרמב"ם פ' דמהלך לאו כעומד דמי:

שסג

מותר כתב רש"י בשבועות דף כ"ח ע"ב ד"ה ותני עלה כו' כלל דבר אין בלשון מותר פטור אבל מצאתי להרשב"א בחי' לנדרים על מתני' דנדרי הבאי שפי' בלשון מותר דר"ל פטור יע"ש בדף קמ"ו מהשטה ע"ד שכתב ומותרות דקתני פירושו פטורות כלומר פטור עליה' דמותר ופטור וחייב ואסו' חדא מלתא היא וכדתניא גב' בצלים שירדו עליהם גשמים בשביעית וצמחו רשב"ג אומר הגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור שפי' הגדל באיסור אסור הגדל בהתר מותר עכ"ל ע"ש:

שסד
מודה במקצת לא מקרי אלא במודה במקצת ממש אבל כופר בכל אלא שמתחייב בקצתו מתוך טענתו לא דייני' ליה כמודה במקצ'. תשו' הרשב"א הביא' מרן סי' ע"ט מחו' ח':

שסה
מלוה על פה מה שכתוב בפנקסו של אדם בכתב ידו שהוא חייב לפ' מקרי מלוה ע"פ ואינו גובה מן היורשים הרשב"א בתשו' סי' ק"ז וע' במהרימ"ט ח"ג סי' קכ"ד האריך בזה:

שסו
מניעה אם משמעות לשון זה מניעה מכל וכל או מניעה כל דהו עיין בתורת אמת סי' ע"ז וע"ח במה שפלפל בלשון הרמב"ם בזה מהריט"ץ ז"ל

שסז
מוחזק שוכר ומשכיר המשכיר מקרי מוחזק כמ"ש בטח ה"מ סי' שט"ו ועיין כמה תשובות נראות מחולקות בזה בתשובות פרח מ"א סי' א' ורבינו הרב כנה"ג ח"מ סי' ק"מ הביא בשם תשובות כ"י למהר"ש יפה ז"ל שכ' דבפלוגתא דרבוותא לא אמרינן קרקע בחזקת בעלי' הראשונים קיימת אלא המחזיק בו מקרי מוחזק וידו על העליונה ומיהו כשהמחלוקת הוא בשכירות בהא אמרי' קרקע בחזקת הבעלים הראשונים עומדת ובנתפס מחדש נסתפק על המשכנתא אם מדמי לה למכר או לשכירות ע"ש בארוכה ובסי' ק"ן כ' בתשו' לחם רב דלא אמרי' קרקע בחזקת בעלי' עומדת אלא לגבי מרא קמא אבל לגבי לוקח שוכר שהוא בתוך הבית מקרי מוחזק והמרדכי ז"ל ס"פ לא יחפור כתב גבי אבל אם האילן קדם קוצץ ונותן דמים. דבכל ספק דאיכא בין רבים ליחיד הרבים מקרו מוחזקים ועיין בזה במשא מלך דף צ"ג ע"ב. ומלוה שיש לו משכון בעל המשכון מקרי מוחזק כיון דמשכון לחזרה קאי הרי הוא כמוחזר. הרשב"א במיוחסות סי' פ"ד ז"ל כל שאינו טוען בגוף הדבר אלא שי"ל שעבוד עליו כיון דלחזרה עומד הרי הוא כמוחזר ועיין בזה בתשובות פרח. מ"א סימן ק"ג. ונותן נכסיו מעכשיו לאחר מיתה היורש מקרי מוחזק ולא מקבל המתנה. טור
סי' קי"ב ועיין שם בכנה"ג ופרח מ"א סי' קי"ו:

שסח
משפחת האם אינה קרויה משפח' וכתבו התו' פ' יש נוחלין דף קי"ד ד"ה אף (דקנין) קרובי האם יורשים (לפ') היכא דליכא קרובי האב והנכסים (הן) [אין] הפקר וכן כתבו בפ"ק דכתובות דף י"א ד"ה מטבילין:

שסט
משומד שנשתמד בעל כרחו אינו בכלל משומד ולא אמרו אלא כששמדותו היה ברצון. מהראנ"ח ז"ל ח"א סי' מ"ו וע"ש סי' ס"ו שאם אמר הבנות ירשוני במקום שהי"ל בן שנשתמד לאונסו הבנות לא מקרו ראויו' ליורשו:

שע
מתנה על מנת להחזיר שמיה מתנה בפרק קמא דקדושין וכתב הריב"ש סי' שמ"א דאם אמרו דמתנה ע"מ להחזיר בכולהו קני לבר מאשה היינו באותן דברי' שחייבה תורה ליתן אבל בתנאים שבין אדם לחבירו הולכים אחר לשון ודעת בני אדם דכל שהתנה סתם לתת לו יש לו לתת סתם בלי תנאי ושיור ועיין בזה בכנה"ג י"ד סי' רל"ח מ"ש בזה באורך:

שעא
מתנה עמ"ש בתורה מקרי אף שאינו לבטל בהחלט אלא בצד א'. פרק הזרוע דף קל"ד כהן שמכר בהמה לישראל ע"מ שהמתנות שלי נותן לכל כהן שירצה וכתבו שם התוספות ז"ל ד"ה חוץ דהיינו טעמא משום דהוי כמו מתנה עמ"ש בתורה שהרשותו תורה ליתנה לכל כהן שירצה. וצריך אני להתיישב בתשובות הרא"ש כלל י"א סימן ו' דיבם שנשבע חלה השבועה ע"ש ואמאי לא נימא דהואיל ומן התורה מצי לחלוץ או ליבם והוא נשבע לחלוץ דוקא דליהוי כנשבע
לבטל את המצוה וק"ל ועיין פרח מ"א סימן ו':

שעב
מעשה ידיה לבעלה שאמרו בכלל מעשה ידיה מעשה נכלל מלאכה ופרקמטיא והלואת רבית וכיוצא הרדב"ז סימן ק"ך:

שעג
מיתה בפ' כל הגט דף ל' ע"ב אמרי' מיתה שכיח עשירות לא שכיח ובפ' המגרש דפ"ד ע"א מיתה שכיח גירות ל"ש ובפ' הכותב דף ע"ב מיתה שכיחא מכירה ל"ש ובפ' הישן דכ"ד ע"א מיתה שכיחא בקיעת הנוד ל"ש ואלו בריש מס' יומא אמרינן טומאה שכיחא מיתה ל"ש ובנדרים פ' ואלו פותתין אמרינן עניות שכיחא מיתה ל"ש ועיין במ"ש הרשב"א בחי' לגיטין על ההיא דפ' המגרש ועיין במ"ש מרן בי"ד סי' רכ"ח דף ס"ט ע"ב דשימותו שונאיו בחייו לא שכיח והרמב"ם בפי' המשנה רפ"ק דיומא כתב דמיתה פתע פתאום ל"ש ובספר דברי ריבות סי' שמ"ח כתב דמיתה בזמנה שכיח שלא בזמנה ל"ש ועיין במ"ש מרן בתשו' לא"ה סי' ד' להלכות יבום ועיין להמבי"ט ח"ב סי' ר"ה מהראנ"ח ח"ב סי' ס"ג דרכי נועם חא"ה סי' מ"ב מהרימ"ט ח"א סי' קי"ח ועיין במ"ש הר"ב בא"ז

למס' כתובות דף י"א ע"ג לקו' התוס' דליחוש לצנועות ועיין להרב מחנה אפרים ריש ה"ש ועיין במ"ש הרב תורת חסד סי' רע"ט שהם דברים נכונים למבין וישרים למוצאי דעת ועיין בתשו' הרשב"א סי' תשע"ה שכתב דמיתה שכיח ול"ש וכן נר' מההיא דריש פ"ק דכתובו' ולענין גיטין אינו כן דאין אונס בגיטין ועיין בתשו' הרב צבי סי' מ"א:

אות נ

שעד

נזיקין הא דאמרינן בפ' המניח האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיי' מילי דנזיקין היינו כל דינים האמורים בתלתא בבי דהיינו נזיקין וגזל והשבת אבידה ורבית ואונאה הכנה"ג בשם הנ"י ז"ל.

שעה

נדונייא הוא לשון זכר וטעות הוא מה שכותבים בכתובה ודא נדוניא דהנעלת ליה וצריך לכתוב דין נדוניא הר"מ מינץ סי' ק"ט וכתב הר"ב כנה"ג אה"ע סי' ס"ז דאין זה כלו' דבל' התלמוד אין להקפיד הזכר לנקבה כדאשכחן דמלת בית שהוא לשון זכר במקרא והוצאתני מן הבית הזה הבית הזה אשר אתה בונה וכאלה רבים ובלשון תלמוד לפעמים תואר בית זו וכן שדה לפעמים אומרים שדה זו ולפעמים אומרים שדה זה. וכן כתב בספר בנימין זאב דף ק"ז דמדאמרו בפרק נערה ובפ' ואיזהו נשך זל נדוניא ולא זלת משמ' דנדוניא ל' זכר הוא:

שעו

נדונוייא כתב התשב"ץ בח"ג, סימן ש"א בפירו' הכתובה בדף ס' ע"א וז"ל ודא נדוניא לשון נדוניא נאמר על מה שמכנסת האשה לבעלה כתובת צאן ברזל שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו ולשון תלמוד הוא ע"כ ולי נראה דלשון מקרא הוא ביחזקאל סימן י"ו יתנו נדה ואת נתת את נדניך וכן ראיתי להרב מוסף הערוך שפי' כן בע' נדן ומדברי התשב"ץ אתה למד שאין לדקדק בין ודין לודא נדוניא שהרי הוא כתב ודא:

שעז

נוגע מצינו לחכמים ז"ל דקאמרי במשנה גבי טומאה ומפרש בגמרא דמאי נוגע מאהיל ופריך ומאי שנא דבחד דוכתא קתני מאהיל ובאידך קרי למאהיל נוגע ומשני ב' שנויי אבייי אמר כשמאהיל למטה מטפח שאין טפח בין ידו לטומאה קרי נוגע וכשהוא למעלה מטפח קרי לי' לנוגע מאהיל, ורבא אמר אפי' למעלה מטפח קרי ליה נגיעה והיכא קרי מאהיל בהמשכה כלומר שדבר אחר ממשיך הטומאה עליו. חולין דף קכ"ה ע"ב. הרמ"ז:

שעח
נהרג כתב מרן הכ"מ פ"א מה' רוצח הלכה י"ג דמ"ש בפרק בן סורר ומורה הרודף שהיה רודף אחר חבירו להרגו ויכול להצילו באחד מאיבריו ולא הציל אלא בנפשו של רודף נהרג עליו. דלשון נהרג עליו ר"ל שהוא חייב מית' בידי שמים דא"א לומר נהרג שב"ד ממיתין אותו מאחר שלא נתכוון אלא להציל לא שייך ביה התראה ולשון נהרג ר"ל בידי שמים:

שעט
נשתקע הדבר ולא נאמר דאמרי' בכמה דוכתי' נשתקע פרש"י לא יצא מפה אדם בעולם. וכתב הרמ"ז בי"ש לא יצא בפת"ח וא"ת היכי שייך לשון נשתקע דלא שייך לשון שקיעה אלא בדבר שהיה ואחר כך לא הי' לפי האמת יש לומר דשייך שקיעה אל פאת המחשב' דאע"ג דאפשר דשום תנא עיין בדבר ורצה לאומרה ברבים מ"מ מחשבת דבר זה נשתקע ולא נאמר:

שפ
נשיאות פנים. כ' הרמב"ן בס"ה במל"ת סשנ"ג ז"ל משא פנים בתורה הוא הגדר והסייג הנעשים מדבריהם באומרם ולא אשא פנים לישראל שכתבתי בתור' ואכלת ושבעת והם דקדקו עד כזית כו' כלו' שהם נושאים פנים לתור' ואני אשא להם פנים והוא אומרם באותו תלמיד ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה ואל אשה בנדת טומאתה כו' דאמר שלא נשא פנים לתורה קאי לתלמיד שעבר על גזרת חכמים ומשום הכי לא קאמר שעבר על ד"ת אבל אמר משא פנים לתורה כי הוא הגדר והסייג הנעשה מדבריהם ע"כ:

שפא
נכון כתב מהרקי"ו שו' ט"ל דאין לדקדק מלשון נכון שכותבים הפוסקים נכון להזהר דדוק' לכתחלה קאמרי אבל לא בדיעבד אבל כשכותבים טוב ליזהר הרי דוקא לכתחילה אבל לא בדיעבד וע' מרן הב"י אה"ע סי' קכ"א מ"ש שם:

שפב
נחתום בלשון חכמים בכל מקום פירושו אופ' פת ומצינו חדש בפ' שלהי אין צדין פרש"י נחתו' מבשל קדרות:

שפג
נר הוא ל' זכר ולפעמים קורא' הברייי' לשון נקבה נר חנוכה שכבת' ואין לחוש תוס' חגיגה דף כ"ה:

שפד
נקי בכתובות ד"ז נקי נדר נקי שבועה ומפרש בגמ' הכי קא"ל נקי נפשך בשבועתא:

שפה

נדרים מקרי איסורא דאית ביה ממונא משום דלא משכחת בהו בלא חפצא דהא אינן חלין על דבר שאין בו ממש ומש"ה סבר ר"מ בנדרים נמי מכלל הן אתה שומע לאו הר"ן ז"ל פ"ב דנדרים דף י"ו ע"א ועיין בתוס' ס"פ שבועת העדות:

שפו

נכסי בפ' מי שמת דף ק"ן ע"ב אמר נכסי לפ' עבדי אקרי נכסי ארעא אקרי נכסי גלימ' אקרי נכסי זוזי אקרי נכסי שטרי אקרי נכסי בהמה אקרי נכסי תפלין אקרי נכסי. והתם מבעיא לן ס"ת מאי כיון דאסור לזבוני לאו נכסי או דילמא כיון דמזדבן ללמוד תורה ולישא אשה נכסי הוא תיקו. וכתב הטור סו' רמ"ח דשאר ספרים בכלל נכסי נינהו ולא מבעיא לן אלא בס"ת דוקא והרשב"א ח"ב סי' ק"ב כתב דמלוה לא הוי בכלל נכסי ע"ש ומהראנ"ח ח"א סימן ע"ז כתב דפקדון כזוזים שבעין דמן והוו בכלל נכסי' ורבינו הרב כנה"ג ז"ל שם כתב דהא דבכלל נכסים נכלל כל אלה היינו דוקא כשלא פירש אבל פירש אין בכלל אלא מה שבפרט ונפקא מינ' למי שאמר נכסי לפלוני ואח"כ אמר וכלי זהב ליורשי דלא הוי חזרה דלא אמרינן דבכלל נכסים הכל אלא כשלא פי' יותר אבל אם פי' הרי פירש בפירוש שכונתו במאמר נכסי לא היתי' ג"כ כלי כסף וכלי זהב. ודעת מהרא"ש בתשו' דאם אמר כל ממוני לפלוני הוי כאומר כל נכסי לפלוני וכמו שבכלל נכסים הי' הכל כן בכלל ממון נכלל הכל שהרי ראינו שהדברי' שכלל הראב"ע ז"ל במלת חילם בפ' מטות שתרגומו נכסהון כן כלל בספר המכלול במלת רכוש שהוא מתורגם ממון כדפי' בערוך ע"ח ד' ע"ז ע"ד וכ"כ בתשו' נאמן שמואל ס"ס קי"ג:

שפז

נכסים בני חורין. כ' הרשב"א ח"ב צ"ז דגופ' מהיום ופירי לאחר מיתה מקרי נכסים בני חורין.

שפח

נתינה בעל כרחו הוי פלוגת' בפ' מי שאחזו אי שמי' נתינה או לא. וכתב הרשב"א סימן תתקצ"ט דאפי' למ"ד נתינה בע"כ לא שמיה נתינה אינו אלא בנתינה לעצמו באומר ע"מ שתתני לי ר' זוז אבל במתנה ליתן לאחר כגון שאומר זכה בשדה זו ע"מ שתתן לראובן ר' זוז אפי' נתנו לאחר בע"כ שמיה נתינה וכ"כ בתשו' ח"ב סי' ח':

שפט

ניסוך יין ברגל הגוי לא שמיה ניסוך הרב כ"מ פרק י' מה' מאכלות אסורות הלכה י"א העלה דכן דעת הרמב"ם ז"ל דלא שמיה ניסוך לאוסרה בהנאה:

שצ

נתינה המתנה עם חברו לתת לו חפץ פ' יכול ליתן לו דמי החפץ כדאמרינן בפ' מי שאחזו גבי אצטילא דנותן דמיה ואפי' רבנן לא פליגי התם אלא משום דגבי גט לצעורא קא מכוין והא לא צערא אבל בעלמא מודו רבנן דאמרינן נתינת דמים שמיה נתינה דמה לי הן מ"ל דמיהן כמ"ש רבינו ירוחם ז"ל נ"א ח"א והוא מוסכם מכל האחרונים. והר"ב עדות ביעקב סי' ס"ח ב' נסתפק בלשון חזרה כגון שאמר ע"מ שתחזיר לי אם לשון חזרה הוא הדבר הניתן לו בעצמו וחזרת דמים לא שמיה חזרה או דילמא ל' נתינה ול' חזרה כי אהדדי נינהו וכי היכי דבל' נתינה דמי החפץ שמיה נתינה ה"נ בלשון חזרה. ומההיא דשלהי פרק י"נ איכא למידק דלשון חזרה לא שמיה חזרה אלא בחזר' הדבר בעצמו דאמרי' התם אמר רבא אר"ן שור זה נתון לך ע"מ שתחזירהו לי הקדישו והחזירו ה"ז מוקדש ומוחזר כו' עד אלא אמר רב אשי חזינן אי א"ל על מה שתחזירהו לי מידי דחזי ליה קא"ל כו' וכתבו כל פוסקי הלכות דאינו מוקדש כלל. ואי איתא דחזרת דמים שמיה חזרה אמאי אינו מוקדש והרי מתנה ע"מ להחזיר הקנאה גמורה היא וממון שלו היא ומצי לקיים תנאו כשיתן לו דמי דע"מ שתחזירהו לי קא"ל וחזרת דמים שמיה חזרה ודמי' הוא דחייב ליה ובחזרת דמים לו אגלאי מילתא למפרע דמעיקר' ברשותי' הוה ושפיר הקדיש אלא ודאי צ"ל דקים לי' לתלמודא דל' חזרה הוא חזרת הדבר כמות שהיא וחזרת דמים ל"ש חזרה ומש"ה לא קדיש. אבל איכא למידק איפכא מההיא דפ' מי שאחזו ת"ר ה"ז גיטך והנייר שלי אינה מגורשת ע"מ שתחזיר לי את הנייר הרי זו מגורשת מ"ש רישא ומ"ש סיפא א"ר הא מני רשב"ג היא דאמר תתן לו את דמיה הכא נמי דאפש' דמפייסא לי' בדמים כו' אלמא אף בתנאי דחזרה כגון ע"מ שתחזיר לי את הנייר חזרת דמים חשיב חזר' והדבר צריך תלמוד ודוק:

שצא

ניוול הוי פלוגתא בנדרים דף פ' ע"א לת"ק ניוול דחד יומא שמיה ניוול ומיפר משום נדרי עינוי נפש ור"י סבר ניוול דחד יומא לא שמי' ניוול וע"ש בהר"ן ז"ל

שצב

נמלך המלכה מספק שמיה המלכה כלומר אע"ג שלא גמר בדעתו ודאי שלא לאכול עוד אלא ס' אם יאכל עוד אפי' הכי מקרי נמלך רבי' יונה פרק אלו דברים דמ"ה ועיין בהלק"ט א' סימן פ"ו:

שצג

נשואין כתב רבינו הר"ב כנה"ג בכללים נפרדי' סי' ע"ה ז"ל מלת נשואין כולל גם קדושין הר"ש חקאן הלוי ז"ל בתשו' כ"י ע"כ ועיין מ"ש מרן ז"ל באה"ע סי' ז"ך בשם תשו'

הרשב"א ז"ל לא מקריא נשואה עד שתבעל או עד שתכנס לחופה ולפיכך אם אמר לאשה הרי את נשואתי אינו כאומר הרי את אשתי דמקודשת דבאומר הרי את נשואתי לא שמענו שתהא מקודש' ולכאורה הוא הפך דברי הרא"ש חקאן ז"ל ועיין בבדק הבית למרן ז"ל ובהר"ש יונה סי' נ"ט ועיין לעיל בלשון חכמים באות האל"ף אירוסין מ"ש שם. ועיין הרדב"ז ז"ל ח"א הנדפס מחדש סוף דף מ"ו שכתב דבלשון חכמי' שאמרו אם נשאת לא תצא ה"ה נתקדשה הוי כנשאת ועיין בכנה"ג ח"מ סס"י ע"ח סוף הגהת הטור ועיין בתוס' פרק המגרש דף פ"ב ע"ב ד"ה אפי' לא נתגרשה כו' דמשמע להו התם דע"מ דלא תנשאי לפ' קידושין נמי משמע:

אות ס

שצד

סבלונות הרא"ם ז"ל בתשו' י"ז רצה להוכי' שאין נכנס בכלל סבלונות מיני מאכל ופירות ע"ש והדבר קשה שהרי הרמב"ם פירש בפ' האיש מקדש סבלונו' הם המגדנות והדורונות ע"כ ומלת מגדנות משמע כל מיני מאכל ופירות המשובחים כמו ומגדנות נתן לאביה. עם פרי מגדים. ויאכל פרי מגדיו ובס' מכלל יופי פי' בפ' ומגדנות נתן המלה הזאת לפי מקומה כוללת הדבר המשובח והמעולה בין בכלים בין בפירות בין בבגדים ע"כ פרח מטה אהרן סי' ס"ג:

שצה

סוגיין דעלמא כאידך דאמרינן בכמה דוכתי פי' רש"י פ"א דיני ממונו' סוגיין דעלמ' כאידך שרוב הדיינים נרא' להם לפסו' כדברי האמור' ההוא והטור סי' כ"ה פי' דאע"ג דלא נפסק כא' מהם מ"מ סוגיין דעלמא כאידך דסתמ'
דתלמוד' פריך ממילת' דההו' תנא או אמור':

שצו

סנהדרין כתבו המפרשים בשם ס' התשב"ץ ז"ל שהוא לשון יון שקורין לכסאות סנהדר' והוא ע"ד שמה ישבו כסאות למשפט:

שצז

סניגור פי' הר"ב פ"ד דאבות שהי' מלה נוטריקון שונא תבר וכן בהפכו קטיגור נוטריקון קורא תגר ע"כ:

שצח

סליק הוא מלשון שתיקה ואמר הס תרגומו ויימר סליק. תשב"ץ:

שצט
ספק לא נמנעו, חכמים מלקרא ספק אפי' דבר שאינו שקול אלא אפשר רחוק מהריק"ו ש"ו ע"ב:

ת
סעודת מצוה מה מקרי כתב בתה"ד סימן רס"ט סעודה שעושים בליל שבת של שבוע שנולד בה זכר מקרי סעודת מצוה רש"ל בב"ק פ"ז. וסעודת סיום הס' סעודת מצוה מקרי וכ"כ הר"ם מינץ סי' קי"ט וסעודת חינוך הבי' שרוצה לחנך ביתו בתורה ובמצות סעודת מצוה מקרי שם. וסעוד' בר מצוה שעושים סעודת הרשות היא ואם מחנכין הנער לדרוש על הסעודה ס"מ הוי:

תא
סתמא לא אקרי שם לווי אקרי שם אמרינן בכמה מקומות וכתב מהריק"ו שו' ז' ז"ל ומ"מ אפשר דצדקה בסתם לא אקרי ואפי' בלשון חכמים כדמחלק תלמודא עפר שריפה איקרא עפר סתמא לא אקרי ואף אנו נאמ' צדקה דפדיון שבויים אקרי צדקה סתם לא אקרי ע"כ ורבי' הרב כמוהר"י רואזני' ז"ל תמה עליו שלא השו' מדותיו כי בתשו' ך' כ' דדבר שי"ל שם לווי נכנ' תחת סוג דבר שאין לו שם לווי מדאמרינן בחולין אין מכסין אלא בעפר וב"ה אומרים מצ' אפר שנקרא עפר שנאמר ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ולית להו לחלק דעפר שריפה אקרי עפר סתמא לא אקרי ע"ש. ועיין בס' מוצל מאש ח"א סי' ח'. ועיין בתוספות ערובין ד"ב ד"ה בין לרבנן ודוק:

תב
סוחר ההבדל שיש בין סוחר לתגר עיין באות תי"ו ערך תגר:

אות ע

תג
עבדים סתם בלשון חכמים הם עבדים גמורים וכששונה התנא עבדים שאינן משוחררים דייקי' לישנא יתירה דהכונה לומר חציו עבד וחציו בן חורין גמרא פ"ק חגיגה ד"ד ע"א. הרמ"ז ז"ל:

תד
עבד לפעמים בלשון חכמים במשנה לישנא מעליא הוא והוא כנוי לאבר המשמש בתמורה דק"ל עלה דמתני' דהילך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי ומוקי לה דאצל ישראל קאמר ועבדי לישנא מעלי' הוא:

תה
עולם כתבו התוס' בפ"ב דשבועות עלה דאמרינן אלו נאמר מקדש ולא נאמר משכן הייתי או' על מקדש יהא חייב שקדושתו קדושת עולם דאע"ג דקדושת של מקדש אינה קדושת

עולם שהרי חרב הבית בראשונה ובאחרונה קרי ליה קדושת עולם לפי שהאריך בקדושה יותר אי נמי לפי שאין ראוי לחזור ולקדש אלא באותו מקום קרי ליה קדושת עולם ע"כ:

תו
עד בל' חכמים בעי בכל דוכתא עד ועד בכלל או עד ולא עד בכלל והיינו דוקא דבכל צד איכא חומרא תוס' ברכו' דכ"ו ובחולין דנ"ה ד"ה כל שיעורי חכמים להחמיר. ובנדה דנ"ה אמר רב חסדא עד ועד בכלל לחומרא אמרי' לקולא לא אמרינן בר מכתמי' דאמרי' עד ועד בכלל להקל. הרמ"ז ז"ל. ובחולין דמ"ו ע"א כתבו התוס' דהני מילי במשנה או ברייתא לאו במימרא דאמוראי ע"ש:

תז
עיר בל' חכמים כולל הכל כרך כפר עיר. כנה"ג א"ח סי' קנ"ג בשם מהר"ם אלשקאר סי' צ"ה וצ"ו:

תח
עם הארץ. פי' הר"ב פ"ה דאבות ל' עם הארץ האמור בכל מקום פירוש שרוצה בתקונ' של הארץ אבל אין בו חכמ' להבדיל בתקונין הראויין:

תט
עמוד השחר. כתב הרב תי"ט ז"ל יש רגילין לפותרו כוכב השחר ורד"ק כתב בפי' על אילת השחר שיש מפרשים אילת שם לכוכב השחר אך בלשון חכמים שאומרים עמוד השחר אין נכון לפרש שעמוד יהיה שם לככב הוא אעפ"י דככב נוגה קריאתו ככב השחר מ"מ לשון עמוד לא יצדק. וז"ל הרמב"ם עמוד השחר הוא האור הנוצץ בפאת מזרח קודם עלות השמש בכדי שעה וחומש שעה מן השעות הזמניות וטעם זה קרבת שטח אור השמש מן הקיטורים העבים העולים מן הארץ תמיד אשר די עלותה מן הארץ נ"א מיל ע"כ:

תי
עיכול לענין ברכה ואיסור גבינה מתבאר מדברי הב"י י"ד סי' פ"ט שהוא ששה שעות אפי' אכל בשר חיה ועוף דהיה נראה דבישולם קל ע"ש ובהלק"ט סי' קמ"ה:

תיא
עם בר"ה ד"ל שנינו ועם ב"ד ומפרש בגמ' מאי ועם ב"ד בפני ב"ד לאפוקי שלא בפני ב"ד א"נ ועם ב"ד בזמן ב"ד תוקעים אפי' שלא בפני ב"ד:

תיב
עכוב דאמרינן בגמ' גבי נזיקין כתב מהרשד"ם ח"מ סי' ק"ב דאין משמעותו שיהא חייב לשלם אלא דמוציאין אותו ומוחין בידו:

תיג
עה"ב מהר"י אבראבניל ז"ל פ"ד דאבות כתב ב' פירושים עה"ב יש לפרש עולם הנשמות אחר מיתת האדם ויש לפרש עולם התחיה. ובריש פ' חלק פי' הר"ב עולם התחיה. תי"ט פ"ד דאבות ובס' של"ה בחלק בית דוד דכ"ג ע"ב כתב שזהו מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן דלהרמב"ם עה"ב הוא עולם הבאה לו לאדם לאחר מיתה ולהרמב"ן עה"ב הוא לאחר התחיה. והרב ז"ל הביא שם ראיה לס' הרמב"ן ז"ל ממאמרן ז"ל שאמרו אין מתן שכרה של תורה אלא לעה"ב שנאמר ותשחק ליום אחרון ואין עה"ב לאדם אחר המות מיד ראוי ליקרא יום אחרון שאז בא אחריו עה"ב שאחר התחיה יע"ש בדכ"ג ע"א ועיין במ"ש במענה לשון תורה באות א במילת אחרון:

תיד
עצמו בלשון חכמים מצינו פי' הנאתו כמו ששנינו שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן וכן קנה שם טוב קנה לעצמו. תי"ט ז"ל. ובפ' כל היד דאמרי' וכשטיהר ר' יוסי לעצמו טיהר רש"י לעצמו טיהר לטעמיה אזיל דאמר הכי בדוכתא אחרינא:

תטו
ערבון פי' רש"י ב' פי' א' כפשוטו ל' משכון כמו ערבון אם תתן ערבון הב' שקונה סך מה סחורה מחבירו ונותן הקונה למוכר קצת מעות ב"מ דף מ"ח ע"ב:

תטז
אין שתוף בכלל עירוב. גמרא עירובין דף פ"ה ע"ב:

תיז
ערעור אמר רבי יוחנן דברי הכל אין ערעור פחות מב' פ"ב דכתובות דכ"ג וגטין דף ט'. וכתב מהרימ"ט בח"מ סי' ק"ב ז"ל ל' ערעור לא שייך באונס דאונס לא אקרי ערעור כדמוכח בפ' המגרש דף פ"ו אתקין ר"י בשטר זביני דעבדי עבדא דנן פטור ועטיר מן חרורי ומן עלולי ומן ערורי מלכא כו' וכתבו התוס' נראה לר"י דגרסי' איפכא מן ערעורי ומן עלולי מלכא דלשון עליל' שייך במלך וערעורי גבי שאר כל אדם ע"כ אלמא ערעור הבא מחמת טענה משמע ע"כ. ועיין בחי"ד סי' כ"א דף כ"ז ע"ג שכתב ז"ל לשון ערעור אפי' שלא כדין משמע שלא יערער שלא כדין בערכאותיהם או שלא יעמוד בפני ישראל לומר אנוס הייתי מוטעה הייתי שזה נקרא ערעור שבא לבטל הדבר מחמת ערעורו אבל כל שאין בו דין מכירה אין צריך ערעור כו' ע"ש:

תיח
עמה כתב המרדכי ריש פ"ק דקדושין עלה דאמרי' היה מדבר עמה תחל' על עסקי קדושין כו' דלאו דוקא עמה אלא כל שדבר לפניה סגי ע"כ ועיין בזה בלחם רב סי' כ"ג:

תיט
עמו בפ' נגמר הדין דמ"ה ע"א אחד אבן שנסקל בה וא' סודר שנחנק בו כו' כולן נקברין עמו והתניא אין נקברין עמו אמר רב פפא מאי עמו עמו בתפיסתו ופרש"י בתוך ד' אמות אבל לא נקברין עמו ממש:

תך
עבדים אע"ג דבכל דוכתא עבדים כקרקעות מ"מ עבדים בל' בני אדם עבדים בכלל מטלטלים הם כיון דניידי תוס' בב"ק דף י"ב ע"א ד"ה אנא מתני' ידענא ועיין בסמ"ע ח"מ סי' רע"ח ובכנה"ג ח"מ סי' שס"ג:

תכא
עובר אפי' למ"ד עובר לאו ירך עמו בל' בני אדם עובר עובר ירך אמו קרו ליה וחשובים הם גוף א' תוס' בב"מ דע"ט ד"ה השתא מניקה:

תכב
עופות כ' מרן הכ"מ ז"ל פ"א מה' חגיגה הלכה א' ד"ה הראיה האמורה בתורה כו' כתב שם בסוף דבריו ומשמע לי' דעופו' בכלל זבחים ע"כ ודבריו תמוהים שהרי בזבחים פ' טבול יום דצ"ט אמרי' מנין לרבות חטאת ואשם ת"ל זבח מנין לרבות עופו' ת"ל כו' משמע דעופות לא הוו בכלל זבח וכן עוד שם דף מ"ד מנין לרבות חטאת ת"ל זבת מנין לרבות עופות כו' וצ"ע הר"ב בני יעקב ז"ל:

תכג
עיר לענין נדרים אמרו בפ' הנודר מן הירק דף נ"ו ע"ב דעיבורה של עיר שהוא ע' אמה ושיריים מקרי עיר אבל אין תחום העיר בכלל עיר מדכתיב ומדותם מחוץ לעיר ע"ש:

תכד
עינוי נפש לענין נדרי האשה מניעת טומאת מת נמי מקרי עינוי דכתיב והחי יתן אל לבו דספד יספדוניה. פי"א דנדרים דף פ"ג ריש ע"ב וצ"ע בתי"ט פ"ד דנזיר מ' ה':

תכה
עלייה נמי מקרי בית טור ח"מ סי' רי"ד וע' בסי' שי"ב מ"ש מרן הב"י בשם התוס' בפ' השואל גבי ההיא דהשכיר לו ב' עליות ע"ש סעיף כ"ב:

תכו
עצמו אדם קרוב אצל עצמו שאמרו אין בכלל עצמו ממונו סנהדרין דף י' אדם קרוב אצל עצמו אמרי' אצל ממונו לא אמרי' ושם אמרו אדם קרוב אצל עצמו וה"ה אצל אשתו אפי' במקום מגו ועיין בתשו' הרשב"א שהביא מרן ז"ל בח"מ סי' רנ"ז מחו' ב' שנשאל על ראובן שנתן מחצית ביתו לבנו ושייר במתנתו בלשון הזה ושיירתי לעצמי דירה ומזונו' ואח"כ נשא אשה ראובן הנז' ורוצה לדור עם אשתו והבן טוען שלא שייר אלא לעצמו

בלבד והשיב דבכלל עצמו אשתו והא דקאמר לעצמו לבד ר"ל שלא ידורו עמו אפי' בניו הקטנים ולא הנטפלים עמו ע"כ:

תכז

עדים עד א' מקרי עדים בלשון חכמים תה"ד סי' רל"ח בשם הרא"ש ריש פ"ק דב"מ דק"ל ע"ב ועיין במהראנ"ח ח"א סי' פ"ט דתהי עלה מההיא דפ' ר"א דמילה ששנינו אם לא הביא מע"ש מביאו בשבת ובסכנה מכסהו עפ"י עדים ובגמ' איבעיא לן עדים דקאמר איהו וחד או דילמא איהו ותרי ופשיט תא שמע ובסכנה מכסהו ע"פ עדים אא"ב איהו ותרי שפיר א"א אמרת איהו וחד מאי עדים ומשני שראויים להעיד במקום אחר. והשתא אי עדים הוי משמע אפי' עד א' מאי קפשיט ומאי דחי ליה שראויים להעיד במקום אחר הא שפיר איכא למימר איהו וחד ואעפ"י כן להההוא חד קרי עדים ויש ליישב ע"ש:

תכח

עקירה בקרבנות בטעות פלוגתא במנחו' דף מ"ט לאביי עקירה בטעות שמה עקירה ולרבא עקירה בטעות לא שמה עקירה ע"ש ובפסחים דף ע"ב:

אות פ

תכט

פיגול כתבו התוס' בפ' תמיד נשחט דס"ג ד"ה ר"מ כו' דהא דקרי בכל דוכתא פיגול פסול מחשב' לאו דוקא דלא פסיל עד שיוציא בשפתיו ועיין פרש"י בקדושין דף מ"א עלה דפריך מה לקדשים שכן ישנן במחשבה דנראה דלא ז"ל הכי:

תל

פגום לשון פגום בכל מקום פירושו פגום לכהונה וכתב רש"ל בתשו' סי' ו' על מה שכ' הרמב"ם ז"ל פט"ו מה' איסורי ביאה ז"ל הולד הבא מנדה אע"פ דממזר לא הוי פגום מיהא הוי ע"כ דלאו פגום לכהונה קאמר לומר שאם היתה בת שתהא פסולה לכהונה להנשא לכהן אלא הולד פגום ר"ל מקולקל ועז פנים. וכתב שחכמי דורו הודו לדבריו ושגם החכם שהיה חולק עליו הודה לדבריו:

תלא

פטור כתב המאירי ז"ל בשטתו לסנהדרין עמ"ש סנהדרין שפתחו כולן לחובה פוטרים אותו כתב רבינו מאיר ז"ל ממהרים להורגו מיד ע"ד שאמרו אם אמר איני נשבע פוטרי' אותו דהיינו ממהרי' אותו לפרוע שלא יחזור בו ע"כ הרמ"ז ז"ל:

תלב

פטור דעת הרמב"ן בהשגות ס"ה שורש ח' דכל היכא דאמרו פטור או רחמנא פטריה אי עבר עליו וחייבו אינו באזהרה כמו שאמרו בספרי בפי' ולנערה לא תעשה דבר ובכל

מקום אמרי' אנוס רחמנא פטרי' שנאמר ולנערה לא כו' ולא הזכירו בו אזהר' לומר דרחמנא אזהר עלי' ובס' מגלת אסתר כתב דדעת הרמב"ם ז"ל שאין חילוק בין אלו הלשונות דמאחר דרחמנא פטריה פשיטא שהעובר ויבא לחייב אותו יעבור על דברי תורה ובפ' אלו הנשרפין, אמרי' מי איכא מידי דרחמנא פטריה ואנן ליזיל

תלג

פטור בב"ק דף ל"ב אמר ו פטור פטור מגלות דתני ברישא דלא סגי ליה בגלות משום דהוי שוגג קרוב למזיד ורבינו בכנה"ג פ"א מהל' כלי המקדש כתב בשם הרלב"ג בפי' התורה שכתב דשמן המשח' אפי' עשאו לגבוה אסור. ותמה עליו הרב ז"ל דבהדיא אמרי' פ"ק דכריתו' דאם עשאו להתלמד אז ליתנו לאחרים פטור וכתב ואולי הרלב"ג יפרש דפטור מכרת דתני ברישא אבל מלקות מיהא חייב והוא דוחק דלא מצי' לשון פטור שיהא חייב מלקות עכ"ל והא דב"ק הויא תיובתי' דקאמר דתני לשון פטור מחומר השנוי ברישא דהוי בכרת. וכיוצא בזה בחולין דף צ"ה גבי בשר שנתעלם מן העין ועיין בהרא"ש ריש פ"ק דשבת על מתני' דבעל הבית והעני פטור ודוק:

תלד

פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מתלת ואמרו בשבת ד"ג דלא חשיב [אלא] פטורי דעביד מעש' אבל דלא עביד מעשה איכא טובא בשבת דפטור ומותר והתוס' ז"ל שם כתבו עוד דלא חשיב אלא פטורים דשבת השנוים במשנ' אבל בברייתא איכא טובא דפטור ומותר בר מהני ג' וכ' המרדכי בפ"ק דתעניות עמ"ש בגמ' או דילמא הנאה קביל עליה כו' עד ביומא דכפורי פטור. נ"ל דפטור ומותר קאמר מדאמרינן כל פטורי דשבת פטור אבל אסור ש"מ הא בעלמא אפי' דיוה"כ דחמיר פטור ומותר ע"ש. הרמ"ז ז"ל. וכ"כ המרדכי ריש פרק כל שעה גבי כל איסורין שבתור' שאכלן שלא כדרך הנאתן דמות' לשרוף שרץ טמא ולאוכלו ואע"ג דקאמר ר"י שאם הניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתו דפטור הא דנקט פטור לאו דוקא אלא פטור ומותר דלאו מפטורי שבת הוא דפטור אבל אסור ע"כ ועיין לרבינו המאסף בחי"ד ריש סי' ס"ד:

תלה

פיוט ופזמון. מצאתי כתוב בשם הר' אבודרהם ז"ל דלשון פיוט הוא לשון נגון מתרגום והי' כנגן המנגן והי' כמפייט פייטא. ופזמון ענינו הגבהת קול בשיר ובזמר מלשון ותען להם מרים והוא כתרגום ויען איוב הראשון ופזים איוב ע"כ:

תלו

פלטר לדעת רש"י ז"ל הוא האופה הפת ולדעת התוס' פלטר הוא נחתום קטן בע"ז פ' ר' ישמעאל דנ"ה ד"ה אבל מוליכין פת לפלטר כו':

תלז
פסול תרגום ירושלמי פגול הוא פסול יהי והוא קרוב לענין כרית' כמו פסל לך מצאתי כתוב:

תלח
פסול בריש פ"ק דסוכה בדאורייתא תני פסולה בדרבנן תני תקנתא וכתב הרא"ם בריש הלכות סוכה דבלשון האמוראים תנו במילי דרבנן פסול כמו בדאורייתא:

תלט
פסילנא לך דאתמר בגמרא בכמה דוכתין כת' מרן הב"י ח"מ סי' ז' סי"א בשם מהריק"ו ז"ל שכתב המרדכי ז"ל ראובן אינו יכול לפסול את שמעון לפי שהוא אושפיזכני' של לוי כי האי אמרינן בכתובות אושפיזכני את פסילנא לך מן דינא פי' ר"י שהי' מחמיר על עצמו אבל אינו פסול וכן כל פסילנא לך שבש"ס כן הוא ע"כ:

תמ
פסול כתב הרמב"ם פ"ב מהלכות גרושין מה בין פסול לבטל כל מקום שנא' בחבור זה בגט שהוא בטל הוא בטל מן התורה ובכל מקום שנא' פסול הוא פסול מד"ס:

תמא
פסול כתב הרשב"א ז"ל בח"ב סי' ס"ד עלה דאמרי' בפ"ב דזבחים מה ליושב שכן פסול לעדות שיש מן הראשונים ז"ל דסברי דאף בדיעבד אין עדותן עדות דלשון פסול אף בדיעבד משמע. והרמב"ן ז"ל חולק בדבר ובדיעבד עדותן עדות מדאמרינן ת"ח יושב כו' ודאמרינן בזבחים פסול התם לכתחלה קאמר ע"כ. וכיוצא בזה כתב המרדכי בפ' לולב הגזול גבי נקטם ראש ההדס פסול דפסול לכתחלה קאמר ע"ש וצ"ע מסוגיא דפרק כיצד צולין סוף דף ע"ז ע"ב דקאמר הש"ס חדא דפסולא דיעבד משמע:

תמב
פסול כתבו התוס' פרק מי שמת דף קנ"ז ד"ה שטרות המוקדמים פסולין דלישנא דפסולין משמע פסולין לגמרי שלא לגבות גם מבני חרי:

תמג
פוסלין ומכשירין פוסלין ומתירין מסקנת הגמ' בחולין דף ח"י דאין חילוק בלשונות הללו לאפוקי מאי דהוה בעי ר' אשי למידק מדתני פוסלין ומכשירין ולא תני אוסרין ומכשירין ש"מ אין מכשירין אלא לטהר מידי נבלה ע"ש הרמ"ז:

תמד
פסוקים כתב הרמב"ם ז"ל פרק יש נוחלין עלה דכתיב ובני מנשה חפר וישעי. אין מקרא זה בשום מקום אלא מקוצר נקט דהתם בד"ה מני לישעי מבני מנשה ודרך הגמ' לקצר בלשונות הפסוקים ופעמים שמוסיף בהם ביאור כאות' ששנינו במס' תעניות לתת להם

אחרית ותקוה בגולה שהוסיף בגולה על המקרא לפי שכך ענינו למעל' מאותו פסוק אבל אין בעיקר הפסוק אלא לתת להם אחרית ותקוה. יבין שמועה ז"ל:

תמה

פועל בטל נאמרו בו ד' פי' הפי' הא' לרש"י שפי' אם הי' מעיקרא מלאכתו של זה נגר או נפח אומדים כמה אדם רוצה ליטול וליבטל ממלאכ' כבידה כזו ולעשות מלאכה קלה כך נותן לו שכרו. והפי' הב' לבעלי התוס' ז"ל בפרק המקבל שהקשו על רש"י ופירשו הם ז"ל פי' אחר ובפירוש דבריהם נאמרו ב' פירושים הא' להטור ז"ל בי"ד סי' קע"ז שכתב רואים אדם בטל שאין לו שום מלאכ' כמה רוצ' ליטול להתעסק בזה העסק ואפי' הי"ל מלאכה שנותנים עליה שכר טוב ומתבטל ממנה אין אומרים כמה הי' רוצה זה ליטול ולהתבטל ממלאכתו ולהתעסק בזה שודאי זה נוטל הרבה אלא אדם בטל כדפי' והג' למרן הב"י ז"ל שם שפירש בדברי התוס' אומדים כמה אדם רוצה ליטול ר"ל פועל א' שהי' בעל מלאכה א' כמה רוצה ליטול וליבטל ממלאכתו לגמרי ויהא יושב ובטל ובין נותנים לו עתה מלאכה קלה בין נותנים לו מלאכה כבדה שעורו שוה אותו שעור נותנים לזה ע"ש. והפי' הד' לרבינו חננאל ז"ל שפי' שמשערין לו מלאכתו הראשונה דבטיל ממנה כמה היה מרויח בשעת הבטלה כגון שהי' חייט ודרכו לתפור בגד בסלע בפרוס הרגל שהמלאכ' מרובה ובשאר ימות השנה תופרו בג' דינרים או בשקל שאינו מוצא להשתכ' בה וכך הוא נוטל עכשיו בשכרו ע"כ הוא דומה לפירש"י ז"ל אלא שהוסיף לומר דלא משערין אותה מלאכ' שהניח בזמן שהמלאכ' מרובה אלא בזמן שהמלאכ' מועטת ועיין בזה בתשו' הרב בעל פרח מטה אהרן סי' קט"ו:

תמו

פועל כתבו התוס' ריש פ' האומנין דההחילוק בלשון חכמים בין פועלים לאומנים דפועל הוי שכיר ליומיה ואומן הוי כולל ליומיה ולקבלנות ע"ש:

תמז

פרוזבול כתב רש"י בפ"ק דמכות ד"ג ע"ב מוסר שטרותיו לב"ד הוא פרוזבול שהתקין הלל ע"כ נראה דס"ל דפי' פרוזבול הוא שמעיד שמסר שטרותיו לב"ד ומ"ש מוסר שטרותיו לב"ד בלא פרוזבול קאמר והר"ן ז"ל בתשובותיו בסופ' כ' שאין פי' פרוזבול שמעיד שמסר שטרותיו לב"ד אלא שטר הפרוזבול הוא שעוש' המעש' ע"ש:

תמח

פרס ההפרש שיש בין לשון פרס ללשון שכר כי השכר הוא השכר שראוי שינתן בדין פרס הוא שאדם נותן למי שעבד אותו והוא אינו חייב בדין ליתן כלום תוי"ט פ"ק דאבות. ובס' מילי דאבות פ"ק דאבות פי' כי פרס כינוי לשכר העה"ז כי פרס לשון פרוסה כי שכר

העה"ז הוא חלק קטן משכר העה"ב כי הוא נפסד ושכר עה"ב נצחי והוא אומרם שכר מצוה בהאי עלמא ליכא כלו' לא יצדק עליו שם שכר אלא פרס כי כל התורה מליאה לה שכר העה"ז:

תמט

פסולי עדות מקרי דיני לענין מאי דקי"ל הלכה כשמואל בדיני. הרא"ש ז"ל בסנהדרין דף קכ"ד ע"ב ונרא' דהלכ' כר"ן דלא נחלק עליו ר"ש על דבריו אלא כמתמ' ועוד דפיסול עדו' דמי טפי לדינא מאיסורא ע"כ:

תנ

פיוס בדברים נמי מקרי פיוס הריב"ש סי' ר"ן בשם הרמב"ן ז"ל מאן דמקבל עליה לחבירו לפייס את פלוני ואי לא מחייבנא לך מהשתא מנה או שדי נתונה לך מעכשיו ואזל ופייסיה ולא איפייס אי פייסיה בכל מה שבידו לעשות ולא איפייס פטור דפיוס דברים משמע והא פייסיה. וע' ברבינו הר"ב כנה"ג ז"ל סימן ר"ז שכתב דאפי' בשבוע' דין הריב"ש אמור ע"ש:

תנא

פרהסיא כל שעשרה יודעים הדבר פרהסיא מקרי אע"פ שאינן שם בשעת מעשה הרדב"ז סימן צ"ב מדפרכינן בגמ' והא אסתר פרהסיא הואי כו' והלא לא הוו עשרה בשעת מעשה אלא משום דידעי לה למלתא קרי ליה פרהסיא וזה ברור וע' בתשו' הרא"ם ז"ל חלק א' סוף סי' י"ג דצדד לומר דביתו פרהסיא מקרי ע"ש:

אות צ

תנב

צופים בכל מקום מפרש רש"י ז"ל שם מקום שמשם רואים בהמ"ק ובס' כפתור ופרח פ"ו כתב ז"ל מסתברא שהוא ממקום שיכול אדם לראות את ירושלים מאשר ירושלים הרים סביב לה אינה נראית מרחוק מאיזה צד שתבא אליה יות' מחצי שעה והמקום אשר תראהו משם נק' צופים וכ"כ התי"ט פ"ג דפסחים מ"ו וע"ש שתי' בזה קו' א' לתוס':

תנג

צליבה ששנו חכמים דאין מעידין עליה אלא עד שתצא נפשו כתב בתשו' הב"ח ז"ל סימן ע' דצליבה בדבריהם אינו אלא בצליבה שהיו קושרים ב' ידיו זו על גבי זו והיו צולבין ידיו על העץ כדמוכח מלשון הגמ' תלויה וזבין כו' ואם התלויה היתה בצואר בחבל כדרך שעושים עכשיו מיד הוא מת ותליה ומיתה באים כאחד והוכיח שם עוד בראיות מוכרחות לזה באופן דצליבה בזמן הזה פשיטא דמעידין עליו משום דבזמן מועט יוצא נפשו וכן כל האומר פ' נצלב הוא כדין האומר פ' נהרג:

תנד
צוערי הלוים פרש"י בערכין ספ"ב דנקראים כן ע"ש שמצערים הלוים שאינם יכולים לבסם קולן כמוהם ע"כ:

תנה
צא דעת רש"י ז"ל בשבת דף ל"ד דלשון צא וערב עלינו משמע צא חוץ לעיר ומש"ה אוקי הסוגיא דהתם בעירובי תחומין והתוס' שם ד"ה שניהם קנו כו' כתבו דמיירי בעירובי חצרות ולשון צא אשכחן נמי דלאו חוץ לעיר קאמר כמו צא ושכור לנו פועלים כו':

תנו
צריך כתב הרמ"ז בשם הרב בצלאל ז"ל כל צריך הוא מדרבנן דאי מדאוריי' חייב מבעי ליה נמוקי
יוסף ז"ל פ' הערל דחכ"א וצ"ע מההיא דפ"ג דברכות זב שרא' קרי ונדה שפלט' ש"ז והמשמשת וראת' נדה צריכין טבילי':

תנז
צריך ביומא דף ס"א ע"ב ורב חסדא אמר לך מאי צריך צריך ואין לו תקנה ובעי ותני תנא הכי ומשני אין דתניא נזיר ממור' בש"א צריך העברת שער ואמ"ר אבינא כשאמרו ב"ש צריך היינו כדי שיהא לו תקנה וזהו ממורט שאין לו שער אין לו תקנה. ובברכות דף ט"ו ע"ב מאי צריך צריך ואין לו תקנה. ואני מצאתי עוד בגיטין פרק השולח דף מ' המפקיר עבדו אותו עבד אין לו תקנה ופריך והא אמרי' א' זה וא' זה יצא לחירות וצריך גט שחרור ומשני צריך ואין לו תקנה:

תנח
צריך כתב רבינו הר"ב כנה"ג ז"ל דבטור א"ה סי' רי"ט וסימן קמ"ו כתב מרן הב"י ז"ל דלשון צריך לכתחלה משמע הא דיעבד שפיר דמי ע"ש בכנה"ג באורך וע' בתשו' משאת משה חלק האחרון שנדפס מחדש דף י"ד ע"ג ודף י"ו ע"א ובתשו' פרח מטה אהרן סי' ן' דף ק' ע"ב ובתשו' בית יעקב סוף סי' קל"ח ובהשמטות ס' חוות יאיר דף רס"ב ע"ב כמה רבוותא בזה:

תנט
צורבא מרבנן פירש"י ז"ל לשון חריפות ומצאתי כתוב שהוא נגזר מלשון אש צרבת:

תס
צניעינהו אמרי' פ"ק, דקדושין א"ל רב לרב המנונא זיל צניעינהו פירש"י לשון נדוי ומהרימ"ט ז"ל בשיטתו דף כ"ב כתב ז"ל ויש לפרש לשון צניעו' כלו' למדם דרך ארץ שלא לזלזל בכבוד אחרים:

אות ק

תסא

קדימה כ' הרשב"א ז"ל סי' ן' עלה דאמרינן בשעה שבא הקב"ה לביהכ"נ ולא מצא שם עשרה מיד כועס. תימה דהא אמרינן עשרה קדמה שכינתא ואתיא. תשובה פי' קדמה לא שתקדם לביאתם אלא שבא עמהם מיד כשהם באים ואינו ממתין עד שיבואו העשרה וישבו וכענין שאמרו בג' תלתא עד דיתבי. ויש קדימה בכיוצא בזה כדאמרי' איזה הוא כלי שטומאתו קודמת לפתחו שפי' שנכנס דרך פתחו מיד שמצאו פתוח ולישנא דקרא הוא כי תקדמנו ברכות טוב מהר יקדמונו רחמיך שפי' יקדמונו להיות עמנו תמיד לא יתפרדו ממנו ע"כ כנה"ג ז"ל:

תסב

קודם בריש פרק מי שהי' נשוי עלה דמתניתין הראשונ' קודמת לב' דייק הש"ס מדקתני קודמת ולא קתני הב' אין לה מכלל דאי קדמ' ב' ותפסה לא מפקינן מינה ודחי לה התם מאי קודמת לגמרי קתני כדתנן בן קודם לבת דע"כ קודם לגמרי הוא וכתבו התוס' שם ד"ה הא איכא כו' דהיכא דאיכא למטעי איכא למידק בל' חכמים ע"ש:

תסג

קידושין לישנא דרבנן דאסר לה אכ"ע כהקדש והרי את מקודש' לי כלומר להיות לי מקודשת לעולם בשבילי כמו הרי הן מקודשות לשמים להיות לשמים תוס' ריש פרק האשה נקנית:

תסד

קראי בגמ' מס' ע"ז פ' אין מעמידין דף מ' א"ל מנא לך הא א"ל מתלתא קראי ופירש"י ז"ל ג' חכמים גדולים ראויים לסמוך עליהם כעל המקרא ע"כ:

תסה

קוביא כתב בהשמטות ספר חוות יאיר דף רנ"ז ע"ב ז"ל לשון קוביא כבר עמד בזה הרא"ם מ"א סי' נ"ז בפירוש עלת קוביא. ולעד"נ שהשם נגזר מלשון העקוב למישור ומפני שהשטת הפרוס שוה לכן כל דבר הבולט ויש לו ג' מרחקים אורך ורוחב וגובה ובולט למעלה דומה להר כמ"ש בתעניות מעלי טלגא לטורא כה' מטרא לארעא ופירש"י ראשו וד' צדדיו והיינו דמות קוביא מונחת וגם בלשון יון נקרא חשבון של דבר שלו ג' מרחקין קובי"ק ובעלי הנדסה כינוהו מעוקב רק הקו"ף נוספת בלשונות והוא שם תואר ה"נ חשבון קוביק וענינו חשבון של דמות קוביא ובלשון הקדש נתוסף העין העקוב ואפשר שמזה כל הולך בדרך לא ישר נקרא עוקב כמו שנא' ויעקבני זה פעמים ואפשר שמזה ג"כ בא עליו בעקיפין כי בי"ת ופ"א מתחלפין כמו הבקר לענין הפקר ריש פ"ו דפאה:

תסו
קרע בפ' גט פשוט נקרע פסול נתקרע כשר ואמרי' ה"ד נקרע ה"ד נתקרע אמר רב יאודה נקרע קרע של ב"ד נתקרע קרע שאינו של ב"ד ע"כ:

תסז
קדשים לא מקרי קדשים לענין אין למדין למד חדשים מן הלמד אלא קרבן גופי' לא העבודה. הרמ"ז ז"ל בספר הליכות אלי ובסי' רמ"ו כתב בשם התוס' דקדשי בדק הבית לא מקרי קדשים לענין דבר הלמד בקדשים אינו חוזר ומלמד בג"ש:

תסח
קים לי. דעת מוהריב"ל ז"ל חלק ב' סימן ס"ז דטענת קים לי טענת ספק מקרי. ואין כן דעת מהרד"ך בית ב' חי"ב ומהרי"ק שורש קס"א דס"ל דטענת קי"ל חשיב כטענת ברי ועיין בבני שמואל סי' ל"ז דפ"ח ודף צ':

תסט
קנין דברים יש מהגאונים ז"ל שאמרו דכל לשון עתיד שאעשה כך וכך או שאתן כך וכך מקרי קנין דברים ויש מי שאומר דלא מקרי קנין דברים אלא באומר אחלוק עמך כך וכך אבל אתן כו"כ לאו קנין דברים. הרשב"א סי' אלף ל"ג:

תע
קצוב לא מקרי דבר קצוב אלא בדבר דהוי קצוב קצוב למעל' וקצוב למט' אבל קצוב למעלה ולא הוי קצוב' למטה לא מקרי קצוב, תוספות כתובות דף ן' ע"ב סוף ד"ה ומאי עליה ז"ל אלא ודאי אף על פי שקצובים למעל' עד בגר כיון שאינן קצובים למט' דאפשר שתנשא קודם לא מקרי מזונות קצובים ע"כ:

תעא
קרובים יש בכלל קרובים כל הקרובים שהם פסולים לו לעדות ולא אמרי' בהא מיעוט רבים שנים וכן הוא בתשובת הריטב"א כ"י בפ' מי שמת בדין האומר נכסי לקרובתי:

תעב
קצץ דעת רש"י ז"ל לשון קוצץ מן המחובר ולדעת ר"ת בתלוש נמי שייך לשון קציצה כמו כאן קצץ בן עזאי תורמוסי תרומה כו' תוס' חולין די"ד ע"ב ד"ה כגון שקצץ ע"ש למאי נפקא מינה:

אות ר

תעג
ראש חדש בל' חכמים הוא יום ב' דיום א' הוא מחדש שעבר אבל בל' ב"א לענין שבועות ונדרים יום א' נמי ריש ירחא קרו לי' כמ"ש מרן הב"י ס"ס רכ"ח בשם הרשב"א ז"ל שאם נשבע לפרוע בר"ח אייר שחייב לפרוע ביום ר"ח ראשון:

תעד
רב דאמרי' בכל דוכתא לאו דוקא רבו ממש אלא כל שגדול ממנו בחכמה ובמנין מרן הב"י ח"מ סי"א עלה דאמרי' בגמ' בפ' ב"ש דיינא דאית לי' דינא קמיה וגמר הלכתא ומדמי מלתא למלתא ואית לי' רבה ולא אתי משאיל לי'. וע' בה"פ בסי' תע"ב:

תעה
רוב כ' הרא"ה בס' ב"ה ד"ז ע"א דמצינו בגמ' לשון באשגרת לישן ור"ל כל כההיא דאמר רוב המצויין אצל שחיטה מומחים הם ופירושו כל המצוין. והרשב"א ז"ל כ' עליו דמצי' בש"ס כל דפירושו רוב אבל רוב שהוא כל לא מצינו וע"ש ראיותיהם:

תעו
רבים הוי פלוגתא בפ' השולח ד"נ אהא דאר"י כל נדר שידעו בו רבים יחזיר וכמה רבים ר' נחמן אמר ג' ר' יצחק אמר י' ונרא' מדברי התוס' והרא"ש והר"ן דהלכה כר"נ דרבים ג'. וע' בתשו' תורת אמת סקצ"א שהכריח מתשו' הרשב"א שהביא מרן בח"מ סקצ"ב דג' מקרו רבים לענין קדיר' דבי שותפי ע"ש. ולענין ספק טומא' ברה"ר ספקו טהור כ' הרמב"ם פ"ט מה' נזירות דג' בני אדם חשיב רה"ר. ושם נתבאר שכל שהג' הם בחצר א' אף שאינן במעמד א' מקרי שפיר רה"ר להרמב"ם ז"ל ולהראב"ד דוקא כשהג' במעמד א' חשיב רה"ר אבל אם אינן במעמד א' אף שהם בחצר א' חשיב רה"י ובס' הבהיר ס' משנה למלך כ' בפ"ו מה' אבות הטומא' בשם הרשב"א בחידושיו בפ' קמא דנדה דדוק' בג' אנשים חשיב רה"ר אבל נשים אפי' ק' כחד דמיין ע"ש:

תעז
רגל בפ' בנות כותים דל"ו ותהי נדתה עליו יכול יעלה לרגלה ופרש"י יעלה יעלה לסופה כמו בא עליה בששי שלא יטבול בליל המחרת. והרא"ם ז"ל פ' טהר' פי' לרגלה בשבילה כמו ויברך ה' אותך לרגלי בשבילי אף כאן שיכנס היא בשבילה שיהא כמוה במספר הימים שנשארו לה מז' ימי נדתה:

תעח
רגל כל הרגל עד הארכוב' נקרא רגל וראי' לזה דביבמה כתיב וחלצה נעלו מעל רגלו ותנן מן הארכוב' ולמט' חליצתה כשרה. הלק"ט ז"ל:

תעט
רצון בשבת פרק חבית דף קמ"ד אמתניתין דזתים וענבים המשקים היוצאים מהם לרצון טמאים שלא לרצון טהורים אמרו בגמרא מאי לאו לרצון דניחא שלא לרצון בסתמא ומשני לא לרצון בסתמא שלא לרצון דגלי אדעתי' דלא ניחא לי':

תפ

ראייה על ידי זכוכית מקרי ראייה כמ"ש ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה משום לא יראה בך ערות דבר הלק"ט סי' צ"ט:

תפא

ריעא שטרא או אתרע שטרא דאמרינן בכ"מ. כתבו בהגהות מיימו' פרק י"ד מהל' מלוה דלדעת ר"ת הוי פירושו דאינו גובה בו אלא בשבוע' אבל אינו בטל מדלא קאמר בטל שטרא ולדעת הרמב"ם ז"ל הוי פירושו בטל לגמרי דתרגום ונתצתם הוא ותתרעון ור"י פי' שטרא ריעא דלא מקרע קרעינן ולא מגבא מגבינן:

תפב

רגילין כתב הר"י הלוי ז"ל כלל ח' דף ע"א וז"ל הפרש גדול יש בין לשון רגילין ללשון נהגו או נוהגים דנהגו ונוהגים רוצה לומר מנהג שהוקבע על פי ב"ד ולשון רגילין רוצה לומר שהוא לשון מורגל בפי הסופרים על דרך אשגרת לישן שהם מורגלים לכתוב יפוי שטרות ולא משום שציוה הלוה או משום מנהג שנתקן בעיר ע"כ:

תפג

רגיל שאמרו חכמים בפרק המפקיד גבי שומר שמסר לשומר שאם הי' רגיל להפקיד אצלו פטור כתב הר"ב כנסת הגדול' בחה"מ סי' רצ"ה בבית יוסף אות ס"ז דאפילו לדעת המרדכי שאינו מחלק בין רגיל תמיד לאינו רגיל תמיד מכל מקום בפעם ופעמים לא מקרי רגיל וכן נרא' מתשובת הר"א ששון סימן ק"ז:

תפד

רשאי כתבו התוס' ז"ל בפ"ק דקדושין דף ל"ג ד"ה אין בעלי אומניות רשאים כו' דלשון רשאים כמו חייבים כהא דתניא בערכין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה לעולם אע"פ שאינו רשאי כלומר אעפ"י שאינו חייב ע"כ. וכן כתבו התוס' בפ"ק דתענית דף י"ג ע"ב ד"ה אין הבוגרת רשאה לנוול את עצמה בימי אבל אביה אמר ר"י דהאי רשאה לאו דוקא אלא ה"ק אין הבוגרת חייבת הא נערה חייבת ע"כ:

תפה

רשות בכמה דוכתין אמרינן דבר זה רשות יש בו שני פירושים או רשות ב"ד או רשות מצוה כמתבאר בשלהי ב"מ דף קי"ח דפריך על' דאמרי' דאע"ג דאמר ר"י דבשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרשות הרבים כו' שע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ. מ"מ מודה רבי יאודה שאם הזיק חייב לשלם והתנן מודה ר"י בנר חנוכה שהוא פטו' מפני הוא עושה ברשות מאי לאו רשות ב"ד לא רשות דמצו':

תפו
ראוי נזקי אשתו מקרי ראוי ואין הבעל יורש את אשתו כדקי"ל אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק פסקי הר"מ ריקאנטי ז"ל סימן י"ז ובדין זה כתב מהר"מ אלשיך ז"ל סימן ח"י דמתנ' שנתנו לבעל גופא מהיום ופירא לאחר מיתה ומת הבעל בחיי הנותן דהוי פלוגת' בין רבינו אפרים והרמב"ן ז"ל בפרק יש נוחלין גבי הא דאמר רב פפא אין הבעל נועל בראוי כבמוחזק שלדעת רבינו אפרים מקרי ראוי ולא גבי כתובתה ממתנ' זו ולדעת הרמב"ן ז"ל הוי מוחזק וגביא. וכתב הרב שם דכהרמב"ן ז"ל נקטינן. ועיין עוד במהרי"ל ז"ל סימן ע"ד שכתב דרבית העתיד לעשות ראוי מקרי. ושכר פעול' שלא באה לידו ראוי מקרי מרדכי פרק יש נוחלין שם במהרי"ל, ודמי הדם שמחייבים את הרוצח אין בעל חוב גובה מהם דהוי ראוי הרימ"ט ז"ל באה"ע סי' ז'. ועיין עוד בזה באורך ברבינו הרב כנה"ג סימן ק"ז ובאבן העזר סימן צ' בהגהת הטור:

תפז
רשות מוכר או נותן מעות שהם ביד פקידו שהוא במקום אחר דבר שברשותו מקרי מוהר"ש הלוי ח"מ סי' ח' בשם מהרש"ח. וראיתי להרא"ש ז"ל כ' בנדרים דף ל"ד דאע"ג דאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו מ"מ אם ראה דבר של הפקר ואין אדם סמוך להפקר אלא הוא ואמר כשאזכה בו תהיה הקדש הוי הקדש כיון שבידו לזכות וכ"כ התו' שם דכל שבידו דבר שברשותו מקרי:

אות ש

תפח
שבועה בפ"ק דנדרים ד"ז האומר אשנה פרק זה נדר גדול נדר כו' ופי' הר"ן ז"ל דהאי גדול דקאמר פירושו שבועה הוא כדאמ' בהדיא בשבועה אשנה פרק זה כדאשכחן בדוכתי טובא דקרי לשבוע' נדר כו' שהרי נדר כיון שהוא מתסר חפצ' אנפשי' ליתיה לעולם באעש' אלא ודאי גדול שבוע' קאמר וע"ש בהרא"ש ותוס' ז"ל:

תפט
שכחה והעלם ההבדל בין שכחה להעלם כתבו שכחה התו' בפ' כלל גדול ד"ע ד"ה העלם דשכח משמעותו דאפי' אדכרו ליה לא ידע כלל כמו שכח עיקר שבת בתינוק שנשבה לבין הגוים אבל העלם שבת אע"ג דמשמעו דלא ידע לשבת במידי מ"מ כד אדכרו ליה אדכר ע"ש:

תצ
שוכח משמעותו דהו"ל ידיעה מעיקר' ושכח ובפרק כ"ג ריש הפ' כל השוכח עיקר שבת לאו מכלל דהו"ל ידיע' מעיקר' לא מאי כל השוכח שהית' שכוח' ממנו מעיקר':

תצא
שוגג כתב רש"י פ"ק דפסחים דט"ו עלה דאמרי' בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון ז"ל מזיד ורצון אחד הוא אבל גבי שוגג שייך מזיד וגבי אונס שייך רצון ושוגג ואונס תרי מילי נינהו ועיין לעיל באות א' במלת אנוס:

תצב
שטר מצאתי כתוב שטר שם זה נגזר מלשון הפשים משטרו בארץ שהוא כתב שכתוב בו הממשלה שנותן אדם לזולתו עליו ע"כ וכן תרגום ויכתוב בספר דירמיה וכתבית בשטרא רא"ם:

תצג
שכיח ולא שכיח האמור בדרז"ל כגון מיתה לא שכיח שכיח כתב הרמב"ם ריש פ"ק דיומא ז"ל ואומרם מיתה לא שכיח ר"ל שהמיתה בפתע פתאום אינ' נמצא' ע"כ ומרן הב"י בתשו' סימן ד' דף קמ"ד שהכונ' שהמית' לא שכיח בערך הטומא' דשכיחא טובא ביותר. ועיין בחוות יאיר סי' ח"ן וע"ל באות מ' ערך מיתה:

תצד
שלישי אמרו במס' פרה א"ר יהושע שמעתי של אלא שלשית אמרו מה הלשון שלשי' א"ל כך שמעתי סתם אמר ן' עזאי אני אפרש אם אתה אומר שלישי' שלישית לאחרות במנין וכשאתה אומר שלשי' בת ג' שנים כיוצא בו כרם רבעי אם אתה אומר רביעי לאחרים במנין וכשאתה אומר רבעי מן ד' שנים ועד"ז כתב הרד"ק ז"ל בפסוק ועל בהן ידו הימנית כי בא קמוץ להבדיל בינו ובין המתייחס אל שבט בנימין איש ימיני:

תצה
שלשים וים יום האמור בלשון חכמים בעי' שלשים יום שלמים ואין יום המעשה בכלל תוס' בכורו' דז"ן ד"ה בפרוס הפסח כו' ושם מתבאר שאין בכלל זה דבר שמסור לב"ד שהרי בא' באדר משמיעים על השקלים ולא חשו להקדים יום א' לפני ר"ח כדי שיהיו שלשים יום שלמים הואיל והדבר מסור לב"ד:

תצו
שם בלשון חכמים לא מן השם הוא זה יש בו ב' פי' או השם הוא הטעם או המקרא כמ"ש רש"י בריש פ"ק דמכות דף ד' במשנה פרש"י השם המקרא ובגמ' אר"י לא מן השם הוא זה פרש"י הטעם רמ"ז ז"ל:

תצז
שומא בלשון חכמים בכתובות דף צ"ח עלה דאלמנה שומא ששמה לעצמה דא"ל מאן שם לך הקשו דהא אין מוכרת אלא בפני ב"ד הדיוט ותי' דלשון מאן שם לך אינו לשון

שומא אלא ר"ל מאן שם שם לך מי החזיקך בקרקע זה דבעי' בית דין מומחין והדיוטות אין מחזיקין:

תצח
שניות לשון חכמים סתם בכל מקום שניות לעריות מד"ס ולפעמים מצינו דמפרש הגמרא מאי שניות חייבי כריתות דעריות קרי ליה לחייבי מיתות א"נ עריות מקרו חייבי מיתות וכריתות שניות חייבי לאוין כתובות דף ל"ו ע"ב הרמ"ז:

תצט
שנה עליו הכתוב לעכב בקדשים. כתבו התו' בקדושין שנה דכ"ה ד"ה כל הראוי לבילה דהיינו דוקא היכא דשנה עליו הכתוב בלשון ציווי אבל היכא דלא שנה בלשון ציווי כגון בלולה בשמן דכתיב כמה פעמים אהני לאשמועינן דבעי' מיהא ראוי לבילה אבל לא לעכב ע"כ:

תק
שעת העבודה שאמרו ז"ל גבי הכהנים לדעת הרמב"ם שעת לאו דוקא בשעת העבודה ממש אלא אפי' בזמן שלה אעפ"י שאינו עובר ולדעת הרמב"ן בס"ה מל"ת סי' ע"ג לשון שעת העבוד' הוא בשע' שעושה אות' ממש ולא בזמן שלה כאומרם כ"ג נכנס בבית קה"ק ביוה"כ בשעת עבודה וכן חמץ בשעת שחיטה ע"ש באורך דאין הקפדה בשעות רק בעבודה ממש:

תקא
שבט א' אקרי קהל פסחים ד"פ ע"א מ"ט דר"ש קסב' שבט א' אקרי קהל ע"ש ובהוריות

תקב
שח בין תפלה לתפל' מברך שתים בכלל שח כל שהסיח דעתו מהם הלק"ט ח"א סי' נ"ז:

תקג
שואל שלא מדעת פלוגת' דרבנן ור"י בב"ב דפ"ח ע"א
אי שואל מקרי או גזלן מקרי והטור סימן שס"ו פסק דגזלן הוי:

תקד
שינוי החוזר לברייתו לא שמיה שינוי פ' לולב הגזול דף ל' ע"ב ופסקי העור סי' ש"ס:

תקה
שחיטה שאינה ראויה לר"ש לא שמי' שחיט' בב"ק דע"ו ובחולין ד"פ ובכמה דוכתי':

תקו
שכירות ממכר מקרי וכתבו התוס' פ"ק דע"ז דף ט"ו דדוק' לגבי אונאה דכתי' ממכר מיותר שכירות ממכר מקרי אבל בעלמא שכירות לא קניא וכ"כ בפרק הזהב דנ"ו והנמוקי ז"ל כתב בפרק הזהב דהא דאמרינן שכירו' ממכר מקרי היינו לענין שישתמשו

בו כל ימי השכירות אבל גוף הדבר אינו קנוי ומש"ה אמרי' דאסור להשכיר בית דירה לגוי דכיון דגוף הבית של ישראל הוא שפיר קרינן בי' ולא תביא תועבה אל ביתך וכ"כ הריב"ש סי' שנ"ה וכתב הר"ב פרח מ"א סס"י א' דבכלל מכירה שכירות אמרו אבל לא אמרו דבכלל שכירות מכירה דמכירה לא אקרי שכירות. ודן את הדין בשטר שכירות שהיה כתוב בו שלא יוכל המשכיר להוציא השוכר מן הבית בשום צד לא לשבת הוא בעצמו ולא להשכירו ולא בשום אופן שבעולם שאין לדון לשון שטר זה בכלל ופרט וכלל ולדון כעין הפרט שפרט ולא להשכירו ושיהא אסור בשעת דוחקו למוכרו כיון דשכירות ליומיה ממכר הוא שהתורה אמרה ממכר ומרבינן אף שכירות וא"כ ה"נ דקאמר ושלא להשכירו מכירה נמי במשמע דלא אמרינן התם אלא דשכירות אקרי ממכר מדלא כתיב ממכר עולם אלא ממכר משמע ממכר ליומיה ונכלל בזה שכירות דשכירות ממכר ליומיה אקרי אבל לא אמרי דבכלל שכירות מכירה דמכירה לא אקרי שכירו' כדאמרן:

תקז

שהייה במקום האסור מקרי קום עשה כמ"ש הרמב"ם פ"נ מהלכות אבל כהן שנכנס באהל המת כו' אם ישב שם כדי השתחואה הרי זה לוקה ע"כ וכ"כ התוס' בנזיר דף י"ז ז"ל והשהייה לא הוי כלאו שאין בו מעשה דלאו שיש בו מעשה הוא במה שאינו יוצא משם ועיין בחוות יאיר סימן צ"ה וכבר כתבנו בזה בקונטרס ארעא דרבנן מהדורא בתרא סי' ח"ו:

תקח

שכונה כתבו התו' פ"ב דכתובות דכ"ח גבי' המגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו פי' אין צריך להרחיק אלא כדי שכונה דהיינו ג' בתים כדאמר בשלהי פ"ק דע"ז וכמה שכונה תנא אין שכונה פחות מג' בני אדם כלומר ג' בתים:

תקט

שחורי ראש אין נקראים שחורי ראש אלא אנשים נדרים דף ל' ע"ב:

תקי

שכיח איזה דבר מקרי שכיח ואיזה לא מקרי שכיח עניות מלתא דשכיח הוא ואבעי ליה לאתנויי משום הרב בצלאל סי' ל"ה. שביה אונס דלא שכיח מקרי מרדכי פרק מי שאחזו. עשירות לעניים לא שכיחא טובא פרק כל הגט. גניבה שכיחא טפי מעניות הרימ"ט חי"ד סי' ז"ך. קוצר היד שכיחא ושכיחא ואפי' בעשירים אינן יכולין לתת לזמן הקצוב. הרימ"ט ח"א סי' א'. לצאת היחידים מקהל לקהל אחר שכיחא הר"י אדרבי רצ"ח אשה שעמדה מלדת כמה שנים הוי דבר דשכיח טובא שחוזרת ומתעברת אבל עקרה שלא ילדה מעולם לא שכיח שתלד. הרש"ך ח"ב מ"א. למות אחיו בלא בנים מילתא דשכיח

הוא תשו' מרן הב"י סימן ד' מדיני יבום. ירידת המטבעו' מלתא דשכיח טובא הוא. לחם רב סימן ס"ט רבינו הר"ב כנה"ג בי"ד סי' רל"ב. ומיתה אי שכיח עמש"ל באות מ':

תקיא

שכיב מרע דעת הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכו' זכיה דהסומא או הפיסח או הגידם או החושש בראשו הרי הוא כבריא לכל דבריו אבל החולה שתשש כחו וכשל מחמת חולי עד שאינו יכול להלך ברגליו בשוק והרי הוא נופל על המטה נקרא ש"מ. והרא"ש ז"ל כתב בפרק מי שמת בשם הירוש' איזהו ש"מ כל שלא קפץ עליו החולי ד"א הקרובי' נכנסי' אצלו מיד והרחוקים אחר ג' ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסים מיד ודן מזה דכל ג' ימים הראשונים י"ל דין מתנת ש"מ דאינה צריכה קנין ואם עמד חוזר ומג' ימים ואילך יש לו דין מצוה מחמת מיתה דאפי' יש בה שיור נקני' באמירה ואם עמד חוזר אבל אם קפץ עליו החולי אפי' כל צוואתו סתמא מצוה מחמת מיתה מקרי וכ"כ הטור סי' נ"ר ע"ש:

אות ת

תקיב

תדיר במנחו' ד"ס ע"ב אמרו דמנחת חוטא ומנחת סוטה כיון דמצי למיתי זמנין טובא בשתא תדיר מקרי לגבי מנחת העומר הקבוע פעם א' בשנה אף דהוי מדי שנה בשנה וכן אמרינן בפ' כל התדיר דצ"א מילה לגבי פסח כתדיר דמי ועיין בתוס' ביבמות ד"ה ע"ב ובתה"ד סי' רס"ו:

תקיג

תכף כתב בתשו' הרב צבי ז"ל נראה דבציר מכ"ב אמה חשיבא תכיפה. וחיליה מדברי התוס' סוטה דט"ל ד"ה כל כהן כו' כתבו שם בסוף דבריהם ושיעור תכיפה איכא למשמע מתכיפה שאמרו תכף לסמיכה שחיטה דאמרינן בפ' כל הפסולין כל הסמיכות שהיו שם קורא אני בהם תיכף לסמיכה שחיטה חוץ מזו שהיה בשער נקנור שאין מצורע יכול ליכנס לשם אלמא כדי מהלך שיעור משער נקנור עד בית המטבחיים לא חשיבא תכיפה ובמסכת מדות משמע דלא הוי טפי מכ"ב אמה ע"כ וע' במ"ש הב"י ז"ל א"ח סי' קפ"א עמ"ש מים אחרונים בזמן שהם ה' מתחילים מן הגדול כתב בשם הרשב"א ז"ל דבשיעור זה ליכא הפסק בין נטילה לברכה ושמע מינה דהא דאמרי' תיכף לנטילה ברכה לאו דוקא תיכף ממש אלא בכדי שיעור זה ע"כ:

תקיד

תרומה כתב הרמב"ם ז"ל ריש פ"ק דתרומו' ז"ל אמר בכל המשנה תרם התורם ויתרום. בעלי הלשונות האחרונים מקשין על זה ואומרים כי השורש הרים ומרים וירים. וזו

אינה קושיא אמיתית כיון שעיקר כל הלשון מן הלשונות הוא חוזר למה שמדברים בו בעלי אותו הלשון ומה שנשמע מהם ואלו בעלי משנה בלי ספק עבריים הוו במקומן בארץ הצבי ונשמע מהם לשון תרם ובו נשתמשו. הנה זו ראיה שהוא מקובל בלשון וזו המלה לשון מלשונות העבריים ועל דרך זה תהיה תשובתם לכל מי שיאמר מן האחרונים שלשון המשנה אינו צח או שהם נשתמשו במלו' שאינן כראוי בלשון וזה העיקר שזכרתי לך אמיתי אצל החכמים השלמים המדברים על הדברים הכוללים כל הלשונות כלן. והתי"ט כתב דלשון מקרא לחוד ולשון חכמים לחוד:

תקטו
תהי בה ר"י דאמרינן בכמה דוכתי. פירש רש"י ז"ל בפ' מרובה דע"ו תהי לשון מריח כלומר מחשב ומעיין לדעת טעמו של דבר וכ"כ רשב"ם בפ' ח"ה מהרי"ק:

תקטז
תחת בפ"ק דתמיד ומקפלין את בגדיהם ומניחים אותם תחת ראשיהם וכתב הרב דלאו תחת ראשיהם ממש קאמר אלא נגד ראשיהם שבגדי כהונ' הי' בהם שעטנז ולא הותרו ליהנות מהם אלא בשעת עבוד' בלבד ע"כ:

תקיז
תורה בלשון חכמים לאו דוקא ולפעמים נאמר גם כן על דברי קבלה הרא"ם ז"ל סוף פ' מקץ על מ"ש ז"ל זה אחד מעשרה ק"ו האמורים בתור'. שהרי העשרה ק"ו אינן כלן מה"ת דמקצתן הוא בדברי קבלה ע"כ:

תקיח
תוך כתב מרן הבית יוסף ז"ל בא"ח סימן תע"ה בשם תשובת הרשב"א ז"ל נוטל מצה שלימ' ומניח עלי' הפרוס' ומברך המוציא ועל אכילת מצה על הפרוסה ואין צריך ג' מצות ואף על פי שאמרו מניח פרוסה בתוך שלימה כל שהקטן בתוך הגדול בתוך קרי לי' ע"כ:

תקיט
תנאי בלשון חכמים הוא לקות מלשון המקרא בהושע ח' אפרים התנו אהבים שהוא לשון תנאי כך מצאתי כתוב רא"ם (כן הוא ברד"ק):

תקך
תוך כדי דבור כל עה שהאדם מצוה בצואה א' תוך כדי דבור מקרי. הרד"ך בית ל' ח"א והר"ב משפט צדק חלק ראשון סימן נ"ו כתב ז"ל ואפשר דלא בעינן תוך כדי דבור עצמו של העד אלא תוך כדי דבור של העד חבר תוך כדי דבור מקרי ע"כ. ומר אמרה בלשון אפשר מסברא דנפשי' ודבריו הן הן דברי התוספות בכתובות דף ל"ג עלה דעדים זוממים אין צריכין התראה ועיין מה שכתבו התוספות בפרק קמא דפסחים דף י"ב דבור המתחיל

באיזה יום שכתבו היפך מזה ועיין בתשוב' הרב פרח מטה אהרן סוף סימן ק' ובספר משפטי שמואל סימן ס"ג כתב דבדין מרומה דבעי דריש' וחקיר' עד שיתברר ויגמר הדבר בדריש' וחקיר' תוך כדי דבור מקרי ע"ש:

תקכא
תופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא מקרי חב לאחרים אלא במקום שהתפיס' ודאי חב לאחרים, אבל במקום שאפשר שהדין כמ"ד דחולקים לא מקרי חב לאחרים. מקור ברוך סי' ס' וע' בתשו' ס"מ סל"ה:

תקכב
חנן לשון זה בגמרא מצינו ואינה משנה כלל במקום אחר אלא ברייתא כן כתבו התוספות סוף פ' כסוי הדם וכתבו דהכי איתא נמי תנן בפ' החולץ ע"ש מהרי"ק:

תקכג
תנאי הי' בלבי כ' מרן הכ"מ פרק שני דשבועות בשם התוספתא פרק ז' דטהרות נאמן ע"י עצמו כיצד אמ"ל נדרת ואמר תנאי הי' בלבי שומעין לו כו' וקשה דהא קיי"ל דברים שבלב אינן דברים ותי' ה"ק תנאי הי' בלבי והוצאתיו בשפתי בלחש ע"כ:

תקכד
תבואה סתם לא משמע אלא ה' המינים אב תבואת שדה משמע כל מיני הגדל מן השדה נדרים דנ"ה ע"א.

תקכה
תגר פי' תגר הוא שיושב בעירו ומסתחר ואינו הולך ממקום למקום סוחר הוא הרגיל לרכוב אניות ולדרוך בציות רש"י ז"ל במס' עירובין פ"ה:

תקכו
תלמיד חכם פירשו רז"ל מי הוא הראוי להקרא תלמיד חכם והרבה שאלתי לדעת למה נקראו בלשון תלמיד חכם השיבו לי שתלמיד הוא סמוך כאלו נאמר תלמיד של חכם ואחרים אמרו לי שפירושו תלמיד הנעשה חכם ולי נראה שקרה להם מה שקרה לחכמי היונים שבראשונה קראו להם סופוס פירוש חכמים ואחר כך הוסכם ביניהם שלא יהיו נקראים עוד סיפוס דרך גאוה והתפארות אלא כל אחד יהי' נקרא פילוסופוס פירוש אוהב חכמה כמו שכתבתי בשורש פלוסוף. וכן כל רב גדול חכם מופלג לא רצה להקרא חכם אלא תלמיד חכם דרך ענוה ושפלות רוח ר' אליא מדקדק וכדבריו מצאתי להרב מאמר כל דאי בתשובותיו ספר זקן אהרן סי' ל"ב דף ל"ג ע"א בטעם השני יעויין שם:

תם ונשלם מענה לשון ה"ב שבח לאל בורא עולם

ספר מענה לשון ח"ג

והוא ביאור לשון בני אדם לענין הדין

אות א

א

אב כתב הרשב"א ז"ל סימן אלף קנ"ט על שטר שכתוב בו אני ראובן בן שמעון מעיד על עצמי שאני נותן לשמואל חצי הבית שהי' לאבי כו' כתב הרב ז"ל ואם נפשך לומר שלא נתכוין אלא לאביו הראשון דהיינו זקנו וכדכתי' אבי אברהם זה אינו דלא קרו אינשי לאבא דאבא אבא סתמ' אלא אומר אבא רבא וכדאמרינן בפ' כיצד אתיו ביבמות דכ"א ע"ב אי נמי אבא פלוני וכדכתי' אלהי אבי אברהם אבל אבא סתמ' לא קרו לי' ע"כ והביא דבריו רבינו הרב כנה"ג בכלליו. ולדידי ק"ל על דבריו מההיא דאמרינן בפ"ו דיומא שבטו של לוי לא חטאו בעגל איתיביה האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו א"ל אבי אמו מישראל כו' אלמא קרי אביו סתם אפי' לאבי אמו ויש ליישב ודוק ועיין בל' תורה. ומרן הב"י ז"ל כתב בח"מ סימן רמ"ז בשם תשו' מיימון דס' משפטים סימן מ"ח דאם כתב שטר מתנה לחמותו וכתוב בו ותנו לאמי פלונית בפי' שפיר דמי ע"כ ומור"ם ז"ל בח"מ סוף סימן מ"ב כתב בשם הרשב"א ז"ל מי שמגדל יתום בתוך ביתו וכתב עליו בשטר בני או היתום כתב על המגדלו אבי או אמי לא מקרי שטר מזויף וכשר הואיל וגדלוהו ראוי לכתוב, כך וכתב רבינו הרב כנה"ג ז"ל שאין הדברים אמורים אלא כשאין למגדל בנים ע"ש. והתוס' ז"ל כתבו בגיטין דכ"א עלה דאמרי' על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אינו גט ז"ל תימא הא אם מת אבי' לא חשיב תו בית אביה וי"ל דכל יוצאי חלציו קרוים בית אבי' ואפי' שמת כדכתיב שבי אלמנה בית אביך כו' ועיין בזה במשנה למלך פ"ח מהלכות גירושין דין י"א ועיין כנה"ג אה"ע סימן ס"ו הגהת הטור אות מ"ח משם מהראנ"ח ז"ל:

ב

אז כתב הרב בני שמואל סימן כ' מתשו' על מי שכתב בשטר נתחייב פ' למכור חנותו לפלוני בסוף ג' שנים כו' נתחייב הר' פ' למכור להם אז בסוף הג' שנים כו' והנה עברו ימים רבים אחר הג' שנים ושואלים מהמתחייב למכור שימכור כפי מה שנתחייב ונשאל הרב ז"ל אם חייב לקיים דבריו או לא והשיב שהמתחייב כבר הוסר החיוב מעליו למכור החנות שהרי כפי הלשון הכתוב בשטר לא נתחייב למכור אלא בסוף הג' שנים לבד אבל בעבור סוף הג' שנים אינו חייב עוד כלל ואין לומר שכונת השטר לומר דבסוף ג' שנים מתחיל זמן החיוב למכור שעד עתה לא הי' חייב למכור. שהרי חזר וכתב נתחייב הר'

פ' למכור להם אז בסוף הג' שנים ותיבת אז מורה על סוף הג' שנים דוקא ולא על העתיד בלי ספק ע"כ:

ג

אומדנא כתב הרד"ך ח"ב סימן ל"ב דהיכא דאיכא אומדנא לא אזלינן בתר לשון בני אדם ונוכל להוסיף על הנדר מאומד הדעת כו':

ד

אותה אי משמע אפי' מקצתה או משמע כולה הוא אותה פלוגתא דהרמב"ם והראב"ד ז"ל בפ"ד מהלכות שבועות ולהרמב"ם ז"ל האומר על ככר שבועה שלא אוכל אותה הוי כאומר שבועה שלא אוכל ככר זו שחייב על כל כזית וכזית שיאכל ממנ' ולהראב"ד ז"ל שלא אוכל אותה הוי כאומר שלא אוכלנה דאינו חייב אלא עד שיאכל כולה:

ה

אחר הפסח או אחר סוכות כתב הר"ן ז"ל, בס"פ מי שאחזו ולענין הנשבע לחבירו לפורעו אחר הפסח דעת הרי"ף ז"ל בתשו' שנותנים מחצית הימים שבין פסח לעצרת ע"כ. והרב ש"ך ז"ל סס"י מ"ג בח"מ עשה לו סמיכות מההיא דפ"ק דתעניות ומייתי לה בפ"ב דבב"מ דכ"ח ר"ג אומר שואלין על הגשמים ב' במרחשון ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת וקי"ל הכי נמצא דכל פעם שהיו ישראל עולים לרגל לא היו יכולים להגיע לבתיהם אחר הרגל אלא בט"ו ימים והיה דומה להם כאלו הם עדיין בא"י עסוקים בענינו של רגל כ"ז שלא היו עוברים הנהר הגדול נהר פרת וא"כ אחר הרגל מקרי ט"ו יום ואע"ג דהשתא אנן בגול' מ"מ לשון אחר הרגל נמשך מהם וכה"ג אשכחן טובא ע"כ, וע' מענין זה עוד בתשו' עדות ביעקב סי' מ"ד:

ו

אותם כ' מרן ז"ל בתשו' סי' ד' דאפי' דסימן דארוך וגוץ לאו כלום הוא עכ"ז אם מל' העדות מוכת דהסימן הזה שאמר אינו אלא להוסיף סימן בהם כגון שאמר ומצאתי אותם מושלכים כו' דתיבת אות' משמעותה מורה שהם ידועים לו בלתי סי' דארוך וגוץ רק שהיה מכירן בטביעו' עינא והזכרת סימן שהזכיר הוא על תוספת בירור:

ז

אחר השבת כתב המבי"ט ז"ל ח"ב סי' נ"ט על מי שאמר הריני נזיר שלא ישב זה הנער בביתי אחר השבת. ז"ל תשובה אפי' היה קבלת הנזירות כהלכתו אינו חל אם הוציא את הנער ולא היה בבית כל יום א' וב' וג' כדאמרינן לענין גיטין אם אמר כתבו ותנו לאחר השבת דהני ג' ימים הוו לבתר שבתא ואין כותבים אלא בא' מאלו הימים וכמ"ש הרמב"ם פ"ט מהלכו' גירושין ופי' ה"ה ז"ל דמשמע דאלו הג' ימים הם אחר השבת ולא

יותר וכיון שלא עמד הנער כל אותם הג' ימים בבית הרי נתקיים דבורו ויוכל להעמידו אח"כ בבית ע"כ:

ח

אי אפשי. בכריתות ר"פ המביא אמר ריש לקיש הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה קנה וכ' רש"י ז"ל דל' אי אפשי הוי ל' הפקר. והיינו דוקא במטלטלי' שהם בידו ואמר אי אפשי בהם אבל קרקע שאינו בידו לא הוי ל' אי אפשי בו ל' הפקר אלא רוצה לבטל המתנה ואינו יכול שכבר קבלה ע"כ וע' בתשו' הרשב"א סי' א' ק"א:

ט

איסור כ' הרא"ש כלל י"ב סי' ד' הביאו הט"ז וש"ך י"ד סי' ר"ו דל' איסור לא מהני לאסור דבר על אחרים אלא ע"ע והכי משמע קרא לאסור איסר על נפשו וכיוצא בזה כ' מהרש"ך ח"א סימן קפ"ב וע' בתשו' בני יעקב סימן ו' דף קצ"ה ע"א:

י

איסור בריש פ' שבועות שתים ואם בית אישה נדרה או אסרה אסר על נפשה בשבועה אסר הטילו הכתוב בין נדר לשבועה הוציאו בל' נדר נדר בל' שבועה שבועה ונפקא מינה דאפי' למ"ד נדר שהוציאו בל' שבועה לא הוי כלום אם אמר בל' איסור אפי' הוציאו בל' שבועה שבועה מיהא הוי וע' במחנה אפרים בהל' נדרים סי' ט':

יא

איני רוצה כ' רבינו ירוחם בנט"ו ח"ג דל' איני רוצה משלך אינו מועיל למחילה ולא הוי מחילה ע"ש:

יב

איש הסכמה שכתוב בה כל איש ישראל שירצה למכור חזקתו השוכר קודם. אין לדקדק ולו' דדוקא איש ולא אשה מהראנ"ח ח"א סי' קי"ד דקס"ח ע"ד:

יג

אחריך בל' זה אם הוי הב' עיקר או הא'. הוי פלוגת' דרבוותא כמ"ש המרדכי שילהי בתרא עלה דאמרינן הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא ז"ל ואם כ' לאשתו ואחריך ליורשי' ודאי דלמתנ' גמורה נתכוין דאי לאפטרו' לא הוה צ"ל הכי דמאן לירת ובין שאמר אחריך ליורשי בין לאחרים אמרי' דלאשתו נמי נתכוון למתנה דאל"כ יהי' העיקר טפל והטפל עיקר וזו היא דעת ריב"א ז"ל אבל יש חולק לזה שם דאין לראשון אלא אכילת פירות ולשני יש לו גוף ופירות באופן שהב' עיקר והראשון טפל בל' אחריך עש"ב וע' בזה בתשו' עדות ביעקב סי' ע':

יד
אכסדרה אם מכר לחבירו בית ויש בפניה אכסדר' הפונה לחצר ולא כ' לו בשטר המכר כי אם הבית והחצר. גם האכסדרה בכלל חצר הוא כמו ששנינו פ"ח דעירובין החצר והאכסדרה מצטרפין לד"א עדות ביעקב סי' פ"ט:

טו
אריות באריות שכתוב בשטר כ' מהרש"ך ב' סי' ק"נ דר"ל באותו מטבע עצמו לא לענין עליה ע"ש:

טז
אעשה בפ' השולח ת"ר עשיתי פ' עבדי בן חורין עשוי ב"ח הרי הוא ב"ח הרי הוא ב"ח אעשנו ב"ח ר' אומר קנה וחכ"א לא קנה וכתב הטור ח"מ סי' רס"ז בשם הרמ"ה דוקא אמר אעשנו לא קנה אבל אם כתב יהא ב"ח קנה דאעשנו לישנא דהבטחה הוא להבא אבל יהא ב"ח לאו לשון הבטחה הוא אלא לשון שחרור וכל הני לישני מהני בשכיב מרע אפי' ע"פ דדברי ש"מ ככתובים וכמ"ד ע"כ. וכתב הר"ב מחנה אפרים בה' עבדים דאע"ג דאמרינן בפ' מי שמת האומר יטול פ' יזכה יחזיק יקנה כולן לשון מתנה וכתבו הרמב"ן והרמ"ה ז"ל דהיינו דוקא בש"מ כיון שהוא מדבר לאחר מיתה ל' אעשנו לא דמי להני דאעשנו משמע דהוא יעשה אותו והיאך יעש' אותו ב"ח לאחר מיתה ומש"ה אף דכל הני לישני מהני בש"מ אעשנו לא מהני בש"מ:

טוב
ארשתיך ל' זה סתם אם אמר לאשה ולא אמר ארשתיך לי יש מי שר"ל דהויין ידים מוכיחות ומקודשת והר"ם אלשקאר סימן צ"ט וקי"ד חלק עליו וע' במהריב"ל ח"א כלל ג' סי' ח' שכ' שאם קראה הארוס ארוסתי אע"פ שלא אמר לי חוששין לקדושין להצריכה גט והיכא דאמרה היא בשביל ראובן כהי' ארוס שלה נרא' מדבריו בס"ג סי' י"ב דאין לחוש:

יח
אתה כ' מרן הב"י ז"ל בטור ח"מ סי' ר"ז מחודשי' י"ז ז"ל כ' הריטב"א בתשו' בשם הרמ"ה גבי הא דאמרינן לי ולא ליורשי. ש"מ דהא דתנן הלוהו על שדהו וא"ל אם אין אתה מביא לי מכאן ועד ג' שנים הרי הוא שלי שלא נתקיים התנאי אא"כ מביא המוכר בעצמו ונותן ללוקח מדקאמר אתה דלי ולא ליורשי ואתה ולא יורשיך נמי משמע ע"כ וכ"כ רבונו ירוחם בשם הרשב"א הביאו מרן שם מחודשים כ"ז ע"ש ובמהרש"ך ב' סל"ב ומצאתי להריטב"א ז"ל בחי' מציעא עלה דהך מתני' דאם אין אתה נותן לי מכאן ועד ג"ש הרי היא שלי שכ' ז"ל יש מפרשים שאם מת א' מהם שוב אינו יכול לקיים תנאו וזוכה הלוקח

בקרקע דאתה ולא יורשיך לי ולא ליורשי משמע וכ"כ הרמ"ה ואינו נכון שלא נאמרו דברים הללו אלא גבי גט או ליתן מתנה דמדעתי' יהיב ומגרש ודלמא קפיד בל' תנאו אבל היכא דהוי דרך מכר ובמי שקונ' עצמו אנן סהדי דליכא קנסא אלא כשלא באו המעות לידו או ליד יורשיו אבל כל שפרע המוכר או יורשיו ללוקח או ליורשיו זכה ע"כ וע' לקמן באות הלמד עוד בזה:

אות ב

יט

באי כחו דכתבי בשטרות כתב מהראנ"ח סי', ק"י דלשון באי כחו אף לקוחו' נמי במשמע וכדאמרי' בעלמא לא עדיפת מגברא דאתית מחמתיה וכ"כ הרי"ף ז"ל בתשו' על מי שהאמין בשטר הוא וכל באי כחו היורשים ומקבל מתנה נמי בכלל אבל אם אמר הוא ויורשיו לא האמין אלא יורשיו בלבד אבל לא מקבל מתנה ולוקח ע"כ ועיין בטח"מ סי' ק"ו שכתב בשם בעל התרומו' ז"ל דבמשמעות באי כחו הם בית דין ע"כ וע' במהרש"ך ח"א סי' י"ב עוד בזה ועיין בגינת ורדים ח"מ כלל ג' סי' ל"א דב"ח אינו בכלל ב"כ ע"ש וע' במהרי"א סי' רנ"ט דכתב דב"ח בכלל ב"כ ע"ש ומוהראנ"ח ח"א סי' ס"ו דף קי"א דפקירו או שלוחו או בן ביתו הנושא ונותן בממונו הכל קרויין באי כחו:

כ

בגדים כ' בתשו' משפטי שמואל סי' כ"ח על קהל שהסכימו שלא ילבשו בגדי משי אף טאבי שרובו משי ומעוטו צמר במשמע ע"ש והנודר מבגדים ומלבושים אין צמידים של זהב בכלל כה"ג מהר"י וייל סי' קמ"ד:

כא

בטל בריש פרק השולח אמר אביי בטל ב' לשונות משמע משמע בטל מעיקרא ומשמע דליבטיל גבי גט לישנא דמהני ביה קאמר גבי מתנ' לישנא דמהני ביה קאמר ועד"ז כתב הריטב"א ז"ל בריש פרק הכותב עלה דאמרי' האומר שדה זו אין לי עסק בה ז"ל ואומר רבינו ז"ל דמתני' כשאומר כן בלשון סילוק וגילה דעתו שאומר בלשון הקנאה אבל באומר כן בלשון הודא' פשיטא דמהני ואפי' כשאומר כן בלשון סתם ולא גילה דעתו אם בלשון הודא' אם בלשון הקנא' זוכה הוא מדין הודאה כיון שפשוטו של לשון הכי משמע. ולשון חכמים כך הוא הרי את מקודשת לי שר"ל הרי את תהא מקודשת שזה הלשון וכיוצא בו משמע לשעבר ולהבא וזוכה הוא באיזה שיזכה יותר וכדאמרי' בפרק השולח ע"כ. ובהא ניחא לי מה שהק' מהרימ"ט בההיא דפ' השולח דמשני רב אשי עבדי עבדי שהי' כבר עם ההיא דדרשו חז"ל והשמותי את מקדשכם אע"פ שהם שוממים הם עומדים בקדושתם ולימא מקדשכם שהי' כבר. אמנם יר' דודאי דעבדי משמע הכי

ומשמע הכי משמע עבדי השתא ומשמע עבדי שהי' כבר ואמר ר' אשי דגבי שחרור דדמי למתנה מסתמא לישנא דמהני קאמר וק"ל. וחילוק בין אומר בטלה היא להרי היא בטלה עיין הראב"ד ריש פ"ד דזכייה:

כב

בית הכנסת כתב המבי"ט ח"א צ"ב על מי שנשבע שלא להתפלל בבה"כ דמותר לו להתפלל במעבר ב"ה שהוא מקורה כ"ה עם כ"ה כדין הנודר מן הבית דמן האגף ולפנים אסור מן האגף ולחוץ מותר ע"ש:

כג

בנים האומר דבר זה לבני יש להסתפק אי קאי אבנים שיש לו דוקא עכשיו או גם לבנים הבאים לו לאחר מכאן וכיוצא בזה נסתפק מהרי"ט בח"מ סי' כ"ג והתו' בב"ב דס"ג ע"א ד"ה ואמאי כתבו על מאי דאמרינן דבן לוי שמכר קרקע לישראל וא"ל ע"מ שהמעשר א' לי ולבני אם מת יתן לבניו רבינו יצחק פי' דיתן לבניו היינו אפי' הבאים לאחר מכאן ורי"א דשמא לבניו שהן בעולם קאמר:

כד

בן בפ' מי שמת דקמ"ג ההוא דאמר נכסי לבני הו"ל ברא וברתא מי קרו אינשי לברא בני ולסלוקי לברת' מעשור קאתי או דילמא לא קרו אינשי לברא בני ולמשכ' לברתא במתנה קאתי אמר רבא קרו אינשי לחד ברא בני דכתיב ובני פלוא אליאב. וכ' מרן ז"ל בס"ס רפ"א בשם תשו' הריטב"א שנשאל על ראובן שהיו לו ב' בנים ובני בן ג' שהיה לו בנים ובנות ובשעת מיתתו ציוה שיתנו מנכסיו שליש שליש לב' בניו החיים ושליש לבני בנו הנפטר אם יש לבנות הנקבות חלק באותו שליש והשיב אין לבנות חלק באותו שליש שה"ז גילה דעתו שמחלק נכסיו כדרך שהם ראוים ליורשו ועוד דאמרי' בפ' י"נ דקרו אינשי לחד ברא בני ולא הויא ברתא בכלל ע"כ. והיכא שאין לו בנים כ"א בנות ואמר נכסי לבני כתב המבי"ט ח"א סי' ק"ו דבנות בכלל דהא דאמרי' האומר לבני אין הבנות בכלל היינו דוקא בדאית ליה בנים אבל אם אין לו בנים אלא בנות הרי הוא כיש לו בנים וחייבים לקיים תנאו. ומהראנ"ח כתב בח"ב סימן ל"ד דאע"ג דמצינו דקרו אינשי לחד ברא בני כל היכא דאיכא בנים וצודק בהם לשון בני בפשיטות ודאי לא אמרינן דלשון בני דקאמר דכיון על א' מהם וכן מצאתי בפירוש בנ"י ז"ל פ' מי שמת ז"ל והדבר ידוע שהאומר נכסי לבני או לבנותי כולם בכלל ואפי' הם מאה ולא אמרי' בהא מיעוט רבים שנים:

כה

בלבד נסתפקתי באומר ה"ז גיטך ובלבד שתתן לי וכך אי לשון ובלבד הוי כמו ע"מ והוי תנאה או"ד לאו תנאה הוא ואפשר להביא ראי' מההיא דפ' אלו נדרים המודר הנאה מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות א"ל הרי המעות האלו נתונים ליך ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן. ואמרי' בגמ' א"ר ל"ש אלא דא"ל ע"מ שאין לבעליך רשות בהן כו' אלמא משמע לי' לרב דלשון ובלבד הוי כאומר ע"מ:

כו

בני בנים. כתב הרא"ש כלל פ"ב סי' ד' עלה דאמרי' בגמ' ההוא דאמר נכסי לבני הו"ל ברא ובר ברא קרו אינשי לבר ברא ברא או"ל ומסיק דלא קרי אינשי לב"ב ברא דאע"ג דאמרי' בעלמא בני בנים הרי הם כבנים בלשון בני אדם אין בני בנים כבנים וע' בס' משכנות יעקב בפרט זה דף קע"ו ע"ב וכתב הנ"י ז"ל והיכא שאין לו בנים ויש לו ב"ב וי"ל בנות ואמר נכסי לבני מספקא לן אי משום ב"ב קאמר או משום בנות ודעת רבותי ז"ל דמשום בני בנים קאמר שהם ראוים ליורשו ועומדים במקום בנים:

כז

בן בן בנו. דהיינו דור ד' כתב המבי"ט ח"א סי' ך' דקרו אינשי לב"ב בנו בן בנו והביא ראי' וע' בשבות יעקב ח"א סי' קע"ג שחלק עליו:

כח

בקשה כתב מהרא"י ז"ל סי' צ"ט על ש"מ שאמר לבנו אבקשך שאם יזמין ה' ליתומה פלוני' זיוג נאה שתניח לה מה שהיא חייבת שנראה לשון צואה אע"פ שאמר בלשון בקשה ומה שאמר כן הוא כדי לזרזו ולקיים הדבר שיעש' הדבר בעין יפה ולא ע"י מריבה כאשר לבבו חפץ לגמרי בדבר ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר דכתיב קח נא את בנך את יחידך ודרז"ל אין נא אלא לשון בקשה שאמר הקב"ה עמוד לי בזה שלא יאמרו הראשונים לא הי' בהם ממש אע"ג דמצוה גמורה היתה דילפינן מיני' פ"ק דפסחים זריזין מקדימים למצות ובסוף התשו' גמגם בדבר ע"ש הביאו מרן הב"י סוף סימן רנ"ג:

כט

בן כתב מרן ז"ל ח"מ סי' רמ"ז בשם תשו' מיי' שאם כתב שטר מתנה לבן אשתו וכתוב בו תנו לבני שפיר דמי ע"כ ועיין בתוס' פסחים פ' מקום שנהגו דנ"ד ד"ה אלה בני שעיר שכתבו וז"ל לא מצי' בכל התורה שיקרא לבן אשתו בנו ע"כ וכ"כ בפסקי התוס' שם ז"ל בן אשתו אינו קורא אותו בנו בן בנו קורא אותו בנו ונרא' דלשון תורה לחוד ולשון הדיוט לחוד ומה שכתבו בן אשתו אינו קורא אותו בנו היינו בלשון תורה וכן נרא' מדסיימי לומר בן בנו קורא אותו בנו דהיינו ודאי בלשון תורה דאלו בלשון הדיוט הא אמרו בפרק

י"נ לא קרו אינשי לבר ברא ברא כנז"ל אבל בלשון הדיוט קורא לבן אשתו דכגופו דמיא בנו שפיר וק"ל:

ל

בפני נכתב כתב הר"ב כנה"ג באה"ע סי' קמ"ב בשם הר"ש ן' ווילייסיד דכתב דשליח הגט יכול להיות סופר ושפיר קרינן ביה בפני נכתב כדדרשו בפ' טרף בקלפי ושחט אותה לפניו דאלעזר שוחטה ולפניו ר"ל שלא יסיח דעתו ממנה והרב גמגם בזה ע"ש:

לא

בשר כתב המבי"ט ח"א רנ"ח על מי שנשבע שלא יקנה לשבת אלא חצי חתיכת בשר דמותר לקנות בשר עוף ביותר מחצי חתי' או אפי' עוף שלם אחר שיקנה החצי חתיכת בשר ע"ש:

אות ג

לב

גט כתב הריב"ש ז"ל סי' ד"ש שאם הסכימו הקהל שכל שטר שלא מכ"י הסופר של העיר לא יהא לו דין שטר אין גט אשה במשמע והטעם כתב הרא"ם ח"א סימן ס"ו דאע"פ דמצי' דשטר אקרי גט גט לא מצי' דאקרי שטר ורבינו הר"ב כנה"ג בי"ד סי' רל"ז הגה"ט ס"ק י"ח כתב ונ"ל דה"ה לגט שחרור ע"כ ובפ"ק דקידו' שנינו קונה את עצמו בכסף ובשטר והיינו גט שחרור ובפ"ק דגיטין תנן תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי וע' במ"ש התוס' ביבמות דל"א ע"ב ד"ה והא עבדא. עוד עלה ונסתפק שם אם הסכימו גם בגט אם גט שחרור במשמע כיון שיש לו שם לווי כדאמרי' הנודר מן הירק מותר בירקות השדה מפני שי"ל שם לווי וכן הנודר מן המצה מותר במצה עשירה כמ"ש הריב"ש סי' שצ"ה. והמבי"ט ז"ל בח"ג סי' ט"ל כתב הסכמה שכתב בה שכל מין שטר שימצא כתוב שיהא פסול שנכלל בזה כל כתב ב"ד ועדים ושטרי שדוכין וקדו' ופרוזבול ע"כ הרי שאע"פ שכל אלו יש להם שם לווי נכללים בשם שטר ויש לדחות דשאני התם שכתוב בהסכמ' שכל מין שטר שימצא וצ"ע ע"כ ולע"ד עיין במהריק"ו ז"ל שו' ז' שכתב ז"ל ומ"מ אפשר דצדקה בסתם לא אקרי ואפי' בלשון חכמים כדמחלק תלמודא עפר שריפה אקרי עפר סתמא לא אקרי ואף אנו נאמר צדקה דפדיון שבויים אקרי צדקה סתם לא אקרי ע"כ ואף כי בשורש ד' כתב הפך מזה כבר העלה ארוכה לדבריו בספר מוצל מאש ח"א סי' ח' ע"ש ועיין בל"ח:

לג

גט כתב המבי"ט ח"ג סי' קכ"ב ז"ל ראובן קבל נ"ש אם יגרש את ארוסתו תוך י' שנים והיה רוצה ללכת למדינת הים והתרתי לו שיכתוב גט זמן על תנאי מפני כי מה שקבל

אם יגרש משמעותו הוא אם יגרש גט כריתות דבנדרים הולכים אחר לשון בני אדם וגט זמן אינו בכלל הגזירות אולי יחזור קודם הזמן ואפי' שלא יחזור ותשאר גרושה אינו נזירות כי לא קבל אם יגרש אלא על גט גירושין לחלוטין מתחלה ע"כ והר"ב כנה"ג ז"ל בי"ד סי' רי"ז כתב ז"ל ומינ' דאם נתן גט זמן והוא נשבע לתת גט אינו יוצא י"ח שבועתו והוא מן התימא:

לד

גוי מסל"ת שאמר הנער קאר"ה אוגל' אן נהרג לשון זה מורה דעל הידוע ביניהם הוא שאמר דאל"כ היל"ל נער א' קאר"ה אוגלא"ן פ"מ ח"א סי' מ"ג ובמהרי"ט בשניות סי' ל"ו התיר במי שאמר הרגו את שאשאק אעפ"י שלא הזכיר שום א' מג' שמות הנועדים ונודעים שמו ושם אביו ושם עירו ע"ש וכ"כ מהרשד"ם בא"ה ס"י בעדות שנאמר בו היהודי זבולון בלי הזכרת שום שם אחר דמסתמא על הידוע ביניהם קאמר דאל"כ היל"ל יהודי א' שמו זבולון ועיין במהרימ"ט ח"ב סי' כ"ג גוי מסל"ת שאמר הספינה שהי' בו ר' נטבעה לשון זה מוכיח מעצמו שהיה שם ראובן בשעת הטביעה והוא יודע בודאי ולא שעפ"י ידיעת הנסיעה הוא אומר שא"כ היל"ל נטבעה הספינ' פ' שאז אף שאנו יודעים שבאותה הספינה נסע בה ראובן היינו חוששין שמא יצא מהספינה ההיא כ"כ הרב פ"מ ח"ב סי' ק"ל:

לה

גט זמן כתב מהריב"ל ס"א דנ"ז שצ"ל בזה הלשון אם לא יבא יהא גט ואם יבא לא יהא גט שהרצון בגט זמן הוא שיהיה גט ומה שאנו רוצים חשוב הן כמ"ש התוס' ז"ל בפרק האומר. וכן מתבאר מדברי מהרשד"ם ז"ל בס' הגט ע"ש ולע"ד זה טעם דברי הרמב"ם ז"ל פ"ט מה' גירושין שכתב ז"ל הרוצה לגרש על תנאי כו' כיצד כגון שיאמר לה אם לא באתי מכאן ועד ל"י הרי זה גט ואם באתי בתוך ל"י לא יהא גט ע"כ. וראיתי לרבינו מהר"י רוזאניס ז"ל שכתב בה' אישות פ"ו ה"א דהא דבעינן הן קודם ללאו אין אנו מקפידים על לשון התנאי אלא על קיום המעשה שהוא באמת קרוי הן והביא ראי' לדבריו מדברי הרמב"ם אלו. ואחר המחילה רבה מכת"ר אינה ראיה דטעמו ונמוקו של הרמב"ם שם הוא מהטעם שכתבו התו' שמה שאנו רוצים חשוב הן והרצון בגט זמן הוא שיהיה גט כמ"ש מהריב"ל ומהרשד"ם ז"ל כמדובר:

לו

גיסו כ' המבי"ט ח"א סי' שי"ג דלענין ירוש' משמעות לשון גיסו הוא בעל אחותו ע"ש היטב. והר"ב כנה"ג ח"מ סי' רפ"ד תמה ע"ז וכתב ולא ידעתי למה לא נאמר שהוא אח אשתו:

אות ד

לז

דבור כתב מהרימ"ט ז"ל ח"א סי' ב' על חכם שעברו בינו ובין רעהו דברי ריבות וקנטור יען היה רוצה לדרוש והאחר היה מקניטו שלא ידרוש וקפץ בנ"ש ואמר אהא נזיר אם אדבר עמך מכאן ועד עשר שנים אם לא אדבר למחר והן כעת אומר כי לא נתכוון אלא כדי שחבירו ירבה עליו רעים שידרוש והעלה שם הרב שלא כדברי האומר דהנודר שלא לדבר דאין דרוש בכלל דבור אבל בדבור מותר ובדרוש אסור שבלשון בני אדם אם אדבר ר"ל אם אדרוש ע"ש:

לח

דבור כתב מהראנ"ח ח"ב סי' ח' בשם תשו' הגאונים דראובן שנשבע שלא לדבר עם שמעון שמותר לומר ללוי דבר לשמעון כך וכך ע"כ. וכתב הרב שם דאין ללמוד מתשו' זו למי שנשבע שלא יגלה סודו לשמעון דיכול להגיד ללוי ולוי יגלה לשמעון דהתם האסור לא היה אלא מלדבר לשמעון ועל הדבור בפיו קפיד דהוי דרך פרישה ממנו וכל שאינו מדבר לו בפיו שפיר דמי אבל כאן שכונת השבועה הוא כדי שלא יתגלה הסוד יש להסתפק דאסור כיון שמגלה הסוד ואע"פ שאינו מגלה אותו בעצמו דלשון השבועה שנשבע שלא אגלה שלוחו של אדם כמותו והוא הביא ראיה להתיר מאותה ששנינו בשלהי פרק אין בין המודר השאילני פרתך א"ל אינה פנויה קונם שדי שאיני חורש בה אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרים כו' והכא כונת הנדר היתה שלא יהנה מפרתו ועם כל זה הוא נהנה ממנו ע"י אחר ובנדון זה נמי דרכו של איש לגלות סודו מעצמו וכשנשבע שלא אגלה אין במשמע ובכלל האסו' אלא שלא יגלה הוא:

לט

דבור כתב הרב חוות יאיר סי' קצ"ד על מ"ש הרמב"ם פ"ו מה' נדרים מי שנשבע או נדר שלא לדבר עם חבירו יכול לכתוב לו ע"י כתב דהיינו דוקא בנדרי' דאזלינן בהו אחר לשון בני אדם ודבור אינו מענין כתיבה אבל לענין קיום הדבר לעצמו או לחבירו הכתיבה בכלל דבור אף שלא הוציא בשפתיו כלל וקי"ל כותב ד"ת צריך לברך ברכת התורה דכתי' המלות הוי כאלו דברם ועיין בכנה"ג י"ד סימן של"ד ובמשפטי שמואל סי' ק"א ובלקט הקמח ה' נזירות סי' י"ב בה' קטנות:

מ

דיינים ובירורים לשון בירורים משמע על פשרה ולשון דיינים משמעותו לדין דוקא. עיין בתשובת מהרא"ש סי' ע"א בתוך השאלה בארוכה:

מא

דין ודברים אין לי על שדה זו לשון זה גרוע הוא ולא מהני מחילה אם לא בקנין וכתב מרן הב"י ח"מ סס"י קצ"ה בשם הרשב"א ז"ל דלשון דין ודברים שאמרו בגמ' דמועיל כשקנו מידו קבלתי ממורי רבי' יונה ז"ל דדוקא כשהקנין בא באחרונה כגון שאמר דין ודברים אין לי על שדה זו ואח"כ קנו מידו שהקנין מתקן ומקנה גוף הקרקע אבל באומר קנו ממני שאין לי דין ודברים על שדה זו בזה ודאי לא קנו ממנו אלא מדין ודברים ולא מגופא של קרקע ע"כ וכ"כ שם בשם תשובות המיוחסות להרמב"ן סי' ס"ז ועיין בס' עדות ביעקב סי' ק"ן דף רכ"ח סוף ע"ב חילק הרב ז"ל החילוק מדעתו ולא זכר שר דברי הרשב"א ז"ל ע"ש. ועיין בתשו' פרח מ"א התשו' קשות על תשו' זו בסי' וכתב בתורת אמת סי' קל"ג דכל שבשטר כתוב קנין באחרונה די וא"צ לדעת אם היה הקנין באחרונה בודאי ועיין בכנה"ג ח"מ סי' ע"ז בהגב"י אות י"א בדין שכתב הרא"ש על שטר שהיה כתוב בו שנתחייב ראו' בשבועה סך מה לשלם לכל מי שמוציאו עליו דאפי' את"ל דמן הדין לא הי' חייב מכח השעבוד של השטר לחוד כיון דלא נזכר בו שם המלו' מ"מ חייב מכח השבועה וכתב הסמ"ע דדוקא הת' דבתתיל' חיובו נשתעבד בשבועה מש"ה צריך לקיים שבועתו אבל היכא ששעבודו היה מתחלה ואח"כ נשבע לשלם כיון דחוב ליתא גם השבועה ליתא והרב ז"ל כתב שם ואינו נראה בעיני אלא דאף אם נשבע אחר שעבודו חייב לקיים שבועתו ודוק:

מב

דגה בלשון תורה משמע גדולים וקטנים ובלשון בני אדם קורין דג לגדול ודנה לקטנים ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם וכי אמר דג דגה אסו' בשניהם גמ' פ"ו דנדרים דף נ"א ע"ב:

מג

דרה עיין בתשובת הריב"ש סימן על גט א' שהיה כתוב בו אנת אנתתי פלונית הדרה בתלמוס'. כו' וכתב בסוף דבריו וידעתי כי רוב' דעלמא יבינו לשון הדרה מלרע שר"ל עכשיו עש"ב ועיין מ"ש הריב"ל ח"א כלל ד' דס"ה ע"א ובס' מכתב אליהו דל"ה ע"ד והרדב"ז בחדשות סי' תמ"א כתב ואע"פ שנראה מדבריו דטפי עדיף שלא לכתוב הדרה במקום פ' לפי שיש מקצת המון העם שאין מבינים זה הלשון אלא הדרה עתה. מ"מ מסתברא לי שיותר נכון הוא לכתוב כן, לצאת ידי האומרים שהמקום מעכב ולא נחוש להמון העם שאין מבינים בזה הלשון:

מד

דלא כטופסי דשטרי דאמרינן בפ' ח"ה דף מ"ד א"ר חסדא והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי. כתב הרשב"ץ ז"ל בפי' הכתוב' וז"ל נר' שר"ל שלא נוכל לומר שכל מה שנכתב בשטר זה לא צויתי מזה כלום אלא שהסופר יש לו טופסים ומהם הוא רואה וכותב ע"כ הוא מקבל שאין זה השטר כטופסי דשטרי ורבי' יונה ז"ל פירש דלא כטופסי דשטרי פירוש שלא יוכל לטעון לא לשעבוד גמור נתכוונתי אלא לשופרא דשטרי ולסמוך על מה שיש בדעתי לפרוע מעות או מטלטלי' או קרקעות בני חורין וזה שכתבתי בשטר הוא כמו שכותבים הסופרים בטופס השטרות מה שלא שמעו מן הלוה לכך הוא מפרש דלא כטופסי דשטרי שלשעבוד גמור נתכוון והרמב"ן ז"ל שם בפרק ח"ה כתב בשם רבינו סעדיה ז"ל, דלא כטופסי דשטרי מפני שטופסי השטרות ונוסחתם הוא להיו' בעל השטר על התחתונה לכך כותבי' כן לומר שלא יהא שטר זה כן שתהא ידו על התחתונה אלא על העליונה. וכתב מהראנ"ח בח"א סי' כ"א שדברי רבינו סעדיא אלה אינן מוסכמים מכל הפוסקים שרשב"ם ז"ל כתב שם בפ' ח"ה דלא כטופסי דשטרי הוא שטר העשוי להעתיק ממנו שטרות ואין בו ממש נר' דדעתו דמש"ה כותבי' דלא כט"ד דלא נדון אותו כטופס בעלמא דלא נכתב לגבות בו. והרמב"ן עצמו שכת' בפירושיו דברי ר"ס ז"ל כתב בעל התרומות משמו טעם אחר וז"ל וטופסי דשטרי פי' הוא שטר העשוי להעתיק ממנו ולא נכתב לגבות בו ואין בו ממש והודיענו שזה נכתב לגבות בו ובשר"ס ז"ל כתב כו' ולפי' זה א"צ לכתוב במקנה מטלטלי אגב מקרקעי לשון זה אלא שהורגלו לכתוב דלא כטופסי כאדם המתחיל בדבר ומסיימו ע"כ והטור בסימן קי"ב כתב דלא כטופסי דשטרות שנכתב לשם שעבוד ולא שטופס שטרות כך הוה ועיין עוד בזה בתשובות מהרימ"ט ח"א סו' קכ"ב דף קנ"ט ע"ג:

מה

דור ד'. מי שציוה שיוצאי חלציו לא יחלקו בממונו כי אם כל ממונו יהא באמצע עד דור ד' י"ל אם דור ד' הוא חוץ מהמצוה או נמנים מהמצוה ונמצא שבדור הג' יכולים להפרד איש מעל אחיו ולחלוק ביניהם כל א' מנת חלקו הנוגע לו עיין במ"ש רש"י ז"ל בפ' דור ד' ובמ"ש הראב"ע:

מו

דיקלא בפרק דייני גזרות דף ק"ט ההוא דא"ל דיקלא לברתא שכיב ושביק תרי פלגי דיקלא יתיב רב אשי וקא ק"ל מי קרו אינשי לתרי פלגי דיקלא דיקלא או"ל א"ל ר"מ הכי אמר אבימי קרו אינשי לתרי פלגי דיקלא דיקלא ופירש רש"י שבק ב' פלגי דיקלא שהיו לו בשותפו' ושאר דקלים הרבה הי' לו והיתומים היו נותנים לה אותם ב' חצאין

שיש טורח בהם יותר וקאמר אבימי קרו אינשי לב' פלגי דקלא דקלא הילכך ידה על התחתונה שהנכסים בחזקת יתמי קיימי וזו אינ' באה אלא מכח הצוואה והרא"ש ז"ל כתב בשם י"מ שטה אחרת בזה דודאי אי הו"ל דקלי אחריני פשיטא דבעו למיתב לה דקלא שלמה דבמקום דקלים שלמים פשיטא דלא קרו אינשי לב' פלגי דיקלא דיקלא ולא שייך הכא למימר יד בעל השטר ע"ה. ומיירי כשאין לו שום דקל אלא חצאי דאל ומבעיא ליה מי קרו אינשי לב' פלגי דקלא דקלא ואית לה ב' פלגי דקלא או לא קרו ולית לה מידי ודמי דקלא לא אמר למיהב והרא"ש ז"ל כתב דפי' רש"י עיקר דאי לית ליה אלא הני פלגי דקלא פשיטא דהוה דעתי' אהני ודברי הרמב"ם ז"ל פי"א מה' זכייה נוטים לדברי י"מ שכ' הרא"ש ע"ש:

מז

דבר הבא מן החי נשאל הרב שער אפרים ז"ל סימן ס"ט על ב"ת שנדר לענות נפש שלא לאכול עד משך שנה א' מדבר הבא מן החי אם יש במשמע דבר הבא מן החי דבש דבורים. והעלה בתשו' הרמתה דאף דלכאורה היה נראה שדבש דבורים מקרי דבר הבא מן החי ולאוסרו לזה שנדר סתם עכ"ז הוכיח דלא דמי כלל דבש דבורים לא לחלב ולא לבצים והביא שם פלוגתא דרבוותא והעלה בהסכמה להתיר לו לאכול ולשתות מי דבש הנז' ע"ש:

אות ה

מח

הילך כ' הרשב"א בח"ב סי' ע"ה דעתי נוטה שאין הילך שאמרו לענין פיטור שבועה אלא במזומן מיד ליתן לו ע"ש ובפרק התקבל מסיק תלמודא בלשון הילך דאפילו לר"ן דאמר דבעל דאמר לשליח הילך ותן לה רצה לחזור יחזור עד שיאמר זכי לה או התקבל לה אם אמר לשליח הילך הוי כאומר זכי לה כשעשאוהו היא שליח לקבלה:

מט

היום כתבו התוס' בב"ק דקי"ג ד"ה נודרין להרגין כו' שהיא של תרומ' כו' בנדרים מפרש דאמר בשפתיו סתם יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינן של תרומ' ומחשב בלבו היום דאין נאסר אלא אותו היום בלבד ואע"ג דדברים שבלב אינם דברים משום אונסא שרו ליה הכי מפרש התם ונר' דה"ה שיכול לחשוב בלבו שעה א' או רגע ולא דוקא כל היום כולו ע"ש:

נ

הנחה מתנת ש"מ בלשון הנחה כ' הרשב"א ז"ל בתשו' ח"ב סי' שצ"ב ששאלתם ש"מ שאמר הרי אני מניח לפ' כך מנכסי אם הוא לשון מתנה אם לאו עד שיאמר הריני נותן

דבר פשוט הוא זה כי לשון הנחה בש"מ היינו לשון מתנה בין בל' תורה בין בל' חכמים בין בלשון בני אדם דלפי שהוא הולך לבית עולמו שייך במתנותיו לחיים לשון הנחה או לשון עזיבה דכתיב והניחו יתרם לעוליהם ועזבו לאחרים חילם ע"ש ועיין במהרא"ש סימן פ"ג שרצה לחלק בין לשון הנחה ללשון עזיבה ולא ראה תשו' זו וכ"כ הרא"ש ז"ל כלל ס"ג דלשון מניח הוא כלשון יטול פ' דאמרי' בפרק מי שמת יטול יזכה כולן לשון מתנה הם כו' כי הנטילה הוא חילוף ההנחה כדתנן בפ' שתי הלחם רבי יוסי אומר אפי' אלו נוטלין ואלו מניחין אף זו היתה תמיד ע"כ וכן הוא דעת הריב"ש סי' ש"ף הביאה מרן בא"ה סי' ס"ג על ש"מ שכתב אני מניח שתהא אשתי נזונת כל ימי מיגר אלמנות' יתר על כתובתה דאין אלמנה זו מפסדת מזונותי' בתביע' כתובת' בב"ד דל' מניח ל' מתנה הוא ע"כ ועיין בהגהו' אשירי פ"ק דע"ז דכ"ב ע"ד דמשמע דלשון מניח מהני אפי' במתנת בריא ורבינו מהרימ"ט ז"ל בח"מ סימן נ"ג כתב דפלוגתא דרבוותא היא שהרב מהריק"ו שורש נ"ד הביא מתשו' רבינו גרשום ז"ל דמשמע מינה דלא מהני בש"מ לשון דלא מהני בבריא ועוד הביא תשו' ר"י הלוי רבו של רש"י ז"ל והגאון מהר"ש בר שמשון על ש"מ שאמר אני מניח לפ' שאין ל' הנחה לשון מתנה שלא ציוה לתת ולא שיזכה כלום ומתוך כך ביטל הרב מוהריק"ו אותה צואה דאע"ג דהרא"ש בתרא' הוא מסתמא לא הגיעו לידו דברי הראשונים ואלו שמיע ליה לא הוה פליג עלייהו והרד"ך סי' ל' תפס דברי הרא"ש ואמר שאין ראי' מדברי רבינו גרשום ז"ל למי שאמר אני מניח ואותם תשו' לר"י והר"ש אמר דלאו אינהו חתימי עלייהו ולא ראינו לאחד מן המפרשים שהביאו דבריהם וכתב הרב ע"ז ואין לא ראינו ראיה ות"ח מאן גברא רבא קמסהיד עלייהו ומאחר שהוא מחלוק' שקול אין להוציא מיד המוחזק ושם עלה בהסכמה דע"כ לא פליגי רבוותא אלא אי הוי ל' מתנה אבל ללשון ירושה מועיל לכ"ע דאני מניח שאמר שירש קאמר דאע"ג דבאיניש דעלמא דבעי למזכי מדין הקנאה ל' הנחה מוציא מידי הקנאה דלשון הנחה הוי סילוק ומתנה הקנאה. מ"מ ביורש שא"צ הקנא' אלא בירושה דאתיא ממילא הוא זוכה אין ל' הנחה מוציא מידי ירושה וכשם שאם אמר נכסי לפ' זכה השתא דאמר אני מניח לא גרע ודמי לאומר לאשה הרי את מקודשת ולא אמר לי דק"ל דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ואינה מקודשת מ"מ כתב הרא"ש במדבר עמה על עסק קידושין מהני אע"פ שה"ל גרוע והיינו לפי שאין בלשון סותר. ומהריק"ו סי' צ"ד כתב דאפי' למ"ד דבש"מ מהני לשון הנחה הוי דוקא בדבר שהוא בעין אבל כשאין הכונה אלא שמשעבד נכסיו לאותו הסך לא שייך ל' הנחה ולא מהני ע"כ ועיין במהרי"א סס"י רכ"ט ומהריב"ל ח"ג סימן י"ט כתב דאפי' לחולקים בל' מניח אם כתב לב' בני אדם ובאחד כתב ל' מתנה

ולב' כתב לשון מניח מהני ל' מתנה לאותו שאמר אני מניח דהא איפסיקא הלכתא דבב' שדות ובב' בני אדם לא' במתנה ולא' בירושה מהני ל' מתנה לאותו שנתן לו בירושה ע"כ ובתשו' תורת אמת סי' פ"ג כתב דבמתנה מעכשיו לאחר מיתה שהיא כמתנת בריא שהרי הגוף הוא מהיום והפירו' אחר מיתה לא מהני לשון מניח כמ"ש הרא"ש דל' מניח לא מהני במתנ' בריא שהרי כל עיקר הטעם דמהני ל' מניח הוא משום דעיקר צוואת ש"מ הוא בל' הזה לפום ריהטא דעלמא לפי שהוא נפטר מן העולם א"כ באומר מעכשיו אף שיאמר לאחר מיתה לא מהני לא לשון מניח ולא לשון עוזב וכן כ' מהריק"ו בסי' צ"ד ועיין בספר פרח מ"א סס"י ן' וס"ס ס"ז ובעדות ביעקב סי' כ"ח ובספר מגיד מראשית ח"מ סי' א' פלפול ארוך על לשון זה ועיין הרשב"ש סי' קצ"ו וסי' שכ"א:

נא

הפרשתי הר"ב כנה"ג בח"מ סי' קכ"ה במהדורא תניינא כתב נסתפקתי אם לשון הפרשתי לפ' הוי נתן או זכי דמהני והאריך שם ועלה בהסכמה דלשון הפרשה הוי כאומר נתתי וזוכה בו ע"ש:

נב

הן הן. כתב הרשב"א בתשו' הביאה מרן ח"מ סס"י רנ"ג ראובן נתן לשמעון דירה בא' מהבתים של וזה לשון המתנה נתתי לו בקנין גמור בית אחד ולדירתו איזה בית שיבחר בבתים שאני דר הן בבתים העליונים הן בבתים התחתונים צריך לדעת אם יש לו רשות לדור בבית האמצעי. תשובה מהלשון הראשון משמע שנתן לו רשות בכל מקום שירצה ואע"פ שאמ"כ כתב הן בעליונו' הן בתחתונו' אין ל' זה ממעט אלא מרחיב ונותן בעין יפה וחוזר וכופל לשון מתנתו ולשון תן שאמר אינו מגרע אלא מבאר ומפרש שאלו היה למעט לא היה כותב הל' הן אלא היה כותב בבתים שאני דר בבתים העליונות או התחתונות שהלשון הזה הי' אפשר לומר שלא בא אלא למעט ולומר דוקא בעליונות ובתחתונו' אבל עכשיו שכתב הן לשון זה תוספת ביאור של עין יפה הוא ולפי זה נמצא דעליונות דקאמר כל העליונות קאמר עליונות ועליונות שבעליונו' ע"כ וע' בתשו' רש"ל סי' מ"ט שכ' בשטר שכתוב בו הן במוחזק הן בראוי ולא כתב כמוחזק כבראוי לטפויי אתא שיטול בכל ראוי כבמוחזק שלא תפול בהם השתנו' כלל. ומהתימה שלא נסתייע מתשובות הרשב"א הנז':

נג

הרי הוא. לשון זה במקדיש דבר שלב"ל אפי' לדעת הרמב"ם ז"ל שסובר שאם אמר דבר זה לכשאקחנו יהי' הקדש דחייב לקיים היינו דוקא כשאומר יהי' בל' עתיד אבל אם

אמר הרי הוא קדש או הרי הוא לעניים מוד' הרמב"ם שלא אמר כלום תשו' הרב בני שמו' סי' ל"ו:

נד

הרי עלי לשון זה בנזירו' שמשון שאמר הרי עלי נזירו' שמשון אין בלשון הזה קבלת נזירו' אלא צריך שיאמר הריני נזיר כלישנא דמתני' הריני נזיר מן החרצנים כו' הריני כשמשון ב"מ כו' ואשגרת כולה מתני' הכי ריהטא ומתני' קמייתא דתנן אהא ה"ז מיר הוא בשעבר נזיר לפניו. המבי"ט חלק שני סי' רי"ז ובח"ג סי' פ"א כ' דהאומר הריני נשבע בנ"ש אין כאן נזירו' ולא שבועה ע"ש:

נה

הריני לשון זה גבי קדושין כתב מרן באה"ע סימן א ז"ך בשם הריב"ש שכתב בסי' רס"ו שאם אמר הריני נותן לך טבעת זו בתור' קדושין אע"פ שלא אמר הרי את מקודש' לי אין כאן ידים אלא דבור שלם שכיון שהזכיר שהוא הנותן לה בתור' קידושין כבר נראה מלשונו שהוא המקדש והיא המתקדש' דלא שביק איניש מצוה דנפשי' ומידי דרמיא עליה. ובתשו' הרש"ך חלק שני סי' קכ"ח כ' דה"ה אם אמר ל' אתנהו לך כגון שאמר אם תרצה טבעת זו אתנהו לך בתור' קידושין דהוי כאומר הריני נותנו לך אע"פ דלא אמר ליהוו קדושין וכן כ' בספר דברי ריבות סי' רצ"א בלשון מידי כגון שאמר לה הרי את רוצה החפץ הזה מידי בתור' קידושין אפשר דהוי ל' מידי כאומר הריני שכ' הריב"ש ז"ל. אבל מהריב"ל ס"ג סי' י"ב כ' ז"ל אמר לה קח זה מידי לקדושין והשיב' אני לוקחת אותו בעד קדושין מידך מקודש' גמורה ואם בתשובתה לא אמרה מידך אין חוששין וע' פ"מ ח"ב סי' ב':

נו

הכחשה אם צריך שיאמר דוקא לא כי אלא ביום הכחשה פ' אבל אם לא אמר לא כי לא הויא הכחשה או לאו דוקא עיין בתשו' תורת אמת סי' י"ז ד"ל סע"ג וד' עמד בחקירה זו:

אות ו

נז

וא"ו כתב הרשד"ם ז"ל חלק אה"ע סי' מ"ח דאפי' לר' יונתן דדריש וא"ו לחלק אינו אלא בלישנא דקרא משום הא דקי"ל כל היכא דאיכא למדרש דרשינן אבל בעלמא בלשון חכמים וכ"ש בלשון בני אדם ודאי ליתן לן למנקט אלא כמשמעו' הראשון והעיקרו דאמרינן בכל דוכתא ו' מוסיף על ענין ראשון והביא ראי' מהא דגרסי' פ"ב דביצה והביאה הרי"ף בפרק מי שמת ההוא גברא דאמר להו הבו ת' זוזי לפ' ולינסב ברתי כו' וכתב הרי"ף לישנא קמא לישנא דמתנה בין בזוזי בין בברתא הילכך אי בעי תרוייהו

שקיל ואי בעי חד מינייהו שקיל ע"כ משמע בהדיא דוא"ו בעלמא להוסיף אתי ולא לחלק וכ"כ מוהריק"ו שורש י' כו' ע"כ. ומהריב"ל בח"ג סימן י"ז כתב שכן הוא דעת הרא"ש ז"ל שכ' במי שאמר אם אבא ואתראה בפני האשה ובפני עדים דתרתי בעינן ולא בחד מינייהו סגי משמע דס"ל דלא אמרינן או קאמר ואע"ג דהלכה כרבי יונתן אפ"ה ס"ל לשון תורה לחוד ולשון בני אדם לחוד כי היכי דאמרינן דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם. אמנם נר' דהרשב"א ז"ל פליג עליה שכ' בתשו' הביאה מרן בי"ד סס"י רכ"ח על ראובן שמנה אח בנו חנוך אפוטרו' על נכסיו והשביעו שלא ילוה לשום אדם ממונו כי אם ברשות ראובן ושמעון ועכשיו מת שמעון אם רשאי חנוך להלוות ברשות ראובן והשיב פלוגתא דר"י ור' יאשיה כל מקום שנאמר פ' ופ' כמו אביו ואמו אם משמע שניהם כאחד דוקא או אפי' כל א' בפני עצמו וקי"ל כרבי יונתן דס"ל דמשמע שניהם ומשמע כל א' וא' בפ"ע עד שיפרוט הכ' יחדיו ואף זה כשהשביעו לא השביעו אלא שלא ילוה כ"א ברשו' שניהם או ברשות א' מהם ע"כ וכ"כ בתשו' אחרת כמ"ש הרב שם בסוף התשו' ושם צדד הרב ז"ל לומר דלא פליג הרא"ש על הרשב"א ע"ש ועיין עוד שם בסימן ס"ח בדין גט ובתשו' הרא"ם ח"א סי' נ"ב כתב ג"כ בפשיטו' דבל' בני אדם הוי ו' מוסיף. וכ' בס' תורת אמת סימן נ"ב דמאי דפליגי רבי יונתן ור' יאשיה היינו היכא דכתיב בלשונינו הקדוש ו' שהוי"ו פעם תהי' כונתה חבור ופעם פרוד כאומר או אמנם בל' לעז שאמר פ' אי פ' תיבת אי לעולם מחברת ומדבקת העניינים הנז' עכ"ל אבל נרא' דמהר"י אדרבי סי' קס"א ורצ"ז ומהרש"ך ח"ג סי' ח' ולחם רב סי' צ"ב ומשפט צדק סי' מ"ב פליגי עליה בהא ובענין זה בספרים האחרוני' ע' בס' מחנה אפרים הל' נדרים סימן ל' הביא ראיה מתלמוד דידן פ' שבועות שתים דכ"ד דגם בלשון בני אדם וא"ו לחלק ע"ש. ולע"ד ראיה דבלשון בני אדם נמי משמע שניהם כא' מההיא דפרק המוכר דס"ט אמר ארעא ודקלי מזבינא לך חזינן אי אית ליה דיקלי יהיב ליה תרי דקלי ואי לית ליה זבין תרי דקלי ולא אמרינן דאו או קאמר ועוד עיין בעיקר ענין זה בשער אפרים סי' קל"ג ובט"ז י"ד סי' רכ"ח ס"ק מ"ט. ובתשו' הרב כמהר"ר צבי ז"ל סי' ד' ובבני חיי א"ח סי' תרכ"ד ובספר כהונת עולם סס"י רכ"ח הל' נדרים ובתשו' נאמן שמואל סי' קי"ו באורך. ובתשו' מהר"י באסאן סי' פ"ב כתב וז"ל וא"ו מערב לכל הכתוב למעלה כדאמרי' בפ' המגרש דפ"ז עלה דחמשה שכתבו כלל בתוך הגט כולן כשרים טופס לכ"א וא' והעדים מלמטה את שהעדים נקרין עמו כשר ומפרש ר"י היכי דמי כלל ה"ד טופס זמן א' לכולם זהו כלל זמן לכ"א וא' זהו טופס ופריך וליחוש כי חתמי סהדי אבתרא הוא דחתמי מי לא תניא עדים חתומים על שאלת שלום בגט פסול חיישינן שמא על שאלת שלום חתמו ומשני לאו

אתמר עלה שאל פסול כלומר שאלו בלא ו' פסול ושאלו בו' כשר ה"נ דכ' ביה פ' ופ' ופ' בו' ש"מ דהו' מערב הזמן הכתוב בראש הגט שיהא חוזר על כל הא' דהא במסקנא זמן לכ"א היינו דכתיב בחד בשבא לכ"א א"כ זמן לכולן אינו אלא הזמן הכתוב בראש הגט וקאי אכולהו ע"י הו' ולא חיישי' משום מחוסר זמן וכשר וכן נמי מצי' בדין ערב שכתוב בתוך השטר ופ' ערב כ' הרב הנמוקי ז"ל בפ' גט פשוט ז"ל אבל כשכתוב ו' מוסיף על ענין ראשון כל אחריות ושעבוד שקבל עליו לוה למלוה קבל עליה נמי הערב וגובים ממשעבדי ע"כ ש"מ שהו' מערבת מש"כ למעלה כאלו נכתב גם למטה ואי קשיא הא דפ' י"ל דקכ"ט גבי היה כתוב בו בין למעלה בין למטה משום מתנה ואמרי' בגמ' דב' שדות לב' ב"א לא מהני ל' מתנה הכתוב בא' מה' לחבירו עד שיערב את שניהם למר כדאית ליה ולמר כדא"ל. ואמאי לא יספיק שיכתבם בו' כמו שמספיק בגט ואע"ג שיהיו ה' שדות לה' ב"א לאו קושיא היא דשאני התם שכ' בפירוש לזה הפך מזה שהא' בל' מתיה ולחבירו בל' ירושה ומה בצע בעירוב הו' שהוא עירוב פרשיות בדבר מפורש שזה הפך זה אבל בגט ובערב אין לך דבר המנגד אלא כי לא פורש ולכן די לנו בערוב הו'. וע' בזה בתשו' נאמן שמואל סי' קי"ג דף קע"ג:

נח

וחזי הוית לרבינו הר"ב כנה"ג בח"מ סע"ג הגב"י אות י"ו כ' ז"ל כ"י שכתוב בו מודה אני איך אני חייב לפ' סך כך מעות לפורעם לזמן פ' בשבועה נסתפק מהרש"ך אם ההודאה קאי על השבועה ולא מצי למי' לא נשבעתי א"ד לא קאי אלא לחיוב ולא לשבו' ומ"ל לא נשבעתי ונר' ברור מתשו' הרב בצלאל ז"ל דקאי ג"כ על השבועה וכ' הרב מ"צ ח"ב סימן ס"ז דלא שבקינן ודאי של הרב בצלאל מפני ספקו של מהרש"ך ז"ל ואני אומר דאם כתיב בכ"י ובשבועה בו' העטף יש מקום לספק אבל אם כתוב בשבועה בלא ו' הדבר ברור דההודאה קאי אף על השבועה ע"כ ולפ"ד הנמקי ז"ל שכתבנו בופ' לענין הערב שחייב הערב בכל אחריות ושעבוד שקבל עליו הלוה למלוה לא מצאתי טעם לספקו של מהרש"ך ז"ל ולסברת הר"ב כנה"ג ז"ל:

נט

ובפ' האיש מקדש דמ"ד ע"א מייתי ההיא דפ' שבועת הפקדון דתני זה הכלל כלל אינו חייב אלא א' פרט חייב על כל או"א דר"מ רי"א שבועה לא לך לא לך חייב על כל או"א כו' וכתבו התוס' כך גי' הקונטריס לא לך לא לך ופי' דבענין זה הוי פרטא אבל אמר שבועה לא לך ולא לך בוי"ו כללא הוי ואינו חייב אלא א' דוי"ו מוסיף על ענין ראשון. ור"ת גורס איפכא דאדרבא כשאומר ולא לך ולא לך בו' משמע שהוא נשבע לכל א' אבל כשאומר לא לך לא לך בלא ו' כללא הוי ואינו חייב אלא א' ע"כ:

ס

וכללא דמילתא בפלוגתא דתנאי התם הם ד' סברות לר"מ שבועה לא לך לא לך אפי' בלא ו' חייב ע"כ א' דהו"ל כנשבע לכל א' במה שפרט ואמר לא לך לא לך כל א' בפ"ע ולר' יאודה יש חילוק בין אומר לא לך לא לך בלא ו' לאומר בוי"ו לרש"י כדאית ליה ולתוס' כדא"ל. ולר' אלעזר אין חילוק מפני הוי"ו כלל ובעי שיאמר שבוע' באחרונ' אבל אם הזכיר שבוע' תחלה שבוע' לא לך ולא לך שדינן שבועה אכולהו וכללא הוי ולר' שמעון לא שני ליה בין אומר בוי"ו ובין אומר שבוע' באחרונ' דכולהו כללא הוי עד שיאמר שבועה לכל אחד. והרמב"ם פ"ד דנדרים פסק כר' יאודה אבל הרא"ש והטור י"ד בסימן רכ"ט פסק כר"ש. ומהרימ"ט בראשונות סי' ס"ח כתב דאפי' לר"ש דבעי שבועה לכל או"א כל שכלל תחלה ואח"כ פרט והיה די בכלל כי הדר פרט יין ושמן ודבש אף ר"ש מודה דחייב ע"כ או"א יע"ש ועיין בעיקר ענין זה בספר מתנה אפרים הל' שבועות סי' ט':

סא

ויתור כתב הר"ב פרח מ"א סי' ך' בשטר שכתוב בו וויתר השאר לאלמנה וליתומות כי לא יצדק משמעות ל' ויתור שהוא מוותר כ"א ליתומות שכבר יש להן חלק בקרקע מצד ירושתם ולהכי שייך לומר ל' ויתור שהוא מוותר להן יותר מחלקן אבל לאלמנה שאין לה חלק באותו קרקע כ"א שעבוד כתובתה לבד וכבר אפשר שיסלקוה במטלטלין לא שייך ל' ויתור כ"א מתנה דלא שייך ל' ויתור כ"א למי שיש לו זכות במקצת אותו דבר ומוותרים לו השאר וכדאמרינן בפרק השותפין איוב ותרן בממונו היה מנהגו ש"ע אדם נוטל חצי פרוט' ואיוב ויתרה משלו וכיוצא הרבה בתלמוד ואם המצא המצא ל' ויתור במי שאין לו חלק וזכות במקצת אותו דבר הוא שלפי מיעוט אותו זכות אין ראוי להקפיד עליו ולכך הוזכר ל' ויתור כמ"ש פ"ק דמגילה דריסת הרגל הא לא קפדי בה אינשי א"ר הא מנו ר"א דאמר ויתור אסור במודר הנאה פרש"י ויתור שהיה מוותר לכל אדם ואינו מקפיד עליו הרי שלפי מיעוט קפידתו קרוי ויתור:

אות ז

סב

זה כתב מהר"ש הלוי ח"מ סס"י ל"א על שטר משכנתא ראובן לשמעון והתנה עמו שלאחר ב' שנים זה יכול לסלק וזה להסתלק ואחר ימים מת הממשכן ובא אחיו ותובע משמעון הבתים מכח התנאי שהיה לאחיו שלאחר ב' שנים יכול זה לסלק וזה להסתלק וטען שמעון כי מה שהתנו אינו אלא עם ראובן הממשכן בלבד ולא עם ב"כ כתב נר' לע"ד דכמו דאמרינן בפ' מי שאחזו דע"ד דלשון לי הוא מיעוט לי ולא ליורשי שממעט היורשים מהתנאי כמו כן לשון זה הוא מענין שמורה זה דוקא ולא אחר וראיה לזה

מההיא דקי"ל והביאו הטור ח"מ סי' שי"ב נפל הבית לאחר שהשכירו ואם אמר לו בית זה אני משכיר לך אינו חייב לבנותו א"ל בית סתם חייב לבנותו או יתן לו אחר כו' ש"מ דלשון זה הוא מיעוט ויש לומר זה דוקא ולא אחר הכי נמי אם אמר ראובן יכול לסלק לשמעון לא היה בל' זה מיעוט ליורשים מזה התנאי אבל כיון שכתב זה יכול לסלקו אפשר שהוא מיעוט והכונה לומר זה ולא אחר ואין היורשים בכלל התנאי ע"כ:

סג

זה כתב מרן הכ"מ בה' מכירה פי"ז הל' ז' ז"ל האומר לחבירו מרתף זה של יין כו' חילוף דינים הללו תלוי שאם אמר אדם לחבירו מרתף זה גרע כחו ואפי' היה חומץ דלשון מרתף זה משמע כמות שהוא ואם א"ל מרתף של יין אני מוכר לך למקפה יפה כחו כיון שלא הזכיר זה וא"ל יין למקפה וחייב ליתן לו יין שכולו יפה וראוי לתבשיל ואם א"ל מרתף זה של יין מצד שהזכיר זה הורע כחו ומצד שא"ל יין ופה כחו לכך נותן לו יין הנמכר בחנות ואם א"ל מרתף זה של יין למקפה מצד שהזכיר זה הורע כחו ומצד שא"ל של יין למקפה יפה כחו כאלו א"ל מרתף של יין סתם ונותן לו עשרה קנקנים שהתחיל יינם להשתנו' במאה כמ"ש הרמב"ם ז"ל ע"כ:

סד

זה בפ"ה דנדרים שאומר לחבירו קונם לביתך שאני נכנס מת או שמכרו לאחר מותר קונם לבית זה שאני נכנס מת או מכרו לאחר אסור וכתב הר"ן וז"ל והוי יודע דכי היכי דבית זה חטור מביתך לענין מכרו לאחר ה"נ ביתך חמור מבית זה לענין נפילה דאם אמר ביתך שאני נכנס ונפל ובנאו אסור ליכנס בו דכל שהוא ביתך משמע ואם אמר בית זה ונפל אעפ"י שחזר ובנאו מותר בו דכיון דנפל אזדא ליה ע"כ והרשב"א בשיטתו לגיטין פ' המביא תניין אהא דאמרינן ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות הקשה דאמאי לא הוי כריתות והא קי"ל דאם מכרן האב או שמת מותר ליכנס בה וכראמרי' בנדרים ותי' דלאו דוקא הך לישנא דע"מ שלא תלכי לבית אביך אלא מיירי באומר לה שלא תלכי לבית זה דאפי' מכרו האב אסורה ליכנס וחזר והקשה דאכתי אפשר דנפל הבית:

בחייה והו"ל כריתות ותי' דאעפ"י דנפל הבית לא אמרינן בהא נפל אזדא ליה דהתם גבי שוכר אמרינן נפל אזדא ליה דלדירה שכרו ולא לראות בחרבנו אבל הכא גבי איסור אף בקרקעו אסורה ליכנס דאפי' דריסת הרגל אסר עליה הבית שיהיה הבית שמו שהיה בשעת תנאו או שנפל אח"כ לעולם אסורה שכניסתו קרקע אסר עליה והארץ לעולם עומדת ע"כ ש"מ דהרשב"א פליג עליה דהר"ן ז"ל דלהר"ן בבית זה כיון שנפל אזדא ליה ומותר ליכנס בו ולהרשב"א אף בבית זה אם נפל אסור ליכנס והריטב"א ז"ל בחידושיו

דחה דברי הרשב"א ז"ל וס"ל דאם נפל מותר ליכנס בו והביא ראיה ממ"ש במדרש קהלת אם יבואון אל מנוחתי למלוחה זו אינם באים אבל באים הם למנוחה אחרת א"ר יאודה בשם ריב"ל משל למלך שכעס על בנו דחפו והוציאו חוץ לפלטין שלו ונשבע שלא יכנס בנו לפלטין מה עשה היתה בנויה וסתרה וחזר ובנאה והכניסו נמצא מקיים שבועתו ומכניס בנו ע"כ. וזו היא סברא ג' דלהריטב"א אפי' באומר קונם לביתך אם נפל ובנאו מותר ליכנס בו שהרי אין חילוק בין אומר קונם לביתך לאומר קונם לביתו דבב' מת ומכרו מותר וה"ה נפל ועיין בזה באורך בספר הבהיר משנה למלך הלכו' גירושין פ"ח הל' י"א ובספר מחנה אפרים הלכות נדרים סימן ל"א ובמהרש"ך ח"ב קונטרס אחרון סימן ז' דף י':

סה

זרת בל' בני אדם כתב הרשב"א ח"ב סי' רל"ג אם חייב עצמו ליתן זרת של בגד נותן לו זרת של קנה שהבגדים נמדדים בקנה המדה קטנה ואם מכר או נתן לו זרת בקרקע נותן לו זרת גדול כזרת מדת הקרקע הנהוגה והיכא דאינו נותן לו גוף הקרקע אלא שהרשהו לפתוח חלון על חצרו יתן לו כזרת בינוני של כל אדם שאין שייכות כאן לזרתות של קנה המדות הללו. וזרת של תורה נתבאר בח' ל' תורה ע"ש ובתשו' ח"א סי' תשל"ה:

סו

זכייה בספ"ק דגיטין אמרי' דל' הולך במתנה לאו כזכי דמי ואמרי' התם גבי הולך מנה לפ' והלך ומצאו שמת יתן ליורשיו ואוקמוה בש"מ ופרש"י דש"מ הולך דידיה כזכי דמי ולפיכך יתן ליורשיו שהרי זכה אביהם בחייו ומדברי התו' שם ד"ה הא בש"מ משמע דפליגי ארש"י ז"ל ולא ס"ל דהולך בש"מ כזכי דמי וע' בזה בארוכה במחנה אפרים ה' זכייה סי' כ"ח:

סז

זרע ש"מ שאמר הבתים יהיו לזרעו. כ' בתשו' מעשה חייא סי' י"ג שהוא לשון מסופק שלפעמים כולל בנים ובנות ולפעמים בנים לחודייהו ואין מוציאין מיד היורש ע"ש הוטב:

סח

זמן כ' מרן הב"י בח"מ סי' ז"ן דכ"ש שכתוב בו זמן הוי כאלו אמר מעכשיו ע"ש ובכנה"ג ח"מ סי' הנז':

אות ח

סט

חזרה נשאל מהרשד"ם בי"ד סי' קל"א על ראובן שהי' א בא בדרך מצרים ואירע לו שחלל שבת מחמת סכנה וקבל עליו נ"ש ואמר הרי אני מקבל עלי נ"ש כו' שלא לבא עוד למצרים דרך יבשה. אם ל' לבא היא כונתו הליכה וחזרה ממצרים לצפת או הוא דוק' הביאה לבד אבל לא חזרה וכ' שם בסוף התשו' אחר שהביא תשו' הרשב"ץ על מי שנשבע שלא יעשה יין למכור ויש לו עכשיו קצת שהתחיל להקדים ועשאו קודם שישבע שאסור למוכרו אעפ"י של' השבועה הי' שלא יעשה וזה כבר הי' עשוי משום דאזלינן בתר כונת הנודר שנדר מחמת העלילה כו' וה"נ בלי ספק הדעת מחייב לילך אחר כונת הנודר דאף חזרה במשמע כ' עוד וזכר לדבר מאי דאמרי' בגמ' בכמה מקומו' הא תנא דבי ר' ישמעאל ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה ופרש"י בעירובין בפ' מי שהוציאוהו ז"ל אלמא אע"ג דלאו שיבה וביאה חדא מילתא היא כיון דתרוייהו משמע שבא מביתו לבית המנוגע דיינינן גזרה שוה מינייהו. ה"נ כיון שהביאה למצרים והחזרה לצפת ת"ו הכל דרך א' היינו ביאה היינו חזרה ע"כ:

ע

חזרה בפ' מי שאחזו דע"ה ע"א ת"ר ה"ז גיטך והנייר שלו אינה מגורשת ע"מ שהחזיר לי את הנייר ה"ז מגורשת מ"ש רישא ומ"ש סיפא א"ר חסדא הא מני רשב"ג היא דאמר תתן את דמיה ה"נ אפשר דמפייסי ליה בדמי כו' ש"מ דבתנאי בל' חזרה לאו להחזיר הדבר בעצמו דוקא וחזרת דמים נמי במשמע וע' בתשו' הר"ב עדות ביעקב סי' ס"ח עמד בחקירה זו ולא אתברר ליה וע' בתשו' הריב"ש ס"ס א' דכתב בפשיטו' דצריך להחזיר הדבר בעצמו וצ"ע וע' בכנה"ג ח"מ סי' רמ"ה בהגה"ט אות מ"ג ומ"ז ובתורת אמת סי' ס"ג:

עא

חזרה לדעת רש"י שייך אפי' לרשע מעיקרו דישוב מדרכו הרעה לדעת ר"ת לשון חזרה נאמר למי שהי' צדיק מעיקרו ונעשה רשע ע' בתוס' פ' הפועלים ד"ה אי בד"ת כך כו':

עב

חתניו כ' רבינו מוהרימ"ט בח"מ סי' כ"ג בשטר צוואת ש"מ שאמר והחנויות ישבו בהן חתני דל' אתני אחתניו הנמצאים קאמר ולא חתניו הבאים לאחר מכאן ומנא תימרא דחתניו דהשתא משמע שהרי באוכל נבלת עוף טהור כתיב והאוכל יכבס בגדיו ובזב כתיב והנוגע במשכבו כו' אלמא אין במשמע בגדיו בגדים שלבש לאחר מכאן. ועיין בספר משנה למלך הל' פרה אדומה ריש פ"ה הרבה להשיב על הרב בזה וע' בתשו' הרא"ש כלל צ"ו סימן ג':

עב ב
חתניו בלשון ב"א נכלל בכלל בניו מרדכי בפרק המפקיד סי' רפ"ב משם מהר"ם גבי כל המפקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד דל"ד בניו אלא ה"ה חתניו דבכלל בניו נינהו ועיין להרב בני אהרן סוף סי' פ"ה שכתב דאין קורין בן רק למי שהוא בנו ממה וע' במ"ש לעיל אות כ"ט:

עג
חוץ כתב הר"ב תורת אמת סי' רכ"ה דיש חילוק בין לשון ע"מ ללשון חוץ כי כשאומר לחברו מתנ' זו לך ע"מ כך וכך הוא כמתנה שאם לא יקיים התנאי תתבטל המתנה וחוזר ליורשיו אבל כשהוא אומר מתנה זו לך חוץ מדבר זה שלא ישתעבד לשום ב"א וכיוצא הוא כאומר שלעולם תהיה מתנתו מתנה לכל שאר הדברים חוץ מאותו דבר שלא יהי' לו שום כח בו ואף אם יעשה אותו דבר לא מפני זה תתבטל מתנתו והביא ראיה לדבריו ממ"ש הרא"ש והרמב"ן ז"ל מההיא דפרק המוכר בבן לוי שמכר שדה לחברו ישראל כו' ע"ש ותמהני דלא היה צריך להביא עצות מרחוק דתלמוד ערוך הוא בריש פרק המגרש באומר הרי את מותרת לכל אדם חוץ לפ' מפורש שם בהדיא דע"מ תנאה הוא וחוץ שיורא הוא ע"ש:

עד
חתימה ענין שבועה עלה בהסכמה הרב מקור ברוך חתימה דמ"ב דחתימה אינה כביטוי שפתים אבל בענין נזירות אם חתם במודה אני נטה להחמיר ע"ש בארוכה הסכמת רבו ז"ל:

עה
חיוב לשון חיוב בשטר מהני לענין מטבע שאינו נקנה בחליפין שאם כתוב בל' חיוב מהני מ"צ ח"א סי' אב"ג וסי' ס"ה דף רט"ו ועיין ב"ד בח"מ ריש סי' קי"ד:

אות ט

עו
טוב כתב מרן ז"ל בשם המרדכי שכ' בפרק מי שמת מי שהפקיד מעות אצל חברו וא"ל אם אמות תעשה בהם המוטב שיתנם ליורשים:

עז
טול בפרק התקבל ת"ר טול לי גטי שא לי יהא בידך כולן ל' קבלה הם וכ' ה"ה בפ"ו דגרושין וכתבו קצת מפרשים דדוקא שאמרה לי אבל אם לא א"ל אלא טול גיטי שא גיטי יהא גיטי בידך אינו מספיק ל' זה לקבלה ומיהו התקבל גיטי ממנו נרא' דמהני וכ"כ הרשב"א והרמב"ן ז"ל:

עח
טוב ראובן שהיה חייב לשמעון והמחהו אצל הגוי ולא רצה לקבל וא"ל ראובן אני אהי' לך טוב בעבור הקרן חייב מדין ערב בלשון זה תשו' מוהר"י וייל סי' פ':

עט
טובים מי שנתחייב לחברו בשטר ליתן לו בגדים טובים ממקום פ' ואח"כ בא לתת לו בגדים בינונים והלה טוען שצריכים להיות טובים ואלו הם בינונים ולא טובים העלה בתשו' דיכול לתת לו בינונים דגם הם נקראים טובים מדאמרי' בב"ב דס"ט א"ל לבר מדקלא פ' חזינא אי דיקלא טבא הוא שיורי שיירא אי דיקלא בישא הוא כ"ש הנך וכתב רשב"ם אי דיקלא טבא הוא כלומר מן הבינונית שטועים פירות קצת לחודיה שייריה כו' ע"כ ופי' רשב"ם מוכרח הוא דטבא דקאמר בגמ' היינו בינוני וכמ"ש מהרש"א ז"ל שם א"כ הרי דדיקלא טבא דקאמר בגמ' היינו בינונים תשו' צ"צ סי' י"א:

אות י

פ
כתיב בשטר יפים וטובים ר"ל דעוברים בין הסוחרים לחם רב סי' י' וי"ג וזה מסכים לדברי הרב צ"צ הנז':

פא
יאוש בפרק השולח דל"ט ע"ב אהא דאמרינן אמר נתייאשתי מפ' עבדי כו' כתב רש"י ז"ל נתייאשתי לשון הפקר הוא ע"כ אבל בב"ק דס"ו ע"א כתבו התוס' בד"ה כיון דבאיסורא אתא לידיה כו' מכאן משמע שלשון יאוש אינו כהפקר גמור דא"כ אפי' בתר דאתי לידיה באיסורא יוכל לקנות מן ההפקר והא דאמרינן בהשולח נתייאשתי מפ' עבדי דלא בעי גט אי אמרינן דהמפקיר עבדו יצא לחירות וא"כ גט שחרור לאו משום דכי מתייאש הוי הפקר אלא ה"ק כי היכי דבהפקר א"צ גט שחרור לפי שאין רשות לרבו עליו ה"נ כשנתייאש אין לרבו רשות עליו ע"כ:

פב
יאוש ל' זה אי מהני בחוב שי"ל על חבירו כתב מוהריק"ו שו' ג' בשם תשו' לרבינו בנימין ז"ל שכתב ז"ל ואפי' נתייאש ראובן מאותו חוב ואמר וי לחסרון כיס אין בכך כלום ואין זה יאוש לגבי חוב ע"כ וכ' שהסמ"ג והתו' ז"ל חלוקים עליו שהקשו דאמאי אצטריך קרא לפטור שטרות מאונאה וכן מפדיון הבן תיפוק ליה דאין קנין שטרות מדאוריי' אלא מדרבנן כדמוכח בפרק מי שמת ותירצו דאצטריך קרא להיכא שמצא שטרות לאחר יאוש ואח"כ מכר השטר לבעליו שהשטר יוצא על שמו דכה"ג הקנין דאורייתא כיון שהשטר נכתב על שמו ואהא אצטריך למעוטינהו מאונאה ומפדיון הבן ע"כ ש"מ דמהני

יאוש לענין חוב הפך דברי הרב ז"ל ושם צדד לתווך השלום ביניהם דגם הרב אזיל ומודה דמהני יאוש לענין חוב בדבר שסתמא הוי יאוש ע"ש ובתשו' מהרימ"ט ח"א ס"י:

פג

יהיו לפלוני לשון זה כתבו הרשב"א והר"ן ז"ל בפ"ק דגיטין בשם הירושלמי דלשון נכסי יהיו לפ' הוי לשון מתנה וכתב רבינו הר"ב כנה"ג סי' רנ"ג דהיינו דוקא בש"מ אבל לא בבריא ואפי' בש"מ דוקא במתנת ש"מ דהוי בכולה אבל במקצת שדין מתנת בריא יש לה לא הוי ל' מתנה דומיא דל' הנחה להרא"ש דבש"מ הוי מתנה ובבריא לא הוי מתנה ועיין במהרש"ך ח"נ סי' כ"ד ותשו' הרד"ך בית ל' ח"ב ועיין בספר נאמן שמואל דק"מ ע"ב מ"ש בזה ועוד ע"ש סי' קי"ג שהעלה לענין הלכה דאע"ג דלשון יהיו לפ' לשון מתנה וה"ה שיקח פ' מ"מ אם אמר יהיו ביד פ' בתורת פקדון קאמר ע"ש וע' בשי למורא סי' מ"ז דף נ"ג ריש ע"א:

פד

יושמו כתב מהרשד"ם בחא"ח סי' ל"ה על שטר ש"מ שכתוב בו יושמו מנכסיו נ' אלפים לבנים בריוח לישיבה פ' אם יש סמיכות בדברי הש"מ שכתב יושמו ולא כתב לשון נתינה או הנחה או חלוקה הנמצא בספרי הפוסקים וכתב ונראה בעיני שלשון יפה הוא ומועיל כה"ג כמו שמועיל לשון הנחה לדעת הרא"ש וכל הלשונות אינו מוכרח שימצאו בלשון הפוסקים וראוי לדון הענין כפי כונת המצוה ע"כ:

פה

יהנה פלוני מנכסי או יעמוד או יראה או ישען מבעיא בפ' מי שמת ולא אפשיטא וכתב מרן בס' רנ"ג דאפי' באומר נכסי לפ' שיעמוד בהן או שישען אינו כלום:

פו

יחלוק פ' בנכסי בפ' המוכר את הבית דס"ג פשיטא יחלוק יחלוק פ' בנכסי מתנה הוי וכ' מהר"ם אלשיך ז"ל סי' ד' דאע"ג דבאחר הוי לשון מתנה ליורש אפשר דהוי ל' ירושה ואפ"ה אם נתן לבנות בל' זה ואמר שאפי' אם תלד אשתו זכר שישארו הבנות בחלקן ולא ירש הבן ל' מתנה הוא ועיין בבני שמואל סי' נ"ט שכתב דלשון יחלוק הוי דוקא לשון מתנה ובתשו' הר"ב פרח מ"א סי' ס"ז דקל"ג ריש ע"א הביא תשו' הרשב"א בח"ב סי' רט"ו על מי שצוה לפני מותו שהי"ל בן א' הנקרא לוי ובן אחר הנקרא שמעון ומת והניח בן וב' בנות וצוה לחלוק הבתים שהיו לו לבניו שאלו לו ומי הם בניך וא"ל בני לוי ובני שמעון בני ורחל ולאה ובן הבת רוצה לזכות בחלק בנות הבן והן טוענות שלהן כיון לזכות לפי שאמר בני בל' רבים והשיב הרשב"א הדין עם הבנות כו' עד ועוד שמה שפירש ואמר שכונתו גם לרחל ולאה כל זה מורה שלא מכח ירושה קאמר אלא מכח

מתנה שהבנות אינן נוטלות מכח ירוש' ע"כ והוקשה להרב על דברי הרשב"א דלמה הוצרך להכריח שמכח מתנה קאמר ולא מכח ירושה דבנות אינן נוטלות בתור' ירושה ולמה הוצרך לכך והרי תיבת יחלוק הוא ל' מתנה כדאמרינן בפ' המוכר ותי' דל' יחלוקו משמע ב' פנים וכשהוא ראוי ליורשו אמרי' מכח ירושה קאמר וכל שאינו ראוי ליורשו אמרינן דודאי מכח מתנה קאמר עכ"ד ומתשו' זו ראיה לדברי הר"ם אלשיך ז"ל ומהתימה על הרב פמ"א שלא זכר תשו' זו של מהר"ם אלשיך וגם הרימ"ט ח"מ סי' ע"א הסכים בזה ועיין בתשו' תורת חסד סי' ר"ל עוד בענין ל' זה ובתשו' מהרי"א סס"י קצ"ד וע' בתשו' ס' בני משה סי' נ' ומהרא"ש סי' פ"ג דק"ה ע"ב בלשון לקחת בעד ירושה אי בוי ל' מתנה:

פז

יחסין או ירש בפ' מי שמת אהא דאמר ר"ש יטול יזכה כו' כולן לשון מתנה הן במתניתא תנא אף יחסין ויירת בראוי ליורשו ור"י בן ברוקה היא וכתב מרן סי' רנ"ג שכתב רבינו ירוחם ז"ל בשם הרמב"ן ביחסין וירש אם אינו ראוי ליורשו נוטלן משום מתנה ואם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה וצ"ע וע' בכנה"ג הביא להקת הפוסקים שדחו דברי רבינו ירוחם ז"ל וכ' שם בשם מהרשד"ם ח"מ סי' שנ"ו דאפי' לדברי רבינו ירוחם ז"ל בלשון מנחיל פשיטא דלא אמר כלום דלא הוי ל' מתנה כלל דבפ' נחל ות נחלה כתיב לראוי לירש וכמו שמבואר במקרא:

פח

יטול פ' כל נכסי יזכה יחזיק יקנה כולן ל' מתנה הן פ' מי שמת דקמ"א וכתבו התוס' ז"ל שם ד"ה ולימא ליה תימא דאמאי נקט כר"י בן ברוקא דאפי' רבנן מודו דבלשון מתנה מועיל וי"ל דכיון דראוי ליורשו והוא לא הזכיר ל' מתנה א"כ בירושה קאמר ע"כ ש"מ דס"ל להתוס' ז"ל דאע"ג דלאחר לשון יטול לשון מתנה הוא ליורש לשון יטול הוי ל' ירוש' ומכאן סייעתא לתשו' מהר"ם אלשיך שכתבנו לעיל בל' יחלוק שכ' בסי' ד' דאע"ג דבאחר הוי לשון מתנה ליורש אפשר דהוי ל' ירושה ודוק ועיין במהר"ם אלשיך סי' י"ב מה שכתב בל' יקח פ' דהוי כמו יטול ע"ש:

פט

יפול שטר ש"מ שכתוב בו יפול כך וכך לאחיו הזכרים יפול אין זה ל' מתנה אלא ל' ירושה כמו אשר תפול להם בנחלה כמ"ש הרא"ש כלל פ"ד סס"י ה':

צ

ישלחו לפ' כת' הרד"ך בית ל' ח"ב דל' ישלחו הוי כאומר תנו עש"ב:

צא
יד כתב הרשב"א בתשו' סי' אלף ר"ז דאף דלשון יד בל' תורה לאו דוקא כמ"ש ונתן בידה ומתגרשת ע"י אביה ושליח קבלה נמי משויא דהוי בכלל ונתן בידה מ"מ לשון תורה לחוד ול' הדיוט לחוד ואם אמר תן גט זה ליד אשתי קפידא הוי ובעינן בידה דוקא וע' בזה במהראנ"ח ח"א סי' צ"ט ובתשו' הרשב"א סי' אלף קנ"ד הביאה מהרימ"ט ח"מ צ"ז:

צב
יוצאי חלציו. כ' מור"ם ח"מ סי' רמ"ז ורע"א לענין צוואה דבכלל ל' יוצאי חלציו זכרים ונקבות כל דלא אמר ליורשין ע"כ:

צג
יחד כ' הריב"ש סקפ"ה ראובן שכ' לבנו ולאשתו בית וכ' דלא יגבו אלא שניהם ביחד ומת הבן יכולה אשתו לגבות כתובתה ממתנה זו דל' יחד שכ' לא בא למעט אם מת הא' אלא שלא יגבה כל א' המחצה:

צד
יחוד כתב הרלנ"ח סימן ז"ך בשם מהר"י בי רב ז"ל דהאוסר ע"ע הנאת תשמיש אשתו דאין יחוד בכלל האיסור ע"ש בסוף הסי':

צה
יין כ' מהר"ש הלוי בח' א"ח סי' י"ב על מי שנשבע שלא לשתות יין דמותר במי צמוקים הנק' שורביט. ואע"פ שנק' יין לענין ברכה שמברך עליו בפה"ג ואו' עליו קידוש היום משום דשפיר מקרי יין לקדש עליו וחמרא מעליא הוא כמ"ש הריב"ש סימן ט' דיין צמוקים שיצא מהם לחלוחית כשמעצרים אותם דמקדשי' עליו ע"ש עכ"ז אינו נק' יין לענין נדר ושבועה דבנדרים אזלינן בתר ל' בני אדם ובל' בני אדם לא מקרי יין:

צו
יכול כ' הרא"ש כלל פ"א סי' א' על ראובן שנתן ממונו לב' בניו והטיל תנאי במתנתו ע"מ שלא יוכל א' למכור דבר מכל אלו הקרקעות עד שיהיה לקטן ך' שנה ועמד הגדול ומכר קודם שיהיה לקטן ך' שנה. כתב בסוף התשובה דאם היה התנאי כפול או כ' בסוף השטר וקנינא מיניה כחומר כל התנאים העשוים כתחז"ל כמו שרגילין לכתוב בכל שטר שיש בו תנאי הרי התנאי, קיים והמעשה בטל כיון שעבר על תנאו ומכר חזרה המתנ' אצל אביהם וירשו ב' אחים כו' ואע"פ שכתוב בשטר ע"מ שלא יוכל א' מהם למכור ואין כתוב ע"מ שלא ימכור האי ע"מ שלא יוכל למכור כמו ע"מ שלא ימכור הוא מידי דהוה אלא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וכן לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך שכולן פי' אינך רשאי וה"נ הכא וע"כ אתה צריך לפרש כן ע"מ שלא ימכור ואם ימכור

תהא המתנ' בטלה ואינך יכול לפרש ע"מ שלא יוכל למכור ואם ימכור תהא המכר בטל והמתנה קימי דד"ז אין כח בידו להתנו' דאם המתנ' קיימת יעשה בה מה שירצה ע"כ:

צז

יום כתב מרן הב"י בי"ד סימן רכ"ח דף רע"ג ורע"ד בשם תשו' הרשב"א שכתב אם נשבע לפרוע לזמן פ' או להשיא בתו לזמן פ' אף שעבר הזמן חייב עדיין מכח השבועה אבל אם נשבע לעשות הדבר ביום פ' אם עבר אותו יום תו ליכא עליה חיוב שבועה ולוקה על שעבר על שבועתו ע"כ ולכאורה קשה מהבין זו לזו וכתב הרב פ"מ ח"א ס"ס ה' דיש לחלק אם לשון הנשבע בקביעות הזמן היה בלמד לזמן פ' או ליום פ' אז הוא הוכחה שהם ב' דברים וב' חלוקות הא' הוא שבועת הענין מצד עצמו והאחר הוא לקביעות הזמן לזרז הפרעון ואם כן אם קביעות הימן עבר עדיין שבוע' הפרעון מצד עצמו קיימת אבל כשנשבע לפרוע ביום פ' בבי"ת הכל דבר א' ושבועתו אינה אלא על עצומו של יום כי הבי"ת מורה על כך וכן הדין כשנדר ואמר ללכת בשנה זו לא"י ובשנה ההיא הי"ל אונס אם עבר השנה ולא נתקן האונס אף אם נתקן אחר כך כבר נפטר מנדרו כיון שאמר בשנה זו כי הבי"ת של בשנה מורה על עצומו של שנה תהי' עכ"ד וכ"כ הט"ז בי"ד סי' רכ"ח סק"ן ועיין בכנה"ג י"ד סימן הנז' הגה' ב"י או' שכ"ט ועיין בתשו' ס' אמונת שמואל מ"א שכתב על מי שנשבע לקהל לחזור לעירו אחר כלות ששה חדשים והיו סכנ' דרכי' והיה רוצה להפטר שכבר נפטר מהשבועה מהדין ולאו כל כמיניהו להאריך לו הזמן שיעמוד בחיובו העלה שם הרב שלא נפטר מהשבועה ועדיין היא רובצת עליו לפי שמשמעות ל' אחר כלות הששה חדשים הוא כל יום ויום כשיתוקן הדרך הוא אחר כלות ששה חדשים אם לא מפני הסכנה, ובעיקר דברי הרשב"א שכת' דלוקה על שבועתו ק"ל שהרי קי"ל לשאב"מ אין לוקין עליו ובהדיא כתב הרמב"ם ספ"ג מה"ש דאם אמר שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלו דאינו לוקה הואיל ולא עשה מעשה וכעת צל"ע ואין הפנאי מסכים עמי לחפש בספרים. ואפשר לומר דלוקה דקאמר היינו מ"מ וכמ"ש מרן בסי' א' לח"מ ככתוב אצלנו בל' חכמים אות למד בלוקה סי' ב' יע"ש:

צח

ישיב כתב הרד"ך בית י' הבעל שהתנה שאם תמות אשתו בלא בנים שישיב ויחזיר הנכסים לאביה ל' זה אינו ל' המועיל למתנה ע"ש:

צט

יתומים כתב הרא"ש כלל פ"א סי' ו' על מי שאמר יחלקו ב' אחיותי ויתמיהן דזכרים ונקבות בקטנים וגדולים הכל קרויין יתומים דלא מצי' חילוק בל' יתומים שיצאו גדולים מן הכלל אלא שיש מקומות שתקנו חכמים תקנה דלא שייכא בגדולים כגון אין נזקקין

לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהם אבל סתם יתומים משמע בין גדולים בין קטנים וההיא דבעי ר' אחדבוי בפרק הנזיקין יתומים שאמרו גדולים או קטנים אמתני' דאין נפרעי' מנכסי יתומים התם משום דיהיב טעמא למילתיה תקנתא הוא דעבוד רבנן ליתמי לקטנים עבוד לגדולים ל"ע והתם נמי מסיק והלכתא יתומים גדולים ואצ"ל קטנים בין לשבועה בין לזבורית ומצי' יתמי בתלמוד שהוא דוקא גדולי' בב"ב דף קע"ד ההוא ערבא דיתמי דפרעיה למלוה מקמיה דלודיעינהו ליתמי משמע הא אודיענהו ליתמי היו היתומים עומדים בדין עם המלוה או עם הערב אלמא יתומים גדולים נינהו אלא ודאי גדולים וקטנים הכל בכלל יתומים זולתי מקומו' ידועים בתלמוד שמוכיח דמיירי או בגדולים או בקטנים ע"כ. ומרן הב"י ז"ל בסי' רמ"ז כתב דהרשב"א סי' תתקס"ג חולק עליו במה שכתב דזכרים ונקבות בכלל יתמי ע"ש:

ק

יתומה נשאל הר"ש אבואב ז"ל סי' ז"ך לנודר בעת צרה לינשא ליתומה א' אם יצא י"ח לינשא ליתומה שי"ל מעות לנדונייתה או קיים נדרו או לא והשיב כי אף כי בל' תורה כל אלמנה ויתום לא תענון כולל אפי' אלמנתו ויתומיו של מלך וכן לאו דלא תחבול בגד אלמנה הויין בין עניה ובין עשירה. מ"מ בנדרי' הלך אחר ל' בני אדם והנודר בעת צרה שסתם דעתו על עניה לעשות עמה צדקה וחסד כיון שאין לה תובעים וכן משמע להו לאינשי לא טל אות' שיש ספק בידה להנשא לכל מי שתרצה ע"כ ע"ש עור באורך בזה:

קא

ירקות. בל' תורה ירקות סתם ירקות גינה ושדה ירקות משמע, אבל בלשון אדם ירקו' שדה אינן קוראין סתם כי אם בשם לווי ירקות שדה נדרים דנ"ג ע"א:

קב

ידור פ' בבית דקי"ל דבר שאין בו ממש ולא קנה. כתב בס' דברי ריבות שאם כתב בל' יזכה ידור הרי הוא כל' תנו הבית לדור בו דלישנא יתירה לטפויי אתא ע"ש סי' קי"ט שכתב דכל שנכנס בתוך הבית אחר הצוואה וידע הש"מ הודה ודאי דבית לדור קאמר וכשמת הש"מ כת' מהרשד"ם סי' שכ"ג כיון שהיה דר כבר בבית גוף נתן לו ומהרש"ך ח"א סי' קע"ז חולק על זה:

אות כ

קג

כתבו ותנו כתב הרב פ"מ ח"א סי' ל"ד דיש חילוק בין אומר כתבו ותנו לאומר כתבו וחתמו דבכתבו ותנו כיון שתלה הנתינ' בכתיב' אז הוא דאמרי' דלא גמר להקנות אלא

בכתיבת השטר אבל בכתבו וחתמו כונתו הי' לזכרון בעלמא ובסוף דבריו כ' וזכורני חולקים בזה האחרונים ולעת כזאת איני זכור ע"ש:

קד

כי אם. כ' בתשו' שבות יעקב ח"א סי' קמ"ט על שטר שכתוב שראובן לא ישתמש בתנור של שמעון כי אם מערב שבת לע"ש אם רשאי ראובן להשתמש בו לצורך סעודת ברית מילה וכיוצא כי שמעון טוען שאין לו זכות לאפות כי אם מע"ש לע"ש כמו שכתוב בשטר. והשיב דאע"ג דבל' תורה ל' כי אם לאו דוקא כדאמרינן פ"ק דברכות די"ב תניא א"ל בן זומא לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח והלא כבר נאמר הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בנ"י מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה כו' אמרו לו לא שתעקר יצ"מ ממקומה אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר ויצ"מ טפל כיוצא בו אתה אומר לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך לא שתעקר שם יעקב ממקומו אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו כו' הנה דאע"ג דכתיב כי אם אפ"ה יש בכלל אף מה שאין בפרט אלא שהפרט עיקר ושאר הדברים טפלים. מ"מ הדין עם שמעון דלשון תורה לחוד ול' בני אדם לחוד ובשטרות הולכים אחר ל' בני אדם כנדרי' כמפורש בח"מ סס"י מ"ג אלא דהיכא דלא מצי' בפי' שיש חילוק אמרי' אדרבא דברה תורה כל' בני אדם ע"ש ובח"ב ס"א:

קה

כל כתב מהריק"ו שורש י' על שטר שהי' כתוב בו סטר הבעל את אשתו מכל תביעות שרצה דיין א' לומר דהכונה בתביעות הנמשכות מתביעות הגוף הנז' בשטר קאמר ואף שכתוב מכל תביעות ומכל ערעורים אין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בו חוץ וכתב הרב ז"ל אין זה ענין כאן כלל חכמה אנפי חדא דדוקא בדברי התנאים נאמר מפני שהיו שונים דרך קצרה ולא יכלו לבאר כל הצורך לפעמים וגם בדברי התנאים אין אומרים כן אלא ע"י הדחק היכא שאין לנו תי' אחר אבל אם הי"ל תי' אחר היינו מתרצים שהרי בכמה דוכתי' מקשה ותו ליכא והא איכא כו' ולא משני אין למדין מן הכללות משום דאית ליה שנויא אחרינ' לא דחיק נפשיה וכ"ש בל' השטר דכיון דיש לפרש ל' ומכל תביעות דמכל דוקא הוא מאי שייך לומר דלא דוקא ועוד דחזקה גמורה הוא שאין אדם נותן פתחון פה לבעל הדין לחלוק ולא נחית לספקא על חנם ע"כ ומהראנ"ח ז"ל חלק ראשון סס"י מ' כתב ז"ל ואפי' היכא שכתב בשטר ל' כל אין כוללין בו אלא דברים דשייכי באותו ענין ע"ש:

קו
כלל ופרט דאמרינן בכל דוכתא אין בכלל אלא מה שבפרט כ' מרן הב"י ח"מ סי' ס"ו מחודש מ"ט ז"ל ונ"י כתב בריש פ' הספינה האומר נתתי או שיעבדתי נכסי מקרקעי ומטלטלי אע"ג דשטרות בכלל נכסי אין שטרות בכלל שאין בכלל אלא מה שבפרט וצ"ל מקרקעי ושאר נכסים וכל שיעבודא הריטב"א וכל רבותיו ע"כ ועיין בכנה"ג ח"מ סי' רמ"ח:

קז
בכלל. כ' מהרימ"ט סי' ק"ז על חיוב נוסף שנתחייב ראובן לשמעון שאם יזדמנו לו מעות קודם הזמן המוגבל לפרעון שיפרע לו ואמר לו גם זה בכלל השבועה ודברים אלו היו אחר שעה א' שתקע לו כפו השיב הרב ז"ל דכשנשבע בשם או בכנוי ואמר אח"כ בכלל השבועה ולא הי' תוך כדי דיבור שיש בדבר להקל ולהחמיר והדבר שקול וצריך הכרע אך בנדון דידיה שהיה תקיעת כף בודאי דלא מהני מה שאמר גם זה בכלל השבועה לאסור אם לא בשעת מעשה ממש או לכל הפחות תוך כ"ד אבל זה שעבר עליו שעה א' וד, לא חל עליו מה שאמר גם זה בכלל השבועה ואינו נכלל בכלל השבועה:

קח
כל הזן אינו מפסיד. כתב בטי"ד סי' רכ"א ראובן שאסר נכסיו על שמעון מותר לומר כל הזן אינו מפסיד אבל אסור לומר כל השומע קולי יזון לפ' דכיון שהוא ל' ציווי הוי שלוחו עיין מכתב אליהו די"ג ע"ב ורשב"ם כתב שאפי' אם אמר אם תזון לפ' לא תפסיד נמי אסור אע"פ דאינו ל' ציווי דכיון דאומר ליחיד נר' כשלוחו אבל כשאומר לרבים כל הזן אינו מיחד שום אדם להיות שלוחו ע"כ והוא גמ' ערוכה בריש פרק המדיר. ומכאן דן מהרשד"ם ז"ל בח"מ סימן ל"ח למי שנתחייב בשטר לפרוע לכל מי שילוה לשמעון סך מה דכל שלא שיעבד עצמו בל' ציווי ולא ייחד אדם לא משתעבד שהרי גבי מודר הנאה כיון דליכא ל' ציווי למר כדאית ליה ולמר כדאית לי' לא מתחייב ולהכי שרי א"כ גם המשתעבד בל' דליכא לא ל' ציווי ולא ל' יחיד לא משתעבד. ובתשו' תורת אמת סי' קכ"ב חולק עליו ע"ש וע' בספר מחנה אפרים ה' ערב ועיין בתשו' הרא"ש כלל ס"ח סי' ט' בשטר שלא הוזכר בו שם המלוה:

קט
כל נכסי כתב מרן הב"י ח"מ סימן פ"ו מחודש מ"ט עלה דאמרינן ש"מ שאמר שט"ח שיש לי על פ' נותן לפ' ולא אמר הוא וכל שיעבודיה לא קנה דהאומר בלשון כל נכסי לפ' קנה השטרות אף שלא אמר הן וכל שיעבודן דל' כל נכסי כאלו פי' לו הן וכל שיעבודם ע"כ ועיין בזה בתשו' פרח מ"א סי' נ':

קי

כל כתב הרב משפטי שמואל סימן מ"ה על האומר לחבירו כל מה שתתן לפ' אערב לך אפי' לדברי הגאונים ז"ל דסברי דאדם משתעבד בדבר שאינו קצוב היינו דוקא באותו הפעם הוי ערב לא בפעם אחרת ולשון כל מה שתתן אערב לך חוזר אל כמות הסחורה לא אל הזמן ע"כ וע"ש:

קיא

כסף ושוה כסף כ' הרב פ"מ ח"ב סי'. דשטר מתנ' שכתב בו כסף ושוה כסף דכסף היינו מטבע ושוה כסף היינו תכשיטי כסף וכיוצא ואינו נתנה בקנין סודר ונטל שטר המתנה כמו שכתב המרדכי דמקנה לחברו בקנין סודר קרקעות ומטלטלין ומעות י"א דדמי לקני את וחמור עש"ב ובס' מטה אהרן ח"ב סס"י א' ועיין בתשו' בני אהרן סי' ק"ט דף קי"א ע"ג דלשון הן כסף ושוה כסף מורגל בפומייהו דספרי מתא כי דרכם לנטות אל המליצה וכותבים הן כסף על כלי כסף ממש ושוה כסף על דברים מרוקמים מכסף ע"ש:

קיב

כח כתב הריב"ש ז"ל סי' קכ"ה ז"ל ועתה יש לעיין במ"ש אחר כתיבת הגט קודם נתינתו כשהיה בוכה דודו על נתינת הגט וא"ל מה צורך לבכות אני נותנו בכח בז"הל יש לספק אם הוא ביטול הגט או אם הוא מודעא על נתינתו שאם ל' אני נותנו בכח הוא ביטול הגט לדעת הרמב"ם אין לו תקנה לגרש בו לעולם ואם יפורש הל' הזה במסירת מודעא ויש תקון בביטול מודעות שעשה סמוך לנתינה ושקיל וטרי הרב שם והעלה דאעיקרא דדינא אין בלשון הזה לא ביטול ולא מודעא בב' אופנים א' דכיון דלא מסר דבריו לעדי' אינו אלא פטומי מילי והב' דכיון שהוא עצמו ביאר דברים שאינו אלא ביטול ולא מודעה לו שומעים והפה שאסר כו' ועיין בב"י אה"ע סימן קל"ד כתב נדון זה מ"ש בנדון זה בשם הרשב"ץ ועיין בספר מכתב אליהו דקל"ב ע"ב:

קיג

כפייה כ' הריב"ש סימן ר"ן על שטר מתנה שנתחייב ראובן בשטר המתנה בכח נדוי וקנס לכוף את בנו כשיגדל להודות ולהתחייב במתנה ההיא כתב ז"ל מה שטוען ראובן שכבר איים על בנו והפחידו שלא יירש בנכסיו ולא קבל ממנו ושהוא נפטר בזה דכפייה בדברים אשכחן כההיא דפ' נערה שנתפתתה. הא ליתא כי מי שי"ל לכוף לאחר לעשות איז' דבר אין לו התנצלות בכפיית דברים בלבד דבדברים לא יוסר עבד דהכי אמרינן בסוף המדיר כי מקשינן למ"ד נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה כופין אותו להוציא ושני רנב"י ל"ק הא במילי הא בשוטי ומתקיף לה רבא בדברים לא יוסר עבד אלא אמר רבא הא והא בשוטים כו' אלמא בכל מקום שנזכר כפייה לעשות דבר פ' אין

כפיית דברים כלום וההיא שפירש ר"ת שנייא הוא שנא' הלשון ההוא על מעשה שנעש' שאפשר שהכפיי' ההיא היתה בדברים לבד ונק' כפייה שהועילו הדברים ההם ככפייה גדולה באחר ע"כ:

קיד

כף הדמיון כתב מרן הב"י ח"מ סי' ת"ך דכל האומר לחבירו כממזר דינו כקוראו ממזר ע"כ וצ"ל דאע"ג דבכל דוכתא אמרינן כף הדמיון היה ה' כאויב ולא אויב ממש היתה כאלמנה ולא אלמנה ממש הכא שאני שכונתו לומר פסול לבא בקהל כמו ממזר דמשום זילותא הוא והא איכא וזה פשוט:

קטו

כתיבה אם בכלל לשון כתיבה חתימה נמי בכלל ובעל שאמר כתבו גט אצ"ל ג"כ חתמו דבכלל כתבו הוי חתמו דעת מרן הב"י סי' ק"ך באה"ע דאין חתימה בכלל כתבו ע"ש וע' בזה בס' בני יעקב דקמ"ז ובספר פר"ח הל' גיטין חלק על דברי מרן ז"ל:

קטז

כתובה כתב רבי' מהרימ"ט חאה"ע סי' פ"ד על האומרת שהיא נותנת במתנה כתובתה לאביה דהיינו נדונייתא דמקרי כתוב' כדאמרינן בפרק נערה שנתפתתה הלך האב עם שלוחי הבעל אע"פ שכתובתה בבית בעלה מתה אביה יורשה אלמא כתובתה היינו נדונייתא שהיא מכנסת לו והכי אמרינן שם בפ' נערה דתקנו מזונות תחת מעשה ידיה וקבורתה תחת כתובתה ומאי כתובה נדוניא שהכניס' לו כדפרש"י ולא מנה ומאתים כדהכריעו התוס' דהא ארוסה דאית לה כתובה ולית לה קבורה מבעל' וכבר דאינו לראשונים שנחלקו אם נצ"ב הם בכלל כתובה בכל מקום שהרמב"ם ז"ל סי"ז מה' אישות כתב שאין נצ"ב בכלל כתובה בכל מקום אלא נצ"ב נדונייא שמם והרמב"ן ז"ל כ' דנצ"ב בכלל כתובה היא. והרשב"א הטיל פשרה ואמר דכל דמחמת לישנא קאתינא עלה כגון שאמרה כתובתי מכורה לך או מחולה לך הנדונייא בכלל שהלשון כולל אותם אבל לדינא בכל מה שאין הלשון גורם אין הנדונייא בכלל העיקר כמו שהאריך בזה ה"ה ז"ל שם ועיין בתשו' הרב יחיאל באשאן ז"ל סי' ק"ז ובתשו' הרלב"ח סי' ל"ו דנ"א ע"ג ורבי' הרב כנה"ג ז"ל באה"ע סי' צ"ג הג"הט אות ל"ו כתב בשם תשו' מהר"י ווייל ז"ל סי' י"ט ז"ל המוחלת כתובתה לבעלה סתם אין במחילת' זו אלא עיקר ותוספת אבל, לא הנדוניא אלא א"כ אמרה בפי' אני מוחלת כל מה שכ' בכתובה ע"כ וצ"ע:

קיז

כף הדמיון כתבתי בלשון חכמים דיש חילוק בין לשון תורה ללשון בני אדם וחילי מתשו' הרשב"א ע"ש ונ"מ דמי שהתנה עם חברו לעשות לו מלאכה פלונית כמו שעשא' לפ'

דבודאי להשואה גמור' קאמר ומחוייב הוא לעשותה כדמות' כצלמה בצביונ' ובקומתה דהכ"ף בל' ב"א השואה גמורה היא אבל ראיתי להרב מ"מ ח"ג שהאריך והרחיב ועלה בידו דאף בלשון בנ"א לאו השואה גמורה קאמר יע"ש מסי' כ"ו והנמשך עד סוף סימן ל"ב:

כל דבר שהיה בכלל וכל שלא היה בכלל

אות א

קיח
ארוסה טב למיתב טן דו דאמרי' בכל ארוכה דוכתא וחוב הוא לאשה גט אפי' אינה נשואה לו אלא ארוסה ישנה בכלל זה וכ"ש ביבמה הזקוקה לו הרא"ם ח"א סי' ס"ז והרד"ך בית ט' חי"א כ' דאפי' טן דו דמשומד ישנו בכלל זה:

קיט
איסור דלא תחרוש על רעך רעה דדרשי' בשילהי גטין ביושב עם אשתו ודעתו לגרשה לא על ביאה בלבד אמרו אלא אף שימוש בעלמא ישנו בכלל איסור זה וצריך להודיעה ואם תתרצה לשבת תחתיו תשב. תומת ישרים סימן רל"ט:

קך
איסור דמכירת ספר תורה אם לא במקום שהתירו אפשר דאשה אינה בכלל איסור זה כיון שאינ' מצווה על כתיבתו מהראנ"ח ח"ב סי' ס"ד:

קכא
אב ורב דקי"ל דאבידת רבו קודמת היינו דוקא כשהרב לומרו בחנם אבל אין בכלל דין זה כשאביו או אחר משכיר לו רב דודאי אבידתן קודמת לאבידת הרב כנה"ג ח"מ סי' רס"ד:

קכב
ארבע אמות של אדם קונות לו לא אמרו רק בג' קניינין בזוכה מן ההפקר ובנכסי הגר ובגט אשה אבל שאר קניינין אינן בכלל זה כנה"ג ח"מ סי' רס"ח בשם תשו' כ"י להרדב"ז ז"ל:

קכג
אשה שאמר לה בעלה שתעשה בבגדיה ותכשיטי' מה שתרצה אין בכלל לשון זה מתנה ואם נתנה לאחר במתנה אין במתנתה כלום תשו' הרא"ש הביאה מהריב"ל א"ה כלל י"ב דצ"ה ע"ג:

קכד
אין אדם עושה דין לעצמו אין ת"ח בכלל דין זה ועביד דינא לנפשי' עיין מהרד"ך בית כ"ב חי"ג:

קכה
אמירה לגוי שבות רמיזה לגוי נמי בכלל השבות תשו' הרדב"ז סי' קל"ב:

קכו
אבידה שאמרו גבי שומר שכר דחייב יש בכלל חיוב זה אפי' אבידה קרובה לאונס כל שאינו אונס גמור מהריק"ו שו' ק"ד ועיין הרשד"ם ח"מ סי' ר"ך:

קכז
אחריות ט"ס הוא שעבוד מטלטלי נמי בזמן הזה בכלל זה ואע"פ שנא נכתב כמו שנכתב דמי מוהריק"ו שו' קפ"ג והרא"ש כלל ע"ט ס"ג:

קכח
אין אונאה לקרקעות המחובר לקרקע נמי בכלל זה עיין בח"מ סי' רל"ב פרטים לזה:

קכט
אב שחייב להשיא את בנו אשה אין האם בכלל חיוב זה הרד"ך סי' י"ז ח"י בשם הר"ן פ"ק דקדושין דמש"ה לא אבעיא לן התם גבי להשיאו אשה מיהו מנ"ל דלא מיפקדא דסברא הוא דפטורה כיון דאיהי לא מיפקדא בפ"ו ושם הביא עוד בשם הר"ן ז"ל דבכלל מ"ש דאב חייב להשיא את בנו דבת נמי בכלל חיוב זה והוא פשוט מקרא דקחו נשים והולידו בנים וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים:

קל
אב דקי"ל אב שהשיא את בנו הגדול בבית דקנאו דוקא באב אמרו ואין האם בכלל זה מהרש"ך ח"ב סי' פ':

קלא
אחריות מי שקבל עליו אחריות נכסים אף אחריות שטרי חובות בכלל ואם כתוב בשטר שקבל כל הנכסים שבמקום פלוני ושקבל החובות ואחריות נכסים עניו אין אחריות שט"ח בכלל מהרש"ך ח"א סי' ק"פ:

קלב
אחריות שביה אונס דלא שכיח הוא מוהריק"ו שו' ז' וכתב הרב בתשו' בצלאל ז"ל סי' ל"א דהיינו בשביה או תפיסה שנעשה ביבשה בעיר מושב ע"י מלך ושר אבל המקבל עליו אחריות ספינה ההולכת בלב ים כל דקביל עליה כל אונסא דמתייליד בה סגי ואונס שוללים בכלל דכה"ג ודאי הו"ל מילתא דשכיח ע"כ עוד בתשו' משפטי שמואל סי' כ"ד מצאתי ז"ל המקבל עליו אחריות ים ושוללים ולא אחריות אחר וקפצה רוח סערה על הים והסוחרים השליכו הנכסים לים כדי להקל אין זה בכלל האחריות שקבל דלא קבל עליה אלא אם תטבע הספינה או תשבר או שוללים דאז הוי אחריו' גמור ע"כ ועיין בתשו' מהרשד"ם ח"מ סי' ר"ך והא דאמרי' דאונסא דלא שכיח לא קבל עליה היינו כשקבל עלין

סתם כל אונס שיארע אבל אם אמר שלא יטעון הוא שום טענת אונס בעולם היא כלל הכללים ואפי' אונס דלא שכיח לא מצי טעין מהר"ם אלשקאר סי' ל"ב. וכ' רבינו המאסף דמ"ש הרשב"א בתשו' שהביאה מרן סימן רכ"ה שאפי' כתב שהוא מקבל כל אונסים שבעולם אין אונס דלא שכיח בכלל. אינו חולק ע"ז דאינו דומה לכותב שהוא מקבל כל אונסים שבעולם לאומר שלא יטעון שום טענת אונס בעולם ע"כ. עוד כ' הטור ח"מ סי' רכ"ה בשם הר"מ דבכל תנאי שבממון נמי אומדין דעת המתנה ואין כוללין באותו תנאי אלא דברים הידועים שבגללן היה התנאי והם שהיו בדעת המתנה בעת שהתנה ומצאתי בכנ"ה בשם מהר"א גאליקו ז"ל דלאו דוקא בתנאי לחודי' אלא אפי' נשבע אמרי' דאין כוללין באותו תנאי אלא דברים שבגללן היה התנאי דאין השבועה חלה עליו. וכ' הרב ז"ל דיש ללמוד מזה למ"ש מוהריק"ו בשו' ז' דאין כוללין באותו תנאי אלא מילי דשכיחי נראה דאפי' נשבע אמרי' דלא חלה השבועה על מילי דלא שכיחי. ומהרשד"ם ח"מ סי' ל"ג כ' דע"כ לא קאמר הרמב"ם דאין כוללין בתנאי אלא דברים שבגללן היה התנאי אלא בלוקח שבא להוציא מיד המוכר וכל שיש ס' אין כוללין דהמע"ה אבל במי שהוא מוחזק כוללין התנאי. וכ' הר"ב כנה"ג ז"ל שלא כתב מהרשד"ם אלא בדברים שאפשר להבין שנכנס בתוך התנאי דכיון דהדבר ספק המע"ה אבל היכא שהתנאי שהתנה אינו בל' סתום כדי שנאמר שאף זה נכלל אפי' שהוא מוחזק אין כוללין אותו בתוך התנאי:

קלג

אתרא כולל בלשון הש"ס עיירות הרבה כנה"ג בשם מוהריק"ו שורש קע"א:

קלד

אסור שאמרו אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה לאו דוקא נשואין אלא אף קדושין בכלל האיסור אף שאין הנשו' אלא כשתגדיל מהר"י מינץ ס"ב:

קלה

אחריות שומר שאמר ע"מ שלא אתחייב באחריו' לדעת המרדכי ז"ל אף פשיעה ר"ל בכלל התנאי ומהרימ"ט בח"מ סי' קי"ו חלוק עליו וס"ל דאין פשיעה בכלל תנאי דע"מ שלא אתחייב באחריות ע"ש:

אות ב

קלו

בגדים כתב הר"ב תורת אמת סי' ק"י דאע"ג דאמרינן בפרק מי שמת מטלטלי לפ' כל מיני תשמישתיה קני. בגדי בניו ואשתו אינן בכלל והרב כנה"ג כתב בשם הר"א גאליקו ז"ל דמעות בעין אינן בכלל מטלטלין והמבי"ט ח"א סי' ק"ה כתב דאין ספרים בכלל מטלטלין אם אמר כל מטלטלי לפ' ומרן הב"י ס"סי ס"ו ח"מ כ' בשם תשו' הרשב"א שכ'

ז"ל דבר פשוט הוא דשטרי חוב אינן בכלל מטלטלי דשטרות לא קרי אינשי מטלטלי והתוס' ז"ל פ"ק דבב"ק די"ב ד"ה אנא מתניתא ידענא כתבו אע"ג דבכל דוכתא עבדים כקרקעו' מ"מ בלשון בני אדם עבדים בכלל מטלטלים הם כיון דניידי וכן אמרי' בפ' המוכר את הבית גבי הא דקתני היה בה בהמות ועבדים כו' שאני מטלטלי דניידי ממטלטלי דלא ניידי:

קלז

בזוי תלמיד חכם יש בכלל בזוי מי שאינו בא לשמוע הדרשה מהת"ח וכ"ש אם היה דורש וגער בו והפסיקו הרד"ך בית כ"ב ח"ז וי"ד וכמה פרטים שישנן בכלל בזוי ע"ש:

קלח

ב"ד אביהם של יתומים היה מי שרצה לומר דהיינו דוקא במה שנעשה בפני ב"ד אבל כשלא נעשה בפניהם אינו בכלל זה ומהרשד"ם בח"מ סי' ס"א דף נ"ג ע"ג דחה דבריהם וכתב ודברי תימה הם דא"כ נימא דאין ב"ד אביהם של יתומים במלוה שהניח להם אביהם ועוד פוק חזי מה דנהיגי כ"ע כי אין אפטרופוסים הולכים לעשו' מעשה היתומים לב"ד וכשהלכה רופפת בידך פוק חזי מאי עמא דבר:

קלט

בניו ובני בניו בלשון זה נכלל דור רביעי ויותר המבי"ט חלק ב' סימן כ"ח ועיין לעיל אות בן בן בנו כו':

קמ

בית שאמרו בנה בית חתנות לבנו הגדול קנהו בכלל הקנין הוי בית תבשיל וכיוצא בו מתשמישי הכרחיים לבית אע"ג דאינו בכלל במוכר או נותן מתנה אחרת מהר"ם אלשי"ך ז"ל סי' ע"ב וכ"כ מהרימ"ט בח"ב דנ"ח ואם תכשיטי זהב וכסף בכלל כלי הבית ע' מהרשד"ם אה"ע סי' קפ"א:

קמא

בת בכלל בנים לענין כמה דברים כל שאין בן ואפי' אחד במשמע וכ"כ המבי"ט ח"א סי' ק"ב ומרן בתשו' דכ"ה:

קמב

ב"ד הגדול דקי"ל דמצי טעין לב"ד הגדול אנא אזיל בכלל ב"ד הגדול ישנו יחיד מומחה גדול הדור הרד"ך בית כ"ב חי"ו:

אות ג

קמג

גירושין כ' הרדב"ז ח"א סי' ג' על ראובן שגרש את נשיו ואח"כ שדך אשה ונשאה על תנאי זה וז"ל התנאי ע"ת שיהיו נשיו שגירש אסורו' עליו כו' ואח"כ קידש ראובן את

נשיו שגירש וטוען אבי האשה דכיון שלא קיים תנאו שיתן לבתו כתובתה ויפטרנה בגט וראובן טוען שלא ביטל את תנאו שהרי לא נשא אלא קדש בלבד ואינו מחוייב להוציא את זו עד שיכנוס את נשיו. והשיב הדין עם ראובן במה שטען דקדושין לחוד ונשואין לחוד דלכמה דברים חלוקה מקודשת מנשואה ואפי' לענין הבא עליה ובל' בני אדם נמי לא קרו לקדושין נשואין והנודר הנאה מן הנשים הנשואות אין מקודשות בכלל ע"כ ועיין בכנה"ג י"ד סי' רי"ז הגב"י אות כ"ב להקת הפוסקים החולקים בזה וגם בסי' רל"ו בהג"הט אות ס"ב ובאה"ע סי' א':

קמד

גוף כ' הרשב"א סי', א' ס"ט על מי ששיעבד עצמו ונכסיו לחובו ואין לו דאין בכלל שיעבוד גופו לימכר כעבד ולהיו' חבוש שאין אדם כותב כן לשעבד ולעשו' כעבד אלא הרי היא משועבד כלוה ונכסיו כערבין ע"כ:

קמה

גורל כ' מהרי"א סי' רצ"ט בשם רי"ו הנשבע שלא יצחוק אסור להפיל גורלות וגם מ"ש מרן בי"ד סי' רי"ז בשם חזה התנופה הנשבע שלא יצחוק בשום צחוק צחוק הנק' בלע"ז אפושטא"ר בכלל ע"ש ועיין בתשו' חדשות להרדב"ז ח"ב סי' קע"א:

אות ד

קמו

דברים הנקנין באמיר' בשעת קידושין כמה אתה נותן לבנך כו' כ' הטא"ה סי' נ"א דמפורש בירוש' דדוקא באב אמרו ואין האם ושאר קרובים בכלל זה ועיין בתשו' משפטי שמואל סי' ל"ש דבריו צ"ע:

קמז

דין אין דנין בשבת אין בכלל זה טענת בתולים כך משמע מדברי הטא"ה סי' ס"ד שכתב וזה יכול לעשות בשבת אבל בהג"מ פ"י מהל' אישות כתבו דטענת בתולים ג"כ בכלל מאי דתנן אין דנין בשבת ובשלטי הגבורים פ' זה בורר כתב שמ"ש הטור וזה יכול לעשות בשבת לא קאי אלא לקבול על טענת בתולים אבל בסידור טענות לכ"ע אסור:

קמח

דבר שיש לו מתירין לא אמרו אלא בהיתר הבא מאליו אבל אין בכלל זה היתר הבא ע"י הוצאות וטירחא עיין תשו' מהריב"ל ח"א אחר הכללים דקל"ג:

קמט

דירה דקי"ל דש"מ שאמר ידור פ' בבית זה לא אמר כלום עד שיאמר תנו בית זה לפ' וידור בו היינו דוקא בנותן לאדם שאין לו שום אחיזה בבית אלא שעתה רוצה ליכנס בה

מחמת צוואתו שאין זה כלום לפי שהוא דבר שאין בו ממש ואינ' נאחז בקנין אבל אין בכלל זה מי שכבר הי' דר בבית קודם הצוא' ובשעת הצוואה כבר היו מחזיקים בגוף הבית מהרשד"ם ח"מ שכ"ג ומריב"ל ח"ג סי' מ"ג:

קנ

דירה ראובן שאמר לשמעון זכה בבית זה לדור בה כל ימי חייך ואינשי לא ימחא בך כו' יש לדקדק בלשון זה דדוקא דירה נתן לו ואם רצה להשכיר' לאחרים י"ל דאין שכירות בכלל דלדור בה קאמר ולא להשכיר'. וי"ל דלהשכיר נמי בכלל והא דכתב לדור בה ולא אמר זכה בבית זה היינו משום דלשון זכה בה הוה משמע גוף ופירות במתנה גמורה לבנות ולהרוס מש"ה אמר לדור בה לומר דלא נתנה במתנה גמורה אלא הדירה בלבד דהיינו הפירו' דהקנה לו ולא בגוף והביא תשו' הרשב"א סי' א' כ"ג שכ' בנותן ביתו ומשייר דירה לעצמו יש מחכמי האחרונים שאמרו שאינו יכול להשכיר' לאחרים ואינו מחוור לפי שהמשייר דירה הוי כמשייר פירות דיכול להשאיל ולהשכיר למי שירצה וכן הסכימו הראשונים ז"ל ע"כ וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא דלהרשב"א ולראשונים שוה דינו להשכירות ומשכירות למכור למשייר ולאחרונים אינו יכול להשכירה אמרי' אוקי ארעא בחזקת מריה קמא ואין ביד שמעון להשכיר'. תשו' מקור ברוך דף פ"ה:

קנא

דירה י"ב חדש שאמרו דכל שאינו דר בעיר י"ב חדש דאינו כבני העיר אפי' ירד להשתקע אין קופה ותמחוי וכסוי וקבורה בכלל וחייב בתוך יב"ח הרדב"ז סי' י"ד וקי"ט ולענין מסים עיין סי' ק"ב:

אות ה

קנב

הקרש כ' מהרימ"ט ח"ע ס"מ ק"א על הסכמה שכ' בה דההקדש יקדים לגבות לכל ב"ח המוקדמים דאין בכלל זה אלא מבני חרי לא לטרוף מהלקוחות שלקח ממנו ע"ש בטעמא רבא:

קנג

הזמנה כ' הרב כנה"ג ח"מ סימן ה' ד"ט ע"ב אות ג' בהזמנה לב"ד שזימנו לב"ד לפי' לכך ימים ואירע בהם שבתות וימים טובים דגם השבתות וי"ט בכלל מספר הימים אפי' שאינו יכול לעשות בי"ט ושבת אותו הדבר שקבעו עליו שלטי הגבורים ולי נראה שהכל לפי ראות הדיין שאם קבעו לו זמן ג' ימים והוא ערב י"ט הדבר ברור שבאותם הג' ימים אינו יכול לעשות כלום ובודאי דאין י"ט בכלל ושלשה ימים אחר יום טוב קאמר:

קנד
המפקיד כ' מהרש"ך ח"ב סי' פ"ה דמ"ש חז"ל כל המפקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד דיש בכלל זה אף משרתו והביא מהמרדכי שכ' בהדיא דכל בני ביתו בכלל אשתו ובניו ואפי' שכירו ושותפו אפי' אינו שרוי עמו בביתו שדרך בני אדם להניח את שלהם בידם והיינו דוקא בשומר חנם לא בש"ש ע"ש ובתשו' מהרא"ש סס"י מ"ו:

קנה
הגבהה או משיכה דמהניא במטלטלים אין שטרו' בכלל זה דשטרות אינן נקנין כמטלטלים הרשב"א סי' תתכ"ז וע' במהריב"ל ח"א כלל י"א דפ"ו בפרט זה.

קנו
הפקר ב"ד הפקר אי מנהג נמי הוי בכלל זה שיהא כח בו להפקיר ממון של זה וליתן לזה נרא' מדברי מהריב"ל ח"ג סי' ט"ז דאין המנהג בכלל זה ע"ש:

קנז
הקדש ראובן שהקדיש ארגזים שיש לו ביד פ' ואמר קצת דברים שיש בארגזים והשאר לא הזכיר נסתפק הרשב"א סי' תרנ"ו אם גם השאר שיש בארגזים שלא הזכיר בכלל ההקדש או לא:

קנח
השבת אבידה יש בכללה למי שסבור שהוא חייב בדין לו' לו שהוא פטור מהר"י אדרבי סרי"ז בשם מהרשד"ם ז"ל וע"ש סימן ר"ס ובמהרשד"ם סימן מ' וריש סימן תי"ט שכתב דמצוה לומר אע"ג דאינו נשאל:

קנט
הרשאה שכותבים בה ולא מצי א"ל לתקוני שדרתיך כו' אין בכלל לשון זה אלא ענין טעות ואונאה עם הלוה עצמו אבל אם הלוה העמיד גם הוא מורשה ועמדו לדין מורשה לוה עם מורשה המלוה לא בטלה הרשאתו של מלוה דהוי קפידא מהרימ"ט ח"מ סי' פ"ה דצ"ז ע"ג ע"ש מלתא באעמא:

קס
הקדש כ' הרא"ש בכלל י"ג על צבור שהטילו חרם שכל מי שיש בידו מעות שנתעסק בהם הן שלו הן של אחרים יתן כך וכך לקופה של צדקה וראובן הקדיש מעות לת"ת ומתעסק בהם לצורך ת"ת ואינו נהנה מהם לעצמו והשיב יראה לי שמעות שהוקצו למצוה אינם בכלל של אחרים כי דעת הקהל על מעות של אחרים שחייבים לתת מס מהם אבל מעות של מצוה אינן בכלל כי פטורים הם מהמס ע"כ הביאה מרן בבד"ה:

אות ז

קסא

זהובים כתב מרן הב"י בח"מ סי' ע"ב בשם תשו' מהריק"ו שורש פ"ה שאם נשבע לפרוע במעות מצויות ורוצה לפרוע בזהובים והלה רוצה מטבע של כסף הדין עם הלוה דשם מעות כולל בין של זהב בין של כסף בין של נחושת וכן כ' בס' בנימין זאב סי' נ"ד:

קסב

זונה האסורה לכהן אין בכללה הנבעלת נדה והולד שלה כשר לכהונה הרשב"א סימן אלף ד' ובסי' אלף רל"ה כתב דגם פנויה שנבעלה בזנות אינה בכלל זונה ושריא לכהן וגם קטנה פחותה משלש שנים שנבעלה לא' מן הפסולים לכהונ' אינה בכלל זה וע' במהרשד"ם אה"ע סי' רל"ב:

קסג

זוזי דאקרו נכסי כמ"ש בפ' שמת לא אמרו אלא בזוזי דאיתנהו בעין אבל מלו' ע"פ ואפי' דישראל דלהוצא' ניתנה זוזי לא הוו בכלל נכסי מהראנ"ח ז"ל חלק ראשון סי' ע"ז ועיין במהרימ"ט ח"מ סי' נ"ב דף ס"ו ע"ד:

אות ח

קסד

חרם כ' מהרימ"ט ח"מ סימן ל"ב על קהל שהסכימו שלא יוכל שום אדם לומר לחבירו מוחרם ומנודה שאין ת"ח בכלל שמן הנר' מלשון ההסכמה שכתוב בה שלא יאמר אדם לחבירו משמע שלא נעשתה אלא לבין אדם לחבירו ואין ת"ח בכלל שאין בעלי בתים חבירו של ת"ח כ"ש למי שנתמנה פרנס על הצבור שיכתבו ע"ז ששום אדם לא יוכל לומר לחבירו שהרי מצאנו בפרק חלק שהקפיד מנשה בן חזקיהו כשאמר רב יאודה עליו נפתח בחברין ואתחזי ליה וא"ל חברך וחברא דאבוך אנא. ורב הונא הקפיד על רב ענן ששלח לו הונא חברין בפ' מציאת האשה כ"ש שאין חכם שמלמד תורה ברבים בקהל בכלל חבר אלא בגדר רב וכן כשאמרו הלכה כרע"ק מחברו דייקינן מחבירו ולא מרבו. וכתב עוד שם שאין במשמע ל' שלא יוכל שום אדם לומר מוחרם ומנודה שכיוונו על מי שינדה בפי' שאפי' תלמיד קטן בזמן שנידה כהלכ' נדויו נדוי ולא אמרו אלא שלא יקרא אותו בשם מוחרם ומנודה בין בדרך כעס בין בדרך שחוק שאין בשם זה ל' נדוי אלא הכונה שבא לבזות את חבירו ואינו מכוון לנדו' וע"ז התקינו שלא ידברו עתק בגאוה ובוז לכנות שם של גנאי לחבירו אבל לא הוזקקו לתקן שלא ינד' שאם כדין נדה תע"ב ואם שלא כדון מילתיה כבר אמורה שהוא בר נדוי:

קסה
חתן כתב מהראנ"ח ז"ל ח"ב סי' צ"ח על מי שנשבע שאם ימכור ביתו לא ימכור אלא לראובן בדמי קנייתו אשר קנאה ממנו ושאל הנשבע שאם יתן הבית לחתנו לנדוניית בתו אם הוא בכלל התנאי כאלו מוכר אותו לאיניש בעלמא או לא והשיב דכיון דיש שבועה בתנאי לכתחלה אסור לו לתתו לחתנו כלמכור לאיניש בעלמא דהא קי"ל דבעל בנכסי אשתו לוקח הוי וכ"ש אם נתן לו הבית במקום מעות נדוניא שרגילים לוקח לחתניהם דהנך מעות נראה ודאי דכדידיה דמי ובפ' מרוב' דף ע"ט ע"א לענין דינא דטביחה ומכירה מפרש דחליפין ושאר גווני טובא דהוו בכלל מכרו וכן כתב הרד"ך בית ל"ב ח"ג בשם המרדכי ז"ל ומהרשד"ם ח"מ סי' רנ"ו כ' מי שנשבע שלא למכור בית שלו כי אם ל' דאין ירושה בכלל ששבועת פיו ולבו שוין בעינן שצריך שיוציא בשפתיו מה שיש בלבו וא"כ י"ל שאפי' שכפי הכונה גם זה היה נכלל בענין השבועה הלשון אצל בני אדם אין כאן רמז מכר כלל ובגדרים ובשבועות הלך אחר לשון בני אדם עש"ב בעיקר הדין:

קסו
חזקה דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה לאו דוקא בקידשה עצמה לו אלא אפי' בארוס' שקידשה אביה קטנה ופשטה וקבלה הקדושין בפני ארוסה ישנ' בכלל חזק' זו. מ"ל ה' אישות פ"ד הי"ג ועיין בתשו' הרשב"א סי' תקס"ח:

קסז
חזקה דיש לבן בנכסי האב כשאינו סמוך על שלחנו ומ"מ אינו מקפיד עמו למחות ואין ראיה ממה שלא מיחה בכלל זה ישנו נמי חתן בחמותו מהרשד"ם ח"מ סס"י רנ"ב מתשו' תה"ד:

קסח
חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דוקא באיש אמרו ואין אשה בכלל זה דאתתא לא מפקדא. כך מצאתי בתשו' הרד"ך בית ט' ח"ו. וכן ראיתי בס' לקט הקמח חא"ה דקפ"ט ע"ג כ' בשם הרדב"ז וכן נר' מתשו' פ"מ ח"א סימן ך' ובס' בני חיי אה"ע סי' ל"ח הביא פלוגתא דרבוותא בזה ובס' משנה למלך פרק י' מה' גירושין הלכה י"ח העלה דאחד האיש ואחד האשה ישנה בכלל חזקה זו והיא גם היא תחת שם כולל דאין אדם עושה בב"ז ע"ש:

קסט
חומרא שאמרו נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם ואם אין דעתו לחזור רשאי להקל כקולי המקום שהלך לשם אין בכלל זה רבים הבאים למקום המקילין דלא שייך בהו קמא קמא בטיל ולא אמרו אלא ביחידים מהריב"ל ח"ג סי' י"ד:

קע
חזקה דקי"ל דהני דבי ריש גלותא דלא מחזקי בן. אין בכללן אנשי' הנכנסי' בפתחי שרי' ומלכי' ומהני להו חזק' מהריב"ל ח"א כלל ט"ו סס"ו דק"ה מתשו' הרא"ש ז"ל:

קעא
חרם סתם ע"כ מי שיודה עדות לראובן אין קרובי ראובן בכלל החרם מה"ס דעדות אינ' בקרובים וכיון שאינן בכלל א"צ שיוציא' בפי' מכלל החר' הרשב"א סימן תרנ"ז:

קעב
חיה בכלל בהמה לכל דבר כדאי' בחולין דע"א וכ' הריב"ש בתשו' דחיה בכלל בהמה לכל דבר חוץ מחלבה וגדולה מזו כ' בשם בעל העיטור שאין מכסי' דמה עד שבודקין אותה שמא תמצא סירכא בריא' ונמצאה ברכה לבטלה הרדב"ז כ"י סתס"ג וע' בפ"ק דקדושין ד"ג ע"א גבע כוי:

אות י

קעג
יו"ט ומועד אם נדר על דבר ואמר חוץ מי"ט ומועדים אין חנוכה ופורים בכלל י"ט דאע"ג דכל יום שיש בו תוספת שמחה ומשתה יקרא י"ט כדאמרי' עבדינא יומא טבא לרבנן וכן בל' המקרא על י"ט באנו מ"מ בנדרים ובשבועות הלך אחר ל' בני אדם ואין ימים אלו מבוררים בל' ב"א לקרותן י"ט ומועדים עד שיאמר הנודר דגם עליהם היתה כוונתו ונאמן שאף אלו יש בהם שמחה ועונג הרשב"א סימן תרצ"ט:

קעד
ירושת הבעל טבעת קדושין בכלל ירושת' מהרשד"ם א"ה סי' ק"ס:

אות כ

קעה
כסות כתב הרב ב"ד בח"מ סימן ז"ך דמנעלים אינם בכלל כסות דכסו' משמע דוקא כסות הגוף ולא כסות הרגל וכדדרש בתוספתא על ד' כנפות כסותך ולא כסות הראש ה"נ אמרי' ולא כסות הרגלים ומש"ה הוצרך תנא דמתני' בסוף פרק שום היתומים למתני לא בכסות אשתו ולא במנעלים:

קעו
כלל כ' הריב"ש סי' ד"ש וש"ל ושל"א דכל ל' הסכמ' שהלשון מוכיח שנכלל הכל כל שהדבר שאפשר שנכלל יש בו איסור ואפי' במחלוקת אין אומרים גם הדבר ההוא בכלל ע"ש דבריו בארוכה. ובס' שארית יאודה דע"ז האריך בענין ל' הכתוב בהסכמה אי מוסיפין מכח האומדנא מה שאין במשמעו' לשונם דהיה ההסכמה על התקנה שתקנו

שכל מי שישכיר בית מן הגוי שלא יהי' שום אדם רשאי לכנוס לתוכו ונסתפקו אם נכלל בזה אם משכן לו הגוי. וקצת מן הרבנים שבאותו הדור רצו לומר דבין בשכירות בין במשכנא וחילייהו ממתני' דטען פשתן והזיע כו' והוא ז"ל כ' ולפי דעתי הוא טעות מבואר דודאי היכא דהל' כולל ומשמע הכי ומשמע הכי אזלינן בתר אומדנא אבל לא להכניס בנדר מה שאינו במשמעות הלשון מכח האומדנא וא"כ אין להכניס משכנתא בכלל שכירות כיון דבל' שכירות לא שייך משכנתא דמה לנו ולכונה אחר שלא הוציאו בפיו דפיו ולבו שוין בעינן ע"כ. ומהרד"ך בבית ל"ב נחלק עליו וכתב שכשיש אומדנא דמוכח' כונת המתקנים אע"פ שאין במשמעות הל' כל זה מוסיפין וכוללים בל' הכתוב בהסכמה מכח האומדנא אע"פ שאינו ל' כולל. והרבה להביא ראיות על זה ע"ש וע' בתשו' הרשב"ץ ז"ל הביאה מרן בי"ד סי' רי"ח על מי שנשבע שלא יעש' יין למכור מפני שהעלילו עליו דאע"ג דאינו כולל ל' זה אלא שלא יעשה מכאן ולהלאה אע"פ כן מכח האומדנא כללינן בל' זה גם מה שעשו. וע' בתשו' הראנ"ח ח"א סי' קכ"ד שכתב דאפי' למאן דאמר דלא אזלינן בהסכמות אחר הכוונה אלא אחר הלשון ואין כוללין בהן אלא מה שהוא בכלל הל' אבל מה שאינו בכלל הל' הו"ל דברים שבלב ואי"ד. היינו היכא שאנו באים להוסיף בזה דבר נוסף על הל' מכח האומדנא וטעמא דמלתא משום דהוה ליה כנדרים דבעינן פיו ולבו שוין והכא אע"פ שהיה בלבם כן מ"מ לא הוציאו בפיהם אבל כשאנו באים לגרוע מהל' אדרבא אמרינן שאע"פ שהיה זה בכלל הל' כיון שלא התכוונו לכך אין כאן פיו ולבו שוין דומיא דגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת סתם שאינו אסור אלא בפת חטים ע"ש ובכנה"ג י"ד סימן רי"ח אות ס"ב ס"ב באורך:

קעז

כתובת אשה בזבורית איכא מרבוות' דס"ל דנדוניא אינה בכלל דנדוניא הוי כחוב ומ"מ לכ"ע בבאה לגבות מהיתומים אינו גובה אלא מהזבורי' מהרשד"ם ח"מ סי' רנ"ו ובסי' שכ"ט כתב לענין אשה שבעלה חלק נכסי' בפני' וא"ל טול זה בכתובתיך ושתק' דמדינא אבדה הכל אין בכלל זה הנדוניא דהויא כחוב. ועוד כתב בסי' שפ"א דקולי כתוב' שאמרו היינו בעיקר הכתובה אך אין בכלל קולי כתובה הנדוניא שהיא כחוב ועיין בא"ה שלו סי' קל"ו ורכ"ז ורמ"א:

קעח

כל היכא שכתוב בספר לשון כל אין כוללין בו אלא דברים דשייכי באותו ענין מהריק"ו שורש י' ועיין הראנ"ח ח"א סימן ט' דף ע"ב ע"א וסימן מ' ד"ע ע"ג ועיין בח"ב סי' ק"א:

קעט
כרם מי שנתן כרם בסתם לא' מבניו והיו בו זיתים רבים אינן בכלל הכרם ולא זכה בהם ואם יש שם שאר אילנות. עיין במשפט צדק סי' י"ז:

קפ
כולל דמהני בשבועה. כתב הרשב"א ז"ל דאין בכלל זה הנודר ואוסר בכלל נכסיו למלוה דכל כה"ג לא חל האיסור בכולל ע"ש סי' רל"ב ובדין דקי"ל דאין שבועה חל על שבועה יש בכלל דין זה אפי' נשבע בשניה בכולל משפטי' שמואל סי' קי"ס:

קפא
כתובה שכתוב בה שהכניסה לו מפ' ופ' דמדינא כל שכתבה היא שטר להם דלעולם תחזור להם החצי מהני לחוב לבעלה להחזיר החצי בין מבעל א' בין מבעל ב', יש להסתפק אי יבם בכלל תנאי זה ואם יש חילוק בין התנה היא מעצמה בין התנו הם נענין יבם ע' בזה בס' מקור כרוך סי' ס' דפ"ד וע' בתשו' מהרימ"ט ח"ה סי' מ"ז:

קפב
כתובה שם כתובה בכמה מקומות הוא שם כולל ואם פינו כתוב בכתובה שעבוד מטלטלי גם על התוספת מ"מ כיון שכתוב דשעבדם לכתובה וננדונייא תוספת בכלל מהריב"ל ח"ס כלל י"ב סי' ס"ו דף צ':

קפג
כתובה לא ניתנה כתובה לגבות מחיים. לא אמרו אלא דוקא גבי בעל ויבם אבל ב"ח אינו בכלל דין זה ובית וחצר המשועבד לכתובת אשה ב"ח גובה הימנו תשובות הגאונים סי' רע"ט וע' מהר"י וייל סי' ע"ח:

אות ל

קפד
לאו דלא תעמוד על דם רעך בכלל לאו זה הוא שלא יעמוד על הפסד ממון חברו אלא שאינו חייב להכניס עצמו בס' סכנה בשביל ממונו. כנה"ג ח"מ סי' תכ"ה בשם תשו' כ"י הרדב"ז ז"ל:

קפד ב
לעז שאמרו דחיישינן ללעז הראשונים שהיו מקילין ואין לאחרוני' להחמיר אין בכלל זה במחמירים בשב ואל תעשה. מהריב"ל ח"ג סי' י"ד:

אות מ

קפה
מלבוש כתב הרב משפטי שמואל סי' ח"ן על ל' הסכמה שכתוב בה ששום בר ישראל שיבא לדור בעירנו לא יוכל להביא עליו חוץ מביתו שום מין מלבוש שלם משום בגדי

משי ונסתפקו על מלבוש שרובו משי ומיעוטו צמר אם ישנו בכלל ההסכמה והשיב דאף דיש בו מעט צמר מ"מ מצי' בענין כלאים דבתר הרוב אזלינן אם הי' בבגד מעט צמר ורובו אינו צמר כגון צמר רחלים צמר גמלים שטרפן זב"ז דאזלינן בתר רובא דמדאורייי' ברובא בטיל. הכא נמי כיון דרוב משי ישנו בכלל ההסכמה ומלשון מלבוש שלם אין ראיה דה"ק שיהא שלם ולא חתיכה בעצמ' ע"ש:

קפו

מלבושים כתב בתשו' מהר"י וייל ז"ל סי' קפ"ד דאין צמידים של זהב בכלל מלבושים כיון שיש להם שם צמידים בפני עצמן ובלישנא דעלמא לא אקרו בגדים בסתם או מלבושים בסתם ולא אשכחן בש"ס דחקרו בגדים לענין תנאים שבין אדם לחבירו או לענין הנדור מבגדים ומלבושים:

קפז

מנעלים כתב בתשו' שער אפרים סימן קכ"ד על המתחייב להלביש את חבירו דאין בכלל מלבוש מנעלים וראיה ממ"ש בפרק ארבע מיתות העובד ע"ז כו' אבל המגפף כו' הסך והמלביש והמנעיל עובר בל"ת הרי דחשיב מלביש בפ"ע ומנעיל בש"ע. והרב שבות יעקב ח"א סימן קכ"ד הרבה להשיב ע"ד והעלה דבכלל מלבוש מנעלים נמי וכן הטבעות והביא שם תשו' הרשב"א ח"ב סי' קפ"ג שכתב בהדיא דמנעלים וכפה שעל ראש' בכלל מלבוש. ובתשו' קס"ג כתב שם הרשב"א ז"ל דתפלין עינן בכלל מלבושים. ובתשו' הרא"ש כלל ע"ה סימן ד' כתב על ש"מ שאמר להניח הבגדים לאשתו חם הוא דוקא בגדי חול או גם בגדי מועד נראה לי דכל מידי דמקרי בגדים בכלל כדאמרינן נכסי לנ כל מידי דאשכחן בש"מ דאקרי נכסי הכל נתן לו ה"נ הכל מקרי בגדים והכל נתן לה. ושם בסי' ה' וששאלת על ל' מלבושים שאמר אם הסרב"ל בכלל דע כי הוא בכלל מלבוש בל' ב"א וכן שנינו בפ' כ"כ גבי י"ח כנים שאדם לובש מפני הדליק' ובאותם כלים מונה אונקלי ומעפורת וסודר שהן בעטיפה ע"ש ובל' תכשיט זהב אם הזהב שחוט בכלל עיין במהרימ"ט ח"א סי' ע"ה והוא ספק ויד בעל השטר על התחתונ'. ובתשו' סי' קי"ו כ' שם בח"ב הרשב"א שאלת אם יש בכלל המזונו' מלבושים דעו כי יש מחלוקת ישנה ואמרו משמו של רבינו שהמלבושים וצרכי הנשואין בכלל מזונות וריב"ש ז"ל כתב שאין בכלל מזונות אלא מאכל ומשתה אבל המלבושים והנדוניא פרנסה מקרי ובכלל פרנס' הן והוא מ"ש מוציאין לפרנס' ואין מוציאין למזונו' ואמרו הבנות נזונות ומתפרנסות ומסתבר' לי שהמלבושים ג"כ בכלל מזונות וכמו ששנינו את תהא יתבת בביתי ומתזנא מנכסי כו' ואלמנה ודאי יש לה מלבושים מנכסי בעלה מתנאי זה שאילולי כן מנ"ל דאלמנה י"ל מלבושים כשלא כתב לה כן בפי' אבל כשבאים בכח חכמים לחלק בין דין המאכל

והמשקה לדין הפרנסה קוראין לאלו מזונות ולאלו פרנסה ואלא מיהו במה שבא לחייב ת"ע מדעתו שלא מתנאי ב"ד אין דנין ומוציאין לבעל השטר המלבושים מחמת חיוב מזונו' סתם עד שיפרש אזון ואפרנס דיר בעל השטר ע"ה וזהו שנהגו עכשיו לכתוב הכתובות ואנא איזון ואפרנס יתיכי ע"כ והרא"ש ז"ל כתב בר"פ הנוש' לענין רפואה דאפי' דבעלמא המתחייבים בפרנסה אין רפואה בכלל אבל במתפרנס בתנאי ב"ד כגון האשה רפואה נמי בכלל פרנסה דכתיב לה ומהרש"ך ח"א סימן קי"ו כתב דאפי' בעלמא נמי בדברים מזומנים שהם אכילה ושתיה לחולה לכ"ע הם בכלל מזונות ולא אמרו אלא בשכר הרפואה ודברים תרופיים בלבד וע' במעשה חייא סימן ז' והעור כתב בסי' קט"ו דבשותפים נמי רפואה בכלל מזונות ע"ש. וע' מהרשד"ם ח"מ סימן קס"א ומרן הב"י ז"ל ח"מ סי' רנ"ז כתב בש"ר ירוחם ז"ל שהכותב כל נכסיו בבריא הוא ואשתו אין נזונים מהן ואם שייר בפירוש מזונות משכירין לו שמש לשמשו וכן משיאין לו אשה במקום שמש כי הכל בכלל מזונות ע"כ:

קפח

מקח שנתבטל מקצתו. כתב מהרי"א בסימן רפ"ח דהמוכר גוף הקרקע והחזקה יחד ונתבטל מכירת הקרקע דאין בכלל הביטול החזק' והחזק' קיימת ולא הוי כמוכר קרקע ודקליה ע"ש וכן הסכים מהרשד"ם בח"מ סי' ר"ס והן נסתר למ"ש שם איהו גופיה בסי' נ"א והרב בני יעקב מדצ"ה והנמשך לא ראה תשובת רשד"ם דסי' ר"ס הגז' ועיין מוהריב"ל בח"א סוף כלל י"א ובח"ב סימן ל"ז ועיין מהרשד"ם סי' רס"ה:

קפט

מזונות שאז"ל האב חייב במזונות בניו הקטנים דוקא האב אמרו אבל האם אינה בכלל חיוב זה. מהר"י וייל סי' י"א:

קצ

משטה הייתי בך דוקא כשאמר שלא בפני ב"ד אמרו אבל אין בכלל זה המתנה בב"ד כנה"ג ח"מ סימן רס"ו:

קצא

מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם כשהניח להם דוקא אביהם אמרו ואין בכלל זה כשנפל להם ירושה מאבי אביהם טח"מ סימן ק"ז וע' במהרשד"ם אה"ע סימן קי"א:

קצב

מחילה דלא בעיא קנין אין בכלל זה מחיל' פקדון שיש לו ביד חבירו הר"ם מפדווה סי' מ"ו דצ"ה והריב"ש ז"ל כתב בסי' תקי"א דגם אין בכלל זה שוכר שמחל שכירותו וסילק

עצמו תוך הזמן ופטר את המשכיר בדברים בלא קנין דאין מחילתו כלום עד שיקנו ממנו קנין גמור כיון דשכירות הוי ממכר ליומי ועיין בפרט זה תשו' מהראנ"ח ח"א סימן ל"ח:

קצג

מוכר שט"ח וחזר ומחלו דאפי' יורש מוחל דוקא במוכר אמרו אבל אין בכלל זה הדין אם נתנו המלוה במתנת ש"מ ואם מחלו אינו מחול מהר"ם מ' סי' נ"ה דק"ה:

קצד

מכר מי שהודה שמכר ביתו או נתנו לחבירו כל התשמישים בכלל דאין צריך להודו' רק על הכלל ולא על הפרטים תשו' הרשב"א הביאה מרן ח"מ סי' רי"ד ועי' בסמ"ע שכ' דהיינו דוק' דרך ספור בעלמ' אבל אם מכוין להקנותו בהודאה זו צריך לפרט כל הפרטים:

קצה

מוכר או שוכר שכתב הבית וכל הנלוה אליו אין בכלל ל' הנלוה אלא מאגאזי"ן אשר תחתיו מהראנ"ח ח"א סי' מ' דס"ט ע"ד וכתב שם שאם השכיר לו בית והמאגאזין, תחתיו ונמצא הוה מאגאזין תחת הבית בצד' אין במשמע מאגאזין אשר תחתיו אלא תחת הבית ששכר אבל מאגאזין שתחת הבית שבצדו אינו במשמע תחתיו כלל ואין המאגאזין בכלל אפי' שאין בבית שהשכיר לו מאגאזין תחתיו ואפי' איכא לישנא יתירה שכתב לו בית וכל הנלוה אליו מאגאזין אשר תחתיו לא השכיר מאגאזין שבצדו וכתב עוד שם השכיר לו הבית עם כל התשמישים הנלוים אליה אף החצר בכלל ע"ש:

קצו

מתנה שכתוב בשטר שנתן לבתו עליה שהיא על החצר וכתוב בשטר שנתן לה אותה עליה מתהום ארעא עד רום רקיעא, וטוען כי החצר של מטה בכלל המתנה והנותן טוען שט"ס הוא מתהומא דארעא כו' הכתוב בה. אם כתב ידי עדי המתנה יוצא ממקום אחר אין הנותן נאמן כו' ולבי מגמגם כי אפשר שהסופר טעה והוא קורא לקרקעי' העליה תהום ארעא כו' והביאני לזה שאלו הי' החצר בכלל הי"ל להזכירו בפירוש וכל כיוצא בזה צריכי' ב"ד לחקור בזה יפה ולרדת לעומק האמת ע"כ תשו' הרשב"א סי' תת"פ הביאה הראנ"ח ח"א סי' ס' דע"א וע' במהר"י הלוי עוד בזה סי' ז"ן.

קצז

מעות סתם כולל של זהב וכסף ונחשת כנה"ג בשם בנימין זאב סי' נ"ד:

קצח

מחאה אין חוב בכלל דין מחאה דאין אדם מוחל חובו לעולם מהר"ם אלשיך י"ז:

קצט
מלוה את חבירו וקבע לו זמן לפרעון ובתוך הזמן עשה לו שובר כללי עד אותו היום שנכתב אי החוב ההיא נכנס בכלל עיין בגדולי תרומה דף צ"ג ע"ד:

ר
מחילה שעשו יתומו' לאפטרו' מכל מה שנשאר מאביהן והניח חזקה ולא הוזכרה במחיל' והן אומר' שמעולם לא מחלו אלא הנכסים והמטלטלים ולא החזק' הדין עמהן ואין החזקה בכלל המחילה הרשד"ם ח"מ רל"ה:

רא
מחילה שכתו' בה לאפטרו' בפנינו עח"מ איך נתפרע ממנו מכל התביעו' ומכל השעבודים אין בכלל חזקת בית של היתומים שהי' בידו ואפי' קדמה המכירה למחיל' מהרשד"ם אה"ע סי' רע"ח:

רב
מבוהל ונחפז בדעתו שכת' הרמב"ם בפסולי עדות. מי שהוא מוכה במגפה בקדחת דברי אינו בכלל זה מהרשד"ם אה"ע סי' רל"ט:

רג
מילתא דלא שכיח אינו נכנס בכלל ההסכמה. עיין מהרא"ש סי' קמ"ח דק"ס בטעם הג' והביא שם תשו' הרד"ך בית ל"ב:

אות נ

רד
נדר שלא לישכב עם אשתו במטה א' יש להתיישב אם נכנ' בכלל זה תשמיש בתשו' תורת אמת סי' קנ"ד:

רה
נער כת' מרן בתשו' דקי"ו דבכלל מ"ש ז"ל אשה כלי זיינה עליה גם נער בכלל זה דכלי זיינו עליו בארצות הללו ואם העיד ואמר נפלו עלינו ליסטים הוא מת ואני נצלתי נאמן דכלי זיינן עליו:

רו
נדוי כת' הרב משמע צדק ח"ב פי' מ"ט דקמ"ה על עיר שהסכימו שלא ינדה ת"ח כי אם ברשות הגזברים אף שקבל עליו הת"ח בהיותו בעיר אם יצא מן העיר יכול לנדות ואינו בכלל ההסכמה ע"ש:

רז
נדוי דהוי ספק להקל ככל ס' דרבנן אפי' נדוי עה"ב בכלל וספקו להקל הרמב"ן סימן רפ"ג והר"ם מפדווה סי ט' ע"א:

רח
נזירות דספקו להקל אף נזירות בזמן הבית בכלל והיה ספקו להקל הר"ם מפדווה סי' ע"א:

רט
נישואין קידושין לאו בכלל נישואין ואם גרש את האשה ואמר לה ע"מ שלא תנשאי לפ' והלכה ונתקדש' לו לא נתבטל הגט מוהר"י אבולעפיי"א ז"ל הובאו דבריו במהרימ"ט ז"ל ח"א סי' מ"ט ומוהרי"ט ז"ל שם צדד בדבר ולא זכר שהמבי"ט בסי' של"ג לח"א כת' בפשיטות דאין קידושין בכלל נישואין ומרן בתשו' סס"י י"ב כת' דלא מלאו לבו להתיר ועיין בהמבי"ט בסי' קפ"ז וקפ"ט ותמהני מגדולת חכמתם איך נעלם מהם דברי התו' בפרק המגרש דפ"ב ע"ב ד"ה אפי' לא נתגרשה דמוכח בהדיא דלא תנשאי קידושין נמי בכלל וצל"ע וע' בקונט' עיגונא למהרח"ש ד"ס ובסוף ס' ג"פ דקל"ט ע"ד בפרטים אלו ועיין מ"ל פט"ו מה' אישות שכת' דהרמב"ם קרי לקידושין נמי נישואין וע' להרב מכתב מאליהו ס' משפטי התנאים סי' ל"ב:

רי
נזירות בכלל נדרים ואם ביטל בר"ה נדריו יש בכללן נזירות אם אומר דכיון לכך. מהריב"ל ח"א כלל ו' סי' מ"ב:

ריא
נדבה הסכמה שכתו' בה שלא יוכל שום יחיד לנדור בעלותו לס"ת רק לקופת הצדקה לצרכי בה"כ
ולכל הפחות חצי נדבתו יהיה בכך וחצי האחר יהיה לו רשות לנדור אותו לרצונו לת"ת ולביקור חולים. ונפל הס' על שאר הנדבו' אשר מתנדבים בזולת עלותם לס"ת אם הם נכללים בזה כיון דאיכא אומדנא רבה שזאת התקנה לא נתקנ' אלא בעבור תקון וקיום הב"ה א"כ הכל בכלל ואפי' שלא בא מפורש בלשון ההסכמה וכת' הריב"ש ז"ל סי' של"א ואף אם לא הי' נז' בל' התקנה אלא שידענו שבסיבת הענין ההוא נעשית יש לנו לדון כן לפי שבכל נדר דנין הלשון לפי הענין שנעשה הנדר בעבורו ע"כ והרשב"ץ כת' בתשו' הביאה מרן ב"י בי"ד סימן ריי"ח על מי שנשבע שלא יעשה יין למכור לא ליאודים ולא לגוים מפני שהעלילו עליו שמכר לישמעאלים ויש לו עכשיו קצת יין שהתחיל לקרום ועשאו קודם שנשבע נראה דאסור למוכרו אף שלא נשבע אלא שלא יעשה יין למכור וזה היה עשוי משום דאזלינן בתר דעת הנודר שנדר מחמת העלילה וכאותה ששנינו קונם צמר עולה עלי ר"י אומר הכל לפי הנדר ע"כ דמשמע דאזלינן בתר כונת הנודר ואפי' בענין שהוא נגד הבנת הלשון שהרי הבנת הלשון שנשבע הוא שלא יעשה יין דמשמע

מכאן ולהלאה ואפ"ה כ' שיש להוסיף אפי' במה שהיה עשוי כבר דאזלינן בתר דעת הנודר וכן הוא דעת הרד"ך ז"ל מהר"י הלוי סס"י כ"ח:

ריב

נשואין מלת נשואין כולל גם קדושין כנה"ג בשם הר"ש חאקאן הלוי בתשוב' כ"י כלל ע"ה:

ריג

נכסי הנותן מתנה לבנו הקטן ע"י אחר אין זו בכלל נכסיו ואין לו להשבע עליה בערוכה. מהר"ם מלובלין סי' מ"א:

ריד

נזירות כ' הרשב"א בסי' ת"ז לענין דאין בכלל איסור נזירות שער זקנו ע"ש:

רטו

נודר כ' מהרשד"ם חא"ח סי' כ"ח על עיר שהסכימו בחרם שלא יפתח אדם חנות בזמן שיש מת בעיר סתם ולא הזכירו לא יום ולא לילה י"א שמותר לעשות מלאכה בלילה וי"א כי כיון שההסכמה הזכרוה סתם משמע דליל' בכלל והשיב דאזלינן בתר כוונת הנודר ואפי' שמדברי הנודר נר' שהנדר כולל אמרינן לא נתכוון אלא לכן כדאמרינן בפ' הנודר מן הירק קונם צמר עולה עלי מותר להתכסות באניצי פשתן ר' יאודה אומר הכל לפי הנודר טען והזיע כו' וה"נ י"ל שלפי שראו שאם יתעסקו במלאכתם יתרשלו בצרכי המת הסכימו כך אם כן יש לנו לומר כי לא הסכימו אלא בשעה הראוי' להתעסק בצרכי המת דהיינו משעת עלות עמוד השחר אבל לילה לא היתי' בכלל ע"כ וכ' הרב כנה"ג ז"ל ודבר ברור שאם דרך אות' העיר לסבור מתים בלילה אף הלילה בכלל:

אות ע

רטז

עגונה כ' המבי"ט ח"א סי' קפ"ו וקפ"ז לענין מים שאין להם סוף היכא דלא ראוהו שנפל למים אלא שבאו מים עליו כמעשה שהי' תוך החדר של הספינ' ונכנסו המים בתוכו לא הוי בכלל נפל למשאל"ס וע' במהרא"ש סי' ט' ובמהריק"א דקכ"ב:

ריז

עבדים כ' הרשב"א ח"ב סי' ק"ב עלה דאמרינן בפ' מי שמת אמר נכסי לפ' עבדים אקרי נכסי ארעא אקרי נכסי גלימא א"ן זוזי א"ן שטרי א"ן בהמה א"נ תפלין אקרי נכסי שאר ספרים אקרי נכסי וס"ת מבעיא לן התם וקיימא בתיק"ו כתב הרב ז"ל ומסתברא דמלוה לא הוי בכלל נכסי ועיין במהרימ"ט ח"מ סי' נ"ב דס"ו ע"ד. ומהראנ"ח ח"א סי' ע"ז עלה

בהסכמה דפקדון כזוזים שבעין דמי והוי בכלל נכסי והר"ב כנה"ג סי' רמ"ח כ' עלה דאמר תלמודא דבכלל נכסים נכלל כל אלה היינו דוקא כשלא פירש אבל פירש אין בכלל אלא מה שבפרט ונ"מ לאומר נכסי לפ' ואח"כ אמר וכלי הזהב ליורשי דלא הוי חזרה דלא אמרי' דבכלל נכסים הכל אלא כשלא פי' יותר אבל אם פי' הרי פי' בפי' שכוונתו במאמר נכסי לא היתה ג"כ על כלי כסף וזהב ומהרח"ש בתשו' דע"ז ע"ד כ' דהאומר כל ממוני לפ' הוי כאומר כל נכסי לפ' וכמו שבכלל נכסים נכלל הכל כן בכלל ממון נכלל הכל שהרי ראינו שהדברים שכלל הראב"ע ז"ל במלת חילם בפ' מטות שתרגומו נכסהון כן כלל בס' המכלול ז"ל רכוש שהוא מתורגם ממון כדפי' בערוך ז"ל וכ"כ בתשו' נאמן שמואל ס"ס קי"ג:

ריח

עוברת על דת יהודית שיוצאה בלא כתובה איש נמי בכלל דין זה דאם הוא עובר על דת דיוציא ויתן כתובה מביט ח"ב סי' ע"ז בשם ריא"ז והוא ז"ל חולק עליו בזה וכ' דאין איש בכלל דין זה ושם נ"ט לחלק בין איש לאשה וע' בכנה"ג אה"ע סי' קט"ו בזה:

ריט

עבדים שאז"ל כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים ופועל חוזר בו היינו דוקא בגברי דחייבין במ"ע אבל אין נשים בכלל דין זה כיון דפטורה ממ"ע תשו' חוות יאיר סי' ק"ג:

רכ

עליה בל' בלי אדם כשמזכירין בית ר"ל עם עליותיו ותשמישיו אבל בית הרחיים איכא לספוקי אי בכלל בתים הוא. כנה"ג ח"מ הגה"ט סרט"ו אות י"ד ובתשו' הראד"ב ז"ל סי' קל"ט נשאל על ראובן שמכר בית וכ' בשטר המכירה בית עם כל תשמישי החצר בור ושוקת ואשפה אם מכר חלל החצר והשיב דאין חלל החצר בכלל ע"ש ובתשו' רשד"ם ח"מ סי' רע"ו דמכר את הבית אין המערה בכלל הבית:

רכא

ערעור אם כתוב בשטר שחייב להעמיד לו השדה משופה מכל מיני ערעור יש מי שרצה לומר דאין ערעור גוי בכלל וכל מיני ערעור דישראל קאמר מדלא קאמר מכל מערער דקאי אגברי ומהרשד"ם בתשו' כ"י כ' דאף מיני ערעור גוי בכלל והוכיח כן מלשון הטור. ובשם מהר"ש גאון מצאתי כתוב דאף אם כתוב מכל מערער ואפי' כ' משום גברא שבעולם אין אחריות גוי בכלל אה לא משום לישנא יתיר' רבי' כנה"ג ח"מ סי' רכ"ה הגהת הטור אות כ"ה:

רכב
עד אחד מקרי עדים אבל עדים פסולים אינן בכלל עדים תשו' תה"ד סי' רל"ח וע' בתשו' זו במהראנ"ח ח"א ריש סי' פ"ט:

אות פ

רכג
פתי שכ' הרמב"ם בפסולי עדות מי שהוא מכיר הדברים שסותרים אלו את אלו על הן הן ועל לאו לאו אלא שיש בו טפשות בדברים שלבו חפץ וכמו פתן חרש יאטם אזנו והוא מכלל הטפשים מקשי לב אינו בכלל הפתאים שהזכיר הרמב"ם ז"ל מהרימ"ט אה"ע סי' ט"ז:

רכד
פדיון שבויים אם נדר ראובן לתת שוה בשוה עם שמעון לצדק' ובא פדיון שבויים אין פדיון שבויים בכלל דפדיון שבויים עדיף מצדקה הרד"ך ז"ל בית ל"ב ח"ו הביא ממוהריק"ו שורש ו' וע' מהרשד"ם ח"מ סימן ל"ג:

רכה
פיטור מי שפטרו המלך ממס אין בכלל פטור זה הוצאות אחרות כגון שוחד לגוים או להציל ממון של הכוללות ודברים של שמירה. הרשב"א סי' תרע"ד:

רכו
פריקה וטעינה לאו דוקא בבהמה אלא אדם נמי בכלל המצוה. הרשב"א סי' רכ"ה ורנ"ו:

רכז
פדיון שבויים דמצוה רבה היא אין בכלל חיובא שבוי משומד וכן רשע העובר על א' מכל המצות דהני ליתנייהו בכלל וחי אחיך עמך מהרשד"ם י"ד סי' כ"ד:

רכח
פריקה וטעינה דקי"ל דאף בשונא אמרו כדאיתא בגמרא אין מסית בכלל זה סמ"ג מל"ת סימן כ"ח:

רכט
פלגש הנשבע שלא ישא אשה על אשתו אי פלגש נכלל בזה עיין מהרימ"ט י"ד סי' מ"ו דף ן' ומהר"ם מפדואה סס"י י"ט:

רל
פנויה שאמרו דנאמנת לומר מפ' נתעברתי אין בכלל נאמנות זה ענין ירושה ולא אמרו נאמנת רק לחומרא לענין חומר עריות דאסור בקרובי פ'. מהרשד"ם ח"מ סי' שט"ו מתשו' הה"ד תשו' אחרונה:

רלא

פיטור כ' מהרי"א סס"י רנ"ח דמלוה שהתנה עם הלוה שאם ימות המלוה עד הזמן שיהא פטור הלוה דאין בכלל פיטור זה אלא דיורשיו אין גובין אבל מ"מ כתובה לאשתו וב"ח של מלוה גובין ואינן בכלל הפיטור:

אות ק

רלב

קוביא כ' הרא"ם ח"ב סי', י"ד על עיר שהסכימו שלא ישתוק בקוביא סתם האם יש בכללה כל מיני השחוק שבעולם וכ' ז"ל אע"פ שלא הוזכר בלשונם אלא השחוק בקוביא מכיון שכוונתם היתה לאסור כל מיני השחוק בכלל כולן אסורים וראיה לזה ממתני' דפרק זה בורר דקתני אלו הן הפסולין לעדות המשחק בקוביא וכל שאר האמורים שם ופי' הרמב"ם שלא בקוביא לבד אמר אלא אף המשחקין בקליפי אגוזים ורמונים כלומר הא דקתני במתני' המשחק בקוביא לאו דוקא קוביא אלא כל הדומה לה שכולן כעין קוביא הם מאחר שכולן משתתפין בענין התנאים שבהם שכל המשחקים כולם מתנים ביניהם אם אנצחך תתן לי כו"כ ואינן מתחלפין אלא במין הנצחון בלבד שכל מין ומין י"ל נצחון בפ"ע. הרי לך בפירוש שאע"פ שהקוביא אצלם הוא מין צחוק מיוחד ואין השחוק בקליפי אגוזים נק' קוביא אצלם עכ"ז הלכו אחר הכונה ואמרו אע"פ שלא אמרו אלא משחק בקוביא עכ"ז לאו בקוביא בלבד אמרו אלא אפי' בשאר מיני שחוק. והשתא אם בדברי ר' הקדוש שהיה לשונו בתכלית הדיוק והצחות אמרו אע"פ שלא אמר אלא משחק בקוביא לא בקוביא בלבד אמרו אלא אפי' שאר מיני השחוק בכלל כ"ש וק"ו קא ההמוניי שלנו שכל כונתם לא היתה אלא לאסור כל מיני השחוק שאין ס' בזה שלא בשחוק בקוביא בלבד היתה ההסכמה אלא בכל מיני השחוק בכלל:

רלב ב

קנין כ' הרב כנה"ג ח"מ סק"מ בשם תשו' הרדב"ז ח"ב סי' נ"ד וכ"כ הרשד"ם סי' רכ"ח על הסכמות שכתוב בהן שלא יוכל לשכור שום ישראל בית או חצר שישראל אחר החזיק בו דאין בכלל זה קנין הבית מיד הגוי. אבל המבי"ט ח"ב סי' קצ"ב כ' דכיון דכתוב בראש ההסכמה כי הארץ לא תמכר לצמיתות לעכו"ם רק המוכר יהי' מוחזק באותו קרקע אף קנייה בכלל ועש"ב להקת הפוסקים ז"ל בזה. ומהראנ"ח ח"ב סי' צ"ז כתב לענין ההסכמה שכתוב בה שכל המוכר ביתו לעכו"ם תשאר לו חזקתו וראובן החליף ביתו עם בית אחר של גוי וטוען שחזקת הבית שנתן לגוי חזקת הבית שלו השיב ז"ל ודאי נראה שהדין עמו שהחזקה שלו דמ"ל מכר ביתו בדמים מ"ל מכר' בבית אחר' ואף את"ל שאין לנו אלא לשון התקנה שתקנו שכל מוכר ביתו לגוי תשאר החזקה שנ, מ"מ

גם זה בכלל מוכר בית הוא וכ"כ המרדכי ז"ל פרק המקבל מעשה שגזרו הקהל שלא למכור ביתו לגוי ונשאל אם מותר להחליף בית בבית והשיב דאסור דחליפין נמי בכלל קנין הוא כדתנן המחליף פרה בחמור וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה כו' ובפרק מרובה דע"ט לענין דינא דטבחו או מכרו מפרש גמ' דחליפין ושאר גווני טובא דהוי בכלל מכרו:

רלג
קול באשה ערוה אף קול בתולה ואלמנה בכלל זה באר שבע דצ"ג:

רלד
קטן אוכל נבלות אביו מצווה להפרישו דוקא אב אמרו ואין האם בכלל חיוב הפרשה גם בנו אמרו ואין הבת בכלל זה הרב מ"א סי' שמ"ג:

רלה
קבורה שאמרו חייב בקבורת' גם מה שלוקחים החברה של קברים בכלל קבורה והוי מן הבעל ולא מן האמצע הרדב"ז ז"ל תזו' כ"י סי' תקס"ד:

אות ר

רלו
רוב המצויין אצל שחיטה מומחים הן לאו דוקא לענין שחיטה אלא אף לענין בדיקה ישנו בכלל זה דרוב מומחים הם הריב"ש סי' קצ"ח:

רלז
רפואה כ' הרא"ש ז"ל בפ' הנושא דבעלמא מתחייב בפרנסה אין רפואה בכלל אבל במתפרנס בתנאי ב"ד כגון האשה רפואה נמי בכלל וע' בטח"מ סי' קע"ו ס"ד שכ' בשם הרא"ש ז"ל דבשותפין נמי רפואה נמי בכלל מזונו' וכתב מהרש"ך ח"א סי' קט"ז ז"ל רפוא' לא יצדק כי אם בשכר הרופא ובדברים הרופיים כמו הרקות וכיוצא אבל בדברים מזוניים סתם אכילה ושתיה לחולה לכ"ע הם בכלל מזונות אף בשותפין ועיין בתשו' מעשה חייא סימן ז' וכנה"ג סימן קע"ז הגהת בית יוסף אות ז':

אות ש

רלח
שבועה בשטר נאמנות דפוטרו משבוע' פיטור נדר נמי בכלל פיטור שבועה ואין חילוק בין שבועה לנדר רק בבעל הכותב לאשתו נאמנות הר"ן ז"ל בפרק הכותב ע"ש:

רלט
שותפין שנשתתפו אפי' במציאה בשוק אם א' מהם מצא מציאה בתוך ביתו מה שהקנה לו חצירו לא היה בכלל התנאי הרדב"ז ז"ל בחדשות סימן תרי"ו:

רמ
שער באשה ערוה אפי' שער של חברתה בכלל זה באר שבע דף צ"ג:

רמא
שכתוב בו ואחריות שטרא דנא קבלות עלי כחומר כל שטרות דלא כאסמכתא ודלא כט"ד כו' קאי דוקא לכל כללי דתחלת עניינה אבל תנאים דנאמנות בהלואה או ביטול מודעי במתנה לא הוו בכלל עד דמפרשי. סברת רבינו האיי גאון ז"ל ועיין מ"ש על זה מוהריב"ל חלק ראשון י"ב סי' ס"ח ובכלל א סי' ק"ה:

רמב
שביעית דמשמטת שבועה לדעת הר"ן ז"ל דוקא שבועה במקצת דהוי שבועה דאורייתא והרדב"ז סס"י רי"ד העלה דמשמטת שבועה כל שבועה במשמע וגם שבועת כופר בכל דהויא דרבנן הוי בכלל:

רמג
שבועת שוא בכלל שבועת שוא יש בכללה הנשבע שלא לקבל ההסכמה הר"ם גאלאנטי ז"ל סימן ע"א:

רמד
שבועה על שבועה דלא חיילא חרם נמי בכלל זה דאין חרם על שבועה ואין שבוע' חל על חרם משפטי שמואל סי' ס"ט:

רמה
ש"מ דציוה שכל אשר יצטרך לפזר להנצל מאיזה ערעור או פיזור אחר יצא הכל מכללות נכסיו מב' בניו. אין הכונה אלא על הדבר השוה ביניהם כגון ייחים קבורה וחזנים ומקוננות ולצדקה וכל הוצאות בחיהם אינו בכלל מהרשד"ם אה"ע סי' י"ה:

רמו
שומר מצוה לא ידע דבר רע היינו דוקא בשומרה לשמה ונזהר בה כל ימיו והוא זהיר וזריז ומהיר בה כל ימיו ובלא"ה אינה בכלל קרא דש"מ לא ידע דבר רע הרד"ך בית ב' חי"ג:

רמז
שנה א' סתם גבי נדרים. כת' הר"ן בנדרים דף ס"ג דאין חדש העיבור בכלל אעפ"י שאותה שנה שנדר בה מעוברת היתה וכת' שם בשם הרמב"ן שהוסיף עוד ואמר דאפי' באומר שנה א' מיום זה דאין ח' העיבור בכלל והר"ן ז"ל שם דחה ראיותיו והעלה דדעתו ז"ל הוא דבנודר ושוכר כל שקדם נדר ושכירות לח' העיבור ואמר שנה א' מיום זה חדש העיבור בכלל ועיין בפרט זה בארוכה למהרא"ש סס"י קנ"ד:

אות ת

רמח

תפלה כת' הרא"ש כלל ג' סימן ע' וששאלת קהל שהסכימו, שלא להתפלל עם פ' ופ' אם יכולים לקרות בשבת בס"ת ולומר אחריו קדיש. תשובה ל' בני אדם כל דבר שצריך מנין בכלל תפלה ואפי' סדר קדושה:

רמט

תקנה אע"ג דבעלמ' בכל תקנו' אמרינן מילתא דלא שכיח לא תקון בתקנ' הכתוב' גם מילת' דלא שכיח נכלל בכלל התקנה הראנ"ח ח"א ס"י פ"ו:

רנ

תופס לב"ח במקום שחב לאחרים אין בכלל זה שלית אלמנה שתפס בעדה מטלטלים למזונותיה. המבי"ט ח"ב סי' קע"ה:

אות ל

רנא

לא היו דברים מעולם קי"ל כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואם אמר אין לך בידי נחלקו הראשוני' דלהרא"ש ס"ל דלשון אין לך בידי ר"ל אין לך בידי עתה שהרי פרעתיו לך ורבינו האיי והמרדכי ס"ל דלשון אין לך בידי הוי כמו לא היו דברים מעולם הובאו דבריהם בטור ח"מ סימן ע"ט ומתוך דברי התוס' בפ' שבועת הדיינים דמ"א ע"ב ד"ה כל האומר לא לויתי נראה דס"ל כס' ר' האיי ודעמיה יע"ש ודוק:

רנב

לי בפ' מי שאחזו דף ע"ד הוי פלוגתא דרבנן ורשב"ג מר סבר לי ולא ליורשי ומ"ס לי ואפי' ליורשי ובתשו' פרח מ"א סי' ט' צדד לומר דהאי דסברי רבנן לי ולא ליורשי לא נאמר אלא כשתיבת לי מיותרת כההיא דמי שאחזו ושוב הביא תשובה למהר"י אדרבי ז"ל דכתב בפי' דלאו דוקא וממשמעותו ממעטינן יורשים אע"ג דאצטריך לגופיה וכת' בתשו' מהר"י וייל סי' צ"ו שאם כתוב בשטר ויתן לו משמע דוקא לו ולא ליורשיו ואין חילוק בין תתן לי לתתן לו כדמשמע במרדכי בתשו' מהר"ם ז"ל ע"כ וכן ראיתי למהרש"ך ז"ל ח"ב בנוספות סי' ר"ו כ' על המשכיר בית לחבירו וכ' המשכיר בשטר והשכרתי לו דלא זכו יורשיו בשכירות זה. וגדולה מזו כ' מהר"י אדרב"י ז"ל סי' צ"ז שאם כת' בשטר הרשות נתונה ביד ראובן הוי דוקא ראובן ולא יורשיו וראיה לזה מההיא דפ' קמא דגיטין הולך מנה לפ' והלך ולא מצאו יחזרו למשלח דלפ' משמע ולא ליורשיו. וכ"כ בפשיטות מהרש"ך ח"ב סי' ל"ב ובתשו' תורת חסד סי' רכ"ד תהי עליה דמהרש"ך על זה. והוא תלמוד ערוך וכ"כ מרן בסי' ר"ז מחודש י"ד בשם חזה התנופה שאם כתוב בשטר

שישתמש שמעון ואשתו בחצר מעתה וע"כ אם מת שמעון לא זכו בניו בדירה דלשון שמעון ואשתו הוא מיעוט בניהם אחריהם ע"כ ועיין בתשו' הרשב"א סי' אלף קנ"ט במתחייב ואמר השדה הזה כשיחזירנו לי המלך אתננו לך והחזירו השר אפשר דהוי דוקא כשיחזירנו המלך עש"ב. ומהראנ"ח בח"א סי' ס"ו כתב דע"כ ל"פ רבנן ורשב"ג אלא דוקא בשאר יורשים אבל בבן דכרעא דאבוה הוא כ"ע מודו דלי ואפי' ליורשי קאמר וזה ענין נכון איני מוצא בו שום חסרון אלא שלא פירשוהו הגדולים ע"כ ועיין עוד שם סי' נ"ח. ומכאן דן הרב פ"מ ח"ג סי' כ"ה על שטר שכת' האב לבניו הוו עלי עדים איך נתתי לפ' ופ' בני לפרעון סכי כתובת אמם שנפטרה שיש להם עלי כו' דאפשר לפרש האי עלי בעבורי הוא כלו' מכחי שירשתי כתובת אמם יש להם כתו' בנין דכרין על שאר בני אי נמי דבניו נמי עלי מקרי דברא כרעא דאבוה ור"ל שיש להם על שאר בני דאינהו עלי מקרי ע"כ. ואנכי תמיה ממ"ש מהראנ"ח אלא שלא פירשוהו הגדולים. ואדרבא הפך מזה משמע בדבריהם דמרן ז"ל כת' בסי' רנ"ז מחודש י"ד בשם הרשב"א דהאומר לחבירו שדה זו נתונה לך ע"מ שתתן ר' זוז ומת בניו של המקבל המתנה נותנים לו לאחר מותו שלא היה ההקפד' שיתן הוא אלא שינתנו ע"כ ולפי דברי מהראנ"ח התם בבניו ממש היה הנדון ומאי אירייא משום דל' תתן לאו הקפדה הוא ותיפוק ליה דאפי' אם את"ל דלשון תתן הקפדה הוא מ"מ ברא כרעא דאבוה הוא. וגם דין הרב חזה התנופה שכתבנו לעיל דהזכרתו בשטר שישתמש שמעון ואשתו הוי מיעוט כמו לך ולא ליורשך ולא זכו בניו בדירה הויא תיובתי' דהא לא זכו בניו קאמר ומרן כת' בסי' רנ"ז מחודש ב' עוד בשם תשו' הרשב"א על ראובן שנתן מחצית ביתו לבנו ושייר במתנתו בל' הזה ושיירתי לעצמי בלבד דירה ומזונותי ואח"כ נשא ראובן זה אשה ורוצה לדור בה עם אשתו והבן טוען שלא שייר אלא לעצמו בלבד. תשו' שורת הדין כל הנותן נכסיו אפי' לבנו אם לא שייר אין נזונים מהם לא הוא ולא אשתו כדאמרינן בפ' נערה אבל במשייר דירה לעצמו מסתברא דאף לאשתו שייר דלא עלה על דעתו שלא יהא שמש לשמשו והא דקאמר לעצמי לבד היה לומר שלא ידורו עמו אפי' בניו הקטנים ע"כ ושי"ל דהתם לישנא יתירה דלעצמי לבד דייק דמשמע דאתא לאפוקי אפי' בניו דהוו ברא כרעא דאבוה אעפ"כ לא נכללו בכלל לשון לעצמי מדקאמר לעצמי לבד. וראיתי לרשב"ם ז"ל בב"ב פרק המוכר את הבית עלה דאמרינן התם בן לוי שמכר שדה לישראל ואמר ע"מ שמעשר ראשון שלו מעשר א' שלו ואם אמר לי ולבני יתן לבניו פרשב"ם ז"ל אבל אם לא סי' לי ולבני אינו מוריש בדבר זה זכותו לבניו דכיון דמשום יתור לשון הוא דאמר דשייר מקום מעשר די לנו אם אהני יתורה למאי דפירש דהיינו לעצמו ע"כ ומכאן לע"ד יש לדקדק בדברי

הראנ"ח ז"ל מדלא קאמר שאם לא פירש אינו מוריש זכותו לבניו משום דלשון מעשר א' שלי משמע לי ולא ליורשיי ש"מ דס"ל דהכא דבבניו ממש עסקינן בניו נמי בכלל דברא כרעא דאבוה. מהרימ"ט ח"ג סי' מ' כתב עוד דלא אמרינן לי ולא יורשי אלא גבי תנאי שאינו לא חיוב ולא זכיה כגון ה"ז גיטך על מנת שתתן ר' זוז אינו חיוב דרצתה אינה נותנת אלא שהוא תנאי מבטל מעשה הגט הילכך כי בעיא לקיומי תנאה כדי שלא לבעל המעשה אין לנו אלא לשון התנאי דוקא לי ולא ליורשי דיורשיו לאו מכחו ירתו דהא איהו גופי' לא זכה ביה ובלשון התנאי אין יורשים במשמע אבל בכל חיוב דעלמא שמחייב אף במה שאינו מחוייב אע"ג דאמר אני מתחייב לך אם מת המקבל חייב לתת לבניו דמכחו ירתו ע"כ. ועיין בנאמן שמואל סי' ק"ח וכדברי רבינו מצאתי בתשו' הרשב"א ח"ב סי' ש"א ז"ל פלוגתא דרבנן ורשב"ג היינו דוקא בדברים שאינן באים דרך מתנה ומכירה אלא דרך תנאי או דרך האמנה שהאדם בוטח ומאמין ומפקיד אצל א' ואין מאמין ומפקיד אצל אח' ובעניינים אלו אין לומר מה שעשה עם האב הוא יעשה עם הבן וזו הוא משנתינו דפ' הכותב נדר ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביע אבל משביע הוא את יורשיה דל' עליך משמע עליה ולא ב"כ עד שיפרש באי כחה בפירוש וכן מה שבא דרך תנאי וזה הוא שנחלקו רבנן ורשב"ג בלי ולא ליורשי כו' אבל האומר לחבירו שדה זו נתונה לך ע"מ שתתן לי ר' זוז ומת המקבל בניו של המקבל נותנים לו שלא היתה ההקפדה שיתן הוא אלא שיתנו לו וכן כל כיוצא בזה שכל מה שזכה הזוכה בין במתנה בין במכירה זכו אחריו יורשיו והיורש קם תחת מורישו לנחול כל אשר לו כל שזכה לו בלא תנאי ע"כ עש"ב. ועיין באות ז' לשון זה דהוי מיעוט כמו לי ולא ליורשי. ועיין בחי"ד סי' כ"א דכ"ז ועיין להרב פמ"א ח"א סי' ס"ט וח"ב סי' א' שגם הוא בהסכמה עלה דכל שהוא בל' חיוב אף יורשיו במשמע אבל מדברי הרב מח"א בסימן כ"ב להלכות זכיה נ' דחולק על זה ועיין מהראנ"ח ח"א סי' ס"ח:

רנג

לי בפרק יש נוחלין דקל"ז ע"ב אמר ר' אשי שור זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו הקדישו והחזירו ה"ז מוקדש ומוחזר דהא אהדריה אבל אי א"ל ע"מ שתחזירהו לי לי מידי דחזי ליה קאמר וכן אמרו גבי אתרוג עיין בתשבות הרשב"א ח"א סי' אלף ובח"ב רס"א ובמ"ל ה' זכיה די"ו ע"ב:

רנד

לך בפ"ק דנדרים ד"ה מודרני לך שניהם אסורים וכת' הר"ן ז"ל דלך משמע לך כלומר נכסי אסורי' לך ומשמע משלך ע"ש:

רנה

למ"ד כ' הר"ב כנה"ג י"ד סי' רצ"ז על דברי הפור שכת' האומר אהא בארור לשמים או א' משאר כנויים הוי כשבועה כו' דאע"ג דהנשבע בשמים ובארץ לא הוי שבועה יש חילוק בין אומר אהא לשמים לאומ' בשמים דהאומר אהא לשמים מובנו למי שברא השמים יותר מכשאומר בשמים בבי"ת ע"כ:

רנו

למ"ר בס"פ נערה שנתפתתה דנ"ה ע"ב קריביה דר"י הו"ל איתת אבא דהוה קמפסדה מזונות אתו לקמיה דר"י א"ל איזילו וא"ל לאבוכון דנייחד לה ארעא לזונה אתו לקמיה דר"ל א"ל כ"ש שריבה לה מזונות א"ר אבהו לדידי מפרשא לי מיניה דר"י אמר למזונות ריבה לה מזונו' אמ' במזונו' קצץ לה מזונות ופרש"י ז"ל למזונות אין זה אלא אם לא יתנו לה מזונות מרווחים אלא מצומצמים עלי קרקע זה להעדפה דאי לשעבדו למזונותיה הרי כל נכסיו משועבדים לכך במזונות קצץ לה מזונות דבמזונות בחוב מזונות שיש ליך עלי משמע שזו תהא לך פרעון לכך והתוס' ז"ל הקשו דבפ' המקבל מסיק דל"ש אמר לכתובתה ל"ש אמר בכתובתה ת' זוזי דאינון ר' קאמר גבי ההוא גברא דאמר הבו לה ת' זוזי לברתא ותי' דהכא דוקא לפי שהוא מוחזקת במזונות אמרינן למזונות ריבה לה מזונות אבל התם אין הבת מוחזקת אי נמי התם לא הול"ל אלא הבו לה ת' זוזי ומדקאמ' לכתובתה משמע דעם כפל שיכתוב לה הבעל קאמר דליהוי ת' זוז אבל הכא דצריך לפרש למזונות יש לחלק. ועיין בטור ח"מ סי' רנ"ב בדין אם אמר ר' זוז לפ' בנדונייתה אין להם לתת עד שתנשא כו' אבל האומר תנו ר' זוז לפ' לנדונייתה חייבים לתת לה מעכשיו כו' ומ"ש הרב כנה"ג שם בהגהת ב"י אות ס"ח בשם הלבוש דההפרש בין ב' דינים אלו הוא באומר בנדונייתה לאומר לנדונייתה וכת' וכל זה איננו שוה לי ע"ש ולע"ד נראה דטעם הרב הלבוש ז"ל בזה הוא דתפש כתי' הב' של תוס' דהיכא דצריך לפ' למזונות יש לחלק בין למזונו' לבמזונו' והכי נמי י"ל בין לנדונייתה לבנדונייתה שיש חילוק ג"כ לשיתן מיד וק"ל ועיין מ"ש באות היו"ד חילוק בין אומר לפרוע לזמן פ' לאומר לפרוע בזמן פ' ע"ש ובהר"ב פ"מ ח"א סי' ה':

רנז

לפניו או לפני פניו בלשון השטרות כ' מהראנ"ח ח"א סימן כ"ח דכל לשון מסופק אי קאי לפניו או אלפני פניו יש לדונו טפי אלפניו למאי דסליק מיניה דומיא דמ"ש האחרונים ז"ל בסידור הגיטין במי שיש לו שם חניכא שכותבים הכנוי סמוך לשם עצמו כגון פ' המכונה פ' בן פ' ולא יכתוב פב"פ המכונה פ' דא"כ היה משמע דהכנוי קאי ע"ש אביו הקרוב אליו ובק"ק דיומא דף י' מספקא ליה לתלמודא בהא דכתיב היא העיר הגדולה

אי קאי ארסן או אנינוה וכתבו התוס' שם תימא כיון דמספ"ל ארסן או אנינוה כ"ש דאיכא לספוקי בכלח דמיניה סליק ותי' משום דכתיב היא העיר הגדולה ע"ש ש"מ שהפי' היותר מבורר לפרש הלשון לפניו למאי דסליק מיניה וכן נרא' מתשו' הרשב"א שכת' הב"י ח"מ סי' מ"ט מחודש ט' על ב' יוסף ן' שמעון הדרים בעיר א' ויצא שט"ח על יוסף בן ש' ואביו של א' מהם כבר מת בשעת הלואה וכתוב בשטר זה הל' אני יוסף ב"ש נר"ו לויתי מפ' מנה והשיב שכל שהל' כן יש לחוש שמא הערים לכתוב כן כדי לפטור א"ע ולחייב את חבירו שעדיין אביו חי ואפי' עדים חתומים בו לא אמרינן בכה"ג אכולא מלתא קא מסהדי כדאמרי' פ"ב דכתובו' אבל אם היה כתוב בשטר אמר לנו יוסף ב"ש נר"ו לויתי מפ' מנה נר' דהוי סי' ע"כ. והב"י כח' ול"נ דלא הוי סי' דהא אפשר דנר"ו לא קאי אלא ליוסף לא לאביו ע"כ הרי דלדעת הרשב"א ז"ל הפי' היותר ברור לפרש נר"ו לפניו למאי דסליק מיניה. ובתשו' סי' מ' כת' שם בסוף התשו' ז"ל ומ"מ אשכחן נמי במקומות הרבה דקאמר תלמודא אהייא ומוקי לה אירישא גם הרואה יראה בתוס' פ"ק דיומא גבי ח"י כהנים ששימשו בבית ראשון שכתבו דמאי דקאמר קרא יאושע בן יהוצדק הכהן הגדול איאושע קאי דיהוצדק לאו כ"ג הוה והביאו ראי' מדכתי' דוד בן ישי מלך ישראל דמלך קאי לדוד ולא אישי הקרוב אליו ולפי זה צדקו דברי מהרי"ק שחלק על הרשב"א ז"ל ע"ש ובתשו' סי' מ"א. ולע"ד אין מכל אלה ראיה חותכת לדברי הרשב"א דיש לבעל הדין לחלוק ולומר דלשון תורה לחוד ולשון הדיוט לחוד. ולי ההדיוט נ"ל ראיה לדברי הרשב"א מההיא דפ' הכותב דפ"ג דאמרינן התם אבעיא להו פירי פירות דוקא או עד עולם דוקא ואם ת"ל תרוייהו דוקא תרתי למ"ל צריכא דאי כתב עד עולם ה"א ע"ע אפירות קאי ואי כתב פ"פ ה"א דוקא פ"פ אבל פירי דפ"פ לא צריכא כו' ואי כדברי מרן הב"י השתא נמי דכתב פ"פ ע"ע נימא דעד עולם אפירו' דוקא קאי ולא אפ"פ דיד בעל השטר על התחתו' אלא לאו ש"מ דבל' הדיוט נמי הפי' היות' מבורר לפרש למאי דסליק מיניה אפירי פירותיהן. ועוד כתב מהראנ"ח ז"ל שם בסי' כ"ח דכל זה דוקא היכא דהל' לא מצי קאי אתרוייהו אלא אלפניו או אלפני פניו דוקא וכל כה"ג אמרינן ודאי דלא קאי אלא אדסליק מיניה ולא אלפני פניו כמ"ש הרשב"א אבל היכא דאיכא למימר דהאי אתרוייהו מאן לימא לן דלא קאי אלא אדסליק מיני' ולא אלפני פניו ובפ"ק דחגיגה עליה דקרא דויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים בעי רבא היכא קאמר ויעלו עולות כבשים ויזבחו זבחים פרים או דילמא אידי ואידי פרים למאי נ"מ לפסוקי טעמי וסלקא בתיק"ו וכתבו התו' דל"ד לה' פסוקי' שאין להם הכרע ולא אזלי' בתר פסוקי טעמי' דהתם ל"מ קאי אתרוייהו ע"כ ופלוגת' דתנאי היא בעלמא אי מקר' נדרש לפניו ולא לפ"פ או

נדרש לפניו ולפני פניו ומ"מ אף במצי קאי הל' אתרוייהו אין מי שיאמר שבהכרח קאי אתרוייהו אלא אדרבא לכ"ע קאי אדסליק מיניה. וכ"כ בסי' מ' דע"כ לא נחלקו אלא אי דרשינן לפניו דוקא או לפניו ולפני פניו נמי אבל ליכא למ"ד דמקרא נדרש לפני פניו ולא לפניו דלעולם למדרשיה לפניו עדיף טפי. ועיין בלחם רב סי' ל' בשטר שכתוב בו בכח נח"ש ובכל מיני שבועות וקיימין בעולם הזה ובעה"ב שנסתפק אי קאי בעה"ז ובעה"ב לנח"ש אי לא קאי לנח"ש אלא לענין הקיומין והשבועות לבד וכתב לא מלאני לבי להקל אעפ"י דבשטר אחר כתוב ובכל מיני שבועות וקיומין בעה"ז ובעה"ב כו' ובכח נח"ש דגיל' דעתו דבכח נח"ש לא קאי אעה"ב מ"מ בשטר זה יש לספק ועי' בכנה"ג י"ד סי' רכ"ח ב"י אות שנ"ח. ועוד צ"ע בתשו' מהרש"ך ח"ב סי' צ' שכתב בפשיטות דל' מעכשיו חוזר לפניו ולפני פניו וע"ש ח"ב סי' ב'. וראיתי בתשו' המבי"ט ז"ל ח"ג סי' קס"ו שכתב על שטר מתנה שכתוב שציוה הש"מ שיתנו מנכסיו לבתו חלק א' מנכסיו באופן זה הר' פרחים מיד והשאר יהיה שמור לנדוניית בת בתו הנז' וכל הנז' יהיה בתנאי שהר' יעקב תתנו ידור יחד עם בניו כו' כתב הרב ז"ל כי מה שכתוב וכל הנז' יהיה בתנאי כי הר"י חתנו ידור כו' אינו חוזר על מתנת חלק של אשתו אלא על מה שזיכה לחתנו בר' פרחים ונשואי בנותיו מפני הדירה עם בניו הילכך אף אם הר"י חתנו לא רצה לדור יחד עם בניו לא הפסידה אשתו חלק מתנתו ע"כ. ותשו' הרשב"א מסייעתו דמפרשים לישנא למאי דסליק מיניה. ומהר"ש הלוי ח"מ סי' כ"ט כתב על צוואת ש"מ שכתוב בה אם יגזור ה' בחיים וירפאהו לבני יעקב יתנו במתנה דוקא השליש מנכסי כו' נסתפק אם מלת דוקא סמוכה ודבוקה לפניו למה שאמר יתנו במתנה דוקא כלומר שמזכה לבנו השליש בתורת מתנה ולא בתורת ירושה או מלת דוקא נדרשת לאחריו וחוזרת לשליש מהנכסים לרמוז שלא יתנו לו אלא השליש דוקא ונפקא מינה טובא לענין דינא דבמתנה יכול להתנות עליה אבל בירושה אינו יכול להתנות עליה שום תנאי כלל דכיון דהתורה זכתה ליורש נראה כמתנה על נכסים שאינן שלו כמ"ש הב"י סימן רמ"ח בשם הר"ן ז"ל והעלה שם מתוך דקדוק ל' השטר דמלת דוקא נדרשת לפניו ור"ל דוקא בתורת מתנה ולא בתורת ירושה וכ"ש דכיון דהלשון הוא מסופק אי קאי הכא או הכא כולהו טצדקי דמצי' למעבד לאוקומי' ממונא בחזקת היורש עבדינן כמ"ש מהרש"ך ח"ב סימן קס"א מדרכי כשאני רואה איזו ספק בצוואה אני מהפך בזכות היורש ע"ש. ומהראנ"ח ח"ב סי' ק"א כת' דכשהלשון של השטר מסופק ואיכא אומדנא לא' מן הצדדים אזלינן בתר אומדנא אע"פ שסתם הלשון הפך האומדנא וה"ה דלית לן למימר דלא נתכוון שלא לעשות כדברי חז"ל ומפקינן לישנא ממשמעותיה ע"ש ראיותיו באורך. והרב כנה"ג בסי' מ"ב כתב דהיכא

דלמשמעות א' איכא ב' דוחקי ולמשמעות האחר ליכא אלא חד דוחקא תפוס באותו המשמעות שאין בו אלא דוחק א' ע"ש:

רנח

לפניו כת' בתשו' הרשב"א סימן אלף ורמ"ח מה שנסתפק בגט שכתו' בו לאחר כתי' כל התורף אם לא מתי מחולי זה לא יהא גט ואם מתי יהא גט כו' ומת מחולי אחר והיא באה לפטור את עצמה מהיבם ואומרת שהתנאי בטל מחמת שלא נכפל התנאי במחולי זה כיון שלא הזכיר מחולי זה אה מתי אין ספק בזה דמסתברא דתנאי כפול יש כאן כיון שפתח בתנאי דחולי זה באם לא מתי ועוד חזר לבסוף והזכיר אותו תנאי בודאי מה שאמר באמצע אם מתי סתם מוכחא מילתא דנגרר הוא אחר התנאי שלפניו ולאחריו ע"כ תוכן דבריו הצריך לענייננו:

רנט

לעולם כת' הרמב"ם פ"ו מה' מעשר כהן שמכר שדה לישראל וא"ל ע"מ שמעשר א' שלי לעולם הרי הם שלו ואם מת הרי בנו כשאר כהנים ואם אמר ע"מ שמעשר א' לי ולבני הרי הם שלו מת הוא יטלם בנו ע"כ ש"מ דבלשון לעולם אין ב"כ בכלל כל שלא הזכירם בפי' וכן יש ללמוד מתשו' הרא"ש שהביא מרן הב"י סי' ר"ז מחוד' י"ד שאם כתו' בשטר שישתמש שמעון ואשתו בחצר מעתה ועד עולם אם מת שמעון לא זכו בניו דלשון שמעון ואשתו הוי מיעוט בניו אחריו אע"ג דאמר עד עולם ע"ש ובפרק הכותב נמי אמרי' דאי כתב דין ודברי' אין לי בנכסיך ובפירותיהן עד עולם דאי לא כתב בפירי פירותיהן ה"א עד עולם אפירו' קאי ועיין במהרש"ך ח"ב בקונטרס סי' כ"ו:

לשון למודי"ם

רס

לשון בני אדם. כת' מהרש"ך ז"ל ח"א ז"ל גלוי וידוע לכל מבין ויודע ס' מה שכת' הריב"ש ז"ל בתשובותיו פעמים רבות ובייחוד בתשו' שאלת ר"ז כתב בשם המפרשים ז"ל שבכל ענייני שטרות הולכים בהם אחר ל' ב"א כמו בנדרים וכמו שמוכיח מההיא דפרק מי שמת ההוא גברא דאמר נכסי לבני מי קרו אינשי לבר ברא כו' ובכמה מקומות בש"ס בשטרות והקנאות וחיובי' אמרי' וניחזי היכי קרו אינשי סוף דבר בשטרות אזלי' אחר ל' בני אדם כמו בנדרים אלא שלפעמים כשאין ל' ב"א ברור בדבר ההוא הולכים אחר ל' התורה כדאמרי' בפרק מי שמת גבי ההוא דאמר לדביתהו נכסי ליך ולבריך א"ר יוסי קנה מחצה ואמר רבי יוסי מנא אמינא לך דתניא והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו ע"כ ועיין בהריב"ש בסי' ד"ש עוד בזה באורך:

רסא

לישנא יתירה לטפויי אתא. כתב מהריב"ל בח"ב סי' פ"ח דף ק"ו ע"ב דלישנא יתיר' לטפויי כי היכי דאמרינן בדיני ממונות הכי נמי אמרינן באיסורא ע"ש. ולע"ד ראיה לדבריו מההיא דפ"ק דנזיר ד"ה ע"ב גבי פלוגתא דבר פדא ורב מתנא דכרב מתנא סתם נזירות הוי ל' יום ופריך עלה ממתני' דאם גילח ביום ל' לא יצא ומשני באומר ל' שלימין וכתבו שם התוס' ד"ה לר' מתנא כו' ז"ל ומשני באומר שלימין פי' אע"ג דמתני' סתמא קתני יום אפ"ה כיון שאמר ל' יום לישנא יתירה הוא דאפי' סתם לר' מתנא הוי ל' יום וכי אמר הריני ל' יום לישנא יתירה הוי כאלו אמר שלימין וליכא למימר מקצת היום ככולו ע"כ. והרב משפטי שמואל סי' י"ז ונ"ט ופ"ד נשתמש בלישנא יתירה אף בגזרות דיינים וכתבים הנשלחים בין אדם לחבירו והרא"ש בכלל פ"ד סי' פ' דלא אחרי' לישלא יתירה לטפויי אלא בדבר שהסברא נותנת שכיון לכך אבל בדבר שאין הס' נותנת לכך לא אמרינן לטפויי אתא ע"כ. והנה בענין זה נמצאו ב' תשו' להרשב"א ז"ל סותרות זו לזו שבתשו' א' כת' ז"ל עוד שאלת באיזה ל' ראוי להשתמש במימרא דכל מילתא דלא צריך לטפויי אתא. תשו' בזה אין כח בידינו לדון בו בדמיונות והאריך הרבה בזה שאין לנו רשות להשתמש בלישנא יתירה דשטרא כ"א באות' הנז' בתלמוד ותמה בזה מהריב"ל ח"א סי' ק"ה שבתוך תשו' הרשב"א מצי' תשו' הפך מזה על אותם י' תלמידיה ששכרו רב א' כו' ודרש לישנא יתירה ורבו החילוקים בזה הביאם רבינו הרב כנה"ג ח"מ סימן ס"א בהגב"י והרב משפט צדק ח"ב סי' ז' כתב דמ"ש הרשב"א דלא אמרי' לישנא יתירה לטפויי הוא בל' מיותר ומ"ש דדורשי' לישנא יתירה הוא בתנאי מיותר וכ"כ מהרימ"ט ח"מ סי' קי"ט ומהר"י אדרבי כ' סימן ס' דלא אמר הרשב"א דלא דרשי' לישנא יתירה מדנפשי' אלא בממונא בלבד אבל בדברים אחרים ודאי מודה דאף אנו נדרוש לישנא יתירה ואני מוסיף דדוקא בממונות ולהוציא אמר כן הרשב"א אבל להעמיד ממון בחזקתן יאי ויאי אף בממונות, ועוד כת' שם דע"כ לא אמר הרשב"א דאין לנו להשתמש בלישנא יתירה אלא בכל ל' מיותר בלבד שאנו באים לדרוש בו ענין מה שאין ברור במשמעות מכח יתורו וכגון הנהו דב"ב מההיא דשרביט דערכין דודאי כל כי האי לישנא לא בקיאינן אנן למדרשי דאפשר ולשופרא אתא ולא לטפויי אבל בכל דבר שהל' מיותר יש במשמעותו דבר נוסף וענין מיותר על מה שמורה ומשמע מל' הקודם בהא ודאי דרשי' ליה שפיר דהא לא מטעם תוס' יתור בלבד אנו באים לדרשו אלא מהבנתו ומשמעותו. ומהרש"ך סי' ל"א כתב דלא אמר הרשב"א דאין לנו רשות להשתמש בלישנא יתירה אלא לטפויי מילתא דלא משתמע בל' ראשון אבל כשאנו מסופקים למה נתכוון מהני לישנא

יתירה להכריע הל' לא' מב' משמעות ומהרש"ך ז"ל חלק א' סימן ב' כתב דע"כ לא אמר הרשב"א דלא דרשי' לישנא יתירה אלא כשנכתבו בשטר דבר שצריך לכתב ואותו הדבר הוכפל והוא מיותר כל כה"ג לא דרשי' לישנא יתירה משום דהוכפל הדבר אבל כשנכתב בשטר דבר שלא היה צורך לכותבו דבלא"ה סתמיה דההיא מלתא בהכי משתמע לכ"ע לישנא יתירה לטפויי אתא ע"כ ובסוף הס' פקפק הרב משם מהריק"ו ונ"י דאפי' בכפל לשון אמרי' לישנא יתירה לטפויי אתא וע' בזה בס' בני חיי סי' ס"א ס"ה ובס' פ"מ ח"א סי' ס"ח דף קנ"ד ובשער אפרים סי' קכ"ט דצ"ה ע"ג ושם בסי' קע"א כ' דלא אמרי' לישנא יתיר' לטפויי אתא אלא כשבסתם זכה בדבר מה אע"פ שלא יתנה עליו ואפ"ה התנה עליו אבל אם מכח דבריו הראשונים לא זכה מה יתן ומה יוסיף שיחזור לומר הדברים. ומהר"י אדרבי ז"ל בסי' קפ"ו דפ"א ע"ד כתב עוד דלא אמרינן לישנא יתירה לטפויי אלא כשהלשון סובל אותו הדבר שאנו באים לטפויי ועיין במהראנ"ח ח"א סי' מ' ומהרשד"ם ח"מ סי' ר"מ כתב דלא אמרינן לישנא יתירא לטפויי אלא כשהדבר סתום בעליון ונפרש אותו מכח הלשון של מטה אבל אין כח בלישנא יתירה לסתור בפי' הלשון העליון:

רסא ב

לישנא יתירה צריך ביאור מה נק' לישנא יתירה ומה אינו נק' כתב הרב כנה"ג בסי' ס"א בשם מהרש"ך ח"א סי' ב' על ש"מ שציוה שלא ישא בנו שום קרובה בעולם אלא אשה כשרה אשר איננ' קרובה לו לא הוי יתור לשון ולטפויי אתא שלא יקח אפי' ג' בשלישי אלא כפל הדבר הוא והרחבת ביאורו ויכול ליקח קרובה לו שהוא ג' בג' ועיין מה שחזר לכתוב בסוף הס' בזה, ושטר שכתוב בו כל זמן שיחזיר לי הסך הנז' דמי הבית האי לישנא דדמי הבית לישנא יתירה הוא ואתא לאפוקי שאם יהי' הסך ההוא פחות מדמי הבית אינו מחוייב להחזיר מהראנ"ח ח"א סי' ס"ו. ושטר שכתוב בו שהמוכר קבל עליו אחריות ג' חדשים הראשונים והקונה קבל אחריות ג' חדשים אחרונים מדהוה מצי למכתב שהמוכר לא קבל עליו אלא אחריות ג' חדשים הראשונים וממילא משמע שמשם והלאה אחריות על הקונה לישנא יתירה הוא ולטפויי אתא דכל אחריות שבעולם קבל עליו הרלנ"ח סי' קכ"ז. ושטר צוואה שכ' בו הנער יוסף והילדות בנותי יחלקו שוה בשוה לישנא דשוה בשוה לישנא יתירא הוא ולטפויי אתא שכל א' יקח שליש המבי"ט ח"א סי' קצ"ז. ושטר שכתוב בו ונכנס לוי בעד שמעון ערב קבלן פרטן בעד כל הסך הנז' באופן שכשיגיע זמן הנז' יוכל ראובן לגבות חובו ממי שירצה תחלה כדין ערב קבלן כו' הך לישנא בתרייתא דקאמר כדין ערב קבלן כו' לישנא יתירה לטפויי אתא לומר דלכ"ע נפרעים ממנו תחלה הרדב"ז סס"י קי"ז וע' בגנת ורדים ח"מ כלל ה' סי' ל"ח:

רסב

לשון מסופק בשטר דקי"ל יד בעל השטר על התחתונ' כתב הר"ב כנה"ג סי' מ"ב בשם הרב מהר"ר יצחק ן' לב ז"ל על שטר ערבות שהלשון היול"י מובן בתרי משמעיו' יש פנים להבין שנתערב בעד הממון ויש פנים להבין שנתערב לגופו של לוה אע"ג דקי"ל יד בטל השטר על התחתונ' וראוי היה לומר שלא הי' ערב אלא לגופו מ"מ כיון דכ"ע ידעי האידנא שבדינינו אין ערב לגופו מפרשי' ליה שנתערב למעות ע"כ. ומהר"ם מינץ סי' ט"ז וי"ז כ' דכשהלשון לשון תלוי ומסופק אפי' יש חרם או שבועה או ת"כ אמרינן יד בע"ה על התחתונ' ורבינו בכנה"ג תמה עליו דספק שבועה להחמיר וכן ס' חרם כמ"ש הרשב"א סי' ש' והר"ב לחם רב סי' מ"ט כתב דשטר שיש לפרש הל' בב' פנים יש להחמיר ולפרשו בגוונא דמתקיימת השבועה ונראה דודאי הנשבע או המקבל החרם יחוש לעצמו אמנם אין ב"ד כופין על כך כיון שהלשין מסופק ויד בע"ה על התחתונה ועיין בהראנ"ח ח"א סי' כ"ח ומרן הב"י כ' סי' מ"ב דבל' כולל למשמעות השומעים לא אמרי' יד בע"ה על התחתונ' ועיין בתשו' הרמ"א סי' נ' בזה והרד"ך בבית ד' ח"ז כתב דכל היכא שאנו מבינין ל' השטר אע"פ שהוא כתוב בדרך אחרת יש לתלותו בט"ס. ומהרימ"ט ז"ל ח"א סי' קכ"ב כ' של' מסופק שבשטר מוציא מידי ודאי חיוב והביא ראיה ממ"ש בעל התרומו' בשם נ"ג עלה דההיא דשטר בין שטרותי פרוע והיה שם ב' הגדול פרוע והקטן אינו פרוע כו' שאם א"ל לחברו חוב לך בידי פרוע כל שטרות כולם פרועים בין ק' בין ג' דל' חוב שם כולל הוא שכולל כל חוב שי"ל עליו וכן יכול להיות כמו כן שר"ל חוב א' הילכך משמע הכי ומ"ה יד בע"ה ע"ה. ועוד כ' שם שובר שנכתב בסך סתום כגון שכ' בו דינרין סתם או שאין בו זמן ולא נכתב סכום ממון. מי מהם יקרא מוציא בעל השטר או בעל השובר והעלה בדין שהשובר מבטל השט"ח והביא כמה ראיות לומר שכל שובר מסופק מרע לשטר ודאי מפני שהשטר בא להוציא מבעליו ועליו להביא ראי' וכ' שהרצה הדברים לפני הרמב"ן ז"ל והסכים גם הוא בדבר:

רסג

ובתשו' הרב תורת אמת סי' קמ"ז נשאל על ש"מ ובתשו' שמת בלא בנים וציוה שתטול בת אחיו ט"ו אלפים לבנים ובסוף הצוואה שאלו למצוה שיברר אם הט"ו אלפי' שהניח לה אם היו בירוש' או במתנ' מלבד ירושת' ולא הספיק הזמן לומר רק לא לא ונפל הספק בל' לא לא אי קאי לירושה וה"ק לא בתורת ירוש' אלא במתנ' או אם הוא בהפך לא בתורת מתנה אלא בתורת ירוש'. והנערה תובעת הט"ו אלפים ועוד בה חלקה בירוש' משאר הנכסים וכ' הרב ז"ל שלעולם תשו' המשיב הזה חוזרת על הדבר הראשון שהזכירו לו בשאלתם דרך משל שאם כששאלו ממנו אמרו לו בירוש' קודם מתנה כגון שא"ל בירוש'

או במתנ' הנה אז תשובתו לא לא קאי אדיבורא קמא וה"ק לא בירוש' אלא במתנה ואם הדבר הי' בהפך שהזכירו לו קודם מתנה ואח"כ ירושה כגון שא"ל במתנה או בירוש' הנה אז הכונ' היתה לא במתנה אלא בירושה וכדתנן פ"ב דנזיר די"א הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חברו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר אם היו פקחין מגלחין זא"ז ואם לאו מגלחים נזירים אחרים אבעיא לן שמע חברו ואמר ואני מהו אכולי' דבורא משמע א"ד אפלגא דדבורא משמע ואת"ל אפלגא דדבורא משמע ארישא או אסיפא ת"ש ואני ועלי לגלח אם היו פקחין מגלחים זא"ז מדקאמר ואני ועלי ש"מ ואני אפלגא דרבורא מיהו ארישא או אסיפא מינה מדקאמר ועלי לגלח ש"מ ואני על תחלת דבורא משמע. וא"כ מעתה בנדון זה נמי ילפינן מיני' דאדבורא קמא קאי דבענין כזה ממונא מאיסורא ילפי' ורבינו בכה"ג ז"ל כתב בסי' נ"ר ז"ל ולר' שאם הוא בענין שאם נתנם בתורת ירושה אינו זוכה ובתורת מתנה זוכה כגון שיש לו קרוב אחר ממנו שראוי ליורשו והמצוה איש יודע ספר בכדי שיש לשער שאם אמר בל' ירושה למי שאינו ראוי ליורשו שלא אמר כלום אפי' אמרו לו במתנה או בירושה אין לפ' ל' לא לא אדבור קמא ולומר דמ"ש לא ה"ק לא לא במתנה אלא בירוש' אלא אדרבא מפרשינן דבורי' שמ"ש לא לא ר"ל לא בירושה שכבר יודע שאין בדבר כלום אלא במתנה. וכתב עוד שם ז"ל ויש ללמוד מדברי מהר"א ששון ז"ל דאם השיב הן הן דלמא דסליק מיניה השיב שאם אמרו לו בירוש' או במתנה ואמר הן ר"ל הן במתנ' ולא בירוש' אבל אם א"ל במתנה או בירושה ואמר הן הן ר"ל הן בירושה ולא במתנה ואף בזו אם נתן למי שאינו ראוי ליורשו והוא חכם שיודע של' ירושה למי שאינו ראוי ליורשו שלא אמר כלום מפרשינן מה שהשיב הן הן שר"ל במתנ' ולא בירושה. ועיין עוד בענין הלז בתשו' זרע אברהם חי"ד סימן י' על מי שאמר לחברו אם אתה תתן גם אני אתן כמוך אם לשון גם אני קאי אכולה מילתא דחברי' או על פלגיה ולא נתחייב אלא אבגדים שהיה מסרב חבירו ליתן ולא על מעות שכבר התנדב חברו קודם ושקיל וטרי הרב בל' זה מההיא דנזיר הנז' ע"ש. עוד יש בגמ' פרק המגרש דפ"ב ע"ב ז"ל בעי אביי אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר וא"ל לראובן ושמעון מהו מי אמרינן מאי דאסר שרא כלומר דהאי לראובן ושמעון דהדר אמר לה קודם מסירה אף לראובן ושמעון קאמר דלישרי ואינו שיור או דילמא מאי דאסר שרא ומאי דשרא אסר והאי לראובן ושמעון דהדר קאמר חזרה היא שחזר והפך תנאו לומר לראובן ושמעון אני מתירה לבדה ותאסרי על הכל את"ל מאי דאסר שרא אמר לראובן מהו לראובן וה"ה לשמעון והאי דקאמר לראובן משום דפתח ביה א"ד לראובן דוקא ואת"ל לראובן דוקא אמר לשמעון מהו לשמעון וה"ה לראובן

והאי דקאמר לשמעון משום דסליק מיניה א"ד לשמעון דוקא בעי רב אשי את"ל היכא דחזר ואמר לשמעון דוקא לשמעון קאמר אמר אף לשמעון מהו אף לראובן קאי א"ד אף אעלמא קאי תיקו והטור סקנ"ז כ' דבכל אלו הלשונות הויא ס' מגורשת אבל הר"ם במז"ל פ"ח מה' גירושין פסק דל' לראובן ושמעון הוי גט ודאי לראובן אינה מגורשת לשמעון או שאמר אף לשמעון הוי ס"מ וכן דרכו בכ"מ דמאי דאתמר בי' את"ל כאלו איפשיט בהדיא. ויש להתלמד מלשונות הללו בעלמא לענין איסורא לחומרא וה"ה לענין ממונא לאוקמי ממונא בחזקת היורשים וכיוצא:

רסד

לשון דמכלל הן אתה שומע לאו או מכלל לאו אתה שומע הן שבשטרי צוואות כ' הרב לחם רב סרי"ג דאין מוציאין ע"פ אותו הל' מחזקת היורשים משום דהאי מילתא תליא בפלוגתא דר"מ ורבנן אי אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן או לא דאמרי' בפ"ק דנדרים גבי האומר חולין שלא אוכל לך דלר"מ דבעי תנאי כפול ול"ל מכלל לאו אתה שומע הן מותר ואע"ג דמשמע מה שלא אוכל לך חולין הא מה שאוכל לך קרבן ולרבנן דפליגי עליה אסור ופסקו הפוסקים כר"מ וכ"כ הטי"ד סי' ר"ד ואע"ג דהרי"ף ז"ל בתשו' פסק כרבנן דלא בעי' תנאי כפול וכמ"ש הטור בשמו שם. כיון דרובא דרבוותא פליגי עליה נקטינן כוותייהו ומוקמינן נחלה דאורייתא בחזקתה ואפי' בל' דמוכרח לפרשו מכלל לאו הן אין דנין שהרי אמרו היכא דאמר לא חולין שאוכל לך דהתם ודאי הדבר מוכרח לומר לא חולין הוי אבל קרבן יהא מה שאוכל לך ומ"מ כ' הר"ן בפ"ק דנדרים דלר"מ דבעי ת"כ ול"ל מכלל לאו אתה שומע הן מותר דהיינו מכלל לאו אתה שומע הן וכמ"ש גבי ההיא דתניא לחולין שאוכל לך אסור ע"ש וע' בתשו' מ"ש סי' ס' דגר' הפך מזה:

רסה

לשון השטר בתנאים שבין אדם לחבירו שכתוב סתם נסתפק בתשו' הר"ש הלוי ז"ל סס"י ל"א אם כל תנאי שלא נעשה בל' שמורה שממעט ומוציא מן הכלל יורשיו הבאים אחריו אי אמרי' דהיורשים בכלל התנאים או שמא י"ל דכל שכתוב בסתם ואינו מזכיר באי כחו אפשר שעמו התנה ואין היורשים בכלל ע"ש:

רסו

לשון המגרש בפ' כל הגט דכ"ה אמתני' דא"ל טול לי הימנה חפץ פ' לא ישלחנו ביד אחר אמרי' דכ"ע היכא דנפקא לאפיה ויהבה לה חפץ והדר שקלא מיניה גיטא דהוי גיטא כי פליגי היכא דאמר ליה לשליח שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטה ואזל איהו ויהב לה גיטה והדר שקל מינה חפץ ר"י פוסל ור"ל מכשיר והקשו התוס' דבפ' הכותב אמרי' דלא שנא א"ל שקול שטרא והב זוזי ול"ש א"ל הב ליה זוזי ושקיל שטרא משלם כיון

שהזכיר לקיחת השטר אע"פ שהוזכר לבסוף ותי' דשאני שטר שפרעון המעות תלויין בשטר ובהזכרת לקיחת השטר גלי דעתיה שירא שלא יאמרו סיטראי נינהו:

רסז

לשון אינו זוכר שאומר העד אינו כאומר איני יודע תשו' הר"ץ סקל"ה:

רסז ב

לשון שטר מודעא שכתוב בו לראות לו ולזכות בידו והאלהים יבקש את הנרדף יש מי שר"ל דל"ז הוא כמו והכרנו באונסו דאל"כ מה מקום לתפל' זו ומהרימ"ט ח"א סל"א כ' דזה הבל ורעות רוח ע"ש:

רסח

לשון התנאים הכתובים בשטרות כ' הטח"מ סימן ס"א בשם תשו' הרא"ש ז"ל דאע"ג דכתוב בשטר בין בדיני ישראל בין בדיני א"ה וכן אע"ג דכתיב בשטר שיגבה המלוה בלא שומת ב"ד דאע"פ שהל' הוא כולל היכא דאיכא נדנוד עבירה נפרש הל' באופן שלא יהיה שם עבירה דאיירי אם היה גברא אלמא שילך בדיני א"ה וכן מ"ש בלא שומת ב"ד איירי כגון שלא מצא המלוה דיין שרוצה למשכנו עש"ב וכ' הרב לחם רב סס"י נ"א דלא כתב כן הרא"ש דבמקום דיש נדנוד עבירה מפרשים לל' התנאי שלא יהא כולל אלא דוקא כטוליטולה שראה שלא היו נוהגים לדון בדיני א"ה אע"פ שהיו בו כותבין כן בשטרות אבל בשאר מקומות מפרשי' לל' התנאי בכולל אפי' בדבר שיש נדנוד עבירה ע"ש:

רסט

לשון לעולם יש לנו לפרש לשונו של אדם בענין שלא יכחישו דבריו האחרונו' את הראשו' וכן אמרי' בפ' יש נוחלין אם אמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן ה"ק משמע לי כעבדא אא"כ אמר עבדא מצרמאה שמשמעותו עבד גמור. הילכך מעשה ב"ד שכתוב בו במותב ג' כחדא הוינא כו' ובעדות ב' כתוב שהיו בעמידה דסמכים על העמוד אין זה הכחשה שהוא לישנא דב"ד המורגל בכל מעשה ב"ד ואלו הב"ד היו סבורים שמקבלים עדים אפי' מעומד ולזה אפשר שאע"פ שכתבו במותב ג' אין כונתם לומר שהיו יושבים ויפרשו במותב מל' עכבה כמו ותשבו בקדש כדאמרי' בפ' הקורא אר"י אין ישיבה אלא ל' עכבה הריב"ש ז"ל סי' רס"ז:

ער

לשון שטר שכתוב בו פ' נתחייב לפ' סך מעות ונתחייב לפרוע לו ולב"כ או לכל מוציא שטר בעדי כו' כ' הרש"ך ח"א י"ב דנאמנים העדים לומר דתנאי היה ביניהם שלא יתחייב ליורשיו כיון שאינו מתבטל החיוב הכתוב בשטר ול' הכתוב בשטר ב"כ מפרשי' ליה על מקבלי מתנה בלבד. גם אם כתוב בשטר והתנן ביניהם שאם ימות יהא פטור לתת

כלום ליורשיו יכולים העדים לומר תנאי היה דבריהם שלא יתחייב אפי' לב"ח ולכתובת אשה שם במהרש"ך:

רעא

לשון המוכר או הנותן כל שלא פירש בלשונו ממכרו או מתנתו לא נכניס אנחנו בהקנאתו יותר מהמשמע מהל' שהקנה ומיהו הסיפור בשטר בדרך הודאה במה שכבר הקנה א"צ רק לספר ולהודות דרך כלל לא דרך פרט והוא שאמרו האומר גרשתי את אשתי נאמן להבא ואע"פ שלא פי' אם גירש אותה לגמרי או שייר מעשה ידיה או שמא לא התירה לכ"א כו' וזה נ"ל ברור עד שאני אומר שאלו האומר לחבירו בית זה אני מוכר לך ומכר לו מצרים הבירה דקי"ל מצרים הרחיב לו דהול"ל ולא שיירית בזבוני אלין קדמי כלום ואם כ' והודה לו כמספר מה שהיה עם מה שהוא רוצה להוסיף עכשיו ואמר מכרתי ביתי לפ' ומצריו פ' ופ' והריני מיפה עכשיו כחו בשוה כך וכך הודה במה שיש בתוך המצרים שאין זו שעת הקנאה עד שנאמר מדהול"ל ולא כ' שייורי שיירי' ע"כ תשו' הרשב"א תת"פ הביאה מרן סי' רי"ד וכ' שם הסמ"ע דהיינו דוקא דרך סיפור בעלמא אבל אם מכוין בלשון הודאה זו צריך לפ' כל הפרטים:

רבע

לשון האומר בית זה אני מוכר לך היא וכל מה שבתוכה דאמרי' בפ' המוכר את הבית בזמן שא"ל הוא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין כ' רבינו בכנה"ג ח"מ סי' רי"ד טור אות ל"ט בשם ס' הצבא להרז"ה ז"ל דהיינו דוקא בדאמר וכל מה שבתוכה אבל אמר היא ומה שבתוכה לא מכר אלא פחות שבכלים וע"ש הטעם הובא בס' תמים דעים סי' רכ"ה מדה י"ג:

רעג

לשון אגב ד"א קרקע האריך הר"ם אלשיך ז"ל ספ"ו להוכיח שדעת הרי"ף ז"ל והרמב"ם והרא"ש וכל הפוסקים דלא מהני להקנות דבר שאין בו ממש כגון דירה וכיוצא אף דא"ל מקנינא ליה אגב ד"א קרקע ועיין בתוס' פרק אע"פ דהכריחו עוד שם דבאומר הלואתי לפ' לא קני אף בל' אגב בשום פנים וע' במהרש"ך סל"ד ולהקנות שעבוד אגב ד"א קרקע דעת הרשב"א בתשו' סי' תתק"ד דאינו נקנה אגב ד"א קרקע ומהרימ"ט ח"מ סי' ח' כ' שדעת הרא"ש בתשו' כלל ע"ט דשעבוד נקנה אגב קרקע. וכ' מהראנ"ח ח"א סע"ז דקנין מטלטלין אגב קרקע לא מהני עד שיאמר שמקנה לו הקרקע ואגבו מטלטלי וכדומה לזה כ' מהרש"ך ח"א קמ"ו בצואה שהיה כתוב בה והקנה לו ד"א קרקע לבסוף ולא היה כתוב בה שמתחלה הקנה לו ד"א קרקע ואגבן מטלטלי וביטלה מהרש"ך ועיין בבני שמואל

סל"ד שקיים צוואה כזאת מטעם שהיה ל' הצוואה שהעדים סיפור דברים היו מספרים באיזה ענין הקנה המתנה ואמרו שהיה באגב ומסתמא הקנה אותו כתקונו ע"ש:

רעד

לשון הכתוב בשטר שלא יטעון שום טענת אונס בעולם הוא כלל הכללים ואפי' אונס דלא שכיח אינו יכול לטעון. תשו' הר"מ אלשקאר ל"ב וכ' רבינו בכנה"ג ז"ל סרכ"ה טור אות מ"ד דהא דכתב הרשב"א והביא דבריו מרן ז"ל בסי' רכ"ה דאפי' כתב שקבל כל אונסים שבעולם אין אונס דלא שכיח בכלל אינו חולק ע"ז דאינו דומה למקבל כל אונסים שבעולם לאומר שלא יטעון שום טענת אונס בעולם ע"כ:

רהע

לשון הכתוב בשטר פ' חייב עצמו חיוב גמור מעכשיו להוציא לבתו סך כך מעות בנדונייתא פירושו הוא שהחיוב הי' מעכשיו ולא להוציא מעכשיו רבינו בכנה"ג ח"מ מהדורא ב' סי' ס"א בשם הרב מהר"א גאליקו ז"ל:

רעו

לשון ראובן שנדר בזה"ל אני נודר לשלוח ליד פ' החכם סך כך וכך שיחלקם לפ"ר עיניו לג' ת"ח ומת החכם כ' הרב שאחרי מות החכם יכול לבטל שליחת המעות שהרי במיתת החכם נתבטל הנדר מעיקרו שלא נדר אלא בעודו חי עד שיאמר הריני נודר לשלוח כו"כ מפו' לא"י ושיתחלקו ע"פ החכם דאז הו"ל ב' נדרים א' לשלוח המעות לא"י ושיתחלקו כו' מהריט"ץ ז"ל סי' ר"ל ע"ש ראייתו:

רעז

לשון שבועה ראובן שנשא אשה על אשתו הא' ברשות' ושמה אסתר וכ' שטר כתובה חדשה לאשתו הראשונ' וכתוב בה תנאי וז"ל ונשבע ראובן שלא ישא אשה אחרת עליה כ"ז שאשתו אסתר קיימת ורוצה ראובן עתה לגרש את אסתר אשתו ולישא אחרת נפל ס' בל' תנאי זה אם משמעו' אשתו אסתר קיימת הוא כ"ז שהיא בחיים חייתה ואסור לישא אחרת א"ד משמעותו כ"ז שאשתו קיימת עמו ואם גירשה מותר לישא א"א בלא רשות אשתו הראשונ'. הנה אם כשנתנה לו אשתו הראשונ' רשות לישא אשה לא נתנ' לו רשות כלל לישא כל אשה שירצ' אלא לישא את אסתר זו בלבד הדבר ברור שאין ראובן רשאי לי"א אלא ברשות אשתו הראשונ' אפי' שיגרש את אסתר ולא מפני הל' שכ' בשטר הכתובה אלא משום דמעיקרא לא נתנה רשות אלא לזו בלבד ואם נתנה לו רשות סתם לישא כל אשה שירצה משמעות ל' כל זמן שאשתו קיימת לא משמע אלא כל זמן שהיא עמו ואם גרשה שוב אין זו אסתר אשתו אע"פ שהיא בחיי' ול' אשתו אסתר קיימת פי' כ"ז שעומדת אצלו שרוצ' לקיימה לו לאשה כדאיתא בכמה דוכתי במשנה ובש"ס

דל' קיום ר"ל להעמידה וגדולה מזו אמרו גבי המקבל עליו לזון את בת אשתו גרשה והחזירה בטל התנאי דאשתו מן הנשואין הראשונים משמע וכ"ה בנ"ד דאשתו כל זמן שהיא אשתו משמע כו' ותו דכיון דראובן אומר ברי לי שלא היתה כונת שבועתי אלא לזה שומעין לו ואע"פ שהשבועה לתועלת האשה מ"מ לפירושו שומעין ולא לפירושה כיון שיש בל' ב' משמעיות כדאמרינן בעלמא יד בע"ה על התחתונה ועליה להביא ראי' שכן משמע הל' כל זמן שהיא קיימת בעולם. ומ"מ אינו רשאי לישא ב' נשים על אשתו הראשונ' שלא נתנה לו רשות אלא א' או אסתר או זולתה שאינו דומה צרה א' לב' צרות הרדב"ז בחלק הנדפס מחדש סרל"ג:

רעח

לשון הכתוב בשטר ונתחייב פ' ליקח כל מיני סחורות בסך מה אין במשמע אלא שהוא נתחייב לקבלן אבל אין במשמע שחברו נתחייב ליתנם מהרימ"ט ח"מ סי' ק"ז:

רעט

לשון הכתוב בשטר התנה ראובן לשמעון שכל זמן שיחזיר לו סך הנז' דמי הבית שיחזיר לו הבית האי לישנא דדמי הבית אחר שאמר סך הנז' לישנא יתירה הוא ואתא לאפוקי שאם יהי' הסך פחות מדמי הבית אינו חייב להחזיר הראנ"ח ח"א סי' ס"ו:

רפ

לשון הכתוב בשטר ונכנס לוי בעד שמעון ערב קבלן ופרען בעד כל הסך הנז' באופן שכשיגיע זמן הנז' יוכל ראובן לגבות חובו ממי שירצה תחלה כדין ערב קבלן פרען הך לישנא בתרייתא דקאמר כדין ערב קבלן ופרען לטפויי אתא לומר דאליבא דכ"ע נפרעים ממנו תחלה הרדב"ז קט"ז:

רפא

לשון הכתוב בשטר יתן פ' מכך וכך אשפרוש נקראים אש' יפים וטובים הרב לחם רב בסימן י' כתב דנותן לו לבנים היוצאים עתה אע"פ שהן פחותים מאותן שבשעת ההלואה. ודעת מהר"א באסאן שם דלישנא יתיר' אש' יפים וטובים לטפויי אתא שלא יתן לו אלא לבנים שהיו בשעת ההלואה או שווים ע"ש:

רפב

לשון שכתוב בשטר שהמוכר קבל עליו אחריות ג' חדשים הראשונים והקונה קבל אחריות ג' חדשים אחרונים. מדהוה מצי למכתב שהמוכר לא קבל עליו אלא אחריות ג"ח הראשונים וממילא הוה משמע דמשם והלאה אחריו' על הקונה. לטפויי אתא וכל אחריות שבעולם קבל עליו הרלנ"ח קכ"ו:

רפג

לשון שטר שכתוב בו ראובן ושמעון קנה חצר בשותפות ובשעת מיתת ראובן צוה לאמר איך הוא אמת שעשה חשבון עם שמעון ומכל עסק משא ומתן משותפו' נשארו לו כו"כ מעות וטוען שמעון שקנה חלק החצר מראובן כתב מהריב"ל ח"א כלל ט"ז פ"ט דזכה שמעון מכת ל' השטר שאמר מכל עסק מ"ו משותפות. וע"ש בסוף התשו' דמפקפק בדבר ועיין עוד במהר"י אדרבי קי"ט שכתב בל' שטר שהקנה דירה לחבירו שאם כתב לו יזכה ידור וכ"ש יזכה וידור שהוא ככותב תנו הבית לדור בו דלישנא יתירא לטפויי אתא:

רפד

לשון חיוב אפי' מי שאמר דבל' חיוב לא מהני להקנות דבר שלב"ל לדבר שאינו ברשותו לכ"ע מהני מהריב"ל ח"ב ל"ח וע' בכנה"ג בי"ד סי' רנ"ח בהגב"י שכ' דמחיל' ופיטור לכ"ע מהני בדבר שאינו ברשותו והרב מהרש"א ז"ל כתב בסי' דבל' חיוב מהני להקנות אפי' מלוה ע"פ שיש לו על אחרים והר"ב כנה"ג ח"מ סס"י ר"ג כתב אבל בהודאה אינו יכול להקנות מלוה ע"פ הראב"ד בתשו' הובאה בתשו' הרשב"א מכ"י הל' הלואות סי' קכ"ה וכן כתב הרשב"א בתשו' הובאה שם סי' קע"ו וכ' שכ"כ בהלכות ע"כ של' הרב דכתב בהודאה אינו יכול להקנות מלוה ע"פ ממנו יש ללמוד דאפי' לתוס' דס"ל דאודיתא דמהניא במלוה כמ"ש בפ' מי שמת דקמ"ט ובפ' ח"ה דמ"ד ע"ב היינו דוקא במלוה בשטר אבל במלוה ע"פ לא מהניא אודיתא לכ"ע וצ"ע ונ"מ לכמה שטרות שנהגו הסופרים במקנה לחבירו חובות שי"ל על אחרים שנהגו לכתוב בחובות בשטר בקנין אגב דשטרות נקנין באגב ובחובות ע"פ לפי שאינן נקנין באגב לדעת רוב הפוסקים נתחכמו לכתוב כולם שהיה הקנין בדרך הודאה ולע"ד שתים רעות עשו א' דהא דאודיתא בחוב הוי פלוגתא ואיכא כמה מרבוותא דלא ס"ל הכי אלא בפקדון ולא במלוה כמפורש בהרב העיטור באות המחאה דק"ה ועוד דלפי דברי הראב"ד והרשב"א ובעל ההלכות שהביא הכנה"ג אודיתא במלוה ע"פ אינה מועלת ומי מכניסם בתגר זה ודרך ישרה לפניהם לעשות הדבר בל' חיוב ובדרך חיוב אפי' מלוה ע"פ נקנית כדכתיבנא ובתשו' הרב כמהרר"ץ ז"ל סי' ט"ז נשאל באיש א' שהיה רוצה לצוות על נכסיו לתת הקרן מהיום למקבלי המתנה והפירות לאחר מיתה והמעות היו לו בוויניצייא במקום שמדפיסים מטבעות ושאלוהו דמאחר שהמעות אינן בעין דאינן נקנין באגב כדת מה לעשות נוסח שטר מתנה זו. והשיב ז"ל הנר' בעיני נכון בלי פקפוק וערעור הוא שיכתוב בשטר המתנה בפנינו עדים כו' איך הודה פ' שסך ידוע שכ' על שמו בוויניצויא הם של פ' הזוכה והזוכה נתחייב עצמו בכל חזוקי סופר ובשבועה חמורה שכל ימי חייו של פ' המקנ' לא יגע בקרן ולא ברווחים אלא המקנה יאכל הפירות בחייו והיינו אודיתא דאיסור גיורא

בב"ב פ' מי שמת דאף דידעי' בודאי שהי' איסור משקר קנה. ועוד יש דרך ב' שיכתו' בשט"ח שחייב לפ' הקונה סך כך וכך מעות ע"מ שלא יפרע אלא שעה א' קודם מותו ומן המעות שי"ל בויניצייא דוקא ולא ממקום אחר ובכן דבריו קיימים בלי שום פקפוק עכ"ל וכבר כתבנו דהדרך הראשון אינו מוסכם מכל הפוסקים ויש בו פקפוק:

רפה

ובתשובת הר"ב מעשה חייא ז"ל סי' י"א נשאל על יעקב שהי"ל ג' בנים ר' שמעון ולוי והיה לו אלף זוז והיה רוצה לשלוט בהם כל ימי חייו אך אחרי מותו רוצה להניח תת"ק מהן או יותר לב' בניו והשאר יקח האחר ושואל איך יעשה עכשיו בהיותו בריא כדי שתהא צוואתו קיימת לאחר מותו בלי שום ערעור ופקפוק והיתה תשובתו שאם רצון יעקב המזכה לב' בניו בתוס' על בנו באלף זוז הנז' אחרי מותו אמנם בחייו רוצה לשלוט בהם והיינו שלא להסתח' בהן אלא לאכול כולן או קצתן ומה שישאר אחרי מותו יזכו הב' בנים בתוס' מה שירצה לזכותן על הבן הנ'. יכתוב נוסח זה בפני' ח"מ הקנה יעקב לב' בניו ד' אמות קרקע שיש לו ואגבן הקנה להם חלק פ' מאלף זוזים שיש בידו מצויין מעכשיו ושעה א' קודם מיתתו והחלק האחר ישאר לג' בתורת ירושה ושייר לעצמו באלף זוז הנז' שיהא רשאי לאכול מהן כולן או מקצתן בחייו והנשאר שעה א' קודם פטירתו חלק פ' יקחו ב' בניו וחלק פ' ישאר לג' לירושה והאמין יעקב הנז' את ב' בניו הנז' נאמנו' גמור' ע"כ מה שישארו מהאלף זוז הנז' שעה א' קודם מיתתו לומר זוזים אלו הן ולא אחרים שזכה לנו אבינו בהן חלק פ' ויאמנו דבריהם בדבור' הקל מבלי לחייבן שום שבועה אפי' ע"י גלגול ולא חרם ואפי' חרם סתם הפוסל מעתה כל עד או עדים שינגדו לזה כו' בכל חזוקי סופר כו'. אמנם אם רצון יעקב בשליטה באלף זוזים הנז' הוא לשאת ולתת באלף הזוזים ולהסתחר בהן ולאכול מהם ומפירותיהן ולרבות ולמעט כפי רצונו כולן או מקצתן ואם יתרבו או ימעטו יזכו בהם ג' בניו התוס' אשר יהיה שעה א' קודם מותו במה שימצא חלק פ' לב' בניו וחלק פ' יחלקו בין שלשתן בתורת ירושה אז יש לפקפק במתנה דהו"ל הני זוזי או נכסים שימצאו בשעה א' לפני מותו אשר רצה לזכות לב' בניו התוס' דבר שלב"ל שלא היו מצויי' בשע' המתנ' אז יעשה השטר בלי שום פקפוק וערעור באופן זה שישער יעקב כמה חלק מנכסיו רוצה לזכות לב' בניו שימצאו אז בשעה א' לפני מותו וכפי אותו הסך יכתוב שטר שחייב לבניו סך מה בתורת חיוב ושעבוד שאדם יכול להתחייב לחבירו בתורת חוב אף שלא לוה וקנה ממנו דבר מדין ערב כמפורש בטור ח"מ סס"י מ' וס' וישעבד נכסיו מקרקעי ואגב מטלטלי שקנה ושיקנה שיהיו אחראין וערבאין ליפרע החוב ההוא שעה א' לפני מותו

לב' בניו חוץ מחלק פ' מנכסיו שלא יכנס תחת אותו השעבוד אלא ישאר בר חורין אותו החלק לשירשו אותו ג' בניו בתורת ירושה ע"כ. ועיין בתשו' הרשב"א הביאה מרן הב"י סימן נ"ד תשו' המתחל' ראובן שהיה חולה ומתיירא שמא ימות פתאום כו' ז"ל בסוף התשו' ומ"מ אם יש לו עסק או סחורה או מטלטלין שאינן מסויימין ורוצה לחלקן ביניהן ולרבו' לאחד ולמעט לאחר איני יודע לו דרך שיוכל לזכותן להן במתנת בריא מעכשיו ולאחר מיתה כי מה שיש, לו היום לא יהיה לו בשע' פטירתו ולפיכך אין לו תקנ' בזה אלא בחיובן ר"ל שיחייב עצמו בנכסיו מעכשיו ולאח"מ לכל א' מה שירצה למעט או לרבות ע"כ. ובאומר מה שאירש מאבא מכור לך משום דאין אדם מקנה דשלב"ל כתב מהרשד"ם ח"מ סימן שע"ג דבל' חיוב שכל מה שירש ממורישו מתחייב למכור או לתת דמהני ועיין במהר"ש יונה סס"י מ"ב דאפי' כתב בל' הודאה לאחיו שכל מה שנוגע לו מירושת אביו קבלו לא מהני עד שיכתוב בל' חיוב שכל מה שירש מאביו יתחייב לתת לאחיו ע"ש. ובשטר שותפים המשתתפים באומנות שיעשו הסכמת כל הפוסקים דבל' חיוב שמתחייבים זל"ז מהני כמפורש בארוכה בכנה"ג סי' ס' בטור אות כ"ט וכתב שם דמהר"ש הלוי ח"מ סימן ח' כתב דאפי' לא נכתב השטר בל' חיוב כיון דכל שטרי חיוב נהיגי למכתב הכי דיינינן ליה כאלו נכתב וכ"כ מהרש"ך ח"א סי' קצ"ה. והרב כנה"ג בסי' קע"ו טור אות ז' וי"ז כתב ואני מגמגם בזה דלא אמרי' הכי אלא בחזוקי סופר דנהיגי למכתב הכי בשטר' אבל בדבר שתלוי במתחייב דאם כתב ל' זה נתחייב עצמו ואם לא כ' לא נתחייב עצמו אז הוי איפכא אפשר דלא אמרינן בזה אע"ג שלא נכתב כמי שנכתב דמי ע"כ. ובשטר הטבה שנוהגים לעשות למי שמכר ביתו שהקונה עושה לן שטר בדרך חסד ומחייב עצמו שכל זמן שיחזיר לו מעותיו שימכור לו הבית שקנה כתב הרב המבי"ט ח"ב סי' כ"ו דאפי' להרשב"א שכתב בתשו' הביאה מרן סי' ר"ו דמי שקנו מידו בעדים שימכור ביתו הוא קנין דברים וכן כל ל' עתיד כו' הכא דכתב ליה שנשתעבד ונתחייב וקנו מידו למכור לא הוי ק"ד כיון שנשתעבד בל' חיוב וכ"כ בתורת אמת סי' קל"ג וה"ה במתחייב ליתן כמ"ש הרב לחם רב סימן קמ"ז ועיין בכנה"ג סי' ר"ג אות ל"ג וכן לענין מטב' דאינו נקנה בחליפין דקנין סודר בל' שעבוד שמשעבד עצמו להתחייב לחבירו שפיר דמי כמ"ש הסמ"ע סימן י"ב ס"ק י"ט בדין קנין על הפשרה שכתב מור"ם כשמקבל קנין על הפשר' צריך להקנות לו החפץ שלא יהא קנין דברים כתב ז"ל צריך להקנות לו החפץ פי' החפץ שטוענים עליו צריך הנתבע להקנות לו ע"י קנין סודר כפי השיעור אשר ימצאו ביניהם הפשרנים ואם טוענין על המעות דאינו נקנה בחליפין דק"ס צריך לשעבד נפשו להתחייב לו כפי אשר ימצאו הפשרנים ועיין בתשו' משפט צדק

ח"ב סי' י' בענין זה ובס' כרם שלמה סי' כ"ו. וכת' עוד הסמ"ע שם דלדעת מור"ם אפי' בעוד שאינו יודה הנתבע הסך שיתפשרו אותו עליו אם עשה שטר על זה הן בל' הודאה הן בל' חיוב אינו יכול לחזור בו והוא שיכתוב בשטר אפי' בלא עדים הריני חייב לך עד סך כך וכך כפי אשר ימצאו הפשרנים בינינו דבזה נתחייב לו אפי' בדבר שאינו חייב לו מעול' דאלימא מילתא דשטרא כמפורש בח"מ סימן מ'. וראיתי לרבינו בכנה"ג סס"י ר"ז בשם מוהר"א גאליקו דאף לדעת הרמב"ם דבדבר שאינו קצוב אפי' בל' חיוב לא קנה היינו דמתחייב על פה אבל אם כת' שטר על החיוב משתעבד דאלימא מילתא דשטרא ובסימן הנז' בהגב"י אות כ"ה כת' עוד בשמו לענין תנאי כפול דאפי' למ"ד דבעי' תנאי כפול אם בשטר לא נכתב תנאי כפול וכתוב בשטר הריני מחייב את עצמי ונכסי לתת לפ' הסך הנז' בלי שום איחור כו' אין צורך לתנאי כפול. עוד זה כתב מהרימ"ט בח"מ סימן כ"ג דאע"ג דאמרי' בעלמא אין אדם מקנה דבר שלב"ל ומ"מ משתעבד ומתחייב הוא לדבר שלב"ל. מ"מ לענין דקי"ל אין ברירה אין אדם מקנה למי שאינו מבורר אפי' בל' חיוב ושעבוד דלא דמי דבשלמא כשהדבר אינו בעולם שא"א להקנותו בקנין יכול הוא להשתעבד עליו דלכשיבא לעולם יתחייב ליתנו לו וחיוב ושעבוד חייל על גופא וגופיה איתיה בעולם אבל כשהזוכה אינו מבורר דכמאן דליתיה דמי מאי מהנייא ליה שגופו של מזכה איתיה בעולם הא בלא"ה הדבר עצמו איתיה בעולם אלא דליתיה לזוכה דלזכי ע"כ ועיין בח"א מתשובותיו כ"ב. ושטר מכיר' שלא כתב לו עומקא ורומא שנשאר למוכר האויר כתב הר"ב שי למורא סי' כ"ה דאם בא המוכר או יורשיו למוכרו לאחר אין לו שום אופן קנין בעולם לא בב' קניינים ולא בקנין באחריו ולא בתקון חז"ל ולא בל' חיוב ושעבוד ואפי' שבועה אינו מועיל אלא דוקא דרך מחילה והפקר וע"ש בסי' כ"ח שיש חולקים על זה ועיין בכנה"ג סי' ריד"ד טור אות ט"ז וי"ז:

רפו

לשון אסמכתא. כתב רבינו בכנה"ג ז"ל כפי שראיתי ובינותי בספרים מצאתי ראיתי דברי' המבטלים האסמכת' שם הנה הסברא הא' דקנין לחוד מהני לסלק האסמכת' וזו היא סברת הרשב"א דכל קנין כמעכשיו. הס' הב' דבעינן קנין ומעכשיו וזו היא ס' הרמב"ם דס"ל דקנין לא הוי כמעכשיו. הס' הג' היא דבעינן קנין ומעכשיו ובד"ח. הס' הד' דבעינן קנין ומעכשיו ובד"ח והתפיס זכוותיה וזו היא ס' המרדכי ואע"ג דרבים חולקים עליה כ' מהראנ"ח ח"א סימן ס"ו דאע"פ דכ' השטר שנעש' האסמכתא בק"ס ובמעכשיו ובבד"ח כל זה איננו שוה למען הציל מדין האסמכתא לדעת כל הפוסקי' ואין להוציא מיד המוחזק כל עוד שיש לו על מה לסמוך על ס' המרדכי הנז'. הס' הה' היא

דקנס שדוכין שעושים לקנוס כל החוזר בו אע"ג דגזים לא הוי אסמכתא. הס' הו' היא ס' שהביא המרדכי דבכל דוכתא דאמרינן בגמ' והלכתא אסמכתא קניא והוא דלא אניס והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב הן דברי ר"י ואין הלכה כותיה אלא כר' יאודה, וס' זו היא בטלה מכל הפוסקים ע"כ. וכתב מהראנ"ח בח"א סימן ס"ו על שטר שכתוב בו שנתחייב בדבר שהיה אסמכתא נתחייבתי בק"ס מעכשיו כבפני בד"ח דאין כח בל' הזה לעשות הקנין כאלו עשה בבר"ח ע"ש. ומהרש"ך ח"ב סו' י"ז כתב בה' דכל כתוב בו מעכשיו מהני לבטל האסמכתא דאע"פ שלא כת' מעכשיו במקו' החיו' כל שכת' למטה בשטר וקנינא מיני' קנין גמור מעכשיו מהני לבטל האסמכתא וכ"ש אם כתוב בו ולקיים כל הנז"ל נטל קגמ"ו וכתב מרן הב"י בסי' ר"ז בשם הרשב"א דכל היכא דכתוב זמן בשטר דייניין כאלו כתוב מעכשיו וכתב הרב גדולי תרומה דף שמ"ה דהיינו דוקא כשאינו מוכרח לכתוב זמן אבל אם מוכרח לכתוב זמן בשטר כדי לידע זמן המוגבל לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו:

רפז

לשון שטר מקח יש ד' מיני תקנו' כדי שיתקיים המקח אף בדאניס. א) שיבטל מודעי ומודעי דמודעי עד עולם. ב) פיסול עידיהן. ג) תקון הרמב"ם לומר אמור לפנינו שכל הדברים שמסרת שגורמים ביטול מכירה זו הן בטלים. ד) מ"ש הרמ"ה ז"ל שיעיד על עצמו שלא מסר מודעא ושנסתלק מהאונס. והנה השנים מאלה הארבע תקנות הן שמורה שמסר מודעא ומבטלה. והשנים מהן הן שלא מסר מודעא וכיון שכן צ"ע אי מצי למכתב כולהו כיון דסתרי זו לזו וחזינן לספרי דוקני דכתבי לכולהו בשטרי ע"כ מהריב"ל ח"ג סי' כ"ח. ועיין בגנת ורדים ח"מ כלל ג' סימן ל"ג אופן המועיל להבטיח להיות הדבר קיימת אפי' בדאניס ומסר מודעא. ופרח מ"א ח"ב סימן ס"ד:

רפח

לשון נאמנות הכתוב בשטר שמאמין הלוה למלוה כק' עדים ג' תקנות בדבר כדי שלא יחזור ויפרע ממנו. א) יעשה ג' ב"ד ויפרע בפניהם דהא טפי מעדים הימניה טפי מב"ד לא הימניה. ב) שיכתוב שובר מכ"י של מלוה שהוא מודה שהוא פרוע דכי נפיק בב"ד מתקיים והוי כאלו הודה בב"ד. ג) שיכתוב המלוה ללוה שהוא מתחייב לו בכדי הסך ההוא כשיביא עליו שובר שפרעו דאתי עליה ממה נפשך דאי מודה המלוה בשובר ניחא ואי לא מודה בשובר הרי הוא חייב לו וכן תקנו הראשונים נוחי נפש. תשו' הרדב"ז סי' קס"ט ועיין רבי' הכנה"ג ז"ל מהדורא ב' סימן ע"א כתב תקנה הג' הנז' בשם הריטב"א שכתב כן בשטתו למס' שבועות ע"ש. ואם כתוב בשטר נאמנות כו' אע"פ שאין כתוב בשטר נאמנות מפורש עליו ועל יורשיו כיון שכתוב נאמנות כו' הרי הוא

כנאמנות מפורש עליו ועל יורשיו מהרשד"ם בא"ה סי' קי"ו וקע"ד וריי"ו ורכ"ט והר"ב שי למורא סי' מ"ט כתב על זה דהיינו דוקא שכתוב נאמנות כו' אבל אם היה הנאמנות מפורש עליו ותו לא אין בכלל זה יורשיו כדאיתא בפ' הכותב. והרב לחם רב סי' ן' חולק וס"ל דאפי' כתוב בשטר נאמנות כו' לא דיינינן ליה כנאמנות מפורש עליו ועל יורשיו וכתב רבינו בכנה"ג סי' ע"א דאין דברי הראב"ד ז"ל עומדי' בפני כמה מרבוותא החולקי' וכמה פעמים דנינו ועשינו כן הלכה למעשה. וכתב הרב פ"מ ח"א י"ג דשטרי דידן הגם שרוב העולם נהיגי לכתוב נאמנות בכל השטרות ומי שקונים ממנו לכתוב שטר אדעתא דנאמנות קנו וכשיבא לפנינו איזה שטר באין בו נאמנות אמרינן אע"פ שלא נכתב כמי שנכתב דמי מ"מ היינו דוקא נאמנות גרידא אבל נאמנות בין למלוה בין ליורשיו לא הונהג ברוב השטרות ואינו נכנס לכ"ע בסוג מ"ש הטור סי' ס"א בשם הרא"ש דכל דבר שנהגו בני המדינ' לכותבו אף שלא נכתב כמי שנכתב דמי:

רפט

לשון שטר שכתוב בל' מכירה מכר ראובן לשמעון שדה פ' אע"פ שנתנו במתנה או שמכרו ואין דעתו לקבל דמים אע"פ של' השטר בל' מכר קנה חבירו מדין שטר אפי' בלא נתינת דמים וראיה לזה מההיא דפריך תלמודא פ"ק דקדושין מברייתא בשטר כיצד כתב לו שדי נתונה לך שדי מכורה לך ה"ז מכורה ונתונה ואסיק רבי אסי במתנה ביקש ליתנה לו ולמה כתב ל' מכר כדי ליפות את כחו וכתבו התוס' וא"ת ולמה כתב לו בל' מתנה בשלמא מכר משום אחריות אלא מאי יפוי כח יש במתנה כו' נראה מדבריהם דאפי' לא הי' כותב לו ל' מתנה אלא ל' מכר היה קונה בלא נתינת דמי בשטר הכ' בל' מכר. מהראנ"ח ח"א סי' קט"ז ועיין בתשו' הרלנ"ח סי' ל"ד שכ' ז"ל אם ידענו שהי' מכר שכתוב בשטר ל' מתנה דינו כמכר לענין מודעא ע"ש:

רצ

לשון הכתב אני פ' לויתי ממך מנה דין שטר יש לו כמ"ש בח"מ סימן נ' וכ' הסמ"ע דכל שחותמים עליו עדים אפי' לא כתוב בו בפנינו עדים ח"מ אלא כתוב בל' כתב יד דין שטר יש לו. ובכתבי מהרא"י סימן ע"ג כתב שטר שכתוב בל' עדים כגון מעידים אנחנו שכך נתחייב פ' ופ' וחתמו בעלי הדבר פסול ובסוף דבריו כתב דראוי לעשות פשרה:

רצא

לשון מעשה ב"ד שאם מעיקרא כתבו במותב ג' כו' ולבסוף חתמו ב' בל' סהדי כגון שחתמו פ' עד פ' עד אפי' כתוב בו ל' שהוכיח מתוכו שהם ג' פסול הרא"ם ז"ל בח"ב סי' כ"ו ועיין בתשו' לחם רב סי' כ"ג בקבלת עדות שכתוב בפנינו עדים שהדיינים לא כיונו להיות דיינים אלא כעדים והם עד מפי עד דלא מהני ע"ש:

רצב

כתב הרשב"א בתשו' סימן אלף וקנ"ד הביאה מרן סמ"ד שבמקום שרגילין לכתוב וכתבנו ונתנו ביד פ' אפי' ינתן ביד שליש או ביד שליח יכולים לכתוב כן דידו של זה היינו רשותו. ועיין לענין גט באומרת התקבל לי גיטי מיד בעלי וכן האיש שעשה שליח הולכה ואמר תן גט זה ליד אשתי שכתב הרשב"א סימן אלף ר"ז דיש לחשוש בגט שמא מקפידים בדבר ע"ש ובס' בני חיי אה"ע סי' קמ"א אות ז' בב"י:

רצג

לשון שטר שליחות גט שכתב בו ותהי' מגורשת ממנו במקום ותהי' מגורשת ואומרים העדים שבשעת נתינת הגט המגרש כלכל דבריו במשפט ואמר לה בל' לעז כל' המדבר לנכח ותהי' מגורשת אלא שהסופר לא דקדק בכתיבת השטר וגם הא לא שתו לב גם לזאת ושאינן בקיאים בדקדוק כ"כ וחשבו שתהי' נאמר לנקבה הנמצאת נאמנים מהראנ"ח ח"א סי' י"ד:

רצד

כתב הרב בני משה ז"ל סימן כ"א נסתפק על מי שאמר לב"ד אני אומר לכם שתגרשו את ארוסתי כו' כתב ז"ל מה שיש לי לפקפק בנ"ד הוא בל' שתגרשו את ארוסתי הכתוב במעשה ב"ד המוצג לפנינו דהוי מועתק מל' לעז לל' הקדש וכפי הנראה הוא לא אמר רק קי קיטיש' אה מי איספוזא והב"ד העתיקו שכונתו הוי שתתגרשו את ארוסתי וא"כ אפשר לפקפק קי קיטיש' לא הוי פי' שתגרשו אלא שתציאו דבל' לעז גרש הוא דיסטי' והוצאה היא קיטאר וא"כ כיון שהוא אמר יין ברוס דיגו קי קיטושי אה מי אוספוזה לא הוי אלא אומר תוציאו את ארוסתי ובהוציאו הוי בעיא דלא אפשיטא וכתבו הפוסקים דלא יכתבו ויתנו ואם כתבו ונתנו הוי ס"מ כמ"ש בטור סי' קמ"א וא"כ אם פי' קי קיטיש' אה מי איסופז' הוי שתוציאו את ארוסתי נפל לן פיתא בבירא. אמנם יראה ע"כ לא אמרינן התם הכי אלא משום דאם אמר עזבוה הוציאו' הוי ס' אם מלות אלו הוו ל' גירו' בל' הקדש דמס"ל אי דמי ליצאה והיתה או לא כמ"ש רש"י והר"ן אבל הכא דכ"ע קורין לגירו' קיטאר וא"כ י"ל שזה שאמר קיטאריש' מי אישפוזה סמך על לשון ב"א ודבריו בל' עמו שקורין לגירושין קיטאר ע"כ:

רצה

לשון גט שכתוב בו אנת אנתתי פ' באיזה מקום שתמצא כו' כתב הרלנ"ח סימן קפ"ט דהגט פסול דמאחר דאינו כתוב בכל מקום שתמצאי יש במשמע שמגרש לאשתו במקום שתמצא אשה אחרת מעלמא ולא ידענו מי היא ויש כאן קפידא ובסי' ק"ל וקל"ב כתב

בשם הרבנים ז"ל דכשר וע' בתשו' הרדב"ז ספ"ה עמ"ש ע"מ שלא תנשא לפ' ה"ז גט כו' שאם אמר ע"מ שלא תנשא אין לפקפק שמדבר עם אשה אחרת שלשון גמור הוא לאשה:

רצו

לשון הממנה שליח להוליך גט לאשתו אם השליח אינו בפניו כתב בתשו' תומת ישרים ז"ל סי' ק"פ בשם מהרי"ט שצריך שיהא זהיר בל' שלא יכתוב שום דבר כמו מי שמדבר לנכח אלא יכתוב פ' ב"פ יוליך גט זה כו' ותהא ידו כידי כו' ונותן אני רשות לו כו' כל מקום שימצא שלוחי או שליח שלוחי כו' ומשמע שם מדברי מהרי"ט דלעכב אמרה והרב ת"י שם כתב שטוב שיהי' הלשון פב"פ יוליך גט זה כו' ואח"כ אם ירצה להכפיל הענין בל' נכח הרשות בידו וכן עד"ז כתב שם במנוי האשה שליח קבלה כשהשליח אינו בפניה. ועיין בתשו' הרא"ם ח"א סימן פ"ה בנוסח הרשאה לגט שכתוב בו אני ממנה לפב"ב שליח להוליך גט לאשתי כו' ויאמר לה ה"ז גיטך ע"מ שאם לא אבא אצלה כו' שהדברים מחולפים לנכח ושלא לנכח וכ' דאע"פ שבשטר ההרשאה כתוב דברים לנכח ודברים שלא לנכח אינו נפסל בכך כי כבר ימצא כזה בלשונינו הקדוש שמעו עמים כולם כלם ולא כלכם וכיוצא בהם הרבה וכ"ש בנדון זה שדרך הל' לומר אדם לשלוחו לך אמור לפלוני אני מוכן ללכת אצלו או הנני בא אצלו במקום הנה פ' מוכן לבא אצלך ובפ' יתרו כתיב אני חותנך יתרו ב"א וזה היה ע"י שליח והיל"ל הנה חתנך יתרו ב"א ואמר אני חתנך יתרו כי השולח ידבר לשליח לומר לשלוח אליו הל' שמדבר הוא עצמו לשלוח אליו כאלו הוא המדבר בעצמו והשליח לוקח הכונה ומדבר דברי המשלח בל' נסתר כמנהג ואין בזה זרות כלל בל' ובפ' בא כתיב דברו אל כל עדת בני ישראל בעשור לחדש ויקחו איש שה כו' בל' נסתר כל' השולח לשליח ואח"כ כתיב מן הכבשים ומן העזים תקחו לנכח כל' השליח לישראל ואח"ז והיה לכם לנכח בל' השליח לישראל ואח"ז ולקחו מן הדם ונתנו לנסתר בל' השולח לשליח ואין בזה זרות כלל. ומהראנ"ח ז"ל בח"ב סימן ל' כתב על שטר שליח הגט שהיה כתוב בו ותאמר לה ה"ז גיטך ששלח ליך ארוסיך פ' והרי את מגורשת ממני מעכשיו כו' ולשון זה אינו צודק על השליח שאין השליח מגרשה ממנו אלא מהבעל ולא היל"ל אלא הרי את מגורשת ממנו ויש לחוש שמא לא אמר הבעל שיאמר לה אלא תהיה מגורשת מהשליח ולא מהני בהכי כלום. והרב שם הכשירו מטעם דיש לפ' הל' באופן שהגרושים מהבעל וזה שאין הכונה כמ"ש ותאמר לה ה"א מגורשת ממני שיאמר לה בל' זה עצמו אלא שאומר שיאמר לה ה"א מגורשת מעכשיו בזמן נתינת הגט ופי' לו ממי יאמר שהיא מגורשת ואמר ממני ולא שיאמר לה בל' זה אלא אמ"ל כונת הענין עם הטעמים לא המלות וכאלו אמר ותאמר

לה ה"א מגורשת מבפ"ב מעכשיו אלא שלא רצה להאריך ואמר ממני במקום שהיל"ל מגורשת מבפ"ב ולשון קצרה דיבר ואע"פ שלא היה צריך להאריך לומר מבפ"ב שכבר מזכירו בתחילת הדברים ואם הי' אומר ממנו בוא"ו לבד הוי סגי מ"מ י"ל שבמה שאמר ממני אין הכונה אלא לפרש לו ממי יגרשנה ואע"פ של' מעכשיו שאומר אח"כ הוא הל' עצמו שיאמר לה השליח אין היזק מזה דמ"מ בכלל ל' ממני איכא דברים אשר יאמר לה והמובן ממנו הוא מה שיאמר לה שתהא מגורשת ממנו ואפי' יהי' הפי' דחוק קצת ואין מובנו אצל הכל כן. מ"מ יש לנו לפ' אפי' בפי' דחוק קצת ולא גרע ממ"ש הריב"ש ז"ל בל' פ' הדרה בתלסמאן. שר"ל שדרה בזמן אחר כמו השבה כו' ולעולם יש לנו לפ' ל' השטר בדרך שלא יהי' השטר בטל וע"כ נראה לדחוק ולפרש הלשון באופן הנז' שאין הכונה אלא לומר ולפ' לו ממי יגרש אותה וא"ל הכונה בל' זה והשליח יאמר בל' הראוי לומר ואפשר ג"כ לומר דממני דקאמר היינו לומר שמידו ומסיבתו ומנתינתו של השליח תהיה מגורשת לה שגירושיה מהשליח:

רצז

לשון מי שאמר ה"ז גיטך ע"מ שלא אתראה בפני ב"ד או בפני האשה נסתפק מהריב"ל בס"ג סי' ס"ח בל' או אם הכונה לומר שאם לא יראה לפני שום א' מהם יהיה גט אבל אם יראה לפני א' מהם לא יהי' גט או אם הכונה לומר אם לא אבא ואתראה בפני ב"ד אפי' שאתרא' בפני בד"ח אם לא אתראה בפני האשה יהיה גט ורוב או שבמקרא בל' שליל' משמעותא דליכא חדא מינייהו אמנם מדברי רש"י פ' תזריע משמע היפך מזה שכתב ז"ל והנה לא פשה כו' הא אם פשה או היה שער צהוב טמא ע"כ וכתב הרא"ם ז"ל על דברי רש"י ז"ל אע"פ שכל התורה כולה נדרשת מכלל לאו אתה שומע הן הוצרך לפ' זה פה דלא נאמר דו' דולא היה בו שער צהוב הוא במקום או כוי"ו דומחית בשר חי בשאת כדלעיל ובא הכתוב לומר שאם לא פשה אע"פ שיש בו שער צהוב או אם לא היה בו שער צהוב אע"פ שפשה בעי הסגר ע"כ וא"כ ה"נ דקאמר בפני ב"ד או בפני האשה בעי' שיתראה בפני שניהם ע"ש:

רצח

לשון המגרש ששאלוהו אם רוצה להיות השליחות או הגט בטל ואמר הן. יש מי שרצה לומר דכיון דלא פי' בהדיא לומר רוצה אני אלא אמר בל' סתם וכולל דאינו בטל והרא"ם ח"א סי' צ"ג כתב וזה אינו אמת דאין הפרש בין שיענה הן ובין שיאמר רוצה אני כלל אגילוי מילתא לחוד דגילוי מילתא לא הוציא מפיו שום ביטול אלא שמדבריו או מטענותיו ניכר שאינו חפץ באותו שליחות כדפרש"י התם גבי גילוי דעתא בגיטא ובהא הוא דסבר אביי כיון שלא הוציא דבר מפיו לאו מילתא היא אבל היכא דשאלוה לבעל

ואמרו אתה רוצה שיהא השליחות או הגט בטל ואמר הן בהא לא אמר אביי לאו מילתא וזה מבואר תכלית באו' דהן ל' מבואר הוא ולא סתום וכולל:

רצט

לשון מי שגרש בתנאי והניח הדבר ביד ב"ד של החכמים ולא פי' מאן חכמים הדבר מסופק אם דעתו על בית דין של כל החכמים המפורסמים או ע"כ ב"ד של ג' חכמים וכ"ש אם כפי הדין יכול לומר לב"ד הגדול אזלינא וכ"ש במה שכתב ב"ד החכמים בה"א הידיעה ואם לא הי' אומר ב"ד החכמים שע"כ צ"ל שיהי' בב"ד של ג' חכמים היה אפשר לומר שכונתו היתה על ב"ד הקהל של האשה אבל הכא דקאמר ב"ד של החכמים איכא למימר דלא סמכה דעתו על דינו ומשפטו אלא על הב"ד היותר גדול ומפורסם והרא"ש ז"ל כתב בתשו' על איש א' שעבר נגד מה שנשבע בשטר הכתובה שלא ישא אשה אחרת עליה ולא יגרשנה בלתי רשות ב"ד והוי חושבים שהיה מותר בב"ד א' של ג' שהרשוהו בזה וכתב וז"ל ועוד טעו שחשבו שאיזה מספר אנשים שיתנו לו רשות לישא אשה אחרת עליה הוא רשאי לעשותו ואין זה אמת דאנן סהדי דלא תלת' היא הרשות בשבוע' שהשביעתו אלא לבד"ח שהם היותר המפורסמים שבמדינ' לא לאיזה אנשים שיהיו ע"כ ואע"פ שמתחלת דברי הרא"ש ותופס נרא' שלא היה שולל אלא איזה אנשים שיהיו מ"מ הרי כ' בפר' דאנן סהדי שלא תלתא השבועה אלא בבד"ח שהם היות' מפורסמים שבמרינ' ואע"פ שבנדון ההוא ג"כ נתינת הרשות היא תלויה בענין הדין שהיה תולה השבועה בנתינת הרשות שירשו כשהדין נותן כך כמ"ש הר' שם ואפ"ה לא אמרי' שכל ב"ד הבקיאים ב"ד ההוא ראויים לזה אלא על הב"ד היותר מפורסם קא מכווני כ"ש הכא שהמגרש אומר ג"כ שיעשו פשרה שאין כל הבתי דינים שוין בזה ויש בזה מה שאין בזה מהראנ"ח ח"ב סי' כ"ע ועיין במהרשד"ם אה"ע סי' קצ"ה:

ש

לשון המגרש על תנאי אם לא יבא לזמן פלוני. כתב א מהריב"ל ח"א דח"ן שצריך שיאמר בל' הזה אם לא אבא יהא גט ואם אבא לא יהא גט שהרצון בגט זמן הוא שיהיה גט שאם באולי יתאחר שלא תשאר עגונה כ"כ זמן ומה שאנו רוצים חשוב הן כמ"ש התוס' בקידושין פ' האומר ד"ה הנקי ע"ש:

שא

לשון מהיום ולאחר מיתה דמספ"ל בגמרא אי תנאה הוי או חזרה הוי כתב הר"ב תורת אמת סי' ל"ז על תשו' הרא"ש שכתב על שטר שליחות גט שכתוב בו מינהו פ' לפ' שליח להולכה ואח"כ כת' ופ' זה מינה עוד שליח בזה הגט לסופר וא"ל תן בעדי הגט הנז' מידך לפ' הנז' ותיכף שיגיע מידך לידו תהא מגורשת ממני כו' כת' שם בסוף התשו'

ואפי' נאמ' דע"ה היה דלא ידע שאין הבעל עושה שליח לקבלה נ"ל דאין לתלות בחזרה ויש לנו לומר ליפות כחה נתכוון אם תועיל שליחו' הקבלה שתתגרש ואם לאו ישאר שליחו' ההולכה במקומו ע"כ ותמהו עליו דהא אמרינן בפרק מי שאחזו מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דמספ"ל לרבנן אי תנאה הוי אי חזרה הוי א"כ היכי כת' הרא"ש דיש לנו לתלות דליפות כחה נתכוון הול"ל דהויא ס' מגורשת משום ספקא אי נתכוון לחזרה אי נתכוון ליפות כחה ותי' הרב הנז' דשאני ההיא דמהיום ולאח"מ דחזינן ביה דמכוין לגרוע כח האשה שהרי מתחלה אמר מהיום ואח"כ מגרע כחה ואומר לאחר מיתה א"כ אין כאן מקום לומר ליפות כחה נתכוון שהרי מהיום עדיף מלאחר מיתה א"כ לפיכך יש מקום ס' ולומר תנאי הוי או חזרה הוי אמנם בנדון הרא"ש דחזינן דדעתיה בסוף דבריו ליפות כחה שהרי מתחילה אמר שליח הולכה ולבסוף מיפה כחה דאפי' בקבלה ואע"ג דכפי הדין לא מצי לממני שליח קבלה ונתבטל השליחות ונגרע כחה מכל וכל מ"מ הוא טועה בדין וסובר דמהני וא"כ כונתו ליפות כחה א"כ להכי אמרי' דאי לא מהני לקבלה ליהוי להולכה שהרי כל כונתו ליפות כחה א"כ ג"כ אנו ניפה כחה בכל האפשר אמנם בההיא דמהיום ולאחר מיתה הוא להפך כמדובר. וחידש הרב ז"ל שם כפי חילוק זה דין חדש דאפי' בההיא דמהיום ולאח"מ אם אמר בהפך לאחר מיתה ומהיום דאמרינן ביה דליפות כחה נתכוון וליכא בהא ספק' אי הנאה הוי אי חזרה הוי ע"כ:

שב

לשון הגט שנכתב בל' עדים בפעח"מ פ' פ"ב תריך ופטר ית פב"פ או כגון שכתב אני פב"פ פטרית ושבקית ותרוכית ית פ' דהות אנתתי מקדמת דנא כו' כתב הרדב"ז ז"ל סי' רכ"ב פסול והולד ממזר דבעינן קרא כדכתיב וכתב לה ס' כריתות ונתן בידה דמשמע דספר הכורת צריך שיתן בידה ולא ס' הודאה ולא ס' העדאת עדים דהני לראיה בעלמא נינהו ונמצא שלא גירש' בספר אלא בדברים שא"ל ואנן ס' בעינן ושיוכיח מתוך הס' דבו מתגרשת הילכך לכ"ע בעינן שיכתוב לה ס' שמדבר בעצמו עמה לנכח ואם כתב לה א' מהלשונות הנז' הגט פסול ועיין למהרימ"ט בא"ה סימן ו' שכתב בפשיטות ז"ל ומאן לימא לן שאם כתב בגט שלא לנכח שהוא פסול כגון שיכתוב ופטרית ושבקית אנתתי פ' די תיהוי רשאה ושלטאה בנפשה ודין דיהוי לה מינאי ע"כ ובתשו' מהר"י בי רב סי' מ"ז ומ"ח בענין זה:

שג

לשון הגט הרי את מותרת לכל אדם. כ' בתשו' תמים דעים סימן קכ"ט בשם הרמב"ן ז"ל דאע"פ שכותבים למהך להתנסבא לכל גבר דתצביין. עכ"ז צריך לכתוב ל' זה הרי את מותרת לכל אדם משום דלהתנסבא משמע שלא התירה אלא בנשואין אבל לא בזנות:

דש

לשון עדי קידושי שהעידו איך קראם המקדש בעת וזמן שנתן לארוסתו פ' ך' לבנים ואמר להם הוו עלי עדים שנתתי' בתורת קידושים והיא קבלתם מיד ראובן כתב מהרש"ך ח"ג סי' ל"ג דמתוך ל' עדות זה יש להוכיח דהויא שתיקותא דלבתר מתן מעות ואינו כלום. ורבינו הרב כנה"ג בא"ה סי' כ"ח כתב ע"ז וז"ל אני מגמגם בזה שמה שהוכיח מפני הלשון שהעידו העדים בעת וזמן שנתן לארוסתו ולא אמרו שנותן לארוסתו אין כ"כ הכרח דמלת נתן אפשר לפרש' שנתן כבר ואפשר לפרשה שנתן בעת הקידושין ומה גם בנדון זה שהעדים מעידים על הזמן שצודק ל' שנתן על אותו זמן שנתן וכן מה שהוכיח מהל' שהעידו העדים הוו עלי עדים שנתתים בתורת קדושין ולא אמר שאני נותן לה גם בזה אין הכרח כ"כ שמצינו בכתובה נתתי עבר במקום עתיד נתתי כסף השדה קח ממני וגם נתתי ממנה לך בן ומה גם בנדון הזה שמעידים העדים והיא קבלם מיד ראובן שנראה מזה הלשון שבפניהם נתן המעות והיא קבלתם. והנה הרב מהרש"ך רצה להנצל מזה ואמר שמלת נתתי בל' לעז שפירושה קי לידי מורה בלי שום ספק שאמר הדברים האלה לאחר מתן מעות. ודבריו יתכנו אם היינו יודעים בבירור שהלשון הזה אמר המקדש הא ודאי פשיטא שאין לנו ספק בזה ובודאי דהיה לאחר מ"מ כמ"ש הרב ז"ל אבל ס' שלו שהמקדש אמר קי לידו בל' לעז וכך העידו העדים אלא שבל' קבלת העדות בא מלת נתתי במקום שאני נותן ולא יהי' אלא ס' יש לנו להחמיר משום חומרת א"א:

שה

לשון קידושין שאמר המקדש לאבי הנערה אני נותן לך זה הטבעת לשם קידושין עבור בתך. כתב מהרשד"ם סי' י"א דמלבד גריעותא דלא אמר לי איכא גריעותא אחריתי דלא הוה נמי הוכחא מי הוה המתקדשת דכיון שא"ל עבור בתך אפשר שר"ל אני נותן לך טבעת זו שאני עושה אותך שליח ממני וזה שאני עושה הוא בעבור בתך ע"כ ומשם למד הרב פ"מ ח"א כ"ח על ל' המקדש שאמר לאבי הקטנה תיבה זו קידושי' בעד בתך ולא אמר לשם בתך שאפשר לפרש דבריו קח תיבה זו בעד בתך שתהיה שליח לקבלת קידושי' לאשה אחרת שמנתך שליח קבלה אני נותן אותה לך וזה שאני עושה הוא בעד בתך כלומר בעבור בתך והרב ז"ל שדי נרגא בזה וכתב דהא תינח אם שמעון זה המקדש היה אומר דבריו בל' הקדש והיה אומר בל' זה בעד בתך היה מקום לדון כך אבל, בנ"ד שאמר בל' לעז סי לה רישביראש פור קדושין פארה טו אינ"ה טי לה דארי כמו שמעידים העדים שאמר בפי' פארה טו איג"ה ולא אמר פור טו איג"ה אלא שהסופר העתיק הענין בלה"ק ובהעתק' העתיק בעד בתך שלקח הכונה ופי' בעד בתך ר"ל בעד בתך שאני מקדשה. ונדון הרשד"ם ז"ל הוה בריר ליה דאמר המקדש בל' לעז קידושים פור טו איג"ה

ולא פארה טו איג"ה ע"כ ועיין ברבינו הרב כנה"ג סימן כ"ז אות ס"ז בב"י כתב בשם ס' מגן אברהם דבאב המקדש בתו בוגרת יותר ל' משובח הוא לומר קידושים פארה טו איג"ה מלומר פור טו אינ"ה ובאב המקדש בתו קטנה כתב בשם מהרש"ך ח"ג סי' ל"ט שכתב דל' טומה אישטו פור קידושין די טו איג"ה אי פור טו איג"ה לישנ' מעליא הוא אבל פארה טו איג"ה ל' מגומגם הוא ע"כ והוא הפך מ"ש הרב פ"מ ז"ל:

שו

לשון קדושין למקדש אפי' אם היא קטנה או נערה שהיא מתקדשת ע"י אביה אומר לה הרי את מקודשת לי אע"פ שאם קדשה בשטר צריך לכתוב בתך מקודשת לי. וכתב הריב"ש סי' תע"ט שאם אמר לכלה עצמה ואביה אצלה הרי בתך מקודשת לי מקודשת ואין בכך כלום כיון שהקידושין חלין מכח אביה ומטעמו מקבלת אותם הרי הוא כאלו מדבר עם אביה. ומהרימ"ט בח' א"ה סי' ו' כתב ע"ז ונר' דהיינו דוקא באומרו בל' הקדש שיש להבחין בין מדבר לזכר או מדבר לנקב' וכשאומר בתך מקודשת לי ולא אמר בתוך מוכיח מתוך הלשון שעם האב מדבר אבל בל' לעז שאין הבחנה משמע שמדבר עמה על בתה שלה ע"כ ועוד כתב מהרימ"ט שם ל"ח בשם תשו' מהריב"ל שכ' משם רבני פרובינא ומשם מהר"י מטראני ז"ל דבעינן שיאמר המקדש הרי את מקודשת כו' אבל תקחי טבעת זו לקידושין לא מהני דקידושין הוא שם דבר כיון שלא התפיסו בגופה שלא אמר הרי את מקודשת לי כו' וכתב דמתשוב' הריב"ש סי' רס"ו נר' כחולקת עליה' מ"מ י"ל דמר אמר חדא ומא"ח ולא פליגו וקרובים דברי אלו להיות כדברי אלו דלענין ידים מוכיחות כל שאומר אני נותן לך מוכיח מל' זה שלעצמו מקדשה כמ"ש הריב"ש והרבנים ההם מודים לו דלענין ל' הקידושין כיון שלא התפיסן בגופה שלא אמר הרי את מקודשת אלא הרי אני נותן לך זה לקידושין לא משמע שנתקדשה בכך כדברי הרבנים הנז' והריב"ש מודה להם בזה אלא דכשאומר הריני נותן לך בתורת קידושין הוי ל' המועיל דמשמע דיהיב לה בתורת קידושין כמשפטן וכשלא אמר בתורת קידושין אלא אמר הריני נותנו לך לקדושין מודה הריב"ש דאין כאן קדושין והביא ראיה לזה מההיא דפרק הזורק דכי אמר לה זרוק לי חובי בתורת גיטין משמע שיזכה לו ד"א בזריקה בתורת גיטין בכל הלכותיו ואע"ג דלא פי' כמאן דפריש אף כאן בתורת קידושין כהלכתן קאמר ועיין פ"מ ח"ב סי' ב' מ"ש ע"ז:

שז

לשון קידושין. כתב הרב מהרימ"ט שם שאם א"ל המקדש טבעת זו תקחנו לקדושין לא אמר כלום מאותה שאמרו בפ"ק דמציעא משוך פרה זו לקנות כלי שעליה ומתמה תלמודא מי אמר קני לקנות קאמר ופרש"י לקנות משמע אתה אני איני מקנה לך ה"נ מי

קא"ל הוי מקודשת או הרי את תקחנו לקדושין קאמר כלומר את תקחי אותו לקדושין אני איני מקדשך ע"ש שהאריך בזה והרב פ"מ ח"א סס"י כ"ט כתב דע"כ לא אמר רבינו ישעיה דאיכא דאמר ל' לקידושין דל' גרוע הוא אלא היכא שלשון המקדש הוא כלפי האשה שהיל"ל הרי את מקודשת אבל היכא דל' המקדש הוא כלפי העדים שא"ל תהיו עדים שאני נותן זה לקדושין לא גרע מאם היה מדבר עם אחרים בפניה על עסקי קדושין ונתנה לה אפי' בשתיקה דהוו קידושים כמ"ש הב"י סי' ז"ך ע"כ ולדעת רבינו ישעיה לאו דוקא שאמר הריני נותנו לך לקדושין אלא אפי' אמר ה"ז לקדושין לי לא מהני כמ"ש מהרח"ש סימן י"ט. והילך בקיצור כ"א דינין שבלשונות הקדושין. א) מ"ש מהרשד"ם ז"ל סי' ל"ד דאי אמרה היא בשעת נתינת הטבעת אי לייו קילו רישיב"ו הדברי' מוכרחים לכ"ע שהיא מקבלת הקדושין לעצמה ואפי' לא אמר ה"א מקודשת הוו קידושין גמורים. ב) מ"ש מהריב"ל ח"ג י"ב שאם אמר קח זה מידי לקידושין והשיבה אני לוקח' אות' בעד קידושין מידך צריכא גט ואם בתשובתם לא אמר מידך אין חוששים אבל מהרשד"ם ל"ו ול"ז ס"ל דאפי' לא אמרה בתשובתה מידך הוו קדושין ואפי' להרשד"ם היינו דוקא כשהמקדש אמר מידי אבל אם לא אמר מידי והיא ג"כ לא השיבה מידך אין לחוש. ג) אמר הילך בעד קדושין אפשר לומר דלכ"ע לא הוו קדושין רשד"ם סי' ל"א ורלנ"ח סי' קל"ח כתב אמר לה הילך כסף לקדושין הריטב"א הורה פנים להלכה להקל ורב א' הור' להחמי' והרשד"ם סי' ד' חשש להחמי' באומר הרי אלו ליך לקדושין. ד) אמר בל' לעז טומה איסטי טבעת אי מירה קיטי לודו פור קדושין הויין ידים מוכיחו' וצריכה גט רשד"ם ע"ו. ה) אמר בל' לעז תקחי זה בקדושין פור מי אפשר שהיא מקודשת גמורה ומיהו אם קבלה קידושין מאחר לא הייתי סומך על דעתי להקל בשני ס' עצמות יוסף דף כ"ד. ו) אמר בל' לעז הרי את מקודש' מי הויא מקודש' מספק רלנ"ח קל"ח וה"ה אם אמר פור קדושין דימי וכ"ש אם אמר פור מי וכ"ש אם אמר פארה מי כנה"ג ז"ל. ז) אמר אני נותן לך זה הטבעת לשם קידושין עבור בתך לכ"ע אין כאן בית מיחוש רשד"ם י"א והמבי"ט ח"א סימן ס"ז כתב דאם אמר תקח זה בקדושי בתך הרי הוא כאלו אמר הרי את מקודשת ולא אמר לי ועיין במ"צ ח"ב סימן ע"ד דמחמיר בזה. ומהרשד"ם בסימן ך' כתב דאם אמר אני נותנו לך בקדושי בתך הויין ידים מוכיחות ומקודשת. ח) אמר לה קחי זה הפרח לכתובה ולקדושין יש מן המורים שהורו דהוי כאומר הריני נותנו לך דהוי כמו לי והרדב"ז סימן קנ"ט כתב דהוי כמו את מקודשת בלא לי. ט) אמר בל' נתתי לך בתורת קידושין לא דמי לאומר הריני והוו ידים שאין מוכיחו' מהרי"א סימן א' והרב לחם רב סימן צ"ג מפקפק לומר דל' נתתי הרי הוא כמו הריני וכ"כ הרש"ך ח"ב סימן

קל"ד. י) אמר בל' לעז לה סו מקדש לזה לא הוי כאומר הריני נותנו לך בתורת קדושין הר"ם ד' בוטון סימן י'. יא) אמר בל' לעז לייו עידו אישסו פור קידושין הוי כמו הריני נותנו לך בתורת קידושין דהוי כמו לי כנה"ג אות ל"א. יב) אמר לה הרי את רוצה דבר זה מידי בתורת קידושין והשיבה היא אני לוקחם אפשר דהוי כמו הריני נותנו לך בתורת קידושין הרי"א סימן רצ"א. יג) אמר הוו עלי עדים קי לידו אישטי אניילייו פור קידושין פור מי נוב'ייא הוי ידים מוכיחות שלעצמו מקדשה שכן אמר לה פור מי נוב'ייא ובהאי לישנא נמי מקודשת שפיר דפי' פור מי נובייי"א הוי כאומר הרי את מאורסת לי דאתמר בפ"ק דקדושין דהוי לישנא מעליא דקדושין פ"מ ח"א סימן כ"ט ועיין עוד במהריב"ל ח"א כלל ג' סימן ח' שכתב דאם קראה הארוס ארוסתי אע"פ שלא אמר לי חוששין לקדושין להצריכה גט:

יד) האומר ארסתיך סתם ולא אמר לי יש מהמורים דהויין ידים מוכיחות ומהר"ם אלישקאר סימן צ"ט חולק בזה וכ' דלא הויין ידים. טו) לשונות המועילים לקדש בהם את האשה הנז' בגמ' נחלקים לב' חלקים הא' הם קדושי ודאי והב' קדושי ספק חלק הא' קדושי ודאי הם א' הרי את מקודשת לי והוא הל' הנהוג בישראל וזה הל' עדיף מל' תהא לי מקודשת ועיין בתשובות המבי"ט ז"ל ח"א סימן רצ"א שכתב דלכתחילה צ"ל הרי את מקודשת לי בטבעת זו אבל בדיעבד אם לא אמר בטבעת זו לא מעלה ולא מוריד ודוקא בדאמר הרי את מקודשת לי אבל אם אמר תהא לי מקודשת צ"ל בזה ע"ש. הב' הרי את מאורסת לי או הרי את ארוסתי ואם קראה הארוס ארוסתי אע"פ שלא אמר לי חוששין לקדושין להצריכה גט כמ"ש הריב"ל ח"א כלל ג' סי' ח' ואם אמרה האשה בשביל ראובן שהוא ארוס שלי נר' מדברי מהריב"ל בח"ג סימן י"ב דאין לחוש ומ"מ אף שכתב בשטר הריני מארס בתי אפי' היתה בתו קטנה אין זה לשון קדושין כמפורש בתשו' מהר"י מינץ סימן ב'. ג' הרי את אשתי וה"ה אם אמר הרי את אנתתי או הרי את לי לאנתו כמ"ש בתשו' ש"ל סימן נ"ט. ד' הרי את זקוקתי וה"ה הרי את זקוקה לי. ה' הרי את קנויה לי. ו' הרי לקוחתי או לקוחה לי. ז' הרי את שלי. ח' הרי את ברשותי ובלשון נשואתי כתב מרן הב"י סימן ז"ך בשם הרשב"א דאין נשואתי כאומר הרי את אשתי שלא תקרא נשואה עד שתבעל כו' כלומר דלשון אשה שייכא נמי באשה ארוס' ויש במשמע הרי את אשתי גם את הארוסה אבל נשואה לא שייכא אלא אחר ביאה או אחר חופה וצ"ע בפ' המגרש דפ"ב ע"ב גבי ע"מ שלא תנשאי לפ' דמשמע התם בדברי התוס' ד"ה אפי' לא נתגרשה כו' דלא תנשאי קדושין נמי משמע ע"ש ועיין לעיל באות ר"ז. והחלק הב' הם לשונות מסופקים אם משמען לשון קדושין או לא והובאו בפ"ק

דקדושין והוא אם אמר הרי את מיוחדת לי מלשון והיו לבשר א'. מיועדת לי מל' ואם לבנו יעדנה עזרתי מל' אעשה לו עזר נגדתי צלעתי ע"ש ויקח א' מצלעותיו סגורתי ע"ש ויסגור בשר תחתנה וכן תחתי גם אם אמר עצורתי או אסופתי אבעיא לן התם והמרדכי ז"ל שם כתב דגם באהובתי יש לספק אם הוא לשון קדושין ובחרופתי אבעיא לן התם אי הוי לשון קדושין וכתב הרא"ם חלק ב' סי' ל' פי' שאמר הרי את חרופתי אבל חרופתי לחוד אינו כלום ושם נתבאר עוד שאם אמר הריני אישך הריני בעליך לא אמר כלום וכתב מהרח"ש סימן י"ג דאפי' קדשה בשטר וכתוב בו הרי את מקודש' לי אם אמר בפה הריני אישך הריני בעליך לא הוי קדושין דומיא דגט דאם אמר איני אישך איני בעליך אע"ג דכתיב בגט הרי את מגורשת אינה מגורשת וכתב ריא"ז הובאו דבריו בשה"ג פ' קמא דקדושין ז"ל נראה בעיני שאם נתן הקדושין לאביה ולא אמר הרי בתך מקודשת לי אלא הרי את חמי אין כאן קדושין כלל ומעשה בא לידינו על דבר זה וכך הורינו ע"כ. טז) כתב מרן בסי' ז"ך בשם מהר"י בירב ז"ל שכ' דבעינן שיאמר בקדושין ל' שיוכיח להבא מעות אלו קדושין יהיו או הרי הן קדושין אבל אם אמר קדושין הן אינו כלום כדמוכח בפ' השולח גב ביטול גט אמר חרס הוא לא אמר כלום ופרש"י דל' לשעבר הוא אבל אמר הרי הוא חרס דבריו קיימין דמשמע להבא. וכתב הרב כנה"ג שם בשם תשו' כ"י שאם אמר נתתים לך בתורת קדושין הוי ל' שעבר ולא הוי קדושין ע"כ ואיכא למידק שהרב כנה"ג עצמו שם בהגב"י אות כ"ט השיג על מהרש"ך שהתיר בקדושין שהעידו עדים שאמר הוו עלי עדים שנתתים בתורת קדושין ולא אמר שאני נותן לה ותמה עליו שהרי מצי' בכתוב נתתי עבר במקום עתיד נתתי כסף השדה קח ממני וגם נתתי ממנה לך בן ומידי ספק מקודשת לא נפקא ואיך כ' כאן בפשיטו' שאם אמר נתתים לך בתורת קדושין הוי לשון עבר ולא הוו קדושין. והר"ן ז"ל כתב בפ"ק דקדושין עלה דמתני' דנכסים שיש להם אחריות כו' ז"ל ושטר ראיה דקאמרי' שאינו מועיל לקנין היינו שטר הודאה בעלמא שמודה שמכר בשטר בזה אינו קונה אבל בשטר כהני שטרי דידן אע"פ שכתוב בהם מכרתי נתתי לשון עבר שטר קנין הוא ולחזק הדבר כותבים כן כמו נתתי כסף השדה נתתיה לך וראיה לדבר מדאמרינן בהשולח נתתי שדה פ' לפ' נתתיה לו הרי היא שלו קנה וא"ר יוחנן וכולן בשטר כלומר שכ' לו בשטר בלשון הזה וכן דעת הרב העיטור והרשב"א ז"ל ע"כ. ואעיקרא דדינא שכ' מהר"י בירב תמה אנכי שהרי בריש פרק השולח אמר אביי בטל ב' לשונות משמע משמע בטל מעיקרא ומשמע דליבטל גבי גט לישנא דמהני ביה קאמר גבי מתנה לישנא דמהני ביה קאמר. ומכאן למד הריטב"א בריש פרק הכותב הובאו דבריו בשיטה מקובצת עלה דאמרי' האומר שדה זו אין לי

עסק בה ואומר רבי' דמתני' כשאמר כן ל' סילוק וגילה דעתו שאומר בל' הקנאה אבל באומר כן בל' הודאה פשיטא דמהני ואפי' כשאומר כן בל' סתם ולא גילה דעתו אם בל' הקנאה אם בל' הודאה זוכה הוא מדין הודאה כיון שפשוטו של ל' הכי משמע ול' חכמים כך הוא הרי את מקודשת לי שר"ל הרי את תהא מקודשת שזה הל' וכיוצא בו משמע הכי ומשמע הכי משמע לשעבר ומשמע להבא וזוכה הוא באיזה שיזכה יותר וכדאמרי' בפ' השולח ע"כ הרי דל' הרי את מקודש' גופיה אע"ג דמשמע נמי לשעבר אע"פ כן אמרינן דלישנא דמהני ביה קאמר ומפי' רש"י דהרי את תהא מקודשת קאמר א"כ היכי החליט הדיבור מהרי"ב ז"ל לומר דאם אמר ל' דמשמע לשעבר דאינו כלום ומידי ספיקא לא נפקא ודילמא לישנא דמהני ביה קאמר. יז) אם אמר לה התקדשי לי בזה בל' זה משמע בכוליה ולא בחלק ממנו ואם יש חלק ממנו שאינו שלו אינה מקודשת וכמ"ש הר"ן ז"ל בפרק האיש מקדש גבי ההוא אריסא דקדיש במוזא דשמרי וז"ל אבל מ"מ נראה שאפי' היה שוה כמה אינה מקודשת דכיון דאמר התקדשי לי במוזא קדיש ופלגא דמוזא לא קדיש כו' יע"ש וכן דעת הרמב"ם וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכ"כ הריטב"א וכן נראה מכל הפוסקים. ויש מי שאומר דבזה אף בחצי דבר משמע כמו שהביאו שם הר"ן והריטב"א וכ' הרב בני שמואל סימן נ"ו דאין לחוש לס' יש מי שאומר לגבי כל הני רבוותא וע"כ פסק שם הרב על מי שאמר ב"לע טומה איסטו פור קידושין דבכוליה קאמר ולא בחלק ממנו ע"ש. יח) כתב מהרשד"ם ז"ל סימן י"א עלה דאמרי' אי יהיבנא לך מקודש' לי ואמר' הבה מיהב' דלא הוו קדושין דהיינו דוקא כשאמ' המקדש מעיקרא בל' שאלה אי יהיבנא לך מקודשת לי אבל אם אמר בל' גזירה אני נותן לך לקדושין ואמרה נתון תתן הוי קדושין. יט) ל' הסכמה על קדושין שכתוב בה שלא יקדש אדם שלא בי' וחזן הקהל והמרבץ תורה וכתוב בה לבסוף וכל שיקדש בלתי עשרה וכל התנאים הנז' יהיו קדושיו מופקעין יש לדון ממנה שלא הפקיעו הקדושין אלא כשחסר כל התנאים ואת"ל דאו או קאמר דהכי קי"ל בפלוגתא דרבי יונתן ור"י מ"מ משמע דדוקא בחסרון תנאי עשרה הוא שהפקיעו אבל בשאר התנאים דוקא אם יחסרו כולן דאלת"ה היה להם לכתוב בהסכמה בלתי א' מכל התנאים הנז' ולמה הוציאו תנאי הי' מן הכלל ושאר התנאים כללו אותם ביחד אלא ודאי שלא ראו לתקן ההפקעה אלא בחסרון תנאי העשרה שהוא חסרון גדול אמנם כשנעש' הדבר בפרסום ליכא למגזר עליה האי ולהפקיע הקדושין ולא נאמרו התנאים הנז' אלא לכתחילה ע"כ שי למורא סי' כ'. כ) ל' תנאי דהוי אסמכתא בעת הקדושין כ' הרב לחם רב בס"ס ח"ן כ' ז"ל ואין לומר דמשום דהוי בשעת כניסה לחופה אין כאן אסמכתא ודמי למאי דכ' הרמב"ם בפי"א

מהל' מכירה דאע"ג דאין אדם מחייב עצמו בדבר שאינו קצוב מ"מ פוסק עם אשתו לזון את בתה מפני שפסק כן בשעת הנשואין והדבר דומה להדברים הנקנים באמירה וכבר ראיתי מי שרצה לומר כן ואינו נראה בעיני כל שאין שם תנאים מסלקין האסמכתא המפורשים בטח"מ סי' ר"ז וכן ראיתי לרא"ם ז"ל בתשו' סימן ז"ך על ראובן שקדש את בת שמעון ובשעת הקדושין עשו תנאים ביניהם. וכ' הרב שם דאינן כלום הואיל והיה שם אסמכתא אם לא קנו בבד"ח ומעכשיו ע"ש ועיין בתשו' הריב"ש סי' שמ"ה שכתב בשם הגאונים דבשעת השדוכין אפי' מטבע שאינו נקנה בחליפין נקנה בשעת השדוכין. ועיין בתשו' הרב מהר"ר יחיאל באסאן ז"ל שנדפסו מחדש סי' ח"י. כא) בל' אתן בשעת קדושין כתב מרן בסימן נ"א בשם תשו' הרשב"ץ ז"ל דאינן כלום דכל האומר אתן אפי' קנו מידו אינו כלום לפי שהוא קנין דברים. ומהר"ש הלוי ז"ל בח"מ סי' ה' הכריח מתשו' זו דהאומר אני מתחייב שאתן לפ' כו"כ דלא מהני וכ' רבינו הרב כנה"ג ז"ל סי' נ"א באה"ע וליתא שדברי הרשב"ץ הם כשלא הזכיר ל' חיוב אבל הזכיר ל' חיוב מהני ע' בס' נתיבות משפט ז"ל:

שח

לשון הרשאה שכתב ראובן לשמעון שאם יראה בעיניו ללכת לוינייציא שכל מה שיעשה במעות שלו יעשה במעותיו והלך לוינייציא וחזר למצרים וחזר והלך לוינייציא ולקחו שודדים כל ממונו וטוען ראובן שפשע במה שחזר עוד ממצרים לוינייציא. ל' זה הוא ל' מסופק שמא מה שכ' לו כל מה שתעשה במעות שלך תעשה כו' הוא ל' כולל שנתן לו רשות כולל ויכולת מספיק אף על השנות ההליכות והחזרות למצרים ולוינייציא כמו שיעשה במעותיו או אפשר שלא נתן לו רשות אלא שאם ילך שילביש מעותיו במה שילביש מעותיו ומה שאמר כל מה שתעשה כו' היינו שנתן לו רשות למכור אותם הסחורות בהמתנה ובהקפה או להחליפם או למוכרם במעות בעין אבל לא הפריז על מדותיו לתת לו רשות כולל ללכת ולחזור אפי' עד מאה פעמים העלה דאע"ג דראובן הוא בעל השטר. הנה שמעון שבא להסתייע מל' השטר מקרי הכא בעל השטר וידו על התחתונ' ולא מצי טעין שהל' הוא כולל דומיא דמ"ש הרא"ש על שטר שכתוב בו נאמנות גמורה דאפ"ה אינו נאמן כב' עדים כשרים כו' הא קמן שלא רצה הרב לא מהכרח יתור ולא מהכרח המשמעות לאלומי להאי נאמנות להאמינו כב' עדים וכ"כ הטור בשם הרמב"ן שאם טען הלוה מחלת לי כתב בעל העיטור שהוא כמו טענת אמנה ורבית ואינו נאמן אבל הרמב"ן כתב דלא חשיב כמו אמנה ורבית כו' והמדקדקים כותבים והאמנתיו

לומר לא נפרעתי ובכל ענייני חוב זה כו' נראה דס"ל דלא מהני הני לישני לאחזוקי לנאמנות בכל הדברים וה"ה בנ"ד מהריב"ל ח"א סי' ק' כלל י"ז:

שט

לשון הכתוב בשטר כל חוב או חובות שיתחייב פ' שיטול ויקנה סחורות בהמתנה שיצא פ' ערב כו' אין לומר דהך לישנא בא לרבות כל מיני חובות והחיוב היה כולל אף במה שאינן סחורות מדלא אמר כל סחורה שיטול ויקנה אבל הוא כתני והדר מפרש וזה מדקדוק ל' השטר שכתב שיטול ויקנה כו' ולא אמר ויטול בוי"ו ש"מ שהוא מפרש למה שאמר כל מיני חובות דהיינו דוקא שיטול ויקנה סחורות אבל לא במה שאינן סח רות ואע"פ שאפשר לפרשו כמו בוי"ו כדאמרינן בריש פ"ק דביצה עלה דמתני' שאפר כירה מוכן הוא ומפרש ואפר כירה מוכן הוא מיהו התם איכא לפרש לישנא באנפיה נפשיה אבל הכא מאי אתא לאוסופי אקמייתא כבר הכל בכלל כל חובות וכ"ת א"כ לא לכתוב כל חובות אלא שיטול סחורו' כיון דסחורו' דוקא אדרבא בכך המיעוט מפורש דהוי כמו כלל ואח"כ פרט לומר אין בכלל אלא מה שבפרט וכבר הקשו הראשונים ז"ל כללא קמא למ"ל ופי' משום ר"ש ז"ל דלא ליתי לרבויי בהקש או בבנין אב להכי מעטיה בכלל ופרט והכא נמי אי לאו דמעוטי' בהדיא ה"א ה"ה כל מילי וסחורות דנקט דיבר בהווה וכה"ג אמרי' בריש סנהדרין דתנן דיני ממונות בג' גזלות וחבלות בג' ופריך גזלות לאו דיני ממונות ומשני פרושי קא מפרש מה הן דיני ממונו' כגון גזלו' וחבלות ומפרש דאי קתני גזלות וחבלות ה"א ה"ה שארא אלא דמשום דכתיבי בקרא נקט מהרימ"ט ח"מ סימן פ"א:

שי

לשון הסכמה שכתוב בה שכל יאודי שיניח חצירו שישליכו אותו מהחצר או החנות ששכר מהעכו"ם שלא יהא רשאי שום יאודי לבא לאותו חצר לדור בו ולא לשכור אותו עד ג' שנים כו' והיה מעשה שיאודי א' עשה שותפות עם העכו"ם בעל החנות ונכנס שם. כתב מהריב"ל ח"א סימן מ"ה דאם היה ל' ההסכמה שלא יוכל שום יאודי לשכור אותו החנות או החצר היה אפשר לומר דבתר הלשון אזלי' ולא בתר כונת מתקני ההסכמה ולא נכניס בהסכמה מה שאין הלשון יכול לסובלו דשותפות לא מקרי שכירות לא בל' תורה ולא בל' בני אדם ואעפ"י שכתב הרשב"א בתשובה דבתר כונת מתקני ההסכמו' אזלינן כדמוכחי כמה משניות דנדרים וגם ההיא דקדושין בפרק האומר ע"מ שאראך ר' זוז ה"ז מקודשת ויראה לה ואם הראה לה על השלחן אינה מקודשת משום דלא נתכונה אלא לראות משלו אעפ"כ היה אפשר לומר דה"מ היכא דהלשון משמע הכי ומשמע הכי אבל כשהלשון הוא קצר ופרטי לא נכניס מכח האומדנא מה שאין יכול לסבול הל' וא"כ

אם ל' ההסכמה היה שלא יוכל שום יאודי לשכור היה מקום לומר דדוקא שכירו' ולא שותפות אבל כיון שהל' הוא ששום יאודי לא יוכל לבא לאותו חצר א"כ הל' והכונה שוין לדבר א' הם שלא יוכל שום יאודי לבא לאותו חצר או לאותו חנות לדור בו לא בתורת שכירות ולא בתורת שותפות ולא בשום אופן שבעולם. ומה שכתבו אח"כ ולא לשכור אתו לג' שנים הכונה הוא לומר דאפי' שלא ירצה היאודי ליכנס לחצר או לחנות לפרוע השכירו' ולהניחן ריקניות ולהמתין עד שיושלמו הג"ש לא יהי' הרשו' בידו לפי שחזקת החנויות הם שוים שם בעיר סך גדול והשכירו' הוא דבר מועט וכ"א יהי' חפץ לפרוע שכי' ג"ש ואע"פ שהיא ריקני' כדי להרוי' החזק' ולכן לכונה זו כותבי' שלא יוכל לשכור תוך ג"ש אע"פ שלא יכנס בה:

שיא

לשון הסכמה שכתו' בה שכל איש ישראל שימכור מקנת כספו לישמעאלי' הנה חזק' המקו' ההוא לו תהיה אם יקבלנו עליו בשכירות אבל אם ימכרנו לחלוטין ויתנה עמו להריקו ולא יקבל עליו השכירו' כל הקודם זכה כו' הלשון הזה נר' דקשיא דיוקא אדיוקא דמרישא דלישנא דקאמר הנה חזקת המקום ההוא לו תהיה אם יקבלנו עליו בשכירות משמע דדוקא אם יקבלנו עליו בשכירות בפירוש אז תהיה לו חזקת המקום ההוא הא אם מכר על הסתם ולא פי' דבר לא לו תהיה. ומסיפא דלישנא משמע דדוקא בכל אותם הדברים שהם שימכרנו לחלוטין ויתנה עמו להריקו ולא יקבל עליו השכירות אז הוא שכל הקודם זכה הא לאו הכי זכה בחזקתו ואפי' על הסתם וקשיא רישא אסיפא. ויש לפרש בפירוש ל' זה בא' מב' פנים קרובים זל"ז הא' הוא דלעולם אפי' בסתם נשארה החזקה אצל המוכר ומאי דקאמר ברישא אם יקבלנו עליו בשכירות הכונה לומר דלא נימא דבעינן שיתנה עם הלוקח בפירוש שתשאר לו החזקה אלא אפי' לא פירש כלל אלא שמקבל עליו השכירות בסתם סגי והיינו דקאמר בת"ה אבל אם ימכרנו לחלוטין כלומר לעולם כח המוכר הוא מעולה וחזק בלא שום תנאי מפורש רק שיראה שמקבל עליו השכירות אלא כשיברר התנאים להפך בזכותו כגון שימכרנו לחלוטין ויתנה עמו להריקו ולא יקבל עליו השכירו' דאז ודאי אין לו שום חזקה ומה שכפל ואמר ויתנה עמו להריקו ולא יקבל עליו השכירות שהיה נראה דסגי בשיאמר ויתנה עמו להריקו נראה דהא קמ"ל דאפי' שיתנה עמו להריקו ושיצא א המקום ההוא עכ"ז אם יתרצו ביניהם שהיהודי המוכר מקבל עליו השכירות המקום ההוא אע"פ שיהיה פנוי וריקן ממנו אפי' הכי תשאר החזקה ליאודי המוכר הנז' וכ"ת א"כ אכתי די בשיאמר ולא יקבל עליו השכירות ולמ"ל מאי דקאמר ויתנה עמו להריקו הא ודאי ל"ק שכן הוא מנהג הל'

לכתוב בעניינים כאלו כנודע כ"ש וק"ו דאפשר לומר דהא קמ"ל שאפי' שלא יקבל עליו השכירות אלא שלא הוציאו הלוקח הישמעאלי מהמקום ההוא רק נתרצה שיעמוד שם מבלי שום שכירו' אפי' הכי נשאר לו חזקתו דלא נימא הא לא מקרי חזקה כיון שאינו נותן שום שכירות ולא מידי קא חסר ונימא דליהוי דומיא דהבא להחזיק מעיקרא באיזה מקום מן הגוים שקבלנו מר"י ז"ל שצריך שני דברים חזקה ושכירות ואי גרעא חדא מינייהו החזקה או השכירות דלא מהניא ההיא חזקה וכל הקודם במקום ההוא אח"כ זכה קמ"ל הכא דכיון דהמקום ההוא היה שלו מעיקרא בחדא מינייהו סגי בין שישאר במקום ההוא ולא יקבל עליו שכירות ובין שיקבל עליו השכירות ויצא מהמקום ההוא בחדא מהנך ב' סגי זהו הפי' הא' והשני הוא קרוב לזה והוא ג"כ בהנח' הסוברת דאפי' במוכר בסתם ולא פירש אז שמקבל עליו השכירות סגי ומאי דקאמר בתחלת הל' אם יקבלנו עליו בשכירות לאו למימר' דבעי לפרושי אלא ה"ק דאין צריך שישאר שם היאודי המוכר דר במקום ההוא אלא אפי' כשיקבל עליו לבד שכי' המקום ההוא סגי כמדובר לעיל והשתא אתי שפיר מאי דקאמר בת"ה אבל אם ימכרנו לחלוטין ויתנה עמו להריקו ולא יקבל עליו השכי' כל הקודם זכה כלומר שכשיהיו כל התנאים הללו אז כל הקודם זכה אבל בא"א שקיבל עליו השכירו' לחוד לא מהר"א ששון ז"ל סקמ"ז וע"ש שהר"ד נחמיאש ז"ל חלוק עליו וס"ל שאם מכר ולא קבל עליו השכי' דאבד חזקתו ע"ש:

שיב

לשון הכתוב בהסכמה כל בעל חזקה שימכור חזקתו שהשוכר קודם כו' דקדק הראד"ב ז"ל סס"י קל"ב דאפי' לא הי' השוכר בעיר יכול להוציא הקרקע מיד הלוקח דל' כל בעל חזקה שימכור כו' משמע ל' כולל בכל גוונא אף שאינו בעיר וכההי' דכתב הרשב"א בתשו' הביאה הב"י ח"מ סי' מ"ב ז"ל כלל גדול אמרו המע"ה ולפי' כל מוציא שטר ידו על התחתונה ופעמים שידו על העליונה שהל' כולל לפי דעת השומעים ולפיכך מי שכתב סתם על דעת משמעות השומעים הוא בוטח שאלולי כן הו"ל לפרושי כיון שהוא יודע שסתמן של דברים משמע הפך כוונתו וכאותה שאמרו בפרק חזקת ההוא דא"ל לחבריה נכסי דבר סיסין כו' וה"מ כדאמר ליה נכסי דפלניא שהוא ל' כולל כו' ע"כ ש"מ דאע"ג דאמרי' יד בעל השטר ע"ה היכא שהלשון כולל אמרינן ידו על העליונה דאי לא הו"ל לפרש גם אנו נאמר הכא דאע"ג דכתב הרא"ש דיד בעל התקנה על התחתונה היכא שהל' הוא כולל כי הכא דכתי' כל בעל חזקה אמרי' יד בעל התקנה על העליונה דאי לא הו"ל לפרש ולא נעשה מהל' הכולל חלקי אלא היכא דאיכא אומדנא אבל היכא דליכא אומדנא אנו אומרים דהכל בכלל:

שיג

לשון הסכמה שכתו' בה שכל מי שיש לו מאה זהובים שיתן מס אם יש לו שכר שוה כסף צריך ליתן ואעפ"י שכתוב בה שיתחייב על כל ק' זהובים אין זה כת להפטר כי הוצרך להזכיר סכום מעות הרא"ש כלל ו' ס"ו הביא' הסמ"ע סקס"ד. ואם יש תקנה שכתו' בה שכל מי שיגבה מחובותיו ק' זהובים יתן מס ה"ה אם מכר שטרות שהיו לו על עכו"ם ללוי דהוי שפיר מקרי גביי' הרא"ש שם ס"ז:

שיד

לשון שטר שכתוב בו שראובן חייב לשמעון כך וכך ובשבועה וכתו' בשטר שתחול השבועה אפי' יתירו לו אלף פעמים תחזור ותחול עד בלתי תכלית וראובן הוציא שובר כתוב וחתום מיד שמעון שפטרו מן השבועה ונתן הבחירה לו שיפרענו מתי שירצה וטוען שמעון שכבר כתוב בשטר שאפי' יתירו לו השבועה תחזור לחול וראובן טוען דלישנא דיתירו לו משמע אחרים אבל אם יתיר הוא בעצמו ההתר הוי התר דאי לא"ה הי"ל לכתוב אעפ"י שיתיר ל' יחיד אבל כיון שכתוב יתירו משמע אחרים כ' מהרשד"ם הובאו דבריו בתשו' מהרי"א השצ"ד ז"ל אני אומר שאין זו טענה ומ"ש יתירו לו ל"ר חוזר לו ולב"כ הנז' בשטר וגם כתוב שם גובים ממנו ל' רבים ועל זה נופל ל' יתירו והדין נותן כן משום דיתירו אחרים לא הוו אלא רשעים אם יתירו כמ"ש הריב"ש:

שטו

כתב הר' כנה"ג ח"מ סי' קע"ה ז"ל הקונה מן הקראי נסתפק מהראנ"ח ח"א סי' קכ"ה אם דינו כקונה מן העכו"ם דלית ביה דינ' דב"מ או דינו כישראל והעלה דיד הלוקח על העליונה ואני אומר שהרב ז"ל דבר כפי זמנו שהיו הקראים בעלייה ולא הוו צייתי לדיני ישראל אבל הקראים שבזמנינו נכנעים הם לנו ויש להם דין הקונה מישראל ומה גם מצד הסכמת שכתו' כל איש ישראל כו' והקראים תולעת ישראל הם כמ"ש הרמב"ם ז"ל בשם רבינו האיי גאון ז"ל:

שטז

לשון שטר שכת' בעל לאשתו בשעת קדושין שיעשה לה כתובה לבד מלבושיה וצעיפ' אין צמידי' של זהב בכלל מלבושי' כיון דיש להצמידי' שם בפ"ע ובלישנא דעלמא לא אקרו בגדים בסתם או מלבושים בסתם ולא אשכחן בתלמודא דאקרו בגדי' מהר"י וייל סי' קמ"ד ושם בסי' קמ"ה כתב ומה שמסופק לך אם יש לה הרבה בגדים והיתומים אומרים שאביהם שכתב לה בגדים מקצת בגדים במשמע מדלא כתב לה כל מלבושיה יהיו לה. הא לך תשו' הרא"ש ז"ל ועל הבגדים שציוה הבעל להניח לה ונסתפק' אם דוקא בגדי חול קאמר או בגדי מועד ושבת נרא' לי דכל מידי דמקרי בגדים נתן לה כדאמרינן

גבי ש"מ שאמר נכסי לפ' כו' כל מידי דאשכחן בתלמוד דאקרי בגדים הכל נתן לה ה"נ הכל נקרא בגדים והכל נתן לה ואיכא למידק דבריש פ' המוכר את הבית אמרינן ואם א"ל ארעתא סתמא מיעו' ארעתא ב' ושי"ל דהתם הוי מכירה אבל במתנה נותן בעין יפה כמו שחילקו התו' גבי הא דקאמר נכסי אפי' בתי' ועבדי' אבל לא מטלטלי מהא דאמרי' בפרק מי שמת גלימא אקרי נכסי ע"כ ועיין בתשו' מהרש"ח סי' י"ט:

שיז

לשון כך וכך כתב הרב מ"צ ח"ב סי' ל"ו עלה דאמרי' כמה אתה נותן לבנך כו"כ כו' דס"ל דאפי' בשעת קדושי' צריך שיהיה החיוב בדבר קצוב ואי לא לא קנה ע"כ. וכתב הר"ב כנה"ג אה"ע סימן נ"א ז"ל ואינו נכון בעיני שזה הוא מל' רב גידל וא"כ תקשי למאן דס"ל דאדם מתחייב אפי' בדבר שאינו קצוב וכן כל הפוסקים העתיקו ל' רב גידל והנכון של' זה דכך וכך אינו מדוקדק ואורחא דמילתא נקט שדרך המתחתני' לומר אתן לך כך וכך ועוד דאין בל' כ"וכ שיעור קצוב ואפשר לומר דכך וכך ר"ל כל מה שנותן פ' לבתו ואעפ"י שלענין הדין דבר קצוב מקרי מ"מ בדבור אין כאן שיעור קצוב ונראה דאשתמיטיתי' להר' מ"צ מ"ש הרמב"ם פי"א מה"מ דבקדו' אפי' חייב עצמו בדבר שאינו קצוב מהני ע"כ:

שיח

לשון הכתוב בצוואה בש"מ שאמר והבתים ג"כ יהיו ברשות אשתי כל ימי חייה כו' שאלו ממני אם כל הבתים במשמע א"ד מיעוט רבים ב' ואומר שהנה בריש פ' המוכר את הבית קאמר ואם אמר לי' ארעתא סתמא מיעוט ארעתא שתים והקשו בתוס' מאי שנא מהא דפ' השואל דאמ' פרדסי רפיק ואזיל כל פרדיסי דאית לי' ואמאי לא אמרי' מיעוט פרדיסי שתים ותי' התם דרך הוא שמשאיל לו לכל מה שצריך אבל הכא בשביל שימכור אדם ב' שדות לא ימכור כל שדותיו ע"כ א"כ בנ"ד נמי בשביל שיתן אדם ב' בתים לא יתן כל הבתים הן אמת שיש חילוק קצת דאפשר דנותן בעין יפה הוא נותן וכל הבתים קאמר אלא שלא ראיתי מי שכתב לחלק כן לענין מיעוט רבים ב' אלא שאחרי הדקדוק נרא' דכל הבתים קאמר מכמה טעמים חדא דבשלמא כשאמר בתים או שדות מיעוט רבים שנים אבל כשאמר הבתים או השדות הם ודאי הידועים ואם על ב' קאמר הם הן הב' הידועים והבלתי ידועים אלא ודאי שעל כולם קאמר וכ"ש דמהמשך השטר של הצוואה מובן שכל הבתים נתן וכבר כתב הרשב"א בתשו' הביאו הב"י סי' מ"ב ז"ל כלל גדול אמרו המוציא מחברו ע"ה ולפיכך כל מוציא שטר ידו על התחתונה ופעמים שיד בע"ה על העליונה בזמן שהלשון שאמר כולל לפי דעת השומעים ולפיכך מי שכתב סתם על דעת משמעו' השומעים הוא בוטח שאלולי כן הו"ל לפרש כיון שהוא יודע

שסתמן של דברים משמע בהיפך כוונתו ע"כ. ובנ"ד ודאי שמשמעות דבריו כולל א"כ כל הבתים במשמע תשו' מהרש"ח ז"ל סי' י"ט וע' בתשו' מ"צ ח"ב סי' י"א שהעלה שם שאם אמר הנכסים שלי בה"א הידיעה אין מטלטלי בכלל ע"ש:

שיט

לשון כל נכסי בפרק המוכר את הבית אמר לי' נכסי אפי' בתי ועבדי מכורים לו כו'. ופי' רשב"ם ז"ל אבל מטלטלי לא עד דאמר כל נכסי וכתב הר"ן ז"ל והא דאמרינן בפ' מ"ש גלימא אקרי נכסי אלמא מטלטלי בכלל נכסים והתם נכסי גרסי' ולא כל נכסי יש מי שאומר דהתם נכסאי באל"ף דמשמע רבוי יותר מנכסים ועיין בתוס' שם שחילקו בין נכסיי בב' יודי"ן לנכסי ביו"ד א' דנכסיי בב' יודי"ן משמע רבוי יותר א"נ י"ל דהתם מתנה ובעין יפה הוא נותן והכא מכר ומיהו הרי"ף ז"ל גריס ואי אמר כל נכסאי אפי' בתי ועבדי ולפ"ז ה"ה דמטלטלים ובתי ועבדי דנקט אגב הנך דלעיל נקטיה ומשמע נמי דלאו דוקא דאמר כל נכסי דה"ה לאומר נכסי אלא דמשום דאמר כל ארעתא נקט נמי כל נכסי וה"ה לאומר נכסי ע"כ. וה"ה ז"ל כתב בפ' כ"א מה' מכירה ז"ל ודע שהמפרשים חילקו בין האומר נכסים לאומר נכסי לפי שבאומר נכסי אצ"ל כל אלא אפי' בלא כל נכללין כולן וכן באומר שדותי שאינו צ"ל מלת כל וכולן בכלל אבל באומר נכסים שלי או שדות שלי אין הכל בכלל והטעם שכיון שהוא מזכיר כנוי עצמו אח"כ אין הכל בכלל ע"כ. ועיין במ"ש הר"ן ז"ל בפרק המוכר את הבית בההיא דאי, א"ל ארעתא מיעוט ארעתא ב' באורך חילוקים אלו ובתשו' משפט צדק ח"ב סי' י' הביא תשובת מהרח"ש ז"ל שאם אמר מהנכסים שלי ואח"כ אמר בכל אשר ימצא לי הרי הוא כאלו אמר כל נכסי ע"ש:

שכ

לשון שטר סידור שסידר ראובן לבנו שכתוב בו שינתן לו ולבניו כל ימי חייהם כו"כ ומת הבן ובאו בניו של הבן לגבות שיתנו להם הסך שקבע להם הזקן בכל שנה ושנה ונפל ספק בל' זה דשמא לא סידר להם הזקן סידור זה אלא בעוד שאביהם בחיים מאחר שכתוב בסידור שינתן לו ולבניו כל ימי חייהם דמשמע בעוד שהאב והבנים בניו בחיים אבל עכשיו שנפטר הבן נפקע הזכות הזה ושוב אין לבנים זכות כלל. ודקדק בדברי הזקן מה ראה על ככה לצרף את הבנים עם אביהם והי' די לו לצוות על הבן בלבד לתת לו כל הסך ההוא ותו לא מידי כיון שכל הזכות ליתיה אלא לבנו בלבד דאין לומר שלהריץ כחו של בן נתכוון שאם ח"ו ימותו בניו בחייו שיתבטל זכותו דאזלי' בתר אומדנא כמ"ש בטור סי' רמ"ו אטו בשביל שיבא אליו הרעה משיכול בנים יגרע כחו ואפי' אם ת"ל שהזקן שיחת רחמיו ולכך נתכוון הרי לכל הפחות ראוי הי"ל לפרש מה יהי' דינו אם ימותו מקצת בניו וישארו מקצתם כיצד יהיה סידור גרעון כסף אלא ע"כ ראוי לומר

שלא לרעת' של הבנים צירף אותם עם אביהם אלא לטובתם הוא עושה להיות זכות זה ממשמשת והולכ' גם לבניו אחריו וכבר התורה העידה עד היכן מתגלגלת רחמי האב כדאמר קרא אם תשקור לי ולניני ולנכדי גינת ורדים ח"מ סס"י ל"ז וע"ש בסי' ל"ח וט"ל בארוכה בדקדוקי סידור זה:

שכא

לשון שטר מכירה שכתוב בו מכר ראובן לפ' ג' ארדאקי שבחצרו עם חלל שתחת הג' ארדאקי עם האשפה. היה א' מהרבנים חוכך בזה לומר שאין ביד הקונה להעביר משם מקום האשפה שהיו מטילין שם כל החצר זבלם דשמא מה שכתוב עם האשפה ר"ל עם הזבל ומהרש"ך סי' נ"ד כתב דאין ל' אשפה נופל על הזבל רק על מקום שנותנים שם הזבל כמו ששנינו בפ' הספינה מכר אשפה מכר זבלה ופרשב"ם מקום עמוק ג' או גבוה ג' שרגיל לתת שם זבל בהמותיו ע"כ הרי האשפ' עיקרו שם המקום אלא שהדין הוא שאם מכר המקום נמשך הזבל שבתוכן אחריו וכן יש להוכיח מכמה מקומו' שבתלמוד:

שכב

לשון שטר שכירות שכתוב בו מבלי שיוכל המשכיר להוציא השוכר מהבתים בטרם מלאת הזמן הנז' בשום צד ואופן שבעולם לא לשבת הוא בעצמו ולא להשכיר לאחר ולא בשום אופן בעולם הנה יש מקום בל' הלז דלא נכתב שלא למוכרן דכיון שפירש שלא לשבת ושלא להשכיר ולא פי' מכירה איכא למידק מיניה דוקא שבת או שכירות לאחר אבל אם דזה למוכרן מפני דוחקו ימכור ואע"ג דכתיב ולא בשום אופן בעולם איכא למימר דכיון דכתוב בתחלה בשום צד הוא כלל ושלא לשבת ושלא להשכור' הוי פרט ולא בשום אופן בעולם חזר וכלל. כלל ופרט וכלל א"א דן אלא כעין הפרט ודוקא שלא לשבת ושלא להשכירה יצאת מכירה דלא דמיא שכיוצא בזה מצי' למרן ב"י סי' ס"ו מחודש מ"ט כתב בשם הריטב"א ז"ל שכתב האומר נתתי או שעבדתי נכסי מקרקעי ומטלטלי אין שטרות בכלל שאין בכלל אלא מה שבפרט וצ"ל מקרקעי ושאר נכסים וכל שעבודא ע"כ א"כ ה"נ בהאי לישנא איכא למידק כעין זה ולומר דלא נכנס בכלל מכירה מכח כלל ופרט וכלל דא"א דן אלא כעין הפרט ומכירה לא דמיא לפרט דאע"ג דאמרינן בפ' הזהב דנ"ו דשכירו' ליומי' ממכר הוא מקרא דוכי תמכרו ממכר ומרבינן אף שכירות לאונאה וא"כ מכירה נמי שפיר הוי מעין הפרט י"ל דהא לא אמרינן התם אלא דשכירות אקרי ממכר כיון דלא כתיב ממכר לעולם אלא ממכר משמע ממכר ליומיה באופן דבכלל נכנס שכירות דשכירו' ממכר ליומיה אקרי אבל לא אמרו דבכלל שכירות מכירה דמכירה לא אקרי שכירות. ואדרבא איכא למידק דדוקא לשכור לאחרים מפני דוחקו נתחייב שלא להוציאו לשוכר ולהשכיר לאחר דמ"ל זה ומ"ל אחר אבל למכור

לאחרים דיש לו תועלת לפרוע חובותיו איכא למימר דלא נתחייב בזה כיון שלא פי' בשטר תשו' הר"ב פרח מ"א ח"א סס"י א':

שכג

לשון הולך איפסיקא הלכתא ספ"ק דגיטין דהולך לאו כזכי דמי במתנה ובחוב ופקדון הולך כזכי דמי והטעם כתב הסמ"ע סי' קכ"ה משום דחוב ופקדון דהממון כבר הוא של זה ששלחו לידו משום הכי בקל יכול זה לזכות בשבילו משא"כ במתנה שבא עכשיו לזכות בממון שלא היה שלו מעולם מש"ה בעינן ל' מעולה דמבורר טפי וכתב מרן בשם הריטב"א בתשו' ז"ל רחל לא זכתה בגוף השטר ואע"פ שיש שם קנין כיון שלא הגיע לידה מחיים ולא זיכהו לה במיני הזכיה ולא אמר לשליש אלא החזר שאינו ל' זיכוי כלל וכיון שהיא לא זכתה בשטר אין לשליש הזה ליתן השטר ליורשים ומתחוור הדין פסקא מהא דפ"ק דגיטין הולך מנה לפ' והלך ובקשו ולא מצאו יחזיר למשלח כו' וזה הוא נ"ד אלא דהתם הולך והכא החזר שהוא ל' גרוע ממנו כו' ע"כ. ודעת הסמ"ע ז"ל בזה הלשון החזר דגרע טפי דכת' הריטב"א ז"ל היינו דוקא במתנה כדמוכרח מראייתו דאיירי במתנה דכיון דבמתנה לא מהני ל' הולך כת' נמי דלא מהני בה ל' החזר אבל בחוב ופקדון כמו דמהני ל' הולך ה"נ מהני ל' החזר ואף דל' תשו' הריטב"א הוא דל' החזר גרוע מהולך נר' דלא כ' כן אלא שלא נימא דל' החזר יהני טפי במתנה מל' הולך קמ"ל דל' גרוע הוא אבל בחוב ופקדון קרוב לודאי דס"ל דמהני ל' החזר ומזה השיג על מור"ם ז"ל שכתב דהחזר חוב ופקדון זה לפ' דלא הוי כהולך ולא הוי כזכי והרב ש"ך ז"ל העמיד דברי מור"ם ז"ל וכתב בסוף דבריו שם בשם ראב"ן ז"ל שכתב בתשו' סי' פ"א ז"ל וכן לענין ממון אם שלח הלוה חובו ביד ב' אל המלוה ומסר להם החוב ואמר להם צאו ופרעו לפ' חוב שי"ל בידי ולא אמר להם לא תנו דלא כהולך דמי כו' ופשיטא דהחזר לא עדיף מצא ופרע. ועיין בתשו' זרע אברהם ח"מ סי' כ"ה בל' שאמר ראובן לשמעון הניח זה הדינר בידך לפרעון לוי דלא כזכי דמי ועיין בתשו' גנת ורדים ח"מ סי' ט' כלל ג' שהסכים עמו להלכה. ושם בתשו' כתב ז"ל אין לנו לפרש כפי האי מילתא פירושים מדעתינו ולהעריך ולומר דתיבה זו משמעותה כמו תיבה זו כי דרך זה נעלמה מעינינו ואין לנו למעבד עובדא רק במה שמצי' מפורש בתלמוד והגאוני' הראשוני' שהיו דבריהם דברי קבלה ומאן ספין ומאן רקיע לדמויי מילתא למילתא לאפוקי ממונא מאובנתא דלבא צא ולמד ממ"ש הרמב"ם ז"ל בריש מס' תרומות כי לרבותינו ז"ל להם לבדם ניתן דקדוק הל' ע"ש ותן דעתך על דברי הרמ"ה ז"ל שכתב הטא"ה ר"ס קמ"א וז"ל אמר מהיום אם מתי או מעכשיו אם מתי הרי זה גט וטוב לעשות שיאמר מעכשיו אם מתי מאם יאמר מהיום שמא אין דעתו

אלא מסוף היום ואילך ואם מת קודם שיעבור היום מגורשת כו' אמר מהיום או מעכשיו ולאחר מיתה הוי ס' שמא חזר בו ממ"ש היום או לא וחולצת ולא מתייבמת והרמ"ה כתב שאין מעכשיו כמו מהיום דאע"ג דמהיום ולאח"מ הוי ספק מעכשיו ולאח"מ הוי גט ע"כ. ואיכא למידק על הרמ"ה מיניה וביה דכיון דאיהו סבור דלישנא דמהיום שוה ללישנא דמעכשיו דבשם דבמעכשיו אפי' שמת בחצי היום הוי גט כן הדין ג"כ כשאמר מהיום ולא נחית לספיקא דדילמא משיעבוד היום קאמר דפשיטא ליה דמאות' שעה קאמר א"כ מ"ט שינה את טעמו דהיכא דאמר מהיום ולאח"מ הוי ס' חזרה ובמעכשיו ולאח"מ פשיטא ליה דלא הוי חזרה אלא דהרמ"ה ס"ל שאין לנו להתחכם על דבריהם ז"ל וראוי לעשות עיקר גדול ממה ששנו חכמים דבפ' מי שאחזו שנינו מהיום אם מתי מעכשיו א"מ ה"ז גט ומדערבינהו תנא להני תרי בבי ומחתינהו בחדא מחתא משמע דב' לשונות אלו להך עניינא הם שקולים וכשם שאין לנו לספק בלישנא דמעכשיו אם מת בחצי היום כך אין אנו לספק אם אמר מהיום א"מ דשפיר הוי גט אע"ג דמת בחצי היום ולכן לא חש הרמ"ה לספקיה דכת' ז"ל שכתבו התוס' ובאידך דשנינו במשנה מהיום ולאח"מ גט ואינו גט דמספ"ל אי תנאה הוי אי חזרה הוי סבור הרמ"ה ז"ל דכיון דתנא דמתני' במלתא דלעיל תני ב' בבי מהיום אם מתי מעכשיו א"מ והשתא בסיפא לא נקט אלא חדא מהיום ולאח"מ והשמיט מעכשיו ולאח"מ משמע שפיר דסבר תנא דמתני' דבדינא דסיפא אם אמר מעכשיו ולאח"מ דשפיר הוי גט וליכא לספוקי ביה דילמא חזרה הוי ורבנן מארי מתני' דהוי גמירי טובא בטיב הל' משמע להו דלגבי ס' אי חזרה הוי אם אמר ל' מעכשיו ליכא לספוקי תו לחזר' כיון דל' דמעכשיו מבורר טפי דהוי על שעה שעומד בו דרוצ' שיהי' גט מאותה שעה ממילא אמרינן דכי קאמר אח"כ ולאחר מיתה לא הוי חזרה דלא שכיחא דלישתני דעתיה מן הקצה אל הקצה אלא תנאה הוי. נקטינן מהכא דאין לנו לדרוש ל' הדיוט לדמות הך תיבה להך תיבה אע"ג דלכאור' מתחזי לן דשניהן שוין והא קמן דלישנא דע"מ דאמרו בגמ' דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ואנחנו לא נדע מה טיבו של ל' זה דע"מ להיות נדון בל' מעכשיו והנה ל' דעל תנאי קרוב הוא מאד שיהא נדון בלשון ע"מ ולא מצי' למפרשים שיאמרו שאם אמר המתנה על תנאי כו"כ דמהני כמו דמהני ל' ע"מ עכ"ד ודברים נכונים הם ואולם מ"ש בסוף דבריו דל' ע"ת קרוב הוא מאד שיהא נדון בל' ע"מ ולא מצי' למפרשים שיאמרו שאם אמר המתנה ל' ע"ת דמהני כמו דמהני ל' ע"מ תמהני עליו דמהריב"ל ז"ל בס"ג סימן ס"ג כתב בפשיטות ז"ל וכד מעיינן שפיר אשכחי' דזכה שמעון חדא דאיכא מאן דס"ל דע"מ או ע"ת דגרס דהוי כאלו קאמר ע"מ אינו צריך לכפול התנאי כו' ע"ש. איברא דמרן הקדוש ב"י בח"מ סימן

ר"ז ס"יד כתב דהאומר ע"ת לא הוי כאומר ע"מ לענין אסמכתא ע"כ וכ"כ הרדב"ז סימן י"א ז"ל אבל קושטא דמלתא דע"ת לא הוי כע"מ ע"כ אך מן הראוי היה שיכתוב ומצי' מן המפרשים שכתבו א ע"ת לא הוי כע"מ:

שכד

לשון טול כתב הרשב"א, ספ"ק דגיטין עוד לשונות בזה וז"ל ירוש' שא מנה זה לפ' טול מנה זה לפ' יהא מנה זה לפ' בידך לאו כזכי דמי ואם רצה להחזיר יחזיר וגרסינן נמי התם תן מנה זה לפ' ומת הנותן אם רצו היורשים לכופו אינן יכולים אבל באומר זכה לו כאומר התקבל לו. משמע דהתקבל עדיף מל' תן וצריך לדקדק אי הוי כזכי כיון שהוא משוה אותם ואפי' במתנה ליקני ואם בא לחזור אינו חוזר בו ולענין הלכה בחוב לשון הולך ותן ושא וטול ויהא מנה לפ' בידך כלם כזכי דמי ע"כ ובתשו' תומת ישרים סי' ע"ט ופ' כתב דש"מ שא' ל' תנו בשטר צוואתו משמעותו מתנה ולא ל' חוב ע"ש:

שכה

לשון שטר צואת ש"מ מצוה מח"מ שכתוב בה קנין אמרו בפרק מי שמת דקנ"ב דבעינן שיכתוב בו ל' של יפוי כח והיכי דמי יפוי כח וקנינא מיני' מוסף על מתנתא דא דאי לא הא קי"ל כשמואל דאמר מתנת ש"מ בקנין ל"ק דשמא לא גמר להקנות אלא בקנין ואין קנין לאח"מ וכתבו שם התוס' ז"ל ומה שכ' הגאון בתקון שטרות וקנו ממני בכל ל' של זכות נר' שהיה צריך לכתוב שם שום יפוי כח או אף קנו ממני דמשמע טפי יפוי כח או שמא צריך לכתוב וקנינא מיניה מוסף על מתנת' דנא ע"כ וכ' בתשו' הרב פ"מ ח"א סימן פ"ב דקל"ח דשטר מתנת ש"מ ממ"מ שכתוב בה שאמר לעדים הוו עלי ע"ג וכתבו בכל ל' של זכות וחתמו כו' דמהני הך לישנא נמי ליפוי כח וכמ"ש התוס' בריש פרק אע"פ ד"ה מתנת ש"מ וז"ל למאי דקי"ל כשמואל יש תימא מה שתקנו הגאונים לכתוב במתנת ש"מ ואמר לנו הוו עלי עדים נמורים וקנו ממני ב"ל של זכות ויפוי כח ולא כתבו שם שום יפוי כח כו' וי"ל דהך לישנא דבכל ל' של זכות חשוב יפוי כח וטוב שיכתוב וקנינא מיני' מוסף על מתנתא דא או יכתוב בתחל' ואף קנו ממני בכל ל' של זכות דומיא דאף כתבו וחתמו והבו דפ' יש נוחלין ע"כ הרי נראה בהדיא מדבריהם שם דכשכתוב כתבו בכל לשון של זכות דחשיב יפוי כח אלא שיותר טוב שיכתוב וקנינא כו' ומה שכתבו התוס' בפ' מי שמת נר' שהיה צריך לכתוב וקנינא מיניה מוסף כו' יש לדחות ולומר דלכתחילה הוא שאמרו שהיה צריך שום יפוי כח ע"צ היותר טוב אבל אם לא כתבו לא מפסיל שטרא וילמד סתום דפרק מי שמת מהמפורש בפ' אע"פ דמשום יותר טוב כתבו שיכתוב וקנינא מיניה מוסף כו' אבל לעולם דל' של זכות חשוב יפוי כח וכן הוא דעת הר"ם מפדוואה ז"ל בתשו' סימן נ"ו ועיין בתשו' כרם שלמה סי' ע"ד

דפליג עליה בהא ועלה בהסכמה דכל דלא כתיב וקנינא מיניה מוסף כו' המתנה בטילה אף דכתיב כתבו בכל ל' זכות ועשה עיקר דברי התוס' דפרק מי שמת וכ' שכן דעת מרן בשלחנו הטהור וכן דעת ב"ח סי' ר"ן בשם הרשב"א והתוס' וכן דעת הרא"ש ז"ל ושם ישב דברי התוס' דפ' אע"פ ושם הביא עוד בשם תשו' הרשב"א ח"ב סימן ר"ט שכתב דלאו דוקא שטר מתנת ש"מ שכתוב בה קנין בעינן שיכתוב ל' יפוי כח אלא גם בש"מ שנתן מטלטלין אגב קרקע מתנתו בטילה כשלא אמר כמיפה את כחו דכי היכי דאין קנין לאח"מ ה"ה והוא הטעם שאין אגב לאח"מ ע"ש וע' בתשו' דברי ריבות סימן שס"ח שדקדק מדברי הריב"ש ז"ל דאין ל' כתבו בכל ל' של זכות חשוב יפוי כת שכתוב בתשו' הביאה מרן בב"י סי' ר"ן שנשאל על ש"מ שצוה ואמר הוו עלי עדים וכתבו וחתמו בכל ל' של זכות ותנו לפ' ולפי שרציתי ומניתי אותם אפט' כו' והשיב שלא אמרו מתנת ש"מ שכתוב בה א"ל כתבו וחתמו שמא לא גמר להקנו' אלא בשטר אלא לענין מתנותיו אבל לענין אפט' אינו כן דמה הוא נותן להם דנימא לא גמר להקנו' אלא בשטר והלא השטר אינו אלא לראיה שמינה להם אפטרו' ע"כ ואם איתא של' כתבו בכל ל' של זכות כו' חשיב יפוי כח תיפוק ליה דאפי' היה נותן להם מתנה מהני כיון שכ' להם כתבו בכל ל' של זכות אלא ודאי נראה דל' זה אין הזכות והיפוי על המתנה בלא שטר אלא כונתו היא שהשטר של ההקנא' יהיה כתוב בכל ל' של זכות ויפוי כח אבל מ"מ שטר מיהא הוי וא"כ לא גמר להקנו' אלא בשטר וא"ש לאח"מ ע"ש ותמהני על מהרש"א ז"ל שלא זכר שם תשו' זו של מהרי"א תנא דמסייע ליה ועל מהרי"א ז"ל תמיהא לי שבסי' שמ"ח כתב שהצואה קיימת מפני דכתוב בה וליותר יפוי כח המקבלים וגם מפני שכתוב בה שיסודר צואה זו בכל תוקף ויפוי כח המקבלים ולכאורה הוא נסתר מחמתו. ומצאתי להרב כנה"ג סימן ר"ן טור אות ס"ט תמה עליו בזה וכתב דשאני ליה למהרי"א כשבתחי' הכתיבה ציוה שיהי' בכל ל' זכות ויפוי כח לכשאחר צואת הכתי' אמר וליותר זכות כו' דכשבתחיל' צוואת הכתי' אמר כתבו וחתמו בכל ל' זכות ויפוי כח אין בזה שום יפוי כח שדרך המצווין לכתוב לצוות בכל ל' של זכות אבל כשאחר שציוה לכתוב חזר ואמר וליותר יפוי כח הנה הורה בפירוש שכונתו ליפות כחו א"נ יש לחלק בין כשאומר כתבו בכל ל' ש"ז ויפוי כח לכשאמר וליותר יפוי כח דלישנא דיותר מוכח דליפוי נתכוין וכן כשכתב ורצה שיסודר צואה זו בכל תוקף ויפוי כח המקבל חשיב כאלו אמר וליותר יפוי כח ע"כ ועיין במהרימ"ט ח"מ סי' ן' שכתב בצואה שהיה כתוב בה והכל נדרש ליפוי כח בעל השטר דהוי יפוי כח ע"ש:

שכו

לשון שטר שהורגלו הסופרים לכתוב וכתבנו וחתמנו ונתננו ביד ס' ואע"פ שינתן ביד שליש או ליד שליח נשאל הרשב"א סי' אלף קנ"ד אם יש קפידא בדבר והשיב אם ירצו לכתוב כותבים ואין בכך כלום דידו זה רשותו וכדכתיב ויקח את כל ארצו מידו וכמוהו רבים גם בדברי רז"ל אמרו כל שבא דבר עבירה לידו וניצל הימנה וכל לשליש ולשליח יד שלוחו ושלישו כידו מפני שבא לרשותו וכן ליד אפטרו' וכיוצא בזה ע"כ ומאחר שכותבין כן לכתחילה אלמא רגילין אינשי למיקרי הכי וע"ש בתשו' הרשב"א סי' אלף ר"ז שכתב ז"ל רואה אנו דברי החושש באומר התקבל לי גיטי מיד בעלי שלא יקבלנו מיד שלוחו וכן האיש העושה שליח הולכה ואומר תן גט לאשתי ואפי' לר' חנינא ולא נחלקו הם אלא באומר הולך גט לאשתי ואע"פ שלא נמצא כן מפורש כו' דכל שאומר בין היא בין הוא מיד בעלי או ליד אשתי דלמא בהקפדה אמרינן כו' ויש חילוק בין ל' התקבל גיטי מבעלי להתקבל לי גיטי מיד בעלי ובין הולך גט זה לאשתי ליתן גט זה לאשתי וקרוב אני בעיני שאם אמר תן גט זה ליד אשתי דהוי קפידא ודאי ע"ש ושמא גבי גט חיישי' טפי דאיכא קפידא וק"ל:

שכז

לשון ירושה כ' רשב"ם בפ' י"ל דק"ל דאפסיקא הלכתא כר"י ן' ברוקא דאמר דהאומר איש פ' ירשני אם אותו פ' ראוי ליורשו כגון בן בין הבנים או בת בין הבנות דבריו קיימים וז"ל והא דאמר שמואל הכותב נכסיו לבנו לא עשאו אלא אפטרו' ה"מ בכותב בל' מתנה דלכבודו מתכוין להקנות לו נכסיו אבל ל' ירושה קנה הכל כדין תורה ע"כ והרי"ף ז"ל תי' דההיא דאמר שמואל היינו בכותב דכיון דכתב הוי מילתא דאית ליה קלא ודאי דלאפט' נתכוין אבל באומר קנה והיינו דר"י ב"ב ולפי דאכתי ק"ל ההיא דאמ"ר הונא הכותב נכסיו לאחר אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה דמשמע דאפי' בכותב קנה הוצרך לתרץ דהא דאמרי' דבכותב הוי אפטרו' היינו בבן בין הבנים אבל בבת בין הבנות לא אמרי' אפט' ואפי' בכותב ע"ש ובס' שי למורא סי' מ"ד ומ"ה כתב הרשב"ם והר"י בן מיגש ז"ל חלוקים עליו בזה דאפי' בע"פ אמרי' אפט' עשאו ואין להוציא מחזקת היורשים ושם כ' ז"ל ומ"מ לענין דין הכותב כל נכסיו לבן הבן בין הבנים אין ולאו ורפיא בידי דאיכא למימר דהוי ככותב נכסיו לבן בין הבנים דלא עשאו אלא אפט' דבנו לאו דוקא דה"ה בן בנו דבני בנים הרי הם כבנים אבל ראיתי בעיטור שכתב עלה דא"ר הונא בכותב נכסיו לאחר שאם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה דראוי ליורשו היינו כגון בת בין הבנות ואח בין האחין ובן הבן בין הבנים ובת הבן בין הבנים דאי בן בין הבנים ואמר

נכסי לך א"א אפט' ע"כ נרא' דס"ל דבת הבן בין הבנים קנה ולא אמרי' דבני בנים הרי הם כבנים:

שכח

לשון השטר או צואה שלפי משמעות פשוטו משמע שפיר לזכות המקבל אין לנו לבטל משמעות הלשון מפשוטו כדי להעמיד הנכסים בחזקתן ודוגמא לדבר מדאמרינן בפרק ח"ה ההוא דא"ל לחבריה כל נכסי דבי סיסין מזביננא לך הואי ההיא ארעא דמקריא דבי סיסין כו' אתו לקמי' דר"נ אוקמא בידא דלוקח ופרכינן דר"נ אדר"נ דההא דא"ל לחברי' מאי בעית בהאי ארעא כו' ומשני הכא נכסי דבי סיסי אמר ומקריא ארעא דבי סיסי כו' והרי כאן שהוא לא מכר לו אלא הקרקעות שקנה מבי סיסין ושדה זו אומר שלא קנאה ממנו אלא מעולם היתה שלו אלא שכך היו קוראין לה אע"פ שאפשר והוא כדבריו ואינה בכלל המכ' כיון שמסתמא מה שקוראין לה כן משמע שהית' דבר סיסי ונוציא הקרקע מחזקת בעלים להעמיד המכר ומינה נמי ילפינן דאין לבטל משמעו' הל' שלפי פשוטו משמע שפיר לזכות המקבל להעמיד הנכסים בחזקתן מהרימ"ט ח"א סי' ל"ט דל"ז ריש ע"ד:

שכט

לשון הן בראובן שהיה ש"מ וא"ל חברו רצונך שאהיה שליט בנכסיך וענה ראובן וא"ל הן ייטב בעיני נשאל הריב"ש סי' ע' אם ל' זה מספיק להיות אפטרו' בנכסי ראובן והשיב אין ספק כי ל' שליט לכל הפחות מועיל להיות אפטרו' כדמצי' בל' תורה ויוסף הוא השליט על הארץ ואם הספק מפני שראובן הש"מ לא אמר בפיו שיהא אותו פ' שליט בנכסיו אלא שענה הן לדברי חבירו אין בכאן שום ספק כדאמרינן פ"ק דב"ב מנה לי בידך וא"ל הן למחר א"ל נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב כו' הרי דכל העונה הן אחר מה שתובע לו חבירו היא הודאה גמורה וכ"ש בש"מ ואע"ג דבריא שהודה צ"ל אתם עדי דאי לא משטה הוא הא אסיקנא בשלהי ב"ב דש"מ שהודה אין צ"ל אתם עדי דאין אדם משטה בשעת מיתה וכן אצ"ל כתובו דדברי ש"מ ככתובים וכמסורים דמי ע"כ:

של

לשון שטר שכתוב בו ראובן נתן מחצית ביתו לבנו ושייר במתנתו בל' הזה ושיירתי לי ולהו שישמשני כל ימי דירה בזה המחצית הבתים שאני נותן עתה כו' ואח"כ נתן ראובן אותו שיור לאחר והבן טוען דלא שייר אלא לעצמו לא להכניס אחר הדין עם האב ואפי' אמר שיירתי לי לא בא לומר אלא שאינו משייר בה כלום לאחרים אבל יכול להשאיל מקום דירתו לאחר או למוכרו עד שימות וכדין נותן דקל לא' ופירותיו לעצמו שהוא יכול

למכור הפירות עד שימות ול' לי אינו מיעוט הרשב"א סי' אלף קמ"א וע' במה שכתבנו בל' לי ולא ליורשי ובתשו' הרשב"א אלף נ"ג:

שלא

לשון ע"מ דהוי כאומר מעכשיו לא אמרו אלא בע"מ הבא על קיום מעשה וקיום התנאי כגון ה"ז גיטך ע"מ שתתן לי את הנייר הרי את מקודשת לי ע"מ שאתן לך מנה ע"מ שלא תלכי לבית אביך שכל כיוצא בזה הוא רוצה שיתקיים התנאי דהיינו שתתן לו את הנייר והר' זוז ושלא תלך לבית אביה ורוצה שיתקיים בכך המעשה שיהא הגט גט והקדושין קדושין מעכשיו על מנת שיתקיים התנאי אבל ע"מ הבא על מניעת המעש' כגון שטר שכתוב בו הודית פ' שיש עלי' חוב לראובן אחי' ש' זהובים ע"מ אם תנשא עד תשלום ך' שנה ואם לא תנשא שתהא פטור' כל שלא אמרה מעכשיו הויא אסמכתא אף דכתו' בל' ע"מ דל' ע"מ בא על מניעת מעש' שהיא מתנה שלא תנשא ואמרה ע"מ אם אנשא ובכיוצא בזה לא מצאנו דליהוי ע"מ כמעכשיו דאדרבא אנו רואין אותה דמחייבה עצמה דרך קנס דאם אנשא וכיון שאמרה אם אנשא גם על מנת אינו כאומרת מעכשיו אלא כאלו אמר תנאי זה אם אנשא וכיון שנתחייב' בל' אם ואין כאן מעכשיו אינו כלום הרשב"א ז"ל סי' אלף קמ"ט:

שלב

לשון ירושה למי שאינו יורשו דקי"ל דלא מהני אלא א"כ כתוב בה ג"כ לשון מתנה בתחל' או בסוף כתב מהרשד"ם ח"מ שי"ג דה"ה אם נתן לב' בשטר א' וכתב לא' יירש פ' שדה זו ותנתן לפ' שדה זו דל' מתנה דב' מהני ללשון יירש של ראשון ודוקא שכתוב ותנתן בוי"ו הא לאו הכי לא ואפי' שהוא לאדם א' אם לא אמר ותנתן לא תקן לשון ירושה אלא אמרי' תפוס לשון ראשון כו' ע"ש ושם מתבאר דל' מתנת ש"מ שכתוב בה בל' לעז ליאה די דאר אסו איז"ה כד וכך כו' דאינו כלום שנר' שיתן לעתיד ולא עתה וזה אינו כלום וזה פשוט:

שלג

לשון מסופק במתנ' מסתמא יש לדונו לזכות דסתם נותן רוצה להעמיד מתנותיו הרמב"ן סי' נ"ח מיהו כשאינו מהני לפי הדין אין לנו לתקנו מכח אומדנא ולהוסיף על דבריו הרשד"ם ח"מ שמ"ז דף ר"ן ע"ב

שלד

לשון רצוי כתב מהרשד"ם ח"מ דצ"ג ודצ"ד על לשון שטר שכירות שכתוב בו שהתנה המשכיר שאם ירצה להחזיר לשוכר כך לשנה או ששה חדשים שיפחת זמן השכירו' כו' ואם לא ירצה המשכיר לתת ולהחזיר כו"כ ידור השוכר כל הזמן שקבעו לשכירות

דלשון אם לא ירצה הכונ' שיאמר איני רוצה ליתן וכמ"ש לענין קדושין א"ל הרי את מקודשת לי על מנת שירצה אבא דדעת הרמב"ם והרשב"א צריך שיאמר הן וכתב ה"ה ז"ל שכן עיקר וכתב הר"ן וה"ה ז"ל שיש לנו ללמוד מדינים אלו דיני ממונות כי כשאמר לשון ירצה שר"ל שיאמר רוצה אני יאמר הן וכשאו' אם לא ירצה ר"ל שיאמר איני רוצה וכיון שכן אע"פ שלא יתן השוכר כל שלא אמר איני רוצה אין לו חזק' לשוכר מדלא כתב בשטר ואם לא יתן המשכיר וכ' אם לא ירצה ע"ש ובתשו' הרשב"א סי' תתסי"ט ושם הביא עוד בשם תשו' הנז' בל' ימאן הכתוב בשטר חיוב ואם ימאן לתת יתחייב כך וכך כו' שכ' ז"ל אבל מתוך הל' שכתבת יש בו מקום עיון שאם כתבת הל' בדקדוק והוא שכתבת שאם ימאן כו' משמע שיסרב אחר האזהרה או אחר בקשה כו' עד ולפיכך אם הל' בא בדקדוק קרוב אני לומר שפ' פטור כל שלא סירב אחר אזהרה ובקשה ע"כ:

שלה

לשון הכתוב בשטר בוי"ו. וכ' מהרימ"ט ח"מ סי' ג' דלפעמים הוי"ו לאו לאוסופי הוא אלא פרושי קא מפרש כדאמרינן בפ"ק דקידושין בחזקה מנ"ל תנא דבי ר"י וירשתם אותה וישבתם בה במה ירשתם בישיב'. אע"ג דכתיב בוי"ו ע"ש וצ"ע במ"ש הרב עצמו שם סי' פ"א שדקדק מדכ' שיקנה ולא כ' ויקנה ע"ש:

שלו

לשון הכתוב בצוואה כל הקרקעו' אשר לו יהיו אוולד"י וואקו"ף והו"ל בן ובנות כו' והיו טוענים דיש לפרש לשון אוולדי בנים ולא בנות אע"פ שאוולדי ל' רבים וכאן לא יש כ"א בן א' וכההוא דאמר נכסי לבני ולא הו"ל אלא חד ברא דאשכחן דכתיב ובני פלוא אליאב. אף אנו נאמר ה"נ אוולדי על הבן ולא על הבנו' כ' הרימ"ט ח"מ סי' ה' ד"ג ע"ב דאינו נראה דהתם משום דל' בנים על הזכרים הוא מורה ולא על, הנקבות הלכך כשאין לו אלא בן א' משכינן נפשי' לומר לחד ברא קרי בנים דומיא דבני פלוא אליאב אבל עיקר ל' אוולדי ולדות הוא והכל בכלל כמו האשה וילדיה וראי' דתנן בפ"ג דנזיר הריני נזיר כשיהי' לי בן נולדה לו בן טומטום או אנדרוגינוס אינו נזיר אמר כשאראה שיהי' לי ולד נולדה לו בת טומטום ואנדרו' כו' ה"ז נזיר:

שלז

לשון כתובה שכתוב בה תנאי חזרה אחרי מות האש' אם לא ישאר זרע של קיימא ומת הולד תוך ל"י דהוי ס' אי הוי זש"ק כ' הרשב"א סי' תתקע"ו דאם ל' התנאי הי' דכל שישאר ממנה ולד ש"ק לא יחזיר כלום ליורשי' על הבעל להביא ראי' לפי שלא זכר בשטר אא"כ ישאר ממנה זש"ק אבל אם ל' התנאי הי' שאם לא ישאר ממנה זש"ק שיחזיר כיון דכבר זכה בנכסים מי שאמר שלא הי' ולד ש"ק עליו להביא ראי' דאע"ג דמת תוך

ל"י ספקא הוי ע"ש וע' מאי דיליף מינה מהרשד"ם ח"מ סי' רס"ב דקפ"ה סע"ב ובסי' רצ"ג דר"ח ע"ג ובסי' תכ"ג ובחא"ה סס"י קצ"א וע' בתורת אמת סי' י"ט:

שלח

לשון הכתוב בכתובה שהתנו דאם תמות האש' ולא ישאר ממנה זרע של קיימא שיזכה הבעל בחצי הנדוניא והשאר יחזיר ליורשיה ואם יפטר הבעל ולא ישאר אחריו ממנה זש"ק שתזכה האשה בכתובת' ונדוניא ותוספת. ומת הבעל ולא נשאר ממנ' ולד אלא בני בנים נשאל הרשד"ם חא"ה סקי"ג אם ל' ממנה הוא דוקא ומאחר שלא נשאר ממנה ולד תזכה האלמנה בכל או ל' ממנה לאו דוקא וכל שהי"ל בני בנים לא תגבה אלא עיקר כתובת' והשיב הרב ז"ל דכיון דהיא באה להוציא י"ל דיד האלמנ' על התחתונ' ולפרש דל' ממנה לא בא לאפוקי בני בניה אלא ולד מאשה אחרת אבל כל שיש ולד ש"ק בין שהוא בן מהאלמנ' ממש כל שנמשך ממנה מקרי הולד ממנ'. ועוד דהא אמרי' בפ' נערה שנתפתתה זה מדרש דרש ראב"ע הבנים ירשו והבנות נזונות מה הבנים אינן יורשים אלא לאח"מ אביהם אף הבנות אינן נזונות אלא לאתמ"א. ש"מ שיש לנו לדרוש ל' הכתו' בכתובה וא"כ אף אנו נאמר שכתוב בכתובה שאם תפטר הכלה ולא ישאר ממנה זש"ק שיזכה הבעל בחצי והשאר ליורשיה דהתם ל' ממנה פשיטא דלאו דוקא דכיון דבין ישאר ממנ' ולד ממש שלה ובין לא ישאר ממנ' ולד שלה אלא אפי' ולד ולדה לעולם יורש הבעל נדוני' וכתו' ותו' וא"צ לחזור לי"ה כלום ה"נ שכתו' ולא שישאר אחריו ממנ' ולד לאו דוקא ולד ממנה ממש אלא כל שישאר ו"ו אין האשה זוכה בכל אלא צריך כדי שתזכה האלמנה שלא ישאר שום זרע ממנה בשעת פטירת בעלה כדי שתזכה בכל ע"כ:

שלט

לשון שטר מתנה שכתוב בו לתת סך מעות לפ' ויהיו לנשואיה כ' הרשב"א ז"ל שנותנים היורשים מיד ואין ממתינים ע"ז נשואיה. ואפי' שכ' תנו, סך מעות לפ' לנשואיה ולא אמר בל' ויהיו לנשואי'. וכן הדין באומ' לתת מנה לפ' למזונות שאין נותנים מזונות בכל יום ויום אלא נותנים מנה למזונו' יחד ע"ש סי' תתקצ"ב:

שמ

לשון מתנה למי שהי"ל חוב על חברו ואמ"ל הרי הוא נתון לך אי הוי ל"מ כל' מחילה ויועיל מתברר מתוך תשו' הר"מ מפאדוה סיי נ"ו דק"ז וק"ח בההיא דהלואתי לפ' דל' מתנה כל' מחילה ע"ש מ"כ בכ"י הרב כמהר"ר דוד הכהן ז"ל:

שמא

לשון מחילה כ' מהרימ"ט בא"ה סס"י ד' שא"צ שיאמר בפי' ל' מחילה ואפי' אם א"ל לך לית לי עלך שום תביעה סגי והביא ראי' מדאמרי' בפ"ק דקדושין גבי ע"ע קונה עצמו

בשטר לימא לי' באפי תרי זיל כו' ופרש"י לימא לי' באפי תרי זיל לית לי עליך מידי ע"כ. הרי מוכח דאם א"ל זיל ולית לי עליך מידי סגי למחילת חובו חוב ממון עבודת ו' שנים שיש עליו אע"ג דלא אמר בפי' אני מוחל לך חובי וגבי ע"ע הוה מהני ל' זה לולי ע"ע גופו קנוי כדמסיק התם בגמ' אבל לשעבוד החוב די שיאמר זיל כו' וכ' הר"ן שם לימא ליה באפי ב' לאו למימרא דמחילה בעי עדים דהא ודאי ס"ל שמודה שמחל לו אפי' בינו לבינו מהני כו'. הרי משמע בהדיא דאם אמר דברים המוכיחים בינו לבינו שמחל מהני אפי' שלא יאמר מחילה בפי' ושם כ' דל"מ מועיל מהני אף על העתיד לדעת הרשב"א ומתשו' הר"ן נראה דאין המחילה הקודמת לחיוב מפקעת החוב ע"ש בסוף התשובה. וכ' מהרי"א סס"י ר"א דלשון מחילה אינו נופל רק למה שחייב לו מן הדין ונ"מ דאם הנמחל חזר וביטל המחילה היינו דוקא מה שהיה חייב לו מן הדין לא מה שאינו מחויב מן הדין:

שמב

לשון הכתוב בכתובה תנאי שתגבה כתובתה אלף אשקו'דוש זהב בזהב כו' היה דעת שואל א' להרש"ך בח"ב סימן ק"ן שתגבה הר' אישקודו"ש כמספרם אע"פ שעתה בשעת הפרעון שוין יותר מטעם ל' הכתוב' שכתוב אשקודו"ש זהב בזהב ולישנא יתירה דזהב בזהב לטפויי אתא שתגבה הר' אשקודוש מדודים אפי' ששוין עכשיו יותר והוא ז"ל השיב שלא תגבה זה הסך אלא כשער של עכשיו ומ"ש זהב בזהב היינו לומר שיפרעם לה בזהב ולא בד"א ודמי הך לישנ' למאי דאמרי' שאם כתוב בשטר זהב בדינרים נותן לו דהבא פריכא שוה ב' דינרים ולא שנא אם כתוב זהב בדינרים או דינרים בזהב דאמרי' דנותן לו דהבא פריכא שוה ב' דינרי זהב וה"ה י"ל שמ"ש בשטר הכתובה אלף אשקודוש זהב בזהב הכונה לומר שתגבה האלף אשקודו"ש כפי מה שהיו עולים בשעת הנשואי' בדהבא פריכא:

שמג

לשון המועיל להאריך זמן ללוה כ' בתשו' מהרא"ש רס"י ר"ל בשם מרן ז"ל שכ' על דברי תשו' הרשב"א ז"ל הנשבע לחבירו לפרוע לזמן יכול להתיר נדרו שלא ע"פ חכם שיאמר הריני כאלו התקבלתי אבל להאריך לו זמן שיעמוד בחיובו לאו כל כמיניה אא"כ התנו כך בשעת השבועה וכ' עליו מרן בי"ד דף ער"ב ע"ד וז"ל ותקון דבר זה שיאמר לו הריני כאלו התקבלתי ואח"כ שישבע לפורעו לזמן שיסכימו ביניהם ואם המלוה חושש שמא אחר שיאמר התקבלתי ישחק בו הלה ולא ירצה לישבע לפרוע לאותו זמן נ"ל שתקון הדבר שיאמר לו הריני כאלו התקבלתי ע"מ שתשבע לפרעני לזמן פ' ע"כ:

שדמ

לשון צואה שאמר תתפרע אשתי או יתפרע פ' כ' מהריב"ל ח"א כלל י"א סי' ס"א דלא הוי ל"מ ומ"מ אם הוא מוחזק לא גרע מל' מחילה וזכה ע"ש:

שמה

לשון נכסי היינו שלו ולא של הלואה כ"כ הרשד"ם ח"מ סכ"ד מדברי הרמב"ם פ"ז מה' קידושין ומזה דן על תנאי כתובה שכתוב בה אם ישאיר פחות מא' זהובים שהאלמנה והיורשים חולקים כל עזבון המת והניח פחות מא' ויצא על המת שט"ח מאוחר לכתובת האשה שהדין בזה שתגבה היא תחלה חצי העזבון ואח"כ מתחלק הנשאר ליורשים יגבה הבע"ח תחלה ואח"כ השאר יחלקו דהכל הוי עזבון המת אמנם אם כתוב בתנאי שאם יניח מנכסיו פחות מא' דתגבה היא המחצה יגבה הבע"ח תחלה דל' מנכסיו דקאמר משמע מה שהוא נכסיו דידי' וכל שחייב לאחרים אינם נכסיו ואח"כ תגבה האשה חצי מהנשאר ע"כ:

שמו

לשון הכתוב בשט"ח שנתחייב לתת ולפרוע לפ' ומת והחייב טוען שהחיוב היה בתורת צדקה ולא נתחייב אלא לו ולא לפרוע לאלמנתו לכתובה ולמזונו' כ' מהרשד"ם ח"מ סמ"א דל"ג ע"ד דכיון דכתוב בשטר ולפרוע ל' פרעון משמע שהוא מחוב לאו כ"כ לומר שהחיוב היה בתורת צדקה ע"ש וכ' עוד שם בל' נז' דאע"ג דקי"ל זמנו של שטר מוכיח עליו אם כתוב בשט"ח ואם ימות המלוה בתוך הזמן כו"כ אז יהי' פטור הלוה מלתת שום דבר ליורשיו כו' דל' אז משמעותו אז ולא קודם כמו והכנעני אז בארץ שפי' אז ולא קודם כמו שמוכרח מפרש"י ז"ל כמ"ש הרא"ם ז"ל ובכה"ג לא אמרי' זמנו ש"ש מ"ע כמ"ש הרשב"ץ ז"ל על שטר מתנה שכתוב בו קנין מעכשיו אע"פ שכתוב בו זמן כיון שכתוב בפי' והמתנה הזאת שנתתי היא לאח"מ אבל לא מהיום בעוד שאני בחיים לא אמרי' זמנו. ש"ש מ"ע וה"ה היכא דכתוב אז יהיה פטור שפי' אז ולא קודם כאמור והאלמנה גובה ממנו ע"ש:

שמז

לשון מחילה דא"ל חבירו מנה אני חייב לך והמלוה השיבו ודאי אינך חייב לי כ' מהרשד"ם, ח"מ ספכ"ח דאע"פ דברי לו שחייב לו הוי מחיל' וראייתו מדאמרי' בפ' המניח טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים ופרש"י הטעם דהא א"ל תובע לאו שעורים יהבי' לך ואחולי אחיל גבי' וכן פי' התוס' ז"ל וכיון דטענו חטים ול"ט שעורים מחל לו השעורים ע"ש ש"מ שאפי' לא מחל בפי' מכיון שלא תבע שעורים אמרי' אחולי אחיל גביה. ועור מתבאר מתשו' ההיא דמצוה שאמר בנכסים שבידי ושביד אחי

יש לאחי החצי דהוי ל"מ שפיר דלא גרע הא דתניא נתתי שדה פ' לפ' או שכ' נתתיה לו הרי היא שלו דבא' מכל אלו הלשונות מהני וה"ה בל' יש לאחי כו' דהוי כאומר הרי היא שלו ואין שום חי' בזה דהתם אמרי' דוקא בשטר היינו דוקא לבריא אבל בש"מ אמירה בעלמא סגי ע"ש:

שמח

לשון שלילה בשבועה שנשבע לחבירו העומד בעכס שלא יתן השכר ההוא לזולתו ובאו אחרים להשיג גבולו העלה מהרשד"ם ח"מ ריש סי' שנ"ד שאין כח לחייב לנשבע שיעמידהו במכס ושיתן לו מה שהי' נ"ל שאינו מחייב ל' השבועה אלא שלילה שלא יעמידהו במקום ההוא זולתי אך אין במשמע שחייב להעמידו וליתן לו:

שמט

לשון יהי כדבריך לענין מחילה כ' מרן הב"י ח"מ סי"ב סי"א כ' המרדכי מעשה בא לפני ראב"ן בא' שנתחייב שבועה לחבירו ופייסו הנתבע למחול ואמר התובע יהי כדבריך ושוב תפס התובע משכונו ואמר מחילתי אינה מחילי כי לא אמרתי לך ל' מחול לך גם לא היה קנין בדבר ופסק ראב"ן דכשאמר יהי כדברך הוי כאלו פירש בהדיא מחול לך וכתב הרב כנה"ג ז"ל שם דהיינו דוקא במחילה אבל במתנה יכול לחזור בו כל שלא נתן ושכן מצא שכ' הראנ"ח ז"ל ח"ב סי' מ"ח ועיין במשפטי שמואל סימן ס"ו דנ"א ע"ב:

שנ

לשון המועיל במחאה כתב מהרימ"ט ח"מ סי' ס"ג דע"ה דהוי פלוגתא דלהרמב"ם פרק י"א מה' טוען כל דאמר למחר תבענא ליה בדינא לאו כלום הוא והטור סימן קמ"ו כתב דלא בעינן שיסיים בלישנא דלמחר תבענא ליה בדינא. ועיין עוד בסס"י ס"ד האריך בענין הך פלוגתא ע"ש אי יש חילוק בין כשהמחזיק מחזיק מחמת גזלנות או מחמת משכנותא. עוד כ' שם סי' ע"ט דצ"ב ע"ג בל' שטר המחאה שצריך שיכתבו בל' שליחות פ' העידנו על עצמו לכתוב עליו שמיחה אבל אם כתבו בל' שמענו מפ' שמיחה כה"ג לא הוי עדות ומפיהם ולא מפי כתבם אמר רחמנא:

שנא

לשון שטר שכירות שכתוב בו שהשכיר לפ' הבית מזמן פ' ושוב בסוף השטר כתוב נתברר ביניהם שמהחדש שיכנס בבית יתחיל לפרוע השכירות כו' וטוען השוכר לא נתחייבתי אלא מזמן שאכנס לדור בה ועדיין לא נכנסתי והמשכיר אומר לא נאמר כן אלא מפני שלא היו תשמישי הבית נגמרים עדיין אבל משעה שנגמרו והודעתיך החיוב חל כ' מהרימ"ט ז"ל ח"מ סי' קי"ט דף קכ"ד דיש לפ' ל' מהחדש שיכנס שר"ל שראוי להכנס כאותה שאמרו בפ' נערה שנתפתתה בנן נוקבן דיהויין ליכי מינאי אינון יהויין

יתבן בביתי ומתזנן מנכסי עד דתתנסבן לגוברי' וקי"ל דמשבגרו אבדו מזונותיהן דעד דתתנסבן דימטי זמנהון להתנסבן קאמר ובנדרים פ' קונם עד הגשמים עד שיהיו הגשמים עד שתרד רביעה שניה רשב"ג אומר עד זמן של רביעה ואמרינן מחלוקת בעד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן הגשם קאמר ובפרק נערה אמר זיל הב לה מתמרי דעל בודיא ומסיק דחזי לבודייא קאמר הילכך עלינו לפ' ל' השטר שלא יהי' סותר החיוב והקנין הכתוב למעלה כדברי המשכיר שלא כתבו כן אלא לפי שהיו צרכי הבית בלתי מתוקנים והשעבוד והקנין חל עליו מעיקרא ואינו יכול לחזור בו הוברר ביניהם שלא יפרע שכי' אלא מהחדש שיכנס לדור בבית והיינו משיגמרו צרכי הבית שיהי' ראויה להכנס כאמור. ונר' מתוך דברי הרב ז"ל הלולא דברי השטר הראשונים אם הי' כתוב לבד מזמן שאכנס עד זמן פ' ולא היה רוצה ליכנס אינו יכול לכופו וזה פשוט למעיין בדברי קדשו ז"ל:

שנב

לשון שטר אירוסין שכתוב בתנאים שאמר האב הנני מארס את בתי אע"ג דל' ארוסין קדושין משמע אם אמר האב דלא היה אלא שדוכין לבד וגם העדים אומרים כן ושלא הבינו בל' ארוסין נאמנים וכן אם אמר האב דמה שאמר ל' הנני מארס דהיינו להבא לא עכשיו מהני מהר"י מינץ ז"ל סי' ב' דף ו' ע"א וב':

שנג

לשון שטר שכתוב בו שנתן ראובן שיבנה בכותל כמה חלונות כ' מהרש"ך ח"ב סי' קל"ג דצ"ו סע"ד דל' שיבנה לא שייך על כותל בנוי שאם הכונה על כותל הבתים שהי' כבר הכותל בנוי לא היה ליה לכתוב שיבנה אלא שיפתח וכל כה"ג טעות סופר הוא ע"ש:

שנד

לשון תנאי בקדושין שהתנה המקדש לחמיו ע"מ שאדור עמך במקום פ' יב"ח כתב מהריב"ל פ"ד דס"ט ע"א דל' אדור עמך משמע לשבת בביתו דאם לא כן הי"ל אם לא אבא במקום פ' ואשב שמה יב"ח וע"ש למאי נפקא מינה:

שנה

לשון שטר ערבות שכתוב בו כל מה שיחוייב פ' כ' בתשו' משפטי שמואל דלא מהני כיון דלא כ' מה שתתן לפ' דל' יחוייב מה שיחוייב מקנס או מענין אחר ובעי' בכל שטר חיוב מיהא ל' טוב ול' המורה בפי' ענין החיוב ואם נכתב בענין אחר לא חשיב שטר אע"ג דיודה הערב ע"ש סי' מ"ה:

שנו

לשון הסכמה שכתו' בה אנחנו ח"מ קבלנו עלינו נזירות כו' אם ח"ו נעבור ההסכמ' המוסכמת בק"ק פ' שלא לקחת לפ' למרביץ תורה כ' מהרשד"ם חי"ד סי' קל"ד דל' נעבור משמע שכבר הית' הסכמה בחרם ואם ח"ו נעבור ר"ל נעבור החומרא וע"ז קבלו נ"ש אבל אם יתירו קודם חרם הקדום יכולים לקבלו ולאו כל כמיניהו לומר שמה שאמרו אם נעבור שר"ל ואם נעמיד לפ' דבנדרים ושבועות הלך אחר ל' בני אדם ובכה"ג פשיטא דלא שייך ל' העברה דל' העברה משמע העברה באיסור כמו העובר על ד"ת וכן העובר על השבועה נקרא עבריין ר"ל על התורה שצותה לא תשא ומה גם ל' נעבור ח"ו של' זה בלי ספק מורה שמה שאמרו נעבור ר"ל איסור דאל"כ מאי ת"ו וא"כ אם יתירו ההסכמ' תחלה אם ירצו להקימו להחכם לא חל עליהם הנ"ש שהרי לא נדרו אלא אם יקימוהו בהיותם באיסורם מחמת ההסכמה:

שנז

לשון צדקה סתם כתב מהרשד"ם י"ד סי' קנ"ח סוף דק"ו שפדיון שבויים לא הוי בכלל צדקה סתם דבל' ב"א לא אמרי' לפדיון שבויים צדקה. אבל בכלל ל' צדקה ת"ת בכלל ושכ"כ מהריק"ו שו' ז':

שנח

לשון שטר שליחות הגט שכתוב בו מסר גט פ' ביד פ' להוליך אותו לב"ד הצדק אשר בק"ק שאלוניקי ובפניהם יעשה השליח שליח לפ' כו' כ' בתשו' הרשד"ם ז"ל אה"ע סי' קצ"ה בשאלה ז"ל ואני נסתפקתי אם ב"ד מקרי הפרנסים היושבים ומפקחים בענייני הקהל אע"ג דלא חזינן בכוליה תלמו' דמקרי ב"ד אלא היושב בישיבה ודן ומרביץ תורה ביניהם ב"ד של פ' וגם מצד אחר כל ב"ד של ג' של אותו קהל ובפרט בהיות החכם עמהם מקרי ב"ד כן נרא' מהגמ' מס' ר"ה דכל ג' ב"ד מקרי. אך אמנם הואיל וכל שליחות זה חזינן ליה דקפיד בכמה קפידות יש לחוש שמא הקפיד שיהי' ב"ד ממש הם החכם עם פרנסי הקהל ודייק לישנא דקאמר להוליך אותו לב"ד הצדק אשר בק"ק שאלוניקי כו' דמשמע שבשעת ההליכה היו ב"ד דאי לאו היל"ל שיעמיד ב"ד בק"ק שאלוניקי הא ודאי מדקאמר לב"ד משמע שכבר הוא ב"ד לא שיעמידו הב"ד אחר הראות הגט ועוד שיש לנו ללמוד מדין נדרים דאזלינן בהו אחר ל' ב"א מר כי אתריה ומר כי אתריה וידענו כי במקומו' חוץ משאלוניקי לפרנסים שאנו אומרים בשאלוניקי מכנים אותם בשם דיינים וא"כ אחר ששליחות זה נעשה בשאר ארצות חוץ משאלוניקי קרוב הדבר מאד שב"ד שאמר היינו נמי פרנסי הקהל ועלה בהסכמ' מהרשד"ם ז"ל שם בסוף התשו' דחשש

ב"ד הוי דאורייתא דשליח המשנה אפי' בכל שהוא בטל שליחותו מכל וכל וכיון שלא נעשה בפני פרנסים מהקהל לא עשו ולא כלום אף שנעשה בפני החכם ק"ק ע"ש:

שנט

לשון גט שכתוב בו לפ' העומדת במקום פ' צדד מהרשד"ם ז"ל באה"ע סי' נ"ח להכשירו אע"פ שלא ידע אם היתה עומדת שם בעת ההיא ע"ד שכ' הריב"ש בגט שהי' כתוב בו הדרה במקום פ' שיש לקרו' מלעיל ולא מלרע וכשר אף שנמצא' שלא היתה דרה במקום ההוא בעת ההיא וה"נ היה אפשר לפר' העומדת שהיתה עומדת ושוב דחאו בב' ידים ופסלו וע"ש בסי' ר"ה:

שס

לשון גט קטנה שהיא מתגרשת ע"י אביה אם צריך לכתוב הל' לנוכח כלפי האשה ככל הגטין דעלמא או אם צריך לשנות הל' כלפי האב כגון ותרוכית ארוסתי בתך דומיא דקדושין דכותב בתך מקודשת לי. פלוגתא דרבוותא היא ועיין בס' מכתב אליהו דכ"א ע"ד שעלה בהסכמ' לענין הלכה לכתוב ב' גטין א' לנוכח אשתו וא' לנוכח האב ע"ש:

שסא

לשון גט שאמר הרי את מותרת לכל אדם ובשעה שנתן לה הגט א"ל תהא אסור' לפ' כו' כתב מהרשד"ם א"ה סי' מ' דלא נפיק מגט כריתות דבשלמא כשאמר הרי את מותרת לכל אדם אלא לפ' או חוץ מפ' אז הוי משמע דשייר בגט ולא הוי גט כריתות אבל מ"ש תהא אסור' לפ' לא משמע שמטיל תנאי בגט והביא שם תנא דמסייע ליה הרא"ש בכלל מ"ג סי' י"ב שהסכים לזה:

שסב

לשון גט שהי' כתוב בו במקום בא' בשבת כתוב בראשון בשבת כ' מהרשד"ם בא"ה סי' מ"ו העלה דאע"ג דלכתחל' היה ראוי לכתוב בא' בשבת כמו שכתוב יום א' וכן נמצא בדרז"ל בכל מקום בא' בשבת נלע"ד דמי שכ' בראשון לא הפסיד שהמשמעות א' ע"כ:

שסג

לשון גט שכתוב בו דיתבא על נהרא פ' ואותה העיר אינה יושבת על הנהר אלא נהר מקיף אותה. כ' מהרד"ך בבית ד' דכשר דאין הכונ' ישיבה ממש אלא שמסתפקים ממנו דמאחר שמסתפקים ממנו הנה הוא ישוב העיר שעליו היא יושבת ואפי' אין מסתפקים ממנו אלא לכבוס ולגהוץ והנהר חוץ מעבור' של עיר אלא שהוא בתוך התחום כותבין כן והביא שם תשו' הרמב"ם דמסייע ליה ועיין בתשו' הרא"ם ז"ל סי' ס"ו והביא בשם הגהות מיי' בשם התוס' שיש להכשיר אותם גיטין שכותבים בעיירות היושבים על מי

בארות נובעים כותבים דיתבא על מי בורות ואין לפסול אותם משום שינה שם עירו כו' כיון דאשכחן בארות נובעות נקראות נמי בורות ע"ש ובמהרח"ש סי' ג':

שסד

לשון גט ארוסה שכתוב בו אנתתי כת' מהרשד"ם בא"ה סי' ע"ח בשם הרשב"א דהגט כשר שהרי ארוסה אשה מקרי כמ"ש כי יקח איש אשה והיינו קדושין אלא דלכתחלה יש קפידה ושכ"כ הרב תה"ד וכ"כ בסס"י צ"ג ועיין במכתב אליהו דכ"א ע"ג וע"ד. ועיין בתשו' הרד"ך ריש בית כ"ה שכת' ז"ל ומה שכת' כבודך שהאשה היתה ארוסה והוא כס' אנתתי כשאר הנשים בזה צריך עיון ע"כ ומהתימ' שלא ראה תשו' הרשב"א הנז'. ועיין בקונטרס שבסוף ס' גט פשוט דקל"ט ע"ד. ועיין בהראנ"ח ח"א י"א דכ"ג ובס' מכתב אליהו שער ב' סי' י' דכ"א ע"ד. ולענין דיש לכתוב כנוי כתב הרשד"ם א"ה שאם כתבו דמתקרי במקום דמתקריא או דאתקריאת אין לפסול הגט בכך:

שסה

לשון תנאי גט למי שנחפז ללכת ורוצה לצוות שיכתבו לו גט לגרש ע"י שליח על תנאי מצאתי כתוב מכ"י מהרד"ך איש ירושלם ז"ל בשם הרב כמהר"ר אברהם ן' חנניא ז"ל שכתב ב' דרכים. הא' שהגט עצמו יצוה לכותבו בלי שום תנאי ובמינוי השליח יכול לומר הריני ממנה אותך שליח מעכשיו ע"ת שאם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש הרי אתה שלוחי ואם באתי בתוך י"ב חדש אי אתה שלוחי וכשיתן השליח הגט ליד האשה ימסרנו לה בלי שום תנאי אבל אם יבא הבעל בתוך יב"ח בטל השליחות למפרע לכך צריך להודיע לאשה שאינה יכולה לינשא בגט זה אלא נאחר יב"ח אם לא בא שאם יבא תוך הזמן אינו שלוחו של בעל ואפי' אם בא בתוך הזמן ועדיין הגט קיים אם ירצה לגרש בו ע"י או ע"י שליח אחר רשאי דנהי דשליחותו בטיל גיטא מי קא בטיל דלא הי' התנאי כ"א בשליחות וכל תנאים דשליחו' כגון טול לי הימנה חפץ פ' וכן אל תגרשנה אלא בימין אל תגרשנה אלא בבית אם הזכירם קודם כתיבת הגט אין בכך כלום שאין תנאים אלו בעיקר הגט אלא בשליחות. הדרך הב' שהרי אמרו שאם אמר שלא תתגרש בו אלא לאחר יב"ח שפיר דמי וראיה לזה מדאמרי בס"פ מי שאחזו דפלוגתא דר"י ורבנן דאם לא באתי מכאן ועד יב"ח כתבו גט ותנו לאשתי כתבו בתוך יב"ח כו' דמוכח התם מתוך שמעתין דלרע"ט אם פי' ואמר כתבו גט מעכשיו אם לא באתי ש"ד וכותבים אח"כ ונותנים ולא אמרינן שבשעת כתיבת הגט עדיין נשאר לו זכות בגופו של גט הילכך אין בזה בית מיחוש והשתא יכול לומר כתבו גט לאשתי ולא תתגרש בו אלא לאחר יב"ח ואם לא באתי מכאן ועד יב"ח הרי היא מגורשת מעכשיו ונמצא דבין הכי ובין הכי הרי היא מגורשת לאחר יב"ח ולמאי נחוש לה כשאומר לא תתגרש אלא לאחר יב"ח אין זה

תנאי פוסל וכשחזר ואמר ואם לא באתי אדרבא לגרשה לגמרי בא כך נלע"ד וכשנאמרו הדברים האלה בפני הרב כמהר"א חסון ז"ל שמח בהן מורי הרב מהרימ"ט ז"ל עכ"ל הרב הנז'. וכבר כתו' בתשו' א"ה סימן י' והביא ממהריק"א ז"ל ע"ש ועיין במהריב"ל ח"א כלל ד' דס"א שכתב עוד דרך ג' ז"ל גט כשרוצה ליתנו ע"ת ולא רצה להמצא בעיר כשינתן הגט אלא רצה לצוות לסופר לכתוב ולעדים לחתום ולשליח שיתן הגט ע"ת והרמב"ם פ"ח מגירו' כת' דכשמגרש ע"ת לא יאמר כתבו גט ע"ת או כתבו ותנו ע"ת כו' תקונו שיצוה לסופר לכתוב ולעדים לחתום ושיתנו ביד פ' השליח ואח"כ יאמר לשליח שאחר שיכתב ויחתם הגט שיתן הגט ע"ת ע"כ. ובס' מכתב אליהו שער ח' בסופו העלה לענין מעשה לצרף תקון מהריב"ל עם התקון הא' של מהרי"ט דהיינו שיתנה עם השליח על שליחותו שלא בידיעת הסופר ועדי הגט וזה הוא הדרך היותר טוב והישר ע"כ ועיין במבי"ט ח"א סימן קצ"א ועיין בכנה"ג אה"ע סימן קמ"ז בהגה"ט אות ה'. עוד מ"כ מכ"י הרב הנז"ל ז"ל גט זמן כששלח הבעל ע"י שליח ועבר הזמן ולא נתראה וגם לא נתן עדיין השליח הגט לאשה הראה אלי הרב כמהר"ם גאלאנטי נר"ו מכ"י והעיד שקבלה בידו שהוא מהסופר של הרב מהריב"ל ז"ל וז"ל ואם עבר זמן התנאי יעשו כס' הזה דיאמר לאשה בפני ב"ד ה"ז גיטיך ששולח ליך בעליך או ארוסיך פב"פ כתנאי ב"ג וב"ר שאמר אם לא אלך ואתראה עמה מזמן פ' עד שנה א' תמימה שיהא גט מעכשיו ואם אלך ואתראה עמה בתוך הזמן הנז' לא יהא גט ותהא נאמנ' עלי כו' והרי כבר עבר הזמן הנז' שקבע ולא בא והרי את מגורשת ממנו מהיום ומותרת לכל אדם ע"כ והרב הנז' הורה אלי דסברא זו נתחוורה בעיני קדשו מכל הסברות שכתב המבי"ט ח"ב ד"ס והרשד"ם סי' ס' עכ"ל ועיין בס' מכתב אליהו שער ח' ממשפטי התנאים סימן ל"ט האריך בזה. ועוד בלשונות שליחות הגט לאשה עיין במהריב"ל ח"א כלל ד' סימן ל"ג באם אמרה האשה לשליח הבא לי גיטי והשליח אמר לבעל אשתך אמרה התקבל לי גיטי והבעל אמר הילך כמו שאמרה או שאמר הבעל לשליח התקבל גט זה לאשתי אם התקבל והולך קאמר וכן אם אמר תקח גט זה לאשתי או טול גט לאשתי אם כונתו לקבלה ולא מהני דאין הבעל עושה שליח קבלה ואי היא אמרה לשליח תקח או טול גט לי אי לשון זה הוי שליח קבלה ואי תחלה אמר התקבל ולבסוף אמר הולכה או להפך אי אמרינן דליפות כחו אמר לבסוף קבלה ואינו חוזר ממה שאמר עש"ב ובס' מכתב אליהו שער ו' סי' ו':

שסו

לשון גט שחרור למי שרוצה לשחרר שפחתו ומפקפק בשחרורה יען כי הוא רוצה שתהיה משועבדת לו כל ימי חייו ועוד שנה אחר עותו שתהיה משועבדת לבניו בתורת

שפחה גמורה ואין שחרור לאחר מיתה. כתב מהרש"ך ח"ב סי' ק"ע שיכתוב גט שחרור על הסדר הנהוג וימסור לה הגט שחרור בפני שני עדים ובשעת המסירה יתנה עמה ויאמר לה שהוא משחררה מעכשיו ע"מ שתשמשנו כל ימי חייו ועוד תשרת לבניו שנ' א' אחר מיתתו וכשתשלים ותקיים כל התנאים מהעברו' והשרו' כל הזמן הנז' הרי היא משוחררת מעכשיו ואם לא תשלים ותקיים כל פרטי התנאי יהיה גט שחרור בטל מעיקרו וכחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש. ובל' הס' הזה אין כאן שום פקפוק חשש שחרור לאח"מ כיון שמעכשיו הוא משחררה והשעבוד שמשעבדים בה כל משך הזמן הנז' אינו אלא תנאי שהתנה עמה ובהשלמת התנאי נמצא שהיא משוחררת למפרע ע"כ. נוסחי שטרי שליחות הגט ושטר מינוי שליח ב' וגט זמן ע"י שליח ושער שליחות גט של מומר וגט קטנה ארוסה בחיי אביה וטופס שטר שליחות ב' גיטין מספק וטופס שטר קבלה ע"י שליח קבלה ונעשה עליו ג"כ שליח להולכה עיין באורך בקונט' גט פשוט להרב כמהר"ר יהושע בינבינשתי ז"ל הובא בס"ס גט פשוט למהר"ם ן' חביב:

שסז

לשון הס' שהסכימו על כמה דברים ובסופ' כתוב והעובר ע"כ הנזכר ענוש יענש. ועבר ראובן על א' מפרטי ההסכמה וטוען כי לא עבר ע"כ הנכת' כתב הרשב"א סס"י תתק"ן ז"ל איני רואה ממש בדבריו שמה שאמרו ע"כ הנכתב אינו שיעבור על הכל אלא שכל הנכתב הוא בעונש הקנס ודבר הכתוב כן אל תטמאו בכל אלה שיש כל שהוא עומד במקום שום שלא תעשה כל מלאכה כאלו אמר לא תעשה שום מלאכה והכא נמי דכותה:

שסח

לשון הס' שכתוב בה נתקבצנו כלנו חכמי ראשי מנהיגי כל הקהלו' הבאים על החתום והסכמנו כו"כ כו' וההסכמה לא נחתמו בה מכל החכמים והמנהיגים אלא ב' בלבד. כתב מהראנ"ח ח"א סימן כ"ה דכיון דמבואר מתוך דבריהם שההסכמה נעשית ע"י כולם אע"פ שלא חתמו כ"א ב' סגי בהני לברור העשיית ההסכמה שנעשית ע"י כולם ואע"פ שכתבו כולנו הבאים על החתום לא גרע בהכי וחיליה מההיא דכתובות דאר"ז ג' שישבו לקיים את השטר ומת א' מהם צריך לכתוב במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי וכתבו התוס' וחד ליתוהי פ' צריך לכתוב וחד ליתוהי כיון שכתב במותב ג' אבל אם לא כתב וח"ל כשר תדע דהאמ' ואי כתיב ביה שטרא דנא נפק לקדמנא בי דינא דח"ל תו לא צריך והיינו בדלא כתב וחד ליתוהי מדפריך כו' ש"מ דחשש התלמוד היה שלא חתמו כל המקיימים שלא יטעו לומר שלא היה המעשה אלא ע"י החותמים לבדם וכל שיש בו משמעות שהיו המקיימים יותר כגון שכתבו במותב ג' או בי דינא לא חיישינן ואע"פ שלא חתמו בו כ"א ב' שהב' אומרים שהיו במותב ג' כשנעשה המעשה ונאמנים הם בכך

וה"ה בנ"ד דודאי כיון שמבואר מדבריהם שההסכמה נעשית ע"י כולם אע"פ שלא חתמו כ"א ב' סגי בהני לברור שנעשית ע"י כולם ואע"פ שכתבו כולנו הבאים על החתום לא גרע בהכי דה"נ נראה לגבי השטר דאפי' כתבו בו ב"ד דח"ל לא גרע בהכי עכת"ד:

שסט

לשון צוואת ש"מ שאמר סלע זו לצדקה וסלע זו ונשתתק. כתב מהרד"ך ז"ל בשם הרדב"ז כ"י סימן תכ"ו דאע"ג דהוי בעיא בגמ' פ"ק דנדרים וסלקא בתיקו וכיון דאיסורא הוא אזלינן לחומרא ויש יד לצדקה וסלע זה נמי לצדקה קאמר ולפי דעת הפוסקים אין זה אלא לענין שיחול עליו שם צדקה ולא יהנה ממנו אבל אין כח ביד עניים להוציא ממנו דס' ממון עניים לא מקרי ס' איסורא לענין להוציא ממנו בע"כ מיהו בצוואת ש"מ אין ס' כלל דכיון דהוא ש"מ לא צריך הוצאה דאם ימות א"צ עוד הוצאה אלא ודאי וסלע זה לצדקה נמי קאמר ותו דבשלמא היכא דהיה יכול להשלים דבורו ולא השלים י"ל כיון דלא קאמר נמי לצדקה להוצאה בעלמא קאמר אבל ש"מ דאשתק ודאי דלצדקה קאמר והא דלא קאמר נמי משו' דאשתיק ותו כיון דהולך לבית עולמו מקיים בנפשיה והלך לפני' צדקך והוו ידים מוכיחות טובא הילכך מוציאין מן היורשים גם הסלע הב' ונותנים לצדקה ואם עמד יפרש:

שע

לשון המקדיש שאמר הרי הוא שהולך לדרכו ומתירא פן יקרנו מות בדרך הזה הוו עלי עדים שהוא מקדיש כו"כ ומת אחר הגיעו למחוז חפצו. כתב הרשב"א סימן תרנ"ו ז"ל אני חוכך בעיקר ההקדש הזה לפי שזה אמר שהיה מתייירא שמא ימות בדרך הזה ובל' הזה יש בה שני פנים הראשון שמא מתייירא שמא ימות בדרך הזה קודם שובו למקום שיצא משם ואפי' מת בעירו מחוז חפצו שנסע ללכת שם הוא רוצה בקיומו של הקדש ויש בל' הזה מהלך ובל' הכתוב ושמרני בדרך הזה שהוא מתנה בכל אותו מהלך עד שובו לביתו אביו או שתהי' כונתו בדרך הזה קודם הגיעו למחוז חפצו שיצא ללכת שמה וא"כ כיון שלא מת עד שהגיע לעירו מחוז חפצו אע"פ שמת נתבטל תנאו שהרי לא מת בדרך ומ"מ הדברים נראים שאם היתי' כוונת המקדיש ללכת לעירו שהיתה תכלית כונתו כשיצא ולא הי' דעתו לחזור אין בל' אלא בדרך הזה שהוא הולך קודם הגיעו לעירו שדאחר הגיעו לעירו ומת שם לא אמר. אבל אם היה הולך ודעתו לחזור לאותו מקום שיצא ומת בעירו ולא שב לאותו מקום שיצא ממנו הקדשו הקדש ואם הדבר ס' אם היה דעתו לחזור אם לא הולכים בו להקל אצל היורש ע"ש:

שעא

לשון שטר מחילה שנעשה לאיש א' לפוטרו ממס מקרקע שוה ש' אריות ונתייקר ושוה ת'. כ' הרשב"א סי' תתקס"ז דיש בל' הזה ס' אם הכונה כל ששוה ש' דוקא בשעת הקנייי' אף אם יעלה אח"כ או שיהיה שוה לעולם סך זה ויד בעל השטר על התחתונה וחייב על השאר:

שעב

לשון שטר שהתנה הבעל לאשתו שאם תמות ותניח זרע ממנו שיתן לבנה מבעלה הראשון סך כך ומתה בלי זרע יש להסתפק בוי"ו ותניח זרע ממנו אי היינו תנאי אם תניח זרע ממנו שיזכה בן אשתו בסך או הכונה אפי' תניח זרע ממנו לא יקופח מתנתו מבן אשתו וא"כ עכשיו נמי שלא הניחה זרע ממנו זוכה בן אשתו במתנתו והוי ס' ויד בעל השטר על התחתונה מצאתי בכ"י הרב כמהר"ד הכהן ז"ל:

שעג

לשון עכו"ם מל"ת שאמר מצאתי את פ' מת על שפת הים כו'. כתב מהרימ"ט א"ה סימן ל"ג שיש מקום לפקפק בל' הזה אם נמצא בשפת הים בתוך המים או בשפת הים ביבשה והוא לא ראה אימתי פלטו הים ודילמא אשתהי ואמרי' אי אשתהי מתפח תפח והעלה דל' על שפת הים ביבשה משמע כדכתיב וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים כמ"ש באגדה רמז לשרו של ים והקיאם ליבשה כו' ועוד מדאמרי' שזכו לקבורה ובנוסח התפלה יסדו רז"ל שירה חדשה שבחו גאולים על שפת הים וגבי ים שלמה כתי' ושפתו כמעשה שפת כוס וכתיב נמי ועל הנחל יעלה על שפתו כו' והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה ועיין פ"מ ח"א דף רכ"א ובתשו' מיוחסות להרמב"ן סי' קפ"ח ובמהרש"ך ח"א סי' קפ"ג והרב בצלאל סי' כ"א והר"ם די בוטון סי' א' והר"ם אלישקאר סי' כ"ה דנ"א והריב"ש סי' שע"ט ועיין ברא"ם ח"א סי' ל"ו דמ"ג וסי' ט"ל ומהריב"ל ח"א סי' א' לשם כתב ובנדון אחר נסתפקתי בל' עדות שכתוב שמצאו את הנטבע על חוף הים אם משמע בתוך המים דכתיב והוא לחוף אניות שנ"ל שחוף הוא ל' חופף והוא המקום שהספינה גוששת וחופפת שם ואפשר ג"כ שגם היבשה הסמוכה לה נקרא חוף ע"ש ששם חופפת הספינות ובל' לעז לה אויריה דילה מאר משמע הכי אלא דלפי מה שסח העד בתוך דבריו כי היה ביום הקרח הנורא והשלג היה כאמתים ע"פ כל הארץ הדבר מוכיח שהוא נמצא במקום שגלי הים שוטפים שאל"כ היל"ל שמצאו בתוך השלג ע"כ:

שעד

לשון עכו"ם מסל"ת יש חילוק בין אומר פלוני נהרג לאומר ראיתיו הרוג דבאומר פ' נהרג יש לחשוש דאמר כן ע"פ בת קול אבל באומר ראיתיו נהרג ליכא למיחש להא פ"מ

ח"ב דנ"ה ועיין בהרימ"ט ח"א סי' נ"ד. ובתשו' מהרי"א סי' שצ"ה חילוק בעכו"ם מל"ת לאומר נהרג. ובין אומר פ' הנהרג ע"ש וכתב מהריב"ל ח"ג ד"ז שיש להסתפק במ"ש העכו"ם שאחר שעה יצא מהכפר וראהו נופל מת ולא אמר הרוג ולישנא דנופל מת לא משמע מת ממש וגם ברגע קטן שימות הוי מילתא דלא שכיח:

שעה

לשון שטר שכתוב בו שיתן לפ' כו"כ זהובים כתב הרשד"ם ח"מ סי' שס"ו דיתנו דוקא ממטבע זהב וכסף ולא ממטבע אחר וכן אם כתוב כו"כ מעות דיתן מעות ולא דבר אחר אע"ג דבעלמא שוה כסף ככסף ואם הל' הכתוב בשטר הוא זהובים שוה כל זהוב כך לבנים אז יתנו מכך לבנים ואפי' אם עלו ע"ש ועיין בסי' תכ"ב שכתב דשוה כסף ככסף וכל שכן כסף דהוי כשוה כסף:

שעו

לשון הכחשה. כתב הרשד"ם אה"ע סי' ל"א דבקדושין לא בעינן שיאמר העד המכחיש את חבירו בל' לא כי אלא אפי' הא' אמר ביום שני והב' אמר ביום ה' אע"ג דלא אמר בל' לא כי אלא ביום ה' דהוי הכחשה אבל בדיני ממונות לא הוי הכחשה אלא עד שיאמר בל' לא כי ע"ש שהכריח הדבר מדברי הרמב"ם ז"ל ושם בסי' ל"ז כתב שאם עד א' אמר פ' היה עמי והא' אמר שרבים היו שם דכל שלא אמר בל' שלילה שלא היה שם אלא איש א' עמו לא הויא הכחשה דדילמא אותו זכר והגיד ומאחרים שלא זכר לא הגיד לא הן ולא לאו ואין זה הכחשה דאין לנו לבדות הכחשה עד שנרא' אותו בבירור. ושם כ' דאם (אמר) ע"א אמר שהאיש והאשה היו בוור"אנדאדו והא' אמר שהית' בבית דלא הויא הכחשה מדתנן בפ' כיצד צולין מן האגף ולפני' כלפני' מן האגף ולחוץ כלחוץ ופרש"י ואגף עצמו לא ידעי' השתא אי כלפנים או כלחוץ ובגמרא מפרש ליה ע"כ ופריך בגמ' הא גופא קשיא ומשני יע"ש הנה שאגף עצמו איכא לספוקי אי הוי כלפנים אי הוי כלחוץ א"כ מי המונע לנו לומר שאשה זו היתה עומדת באגף והא' החשיב האגף כלפנים ולפיכך העיד שהית' האשה בבית והמקדש בויראנדאדו. והעד הב' החשיב האגף כלחוץ ולפיכך העיד ששניהם היו בווארנאנד"ו והדברי ק"ו השתא ומה אם דיוטא העליונ' ודיוטא התחתונה שהם מקומות מחולקים לגמרי ודאי ס"ל להריב"ש דלא הויא הכחשה אגף שהוא מקום מסופק לכ"ש ע"ש. וענין הכחשה היאך הויא והזמה היאך הויא עיין בהריב"ל ח"ב סימן ס"ג ומהרימ"ט אה"ע סימן ל"ז והכחשה בשעות דלפעמים תלינן דטעו שעה א' או ב' ואם העד הא' אמר אחר שיצאו מבית הכנסת דאין לו קבע ע"ש באורך בתשו' הרדב"ז סי' נ"ו דף י"ב ע"ג:

שעז

לשון שטר כתובה שכתוב בו ואם תפטר אשתו בחיי בעלה ולא ישאר ממנה זרע ישיב ויחזיר ליורשי אשתו כו'. כתב הרד"ך ז"ל בית ח' דכיון דמיד כשנשאת זכה הבעל בנכסים אם היא בא להתנות צריך לתתו בל' טוב של זכות ואמנם ל' שישיב ויחזיר הכתוב בשטר כתובה לא הוי לשון טוב המועיל לזכות בו אביה או יורשיו שאין זה ל' מתנה כלל אלא כמספר דברים בעלמא ואם רוצה לזכות צריך הוא לתתו להם בל' מתנה כיון שהממון הוא יורשו ושם כתב דלא ישיב או יחזיר אינו ל' סילוק ג"כ ומכל צד אינו ל' המועיל ע"ש:

שעח

לשון שיועיל שיזכו הבנות לירש כתובת אמן. כתב מהרש"ך ח"ב סי' ס"א שאם כ' בתנאי הכתובה שאם תמות הוא בחייו וישאר לו בת או בנות תירשנה כתובת אמן כאלו היה הזרע זרע שיש לו תקנת כתובת ב"ד כו' דאין ל' זה מועיל עד שיכתוב בזה הסיגנון שאם תמות ותשאר ממנה זרע באיזה אופן שיהי' או בנים או בנות שתיכף אחר מיתתה יזכו בנכסיה הבנים או בנות שישארו דכה"ג חשיב שפיר סלוק דהיינו שמסתלק עצמו מזכות ירושת נכסי אשתו כיון שהתנאי הי' בזמן המועיל להתנות דהיינו בשעת נשואין שעדיין לא הי"ל שום זכות בנכסי אשתו אבל בתנאי הנז' בכתובה שהזכות בשהתנה לזכות לבנות הנז' בנכסי אמן לא התנו שיזכו הן אלא אחר מותו כדין כתובת ב"ד שהבעל יורש את אשתו במותה ואחרי מותו זוכים הבנים מכח האב ולא מכח האם א"כ כיון שהבעל זכה בנכסי אשתו במותה מעתה לא יועיל התנאי שהתנה אם תלד אשתו בנות שיזכו בנכסי אמן לא שנא זיכה להן בתורת ירושה ל"ש בתורת מתנה אינו מועיל כלל:

שעט

לשון דירה. כתב הרשב"א ז"ל סימן תרס"ז ראובן שנדר שלא ידור עם שמעון לעולם חזרתי על כל צדדים ולא מצאתי לדור זמן דיושב נק' כל ששהא זה ל' יום כדאמרי' בב"ב החמרת הגמלת העוברות ממקום למקום אם שהתה שם ל' יום כו' אבל בל' דר לא מצאתי זמן ודר הוא כגר כמד"א עם לבן גרתי ומתרגמינן עם לבן דרית גר ותושב דייר ותותב הגרים עמכם דדיירין עמכון גור בארץ הזאת דור בארעא ובאלו יראה שהוא בזמן מרובה ואפי' דירת עראי קרינן דירה כדאמרינן דירת עראי בעינ' ואפשר דאין פחות מז' כדירת עראי של סוכה. ומ"מ לנ"ד נחזור למ"ש בנדרים הלך אחר ל' בני אדם צא וראה מה בני אדם שומעין בל' נודר שלא ידור עם פ' ונהוג כן ואפשר דכיון שאמר לעולם ולעולם אין לו הפסק מכאן ולהבא גם בהתחלפו נמנה שלא ידור ע"כ. ועיין במהראנ"ח ח"א סי' ך' בתשו' זו ועיין בתשו' מהריב"ל ס"ד דס"ט בל' תנאי אדור עמך מהו משמעות ועיין בתשו' הרמ"ג סימן קי"ב בל' אם אשב בבית זה:

שפ

לשון איסור בעל שאמר לאשתו בל' אוסר אני עליך איסור גמור שלא תלכי לבית אביך עד ד' חדשים איסור זה אינו כלום שא"א לאסור עליה בית אביה שאין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו וכן אין לבעל לאסור על אשתו שלא תלך ושלא תדבר ולא אפי' בקונם עליך בית אביך עד שיאמר קונם תשמישך עלי עד הפסח אם תלכי לבית אביך א"נ שיאסור עליה הנאתו אם תלך ע"כ הרשב"א סי' תרט"ו:

שפא

לשון שטר שכתוב בו שנשתתפו ראובן ושמעון בעסק סחורה שיקנה שמעון ממקום פ' להוליכה למקום פ' מהיום עד תשלום ח' חדשים ושוב נתעכב שמעון במקום אחר ולא בא עד ד' חדשים והיה שבועה בדבר. כתב מהרשד"ם דלשון מהיום עד תשלום ח' חדשים יש בו ב' משמעיות הא' דזמן הת' חדשים חוזר לקניית הסחורה שלא נשתתפו אלא באותה הסחורה שיקנו תוך ח' חדשים לא יותר. ומשמעות אחר מהיום עד תשלום ח' חדשים שחוזר להליכה למקום המכירה וכ' דודאי בכה"ג לא אמרי' יד בע"ה על התחתונה דמאין הרגלי' לטעון שנתחייב שמעון להוליכה למקום המכר תיכף ומיד כיון שאין כתוב מיד והחיוב הוא שלא יעבור שלא יבא קודם עבור זמן ח' חדשים ועש"ב:

שפב

לשון תנאי המקדש את האשה ע"מ שיאמר אבא ה כתב הטור אה"ע סימן ל"ח בשם הרמ"ה ז"ן מתי שיאמר הן מקודשת אפי' אמר תחלה לא הלכך לעולם הויאל ס' מקודשת, עד שימות האב ע"כ וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א שהאומר ע"מ שיאמר הן אפי' אמר בתחלה איני רוצה וחזר ואמר הן נתקיים התנאי כו' עד ודע שיש ללמוד מדין ל' זה לדיני ממונות ע"כ, וע' במהרשד"ם ח"מ סס"י ר"ס:

שפג

לשון אתם עדי. כ' מהרא"ש ז"ל סימן ל"ח דמודה בפיטו' חבירו כמו מוחל או מלוה שאומ' קבלתי כו"כ דאין צריך לומר אתם עדי אבל אי מודה שאינו חייב לו אפשר דצ"ל בל' אתם עדי ואי לא לא מהני ע"כ ועיין בטח"מ סי' ע"ה ס"י ובמ"ש מהרא"ש סי' פ"ב דק"ה ע"ד:

שפד

לשון האומר הריני מודה בפניכם אי הוי כאומר אתם עדי. עיין במהריב"ל ז"ל ח"ב סי' נ"א ד"ע דהוי פלוגתא דרבוותא דלהרמב"ם והרמב"ן הריני מודה בפניכם הוי כאומר אתם עדי והרא"ש וקצת מהפוסקים ז"ל ס"ל דל' הודאה לא הויא כאתם עדי לענין אדם עשוי שלא להשביע א"ע ע"ש:

שפה

לשון ערבות דקי"ל ערב שלא בשעת מתן מעות דע"י ב"ד מהני אפי' בלא קנין אם כתב בכתב ידו מודה אני כמודה בפני בד"ח שאני ערב. כתב הרדב"ז סי' רי"ח שאין זה כלום שהרי אין ל' בד"ח חוזר אלא על ההודאה לא על ערבות ונ"מ שלא יוכל לומר משטה הייתי בך אבל לא מפני כך נעשה ערב לב"ד תדע שהרי אם בא לב"ד וא"ל מודה אני לפניהם שזה ימים הי' ראובן דוחה לשמעון ע"מ שחייב לו ואני יצאתי עליו ערב בלא קנין כלום הוא משתעבד בשביל כך א"כ לא יהיו דבריו אשר אמר כמודה בב"ד חשוב עדיף טפי ממה שהיה מודה בפני ב"ד בפועל דלא מהני כיון דטעמא הוי משו' דאגב דחשבי ליה ב"ד גברא מהימנא גמר ומשעבד נפשיה והכא ליכא האי טעמא:

שפו

לשון קנין שאמר ראובן לשמעון על ענין ההפרשו' שהיה לשמעון עם חברו ושמו ברורים ביניהם וחברו נטל קנין לכל אשר יגזרו הברורים אך שמעון לא רצה ליטול קנין וא"ל ראובן אם אתה שמעון תרצה אני אטול קנין בעדך וא"ל שמעון טול אתה קנין בעבורי לכ"א יגזרו הבירורים. כ' מהרא"ש סקכ"ג דין זה לא מצאתיו אבל יש פנים לומר דלא שייך כאן טענת השטא' משום דלא גרע מדין ערב שהרי ראובן כשאמר לשמעון אם תרצה אני אטול קנין בעבורך הכונה היא לומר אני אתחייב בעבורך וכששמעון השיב לו טול ודאי שכונתו לומר לך התחייב עצמך בעבורי וחייב ואע"ג דקי"ל דבעינן שיאמר הלוה לערב ערבני ושלם היינו בהלואה אבל בנ"ד דהדין אינו בהלואה רק בענין חזקת בתים א"כ כיון שא"ל טול קנין בעבורי כו' פשיטא דאין לך ערבני ושלם גדול מזה ואפי' אם פרע ראובן מה שחייבו הברורי' שלא מדעת שמעון מ"מ חייב לפרוע ע"ש:

שפז

לשון ערב כשאמר תן מנה לפ' ולא אמר ואתחייב לך וכשנתן המנה א"ל המלוה הרי את מתחייב בדין ערב כתב מהרא"ש סי' קע"ו דיש ללמוד מדין קדושין שנחלקו התוס' והרשב"א ז"ל כההיא דאמרי' בפ"ק דקדושין תן מנה לפ' ואקדש אני לך מקודשת מדין ערב דלדעת התו' אפי' לא אמרה ואקדש אני לך ובשעת הנתינה לפ' אמר לה הרי את מקודשת לי סגי ולדעת הרשב"א בחידו' כל שלא אמרה היא ואקדש אני לך א"מ דהוי כמו תנם לאבא ולאבי' ולעני ונקטי' מהא לדיני ממונות בדין ערב הנז':

שפח

לשון שטר שכתב ראובן שהי' חייב לחתנו סך מה מנדוניית בתו שהכניסה לו וכתב בשטר לחתנו ברצון נפשי מכרתי לו בתים כו"כ בנדוניית בתי כו' ומתה האש' בלי זרע של קיימא וראובן אביה מחזיק בבתים וא"ל לא אתן לך הבתי' רק מעות חלק ירושתך

כפי תקנת ההשבון וחתנו טוען שיהיו חולקים בשוה הבתים כתב מהרימ"ט בא"ה סי' מ"ו שאם היה לשון המכירה סתם בעבור חובו הי' בדין לומר שזכה בהם הבעל ומחזי' מחצית המעו' אבל מאחר שלשון המכירה הוא מכרנו לו הבתים בעבור נדוניית בתנו רצו להכניסם במקום הנדוני' שיהא לבתם זכות בהם כדין הנדוניא שלא ימכור בהם שבח בית אביה ולאחר מיתה ג"כ חולקים אמנם אם היה הדבר שנתחייב הבעל לעשות לה מה שחסר מנכסי נדונייתה אז יצדק הל' הכתו' שמכרנו לו הבתים בנדוניית' כלו' חלף נדוניי' שישלים לה ומאחר שנתחייב להשלים נעשו דמי' אצלו וזכה במקחו וא"ל השלי' הרי הוא חב בדמיה' ע"כ:

שפט

לשון הכתוב בכתובה ונשבע שלא יגרשנה ושלא ישא אשה אחרת בחייה כ"א ברשות ב"ד. כתב מהריב"ל ח"ב סכ"ב שנסתפק אם היא נותנת רשות אי צריך ג"כ רשות ב"ד. ולא אפשר למימר דתרתי בעינן רשות' ורשות ב"ד ה"ק שלא ישא אשה אחרת אפי' ברשותה אם לא ברשות ב"ר ואה"נ דבעינן תרתי רשותה ורשות ב"ד דמהיכא תיתי למימר דתרתי בעינן כיון דלא נתפרש ואיברא דמצינן למימר דבחדא מינייהו סגי או ברשותה או ברשות ב"ד אע"ג דלא נתפרש משום דאיכא למימר דלא חשו לפרשו דמילתא דפשיטא היא כיון דלתקנת האשה נשבע שלא ישא כו' והיא אומרת אי אפשי בתקנה זו שומעים לה אבל למימר דתרתי בעינן לאו מילתא היא כיון דלא נתפרש ובודאי דברשות ב"ד לחוד סגי ואם כתוב סתם שלא ישא כו' ולא תלו הדבר בב"ד בכה"ג אין לב"ד עסק בזה:

שץ

לשון שכותבים בכתובו' ואם פחתו פחתו לו כו'. כתב מהרימ"ט א"ה סי' ג' דכונ' הל' היינו כשנפחתו המלבושים מחמת הערך של הזמן אבל אין הכונה על מה שנפחת מחמת שבעריכת הנדוני' שנוהגים להעריכה בסך רב יותר משוויה כדאמרינן בפרק מציאת האשה וחלק שם על מרן ז"ל עש"ב ובסי' ה' כתב בלשון הכתובה דנהגו בק"ק טוליטו' שהביא הטור אה"ע סי' קי"א וז"ל אבל ממון נדונייתה ומה שהכניסה לו כו' ומת בעלה יחזור כלו בעינו לה לבדה כו' ע"כ דיש מי שרוצה לפרש לשון בעינו שהוא בעינו כמו שהיה אפי' בלוי וכן אם נאבד איזה דבר מהכתובה מה שיהיה דוקא בעין יחזור לה ולא ישלימו מה שחסר. ויש מי שרצה לפרש דבעינו ר"ל דכותיה ודוגמתו כלומר כשומא ששעלוהו בנשואין כמו לא יגרע מצדיק עינו והרב שם דחה דבריהם ופי' שהכונ' לפ' שכתוב בתקנ' דאין לה לגבות כתובתה אלא ממחצית מה שהניח על זה פירשו שנכסי נדוניי' כשהם בעין אינן בכלל זה שלא תאמר הואיל והוא חייב באחריותם וברשותיה

קיימי כנכסי הבעל חשיבי ולא תגבה אלא ממחציתם לכך הוזקקו לפרש שאין נכסי נדוניא בכלל זה אלא נוטלתן כמו שהן עכשיו בעינם בשומא עש"ב:

שצא

לשון צואה ראובן שכתב לבתו בית פ' ליך ואחריך ליורשים היוצאים מגופך ונשאת ומתה כו' כתב מהרש"ך ח"ב סי' קל"ה דאע"ג דקי"ל דהיכא דא"ל, ליך ואחריך לפ' בעודה פנויה ונשאת דבעל לוקח הוי ואין לאחרוך במקום בעל כלום בל' צואה הנז' א"א למימר הכי דכיון דכתב המצוה שתהא הבית לבתו ואחריה ליורשים היוצאים מגופה וא"א שיהיו לה יורשים נולדים מגופה אם לא תנשא לבעל ואם באשה הזאת כשתנשא לבעל מיד זכה הבעל בנכסיה כדין בעל בנכסי אשתו לוקח הוי איך היה אפשר לראובן אביה להתנות שיזכו אחריה יורשים הנולדים מגופה כיון שקדמה להם זכיות הבעל בנכסים אלא ע"כ נראין הדברים שכונת ראובן בצואתו גלויה לכל שהי' לסלק הבעל מהיות זוכה בבית. וכתב שם עוד על הכותב נכסי לך ואחריך לעצמי או ליורשי דיש מפרשים דלא אמרו דאין לב' מה ששייר א' אלא באומר ואחריך לפ' אבל אמר ואחריך לעצמי או ליורשי דאין הא' יכול למכור ודחה דבריהם והעלה דאף האומר ואחריך לעצמי הדין כך דהראשון יכול למכור ע"ש:

שצב

לשון כתובה שכתוב בה אם תמות ותניח זרע כתב בתשו' הר"ם גאלאנטי סימן ק"ב דאם הניחה ולד שנגמרו סימניו וחי אחריה דמקרי זרע דאם כתוב בכתובה דאם תניח זרע יהיה הכל לבעלה זכה הבעל אבל אם כתוב זש"ק לא הוי זרע עד ל' יום. ועיין בתשו' מהרא"ש סי' י"ט כתב בל' כתובה שכתוב בה שאם תמות וישאר ממנה זש"ק שיחיה בחייה ואחר פטירתה ל' יום כו' שפירשו רובא דרבוותא ז"ל מהריב"ל וסיעת דרחמוהי ז"ל שכונת ל' זה שצריך שיחיה הולד ל"י אחר פטירת אמו והיא תמה דאיך מוכיח לשון זה כן ואדרבא נראה שהלשון מוכיח בהפך דאי איתא דבעיא שיחיה הל"י שלמים אחר פטירת אמו אפי' שיהיה הולד גדול א"כ למה הזכירו שיחיה בחייה והרי לא הי"ל לכתוב רק שיחיה אחר פטירתה ל"י ואדרבא לשון זה מוכיח להפך שכיון שיחיה הולד בחיי האם ואחר פטירתה בב' הזמנים האלו ל"י ואפי' שיחיה בחיי האם כ"ט יום ואחר הפטירה יום א' סגי אלא שבסוף דבריו כתב דכיון דכל רבוותא כתבו שהל' מוכיח כן אין ספק שהם הבינו האמת והביא דברי התוס' ז"ל שכתבו דקמאי הוו בקיאי טפי וידעי בטיב הלשון ע"ש:

שצג

לשון שטר שכירו' שכתוב בו ונשבע השוכר שלא להריק הבית בתוך הזמן של יב"ח ואפי' אם יריק הוא נתחייב לפרוע לו השכירו' ובתוך הזמן נפל מריבה ביניהם והקפיד המשכיר כנגדו וא"ל תריק לי הבית נשאל מהרימ"ט בח"מ סימן קי"ו דאם לשון זה שא"ל תריק לי הבית הוי לשון מחילה ונפטר השוכר משבועתו ומדמי השכירו' ועלה בהסכמה דאין בל' הזה פיטור הממון דה"ק הרק ואת פורע וכההיא דאמרינן בפרק הזורק זרוק לי חובי והפטר פטור ופרש"י אבל זרוק לי חובי סתמא זרוק ושומרו קאמר ע"כ אלמא לא מפני שא"ל זרוק לי חובי וע"פ זרקו פטרו מחיובו וה"נ כי א"ל תריק לי הבית לא פטרו בפי' מחיוב השכירו', וע"ש עוד ב' טעמים טובים ונכוחים:

שצד

לשון בזיון שראובן קרא תגר על ממוני הקהלות שנתנו כמה יחידים ספרדים לק"ק רומניא שיכתבום בכרג' בפנקס שלהם והנם צועקים למה מסרתם אותנו ביד קהלות שאין אנחנו מהם שלא ירחמו עלינו וקרא להם המקרא הזה ואת בני יאודה מכרתם לבני היונים למען הרחיקם מעל גבולם נשאל מהרימ"ט י"ד סי' ו' אם יש להעניש יען קראם יונים וכתב ע"ז דמאחר [דדרך] צחות אמרה אין בזה גנאי שדרך שיתוף הל' אמרה ששנינו בפרק המגרש ב' גיטין שכתבם זה בצד זה וב' עדים עברים באים מתחת זה לתחת זה וב' עדים יונים באים מתחת זה לתחת זה כו' ולא קתני ב' עדים חתומים יונים ונקראים יונים ע"ש לשונם וע"ש כתיבתם וכן אמרינן בגמרא דואג האדומי דאתי מאדום איתי הגתי דאתי מגת. ועוד מצינו לשון בני לאו בני ממש אלא יושבי עירם כמ"ש בן עיר ובן כרך בני בבל בני א"י וכן בני מתפרש לשון בעל כמ"ש בן המצר פנו מקום לבן מנה בן מאתים בני תרבות בר מלחך פנכי בר מיחם תנורי אי בר הכי הוא אי בר אוריין הוא וכאן יתפרש יושבי היונים והביא שם הרב ראי' דדרך צחות לאו גנאי הוא שתמרו על הרב מהר"י אבואב ז"ל שהיתה עינו א' סמויה שהי' מלך פורטוגאל או' ב' יש לי במלכותי שאין ערוך אליהם עין גשר פורטוגל ועינו של רבי פ"א הי' הרב מהלך בדרך בשדה וישב לו הרב על שן סלע א' וב' נכבדים ישבו א' מימין וא' משמאל והי' תלמיד א' עומד לפניהם והרב ז"ל בדיחא דעתיה והיו מדברים בדברי צחות ופנה הרב אל התלמיד ואמ"ל אמור אתה א"ל מורי תן לי רשות שאשב א"ל שב ישב על האבן ואמר על אבן א' ז' עינים אמר הרב תהני לי' צחותי' שאל"כ אפקרות' הוא ובגמ' בעירובין מצי' שאמר ריש גלותא על ר' קרי עלייהו חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו כלומר שידעו לאסור שלא ילך בפרדס שלא הוקף לדירה ולא ידעו לעשות תקון לדבר ודרך צחות אמרה. וזכורני על גדול א' מחכמי ק"ק רומאנייא כשהי' מתרעם על דייני ק"ק ספרד בפני זקני עמו הי'

קורא ע"ע הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעל' כלומר שבני ספרד שבאו גרים בארץ לא להם גדלו ויעשירו ורוצים להשתרר עליהם וזו קשה מן הראשונה שזה הפ' בגוי הוא דכתיב וכן ת"א תותב ערל די בינכון אלא דרך צחות נאמרה ואף זו כיוצא בה ע"כ:

שצה

לשון המועיל לאחים שרוצים התנו' שאם יתן אביהם מתנה לשום א' מהם שתהי' לכולם באיזה ל' יועיל אליבא דכ"ע לשלא יהי' דשב"ל, ע' במהריב"ל ת"ב סל"ח:

שצו

לשון סילוק המוריש ליורש אליבא דכ"ע עיין במהריב"ל סמ"ח דס"ז ושם כ' דאם אמר לא יטול פ' בני אלא כך דאע"ג דנותן לו עם כל זה לא מהני לסלקו מחלק הירושה הנוגע לו וכן אם אמר בל"ת אם לא יעשה פ' בני כך לא ירש לא הוי סילוק עד שיתן לשאר בניו כל נכסיו בל"מ או שיאמר שאר בני ירשו כל נכסי וממילא מסתלק וכר"י ב"ב בפ' י"נ וע' עוד שם בתשו' סמ"ה דס"ד ע"ב הביא שם תשו' המרדכי ז"ל שכ' בפ' י"נ נשאל לר"מ אם יש לאדם בן עני ורוצה לתת לו עתה כדי לסלקו לאח"ז מירושתו ואינו יכול ליקח ירושתו משום דקי"ל מה שאירש מאבא מכור לך ל"א כלום והשיב נ"ל דיש תקנה לאביו עכשיו אע"פ שהוא ברי' נחלוק נכסיו לאח"מ לכל יורשיו במתנת ש"מ חוץ מזה וכן יכתוב עכשיו אע"פ שהוא בריא לחלוק נכסיו לאח"מ לכל יורשיו במתנ' ש"מ חוץ מזה וכן יכתוב עכשיו אע"פ שהוא בריא פ' בני יטול לאח"מ ג' נכסי ופ' בני כו"כ ולא ישאר לזה כלום ולא יזכירהו במתנה וממילא לא נשאר לו כלום:

שצז

לשון מתנה כשנתן המוריש ליורש בל' אתן. כ' מהרי"א סי' קנ"א דאע"ג דלא הזכיר מעכשיו סתמא מעכשיו הוא כיון דבלא"ה הי' ראוי לירש והמתנ' קיימת אף באתן:

שצח

לשון צוואה הכתוב בה ראובן היתה אשתו מעוברת וציוה מח"מ שאם תלד אשתו זכר ינתן לו ב' שלישי ממונו ולאחיו השליש ואם תלד נקבה ינתן לה שליש ממונו ולאחיו ב' שלישים כתב מהרי"א סי' ש"ט בשם תשובת הרא"ש ז"ל שהשיב כי לא נתקיים א' מהתנאים שהתנה. כי על זכו"ן בבת א' לא התנה ונתבטלה המתנה שנתן לאחיו וחזר הדין לדין התורה והכל לבן ע"כ. ומשם אנו למדים שכל שלא נתקיים התנאי בלי שום שינוי אע"פ שנר' קצת שהמציאות דומה לתנאי מ"מ המתנה מתבטלת ואוקמי' ממונ' בחזקת היורש:

שצט

לשון צוואה שכתוב בה כך וכך ליורשו ומהשארי' ינתן לפ' כו"כ וכל השארי' הנשאר הכל ינתנו לאחי' מעתה ומעכשיו בתורת מתנה גמורה כו' כתב מהרש"ך ב' סימן ל' דהואיל וקי"ל שכל מתנת ש"מ שכתוב בה מעכשיו או מהיום דהוי כמתנת בריא דלא קני בדבור בעלמא ובעיא קנין א"כ כיון שאין כאן קנין לא קנו מקבלי המתנות כיון שכתוב בו מעכשיו ואין ספק שלשון מעכשיו חוזר לב' המתנו' דמאן פליג לן שלא מעכשיו שחוזר למתנה האחרונה ולא גם לראשונה, ואפי' את"ל שיש מקום לס' ולומר דאפשר דלשון מעכשיו אינו חוזר אלא למתנה האחרונ' ולא למתנה הא' מס' לא מפקינן ממונא מחזקת היורשים ע"כ ועיין מ"ש מרן הב"י ח"מ סמ"ט מחודש ט' בתשו' הרשב"א על ב' יוסף בן שמעון כו' ומהתימא על מהרש"ך ז"ל שלא הזכיר תשו' הרשב"א דנר"ו חוזר דוקא לבניו למאי דסליק מיניה:

ת

לשון הש"מ ששאלוהו על נכסיו שהי"ל בן קטן מוטל בעריסה ושאלוהו שאם ימות אותו הבן מי יהי' יורש נכסיו והשיב ששמעון הי' יורש נשאל מהרא"ש ס"ס צ"ב אי מהני ופסק שאין בדברי' כלום מדכ' רשב"ם ז"ל בפ' י"נ דעלה דמתני' דזה בני נאמן דקאמר בגמ' ליורשו פשיטא דמגו דאי בעי יהיב לי' במתנ' כי אמר נמי בני הוא יירשני נאמן ע"כ א"כ ש"מ זה שבחיי בנו הקטן לא הי' רוצה לתת במתנה נכסיו לשמעון לא מהני ולאח"מ בנו ליכא מגו ודמיא למ"ש שם רשב"א בנכסים הבאים לאחר מכאן דליכא למימר בהו שום מגו ע"ש:

תא

לשון סתום אי הוי קפידא בפרק המפקיד ההוא גברא דאפקיד כשות' גבי חברי' הו"ל לדידי' נמי כריא דכשותא א"ל לסרסה זיל רמי מהאי אזל רמא מאידך א"ר עמרם היכי ליידיני' דייני להאי דינא נימא לי' לדידי' זיל שלים אמר אנא א"ל מהאי רמי נימא ליה לסרסי' זיל שלים אמר לא אמר לי מהאי רמי ומהאי לא תרמי ואסיקנא דמשום ליה דמי כישא ופסקוה כל הפוסקים הרמב"ם פ"ד מה' שאלה והטור סימן רצ"א והתוס' שם הקשו מההיא דאמרי' בגיטין פ' התקבל תני חדא ערב לי בגרוגרו' ועירב לו בתמרים עירובו עירוב ותני חדא אין עירובו עירוב ומשני כאן בשלו כאן בשל חבירו ופירש"י דבשלו ליכא קפידא ובשל חבירו איכא קפידא אך התוס' הק' עליו ופי' איפכא דבשלו איכא קפידא ובשל חבירו דהיינו שלוחו ליכא קפידא ועפ"ז הק' אהא דהכא דמשום דלא קא"ל מהאי תירמי ומהאי לא תירמי אמרי' דלא מוכח קפידא ותי' דבב' מינין הוי קפידא אע"ג דלא קא"ל מהאי לא תערב וגבי בע"ה שאמר לשליח הבא לי מן החלון והביא לו

מן הדלוסקמא דשליח מעל אע"ג דמין א' הוא התם מיירי שלא היו במקום א' והכא גבי כשותא מיירי שהיו במקום א' ולא הי"ל לידע שאמר דוקא מהאי רמי ע"כ ומרן הב"י בסימן הנז' הביא דברי התוס' אלו בסתם ולא הביא שום חולק על זה גם הגהות אשירי כתבו בפ' המפקיד כדברי התוס'. והר"ן ז"ל בפרק המקבל הק' קו' התוס' בשמם ותי' וז"ל דהכא שאני דכיון שהזכיר בפי' תמרים וגרוגרת ודולסקמא ודאי איכא קפידא שאם לא היה מקפיד לא היה מזכיר אבל בההיא דהמפקיד לא הזכיר אלא שהראה מקום הכשות וכיון שהכל מין א' ומוטל במקום אחד לא משמע דליהוי קפידא דבשלו אין דרך להקפיד ולא הו"ל לאסוקי אדעתי' שהי' שם כשות של אדם אחר ע"כ. ותי' זה הוא מוסיף ע"ד התוס' דאפי' במין א' דוקא משום דהראה לו ולא הזכיר בפיו אבל היכא דהזכיר בפיו אף במין א' חייב השליח דהו"ל כאלו א"ל בפי' מהאי לא תירמי והתוס' בעצמם שינו את טעמם שם בפ' המקבל וכתבו בל' זה ונראה דהכא מיירי שהזכיר לו תמרים וגרוגרות והזכיר חלון ודלוסקמא לא היה מזכיר אם לא שהיה מקפיד אבל בההיא דהמפקיד דאחוי לסרסיה היכן כשות שלו מונח והוי התם ב' כריי דכשותא וגם אין רגילין להקפיד כיון שהכל מין א' הא לא הו"ל לאסוקי אדעתי' שהיה שם כשות של אדם אחר ע"כ ועיין בש"ך סימן רצ"א שחולק ע"ד התוס' וכ' דאפי' בב' בתים השליח פטור בעלמא ומה שהביאו ראי' ממעיל' דחה דשאני גבי מעילה דבכל מידי דמשני השליח השליח מעל ואע"ג דבעלמא לא הוי קפידא ע"ש. ובתשו' הרב בני אהרן ז"ל סי' מ' נשאל על ב' שותפים שנשתתפו בצמר ואמר א' לחבירו שילך ויקנה ממקום פ' ק"נ קנטרי' של צמר וממקום אחר שיקנ' נ' שבאותו מקום הצמר הי' רע והלך השותף וקנה ממקום הרע יותר ממה שציוהו וטוען השותף שפשע ואתי עלה הרב זלה"ה מהאי דפרק המפקיד דמהאי תירמי ומהאי לא תירמי וה"נ לא הויא קפידא כיון שלא א"ל שלא יקנה יותר ממקום הרע ושוב דחה טעם זה מכח דברי התוס' שכתבו דבב' המקומות אמרי' דהוי קפידא אף דלא פירש ע"ש וכבר תמהו גדולי ישראל ז"ל הרב מהר"ם אלשיך ז"ל שכתב בתשו' סי' כ"ג על מה שנשאל על ראובן שציוה לשמעון בכתבו ללכת אצל לוי ולגבות הימנו כ' פרחים במעות בעין והלך שמעון וגבה ה' בעין וט"ו בחתיכת כסף ונגנב הכסף וטוען ראובן שפשע בשליחותו. והשיב דהשליח פטור מהא דהמפקיד דכיון דלא קא"ל מהאי תירמי כו' דלא הוי קפידא אלא מראה מקום הוא לו וה"נ אפשר דק"ל שע"ש היותר טוב יביא מעות אבל לא א"ל שלא יביא מטלטלים ולא עלה בדעתו שיהא קפידא בדבר ע"כ וכיוצא בזה כתב בסי' קי"ג על ראובן שהי' חייב לשמעון וללוי ויהודה היה חייב לו וכתב ליאודה שהמעו' שחייב לו יפרעם לשמעון והלך יאודה ופרעם ללוי והשיב דכיון

דלא קא"ל בפי' שיפרעם לשמעון ולא ללוי לאו בקפידא אמר ליה והביא ראי' מההיא דכשותא כו' ע"ש וכולם היו תמהים על דבריו איך דן את הדין בפשיטו' דלא הוי קפידא מכח האי סוגיא דהמפקיד והרי הא ודאי דמעות בעין וחתיכת כסף ב' מיני נינהו ולא ראי זה כראי זה וכדמוכח בפרק גט פשוט גבי שטר שכתוב בו כו' ואקשינן ואימא נסכא ומשני שכתוב בו מטבע אלמא דנסכא לאו בכלל מטבע וכ"ש בנדון הרב ז"ל שכתב לו בפי' במעות בעין דחתיכת כסף לאו מעות בעין הוי ומה גם במ"ש בסי' קי"ג דאע"ג דכתב לו לשמעון והוא פרעם ללוי דלאו פושע הוי מההיא דלא קא"ל ומהאי לא תירמי. והוא פלאי דהא עדיף מב' מינים שהרי בפי' כתב לו שיפרעם לשמעון ומה גם לפי דברי התוס' והר"ן ז"ל הנז"ל שנר' מדבריהם דהיכא דהזכיר בפי' ודאי דמקפיד דאם לא הי' מקפיד לא היה מזכיר א"כ בנדון דידי' שהזכיר לו בפי' שיקח מעות בעין היכי אתי עלה הרב ז"ל לפטור לשליח מה"ט כיון דאפי' במין א' היכא שהזכיר לו נרא' מדבריהם ז"ל דהוי קפידא ודבריו צ"ע וע' בתשו' בני יעקב סי' י"ד עמד ע"ז עש"ב:

תב

עוד בענין לשון סתום כתב הטור ח"מ סי' קל"א בשם תשו' הרי"ף ז"ל בישראל שהי' ערב לחבירו בשביל גוי והערב נטל משכון מהעכו"ם ונתנו לחבירו ונפטר מהערבות שוב פעם אחרת בא העכו"ם אצל ישראל הערב בע"ש בין השמשו' וא"ל שיהי' ערב בשבילו פעם אחרת ושיחזיר לו המשכון כי הוא צריך לו והפציר בו עד שאמר הערב לפני המלו' הרי אני כמו שהייתי כו' עד הדין עם הערב שפי' דבריו הריני כמו שהייתי ר"ל כמו שהייתי אחר נתינת המשכון למלוה שלא הי"ל שום שעבוד שהרי המלוה ראה הפצרתו והי"ל לפרש ערבותו ע"כ תורף דברי הרי"ף ז"ל ומכאן למדו הפוסקים ז"ל דכל ל' סתום לא מפקינן ממונא מיד המוחזק דהא קמן דאע"ג דהל' סתום ואדרבא ל' הריני כמו שהייתי משמע טפי שיצא ערב בשבילו ואפ"ה מפרשינן ליה באנפא אחרינא לאוקמי ממונא והמוציא מחבירו ע"ה עיין במהרשד"ם ח"מ סימן מ' דל"א ע"ד ובסי' צ"ה דע"ד ע"ג ובסי' ק"ל ריש התשו' והאחרון הכ"ביד הרב פ"מ בח"ב סימן ד' הביא ראי' מהך תשו' להקל בענין קדושין באיש שהי' מפציר מלקדש את בת אחיו ויום א' הסגירוהו אחוזת מרעיו לו ולאביו בחדר א' והפצירו בו עד שלקחו חגורה א' של זהב מאשה א' והביאוהו לראובן הנז' שיקדש בו את האשה וראובן צועק ואומר אי אפשי בה ולא רצה לפתוח ידיו לקבל החגור' והמפצירים לא היו מניחים לזוז אותו ממקומו עד שיאמר לאביו שיקח החגור' ויוליכנ' לאשה לקדושין ואביו הי' שואל בל' לעז לוייב"ארי לוייב"ארי וראובן בראותו כי לא יכול להשמט מאבי' ואחוזת מרעיו המפצירים אף היא

ענה בל' לעז ייב"אלדו לבד ויעקב אביו הוליך החגור' ונתנה לנערה ועתה טוען ראובן שכונתו במ"ש ייב"אלרו הוא שיוליכנו לבעל החגור' הביא ראי' מהך תשו' שדעתו ז"ל שטעם הרי"ף ז"ל הוא מטעם שקודם הי' מפציר מלהיות ערב ומסתמא עדיין בהפצרתו עומד וכונת דבריו הוא להטעותו ולומר ל' משותף והנה כי כן גם בנדון הלז מצי תריץ דבוריה כי מ"ש ייב"אלדו הוא לבעלת החגור' ומעולם לא שינה טעמו ודעתו הראשון שלא רצה לקבל החגור'. ויעיד על זה שהרי אף בסוף כשאמר ייוב"אלדו לא רצה לפתוח ידיו לקבל החגור' ע"ש ועיין בזה בתשו' בני יעקב ס"ס י"א:

תג

לשון הכתוב בשטר מכירה מוצאיו ומובאיו כיון שכ' סתם אין לפרשו שמחל מוצא ומובא שבתוך רשותו כיון שיכולין לפרשו על הפתחים אחרים וגדולה מזו כתב הרשב"א סימן תת"ף במה שנשאל על מי שנתן לחתנו עלי' שע"ג חצרו וכתוב בשטר שנתן לחתנו כל אותה עליה מתהומא דארעא ועד רום רקיעא ועתה טוען חתנו שגם החצר בכלל, המתנה כיון שהוא למטה מהעליה והשיב אם כ"י העדים יוצא ממקום אחר כו' עד ולבו מגמגם כי אפשר שהסופר טעה והוא קורא לקרקעית העליי' תהום ארעא כאלו אמר מקרקע העליי' וער"ר והביאני לזה שאלו הי' החצר בכלל הי"ל להזכיר החצר בפי' וכל כי האי בדברים כאלו צריך הב"ד לחקור ע"כ הרי דאע"ג דל' מתהומא דארעא משמע בהדיא דאף החצר בכלל דהרי מתהום הקנ' לו כל דבר עכ"ז משום שלא הוזכר בפי' גם החצר הביאו להרשב"א לומר שאפשר שטעה הסופר לקרא קרקעית העליה תהום ארעא עם היות שהוא פי' רחוק שלא יטעה בו שום סופר וכ"ש וק"ו בנ"ד שיש לנו לומר שמה שכתוב מוצאיו ומובאיו ר"ל הפתחים האחרים שי"ל מהצדדים האחרים כיון שלא הזכיר בפי' בשטר לעבור תוך חצרו ואם היה כן הי"ל להזכירו מהר"י

תד

אסמכתא דקי"ל דכל ל' אם הוי אסמכתא לדעת הרמב"ם היינו דוקא שאומר אם תעש' כך דבר זה נתון לך אבל אם אמר המעש' קודם כגון דבר זה נתון לך אם תעש' כך אין בזה אסמכתא והרשב"א ז"ל חלוק עליו בתשו' סי' תתקי"ז:

תה

אסתכתא נראה דאע"ג דאין הל' כתוב בל' אסמכתא אין אנו הולכים אלא אחר הכוונ' ואחר שהענין מורה לומר אם תחזור לי ולא אחזור למכור אתן לך קנס הוי אסמכתא מהרשד"ם ח"מ סי' רמ"ח בח"ב מן השאל' ושם נתבאר כל ל' דאם הוי אסמכתא דהיינו דוקא מה שיתנה האדם עם חבירו דרך קנס כלומר אם לא יהיו כן יענש בממון אבל שאר

תנאים שכולן בל' אם כגון אם תעשה לי כך אעשה לך כך וכך אין זה אסמכתא דאל"כ מה נענה בכל התנאים הנז' בגיטין וקדושין בל' אם עש"ב:

תו

אגב צוואה שכתוב בסופה ונעש' הכל בקנין אגב סודר שקנינו ממנו נפל ספק בל' זה דמודעת זאת דקנין סודר הוא בכליו של לוקח והא דמתני היכא דנטלו עדים קנין או גברא אחרינא הוא משום דשליחותי' דקונ' קא עבד ומקני לי' הסודר אבל קנין אגב דאמרי' דמהני היינו שמקנה לחבירו קרקע ומטלטלי דקני באגב הוא כקרקע של מקנה ולא של קונה וה"ק לי' קני הני מטלטלי אגב קרקע וזו היא כוונת ל' אגב א"כ בצוואה זו שכתוב בקנין אגב סודר שקנינו ממנו משמע שהעדים קנו ממנו הסודר להקנות למקבלי המתנ' אגב סודר והא לא מהני דקי"ל בכליו של לוקח והכא הוי בכליו של מקנה ומיהו בפ' הזהב דמ"ו אמרי' ואי אמרת מטבע נקנה חליפין נקנו ליה מעות להאיך אגב סודר כו' דנרא' דגם ל' אגב הוא על מה שנותן הלוקח ועי"ל דהאי ל' אגב שכתבו לאו דוקא דלאו כ"ע דינא גמירי ואומרים בלישנא דאגב ולא דוקא אלא ר"ל בתורת סודר ומ"מ כיון שהיורשים מוחזקים צריך ראיה ברורה כדי להויצ' מידם תשו' בית שלמה להר"ש חסון סי' מ"ב בסופו:

תז

בטחון שמעון שאמר לראובן אינך צריך לדאוג על הקרן כי הקרן הוא בטוח נר' דאין בל' זה ל' ערבות דאע"פ דהל' קרוב לפרשו שיהא בטוח לגמרי שלא יהא לו היזק מ"מ מאחר שאפשר לפרשו שאינו כ"א בטוח בעת ההיא ידו על התחתונ' וכלל גדול בדין המוציא מחבירו ע"ה תשו' ב"ח סי' נ' בשם תשו' מהרי"ו:

תח

בזיון. ראובן שאמר לשמעון אתה מכזב כמו ממזר, הדבר ברור דהוי כאלו קרא אותו ממזר, ורמז לדבר כמעט כסדום היינו כו' שמעו דבר ה' קציני סדום תשו' הרדב"ז הנדפסות מחדש סוף סימן תצ"ב, וצ"ע מהא דאל יפתח אדם פיו לשטן כו':

תט

בליעל הקורא לחבירו בליעל לכאורה יראה דחמיר טובא דהא גבי עיר הנדחת דרשו בפרק חלק יצאו בני בליעל בנים שפרקו עול מלכות שמים מצואריהם והאי פריקת עול משמע פריקת עול מלכותו וכפירה בהקב"ה לעבוד ע"ז והכי משמע מדדרשינן בפ"ק דב"ב כל המעלים עיניו מן הצדק' כאלו עע"ז כתיב הכא פן יהי' דבר עם לבבך בליעל וכתיב התם יצאו בני בליעל מ"מ כד דייקת שפיר ליתא דלשון בליעל סתם אין משמעותו פורק עול מ"ש דא"כ אמאי אצטריך למדרש גבי צדק' דהוי כעע"ז מג"ש ת"ל דבליעל

גופיה משמע בלי עול מ"ש והיינו ודאי עע"ז א"ו בליעל לא משמע אלא בלי סתם ואפ' שיהי' בלי עול מצוה או בלי עול מ"ש ומש"ה אצטריך לאתויי מג"ש דבליעל דהוי כעע"ז ומ"מ אפי' משמע להו לרז"ל הני קראי כעע"ז אכתי איכא ל' בליעל דקרא דלא פי' בם ג"כ ואפי' את"ל דבכל מקום שיש ל' בליעל מתפרש אליבא דרז"ל כן על צד הדחק מ"מ ל' תורה לחוד ול' בני אדם לחוד ובדברים הולכים אחר ל' בני אדם והוא דבר מבואר שאין ל' זה רגיל לכוין בו האומרו לעובד ע"ז אלא לרשע בעלמא תשו' מהראנ"ח ח"א ס"סי ד':

תי

בנות כתובה שכתו' בתנאיה שאם יגרש אותה תקח כתוב' משלם ואם תתאלמן ולא יהיו לה בנים ממנו תקח ר' פרחים לבד ונתאלמנ' אח"כ והי' לה בת ממנו נפל ספק אם תקח כתובת' משלם או ר' פרחים לבד והשיב הנה בת הרי היא בכלל בנים מההיא דפרק מי שמת ההוא דאמר נכסי לבני והו"ל ברא וברתא מי קרי איניש לברא בני כו'. ופשיטנא ליה מדכתיב ובני פלוא אליאב ומשום דהות בת במקום בן לא הויא בכלל בני אבל אי לא הוה אלא ברתא אי הוה אמר לבנאי היתה זוכ' הבת במתנ' והביא ראי' ממתני' דס"פ השולח גבי איילונית נשאת לאחר והי"ל בנים דברתא נמי מוציאה מיד איילונית וכן בפרק יש בכור גבי בכור לנחלה מי שהיו לו בנים כו' מי שלא היו לו בנים כו' דהתם בת יחידה בכלל היו לו בנים ולא היו לו בנים היא וכן בכמה מקומות בגמ' ואע"ג דבפ' י"נ תנן והבנים את האב ואמרינן בגמ' ואבע"א והתנחלתם אותם לבניכם ולא בנותיכם י"ל דהתם שאני דגלי קרא דגבי נחלה יש חילוק בין בת לבן כדכתיב איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו כו' והא דתנן בפ"ב דנזיר הריני מיר כשיהי' לי בן נולד לו בת אינו נזיר התם שאני דמן הסתם אינו נודר אלא על בן זכר ולא על הנקב' דהכל עצבים בה ובמרדכי בפ' המפקיד כ' דבל' בני אדם חתניו בכלל בניו הם דבעל כאשתו תשו' מרן מהריק"א סי' א' מדיני כתובו' והובא' ג"כ בתשו' המבי"ט ח"א סי' ק"ב:

תיא

בפני הא דאמרו בעדי הגט שלא יחתמו אלא זה בפני זה הכונה זה במעמד זה ואפי' לא ראו זה את זה כשחתמו שאין ל' בפני ל' ראיה אלא ל' הקבל' בפניו אע"פ שאינו רואהו מהרימ"ט בתשו' מהרח"ש סי' ב' ובסנהדרין פ' הנשרפין דע"ט ע"ב עלה דמתני' דרוצח שנתערב באחרים כולם פטורים ומוקי לה ברוצח שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינם פוטרים אותם מפני שאין גומרים דינו של אדם אלא בפניו ופרש"י אלא בפניו וכיון שאין מכירים אותו לא הויא בפניו ע"כ ש"מ דאע"ג דהויא עדות בפניו והוי שלא בפניו במה שנתערב באחרים ואין מכירין אותו והרב בכנה"ג ז"ל כ' בכלליו

בשם תשו' כ"י למהר"י הלוי ז"ל דלישנא דבפניו או בפני משמע בגלוי ולא טמון ולא מכוסה:

תיב

דירה לאה שנתנה עליה א' לבנה ראובן במתנה גמורה מעכשיו ע"מ שתדור בה כל ימי חייה ואח"כ נשא ראובן בנה אשה והיה דר עמה בעלייה ומת בנה ונשארה אלמנתו עמה בעלייה וטוענת לאה כי כשהי' בנה בחיים היתה רוצה שידורו בה בנה ואשתו עמה ועתה אינ' רוצה שלא נתנה הבית אלא ע"מ שתדור היא לבדה בבית והאלמנה טוענת שכיון שבחיי בעלה היתה דרה בבית גם עתה תדור. הדין עם לאה דכל ל' דירת בית בסתם הוא לא' ולא לב' דאין אדם עשוי לאכול ולשתות ולישן ולעשות כל צרכיו בבית בפני אחרים שאינם בני ביתו דאפי' בשתיה אמרי' ישתין אדם בפני ק' משום סכנה ואל ישתה בפני ב' וגבי אלמנה דהוי תנאי ב"ד את תהא יתבא בביתי כו' מיחדים לה מדור לפי כבודה כמ"ש ה"ה פי"ח בשם הרשב"א ואם לא היה לבעלה בית ראוי לדור בו היתומים והיא שוכרים לה מקום לפי כבודה דדרשי' בביתי ולא בבי עקתי והא הכא דהוא תנאי ב"ד את תהא יחבא בביתי ומשמע בית מיוחדת לעצמה אם אינה רוצה לשבת עמהם, וכ"ש היכא שהית' ביתה ונתנה אותה ע"מ שתדור בה דפשיטא שתדור ר"ל בפני עצמה ע"ש באורך ומרן הב"י שם חולק עליו:

תיג

דירה ראובן שאמר לשמעון זכי בבית זה לדור בה כל ימי חייך כו' יש לדקדק בלשון זה דדוקא לדירה זיכה לו ואינו רשאי להשכירה דלדור בה קאמר ולא להשכיר ויש לדון דרשאי נמי להשכיר' והא דכתב לדור בה ולא אמר סתם זכה בבית זה י"ל משום דל' זכה בה סתם הוה משמע גוף ופירות במתנה חלוטה לבנות ולהרוס מש"ה אמר לדור בה לומר דלא נתנה במתנ' חלוטה אלא הדירה בלבד דהיינו הפירות ולא הגוף הנה הרשב"א סי' אלף נ"ג כ' בנותן ביתו ומשייר דירה לעצמו יש מחכמי האחרונים שאמרו שאינו יכול להשכירה לאחרים ואינו מחוור לפי שמשייר דירה הוי כמשייר פירות דיכול להשאיל ולהשכיר למי שירצה וכן הסכימו הראשונים ז"ל ע"כ וכיון דאיכא פלוגתא מרבוותא דלהרשב"א ולהראשונים ז"ל שוה דינו לשכירות ומשכירות למדו למשכיר ולאחרונים ז"ל אינו יכול להשכירה אמרי' אוקי ארעא בחזקת מריה קמא ואין ביד שמעון להשכיר' מקור ברוך דפ"ה:

תיד
דירה שטר מכירה שכתוב בו מכר ראובן המו"לקי דירה שלו כו' ל' מול"קי משמע קנין הגוף ולא זכות דירה וכל כיוצא בזה הולכים אחר ל' ומשמעות בני אדם מה נקרא מול"קי ולא מצי למימר כונתי היית' לזה ולזה אני קורא מול"קי מהרימ"ט ח"מ סוף סי' ק"ב:

תטו
הסכמה שכתו' בה שלא יוכל שום א' מקהילתנו להשיא בתו לאורח עד שיהי' בעיר ג' שנים כו' וא' שדך בתו לאורח כו' נרא' דלא עבר על הסכמ' אי לא הוה אלא שידוכין לחוד כדמשמע ל' ההסכמ' שאל ישיאו בנותיהם וכיון שעדיין לא נשא עדיין יש בידו לתקן אבל אם שלח סבלונות אם במקום ששניהם חוששין לסבלו' אין בידו לתקן הראד"ב סי' ס"ו:

תטז
הסכמה שכתוב בה שיהא לדעתם ולדעת היותר מחמיר אין הכונה בל' היותר מחמיר לומר שיהא ל' החכם נדון ע"פ המחמיר ושילכו הקהל אחר כונתו אלא כונתם הי' בזה להוציא מידי כל הערמה מהרי"א סי' רל"ג מתשו' הריב"ש תנ"ז:

תיז
הריני כאלו התקבלתי מקבל מתנה שאמר לשליח הריני כאלו התקבלתי נפל ספק בל' זה אם כונתו לומר דהוא מרוצה בה ומפקיר' וכל הקודם זכה או אם כונתו לומר לנותן דשונא מתנות יחיה ושהוא מרוצה כאלו קבלה ושיהי' לו נראה דהויא של הנותן הר"ם גאלנטי סי' י"ב ע"ש טעמו ונמוקו:

תיח
הקדש מעות לת"ת דאסור לשנותם אם לא להצל' נפשות כתב מהרשד"ם י"ד סי' קפ"א דף קט"ו לבי נוקפי היכא דאמר המקדיש לת"ת ולא למצוה אחרת אם משנין להצלת נפשו' שנרא' שעלה דעתו שאין רצונו שישנו אותם המעות אפי' להצלת נפשות דאל"כ לא היה צריך לומר לישנא דולא למצוה אחרת.

תיט
הסכמה שעשו ב' תקנות דבתקנה הראשונ' חילקו כשיהי' כ"וכ שלא תחול ובתקנ' הב' לא חילקו דבר נראה שאם בל' משנה שדרכו לסתום אמרי' בתלמוד מדפליג ברישא ובסיפא לא מפליג משמע דסיפא הוא כולל א"כ כ"ש בל' בני אדם שדרכם לפרש יותר ודאי כיון דבסיפא לא חלקו משמע דבכל גוונא הוי לחם רב סי' ס"ו:

תכ
זרע כ' הריטב"א בשיט' נדרים כ"י ז"ל על ל' התוספתא המודר הנאה מבנים מותר בבני בנים פי' דאע"ג דבל' תורה מקרי בני בנים בנים בנדרים הלך אחר ל' בני אדם ולא מקרי

בנים אלא בנים ממש מיהו יש דמשמע בנים אפי' בנו ממזר ומסתברא מזרעו דבנודר הנאה ואפי' בני בנים בכלל דהכי מקרי אפי' בל' בני אדם ע"כ ונר' לפי דבריו דבל' זרע בנות נמי בכלל דבל' בני אדם נמי זרע קרי להו ועיין בתשו' מעשה חייא סי' י"ב על ש"מ שאמר הבתים יהיו לזרעו שהוא ל' מסופק דמצי' במקרא דלפעמים כולל בנים ובנות בל' זרע ולפעמים זרע משמע בנים לחודייהו וכיון שהוא ל' מסופק אין מוציאין מיד היורש ע"ש:

תכא

חברים הסכמ' שכתוב בה שהסכימו שלא להסתתר עם פ' וחבריו והי' טעמם מפני שאותו פ' היה מקניטם ושוב נתפרדו חבריו מעמו נר' דכיון שלא פי' בהסכמתם שמות חבריו של האיש ההוא ולומר שלא יוכלו להסתחר עם פ' ועם חבריו פ' ופ' משמע דלא היתה כונתם לאוסרם רק כל עוד שהם חבריו וחברתם עמו גורמת איסור המשא ומתן עמהם והיינו משום שלא יגיע לו תועלת מהעסק ההוא אמנם אם נתפרדו מעליו והם עוסקים לעצמן הותרו מאליהן ודמי למתני' דפרק השותפין דנדרים קונם לביתך שאני נכנס אם מכרו לאחר מותר והריב"ש כ' סימן תס"ו על מה שנשאל מחברה א' שהי"ל הסכמ' בחרם חמור שלא יוכל שום א' מהחברה להתפלל תדיר בשום מדרש זולתי במדרש שלהם והרבה מהם נחרטו על זה וכדי לצאת מהחרם הוציאו עצמן מן החברה הנז' ונתנו כל אחד ג' דינרים לחברה מפני שכשעשו החברה כתבו שמי שירצה לצאת שיתן ג' דינרים והשיב שהדבר ברור שהם מותרים ופטורים מן החרם וז"ל הנה בנ"ד כשהסכימו בחרם ההוא בני החבר' לא הי' בדעתם שיהיו מחוייבים בחרם אלא כל זמן שיהיו מבני החבר' אבל כל שיצאו מכלל החברה הרי הותר להם החרם מאליו ואע"פ שלא התנו כן בשעת החרם הרי הוא כאלו התנו והוי כתולה נדרו בדבר זה וכאלו פי' כל זמן שיהיו מבני החבר' ודמי לאומר קונם שאיני נושא את פ' שאביה רע כו' עד ה"נ הרי הזכירו בל' התקנה שלא יהי' רשאי שום אדם מאנשי החבר' א"כ הרי הוא כאלו תלו נדרם ואמרו כל זמן שיהיו מאנשי החברה ע"כ הרי לך בהדיא דאע"ג דלא התנו בפי' אפ"ה הם מותרים דהו"ל כאלו פירשו אותו כיון שהזכירו בל' ההסכמ' שלא יוכל שום אדם מהחבר' דל' מאנשי החברה משמע דוקא כל זמן שהם מאנשי החברה וכל שנתפרדו מותרים ה"נ בנ"ד אע"ג שלא ביארו בהסכמ' שאם יתפרדו מהאיש ההוא שיהיו מותרים אפ"ה הם מותרים דכיון דהזכירום בל' וחבריו הו"ל כאלו פירשו דוקא כ"ז שהם חבריו אבל אם נתפרדו מעליו לא מהר"י הלוי כלל ד' סימן כ"ה:

תכב
חתן שטר שכתוב בו כתבו ותנו לחתני ובאותו זמן עדיין לא הי' חתנו י"ל דקורא האדם חתנו אפי' לא הי' אלא ארוס או משודך מהראנ"ח ח"א סי' ק"י דק"ס ע"ב בשם תשו' כ"י להרשב"א:

תכג
חיוב מי שנתחייב לשמעון לתת לו מנה אם לא יעשה שפ' יכתוב לו פטורין וכיוצא ומת אותו פ' פטור המתחייב ואם עדיין יש לו פחד מבאי כחו עכ"ז פטור מב' טעמים א' דיאמר המתחייב הראשון נוח לי ולא הב' ועוד כי ל' החיוב אם לא יעשה שפ' יכתוב לו הוי כעין לי ולא ליורשי. מהראנ"ח ח"א סי' ס"ג דפ"ח:

תכד
חרם או נדוי הסכמת כל הפוסקים שאם אמרו ב"ד בל' בגזרת חרם או נדוי שתעשה כו"כ שאין זה ל' חרם ונדוי עד שיאמרו דוקא בל' תהא בחרם אם לא תעשה כו"כ ועיין בס' ב"ד י"ד סי' קנ"ט בפרט זה:

תכה
חרם. כשאין ידוע אם עבר אם יש להחרים בל' אם ולומר אם עשה כך יהא בחרם, עיין בהריב"ש סי' רי"ב שכתב דאין להחרים בל' זה ולגזור על הספק ועיין במהריק"ו ריש שורש צ"ג שכתב על דבר שלא נתברר ז"ל רוח קנאת ה' צבאות נטלתני כו' ובכן הוצרכתי לכתוב בחרם א"כ הוא כו' נר' דיש להחרים על הס' בל' אם וע' הרדב"ז סי' רי"א:

תכו
חירוף. האומר לחבירו בחירופו גם דור עשירי לא תבא בקהל ה' הו"ל כקורא אותו ממזר וב"ד חייבים להלקותו מכת מרדות. תשו' בית שלמה סי' י"ג:

תכז
ישב. עא"ג דאמרינן בפ' מי שמת ש"מ שאמר ידור פ' בבית זה לא אמר כלום שהדירה אין בה ממש שאין הדירה גוף היינו דוקא בל' דירה שאין במשמעו' דירה גוף קרקע אבל אם אמר ישב פ' בבית פ' ל' ישב משמע זכות בבית גופה וזוכה בה. תשו' נאמן שמואל סי' קי"ג:

תכח
ישלחו האומר ישלחו לפ' כו"כ ל' זה לא גרע מל' יחזיק פ' דאמרי' בגמ' דקנה דהאי שישלחו לפ' למקומו דקאמר הוי כאומר שיתנו לפ' דל' נתינה באותו מקום שדר בו ול' שליחות למקום אחר שוין דבמקום שהיה ר"ל שיתנו אם הי' המקבל באותו מקום אומר שישלחו כשהו' במקום אחר הרד"ך בית ל' ח"ד:

תכט

כפרן הא דקי"ל דמלוה שתבע מהלוה מנה ואמר לא היו דברים מעולם ובאו עדים הוחזק כפרן. כ' מהרשד"ם ח"מ סס"י ס' דאי אפשר לחייב הנתבע ולהחזיקו כפרן אלא כשאומר אין לך בידי מעולם או לא היו דברים מעולם אבל אם אמר לא היו דברים ולא אמר מלת מעולם מצי לתרץ דבוריה לא היו דברים לפי שאיני חייב לך לפי שהחזרתי לך או מחלת לי עד שיאמר לא היו דברים מעולם שאז ליכא שום פירו' והביא ב' ראיות לזה ע"ש:

תל

כולל שטר שכתוב בסופו ולקיים כל המ"ל נשבעו כו' נראה דאפי' להריב"ש ז"ל שכתב בסימן רצ"א בנדר שהותר מקצתו הותר כלו שכשהן פעולות מחולקות לא אמרי' הכי כל שכתוב בסוף השטר ולקיים כל הנז' וכו' אמרינן בזה נדר שהותר מקצתו ה"נ מפני שנשבע על הקיום שהוא דבר כולל לקיים כל הפעולות ההן. מהראנ"ח ח"ב סי' פ"ב העלה כן מתוך דברי הריב"ש ז"ל ועיין בזה בתשו' נאמן שמואל סימן ך' י"ז ע"ב:

תלא

לשון בפרק ח"ה דל"א אמר זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתי היא והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה א"ר מה לו לשקר אי בעי א"ל מינך זבינתי ואכלתי שני חזקה א"ל אביי מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן הדר א"ל ההוא דאייתי עדי חזקה לאידך אין דאבהתי הי' וזבנתה מינך והאי דאמרי' לך דאבהתיך דסמיך לי עלי כדאבהתי כלומר הייתי סומך ומובטח על קרקע זו כאלו היא של אבותי לפי שהחזקתי בה בשופי ובעדים משם אנו למדים למשפטי הלשונות דנאמן אדם לפרש דבריו ומצי קאמר לא כונתי אלא כך ואין לנו כח לחלוק על פירושו שהרי הא דהכא אף שפשט הל' נראה דשל אבותי ממש קאמר והעדים מעידים שהיא של אבותיו של א' דהשתא ע"כ אינה של אבותיו מצי איד' לפ' הא דאמר של אבותי לסמוך לי כדאבהתי עיין במהראנ"ח ח"ב סימן ק"א:

תלב

לשון שטר מסופק ואיכא אומדנא לאחד מהפירושים שבל' השטר אזלינן בתר אומדנא ואפי' בשסתם הל' הפך האומדנא שהרי אמרו המקדש את אחותו מעות מתנה משום סברא דאדם יודע שאין קידו' תופסין באחותו וגמר ונתן משום מתנה. הנה דאע"ג דבנתינת המעות לה בפשט דבריו לא הי' אלא שהוא נותנם לשם קידושין עכ"ז משום סברא ואומדנא דאדם יודע כו' מפקינן לישנא לגמרי ממשמעותו ואמרי' דגמר ונתן לשם מתנה ולאו קידושין קאמר ובריש פרק התקבל אמר האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי משהגיע גט לידה מגורש' ואע"ג דהתקבל קא"ל ובעל לאו בעל שווי'

שליח לקבלה הוא אמרינן אדם יודע שאין שליח לקבלה וגמ' ונתן לשם הולכה ובפרק האומר דקידושין אמרו האומר לאשה הרי את מ"ל ע"מ שאראך ר' זוז הראה לה על השלחן אינה מקודשת משום דלא נתכונה זו אלא להראות לה משלו הא קמן דאע"ג דמהל' לא משמע אלא שיראה לה והרי הראה אפי"ה שבקינן ליש' ואזלינן בתר אומדנא ובפ' הרבית אמר דבני ר' עליש נפק עלייהו ההוא שטרא דהוה כתוב ביה פלגי באגר פלגי בהפסד אמר רבא רב עליש גברא רבה הוה ואיסורא לאינשי לא הוה ספי כו' משם אנו למדין שבשביל שלא יחשד הלוה שהוא מאכיל לאחרים איסורא דרבנן יש לנו לפרש ל' השטר בפנים רחוקות ולא שנחזיק שיהא עובר באיסור קל להושיט לאחרים איסורא דרבנן. מהראנ"ח ח"ב סי' ק"א:

תלג

לשון במי שנתפ' והפסיד ממון להנצל והיה אומר לחבירו שהוא מסרו ונשבע לו כמה שבועו' שאין הדבר כן עד שפעם א' א"ל בפני רבים כן הוא מה שתוכל לעשו' עשה אין הל' הזה מחייבו המבי"ט ב' סי' קס"ג:

תלד

למד חילוק בל' כשכתוב בלמ"ד לכתוב בבי"ת כי בבי"ת משמע מה שבין התנועה כמו ועברתי בארץ מצרים עברו ביבשה עבר במגדון כו' אבל הלמ"ד משמע מה שאליו התנועה כמ"ש ז"ל ארון העובר ממקום למקום וכן ההולך ממקום שעושים למקום שאין עושין וכן ניקב הלב לבית חללו וכן בן עיר שהלך לכרך כו' ובשטר שכתוב בו נתפשרו ראובן ושמעון שהביב שעובר מחצר ראובן הנז' לחצר פ' שיהיה לעולם ועד עובר תוך חצרו ונסתם הביב חוץ לחצר שמעון אין כח ביד שמעון לעכב ביד ראובן שלא ילכו מימיו לחצרו דבשלמא אם היה אומר שהביב שהיה עובר מחצר ראובן דרך חצר פלוני או בחצר פ' היינו יכולים לפרש כי מלת בחצר היא מה שבין התנועה באופן שלא נתחייב שמעון כ"א העברת המים דרך חצרו וכיון שאינן עוברים שנסתם הביב היה יכול שמעון לעכב ביד ראובן אבל השתא דכתיב שהביב שעובר מחצר ר' לחצר פ' המשמעות האמיתי מהלמ"ד הוא מה שאליו התנועה א"כ נמצא שחיוב העברת המים שנתחייב שמעון לא היה העברת דרך חצר פ' ושיצאו חוץ ממנו אבל החיוב הוא שיעברו המים של ראובן שהוא מה שממנו התנועה לחצר פלוני שהוא מה שאליו התנועה מהר"י אדרב"י סי' ק"ד:

תלה

מכר שאמרו מה שאירש מאבא מכור לך ל"ק. כתב ר"ת אם אמר שדה זו שאירש דמהני היינו דוקא היכא שאמר שדה זו שאירש מאבא מכור לך שדבריו מורין שכונתו לומר

שיהא המכר קיים אחרי מות אביו וירשנו אבל מוכר סתם שדה זו ולא הזכיר ירושה לא הוי מכר אפי' לר"ת כך מצאתי למהרש"ך ח"ב בקונטרס האחרון סי' י"א:

תלו

מכריע לשון מכריע הכתוב בשטר כל מה שיאמר המכריע יהא מקובל עליהם אם אמר המכריע יתר על מ"ש ב' הדיינים לאו כל כמיניה ואין זה מכריע אבל אם נחלקו הדיינים שא' אומר ק' ואחד אומר ש' והמכריע אומר ר' הכרעתו, מכרעת ואם כתוב בשטר שיבררו למכריע ביניהם לפ' והוא יאמד דעת ממוצע ביניהם אע"ג דלא הוי פלגא כמר ופלגא כמר הכרעתו מכרעת בין בדין בין בפשרה מהריב"ל ח"ב סי' כ"ט:

תלז

מכר ראובן שמכר שדהו לפ' וא"ל ראובן ללוקח כסף מכר זה קנין על קרקעי אין ל' זה מועיל עד שיאמר שדי מכור לך אבל אם אמר המוכר אני לוקח כסף זה בתורת קנין שדי או שהלוקח אמר קח כסף זה בקנין שדך וקבלם הוי קנין וכענין שנאמר כסף השדה קח ממני מהרימ"ט א"ה סי' מ' דף נ"ב ב':

תלח

מחאה צריכים העידי מחאה לכתוב המחאה בל' שליחו' פלוני העידנו על עצמו לכתוב עליו שמיחה אבל אם כתבו שמענו לפ' שמיחה לא הוי עדות ומפיהם ולא מפי כתבם מהרימ"ט ח"מ סי' ע"ט בשם הנ"י ז"ל:

תלט

מודה כתוב בשטר שיש בו נזירות ל' מודה אני או הריני מודה וחתום עליו אפי' למאן דמקל וס"ל דחתימה לא הוי כביטוי כיון שכתב בל' הריני מודה לכ"ע הוי כביטוי שהרי הוא הודה בעצמו שקבל נ"ש ושויא נפשיה חתיכה דאיסור' ואע"פ שהעדי' כולן היו פסולין תשו' מקור ברוך סי' כ"ח:

תמ

מסירה ראובן שציוה לומר שיפרישו מנכסיו כו"כ וימסרו אותם ביד בנותיו שמהם יהיו מחוייבות לתת כו"כ לכל א' מג' נכדיו בכניסתם לחופה כו' נראה שהן ב' מתנות הא' לבנותיו שסך המעות הנז' לא יתנו בכל אותו הזמן הרב ההוא והם נתונים להם ואחר זה חייב אותן ואמר שיהיו מחוייבים לתת כו' נראה פשוט דאין כאן שום ל' מלשונות ההקנאה וזכות לא לבנות ולא לנכדיו דלשון מסרו אותם ביד בנותיו אינו ל' מתנה גם לנכדיו אין כאן שום ל' הקנאה כדי שיקנו נכדיו דלא אמרו אלא באומר יטול יחזיק יקנה וכדומה אבל שיחייב הוא יורשיו שיתנו ודאי דלא מהני דאע"פ דבאומר תנו מהני היינו לפי שפירוש תנו לו מנה הוא תנו לפי שאני נותנו לו וחלה המתנ' מעכשיו אבל ל'

שיהיו מחוייבות לתת כו"כ אין זה ל' מתנה שהוא אינו נותן כלום ואם באומר לאפטרו' שמינה שיזכה לבנות בניו או שיחזיק בעדן הנשאר מנכסיו כתב הרב ב"י ח"מ ס"ס רנ"ב בשם הריטב"א ז"ל שאין זכייתן בזה אלא מדין מצוה לקיים דברי המת ואף אין זה אלא כמשליש ביד שליש כו' ע"כ א"כ איך נאמר שאם אמר שימסרו מעות לפ' והוא יהיה מחוייב לתת מהם כו"כ שיהא ל' מתנה. תשו' בית שלמה ח"מ סי' ל"ו עש"ב:

תמא

נפקד שאמר למפקיד כשהפקיד אצלו השליכהו ארצה ואקחהו מן הארץ ויחשב אצלי כמציאה כי ירא אנכי שיאבד ממני בדרך והרי זה מחלוקת יש ס' בל' זה אם הכונה לומר שיחשב אצלו כמגביה מציאה מן השוק שקנאה כלומר שלא יתחייב בשמירתה ואפי' פשע בה לא יהיה לו דין ודברים עמו וכמ"ש המרדכי ז"ל מתשו' מהר"ם ס"פ האומנים דהיכא דבשעת קבלת הפקדון או המשכון אמר איני מקבל עלי אחריותו דמשמע שלא באחריות מכל וכל דאפי' בפשיעה נמי כדאית' התם ושדי ביה הרב נרגא בתשו' מהר"ם ועלה בהסכמה דל' השליכהו ארצה ויחשב אצלי כמציאה לאו כמגביה מציאה מן השוק שקנאה קאמ' שהרי א"ל כי ירא אנכי שיאבד ממני בדרך וה"ז מחלוקת. ל' זה משמע שלא היה דואג אלא על גניבה ואבידה דלא בעי למיתי לדינ' ודיינא וזהו המחלוקת אלא כמציאה תחשב לו להתחייב בשמירתה כשומר אבידה אנא דלא מחייב שבועה ואפי' אם נניח דל' זה כאומר הנח לפניך או הא ביתא קמך לא אמרו דהנח לפניך או ביתא קמך דנא הוי שומר אלא כשמניח הפקדון על דעת שישאר שם ומעולם לא נעשה שומר עליו אבל בדבר שנמסר על דעת להוליכו בידו לעיר אחרת ודאי בההיא שעתא דאגבהה דין שומר יש לו. וראיתי שנהגו העולם רוב מקבלי פקדונות שנמנעים מלקבל מיד המפקיד ואומרים השליכהו ארצה כדי להפטר ויצא להם ממ"ש הנח לפניך כו' ומסרבי ממילתא למילתא שעושים כן אף בפקדונות הנתונים להם להוליכן לא"י שסופן להיות שומרים עליהם והרי כתב הרא"ש בתשובה הביאה הטור סי' רצ"ה בראובן שא"ל לשמעון הולך לי עמך מנעלים אלו וא"ל הניחה על החמור ולא קבלם בידו ונאבדו המנעלים והשיב מה שאמרו הא ביתא קמך שאפי' שומר חנם אינו זהו בבית הנפקד שהוא מקום המשתמר אבל שמעון שנתרצה להוליך המנטלים עמו פשיטא שקבל עליו, שמירה כשומר חנם שאם לא ישמרם בדרך יאבדו ע"כ אלא דאהניא להו לבל יתחייבו שבועה תשו' מהרימ"ט ח"מ סי' קי"ו ועיין במהרא"ש סי' קמ"ד:

תמב

נזירות שמשון. מצאתי בתשו' הרדב"ז כ"י סי' תקל"ג ז"ל עוד דקדקתי בעד וראיתי שאינו לא במקרא ולא בד"א ושאלתי אותו על העדות ואמר לי דאמר נזיר שמשום במ"ם כי

אינו יודע כלל בין שמשון לשמשום והיה לפני א' מן החכמים ורצה להתיר מטעם שלא אמר שמשון ואני אמרתי לו כי לא יגרע מכנויים וכנויי נדרים כנדרים ושוב דקדקתי וראיתי כי יפה אמר דלא אמרו כנויי נ"כ אלא במקום שמפסידים הל' ומכניסים הדבר בדבר אחר אזלינן שם אחר הכנוי אבל במקומות אלו אין קורין לשמשון שמשום אין עדותו כלום וע"ש עוד טעמים אחרים לפוסלו ומצאתיו בתשו' הנדפסות סי' מ"ב. ועוד מצאתי שם בתשו' כ"י סי' רנ"ג שכתב בדין פלוגתא דרבוותא בשבועה בל' נדר ונדר בל' שבועה די"א דלא הוי כלום וי"א דהוו נדר ושבועה דלא גרע מידות ז"ל והאידנא כבר נהגו להוציא נדר בל"ש ושבועה בל"נ וקי"ל בנדרים הלך אחר ל' בני אדם הילכך בכל גוונא הוי נדר ואפי' שאר המפרשים ז"ל יודו בזה לפי שכבר נהגו ע"כ ודבריו צ"ע. ועיין במשפטי שמואל ס"ס ז' ועוד מצאתי לו בתשו' כ"י סימן תס"ז על הסכמה שעשו שלא ילמדו בעליה הזאת נראה דאם שינוה דחדשו דבר ובנו עוד עליה או מיעטו ממנה מותרי' ללמוד בה עוד לו בתשו' הנדפסו' מחדש סי' ער"ב על מי שנשבע לפרוע לחבירו בחדש חשון אם חייב לפרוע קודם שיכנס ר"ח שהוא סוף חשון או דילמא אינו חייב ע"ס יום ר"ח הראשון נראה דבשבועות הולכים אחר ל' בני אדם ור"ח כסליו קרו ליה ולא סוף חשון הילכך חייב לקיים שבועתו קודם שיכנס ר"ח. וכ"כ הריטב"א והר"ן על ענין כתי' שטרות שכותבין בר"ת פ' ואין כותבים ע"ש ח' שעבר כלל ואם כתב כן הוי שטר מוקדם ופסול ואפי' לכתוב ביום ל' דבשטרות ובנדרים הלך אחר לב"א ור"ח פ' קרו ליה. ואני כתבתי בתשו' שנכון לכתוב לכתחילה יום ל' לח' פ' שהוא ר"ח פ' להסתלק מן הספק דשטר מאוחר דאע"ג דשטר מאוחר כשר מ"מ לכתחלה צריך לכתוב כהוגן אבל מלתא דפשיטא דר"ת כסליו קרו ליה כו' ומ"מ מסתברא לי שאם א"ל שבועה שאפרע לך קודם שיכנס ח' כסליו אם פרע לו ביום ר"ח הראשון אינו עובר שעדיין לא נכנס כסליו הכי הוה מסתברא לי אלא שמלשון הר"ן לא משמע הכי והחושש לחומר השבועה תע"ב ע"כ:

תמג

נאמנות הכתוב בשטר וכתב האמינו בלתי שום נאמנות שבועה קלה וחמורה עדיין יכול להשביעו אחר הפרעון או ע"י גלגול עד שיכתוב לעולם מהרא"ה סי' רט"ו:

תמד

נדר אמר אעלה לא"י ולא הזכיר ל' נדר נראה דתליא בפלוגתא הרא"ש והר"ן ז"ל בההיא דפ"ק דנדרים האומר אשנה פ' זה דלהר"ן ור"י אינו נדר עד שיאמר בל' נדר או שבועה בפ' ולהרא"ש הוי נדר דהוי כצדקה דאמרי' בפ"ק דר"ה בפיך זו צדקה עיין בתשו' הר"מ מפדואה סי' ע"ב:

תמה
נדר אם הדיר חבירו מהנאתו נראה דשרי לדבר עליו לשלטון וכיוצא מהדברי' אשר מועיל בהם הדבור לקרב תועלת או להרחיק הנזק ולא דמיא להההיא דקדושין דע"מ שאדבר עליך לשלטון דאי לאו דהו"ל מלוה הויא מקודש' דבנדרים הלך אחר ל' בנ"א ואין אדם קורא לגורם הנאה הנאה הרדב"ז ז"ל כ"י סו' תרכ"ג:

תמו
נזירות אין חילוק בל' בין אומ' הריני לוקח נ"ש לאומ' הריני מקבל נ"ש הריב"ל ח"א כלל ו' מ"ב:

תמז
סירוב ומיאון תנאו שנעשה שיביא כל א' מנה ביד שליש ואם ימאן שום א' מהם שיתחייב כו"כ נופל בזה הל' מקום עיון שכתבו שאם ימאן א' מהם ל' מיאון משמע שמיאן אחר אזהרה או אחר בקשה כמו עד מתי מאנת לענות מפני המאנים לשמוע אם מאן ימאן אביה וכן בדברי חכמי' קטנה שמיאנ' וכל שיושב ולא נתבע אינו ממאן ולפיכך אם הל' הזה בדקדוק בא קרוב אני לומר שפ' שנתחייב אם ימאן פטור כל שלא תבעו ראובן באותו מנה להביאו ליד שליש אע"פ שנתאחר מלהביא' שנתים ימים. תשו' הרשב"א ז"ל הביאה מרן בא"ה סי' ל"ח ס"ם י' ועיין בזה בתשו' הראנ"ח ח"א סס"י נ"ג ועוד לו בתשו' ס"ו דק"י ע"ג:

תמח
ערב קבלן. כתב בשטר ולרווחא דמילתא נכנס פ' ערב קבלן לישנא קלילא הוא ודינו ככל ערב דעלמא משפטי שמואל סי' ל"ג:

תמט
ערב אם אמר לחבירו תרצה להיות ערב בעד פ' וא"ל נשבעתי שלא להיות ערב לשום אדם האמנם לא יפסדו מעותיך אין זה ערב. המבי"ט ח"א סי' קו"ח:

תנ
ערב האומר לחבירו תן מנה לפ' ולא אמר ואתחייב לך כדין ערב אלא לבסוף בשעת הנתינה א"ל הרי אתה מתחייב לי כדין ערב הוי פלוגתא דרבוותא עיין במהרא"ש סימן קע"ו:

תנא
פקדון ראובן שאמר לשמעון תמסור פקדון זה ביד לוי ויאודה ושוב מסרו ביד א' מהם מדעת חבירו ונאכו הפקדון וראובן תובע פקדונו מיד שמעון באומרו שפשע במה ששינה ממ"ש לו שימסור ביד ב' נראה דכל שנתן ביד א' מהם מדעת חבירו יצא שמעון י"ח שלימותו וכמו בפניו דמי כדקי"ל לענין שבועה ב"פא דנדרי' המודר הנאה מחבירו אין

מתירין לו אלא בפניו וכת' הרא"ש אלא בפניו כתב ר"א ממיץ ז"ל פי' מדעתו כמו אין חבין לאדם שלא בפניו ובתשו' להרמב"ן ז"ל כתב מסתברא לי דבכל מקום שאמרו בפניו לא בפניו ממש ובמעמדו אמרו אלא בידיעתו ע"כ מהרשד"ם ח"מ סי' קכ"ז ועיין בתשו' מהרא"ש סי' רי"ט על הא דאמרינן בפ"ב דכתובות א"ר המנונא אין אשה מעיזה פניה בפני, בעלה שלמד מתשו' הרא"ש כלל מ"ד סי' מ"ב דבפני בעלה לאו דוקא אלא אפי' בעלה בעיר אינה מעיזה ועיין בתשו' מהרש"ך ח"ב סימן קכ"ז כתב כן בשם הרמב"ן וכתב דסברת הרמב"ן היא סברא יחידית ויראה דאין לחוש לה נגד רש"י והרי"ף והרמב"ם והרשב"א והרא"ש כו' דכלהו סבירא ליה דהא דרב המנונא לא הוי אלא בפניו:

תנב

פשרה על תביעת מעות דאינן נקנין בקנין צ"ל בל' חיוב שמשעבד עצמו להתחייב לו כפי אשר ומרן הפשרנים סמ"ע ח"מ סי' י"ב ועיין בב"ח:

תנג

פדיון הבן. איכא מרבוותא דס"ל דכשפודהו אחר צריך לומר על פדיון בכור ולא על פדיון הבן וי"א דגם כשפודהו אחר צ"ל על פדיון הבן עיין בבית דוד י"ד סי' קנ"ב:

תנד

שבועה שנשבעו לברר דיינים לדון ביניהם או לפשר ענייניהם והיו מריבים על ענין א' אף כי ל' זה כולל מסתמא לאותו ענין שהיו מריבים קבלום דוקא דומיא דההיא דשלהי פ' קונם יין היה מסרב בו לשאת בת אחותו ואמר קונם שהיא נהנית לי לעולם ה"ז מותרת ליהנות לו שלא נתכוון כו' הרי אנו רואים שאם אדם א' היה אומר על לא דבר על אשה א' קונם מפלנית נהנית לי לעולם היה אסור לנודר ליהנות ממנה שום הנאה אפ"ה עכשיו שהיו מסרבי' בו לשאת אותה לאשה אנו אומדין דעתו דמסתמא הכונה על הנשואין בלבד אף כי הלשון כולל. מהרשד"ם י"ד סי' ק"ח הובאה דע"ד ע"ב:

תנה

שטר מתנה לב' בני אדם כאחד והעדים קרובים לא' שנחלקו הרמב"ם ורבינו האיי ז"ל דלהרמב"ם השטר פסול גם לרחוק ולר' האיי מכשיר חלק הרחוק היינו דוקא כשכתו' לשניהם יחד אבל אם ל' השטר הוא נתתי שדה פ' לפ' ושדה פ' לפ' אפי' להרמב"ם כשר השטר לרחוק. מהר"ם מפדואה ז"ל סי' מ"ד כו':

תנו

שבועה הקהל שנשבעו שלא ליקח יהודי א' בעולם (לא) למרביץ תורה אין לומר דעל א' דוקא נשבעו ולא על רבים אלא גם ב' לא יקבלו אע"ג דהוציאו בל' יחיד וכתו' יהודי

אחר די"ל א' וכ"ש רבים א"כ שדרך ל' בנ"א כך היא למעט יחיד ורבים בל' זה מהרשד"ם י"ד סי'פ"ג:

תנז

שבועה בת' שלא ישא אשה על, אשתו למשודכתו היינו דוקא אחר שישאנה אבל בעודה משודכת אינו מושבע שהרי בכל התלמוד לא נמצא ל' ישא בענין זיווג רק ל' נשואין ממש לא אירוסין כמ"ש לעולם ישא אדם בת ת"ח שאם מת או גול' מובטח לו שיהיו בניו ת"ח לא ישא אדם אשה ממשפח' מצורעין. לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא במדינה אחרת וכיוצא כאלה רבים וכלל גדול אמרו בנדרים הלך אחר ל' בני אדם והכל אומרים בל' הקדש לענין נשואין גמורים ישא ולקידושין ארוסי' ליארס ולהנשא וזה דבר ברור. מהרשד"ם י"ד סימן צ"א ע"ש באורך כמה ראיות שאין קידושין בכלל נשואין כלל:

תנח

שבועה שנשבע לתת קנס כך וכך אם לא יבא בנו לעמוד בדין עם בעל דינו ושלא יצא משם עד שיעמוד בדין ובא קודם הזמן ויצא משם דרך יום וחזר נראה דאע"ג דל' השבועה היה שלא יצא משם מ"מ כיון שיציאה דרך עראי היתה וחזר יצא ידי שבועתו. הר"ם מפדואה סימן ע"ב:

תנט

שבועה שאמר א' לחבירו תאמין בהשי"ת שאעשה שבועה לך כו"כ נראה דאפי' לא היה חייב מן הדין חייב לקיים דברו דהו"ל כאומר באמונת ה' שאעשנו אפי' את"ל דלאו שבועה גמורה הוא לא גרע מידות וידות שבועות כשבועות. וגדולה מזו כתב ריב"א באחד שאמר כן יעזור ה' ליריאיו והתורה הזאת שאקיים אלו התנאים והשיב שבועה בשם יש כאן ורואה אני לכוף אותו בדין לקיים הבטחתו דלא גרע מהן הן ולאו לאו וימין ושמאל ומבטא דאמרו קצת מפרשים דאפי' בלא הזכרת ה' וכנוי מתחייב וכ"ש הכא דאיכא שם ממש ועוד כת' דאפי' לא אמר שם אלא כנוי בל' לע"ז חייב כדאמרי' מאריה כלא הוי שבועה. הרדב"ז כ"י סי' תקכ"א:

תס

שליח אשה שאמרה כל מי מכם שירצה הבעל ליתנו יהא שלוחי לקבלה אפשר שנאמר בזה אין ברירה כענין לאיזו שארצה לגרש בו דאין ברירה תשו' הרשב"א הביאה מרן בא"ה סי' קמ"ה וכבר רבים תמהו על דבריו דמ"ש מהאומר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי דאינו מבורר השליח ומהני השליחות:

תסא

שליח כתב הר"ן ז"ל בפרק אין בין המודר גבי כל הרוצה לתרום יבא ויתרום. דהאי לישנא מציעא הוא ומש"ה נהי דלגבי מודר הנאה לא הוי שליחו' לתרומ' מיהא הוי שליחות אבל אם אמר כל התורם אינו מפסיד אפשר דאפי' לגבי תרומה לא מהני דלא לישנא מעליא הוא והכי מוכח דכל האומ' כל הזן אינו מפסיד והלך א' וזן אינו חייב לשל' דלא שויי' שליח כלל ע"כ וע' לענין שעבוד בלשונו' הללו במהרשד"ם ח"מ סי' ל"ח ומה שחלק עליו מהר"א ששון בתשו' סי' קכ"ב:

תסב

שכונה מי שנשבע שיעמוד במקום פ' בתוך שכונת ישראל וסמוך לפתח השכונה חוץ השכונה דרים ג' בעלי בתים כל א' בביתו נפל ספק כיון שהם ג' מי קרוי שכונה כדאמרי' במס' ע"ז או לא נר' דכל הנדרים הולכין בהן אחר ל' בני אדם ולפיכך האומר שאעמוד תוך השכונ' רואין מה בני אדם קוראים שכונה ושם נתחייב לעמוד ויש בעירנו כמה שכונות חוץ לשכונה הגדולה שאנו קוראין קהל ג' ודיקה ובא מעשה לידינו ואמרתי שאין הכונה אלא לשכונה שהיא שנוהגים לקרא שכינ' ישראל ולא האחרו' אלא בשם ליווי כגון שכונת מקום פ' ע"כ תשו' הרשב"א הביאה מר"ן בי"ד סס"י רכ"ח:

תסג

תנאי ראובן שמכר לשמעון מרתף של יין שהי"ל בכפר פ' בכו"כ המדה ועשה לו שטר במעו' כו' והתנו ביניהם שלא יהי' אחריות על המוכר מאותו יין רק אם תשבר החבית או תשפך בלבד וגם לא יהי' אחריות על הלוקח כ"א בענין הטעם אם יחמיץ ואירע מעשה שבא גוי על הכפר ונסך את היין ונפל הספק בין המוכר והלוקח אחריות אותו היין על מי יהי' המוכר טוען ומסתייע מל' התנאי שהזכיר אונס שבירה ושפיכ' דמשמע דהי' שולל כל אונסין אחרים והלוקח טוען ומסתייע מל' התנאי שהזכיר בתנאו אחריו' הטעם אם יחמיץ דמשמע דהי' שולל כל אונסין אחרים הדין עם הלוקח ואחריות היין על המוכר דהואיל ול' התנאי סתום ואיכא למידק הכי ואיכא למידק הכי אוקי ממונא בחזקת מריה ולא יוצא המוכר דמי היין מיד הלוקח ועוד כי הדבר מוכיח כי המוכר קבל עליו אחריות היין אונסא דאתי ליה מעלמא שפיכ' ושבירה וה"ה ניסוך דמאי שנא אלא שכתבו שפיכ' ושבירה דשכיחא טפי מניסוך תשו' הרא"ש ז"ל כלל ק"ס סי' ב' ע' בזה בפני משה ח"א סי' י"ב ומקור ברוך סי' נ"א:

תסד

תנאי ראובן שהשכיר בית א' ליחידים להתפלל שם וכתב בשטר השכירות ז"ל והבה"כ שהשכרתי להם הוא להתפלל לתוכו שמ"ע של ציבור ולא מנחה של פרטיים כו' ורצו

השוכרים לקבוע שם ישיבה וראובן המשכיר מעכב מפני התנאי הדין עם הקהל ויכולין לקבוע שם ישיבה להתפלל תפלה של פרטיים ואפי' יהיבנא לראובן המשכיר טעותיה שאינן יכולין להתפלל תפלה של פרעיים ולקבוע ישיבה היינו דוקא תוך הבה"כ עצמו אבל בעזר' או בב"ה של נשים יכולים שם לקבוע ישיבה של' התנאי הוא והבה"כ שהשכרתי להם הוא להתפלל בתוכו כו', ובמלת בה"כ אינו נכלל אלא ב"ה שמתפללים בו האנשים לא העזרה ולא ב"ה של נשים וכן מורה לשון השטר השכרתי ליחידי ק"ק הנז' הב"ה עם העזר' ועם ב"ה של נשים כו' הנה שבל' השכירות לא נכלל העזרה וב"ה של נשים והוצרך לבארם וא"כ כשאמר למאה והב"ה שהשכרתי להם הוא הב"ה שמתפללין בו האנשים לבד אבל בעזרה או ב"ה של נשים אין כאן תנאי יכולים להתפלל שם מנחה של פרטיים וכ"ש תפלה של פרטיים ולקבוע שם ישיבה ועוד דמלת בתוכו הוי לישנא יתירה שהי' יכול לומר והב"ה שהשכרתי להם הוא להתפלל כו' מדאמר בתוכו לטפויי אתא בתוכו דוקא ולא בעזרה ולא ב"ה של נשים ע"כ תשו' רבי' הרב כנה"ג ח"מ סי' רכ"ה הגה"ט אות נ"א:

תסה

תנאי ראובן שהתנה שאם ימחול לא תיהוי מחילה לא הוי תנאי כשמחל אח"כ, כדין אלא עד שיאמר שאם ימחול יחול אח"כ החיוב ואפי' מאה פעמים הרח"ש סימן כ' דף קל"ו מתשו' מהריק"א:

תסו

תנאי בקדושין ע"מ שיאמר האב הן כ' הטור א"ה סימן ל"ח כתב הרמ"ה ז"ל מתי שיאמרו הן מקודשת אפי' אמר תחילה לא הלכך לעולם הוי ספק מקודשת עד שימות האב וכ"כ ה"ה ז"ל בפ"ו מה' אישות ז"ל וכתבו הרמב"ן והרשב"א שהאומר ע"מ שיאמר הן אפי' אמר בתחילה איני רוצה וחזר ואמר הן נתקיים התנאי וכן הדין לדעת רבינו והרשב"א באומר ע"מ שירצ' כו' עד ודע שיש ללמוד מדינין אלו לדיני ממונות ע"כ ועיין במהרשד"ם ח"מ סימן ר"ס הביא ראי' מזה לנ"ד במוכר חזקה ע"ת שיקנה השר הגוף ולא קנאו ושוב קנאו ע"ש ובי"ד סימן קט"ז בדיין שנסתלק והנתבע טוען שאפי' אם נתרצה לדון אינו מחוייב לקיים גזירתו כיון שפעם א' נסתלק ע"ש:

תסז

תנאי המגרש שהתנ' ע"מ שתמחול לו הכתובה ותפטרנו ומת הבעל עד שלא פטרו יש ס' בל' ותפטרנו שמא משמע תפטרנו לדידי' ולא ליורשיו או די במה שתפטור ליורשיו שקיל וטרי הרב בפלוגתא דלי ולא ליורשי וכ' דיש צדדין לחלק והוי ס' והדרך הישר דתחלוץ ולא תחייבם מהרי ב"ל ח"ד דס"ב:

אות מ

תסח

מזונות אין רפואה בכלל מזונו כ"כ הרא"ש בפרק הנושא דהמתחייב בפרנס' אדם אין הרפוא' בכלל ועיין במרן ח"מ סי' קע"ז לענין, שותפים שחלה א' מהם ובתשו' מעשה חייא סימן ז' שכתב שאף אם התנו שההוצאות יהיו באמצע רפואה איננה בכלל הוצאות ומהרשד"ם ח"מ סי' קס"א כ' דאפי' נימא דרפוא' בכלל מזונות ופרנס' אם פי' בשטר אכילה ושתיה אין הרפואה בכלל ומהרש"ך ח"א קט"ז ובאר שבע דק"ד:

תסט

מזונות כ' מרן ח"מ סימן ס' ס"י בשם תשו' מזונות הריטב"א ז"ל אם אמר אני מתחייב לזון פ' סתם חייב לתת לו דמי מזונות כדמוכח בהדיא מההיא דקתני לא יאמר הראשון לכשתבא אצלי אזוננה וגרסי' בירוש' המקבל עליו לזון את כלתו היא אומרת מעות והוא אומר פירות הדין עמה עד שיפרש לזון על שולחנו ע"כ:

תע

מחילה כתב מהרשד"ם ז"ל ח"מ סימן צ"ה מחילה מחילה לא יועיל אלא במוחל לחבירו דבר שהוא מוחזק בו לא במה שאינו בידו וצריך שיתן לו חבירו וע' שם סס"י שפ"ד ובמהרש"ך ובמהרי"א סי' ר"א סוף התשו' כ' עוד בזה דל' מחילה לא שייך במה שאינו חייש חברו לו ע"ש. ומהרא"ש סימן ק"ה כתב פלוגתא דלרש"י ז"ל בקרקע ומטלטל' לא שייך ל' מחילה אלא דוקא ל' מכר או מתנה לא מחילה והתוס' ז"ל ס"ל דשייך ע"ש ובס' מ"ל הל' זכיה רפ"ג והרא"ש ז"ל כתב בכלל צ' סימן י' דלא שייך ל' מחילה אלא במעו' שביד חבירו דהוי המחיל' במקום פרעון אבל כשיש לאדם חפץ ביד חבירו וא"ל אני מוחל לך החפץ לאו כלום הוא אא"כ שיאמר לו בל' נתינה וכתב הרב לחם רב סימן קמ"ב דהיינו דוקא שאמר בלשון הקודש אבל אם אמר בלשון לעז לו אינפריזינטו הוי לשון מתנה:

תעא

מהיום אם מתי כתבו התוס' בגיטין דע"ב ד"ה מהיום אם מתי שנסתפק ר"ת אם אותו היום בכלל או מאותו היום והלאה קאמר ואין אותו היום בכלל ונ"מ אם מת בו ביום וה"ר אלחנן כתב דל' מהיום הוי כאומר מעכשיו ודעתו שיהא גט לאלתר כו' ע"ש ועיין תשו' מהרח"ש א"ה סימן כ"ב:

תעב

מהיום ולאח"מ ל' זה בגט או בקידו' מהיום ולאחר ל"י אמרי' בפרק ג' דקדושין ד"ס מהו דתימא האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזר כלו' ב' לשונו' במשמע יש אומרו בל'

תנאי ויש אומרו בל' חזרה קמ"ל דלאו תרווי' משתמעי מיני' אלא ס' תנאה ספק חזרה הוא וע' במוצל מאש דף ט' ע"ג בענין זה באורך:

תעג

מדי שנה בשנה כתב מהריט"ץ סימן רפ"ד על ראובן שנדר לשלוח מידי שנה בשנה לקרובו החכם שבא"י סך ידוע לצורך פרנסתו והוא רצה לפטור עצמו ולומר שמאחר ששלח לו שנה או שנתיים יצא י"ח והשיב כי אין זה פיטור כלל דמשמעות ל' מידי שנה בשנה ר"ל בכל שנה כל ימי חייו דומיא דלישנא דמעביר אשמותינו בכל שנה ושנה שהוא נאמר על כל שנות דור ודור אשר האדם חי ע"פ האדמ' וכיוצא מצאתי למהרימ"ט ח"מ סימן מ' דמ"ו סע"ג והביא שם כמה ראיות והלך מידי שנה בשנה דשמואל מידי עלותה מידי דברי בו ע"ש:

תעד

ממון שטר שכתוב בו נתנה פ' כל ממונה דאית לה כתב הרב נאמן שמואל ז"ל ס"ס קי"ג דהוי כמו אם אמרה כל נכסיה שיש לה וכל מה שנכלל בל' נכסים שאמרו בפ' מי שמת דשטרות נמי מקרי נכסי כמו כן בל' ממונא דאית לה וכ"כ מהרש"ך בח"מ סל"ז דע"ז ע"ד:

תעה

מכירה נשאל מהריט"ץ סי' ב' על ראובן שנתחייב מכירה בשטר וש"ח לתת לאחותו מחלקו בחצירו כשימכרנו סך כ"וכ ואחר חיוב זה ראובן הקדיש חלקו בחצר וטוען לפטור את עצמו מחיובו שהרי הוא לא מכר אלא הקדיש והאריך הרב בתשובתו ותלה הדבר בבירור גופא דעובדא על מה נתחייב ע"ש ואנכי תמה על הרב שהרי בפרק מרובה דע"ט ע"א אמרי' בפ' וטבחו או מכרו גנב והקדיש משלם תשלומי כפל ד' וה' מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים א"כ מאחר שכתוב בשטר כשימכרנו הרי הקדש נמי מיקרי מכירה ומה מקום לס' בזה:

תעו

ממך בפרק ג"פ דף קע"ב ההוא שטרא דנפק בב"ד דר"ה ההוה כתיב ביה אני פ' בן פ' לויתי ממך מנה ואמר רבא דדמי להא דתניא גט שיש עליו עדים ואין בו זמן אבא שאול או' אם כתוב בו גרשתיה היום כשר אלמא היום ההוא יומא דנפיק ביה משמע ה"נ ממך מההוא גברא דנפיק מתותיה ידיה משמע כלומר דהא חזו ליה ב"ד בידו וכמי שנכתב שם המלוה בשטר הוי והי' מי שרצה ללמוד מזה למי שכ' בשטר לחנוך ואחיותיו דאין כל אחיותיו במשמע אלא אחיותיו דנפיק שטרא מתותיה ידייהו משמע כיון שאין כתב בו שמות ד' אתיותיו או כל אחיותיו והרשב"א ז"ל בח"ב סימן רל"ו דחה דבריהם וכתב

דשאני התם דהתם ודאי אינו חייב אלא לא' בלבד ומש"ה אמרינן ממך היינו דנפיק שטרא מתותיה ידיה שהרי אין בשטר דבר שמכחיש את זה וכן בההיא דגט לא תמצא בשטר דבר שמכחיש את זה אבל כאן שכתוב בו לחנוך ולאחיותיו יש לבעל הדין לחלוק שהוא כמפר' לחנוך ולד' אחיותיו שהרי בודאי ש"מ שאמר תנו מעו' כו"כ לפ' ולאחיותיו כולן בכלל מי שמחייב עצמו בסתם לחנוך ולאחיותיו כולן זכו בו זו כזו דהא כתיב לאהרן ולבניו ואמרי' מחצה לאהרן ומחצה לבניו וכל בניו במשמע אע"פ שלא כתב לאהרן ולכל בניו וזה פשוט:

תעז

ממונה שטר שכתוב בו פ' ממונה היתומים כתב מהריב"ל ס"א סימן צ"ה שהוא כאלו כ' בו אפטרו' היתומים דכלא חדא מילתא אפטרו' וממונה כמ"ש בירוש' בפרק הרבית ישראל שמנהו גוי אפטרו' מותר ללוות ממנו ברבית ש"מ דממונה מהיתומים ואפטרו' מהיתומים כלא חדא לישנא היא ורבי' בכנה"ג סימן ר"צ כ' כי כמו שהשטר הוא הוכחה שהוא אפטרו' לכשהוא טוען שהוא היה אפטרו' ועשה פשר על היתומים ה"נ השטר הוי ראיה היכא שהאפטרו' אומר שלא היה אפטרו'. וע' בתשו' הרדב"ז שנדפס מחדש סי' רצ"ט הסכים הולך לס' מהריב"ל כי ל' דממונה הוא אפטרו' כדכתיב ויפקד פקידין אפטרופין:

תעח

משוך ותקנה לדעת הרמב"ם פ"ב דמכירה לא קנה דמשמע תקנה להבא עד שיאמר בל' משוך וקנה והראב"ד חולק עליו וע"ש מ"ש ה"ה ז"ל:

תעט

מעכשיו כתבו התו' בכתובות דפ"ב ע"א ד"ה הא דאמר מעכשיו כו' דאע"ג דרב מס"ל בהאומר מעכשיו ולאחר ל"י אי תנאה הוי אי חזרה הוי היכא דקאמר מעכשיו לבסוף ליכא לספוקי במידי ע"כ:

תפ

מעתה לשון מעתה הוא כלו' מעכשיו מהרש"ך ח"ג סימן ז' והוא פשוט:

תפא

מעות אלו ל' זה נסתפק הרב עדות ביעקב ז"ל מעות סימן צ"ו באומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פ' במעות אלו ונגנבו המעות אי דמי לצא וקדש לי אשה במקום פ' וקדשה במקום אחר דאינה מקודשת ועלה שם בהסכמ' דאין ל' זה ל' הקפדה לומר באלו ולא באחרים ע"ש דברי קדשו ז"ל ולע"ד הדבר קשה לשמוע דלו יהי דהמעות האחרים היו בהלוא' לו מ"מ כל דלא מטא לידיה ההלואה לא קנה לה והיכי מקדש לה בהו ובכל

דוכתא בעינן הוצא' מרשות לרשות וכ"ש הרשב"א בפרק אלמנה נזונת עלה דאלמנה ששמה לעצמה לא עשת' כלום דא"ל מאן שם לך ודקדק הרשב"א מה שאין השליח יכול לקנות לעצמו אפי' באותם הדמים שהרשוהו למכור לפי שנעשה שלית להקנות ואין אדם מקנה לעצמו שאין המכר אלא הוצאת דבר מרשות לרשות וזה לא יצא מרשותו של בעלים שהשליח במקום בעלים עומד ע"ש ואפשר ליישב דברי הרב ז"ל דהא דהכא הוי מעין מ"ש ה"ה ז"ל בפ"ה מה' אישות על מ"ש המקדש את האשה בגזל אם נתייאשו הבעלים ונודע שקנה אותה הדבר ביאוש ה"ז מקודשת כתב הרב ז"ל אע"פ דיאוש כדי לא קנה הכא שהוא ביד האשה הרי יש כאן יאוש ושינוי רשות הוי כשהי' בידה וכיון דקנאתו היא אף הוא קונה אותה ע"כ ועכ"ז כתב הטור בא"ה סימן ק"ך בדין שצריך הסופר ליתן הקלף והדיו לבעל במתנה כ' בשם הרמ"ה ז"ל דהאומר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי א"צ לזכות לו הקלף והדיו קודם כתיבה אלא אע"ג דכתבו מדידהו ויהבי לה כיון דבשליחות קא עבדי מכי יהבו לה בשליחותי' דבעל כמאן דיהבו לבעל והדר בעל ויהיב לאתתא דמי דכיון דמזכה לאתתא בשליחות אקנויי אקנו ליה לבעל לגרושי ביה ונמצא זכיית הבעל וגירושי האשה באים כא' ע"כ וה"נ קדושי האשה וזכיית הבעל באות' המעות באים כא' ודוק א

תפב

מעכשיו כ' הטור א"ה סקמ"ה גט ש"מ שאמר מהיום או מעכשיו ולאח"מ הוי ס' שמוחזר בו ממ"ש מהיום או לא וחולצת ול"מ. והרמ"ה כ' שאין מעכשיו כמו מהיום דאע"ג דמהיום ולאח"מ הוי ס' מעכשיו ולאח"מ הוי גט ע"כ וצ"ע דלענין קדושין בפ' האומר באומר מעכשיו הוא דמספ"ל אי חזרה הוי או לא. וע' מהרשד"ם חא"ה ספ"ו וע"ג וצ"ד מד' דשייך לסי' פ"ו וע' במ"ש הרשב"א בחי' לגיטין שם בסוגיין דפ' מי שאחזו:

תפג

משום כ' מהריב"ל ס"ג סצ"א על מי שאמר משום שתתן לי שטר מתנה מהבית שלך אני מגרשך כו' אי ל' משום הוי כמו אם והוי תנאה או"ד דלאו תנאה הוא והביא סוגיא דפ' השולח שאמר לה משום ש"ר אני מוציאך כו' באורך והעלה דלדעת רש"י הוי תנאה ולדעת התוס' דל' משום לא הוי תנאה ע"ש באורך:

תפד

מעות בעין ע' הרדב"ז סקט"ו דאינו מסלקו בשוה כסף ומהריק"ו שם ור"מ ח"מ סי' ט"ו:

תפה

מציאה בפ"ק דב"מ מציאה בל"ת דאתאי לידי' משמע כדאמר רבנאי ומצאתה דאתאי לידי' משמע לישנא דבני אדם מציאה מדחזי לה אמר מצאתיה ע"כ:

תפו

מתנה ל' מתנה דאמרו דמועיל אפי' לבת בין הבנים כ' הרב ל"ר סרי"ג דהיינו דוקא בל"מ וכל לשונות דהוו כמתנה בפי' אבל אם לא אמר כן בפי' אלא דמכלל לאו א"ש הן כגון שאמר ובתי יורשת נחלה כא' מן הבנים ולא יחלקו הנכסים עד שתנשא בתי דמשמע לכשתנשא יחלקו והוי ל"מ כיון דהך מילתא דמכלל הן א"ש לאו הוי פלוגתא דרבוותא אי הלכה כר"מ או כרבנן דלא בעי תנאי כפול נכסי בחזקת יורשים קיימי ואין מוציאין מידם ולא זכתה הבת ואע"ג דיש דברים דמהני גילוי דעת ולכ"ע מכלל הן אתה שומע לאו ולא בעינן תנאי כפול כההיא דזבין ארעתא אדעתא למיסק לא"י וכמ"ש הטור סימן ר"ז שאני התם דאין אדם עשוי למכור קרקעותיו שהוא מתפרנס בהם וכמ"ש הטור שם ולהכי בגילוי דעת סגי אבל הכא אדרבא כל מה שאנו יכולין לקיים הירושה דאורייתא ולומר דהאי גברא לא ליעבר אסמכתא אמרינן ומהרשד"ם ז"ל כתב ח"מ סימן שכ"ו עלה דאמרינן דאם כתב ל' מתנה בין בתחלה בין בסוף דבריו קיימין דהיינו דוקא כשהנותן כתב ל' מתנה אבל אם מתוך הצואה ניכר שהנותן לא הזכיר ל' מתנה אלא שהוא סיפור ל' המסדר הצואה אינו כלום ובההיא דפרק י"ב בשתי שדות דאמרינן דל' דמתנה דחד שדה דמהני לל' ירושה דשדה האחר כתב הרב ג"ת ז"ל דקצ"ד דהיינו היכא דלא מוכח מדבריו שהוא מקפיד על הל' שלא יהי' הל' של מתנה אלא לשדה הא' ולא לאחר כגון שנתן שדה אחד בל' ירוש' ושוב נתן שדה אחר בל' מתנה אין ל' זה מורה ששולל ל' המתנה לראשון כיון דהב' הוא שדה אחר שלא הוזכר מתחילה אבל כשמוכח שהוא מתכוין שהראשון יהי' דוקא בירושה ולא במתנה והאחר יהי' במתנה אז פשיטא דלא יועיל ל' המתנה של זה לל' ירושה דאידך כגון שאמר ירש פ' שדה פ' ושדה פ' שהם ב' שדות בל' ירושה ושוב פי' על א' מהם ואמר ושדה פ' ינתן לו הרי בזה גילה דעתו בפי' דמהב' שדות שהוריש רוצה שהא' מהם בלבד יהי' בתורת מתנה וממילא האחר נשאר בלבד בל' ירושה ולאו כלום הוא:

תפז

מיד ראובן שהלוה ללוי ק' זהובים ע"מ לשלם לו מיד בבואם הוא וראובן המלוה ליריד ונתחייב ליתן קנס עשרה זהובים לצדקה אם יעבור תנאו ונשבע על זה ונסעו יחדיו ובאו שמה ביום הג' בהשכמה ובא ראובן ותבע משמעון מעותיו והשיב לו כי עדיין יש לו עסקים לפרוק הסחורו' כו' ומיד אחר שעה א' ב' ג' שעות חזר אצלו ותבע מעותיו והשיב כי עדיין טרוד עד כי סמוך לערב אז נתן לו מעותיו ונסתפקו אם חייב שמעון לתת הקנס לצדקה כיון שעבר ולא נתן לו מיד בבואו עד לעת ערב כו' דל' מיד שאמר משמע מיד ממש והלה טוען דכל זמן שהי' מתעסק בענין ביאתו לא מקרי ביאתו ביאה

והשיב דודאי הא ליתא דביאה מקרי מיד כשבא הוא שמה דומיא דסתם ביאה דבקרא היינו מיד בבואם כמו בבאכם אל הארץ דפי' רש"י בפ' שלח לך משנכנסו בה אף קודם ירושה וישיבה ע"ש וכ"ש שאמר מיד ולבסוף העל' לקושטא דמילתא אין שמעון חייב ליתן הקנס כיון שפרע לו באותו היום שבא שמה הרי קיים שבועתו שנשבע לשלם מיד דכל אותו היום מקרי מיד והביא ראיה לזה מתוספתא דמייתי הר"ש פ"ט דטהרו' מ"ד הטוען זיתיו כו' מי שגומר זיתיו ושייר קופה א' כו' ויוליך לו המפתח מיד דר"מ ור"י אומר כל אותו היום ופירש"י ז"ל והא דקאמר ר"י במתני' מיד כל אותו היום מיד קרי ליה ע"כ ושם, הגהה לבן המחבר ראיה לזה תשו' צמח צדק קכ"א ולע"ד ראיה עוד מההיא דפ"ד דסנהדרין מ"מ נברא אדה"ר בע"ש כדי שיכנס למצוה מיד דהיינו שבת ואדה"ר לאו ב"ה של ע"ש נברא ואמר שיכנס למצוה מיד:

אות נ

תפח

נמל שטר חוב שהלוה טוען שחייב ליתן לו בנמל ומלוה אומר במדינה אע"פ שהשטר נכתב במדינה אינו חייב ליתן לו במדינה דנמל ומדינה הכל נקרא מדינה וישבע הלוה שכך היה התנאי ויתן לו בנמל מהר"ם אלשקאר סי' ל"ד:

תפט

נדר בל' שבועה שאמרו דאינו כלום כתב רבינו בכנה"ג י"ד סי' רל"ט אות כ"ו דהיינו דוקא כשאומר הריני נודר שלא אעשה כך אבל אם אמר. הריני נודר אם אעשה כך אע"פ שהזכיר הנדר קודם המעשה אין בכך כלום ושם כתב בשם מהרימ"ט ז"ל שכתב בח"ה נ"ג וקל"ה דהא דאין נדר בל' שבועה היינו דוקא בנדר שלא הדירו בל' שיחול על החפץ כגון שאמר קונם עלי שלא אוכל ככר זה כיון דנדר איסור חפצא הוא והוא לא אמר קונם ככר זה עלי ואגופא לא חייל הילכך אין כאן נדר אבל מי שאמר קונם ככר זה עלי שלא אפש' דבר פ' הא ודאי מיתסר שפיר חפצא עליה וחל הקונם על הככר ובסי' נ"ג שם בח"ה כתב דהאומר הריני מקבל נ"ש לבלתי שבת בבית זה אין זה נ"ש בל' שבועה שהכונה לומר זה שקבלתי הנזירות הוא נדר על עצמי לבלתי שבת בבית זה ומהרשד"ם בי"ד סי' ע"ה כתב דאפי' לדעת הרמב"ן ז"ל שכ' דנדר דאפסקי' בל' שבועה מדין יד מהני היינו דוקא שהל' יש לו משמעות אלא שמשונה כגון יאסרו פירות עולם עלי בשבועה אבל היכא דבל' אין לו משמעות הו"ל כמי שמתכוין לנדור ונשבע או איפכא דלאו כלום הוא והרלנ"ח ז"ל סי' נ"ו כתב ז"ל שבועה בל' נדר הוא שאמר אכיל' ככר זה עלי שבועה

ונדר בל' שבועה הוא שאומר הרי עלי שלא אוכל בשר אבל מי שאמר אני מקבל שלא אשלח בני במקום פ' לא הוי נדר בל' שבועה ע"ש

תצ

נדר דהוי איסור גברא ומקרי איסור חפצא כגון פי מדבר עמך וכיוצא דהפה הוי כחפצא שאינו אוסר כל גופו אלא אבר מיוחד ואותו אבר מקרי חפצא מהרימ"ט ח"א סי' נ"ד ממהר"י באשאן ז"ל:

תצא

נדרים כתב הר"ן ז"ל פ"ב דט"ז דנדרים דנדרים מקרי איסור דאית ביה ממונא משום דלא משכחת בהו בלא חפצא דהא אינן חלין ע"ד שאין בו ממש ומש"ה ס"ל לר"מ בנדרים נמי מכלל הן אין אתה שומע לאו וע' בתו' ס"פ שבועת העדות:

תצב

נכסים נכסי כתב ה"ה בה' מכירה פכ"א הל' י"ח עמ"ש הרב א"ל כל שדות אני מוכר לך אפי' ג' וד' שדות חוץ מגנות ופרדסים א"ל נכסים אפי' גנות ופרדסים חוץ מבתים ועבדים ואם א"ל כל נכסי אפי' עבדים ובתים וכל המטלטלין הידועים לו כו' כתב ה"ה ז"ל המפרשים ז"ל חלקו בין האומר נכסים לאומר נכסי שהכונה נכסים שלי לפי שבאומר נכסי אצ"ל כל אלא אפי' בלא כל נכללים כלן וכן מוכיח בפ' מי שמת וכן הדין באומר שדותי שאינו צריך למלת כל וכלן בכלל אבל אומר נכסים שלי או שדות שלי אין הכל בכלל והטעם שכיון שהוא מזכיר כנוי עצמו באותה מלה שהוא מזכיר הנכסים או השדות הכל בכלל אבל כשהוא מזכיר כינוי עצמו אח"כ אין הכל נכלל ע"כ וע"ש בהגהות מיימו' ז"ל:

תצג

נכסי כתב הרשב"א בתשו' ח"ב סי' קכ"ח על מה שנשאל על ש"מ שאמר אני ממנה לפ' אפטר' על נכסי ז"ל ומה שאמרת שלא הזכיר במינוי האפטרופוס אלא נכסיו או מה שיש לי או ממוני ותיכף שמת יצאו הנכסים מכלל ממונו כההיא ששנינו בפרק השותפין קונם ביתך שאני נכנס מת או שמכרו ה"ז מותר ומינה ילפינן לאוסר נכסיו בפ' אין בין המודר דמ"ב ע"ב והאריך הרשב"א ז"ל שם לדחות דבריו וכתב בסוף התשובה ועוד נ"ל דלענין ש"מ שאמר נכסים אין אנו דנין בו כענין אוסר נכסיו שש"מ שצוה על נכסיו אומד דעתא הוא שאינו מתכוין באומרו נכסי בעודן נכסי שא"כ בטלת דבריו לגמרי עד שיאמר אני ממנה אפטרו' על נכסי אלו ועוד דהא קי"ל דמתנת ש"מ אינה עד לאחר מיתה וא"כ האומר נכסי לך לא אמר ולא כלום שבשעה שחלה המתנה כבר יצאו הנכסים מכלל נכסי הנותן ונמצאו דבריו בטלים לגמרי אלא דלענין מצוה מחמת מיתה או ש"מ אחר

האומדנא אנו הולכים בהן מקיימים דבריה' בכל שאנו רואים שהיה בדעתם לומר בכל כיוצא בדברים אלו ע"כ ועיין בתשו' נאמן שמואל סימן קי"ג דקע"ד א' בזה. ועיין בתשו' מהרימ"ט ח"מ סס"י ן' שכתב דש"מ דהיה מצוה מחמת מיתה ואמר נכסי אסורי' לבני אסורי' אף לאחר מיתה דכיון דמצוה מח"מ היה הו"ל כאלו אמר בחייו ובמותו ששנינו בהגוזל עצי' האומר לבנו קונם אי אתה נהנה משלי אם מת ירשנו בחייו ובמותו אם מת לא ירשנו ע"ש וחזי הוית להרב עדות ביעקב סימן צ"ח שכתב על מתני' דהאומר לחבירו קונם לביתך שאיני נכנס מת או שמכרן לאחרים מותר כו' כתב ז"ל מכאן נ"ל ללמוד בבריא או ש"מ שאמר נכסי נתוני' או מכורי' לך שאם מת או מכרן לאחרים בל' המועיל הרי אין במכירתו הראשונה כלום דהא תיכף שמת או שמכרן יצאו הנכסים מכלל ממונו דומיא דמתני' דביתך שאיני נכנס דמת או שמכרן ה"ז מותר ה"נ אין המכירה או המתנה קיימת גם לאחר שמת אא"כ אמר בל' המועיל כגון נכסים אלו אני נותן או מוכר לך דומיא דסיפא ומה שנמצא בש"ס ל' זה דנכסי או שדי מכורה לך כו' ואעפ"כ אמרי' דקנ' לאחר מיתה צ"ל דהאי דמהני היינו כשאמר ל' המועיל כגון שדי זו נכסי אלו כו' ע"כ והאדם יראה לעינים כי כל דבריו הפך תשו' הרשב"א, הנ"ל והוא תפס דעת השואל שם וכבר נדחו דבריו ואם במכר אנו דנין כן א"כ בטלת כל מכר שבעולם ונעלת דלת הלקוחות עד שיאמר המוכר נכסים אלו דוקא ודעת שפתיו של הרשב"א ברור מללו דבמתנת ש"מ אין אנו דנין בו כענין אוסר נכסיו כנ"ל:

תצד

נאמנות סתם הכתו' בשט"ח דעת הרשב"א דמהני ל' זה להיות נאמן אף על הפרעון כמו שהביא מרן בשמו סי' ע"א מחו' ד' על שטר פקדון שהי' כתוב בו והאמינוהו בעיקר המעות נאמנות שלימה כב' עדים כשרים והשיב מה שאמרו שאין בכלל ל' נאמנות פרעון כדין אמרו לפי שלא האמינהו אלא בעיקר המעות המופקדים שאלו האמינוהו אפי' על פרעון ליכתוב נאמנו' סתם ומאי בעיקר המעו' דקאמר ע"כ ומ"ש הרשב"א סי' תתקצ"א דשטר שכתוב בו תהא נאמן עלי בכל ענייני שטר זה שאין הנאמנות אלא בענין השטר ממש כגון מנה שכתוב כאן רבית היא או אמנה היו דברינו וכיוצא לא לענין הפרעון שיהא נאמן לומר לא נפרעתי ע"כ דמשמע דסתם ל' נאמנות המוזכר בשטרות לא קאי אפרעון והוא הפך למ"ש בתשו' הנ"ל שכ' דאם היה כתוב נאמנות סתם הוה אמרי' דאף על הפרעון האמינו הא לק"מ דודאי בל' נאמנות סתם קאי אף על הפרעון ושאני הכא דכתו' בו תהא נאמן בכל ענייני שטר זה כו' דל' ענין שטר מגרעות נתן דאין הפרעון מענין השטר דאין זה מגופו אלא עיקרו על החוב אי פרוע אי לא אבל שטר אמנה

ורבית היינו ענין השטר וע' בתשו' ל"ר סי' י"ב ובת"א סע"ד כנה"ג סע"א. וכ' הריב"ש ז"ל סס"י קס"ט דל' נאמנות בכתובה בפי' בין ממנו בין מיורשיו כמו שרגילים לכתוב בכתובות אם מסה האשה בלא שבועה לא אמרי' אהא אין אדם מש"ל ואע"ג דאפסיקא הלכתא בפ' הכותב כאבא שאול שאין נאמנות מועיל לעקור תקנת חכמים שאמרו הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה היינו בסתם כגון נקי נדר ונקי שבועה אבל אם אומר בפי' בין ממני בין מיורשי מועיל דתנאי שבממון הוא וכן דעת הרמב"ם ואפי' לדעת אותם הפוסקים שאון נאמנות מועיל לעקור תקנת חכמים ואפי' התקנה כן בפי' מ"מ זהו כשהאשה בחיים ובאה ליפרע מנכסי יתומים אבל כשעתה אין יורשיה מפטירין ולא דיינינן להו בדינם דרב ושמואל דאין אדם מש"ל דכיון דדיינ' דעבד כר"א עבד הכא שישנ' נאמנו' עבדי' לכתחלה כר"א דכיון דמדינא מהני נאמנו' אלא דרבנן עשו חיזוק לדבריהם שלא לעקור תקנת' כתנאי הכא לא דייני' ליה בב' קולי קילא דאבא שאול וקולא דרב ושמואל כדאמרי' עלה התם הבו דלא לוסיף עלה וכ"כ בעל המאור:

תצה

נתתי כתב הטח"מ סי' ס' דהוי פלוגתא דרבוותא דלהרי"ף ז"ל הוי ל' הקנאה ואם היו מעות אין מטבע נקנה בחליפין ולהראב"ד נתתי הוי ל' הודאה ולא הקנאה והר"ב כנה"ג תמה על הראב"ד מההיא דפ' השולח האומר נתתי שדי לפ' הרי היא שלו אר"י וכולן בשטר כו' ובודאי מפני שהוא ל"מ להבא והוי הקנאה צריך שטר דאילו בהודאה בלא שטר נמי קנה וכמ"ש שם הר"ן ואפי' תימא דל' נתתי יש במשמעות ב' לשונות להבא ולשעבר וכמ"ש הריטב"א בתשו' הביאה כאן הב"י ז"ל ל"ק על הרי"ף דאוקי ממונא בחזקת מרי' דיד בע"ה על התחתונ' ותי' דההיא דהשולח מיירי במגלה דעתו שרוצה ליתן עכשיו ואומ' לשונות אלו ולזה לא קנה אלא בשטר אבל ל' נתתי סתם הודאה משמע וע"ש לענין הלכה ובסי' ר"ן הגה"ט אות ב' ובתשו' הרב יחיאל באסאן ז"ל ספ"ג וע' בזה בס' פרח מ"א סמ"ז ובס' בני יעקב דק"א ע"א וכ' הר"ב כנה"ג דאם כתו' בשטר יד בעל השטר על העליונה אפי' להרי"ף דל' נתתי הודאה משמע וע' בס' כרם שלמה סי' ס"ז בענין זה:

אות ס

תצו

סוף כ' הר"ש הלוי ז"ל ח"מ סי' י"ג וי"ד על הנשבע לפרוע לחבירו לסוף ניסן ולעולם אייר ב' ימים עלה שם בהסכמה שאין הלוה יכול לדחותו עד יום א' של חדש שהוא יום ב' של ר"ח אלא יפרענו ביום כ"ט עד הלילה שהוא נק' באמת סוף ניסן. ושם נתבאר

דסוף היינו יום כ"ט ולא קודם והרב ט"ז בח"מ סי' ע"ג עלה ונסתפק בדין ראובן שקבע זמן פריעת ב"ח בחנוכה ונשבע ע"ז אם יש לכופו שישלם ביום הרא' של חנוכה כדין מי שנשבע לפרוע בר"ח אדר שחייב לפרוע ביום א' של ר"ח כמ"ש בח"מ סי' ע"ג והעלה שם דלא דמי דין זה לזה דהכא כל ח' ימי חנוכה כיומא אריכתא נינהו דהא כולהו חד עניינא הוי משא"כ בר"ח אדר כי אין עניינם שוה דהא יום א' של ר"ח שייך לתשלום הח' שעבר ויום הב' הוא התחלת החדש הבא ולפיכך מפני חומר שבועה אפי' שהיה הדבר ספק ראוי להחמיר עליו אבל הכא דאפי' תימא נשבע יש מקום לומר שאין זה עובר על שבועתו אם יפרע ביום אחרון של חנוכה דהוי כמו סוף היום מאחר דחד עניינא הוא אין לכופו שישלם אלא עד יום האחרון ומה גם שכתב סתם זמן הפרעון בחנוכה ע"כ:

תצז

סילוק כתב המבי"ט בח"ב סי' י"ז וקל"ז ש"מ שאמר אני מסלק סילוק גמור כל יורש בי' פרחי' לא הוי כאומר לא ירש פ' דלא אמר כלום ע"כ וצ"ע על דבריו ממ"ש הרשב"א בתשו' הביאה מרן הב"י סי' רפ"א סי"א ע"ש דמשמע מדברי הרשב"א דאף ל' סילוק הוי כמו לא ירש ע"כ:

תצח

סילוק כתב הרא"ש בכלל י"ג סי' ך' דלשון סילוק לא מהני למי שכבר זכה בדבר דאמרי' פ"ה דכריתות דף כ"ד מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מבוטלת היא תבטל אי אפשי בה לא אמר כלום והכי נמי ללשון סילוק דלא מהני דהתם פרכי' עליה דר"ל דקאמר הנותן מתנה לחבירו והלה אמר אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה מהא דתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו אין לי עסק בה ידי מסולקות ממנה לא אמר כלום והא ידי מסולקות ממנה כאי אפשי דמי וקתני לא אמר כלום כו' אלמא דידי מסולקות ממנה ואי אפשי בה דין א' להם וכיון דבמתנה אחר שבאת לידו לא מהני ל' סילוק כ"ש במכר דאחר שזכה במקח דלא מהני ל' סילוק ע"כ ומכאן יש להכריח דל' סילוק הוי ל' הפקר דהא אי אפשי בה דמדמינן ליה לידי מסולקות אמר ר"ל כל המחזיק בה זכה בה דהפקר היא כמ"ש רש"י שם וצ"ע עמ"ש הטור סי' קי"א דאם סילק שעבודו צריך לקנות מידו ואי סילוק ל' הפקר א"כ קנין למה ועי' במ"א הל' זכיה מהפקר סס"י י':

תצט

ספק בל' ערבות. כתב הטור ריש סי' קל"א תשו' הרי"ף ז"ל על ישראל שהיה ערב לחבירו בשביל עכו"ם והערב נטל משכון מהעכו"ם ונתנו למלוה ובא העכו"ם אצל הערב בע"ש בה"ש וא"ל היה ערב בשבילי לזה שאני חייב שיחזור לי משכוני שאני צריך לו וא"ל הערב כבר נכנס שבת ואיני עושה ערבות ופייסו העכו"ם לערב עד שא"ל למלוה הריני

כמו שהייתי והחזיר המלוה לעכו"ם משכונו, לאחר זמן תבע המלוה לערב וטען הערב כשאמרתי הריני כמו שהייתי לא היה בדעתי לומר כקודם שבא המשכון לידך אלא כמו שהייתי לאחר שבא המשכון לידך שלא הייתי משועבד לך והשיב הרי"ף דהדין עם הערב שהי"ל למלוה לפרש ערבותו כו' ע"ש וכ' מהריק"ו שו' קל"ב דמתשובה זו יש להוכיח בכל ל' מסופק בערבות מספק לא נחייב את הערב ע"ש:

תק

סתם כתב מרן הב"י ז"ל באה"ע סי' קי"ד בשם תשו' הרשב"א על המקבל עליו לזון את חבירו סתם או שמזכה לאיש בנכסיו סתם דלעולם משמע וכמו שאסר על עצמו סתם שלא יאכל מין מן המינים שאסור בו לעולם כדאמרי' בפ"ד נדרים נודרים להרגי' היכי נדר א"ר עמרם א"ר דאמר יאסרו פירות העולם עלי אם אינן של בית המלך ואקשי' וליאסרו עליה ופרקינן באומר היום כו' אלמא כל סתם כלעולם דמי ה"נ כל שמזכה לאיש מזונות בנכסיו לעולם משמע ע"כ וק"ל על מ"ש המרדכי סוף ב"ב הביאו מור"ם סי' רי"ב האומר ידור פ' בבית זה ולא קצב זמן לדירה אפי' רק שעה א' במשמע ע"כ וגם בפ' מי שאחזו אמרי' ע"מ שתניק את בני כיון שהניקתו יום א' סגי ולא אמרינן סתמא לכל זמן שצריך ליניקה קאמר כדאמר הרשב"א במקבל עליו לזון דסתמא כל זמן שצריך למזונות משמע. ושבתי וראה להרב מ"א ז"ל כתב בה' שבועות סי' ו' דהא דאמרי' דכל הנודר סתם לעולם משמע עד שיאמר היום דכל מידי דהוי קום עשה אפי' יום א' משמע וכל דהוי בשב וא"ת סתמא לעולם משמע והכי מפלגינן בתנאים בין היכא דהוי דבר בקום עשה להיכא דהוי בשב וא"ת כגון ע"מ שתניקי את בני דהוי קום עשה כיון שהניקתו יום אחד סגי ואלו אמר ע"מ שלא תשתי יין לעולם משמע וה"נ אמרו הפוסקים בש"מ שאמר ידור פ' בבית זה דכל דלא קבע זמן יום א' במשמע ע"כ ולע"ד תשו' הרשב"א הנ"ל הויא תיובתא דהשוה דין המקבל עליו לזון לדין אוסר פירות עליו סתם אע"ג דהתם שב וא"ת ותנאי לזון הוא קום עשה למזכה. ובתשו' הרא"ש כלל ו' סי' ח"י חולק על הרשב"א בזה שכתב דמי שפטרוהו הקהל מן המס סתם יכולים הקהל לטעון לא פטרנוך אלא מן המס הראשון וכן המקבל עליו לזון חבירו סתם בשנה א' יפטר מנדרו וההיא דפרק מי שאחזו דבסתם כל זמן שצריך משמע ומניקתו ב' שנים שאני גבי גט משום דלצעורא קא מכוין הילכך אנו דנין לשונו להחמיר אבל בממון סתם הוי כמפרש יום א' ע"כ וצ"ל דהרשב"א ז"ל ס"ל איפכא דדוקא גבי גט משום דלצעוריה קא מכוון כוון דלאו להרוחה קא מכוין בצערא כל דהו אפי' ביום א' סגי ומש"ה פליג ר' אשי ואמר דסתם הוי כמפרש יום א' אבל בממון הוי לעולם. והרא"ש ז"ל כתב בסוף פרק שבועת שתים ז"ל ומי שאסר עליו

כל פירות בסתם אע"פ שלא הזכיר לעולם כיון שלא קבע זמן ממילא נאסרו עליו לעולם דאיזה זמן תתן לו לא מסתבר שלא יאסר אלא רגע א' ע"ש וצ"ל דס"ל להרא"ש דאע"ג דגבי אוסר שלא נתן קצבה לעולם משמע מ"מ ממונא מאיסורא לא ילפי' אבל אין לומר דטעם הרא"ש הוא משום דאוסר פירות עליו הוי מידי דשב וא"ת ואמטו להכי נאסר לעולם משא"כ במתחיי' לזון את חבירו דהוי קום עשה כמ"ש לעיל בשם הר"ב מ"א ז"ל דהא כתב הרא"ש דה"ה במי שפטרוהו הקהל מהמס דיכולים הקהל לטעון לא פטרנוך אלא מן המס הראשון דהוי במידי דשב וא"ת ואפ"ה כתב דסתמא לאו לעולם משמע ושוב ראיתי למהראנ"ח ח"א סי' ק"ך שהרגיש בזה ותי' דהתם טעמא כדמפרש הרא"ש דאל"כ איזה זמן תתן לו אבל הכא גבי מזונו' יש להם זמן קבוע משנה לשנה ומהרימ"ט ח"מ סימן מ' השיג עליו בזה וכ' דטעמו של הרא"ש שם בנ"ד עילא מצא בקבל לזון את פ' או יתן לו ק' זהובים לשנה וזה הל' מסופק אם ר"ל בעד שנה והיינו ש' א' או לכל שנה ויד בעל השטר על התחתונ' וע"כ גזר שאינו חייב לזונו אלא שנה א' קאמר וע"ש עוד באורך ועיין במהרא"ש ח"ג בדין הסכמת הקהל סתם הוא לעולם. וכתב בתשו' עדות ביעקב סי' כ"ח דאין לומר לפי שיטת הרשב"א ז"ל דכל סתם לעולם משמע דהיכא דכתב בשטר לעולם דמילתא יתירתא היא ולעולם לטפויי אתא דהא ליתא דודאי כל מידי דסתמו הוי פירושו לעולם אם כותבו בשטר בפי' לעולם לאו מילתא יתירתא מקרי דלא מפני שפי' בפי' משך הזמן של החיוב שהוא לעולם ולא הניחו תחת הסתם שיהא משמע דלטפויי אתא דאטו הרי שאמר הריני נזיר ל' יום היתכן שנאמר דזה חייב בנזיר ב"פ ל' יום לפחות כיון דסתם נזיר ל"י ולמה פי' בפי' ל"ו ודאי לטפויי אתא ולהתחיי' בב' נזירות אתא הא לא אמרה אדם מעולם דזה אינו בסוג מילתא יתירתא כל דהו מידי דפרושי מפרש והכי נמי במפרש משך הזמן של החיוב שהוא לעולם לא מקרי מילתא יתירתא לומר לישנא יתירה לטפויי אתא אלא אמרי' שופרא דשטרא הוא. ובהכי ניחא תשו' הרשב"א שהביא מרן בח"מ סימן רי"ד שנשאל על מה שטען ראובן על השנות בשטר מלת לעולם פעמים דלטפויי מילתא אתא ושאם נפלה בני לה והשיב שאינה טענה שלא אמרו אלא במה שהוא משוייר ואתא הוא וטפי למילתא ושייר בפי' כההיא דפרק מוכר את הבית וכן באומר על מנת שהדיוטא העליונה שלי שהדיוטא כבר היתה משויירת לו בסתם וכן בש"מ האומר ר' זוז לפ' בכורי כראוי לו ולאשתי כראוי לה שבכל אלה לא הול"ל, כראוי לו אם כראוי לבכורה או בחובו או בכתובתה קאמר אבל כאן צריך הי' לומר לעולם לשופרא דשטרא וכן כשאומר לב"כ חזר והזכיר לעולם ע"כ דאע"ג דלפי שיטתיה דכל סתם לעולם משמע מ"מ אם אומר בפי' לעולם לא מקרי מילתא יתירתא לומר לישנא

יתירה לטפויי אתא אלא אמרינן שופרא דשטרא הוא ועיין בענין זה בתשו' הראנ"ח ח"א סי' ק"ך ובתשו' שער אפרים סי' קל"ג ובסמ"ע סי' ס' ס"ק ט"ו וגם בסי' רי"ב ובתשו' פרח מ"א ח"א סי' קכ"ג בסוף התשו' ובס' מ"ל הל' טוען דע"ז ע"א ועיין במרן ז"ל סי' מ"ב מח"ה מ"ש בשם תשו' הרשב"א ז"ל מי שכתב סתם על דעת משמעו' השומעים הוא שאילולי כן הול"ל כיון שהוא יודע שסתמן של דברים משמע בהפך כונתו ע"כ:

תקא

סתם עדות עד א' ששמע דרך שמועה שמת בעל אשה פ' ולא הזכיר בעדותו ממי שמע לא חיישינן לפסולים מ"ה כ"כ מרן הב"י א"ה סי' י"ז בשם תשו' ר' משולם ז"ל ועיון בתשו' ב"ח סי' ע"ג:

תקב

סתם שטר שיש בו ל' סתום הוא כולל הכל הריב"ל ח"א כלל ח"י דקכ"ו:

תקג

סתם מקבל אחריות אינו מקבל אלא אם יתחייב בדין תורה לא בדינא דמלכותא אע"ג דקי"ל דינא דמלכותא דינא מרן הכ"מ הל' מכירה פי"ט הל' ג':

תקד

סתם נדרים אינן כנזירות ל' יום הר"ן פ"ק דנדרים ד"ד ריש ע"ב וצ"ע בתשו' הרשב"א סי' תרס"ז שכתב בהיפך:

תקה

סתם בן כתב בתשו' שארית יאודה דע"ד דא' מן האנוסים השבים אל ה' שהועד עליו שהי"ל בן אין לחוש שמא מגויה הוא דבן סתם מישראלים משמע:

תקו

סתם א' אמרי' ב' סתמי לא אמרי' בתשו' דרכי נועם סי' ט' דאע"ג דהסכמת הפוסקים בגוי מסל"ת איש פ' מת דאם אינו לפנינו א"צ לחקור אם אמר קברתיו אך ורק אם לא אמר אלא טבע פ' בלבד ולא אמר ומת אף דאינו לפנינו לא תלי' לקולא לומר שמ"ש טבע ר"ל טבע ומת ושמא דחד סתמא אמרינן ב' סתמי לא אמרינן ואפי' נשאת תצא:

תקז

סתם כתב מרן הב"י ז"ל סי' רמ"ה מחודש ד' בשם תשו' הרשב"א הנותן מתנה לחבירו ע"מ להחזיר ולא קבע זמן אם אמר ע"מ שתחזירהו הדין עם המקבל שאין לו להחזירו כל ימי חייו זולת כשאמר ע"מ שתחזירהו לי ואיכא למידק דלכאורה זה הפך ממ"ש מרן בשם הרשב"א עצמו בס"ס ר"ו ז"ל מי שקנו ממנו בעדים שימכור ביתו לחבירו וחברו קנה לו בקנין ג"כ שיקנ' ולא קבעו זמן על כך אם ימשך זמן הקניה לעולם כל ימי חייהם והשיב שאם חייבו עצמם כראוי זה למכור וזה לקנות ולא קבעו זמן אלא סתם מסתברא

שכל שזה בא לקנות חייב הב' למכור וכל שהמוכר בא למכור חייב הקונ' לקנות ע"כ ואם כל תנאי סתם יש לו זמן לקיימו לעולם וכל זמן שקיימו מיקרי שפיר קיום תנאו ה"ה בחיוב הקנין נמי נימא שימשך זמן הקנייה לעולם כל ימי חייהם ועוד כ' מרן ז"ל סי' מ"ב מחודש ג' ז"ל ובריש פרק הנושא כתב הר"ן בשם הרשב"א ז"ל שאם פסקה עמו לזון את בתה ה' שנים חייב לזונ' ה' שנים הראשונים וכן מפורש בירוש' וכ' הריטב"א ז"ל שמעי' מהירושלמי הזה שהמתחייב לעשות דבר שום זמן סתם ולא פי' אימתי חייב לעשות כן בזמן הבא ראשון מיד ע"כ ויש לחלק דדוקא בחיוב הוא דאמרינן דבעינן שנים הראשונים אבל בנותן מתנה ע"מ להחזיר כל זמן שיחזיר נתקיים התנאי ולא בעינן מיד. וראיתי להרב משפט צדק ח"ב ס"י כתב עמ"ש ה"ה פ"ז מה' אישות וז"ל ודע שכל התנאים שלא נקבע להם זמן סתמן לעולם ע"כ שאין כונת ה"ה לומר דהמתנה סתם צריך שיקיים התנאי לעולם אלא כונתו לומר דכל תנאי סתם יש לו זמן לקיימו לעולם וכל זמן שמקיימו הרי קיים תנאו ע"כ והרב משא מלך דף כ"ו אחר שהביא דין פטור מן המס סתם דיש לדון לשון הפטור לכל הפחות שאפשר. כתב ויש לגמגם במשפט זה ממ"ש ה"ה בפ"ז מה' אישות שכל התנאים שלא נקבע להם זמן סתמן לעולם ע"כ נראה שהוא, מפרש שכונת ה"ה ז"ל לומר דהמתנה סתם צריך שיקיים התנאי לעולם. ומלבד דאין מקום גמגום בזה דמקום יש בראש לפרש דברי ה"ה כמו שפירש הרב מ"צ ז"ל דכל תנאי סתם יש לו זמן לקיימו לעולם כמדובר אלא גם לפי פי' אין כאן גמגום דלא דמי כלל דשאני הכא שזהו מקבל מתנ' ובא להוציא מידם המחילה והפיטור לעד לעולם עליו להביא ראי' וכל שלא הביא ראי' יד בעל השטר על התחתונ' ומפרשינן הפחות שבלשונות אבל בתנאים שלא נקבע להם זמן אימתי יהי' זה הדבר כדי לקיים תנאו מאין הרגלים לומר שיתקיים התנאי היום ולא למחר כל שלא פירש דבריו ודאי כל זמן שיתקיים התנאי יתקיים הדבר וזה ברור וק"ל ועיין בתשו' מהרימ"ט ח"א סימן קל"א דקע"ה ובתשו' הרלנ"ח סי' קל"ז כתב מי שנדר אי נשבע לעשות דבר פ' ולא קבע זמן מחוייב הוא לקיים שבועתו מיד כשיוכל שמא ימות ויעבור על שבועתו כדאמרינן פ"ק דנדרים ד"ג אמר רבא כגון דקאמר לא אפטר מן העולם עד שאהא נזיר מן ההיא שעתא הו"ל נזיר ועיין מהרימ"ט ח"מ סי' קי"ט דקנ"ה סע"א:

תקח

סתם קנין כתב הריב"ש סימן של"ה דאע"ג דסתם קנין סודר הוי כמעכשיו דאי מעכשיו לא קני בתר הכי לא קני דהא הדר סודריה למריה היינו במי שמקנה סתם דכל שקנו מידו לאלתר קנה אבל במי שמתנה אם לא באתי אם לא אעשה דבר פ' וקנו מידו לא

משמע מעכשיו אלא לבתר ההוא יומא אא"כ פי' בפי' ואמר מעכשיו ע"כ וכך כ' בסימן קע"ה ועיין בתשו' הרב מהר"ש פרימו ז"ל סי' י"ד בארוכ' ע"ז:

תקט

סתם נדוי כתב בתשו' מהר"י אדרבי ז"ל סי' ס' דאע"ג דסתם נדוי ל' יום ולדידן ז' וחרם ל"י נדוי או חרם של קבלת איסר הכל לפי כונת המקבל וכל זמן שלא פי' סתמו לעולמי עולמים ע"כ ועיין בכנה"ג י"ד סי' רל"א ב"י אות ג':

תקי

סתם נכסים כתב מהריק"ו שו' ט"ז בשם ריצב"א ז"ל דבעל שסילק עצמו מנכסי אשתו סתם שאין הנכסים הכתובים בכתובה בכלל ואפי' נכסים שנפלו לה אח"כ אינן בכלל:

תקיא

סתם הלואה ל' יום כתבו התוס' פ"ק דב"ב ד"ה הקובע דמה שאמרו חזקה אין אדם פורע תוך זמנו לא אמרו אלא בקובע זמן אבל בסתם הלוא' לא חשיב תוך ל' יום תוך קא זמנו ע"כ:

תקיב

סתם כ' מהרימ"ט ח"א סל"ה בסה"ס שנשאל מהר"ם גאלנטי ז"ל בא' שהי' בדעתו ללכת למד"ה והית' אשתו תובעת ממנו גט זמן ונתרצ' אלא שהיה הפרש ביניהם בענין הזמן שלא נתרצה לתת גט זמן אלא לג' שנים ושוב בהיותו בפ' הנסיעה באו אנשים וא"ל לבלתי יחטא בעון האשה להניחה עגונה ואמר לכתוב גט לאשתו אלא ששכח לומר ענין התנאי ואמר כתבו גט לאשתי סתם מי אמרי' דעל דעת הא' נתן או לא ודעת המג"ן ז"ל הי' מסכים להחמיר ושאל את פי מהרימ"ט ז"ל אם ימצא ראי' לדבר והשיבו דברים שאמר מר נא' למשה מסיני בתוספתא דקדושין זה אומר במנה וז"א במאתים והלך זה לביתו וז"ל ואח"כ תבעו זא"ז וקדשו אם האיש תבע את האשה יעשו דברי האשה אם האשה תבעה את האיש יעשו דברי האיש ע"כ מוכח להדיא דלעולם אע"פ שנעשה המעש' סתם ע"ד ראשונה נעשה ע"כ ותוספתא זו פסקה הרמב"ם פ"ז מה' אישות הל' י"ט וע' בתשו' הריב"ש סי' ק"ב מזה:

תקיג

סתם כתוב בהגהות מיימו' פ"י מה' אישות אומר ר"י כי שמא אם אדם אומר סתם שיהי' תנאו כתנאי ב"ג וב"ר יכול להיות שמועיל בלא כפילת התנאי וכ' הר"ב כנה"ג ז"ל א"ה סל"ח בשם הר"מ מפאדוא' ז"ל בתשו' הובאה בתשו' הרמ"א סנ"א דהיינו דוקא לענין כפילת התנאי אבל לענין מעשה קודם לתנאי אינו מועיל דאיך יועיל מ"ש כתנאי ב"ג וב"ר לכתוב מ"ש בפי' בהפך:

תקיד
סתם הלוא' ל' יום ל"ש בשטר ל"ש בע"פ כמפורש בפ' כל הבשר ופ"ק דמכות ובסתם שאלה דעת ר"ת פ"ק דמכות דסתם שאלה נמי ל' יום אמנם הרא"ש ז"ל שם דחה ראיותי' ואדרבא הכריע דלא אמרי' סתם שאלה ל' יום וכ"כ הנ"י ז"ל:

תקטו
סתם איפוך דבש"ס כ' הר"ן פ"ב דגיטין סתמא דמילתא דבריי' מפכינן דמאן דמתרץ מתכוין להעמיד דבריו:

תקטז
סתם כשי"ל תביעות ע"ח ולא תבע אלא א' אי סתמא מחל על האחרו' ע' ברשד"ם ס"מ פשכ"ח:

אות ע

תקיז
עבדי בפ' השולח דמ"ב ע"א אהא דתניא האומר כל נכסי נתונים לפ' ולפ' עבדי אף עצמן לא קנו ופריך עלה מאידך דתניא הכותב כל נכסיו לב' עבדיו קנו ומשחררין זא"ז ומשני רב אשי שאני התם דקרי להו עבדי פ' דמשמע דלא שחרריניהו לדידהו וטועה הוא שסבור שיכול לתת לעבדיו שאר נכסים בלא שחרור וא"ל רפרם לרב אשי ודילמא עבדי שהיו כבר מי לא תנן עד שיאמר הרי כל נכסי נתונים לאיש פ' עבדי חוץ מא' מרבוא שבהן והא עבד קרי ליה אלא עבדי שהי' כבר ה"נ עבדי שהי' כבר ואתותב רב אשי ולמדו הפוסקים בכיוצא בזה בלשונות השטרות ע' בתשו' הראנ"ח ח"ב ספ"ד ז"ל ואם לא הי' כותב בחנות שיש לו אלא בחנות שלו לא היינו דנין כלום דפירושו הוא חנות שהי"ל כבר ע"ד שאמרו בפ' השולח מאי עבדי עבדי שהי' כבר ומהרימ"ט בח"ר סקכ"ב כ' על ל' שטר שהי' כתוב בו אותו החבר יהי' חייב להשלים כל הסך שיהיו חייבים בעת ההיא ורצו לדקדק דמדקרי להו חייבים דמשמע שלא פקע חיובם כ"ז שא' לא יפרע ודחהו הרב בב' ידים די"ל כל הסך שהיו חייבים כבר אבל עכשיו נתרוקנ' חיוב מהם וחלה על א' העוסק בעסק ההוא וכדאמר מאי עבדי עבדי שהי' כבר וע' בס' מוצל מאש סמ"ג:

תקיח
עד כ' מרן הב"י ז"ל בח"מ סע"ג מחודש ט"ו בשם תשו' הרשב"א הקובע זמן לחבירו לפרעו עד ח' פ' או עד יום פ' הוי ולא עד בכלל כמו בנדרים דאמרי' בפ' קונם יין אמר קונם יין שאני טועם עד הפסח אסור עד שיגיע וכ"כ הר"ן ז"ל שם דבל' ב"א משמע עד ולא עד בכלל וכ"כ בתשו' הרא"ש ז"ל כלל ע"ו סי' ד' הביאה מרן הב"י סע"ג מחו' י"ז ז"ל ראובן הוציא שט"ח על שמעון שזמנו ה' בניסן ושמעון הוציא שובר שנכתב בה' בניסן

וכתוב בו שמחל ראובן לשמעון כל תביעות שהיו עליו עד אותו היום. השיב דראובן גובה שטרו דבל' העולם עד ולא עד בכלל אבל אם היה כתוב בו שמחל נו כל תביעות שיש לו עליו עד עכשיו הוי ספיקא ומספיקא לא מפקינן ממונא ע"כ ונבוכו בזה כל הראשונים ז"ל דנר' דהרא"ש גופיה נסתר מחמתו ששם בסי' א' כ' על ראובן שהוציא שובר שכתוב בו שמעון מחל לראובן כל תביעות ממון שהי' לו עליו עד היום הזה ושוב הוציא שמעון שט"ח שראובן חייב לו מנה וזמן השט"ח והשובר ביום א' והשיב דיד בעל השטר על התחתונ' ע"כ והדבר קשה לשמוע דהא איהו גופיה כ' דלכ"ע קי"ל דבל' ב"א עד ולא עד בכלל. ומהתימא ממרן ז"ל דפסק בשלחנו הטהור סמ"ג כשתי התשו' והם סותרות זל"ז ומהרשד"ם ח"מ סקי"א והרב ת"א ס"פ וקצ"ג דחקו עצמן בזה ע"ש והרב ש"ך ז"ל כ' דלק"מ דהרי הרא"ש גופי' כ' בתשו' שבס"ד דאם כ' עד עכשיו הוי ספיקא א"כ בתשו' שבס"א שכתוב בשובר שמחל לו כל תביעו' שהי"ל עליו עד היום הזה דמי ממש לכתב עד עכשיו כיון שעומד באמצע היום וכותב עד היום הזה ועוד דל' עד היום הזה הוא בכל מקום עד עכשיו כמו על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה עד היום הזה. וישם אותה יוסף לחק עד היום הזה. ולברך בשמו עד היום הזה. ואזנים לשמוע עד היום הזה. ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה. יד אבשלום עד היום הזה. וישבו שם עד היום הזה וכאלה רבות עצמו מספר. אבל בתשו' שבסי' ד' שכתוב בו שמחל לו כל תביעות שיש לו עליו עד ה' בניסן הוי כאומר עד הפסח ור"ל עד התחלת ה' בניסן. והרב מחנה אפרים בהל' נדרים סי' ל"ד הביא דברי הטור שכ' באה"ע סי' קמ"ג בשם הרמ"ה ז"ל שאם התנה הבעל ע"מ שתתן לי ר' זוז מכאן עד ל' יום אפי' לא נתנם לו אלא בסוף ל' יום מגורשת דעד ל' יום שלמים קאמר ע"כ וכתב ונ"ל ללמוד מכאן דהא דאמרינן בנדרים עד ולא עד בכלל קאמר היינו דוקא באומר עד יום פ' אבל אם אמר עד יום כ"ט לחדש אסור ג"כ ביום כ"ט ע"כ. וראיתי למהרימ"ט אה"ע סי' ח' שכתב ז"ל וכשאמר אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש או ל' יום יש להסתפק ביום אחרון אי עד ועד בכלל או לאו בכלל ופלוגתא היא דר' ורבנן בפרק א"ס גבי בין הפרשות ועיין בתשו' הרא"ש כלל ע"ו בסופו דבל' העולם עד ולא עד בכלו אלא שיש שם תשו' אחרת לו נראי' כחולקת והביאן את שתיהן יחד בסי' א' ועשאן ריעים זל"ז ע"כ ולע"ד דברי הרמ"ה ז"ל שכתב הטור אין מקום לספרו של הרב ז"ל דלא אמרו דבל' בני אדם ער ולא עד בכלל אלא דוקא באומר עד יום פ' אבל כל שאמר עד ל' יום עד ועד בכלל דל' יום שלמים קאמר וכמ"ש הרב מ"א ז"ל וההיא דאמרינן בנדה דח"ן א"ר חסדא עד ועד בכלל לחומרא אמרינן לקולא

לא אמרינן כו' אינו ענין לכאן דההיא בל' חכמים קאמר אבל בל' בני אדם יש חילוק כמ"ש הרמ"ה:

תקיט

ערבות הל' המובחר לענין תנאי רצה מזה גובה תחלה הוא שיכתוב שיצא ערבן קבלן גמור וכך א"ל תן ואני אתן לך ונתחייב שממי שירצה יגבה תחלה ואפי' יהיו הנכסים ידועים ללוה ושאר שופרי דשטרי דנהגו הסופרים ויכתוב קנין שיש בו מן הצורך למי שיצא ערב לכל מה שילונו לפ'. ובמלת פרען שנהגו הסוחרים לכתוב קבלן פרען מהרשד"ם ח"מ סי' ך' מגרעות נתן ע"ש ועיין בתשו' הרדב"ז קט"ז שדחה דבריהם והעלה דטפי עדיף לכתוב פרען וע' בכנה"ג בהגה"ט אות ע"ז סי' קכ"ט ומ"מ היכא דכתבי מפורש תן ואני נותן נר' דאין לכתוב פרען כדי לצאת ידי פקפוק מהרשד"ם אף שהר' ז"ל לא אמרה אלא בסתם:

תקכ

עד עולם בריש פ' הכותב לאשתו דין ודברים כו' ר"י אומר לעולם אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן ובפ"פ עד עולם ואמרינן בגמ' אבעיא להו לר"י פירי פירות דוקא או"ד עד עולם דוקא כו' ואת"ל תרווייהו דוקא תרתי למ"ל צריכא דאי כ' לה פירי פירות ולא כתב עד עולם ה"א פ"פ הוא דלא אכיל אבל פירי דפ"פ אכיל להכי אצטריך עד עולם ואי כתב לה עד עולם ולא כתב לה פ"פ ה"א לעולם אפירות קאי להכי אצטריך ס"פ. וכתבו התוס' ד"ה ה"א עד עולם אפירות קאי פי' הקונטרים דהוי עד עולם לא בשנה א' ולא בשנה ב' וק' לר"י מ"ל דאשו' מ"ל שניה ועוד דאפי' ר"י מוד' דפירות גופייהו לא אכיל לעולם ואפי' לא כתב עד עולם אלא דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן מדלא פליג אלא ובפירי פירותיהן אלא ה"פ עד עולם הפירות שבחייה ובמותה לא יאכל פירות להכי איצטריך פירי פירות לומר דלא יאכל לעולם לא פירות ולא פ"פ ע"כ ש"מ דלפי' רש"י ל' עד עולם לא אתי לרבות אלא שנה א' וב' ודוקא בחייה יש במשמע בל' ע"ע אבל לאחר מיתה לא ולדעת התוס' ל' עד עולם מרבה בין בחייה בין במותה ובתשו' תורת אמת סי' מ"ח ע"ב כתב על הא דאמרו בגמ' דעד עולם לרבות פירי דפירי פירות דהיינו דוקא כשכותב עד עולם אבל כשנכתב מעתה ועד עולם הל' הזה אינו מורה רק על הזמן לבד ואה"נ דבמתני' אם היה כתוב מעתה ועד עולם לא היינו מרבים פירי דפירי פירות ממה שכתוב מעתה ועד עולם רק אורך הזמן ושם כ' דל' תמיד לכ"ע מורה על הזמן המתמיד יע"ש בסוף התשובה הנז' וע' עוד בזה בתשו' מהראנ"ח ח"ב סס"י ס"ג ובתשו' ב"י סי"ו:

תקכא

עכוב כ' מהרימ"ט ח"א סי' קל"א דעכוב מקרי אף במעכב בשב וא"ת שכל שהי' בידו לתקן ולא תיקן קורא אני עליו שבא עיכוב ממנו כדאמרי' בפ' המדיר אמתני' דמדיר את אשתו שלא תטעום באחד מכל המינין ומפ' בגמ' כגון שנדרה היא וקיים לה איהו וקי"ל כמ"ד הוא נתן אצבע בין שיניה פי' הוא שקיים נתן אצבע, בין שיניה והשיכה לפיכך יתן כתובה ולאו דוקא קיים אלא אפי' שתק לה ביום שומעו מדמייתי התם נמי האשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה ולא הפר לה אלמא כל שגרם היזק שיבא בשב וא"ת מקרי עיכוב והוא הנותן אצבע בין שיני חבירו שישכנו ע"ש ונפקא מינה לענין שבועה למי שנשבע שלא יעכב ע"ש:

תקכב

עליה כתב מרן הב"י ז"ל בי"ד ס"ס רכ"ח תשו' להרשב"א על א' שנשבע למשודכתו שלא ישא אשה אחרת עליה בחייה וקודם זמן הנשואין מת אחיו ונפל' אשת אחיו לפניו ליבמה אם הוא מוכרח מכח השבוע' שלא ליבם וחלה השבועה אפי' על היבמה באיסור כולל. והשיב מסתברא שאין כאן איסור שבועה מן הדין שאין במשמע עליה אלא לאחר נישואין אבל קודם שישאנה לא ועיין בזה בתשו' מהרימ"ט ח"א סי' סי"ח ומהריק"ש אה"ע סי' א' דנ"ה ע"ב ודנ"ו ע"א:

תקכג

על תנאי כתב מרן הב"י ח"מ סי' ר"ז סעי' י"ד דהאומר על תנאי לא הוי כאומר על מנת לענין אסמכתא ע"כ וכ"כ הרדב"ז סי' י"א אבל קושטא דמלתא דע"ת לא הוי כע"מ ע"כ ועיין בתשו' מהריב"ל ח"ג סי' ס"ג דס"ד ע"ג דכתב דע"ת וע"מ כי אהדדי נינהו ובל' ע"מ דאמרי' כאומר מעכשיו דמי כתב שם מרן ז"ל במחו' ט"ז בשם תשו' הרשב"א דהיינו דוקא כל שרוצה בקיום התנאי אבל אם אמר לשון ע"מ על מניעת מעשה כגון שהיה מתנה שלא תנשא ואמר ע"מ אם אנשא אינו ל' מעכשיו ועיין בטור אה"ע סי' קמ"ג:

תקכד

עלי כתב המבי"ט ח"א סי' קי"ח ערב שאמר למלוה עלי שלא יפסידו מעותיך דאין זה לשון ערבות ופטומי מילי בעלמא הוא ועיין במ"ש מרן ב"י בסי' רכ"ט בשם תשו' הרשב"א דכל שעושה מעשה ע"פ אחר אע"פ שאין כאן לשון ערבות אלא שאמר חבירו עצה השיאך חייב חבירו מדין ערב ע"ש:

תקכה

על מנת כתב הרשב"א ח"ב סי' ק"מ דיש מ"מ שאינו תנאי גמור שגוף המעש' תלוי בקיומו או בביטולו והוא כאלו אמר ובלבד שיהא כך וכך כדאמרינן בנדרים המעות

האלו נתונים לך ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהם כו' דהתם לא נתכוין אלא לסלק לחתנו מן הנכסים מחמת שהוא מודר הנאה ממנו ואפ"ה פריש רב בגמ' ל"ש אלא דא"ל ע"מ שאין לבעליך רשות בהן אלמא ע"מ דקאמר רב היינו כענין ובלבד דקתני מתני' וכיוצא בע"מ שאין לך עלי אונא' וע"מ שלא תשמטנו ז' שכולן ל' בלבד הם ואינו תנאי גמור ע"ש. ולשון מעכשיו מהני טפי מל' ע"מ דמעכשיו מהני בין אליבא דר"י בין אליבא דרב כנה"ג ח"מ קצ"ב ב"י א' וע"ש בסי' קצ"ה ב"י אות ט"ו:

תקכו

על מנת בפרק המוכר את הבית דס"ג בן לוי שמכר שדהו ע"מ שמעשר א' שלו מעשר א' שלו ופריך התם והא אין אדם מקנה דבר שלב"ל כו' והקשו הרא"ש והנ"י ז"ל דמאי פריך דהא תנאה הוא ואדם יכול להתנות אפי' ע"ד שלב"ל כדאיתא בכמה דוכתי ותי' דהאי תנא ס"ל כמ"ד בפ' הזרוע דע"מ שיורא הוא ולא תנאה דאי ס"ל דתנאה הוי הו"ל למתני אה נתן לו מעשר א' קנה וא"ל לא קנה וכיון דקאמר מעשר א' שלו ש"מ דשיורא הוא וטעמא דהאי תנא דס"ל דשיורא הוא ולא חשיב ליה תנאה משום לישנא דקאמר ע"מ שמעשר א' א' שלי ולא אמר ע"מ שתתן לי מעשר א' משמע דלא הוי תנאה והרמב"ן ז"ל הסכים לזה מכח הל' וכתב דאפי' מ"ד בעלמא דע"מ תנאה הוי מודה דכל דאמר כהאי לישנא ע"מ שמעשר א' שלי דשיורא הוא מדלא אמר ע"מ שתתן לי ע"כ:

תקכז

עם כתב הר"ן ז"ל בפ"ק דקדושין עלה דמתני' נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שי"ל אחריו' וז"ל ומדברי רש"י ז"ל נראה דוקא ל' אגב מהני אבל עם כלו' דאמר קנה הקרקע וקנה המטלטלין עמו לא מהני מדאמרינן התם ת"ש דקתני כל הני ולא קתני אגב ואע"ג דמהני בהו עם אלמא עם לא הוי כאגב והרא"ה ז"ל כ' דל' עם הוי כאגב וע"ש ביאור הסוגיא:

תקכח

עם בל' זה עם זה הוי פלוגתא דרבוותא לר"ת העיקר הוא אותו שנאמר עליו עם כדרך ששנינו יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב דהם עיקר ורבינו אלחנן חלק עמו וסבר דאדרבא עם טפל כמו שכתוב באורך בהגהות מיי' פ"ג מהלכות ת"ת ע"ש ועיין מהרשד"ם ח"מ סס"י קנ"ד:

תקכט

עראה כתב בלקט הקמח המובא בספר הלכות קטנות בה' נזירות סי' נ"ט על מי שקבל נזירות ואמר שאם יבא על אשתו בימי החול יהא נזיר ויקר מקרה דאלבשיה יצריה מתוך שכרות וקרב אל ביתו והערה בה ותיכף ומיד נזכר ופי' מסתפק אם בהערא' זו

חל עליו הנזירו' וכתב בשם הר"ם ן' חביב ז"ל דהגם שבכל העריות בהער' לחוד מחייב חוץ משפחה חרופה כמ"ש בגמ' מ"מ הכא דקאמר שלא יבא על אשתו סתם ל' בני אדם וסתם דעת בני אדם ביאה סתמית היינו גמר ביאה ולא הראה לחודא ע"ש ראיותיו:

תקל

עוזב כתב מהר"א ששון סי' פ"ג דצוואת ש"מ שכתוב בה אני עוזב לפ' כו"כ הוא כל' אני מניח שנחלקו הפוסקים דאיכא דאמרי דמהני שהוא מל' עזבון נכסי וכ' דממתנת מעכשיו ולאח"מ שהוא כמתנת בריא שהרי הגוף הוא מהיום והפירות לאח"מ לא מהני לא ל' עוזב ולא ל' מניח שהרי כל עיקר הטעם דמהני הני לישני הוא משום דעיקר צואת ש"מ הוא בל' הזה כמו ועזבו לאחרים חילם א"כ באומר מעכשיו אף שיאמר לאחר מיתה לא מהני לא לשון עוזב ולא ל' מניח:

אות פ

תקלא

פיוס כתבו התוס' בפ' כל הגט ד"ל ע"א עלה דאמר התם ההוא דאמר להו אי לא פייסנא לה עד ל' יומין ליהוי גיטא אזל לפייסא ולא אפייסא א"ר יוסף מי יהב לה תרקבא דדינרי ולא איפייסא ואע"ג דל"ל אין טענת אונס בגיטין והוי גט הקשו ז"ל וכי יהב לה נמי תרקבא דדינרי אמאי לא הוי גיטא הא לא איפייסא. ואור"י דאי לא פייסנא לה משמע אם לא אטרח לפייסא בדבר גדול ואי יהב לה הרי טרח לפייסא וקיים תנאו אע"פ שלא נתפייסה ע"כ וממילא משמע מדבריהם ז"ל לאומר אם לא מתפייסא אפי' יהיב לה תרקבא דדינרי לא מקיים תנאיה דהא לא אתפייסא:

תקלב

פיטור כ' מהרימ"ט ח"א סי' ק"כ על שטר שכתוב בו על חוב שהיו השותפין חייבין לפרוע והתנו ביניהם שאם יקומו השותפים מהמוקטע"ה אם ישאר שום א' מהם אותו החבר אשר ישאר יהי' חייב להשלים החוב כו' כתב הרב ז"ל דאע"פ דלא נתפרש בשטר שהאחרים פטורים מכלל שאמרו שהוא יהי' חייב אתה שומע פיטור כאותה ששנינו בפ' הפרה בור של ב' שותפים עבר עליו הראשון ולא כסהו הב' ולא כסהו הב' חייב ומפ' בגמרא וראשון מאימת נפטר ח"א משהניחו משתמש וח"א משמסר לו דליו ולא הוצרכה משנתינו לפ' פטורו של ראשון אלא מכלל שנאמר הב' חייב למדנו שהראשון פטור דה"ק הב' הוא החייב ושם האריך דהל' מסופק דמשמע הכי ומשמע הכי והמוציא מחבירו ע"ה. והוכיח שם עוד מל' הכתו' יהי' חייב דמשמע שיהי' החיוב אז מה שלא היה קודם לכן דבתחל' היה החיוב על שלשתם ואז יהי' הוא החייב ועוד ל' הכתו' אותו החבר אשר ישאר יהי' חייב להשלים כו' שאין צריך לומר אותו החבר אלא למעט אותו ולא

לאחרים ומנא תימרא דהיכא דבדידי' מיירי וכתיב אותו למעוטי אחריני אתא דדרשי' בפ"ק דשבועות ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה אות' נושא עון ואין אחר נושא עון וכן בפ"ק דיומא דרשינן והוציא אותה שלא יוציא אחרת עמה וכן בכמה דוכתין ומנא תימרא דאיכא הפרש בין חייב ליהי' חייב מדתניא בפרק השולח גט זה לא יועיל לא יתיר כו' יהא חרס יהא כחרס דבריו קיימין חרס הוא כחרס הוא ל"א כלום ועוד דרשינן בפ"ק דזבחים מקוה מים יהי' טהור הוייתו ע"י טהרה משום דק"ל דלא הו"ל למכתב יהי' אלא מקוה מים טהור דיהי' משמע להבא להכי דרשו שתהא הוייתו ע"י טהרה ועוד אמרו בהגדה יהיו שבע שני רעב ל' תפלה הוא שלא יהיו אלא שבע עש"ב:

תקלג

פרעון כתב בס' לקט הקמח בשם תשו' הרב ט"ז ז"ל בראובן שיתחיי' ונתקשר בשבוע' לשמעון ב"ח לפרוע לו הי' זהובים שחייב לו ביום פ' וא"ל אם לא אפרעם לך אתן קנס לצדקה י"ז והנה ביום המועד לתשלומין לא קיים את כל דבריו ופרע, לו רק הז' מהן וכשתבעו ממנו הקנס השיב שלא נתחייב אלא באם לא יפרע כלל אבל מאחר שפרע מקצתו נפטר הורה הרב פנים לכאורה לחייבו בכל הקנס דהא התקשרותו היה קאי ע"כ החוב כההיא דנשבע לפרוע לזמן והגיע הזמן בשבת דחייב ליתן משכון שזה כל החוב וסוף דבר הוכיח והעלה דלא דמי האי דינא להההיא דשבת דבא דרך חיוב שאמר אפרע לך חוב זה אבל הכא שהלשון היה ל' שלילה אם לא אפרע לך הי"ז אתן קנס י"ז מצי לפרש דבריו ולומר דמאחר שהקנס היה כך כנגד חובו דהיינו שי"ז זהובים היה חייב לו וי"ז נתחייב לקנס שכונתו היתה שכפי מה שיחסר מהפרעון יהיה חיוב הקנס שיחול עליו לכן אינו חייב לשלם אלא חצי הקנס או כפי הערך שהפחית מלשלם אבל אם אמר שבועה שאפרע לך מנה ביום פ' ואם אעבור אתן קנס מנה ולא נתן רק המקצת אז חייב בכל הקנס דהא השבועה היתה על הפרעון כל החוב ע"כ. וכ' בתשו' הרדב"ז סי' ס' בשם הרא"ה ז"ל מי שנשבע לפרוע לחברו סך ידוע ואינו יכול לפרוע כולו ויכול לפרוע מקצתו חייב הוא לפרוע אותו מקצת דעל כולה ועל מקצתה משתבע כיון דאיכא הנאה במקצתה והרדב"ז הביא ראיה מההיא דפ' שבועת שתים דאמר שבועה שלא אוכל ככר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב ומשמע דחייב על כל כזית וכזית ממנ' אף ה"נ חלה השבוע' ע"כ פרוט' ופרוט' מהסך וע' בתשו' הרב בצלאל סל"ה בזה:

תקלד

פטירה כתב מהרשד"ם ח"ה סי' מ"א דנותן מתנה שכת' בשטר שאם יפטר אז יהי' מתנה הוי מתנ' ש"מ והאשה גובה כתובת' ממנה ע"ש:

אות צ

תקלה

צואה שכתו' בה ומעתה ומעכשיו יהיו נתוני' להם במתנ' גמור' ובסוטה כתוב כל הנז"ל ציותה מחמת מיתה. כתב מהריב"ל ח"א סי' ס"א שהיא קיימת כיון דבתחלה ובסוף כתו' בה צוה מחמת מיתה ומה גם כשאתה יכול לקיים את דברי הצוואה שלא יהי' סותרו' זא"ז שמה שאמר מעתה ומעכשיו יהיו נתוני' להם במתנה לא היתה כונתה לחזור ממתנת מצוה מחמת מיתה ולתת מתנת שריא אלא כונתה היתה לענין שלא תוכל לחזור לעשות צואה אחרת וכמ"ש מוהר"ם ז"ל שכשדברי השטר הם סותרות זל"ז יש לנו ליישבם ואפי' במשמעות רחוק ולא נאמר דנלך אחר התחתון ע"כ ורבינו בכנה"ג סי' רנ"א כתב דמהרשד"ם סי' רס"א ושי"ו ושל"ח חלוק עליו וכתב דצואה זו בטלה מטעם דכתוב בה מעתה ומעכשיו דהוי מתנת בריא דצריכה קנין ולא קנו מידו ע"ש. והראד"ב סי' ר"א הסכים לדברי מהרשד"ם וכתב וכ"ש אם כתוב לכתחלה מצוה מח"מ ולבסו' כתו' מעכשיו והרב משפט צדק ח"א סי' י"ו כתב דאפי' לדעת מהרשד"ם ז"ל דהויא בטל' אם בתחלה כתו' שציוה מח"מ ובאמצע כתוב מעכשיו ולבסוף כתוב שציוה מח"מ הצואה קיימת. ומהרש"ח ז"ל סי' ל"ד כתב דאפי' לדעת מהריב"ל אם כתוב בצואה ומעכשיו תוכל היא לעשות כחפצה ורצונה ואינ' לא ימח' ביד' מן יומא דנא ולעולם הויא מתנת בריא ואם לא קנו בקנין לא קנה המקבל. ומהראנ"ח בח"ב סוף סימן צ"א כתב דהיכא שכל ל' הצוא' מוכ' דנותן לאח"מ ואיכ' לפרושי דמהיו' קאי לאכיל' הפירו' הצואה קיימת ע"ש ועיין בזה בס' בני משה סי' ד':

תקלו

צואה שאין מפורש בה כד קציר ורמי אערס' וגם אין מפורש בה כד מהלך על רגלוהי בשוקא דהוי ספקא אם היא מתנת ש"מ או מתנת בריא דקי"ל דעל המקבל להביא ראיה. כתב הרב בני חיי סרנ"א בשם תשו' כ"י הר"ב כנה"ג ז"ל דאף למה שכתבו מהרשד"ם בי"ד סימן קע"ב שאם כתוב בה בעין יפה וגוף בריא ודאי מתנת בריא הוא ומהר"ם מפדואה סי' נ"ב שאם כתוב בצואה בהדיא כעובדי בריא לכ"ע מתנת בריא היא דלא כתבו כן שדין מתנת בריא יש לה אלא כשהם חלוקי' אם היה בריא או ש"מ וא"א להתברר ע"י עדים אז אמרינן דאם כתו' לשונו' אלו ודאי שמתנת בריא היתה אבל אם ידעינן בבירור שהיה ש"מ אפי' שיכתוב בה לשונות המורים שהיה בריא מילי דכדי נינהו כיון שאנו רואים שמתנת ש"מ היתה לולי אם גילה דעתו שאפי' נתון בהיותו ש"מ רוצה שיהיה לו דין מתנת בריא ואפי' תימא שדעת הרבני' הנז' הוא אפי' שידעי' שהיה ש"מ היינו דוקא בנדון דידהו אבל מי שאמר שהוא נותן במתנה גמורה אינו סותר למ"ש

שהיא ש"מ דאפשר לפרש במתנה גמורה שר"ל שנותן לו באמת ואינו נותן דרך שחוק והתול ע"כ וכן ראינו בהרבה שטרי צואת ש"מ כותבין מתנה גמו' ועיין במשאת משה ח"מ סי' א':

תקלז

צואה שכתוב בה בחיים ובמות דמסקנ' דגמ' בפי' דהוי מתנ' מצוה מח"מ ואינה צריכה קנין דעת מהריב"ל בח"א סימן ס"א דלא שאני לן בין אומר בחיים ובמות לאומר במות ובחיים ובכולהו דייני' להו כמתנ' ש"מ והרב תורת אמת סימן מ"ב לא ברירא ליה הך מילתא דאיכא למימר בשלמא באומר בחיים ובמו' איכא למימר דהאי דקאמר בחיים סימנא בעלמא דחיי וכמ"ש רשב"ם ומחיים לאו דוקא אלא סימן טוב לפי שהזכי' מיתתו שלא רצה לפתו' פיו לשטן כלומ' המקו' יצילני מחולי זה ולא אמו' כו' משמע דדוקא אם אמר בתחלה תי' בחיים אמרי' לסימנא נקטיה אבל אם אמר תחלה תיבת במות ואחר כך ובחיים נימא דהוי כאמו' לאח"מ ומעכשיו דהוי כמתנת בריא ודאי דלא שאני בין אומר מעכשיו ולא"מ לאומר לאח"מ ומעכשיו ושוב צדד שם הרב ז"ל דיש פנים לומר בהפך עש"ב ושם נסתפק הרב אם האומר בחיים ולאח"מ אם הוי כאומר בחיים ובמות דהוי מתנה מחמת מיתה או דילמא כיון שאמר תיבת ולאח"מ דדמי לאומר מהיום ולאח"מ דהויא לכ"ע מתנת בריא ובסוף דבריו עלה בהסכמה דלא שאני לן בין אומר מחיים ולאח"מ לאומר בחיים ובמות עש"ב. ועיין בכנה"ג סימן רנ"א אות ג' ובסמ"ע סי' רנ"א נראה דחולק על מהרא"ש ז"ל בזה וע' בבני אהרן סק"ט ובס' כ"ש סי' ס"ח בענין הך פלוגתא באורך ומהרשד"ם בחא"ה ס"ח כ' דש"מ שנתן מתנה ופי' בין יחיה בין ימות תהיה מתנה מתנת בריא ע"ש:

תקלח

צואת ש"מ במתנה שכתו' בה מהיום או מעכשיו דחשיבא מתנת בריא וצריכה קנין. כתב מהרש"ך ח"ב סי' צ' דיש מי שר"ל שאם כתו' לבסו' בכל חזוקי סופר כו' דלא כאסמכתא כו' שהיא קיימת אע"פ שלא קנו מידו והרב חלק עליו וכ' דהמתנה בטלה כל שלא קנו מידו וכ' עוד שם על צואת מסוכן שקפץ עליו חוליו וציוה שיטול פ' מנה בסתם ולא פי' שהיה מצוה מח"מ ועוד ציוה שתטול פ' מנה אחר ואח"כ ב' מתנות אלו כתו' בצואה מעכשיו דיש מי שהורה דמתנה א' קיימת אע"פ שאין כתוב בה שציוה מח"מ כיון שקפץ עליו החולי וכיון שהמתנה הא' קיימת גם הב' קיימת אע"פ שכתוב בה מעכשיו דדמי להאי דתנן בפ' י"נ כ' בין בתחלה בין בסוף משום מתנה דבריו קיימים אבל הרב ז"ל האריך לסתור הוראה זו ועלה בהסכמה דכיון דכ' בסוף המתנות מעכשיו חוזר לכולן והם בטלוה כל שלא היה שם קנין. וע' במהרשד"ם ח"מ סי' ד"ש שכ' בשם הרשב"א

דכל הנותן מתנה ואמר שהוא יפחדו חרד מן המיתה שמא ימות בפתע פתאום אין זה כמצוה מח"מ אא"כ מת לסמוך לדבריו ביומו או בכדי שיחוש בגופו דומיא דגיטין כו' וכ"כ מוהריק"ו בשו' צ"ד:

תקלט

צואת ש"מ סתם. כ' מהרימ"ט ח"א סי' ס"ז דכל סתם מתנה אנו תופסים אותה במתנ' מחיים אע"פ שהוא ש"מ דהא פסקינן הלכתא בפ' מי שמת מתנת ש"מ במקצת בעיא קנין אבל בלא קנין אפי' אם מת לא קנה משום דדייניגן ליה במתנת בריא מחיים ומחיים צריכה קנין ולא אמרי' חוליו מוכיח עליו שהיה ש"מ ולא נתן אלא לאח"מ ולא תבעי קנין וזה בדברים שאינן של הקדש וכ"ש בדברים שהן של הקדש דאפי' היה הדבר סתם ואין הוכחה מהל' אמרי' צואה זו מחיים נתן שהרי גבי ש"מ שכ' כל נכסיו דתנן בפ' מי שמת לא שייר קרקע כ"ש אין מתנתו קיימת דאיכא אומדנא גדולה דלא שביק איניש נפשיה שימות ברעב ויתן ממונו לאחרים ולכך הרי הוא נמי שפי' לאח"מ ואעפ"כ מב"ל בגמ' הקדיש כל נכסיו מחיים מהו מי אמרי' דגמר והקדיש בלב שלם בין יחיה בין ימות או לא וסלקא בתיק"ו והלא דברים ק"ו אם כשיש אומדנא גדולה כזאת כשנתן כל נכסיו דחזקה א"א מקדיש כל נכסיו ואעפ"כ יש ס"ל שמא אדם זה כונתו לש"ש ורצה להקדיש כל נכסיו בין יחיה בין ימות כ"ש היכא דליכא אומדנא כגון במתנת ש"מ במקצת דעל הסתם נחזיק המתנה כמתנה מחיים אע"פ שלא פי' ואע"ג דהתם נא אפשיטא בעייא אי מהנייא הך סברא לבטל האומדנא דלא שביק איניש נפשיה היכא דליכא אומדנא והסברא מוכחת כאן לפי שהיא במקצ' נכסי' אין בדבר ספק כלל אפי' היו שאר הצואות לאח"מ ע"ש וע' במהראנ"ח ח"ב סל"ד דצואה דכתיב בה אני מניח להקדש ל' מניח לאח"מ קאמר:

תקמ

צואה שציו' בהיותו בריא וחזר וציו' פ"א בשע' מיתה כל פרט ופרט נק' מצוה מח"מ ת"י נ"ה אבל ציוה בהיותו בריא ובשעת מיתה אמר אני מקיים כל מה שאמרתי לא מקרי מצוה מח"מ כ"כ שם מורה א' והוא ז"ל כ' דמקרי שפיר מצוה מחמת מיתה:

תקמא

צואת ש"מ בכולה או מצוה מה"מ דלא בעו קנין ואדרבא הקנין מגרעות נתן ואינה כלום אלא דוקא במיפה את כחו והם ד' אופנים. הא' שיכתוב וקנינא מיני' מוסיף על מתנת' דא. ב' מ"ש מהרא"י בפסקי' וכתבי' סי' ל' דאם הנותן לא ביקש הקנין רק המקבל הוי כיפוי כח. ג' אם כ' לו שטר צואה זו יהי' בכל ענין המועיל הוי כאלו כ' שהקנין ליפות כחו כמ"ש מור"ם בשם הר"ם מפדואה סנ"ו וכ' הרב כנה"ג דה"ה אם כ' וכתבו וחתמו

בכל ל' של זכות דהוי כאלו אמר באופן המועיל ומהר"י אדרבי סשמ"ח כ' שאם כתוב שיסודר צואה זו בכל תוקף ויפוי כח המקבלים אין לך יפוי כת גדול מזה. וכתב הכנה"ג דה"ה דאם כתוב בה וכל חומר וכח שטר מתנת ש"מ קבלית עלי ועל באי כחי בכל כח וחומר שטרי מתנות ש"מ דנהיגי בישראל דאפשר דהוי כאומר שיסודר צואה זו בכל תוקף כו' ובהגה"ט אות פ"ט תמה הרב כנה"ג על מהר"י אדרבי ז"ל שבתשו' אחרות לא חשיב להו הרב הנך לישני ליפוי כח וחילק דשאני ליה להרב כשבתחלת הכתיבה ציוה שיהיה בכל ל' זכות ויפוי כח לכשאחר צואת הכתי' אמר וליותר זכות כו' דכשבתחלת צואת הכתי' אמר כתבו וחתמו בכל ל' וזכות כח אין בזה שום יפוי כח שדרך המכוין לכתוב לצוות בכל ל' של זכות אבל כשאחר שציוה לכתוב חזר ואמר וליותר יפוי כח כו' הנה הורה בפי' שכונתו ליפות כחו. א"נ דיש חילוק בין כשאמר כתבו בכל ל' של זכות כו' לכשאמר וליותר יפוי כח דלישנא דיותר מוכח דליפוי נתכוין וכן כשכתב ורצה שיסדר צואה זו בכל תוקף ויפוי המקבלים חשיב כאלו אמר ליותר יפוי כת ושם יישב כל מה שיקשה על הרב עש"ב. ד' ואם כתוב בשטר ולהיות ביד שמעון לראיה וזכות שציוה המצוה כו' ולא חשיב יפוי כח שדברים אלו הם דברי העדים לא דברי המצוה מהר"י אדרבי סי' שס"ח ויראה ברור מדבריו דאם הם דברי המצוה חשיב יפוי כח אבל הרשד"ם סי' שי"ז בנדון זה שהם דברי העדים כתב דהוי יפוי כח וכן נראה ממהרימ"ט ח"מ סי' ן' שכתב והכל יהא נדרש ליפוי כח בעל השטר דהוי יפוי כח ויש לדחות דהתם שאני שכתוב בפי' והכל יהא נדרש ליפוי כת א"נ דאפשר דל' כל זה יהא נדרש הן הן דברי המצוה כנה"ג אות ץ':

תקמב

צואת ש"מ כפי מה שהובא בדברי הפוסקים מצאתי ראיתי דברים דאיתנהו בש"מ דליתניהו בבריא י"ז הנה. א) דצואת ש"מ אין בה דין אסמכתא כמ"ש המרדכי פ' שור שנגח הביאו הב"י סי' ר"ז מחודש מ"א. ב) דצואת ש"מ אין בה דין המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב ואפי' להרמב"ם קנה כמ"ש הרב לחם רב סי' קצ"ט. ג) דבצואת ש"מ לא בעינן משפטי התנאים כמ"ש מהר"ם אלשיך ז"ל סימן ה' ומהרימ"ט ח"מ סי' מ"ח אבל הרמ"ע מפאנו סי' ן' והרב משפט צדק ח"א סי"ט חולקים וס"ל דאע"ג דדברי ש"מ ככתובים וכמ"ד מ"מ משפטי התנאים בעי' ועיין בזה בכנה"ג אה"ע סימן ל"ח בטור אות ו'. ד) דצואת ש"מ בכולה או מצוה מח"מ מקני מטבע באמירה בעלמא דדבריו ככתובים וכמ"ד מה שאין כן במתנה במקצת דהויא כמתנת בריא דאין מטבע נקנה בחליפין עד שיקנה לו אגב קרקע או דרך הודאה. ה) דצואת ש"מ במתנת שט"ח שיש לו על אחרים

לפ' לא בעי כתיבה ומסירה דדבריו ככתובים וכמ"ד אעפ"י שלא משך השטר משא"כ מתנת ש"מ במקצת דהויא כמתנת בריא דל"ק חברו אלא בכתיבה ומסירה ומצאתי להרב כנה"ג סימן נ"ר ב"י טור אות מ"א דזהו דעת הפוסקים אבל רשב"ם ז"ל והטור ס"ל דש"מ במתנה במקצת דדינו כבריא היינו דוקא לענין דבעיא קנין אבל לענין מטבע נקנה וכתי' ומסירה דינה כמתנת ש"מ בכולה. ו) דבצואת ש"מ בכולה אם אמר הלואתי או פקדוני שביד פ' תנו לפ' אין צריך מעמד שלשתן משא"כ מתנת ש"מ במקצת דהויא כמתנת בריא דבעיא מעמד ג' ולדעת רשב"ם אף בזו השוה מתנה במקצת למתנה ככולה כנז"ל. ז) דמתנת ש"מ בכולה או מצוה מח"מ לא בעיא קני' ואדרבא אם היה בה קנין אינה מתנה משא"כ במתנה במקצת דהויא כמתנת בריא דבעיא קנין ואם לא קנו מיניה אין מתנתו קיימת וכן לענין שטר כמפורש כל זה בקנין נ"ר. ח) לענין הולך כזכי דמי כדאמרינן בשילהי פ"ק דגיטין הולך מנה לפ' והלך ובקשו ולא מצאו תני חדא יחזרו למשלח ותניא אידך ליורשי מי שנשתלחו לו ומשני דכ"ע בעלמא הולך לאו כזכי דמי ול"ק הא בבריא הא בש"מ וכתב הרב כנה"ג ס"ס קכ"ה ז"ל כתבתי בתשו' דאם היה המקבל קטן אפי' בש"מ הולך לאו כזכי דמי עד שיאמר בפי' זכה לפ' ע"כ. ט) לענין קנוניא אמרו בשבועות דמ"ה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ומפרש התם ה"מ ש"מ דאין אדם חוטא ולא לו אבל גבי בריא חיישינן אפי' בהקדש והכי נמי אמרינן בב"ב דבבריא מצי מימר משטה הייתי בך אבל בש"מ לא דאין אדם משטה בשעת מיתה ע"ש דקע"ה. י) לענין מ"ש בפ' מי שאחזו האומר מהיום אם מתי יהא גט כ' מרן הב"י באה"ע סי' קמ"ה בשם הר"ן ז"ל דמשמע דהאי אם מתי שאתרפא מחולי זה קאמר ולאו תנאה דלעולם הוא ומיהו ה"מ בש"מ שאומר כן לפי שדעתו בכך אבל בריא שהתנה ואמר אם מתי תנאה דלעולם הוא ואע"פ שסוף התנאי להתקיים שסוף אדם למות מצינו תנאים כיוצא בהם כדאמרינן לשם ע"מ שתצא חמה מנרתקה ע"כ. יא) לענין מ"ש הטור סס"י מ' כתב לו בשטר הריני חייב לך מנה אע"פ שאין שם עדים או שא"ל בפני עדים הריני חייב לך מנה בשטר אע"פ שלא אמר אתם עדי כיון שאמר בשטר חייב כתב המבי"ט ח"א סי' שכ"ב דבש"מ אם לא אמר בשטר הריני חייב לך מנה חייב. יב) לענין מתנה דקי"ל דבמתנה נמי איכא תקנת השוק מטעם דאי לאו דעבד נייחא נפשיה לא הוה יהיב לה כמפורש בטח"מ סימן ס' כתב הרימ"ט בתשו' י"ד סימן נ"ד דבמתנת ש"מ לא עשו בה תקנת השוק ע"ש ובהרב כנה"ג שם ב"י אות ך'. יג) לענין מתנה דבעי למכתב בשטר אמר לנא כתבוה בשוקא כו' במתנת מצוה מח"מ אפי' אם לא כתבו בשטר כתבוה בשוקא כו' המתנה קיימת כמפורש בטח"מ סי' רמ"ב ושם כתב הרב כנה"ג בב"י אות כ"ד דה"ה

במתנה שנותן מעכשיו ע"ש. יד) לענין מ"ש הטור סי' מ' דהאומר לחבירו חייב אני לך מנה בשטר חייב אע"פ שלא אמר אתם עדי הואיל ואמר בשטר הוי כמ"ש הוו עלי עדים וחייב לשלם אע"פ ששניהם מודים והעדים יודעים שלא היה לו אצלו כלום שהרי חייב עצמו כ' הרב המבי"ט ח"א סי' שכ"ב דהיינו בבריא אבל בש"מ אפי' אם לא אמר בשטר אלא הריני חייב לך מנה חייב דדברי ש"מ ככתובים וכמ"ד ע"כ. טו) מ"ש מרן הב"י ח"מ סס"י קצ"ה בשם רי"ו בנט"ו אין קונין בשבת זולתי בש"מ ואם קנו אף לבריא אע"פ שעשו עבירה קנייתו קנין פ"ח דב"ב ופ"ק דגיטין וביצ' פ' משילין. טז) לענין המזכה לעובר שהוא בנו דקנה מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו כתב הרב ב"ח סי' רנ"ג שדעת הרמב"ם בפ' ח' מה' זכיה דהיינו דוקא בש"מ אבל בבריא אפי' בבנו לא קנה ועיין בזה באורך להרב כנה"ג ח"מ סי' ר"י הגהת ב"י אות ב'. יז) לענין מאי דאמרינן בפרק מי שמת אמר נכסי לפלוני שטרות בכלל נכסי אינון וכתב הטור ס"ס ס"ו דנפקא מינה לש"מ שאמר נכסי לפ' והוו בכלל שטרו' דהואיל ודברי ש"מ ככתובים וכמ"ד קנה גם השטרות כאלו כתב לו ומסרם לידו משא"כ בבריא דבעי כתיבה ומסירה ועיין במרן שם דלהריטב"א ס"ל דאפי' בבריא מהני דכיון דאמר נכסי לפ' השעבוד בכלל נכסיו הוא ואצ"ל אינהו וכל שעבודייהו עש"ב ועיין במהרא"ש סי' מ"ב דבמתנת ש"מ אפשר דאין צ"ל לו לך חזק וקני:

תקמג

צואה שכתוב בה צוה פ' שיתנו לב' בנותיו אלף אריות ועוד יקחו ש' אריות לכתוב' אשתו עוד אמר שכל שאר הנכסים וחובות ותכשיטים שיש לו ימסרו ביד ראובן ושמעון שיהיו הם אפטרו' על הכל. כתב מהרימ"ט ח"א סי' ע"ה דנאמנים העדים לפרש שהש"מ צוה שיהיו אפטרו' על הכל בין על נכסי הבן בין על נכסי הבנות ושם כתב עוד דעל צואה שכתוב בה שיתנו לבן אחיו סך מאה אריות וכשיגיע לישא אשה יתנו לו חפצים שוה ק' אריות מלבד הנז' נאמנים עדי הצואה לומר שאמר הש"מ שמעכשיו יבררו הק' אריות ויהיו למשמרת עד הגיע תור זמן הנשואין ע"ש ראיותיו:

תקמד

צואה שחותמים עליה עדים ולא כתו' בצואה שאמר המצוה סך כו"כ מנכסי כת' הרב לחם רב סי' קפ"ז דנאמנים העדים לפרש אח"כ שאמר מנכסי:

תקמה

צואה שכתוב בה שיתנו לבת אחותו סך מעות ועדים מעידי' שאמר בת אחיו וטעה הסופר וכתב בן אחותו וסדר הצואה מוכח כדברי העדים נאמנים הר"ם גאלאנטי סי' ו':

תקמו

צואת ש"מ שכתוב בה צואות הרבה לבניו ובכללן צואת אמר מעות פ' הם של פ' לא שייך בזה טענת אדם עשוי שלא להשביע א"ע דלא שייך טענת השבעה במוסר דבריו כשהוא ש"מ וניכר מתוך צואתו שרוצה שיתקיימו דבריו כי הכא שמצוה דברים אחרים ובכללן אמר מעות של פ' הם. מהר"ש הלוי ח"מ סי' י"ט והמבי"ט בח"א סי' שמ"ה כתב דכל שהוא דרך צואה דרך הודאה מקרי ולא שייך טענת השטאה וכבר כתב הרמב"ם בפ"ז מה' טוען דהמודה בפני עדים דרך הודאה ולא דרך שיחה ואמר פ' זה יש לו אצלי כו"כ חייב ואינו יכול לטעון טענת משטה ועיין במ"צ ח"ב ס"ה:

תקמז

צואה שנמצא א' מעידיה קרוב או פסול. כתב הרא"ש ז"ל כלל נ"ט סי' ג' וה' שנתבטל' הצואה ואין דנין על פיה כלל אבל העד שאינו קרוב אם זכור העדות יבא לפני ב"ד ויעיד והעד האחר ששמע הצואה מבחוץ מצטרף עמו להעד אע"פ שלא יחדוהו להעיד ע"כ. וכתב בתשו' תומת ישרים סימן נ"ד דהיינו כשאין כאן אלא שניהם חתומים אבל אם היו ג' ונמצא אחד מהם קרוב או פסול נהי דהשטר מתבטל אבל הצואה מתקיימת בב' העדים וכתב עוד דאם אחד מעידי הצואה הוא ממקבלי המתנ' בסילוק מחלקו מהני והרא"ש ז"ל בתשו' כלל ן' סי' י"ב כתב עוד דהיינו כשלא נסתלק אותו היורש שהעדים פסולים לו אבל נסתלק מאותו ממון כשרים לאותו יורש שכשרים לו. ומהר"ם מפדואה סימן מ"ז כתב הא דפסלי' צואה בעדים פסולים ה"מ בצואה שנעשי' ע"י ישראל אבל הנעשי' בערכאות של עכו"ם דלאו אעדים סמכינן אלא אהימנות' דספרא אין פסולי עדות פסולים בה ובסי' צ"ו כתב על ש"מ שהעביר נחלתו מיורשיו והניח להם ה"ז לכל או"א מעידי הצואה קרוב לא' מן היורשים צדד שם הרב לקיימ' כשיצטרף אחר שלא הוזמן להעיד עם עד הכשר. ולענין אפטרו' קרוב כ' הר"ם גלאנטי ז"ל סימן ג' דנאמן האפטרו' קרוב שנמצאו נכסים תחת ידו לומר דהמוריש ציוה כך וכך לפני מותו ע"ש:

תקמח

צואה שהשביע לעדים שלא יגלו צואה זו כלל ועיקר מהריב"ל ח"א נ"ט ומהרשד"ם י"ד קכ"ט כתבו דהמתנה שכתוב בצואה בטלה. אבל אם השביעם שלא יוציאו מפיהם ולא יגלו שום דבר שהוא מצוה עד אחר מותו. כתב הרי"א קי"ט דהמתנה קיימת דכיון דאמר שלא יגלוה עד אחר מותו הרי ציוה שיגלוה לאחר מותו וכתב עוד שם דאם ציוה להסתיר הצואה מחמת טענה מתנתו קיימת. וכתב הרב כנה"ג סס"י רמ"ב ולפיכך בענין הצדקות וההקדשות שיש הוכחה דמה שהסתיר מתנתו כונתו היתי' לעשות' כתקנן ודינן משום מתן בסתר ויכפה אף לא נתבטלה המתנה מחמת הסתר ויש חולקים ע"ש:

תקמט
צואה שכתוב בה שהנער יוסף והילדות בנותי יחלקו שוה בשוה לישנ' דשוה בשוה לטפויי אתא שכל א' יקח שליש המבי"ט ח"א קצ"ז:

תקנ
צואה שהעדים החתומים בה א' מהם קרוב למצוה מחמת אשתו אינו יכול להעיד אע"פ שאין עדותו מתקיימת אלא לאחר מיתה ואין כאן קורבה. כנה"ג מהדו' ב' סי' ל"ג בשם תשו' הרשב"א כ"י הל' דיינים סי' כ"ז ואם הי' העד קרוב לשמעון חתן ראובן המצוה ורחוק לאשת שמעון בת ראובן המצוה אע"פ שגוף הנכסים לאשה אינו יכול להעיד שם סימן כ"ו:

תקנא
צואה שנעשית בערכאות ש"ג בלא קנין ואין כתוב בה שהיה ש"מ או מצוה מחמת מיתה אדרבא מוכיח מתוכה שהיה בריא בטלה אע"פ שמנהג המקום לעשות צואותיהם בעש"ג הר"י הלוי סי' ע' אבל הרב מ"צ ח"א סי' נ"ב כתב על הנדון הזה עצמו שהצואה קיימת אם יתברר שהי' ש"מ ואם יעידו נשים ועבדים דאתפטר מגו מרעיה. וכן אם צוה מח"מ וקם מחוליו אע"פ שבדיניהם כשרה צואתו בטלה אם לא שיש מנהג בעיר שתהיה קיימת ע"ש. ובתשו' משפטי שמואל ק"ג וק"ד כתב דאפי' להריב"ש שכתב בסי' נ"א דצואה לפני ערכאו' ש"ג קיים כל מה שציוה היינו דוקא צואת ש"מ לא בצואת בריא. ובתשו' הר"מ מינץ ז"ל סימן ס"ו כתב דאם עשה צואת בפני נכרים ואח"כ הוסיף לצוות עוד בפני יאודים ואמר ויתר דברי הצואה ההיא ישארו בחזקתן הצואה שעשה גם כן לפני נכרים קיימת ע"כ:

תקנב
צואת בריא שנתחייב בחוב בתנאה שלא יהיה זמן הפרעון כי אם מהיום עד חצי שעה קודם מיתה. כתב הר"מ גלאנטי ז"ל סי' כ"ט דאפי' להרמב"ם וסיעתו דס"ל דמבזבז נכסיו ואין לו קרקע ובא המלוה תוך הזמן לב"ד לתבוע חובו דאין נזקקין לו עד שיגיע זמנו בחוב כזה מעכבים על יד בעל הצואה ע"ש טעמו:

תקנג
צואת יעקב שהניח ב' בנים בכור ופשוט וציוה לפני מותו שלא יוכלו ליגע בנכסים בקרן עד שינשאו אחיותיהם אבל ברווחים יוכלו ליגע ולעשות בהם כל מה שיצטרך כל זמן שירצו ואחר שתהיין כל הבנות נשואות כל הנשאר בממון יחלקו ביניהן כפי דין התורה הבכור פי שנים והפשוט חלק א'. והיה טוען הפשוט שברווחים רוצה לחלוק עם אחיו

הבכור חלק כחלק והבכור טוען שרוצה לקחת פי שנים עלה בהסכמ' מהרי"א סימן ר"ח דהדין עם הבכור וכ"כ מהרש"ך ח"א כ"ב:

תקנד

צואה שאמר שרצונו לעשות ולא אמר שהוא עושה ומצוה לא אמר כלום תורת אמת סימן פ"ג וכן דעת מהר"ש הלוי ז"ל הובאו דבריו בהרדב"ז סימן רנ"ב דהאומר אני רציתי שתהא צואה זו קיימת שאין זה לשון צוואה והרדב"ז ז"ל שם סובר דהוי ל' צואה ע"ש:

תקנה

צואת ש"מ שהודה על השטר שהוא כתבו אע"ג דקי"ל דאין נפרעים מהיתומים אלא בשטר מקויים כמ"ש הנ"י בסוף ב"ב כתב הרב כנה"ג ח"מ סי' פ"ב ריש הגהת הב"י בשם הרדב"ז דאפי' אם יש עדים שהוד' אביהם שכתבו לא מהני מידי עד שיקיים את השטר ומיהו אם הודה בשעת מיתה שכתבו גובה מהם אפי' לא מצא המלוה עדים לקיימו ע"כ:

תקנו

צואת ש"מ שכתוב בה שנתנה במתנת בריא ולית בה קנין יש לנו לפרש' בענין שהי' קיימת שהוא טעות המצוה שחש' ליפות' או שהסופר כ' כן מעצמו מרן הב"י ז"ל בתשו' הרמא"י סי' מ"ז וע"ש שהשיגו עליו בזה:

תקנז

צואת ש"מ אע"ג דאינה, אלא מדרבנן והיורשים שלו הוו דאורייתא מ"מ בל' מסופק דאי אמרינן ב"ה יד בעל השטר על התחתונה הצואה בטלה לגמרי נראה מדברי הריב"ש סי' ת"ס דלא אמרינן יד בעל השטר על התחתונ' מהר"א ששון סימן ע"ב ושם הביא תשו' אחרת להריב"ש בסי' קס"א שהוא נסתר מחמתו וק"ל דאע"ג דתתבטל המתנה שציוה ש"מ לא איכפת לן אלא אמרי' דתתבטל ותתבטל כיון שהירוש' היא מדאורייתא ומתנ' ש"מ היא מדרבנן שכתב שם בסימן הנז' וז"ל גם בענין הקנין הכתוב בצואה מבלי ל' יפוי כח האריך מעכ"ת ומה לנו בכל אלה והלא בכל ל' דברי ש"מ ככתובים וכמ"ד מתקנת חכמים וכן כל שמוסיף להקנות בדרך מתנת בריא אנו חוששים שמא לא רצה להקנות בדבור לבד אלא בקנין כדרך הבריאים ואע"פ שאפשר שאין זו כונתו כיון שיש לחוש לזה אין מוציאין מחזקת היורש אלא בראיה ברורה שיבאר העצו' שאינו מכוין אלא ליפוי כח המקבל וכבר פירש' לנו הגמ' ה"ד מיפה כחו כו' ע"כ הרי מפורש שאפי' כשהמתנ' תתבטל דהיינו היכא שהקנ' בלא יפוי כח כתב צריך המצוה לפרש דבריו בהדיא וא"כ היכא כ' בסי' ת"פ שהספק נפל בל' הצואה שהי' כתוב בה אני מניח שתהי' אשתי נזונת כל ימי מיגר אלמנות' יתר על כתובת' אם משמעות ל' זה שתהי' נזונת בין תבעה כתובת' בב"ד בין לא תבעה דלעולם לא תפסיד מזונות או נאמר משום דלאו כ"ע

דינא גמירי הש"מ היה סבור שביד היורשים הוא לפרוע לה כתובת' ושתפסיד מזונותיה ולזה צוה שתהי' נזונת ולא יוכלו היורשים לכופה על זה ומאי דקאמר יתר על כתובת' ר"ל שלא יהיו נכללין המזונות בפרעון הכתובה אבל לעולם אם תבעה כתובת' בב"ד תפסיד המזונות וכיון דיד בעל השטר ע"ה יש לנו לפרש הל' בענין זה. למה כתב שנפרש הל' בענין שלא תתבטל ההתנת ש"מ עש"ב ולי נראה דאפשר לתרץ בזה דבשלמא בענין יפוי כח הוא דבר זר ולפיכך צריך שיפרש אותו אבל ל' יתר על כתוב' שבסת"פ אינו זר לפרשו שהכונה שאפי' שגבתה כתובת' לא תפסיד מזונות וע' עוד בהריב"ש סר"ח ל' הסדר:

תקנח

צואת ראובן שאמר בשעת פטירתו ינתן מנכסי ת"ר דינרים לפ' והניח קרקעות עדית בינונית וזבורית ובא הזוכה ואמר ליתן לו ת"ר דינרים אלו במעות והאפטרו' טוען שאין ליתן לו מעות אלו אלא מעט מן העדית השיב לא אמר לשון זה אלא ליפות כחו שאלו אמר תנו לו מנכסי שוה ת"ר דינרים אם נמכרו מקצת מן הנכסים מראין לו אותם שנאבדו לפחות לו לפי החשבון או שיאמר לו קח מן הנכסים ויטרח וימכור ואלו אמר תנו לו ת"ר דינרים מנכסי הם היו מוכרים אלא שלא נוטל כשעה שהי' שוה בשעת נתינה ואם הוזלו פוחתין לו אבל עכשיו שאמר ינתן מנכסי לפ' הכי קאמר שימכרו מנכסיו ויתנו לו ת"ר דינרים בין שהוקרו בין שהוזלו תשו' מיוחסות להרמב"ן סי' ס"ב ועיין בתשו' הרשב"א ח"ב סי' סל"ד:

תקנט

צואת ש"מ שכתוב בה ציוה שלאחר פטירתו יתנו לפ' כו"כ כ' בתשו' כרם שלמה סי' ע"ג דאין מתנה זו קיימת כיון שמיד לאחר פטירתו נפלו הנכסים לפני היורשים וזכו בהם ולא זכה המקבל מתנ' זו אא"כ הי' מתנה בתנאה דאז קנה למפרע בקיום התנאי וכמעכשיו דמי אבל בלי תנאי לא מהני. ואע"ג דיש חולקים בזה מ"מ היורש הוא מוחזק וכתב עוד שם דאע"ג דמקבל המתנ' הוא ג"כ יורש מ"מ אינו זוכה מכח מתנה כלל אלא הרי הוא כשאר יורשים עש"ב ראיותיו כראי מוצק:

תקס

צואת ש"מ שכתוב בה הוו עלי עדים וכתבו וחתמו איך אני ברצון נפשי ובהשלמת דעתי בתורת צואה אני מצוה לפניכם שאם ח"ו אמות מחולי זה כו' היה מי שרוצה לפסול אותה מפני שכתוב בה וכתבו וחתנו דהוי דומיא דכתבו ותנו מנה דשלחו משום רבינו בפ' מ"ש דאין כותבין ונותנים לאחר מיתה דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאח"מ. וכתב הרב המבי"ט ח"א סימן נ"ט ז"ל וזה הפוסל לא נתברר לו מה

שבין כתבו ותנו לכתבו וחתמו דכתבו ותנו משמע שבכתיבה תהי' הנתינ' קיימת אבל כתבו וחתמו אינו תולה הנתינ' בכתיבה וחתימה ואין ל' כתיבה וחתימ' אלא לראיה בעלמא וכמ"ש הפוסקים דכל שמשדר ענייניו וצואותיו ואומ' שיכתבו א"א לזכרון דברים בעלמא וכמ"ש בח"מ סימן ר"ן אם ציוה ש"מ שיכתבו שטר למקבל עם הנתינ' אין כותבים ונותנים ופרשב"ם בין אם אמר כתבו ותנו לו או תנו וכתבו לו כו' משמע דדוקא כשתלה הנתינ' בכתיב' אבל כשלא תלה אלא שאמר כתבו וחתמו ולא אמר תנו לא הוי ככתבו ותנו ואינו אלא לראי' בעלמא ואפי' שהי' כתוב בו כתבו ותנו כיון שאח"כ כ' תנו לבד נראה שחזר בו ממ"ש כתבו ותנו כמ"ש בח"מ שם ז"ל וכן ש"מ שאמר תנו מנה לפ' ולאחר כדי דבור אמר כתבו ותנו לו את השטר מסתמא לא לחזור ממתנה ראשונ' נתכוין ונראה דה"ה אם קודם אמר כתבו ותנו ואחר כדי דיבור אמר תנו דאמרי' דיפה כחו וזה לדעת ר' יונה דמפרש כתבו ותנו דר"ל תנו לו את השטר ולפרשב"ם נמי יהי' הדין כך אם כתב קודם כתבו ותנו ואח"כ אמר תנו. וכ"ש שלשון כתבו וחתמו הכתוב בצוא' א"א לראי' בעלמא כמו שכתוב הוו עלי עדים איך אני ברצון נפשי ובשלימות דעתי ובתורת צואה כו' נרא' שלא אמר כתבו וחתמו אלא לעדות שבהשלמת דעתו היה מצוה מה שהי' מצוה ולא בטירוף הדעת אבל בנתינה לא היה מזכיר כתי' וכמו שכתוב אח"כ תנו לפ' כך. ובפי' כתב בס' המצות דל' כתבו וחתמו בצואה הוי שופרא דשטרא ואי הוה ככתבו ותנו לא הוה אלא גרעון דלא קני אלא לאח"מ ואין צורך להאריך בזה ע"כ ועיין פ"מ ח"א סימן ל"ד. ומהרימ"ט ז"ל בח"מ סימן צ"ו כתב ז"ל ומה שמצאו עילה בצואה זו במה שהמצוה חתום, בה ע"י אחר ציוה לחתום פ' ומודה ע"כ הכתוב לעיל שרצו לומר דכיון שציוה לחתום הוי כמי שציוה לכתוב את השטר ושמא לא גמר להקנותו אלא בשטר גם זה אינו שהרי אמרו בש"מ שמסדר ענייניו וגומר צואתו ומצוה לכותבה ודאי אינו מצוה לכותב' אלא לזכרון בעלמא ובהא נמי לא אמרן אלא באומר כתבו ותנו אבל אם נתן במתנת ש"מ ואחר תוך כ"ד אמר כתבו ותנו לו את השטר מסתמא לא לחזור בו ממתנה ראשונה נתכוון אלא ליפות כחו כמ"ש הטור בשם ר"י ז"ל ועוד אמרו בשם ר"י ז"ל דדוקא באומר כתבו ותנו דמשמע תנו לו את השטר שיקנה בו אבל אמר כתבו לבד לא נתכוין אלא לזכרון דברים ובאומר כתבו ותנו נמי לא אמרן אלא כשלא נכתב ונמסר מחיים אבל אם הגיע ליד המקבל מחיים קנה דע"כ לא נחלק הראב"ד אלא כשנכתב השטר מחיים ולא נמסר דבטל שליחותם אבל אם נמסר מחיים ש"ד כו' הילכך אין בזה בית מיחוש אבל היה מצוה לכתוב כ"ש בחתימתו זאת שלא היה יכול לחתום וצ"ל שרצה שחתימתו וחתימת העדים תעיד על המעשה דוכרן פתגמיה דהוה באנפיהון ע"כ. ועוד

ראיתי שכתב שם הרב בתשו' הנז' וז"ל ומה שפקפקו עוד בצואה זו לפי שכתוב בה זמן והי' זה ביום פ' כו' וקי"ל בשטר זמנו מוכיח עליו דמהיום קאמר כמ"ש הרשב"א הובא בח"מ סי' ר"ז ז"ל שטר שיש בו זמן א"צ לתנאי כפול שהרי הוא כמעכשיו וכל מעכשיו לא צריך כפילה ע"כ הא ליתא שזמנו של שטר מוכיח לפרש את הסתום אבל לסתום את המפורש שכתוב בו מצוה מח"מ דמשמע דלא קני אלא לאח"מ ועוד לא אמרו שהזמן מוכיח עליו אלא לקיים את השטר ולא לבטלו ואלו הי' כתוב בו מעכשיו היה השטר בטל דלא גמר להקנותו אלא מעכשיו ואין מתנת ש"מ קונה אלא לאח"מ אבל מה שכתוב בו זמן הזמן מוכיח שאם נתן לאחר קודם זה מבטל את הראשון ואף לאחר מכאן אם יתן לאחר יתבטל זה מפני האחרון שהרי אמרו דייתקי מבטל דייתקי וכ"ש שלא אמרו שזמנו של שטר מוכיח אלא כשציוה לכתוב את השטר שכתוב בו ואמר לנו כתבו וחתמו כו' אז תולין שגם ציוה לכתוב את הזמן להוכיח אבל צואה שאין כתוב בה אלא סיפור דברים מפי העדים מה ששמעו י"ל דמה שכתוב והי' זה ביום. פ' מוכיח על זמן שאמר הש"מ את דבריו כדי שיבטלו דבריו האחרונים את הראשונים ע"כ וי"ל במ"ש ואלו הי' כתוב בו מעכשיו הי' השטר בטל דלא גמר להקנותו אלא מעכשיו ואין מתנת ש"מ קונה אלא לאח"מ דהיכי הי' השטר בטל שהרי הרב גופי' הביא שם בסי' נ' תשו' הריטב"א ז"ל שכתב וז"ל מתוך ל' הצואה אני דן שהוא כמתנה מחיים ולאח"מ שהרי קנו ממנו ק"ג מעכשיו ואפי' מאן דפליג בזמנו של שטר במעכשיו מודה ואע"פ שכתוב בתחלתו שציוה מח"מ ושנתן מתנותיו לאח"מ אין השם מוציא מידי עכשיו הכתוב בסופו ואנו מצרפים שניהם והם מתנה להיום ולאחר מיתה ואינו דומה למתנת ש"מ שכתב בה קנין דאמר שמואל לא ידענא מאי אידון בה דהתם ספיקא דשמואל מפני שלא כתוב בו מהיום ולא מעכשיו ושמא לא גמר להקנו' מאותו שנתן לאח"מ כו' ע"כ א"כ היכי כתב הכא דאלו היה כתוב בצואה זו מעכשיו הית' בטלה שהרי כ' הריטב"א דאע"פ שכתוב בה שציוה מח"מ וכתוב בה מעכשיו אנו מצרפים שניהם והיא מתנה מהיום ולאח"מ הנרא' שהכונה לומר שאלו הי' כתוב בו מעכשיו היה השטר בטל היינו דהוייא לה מתנ' מהיום ולאח"מ ובעיא קנין ובצואה זו לא הי' קנין שכ"כ הרמב"ן ז"ל בחי' פ' מי שמת ז"ל ונקטי' מתנת ש"מ שכתוב בה מהיום ולאח"מ צריכ' קנין כמתנת בריא ולא קני אלא בקנין דליכא למימר סי' לחיים קאמר ע"כ והביא דבריו הרב שם בסימן נ' שאין במשמע דברי הרב שכתב דלא גמר להקנותו אלא מעכשיו ואין מתנת ש"מ קונה לאח"מ כו' טעם זה ודוק. ובראשונות סי' מ"ו כ' שם עוד בשם הר"ש עטיאש ז"ל שכ' לו כי מסברא נראה לו בלשון הכתוב בצואה מהיום לאח"מ בלא ו' דחזרה הוי לכ"ע דע"כ לא מספ"ל

לענין גט אשה אי הוי חזרה או תנאה הוי אלא משום דאמר מהיום ולאח"מ בוי"ו דוי"ו מסמיך למהיום ודילמא תנאה הוה למאמר מהיום אבל באומר מהיום לאח"מ פשיטא לן דחזר הוי וה"ה לענין ממונא באומר שדי נתונה לך מהיום לאח"מ חזרה הוי ולא מהני מהיום וכי אמרינן דבמתנת בריא מהני היינו בכותב מהיום ולאח"מ בוי"ו ומטעם זה אמר דאף זמנו של שטר לא מהני דלא עדיף מאומר מהיום להדיא דאמרי' חזרה הוי והרב מהרימ"ט ז"ל חלק עליו ועלה בהסכמ' מדברי הרמב"ם ז"ל והטור סי' רנ"ח דאין חילוק ואפי' לאח"מ בלא וא"ו מהני זמנו של שטר ולא אמרי' חזרה הוי ע"ש עוד כתב שם בתשו' הנז' בל' הצואה שאמר מעכשיו אני מקדיש ת"ק פרחים מנכסי לאחר מותי כו' וקנו ממני כו' דאין לבטל הצוא' הואיל ולא הקנה אגב קרקע דכיון דמעו' נתן אין מטבע נקנה בחליפין אין לומר כן דהא מנכסי קאמר והוי כאלו הקנה כל נכסיו לצורך אותם הת"ק זהובים שנתן וכן, מוכח מתשו' הרי"ף שהביא הר"ב התרומות שער ס"ד דכי אמר בל' הריני נותן כו"כ זהובים מנכסי בהא ודאי שוה קאמר או שימכור מנכסיו ויתן לו אותם הזהובים וכ"כ הרשב"א סי' אלף נ"ה ובתשו' המיוחסו' סי' ס"ב האריך וביאר יותר על מי שאמ' וינתן מנכסי ת"ר דינרי' לשמעון וכלל דבריו דמנכסיו ליפות כחו קאמר שאם נאבדו הדינרי' תנו לו שוה מנכסיו ואם פיחתו לא פחתו לו ונוטל תשלו' הת"ר משל' ואם יש דינרי' בעין נוטל מהם דמנכסיו ליפות כחו קאמר ולא לגרוע כחו והואיל שלא נתן את הדינרי' אלא מכלל נכסיו שייך בהו שפי' קנין חליפין:

תקסא

צואת ש"מ או מצוה מח"מ בקנין דאמרינן דשמ' לא גמר להקנותו אלא בקנין ואין קנין לאח"מ. כ' הריב"ש סי' קס"ח דיש מי שרצה לחלק דה"מ כשהקנין בא באחרונה אבל אם הקנין בא בראשו' והאמירה לבסוף לא אמרינן שמא לא גמר להקנו' אלא בקנין דאחר האחרון אזלינן והריב"ש ז"ל כתב לו ז"ל ואם היה חילוק בין כשהקנין נזכר בתחלת הצואה או בסופה כאשר אמרת א"כ כשהקשו בגמ' דשמואל אדשמואל ולא אשכחו פתרי אלא במיפ' את כחו וגם פירשו היכי דמי כו' למה לא תרצו כאן כשהקנין בתחלה כאן בסוף אלא ודאי שאין בזה חילוק:

תקסב

צואת ראובן שהי"ל חצר עם בתים ונתן א' מהם לחנוך בנו במתנה והחזיק בה חנוך שני חזקה ובשעת פטירת ראובן צוה מח"מ שחנוך בנו ושאר בניו יחלקו את החצר תחתיו' והעלי' חלק א' לכל בן וחלק א' לחנוך. כתב הראד"ב סי' קס"א דמל' הצואה שכתו' יחלקו בכל החצר יש לדון דכל החצר היינו כל הבתי' אשר בו ואפי' הבית שנתן לחנוך שיעשה לג' חלקים ויקח חנוך ח' א' כשאר אחיו ואע"פ שגור' מחלקו של חנוך ושאר

הבנים לוקחים יותר שהרי חנוך הי"ל בית א' שם כך רצה אביו לגרוע מחלקו ויהיו הכל שוים עם המתנה שנתן כבר לחנוך דלשונו מורה כן שאמ' שיחלקו בכל החצר וכיון שהבי' שהחזי' בה חנוך הוא בתוך החצר בכלל החצר הוא כדאמרי' בפ' המוכר המוכר את החצר מכר הבתים הפנימי' והחצוניים כו' משמע דבכלל חצר סהם הוו כל הבתי' וכיון שכן נראה דכונת המצו' כך היתי' ויטלו הבנים האחרים חלק גם בבית של חנוך אע"פ שגורע מחלקו, ושוב כתב הרב ז"ל אבל מ"מ אין זה מספיק בעיני אלא אם כל החצר והבתים אשר בתוכו הן של ראובן הנפטר כולן חולקים בניו אבל אם יש בחצר בתים שאינן שלו אז אין טעם זה מספיק דכיון דצריך אתה לומר דל' הכתוב בצואה שיחלוקו כל החצר לא הוי בדוקא כן אלא פי' כל הזכות שי"ל בחצר א"כ יצא מכלל זה הבית אשר כבר נתן לחנוך דאין לו זכות בו ואפי' תאמ' דפי' זה אינו מוכרח דמסופק בל' הצואה ראוי לאוקמי הירושה על מקומה על הספק ולבטל הצואה כיון דיש כאן ספק ויעמוד הדבר על דין תורה שיהי' הירושה לבנים חלקים שוין זולת הבית שכבר נתן לחנוך ר"ל שנפרש ל' הצואה שר"ל שיחלקו כל החצר זולת הבית שנתן ויסכים הדבר עם דין תורה וזכה חנוך בדינו ע"כ. ועיין בתשו' דשייכי לס' משפטים סי' ש"ט על הבית שנתן האב לא' מן הבנים במתנת בריא דלא למיהד' מינה ואח"כ אמר נכסי לפ' לא נכנס הבית אשר נתן מהיום ולאח"מ דלאו נכסיו מקרי:

תקסג

צואת ש"מ שציוה ואמר אם יחיו בנותי יתנו להן ב' אלפים זהובים ואם ימותו שיסתלקו יורשיו בו' פרחים והשאר יהיו הקדם כו'. כתב הראד"ב ז"ל סי' ר"ו דהא ודאי שאם היו אז הבנו' תולות בשע' הצוא' דמפרשי' ל' הצואה שר"ל אם יחיו מחולי זה וכיון שחיו זכו הבנו' במתנ' ואם נתברר שלא היו חולות נראה דאין מתנה זו מתנה שנרא' בלשון אם יחיו כו' ואם ימותו כו' ולא פירש זמן התחי' כמה יחיו כדי שיתנו להן משמ' דכונתו לומר דכל עוד שהן בחיים יתנו להן ואח"מ יהיה להקדש ומ"ש אם יחיו ר"ל כל זמן שיחיו ואע"פ שלשון אם יחיו אין משמע פי' כן אלא נראה שהיא מלה תנאית מ"מ ע"כ צריך לפרש כן דבריו מדלא פירש ולא נתן קצבה עד כמה יחיו כדי שיתנו להן המתנה אלא ודאי דכונתו לומר דכל זמן שיחיו יהיו להן ואח"כ להקדש ונפקא מינה דאם נתנו הבנו' המתנו' האלה לאמן במתנת ש"מ דיועיל. אך יש לפרש דברי ל' הצואה דה"ק אם יחיו בנותי יתנו לנשואיה' סך כו' ואם ימותו קודם נשואיהן כו' ואע"פ שזה הפו' דחוק בל' הצואה מ"מ כיון שאמר אם יחיו כו' ואם ימותו כו' דמשמע דהוא תנאי משמע טפי

מהפי' הנז"ל ובס"ד כ' דהדבר שקול וכיון שכן מוקמי' ממונא בחזקתייהו ומפרשי' דאם יחיו כ"ז שיחיו קאמר וזכו במתנה ע"ש:

תקסד

צואה שכתוב בה יתן לפ' מנכסי סך כו"כ לכלכל צואה את שיבתו עדיף מההיא דפ' י"נ דאמרי' תנו ר' זוז לפ' בכור כראוי לו דנוטלן ונוטל את בכורתו כו' וה"נ לישנא יתירה דלכלכל את שיבתו ודאי ליפות כח אתא ולטפויי אתא לומר שכיון ששיבה זרקה בו ראוי לחמול עליו לתת לו מתנה זו מלבד חלק ירושתו והדברים ק"ו ומה אם לישנ' יתיר' דכראוי לו דהוה משתמע כראוי לו בחובו כדפריך התם בגמ' אפ"ה אמרי' דלישנ' יתירה לטפויי אתו הכא דאיכא ב' משמעו' הל' דלטפויי אתא דלכלכל את שיבתו וגם יתור' לכ"ש דאמרי' לטפויי אתא לו מתנה זו מלבד חלק ירושתו מהרי"א סימן שי"ו:

תקסה

צואת ראובן שהי"ל ב' בנים א' גדול ואחד קטן וכתב שהוא נותן לגדול ר' זוז לאח"מ מחמ' ירושה ומת ראובן ובא הגדול ליטול הר' זוז ולחלוק עם אחיו בשאר נכסים מסתברא שאין לזה אלא או ר' זוז או חלק ירושתו שאם רצה האב ליתנם לו יותר ע"ח למה כתב לו מחמ' ירושה כו' תשו' הרשב"א הביאה מרן סי' רנ"ג וכ' מהרי"א סי' שי"ו ויש ללמוד מדבריו דטעמ' דכת' מחמ' ירושה הא לא"ה הי' נוטל ר' זוז וחלק ירושתו אע"ג דקאמר סתמ' ולא אמר לישנ' יתירה:

תקסו

צואת ש"מ שאמר לחבירו להיו' אפטרו' ואמר פיך כפי ועשייתך כעשיתי ועשה כמו שתרצה לתת ולחלק אין זה ל' המועיל כיון שלא ציוהו תן לבני כך ולפ' כך אלא הרשהו שיעשה מה שירצה אחרי מותו ומיד שמת נפלו הנכסים לפני היורש ולא מהני מהריב"ל ס"ג סי' י"ט:

תקסז

צואת ש"מ שאמר על אשתו שהיה לה כתובה ק' וצוה שיתנו לה ר' בכתובתה ל' בכתובתה יש לפרש דליהוי מתנ' זו כשאר תנאי כתובה לענין שלא תגבה אותו מנה אלא אם תרצה לגבו' כתובתה אבל אם תרצה להיו' נזונת לא תטול המנה מעכשיו כאלו היא מתנה וגם להיו' כדין מתנה לגבו' ממטלטלים או מן הזבורית הרדב"ז כ"י סי' תפ"ב ועיין שם סי' תנ"ה:

תקסח
צואת ש"מ דקי"ל עמד חוזר היינו אפי' אם כתב בצואה בזה הל' ואפי' אתרפא לגמרי ואחים כמה ימים תהא צואתי זאת קיימת אין בדבריו כלום. מהרא"ש סי' קס"ה מדברי הריב"ש בשם הרשב"א ז"ל:

תקסט
צואת ש"מ שהיה נותן מנה לפ' ואמר ראובן שהיה שם אני ברצונך אזכה בעדו היה מקום להסתפק קצת בל' זה שאמ"ל אני ברצונך אזכה בל' שאלה אם רצונו שיזכה בעדו וכל שלא ראינו שהשיבו לאמר זכה בעדי אפי' שתק שתיקה בכה"ג לאו כלום הוא כדאמרי' בקדושין אם יהיבנא לך מקדש' לי לאו כלום הוא וכתב הרשב"א דאפי' א"ל מעיקרא איהי הב לי כל שאמר לה בל' שאלה צריך שתשיב הן מקדשנא לך ויש לדון דל' אני ברצונך אזכה לאו ל' שאלה הוא אלא אנמורי קא מגמר ליה כי הוא היה מסדר לו כל הדברים ומזהירו שלא יבא לידי טעו' וצד זה נראה טפי שאם הי' ל' שאלה לא הילי"ל אני ברצונ' כו' אלא רצונך שאזכה אבל ממ"ש אני ברצונך ר"ל מעתה ומעכשיו אזכ' בעדו ומראה לו הדרך שיזכה אותו פ' ויהא בטוח ומאחר ששטר המתנה עדיין לא היה בידו שהיו קורין בו ואח"כ נתנו בידו ע"ד שיזכה בו נתנו מהרימ"ט ח"מ סי' מ"ז ו דס"ז ע"ב:

תקע
צואה במתנה או הקדש שכתוב בה הריני מקדיש כל נכסי אשר ביד פ' לשון ביד פי' לאו דוקא אלא רשו' וכבר נשאל הרשב"א ז"ל באותם שכותבים בשטר וכתבנו ונתנו ליד פ' אע"פ שינתן ליד שליש או לשליח והשיב אם ירצו לכתוב הן כותבים ואין בכך כלום דידו זה רשותו דכתיב ויקח את כל ארצו מידו וכמוהו בדרז"ל כל שבאת עבירה לידו כו' וכל שמסרו לשלי' או ליד שליש יד שלוחו או שלישו כידו וכן ליד אפטרו' וכיוצא בזה ע"כ בתשו' אלף קנ"ד ומאחר שכותבים כן לכתחלה אלמא רגילי אינשי למקרי הכי מהרימ"ט ח"מ סי' צ"ו דק"ח ועיין בתשו' הרשב"א אלף נ"ז לענין גט אי הוי קפידא אם אמר תן גט זה ליד אשתי ע"ש:

תקעא
צואת ש"מ דלא כתי' בה כד קציר ורמי אערסא כו' אם יש עדות שש"מ היה אף כי לא נכתב כד קציר כו' אפי' למ"ד דכל דלא כתי' כד קציר כו' לא מהני והנכסים בחזקתן היכא דאיכא עדים שפיר דמי מהר"ם מפדואה ז"ל סי' נ"ו דק"ז וע"ש סי' ב"ן:

א

תקעב

צואת ש"מ שכתו' בה בנכסים שביד אחי יש לאחי צואת כו' יש לדון בו שהוא ל' מחילה וזכה אחיו שיעור החצי מכל הנכסים מטעם מחילה כמ"ש הטור ח"מ סי' ע"ה כת' הר"ם ז"ל א"ל אני חייב לך מנה והשיב לו ודאי אינך חייב לי פטור אע"פ שיודע בודאי שהוא חייב והוי כאלו מחל לו ולא הוי מחילה בטעות דכיון שא"ל אני חייב לך הי"ל לשום אל לבו ולדקדק ולא עשה כן אלא אמר בודאי אינך חייב לי מחל לו בלב שלם ע"כ הדברים ק"ו ומה התם דאיכא לספוקי דילמ' טועה הוא אפ"ה אמרי' כיון שהי' להשים אל לבו ולא שם מחל לו בלב שלם כ"ש בנדון צואה זו דהוא בעצמו יודע שיש לו משלו ביד אחיו ועכ"ז רוצה בכך כ"ש וק"ו דמחל בלב שלם ועוד ראיה מדאמרי' בשלהי פרק המניח טענו חטים והוד' לו בשעורי' פטור אף מדמי שעורים ופרש"י פטור אף מדמי שעורים דהא א"ל תובע להו שעורים יהבי לך ואחולי אחיל גביה. ועוד יש לדון בל' זה יש לאחיו החצי שהוא ל' מתנה דלא גרע מהא דתניא בגטין נתתי שדה לפ' או שכתב נתתיה לו הרי היא שלו בא' מאלו הלשונות מהני ול' יש לאחי הוא כמו הרי הוא שלו וכי היכי דהתם מהני מכח מתנה ה"נ מהני מכח מתנה ואע"ג דהתם אמרינן דוקא בשטר היינו בבריא אבל ש"מ באמירה בעלמא סגי מהרשד"ם ח"מ סי' שכ"ח וכיוצא בזה כתב המבי"ט ח"א סי' שכ"ב:

תקעג

צואת ש"מ שאמר כו"כ לפ' אם לא אחזור בי וחזר במקצת. לא אמרי' בהא חזרה במקצת חזרה בכולה מהריב"ל ח"ב סי' ל"ו דמ"ט ע"ב:

תקעד

צואת ש"מ שאמר תנו לאשתי מ' אלף לבנים הל"א אלף מכתובתה והט' אלף במתנה ונמצא שכתובתה ל"ג אלף לא תטול הט' אלף העודפים אלא ז' אלף עד סך מ' אלף מהרש"ך ח"ב בקונט' האחרון סכ"ב:

תקעה

צואת ש"מ שהי' לו אחות במ"ה וציוה להניח הממון והספרים ביד א' וציוה שלא יתנו הספרים ביד דודו בשום צד בעולם ולאחר זמן מכרה אחו' המורישׁ הספרי' לדודו הנז' והרשתו לקחתם מיד הנפקד ולא רצה הנפקד נתתם לו משום דמצוה לקיים דברי המת אין זה כלום דאפשר שלא ציוה המת שלא למוסרן ביד דודו רק בתורת פקדון שלא מדעת אחותו אבל היא שזיכתה בהם מחמ' שהיא יורשת ויכולה היא למוסרן בידו בין בתורת פקדון בין בתורת מכר. הרשב"א הביאו מרן הב"י בח"מ סי' רנ"א ועיין במהרשד"ם ח"מ סי' קכ"ז שהביא ראיה לנ"ד מתשובה זו:

תקעו
צואה שכתו' בה שאמר תנו לפ' סך כו"כ כו' תנו משמע ולא פרעון חוב תומת ישרים ע"ז:

תקעז
צואה שכתוב בה ששפחתו תהי' משועבדת לג' בנותיו הפנויו' ותשר' להן עד היותן נשואו' ואחר נשואיהן תהי' השפחה משועבד' לב' בניו ראובן ושמעון וטוען ראובן שבשפח' יש לו פי ב' ושמעון אחיו טוען שאין לו רק שוה בשוה יען שבצואה הוא אומר בסתם תהי' משועבדת לב' הדין עם שמעון מב' טעמים א' שכך משפט הלשון תהי' משועבדת לשניהם דמשמע שוה בשוה וכדאמרינן בפרק מי שמת ההוא דאמר לדביתהו נכסי לך ולבניך א"ר יוסף אשתו קנאי פלגא מה"מ דתניא והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצ' לבניו ואע"ג דמדינא זוכה הבכור בב' חלקים שאני צואה זו שלא רצה להניח הענין סתם לדין התור' אלא שפי' דבריו בכל סרט ופרט ובפרט זה אמר דבריו בל' שמשמע בכל מקום חצי לפ' וחצי לפ' א"כ יש לקיים הדבר כמשמעו בכל מקום ותו מדקאמר שתהי' משועבדת לג' בנותיו ואחרי הנשואין תהי' משועבד' לשניהם משמע דכי היכי דשעבוד הבנו' שוה זל"ז כן שעבוד הבנים וע"ד שאמרו בכתובו' הבנים ירשו והבנו' נזונו' מה הבנים אינן יורשים אלא לאח"מ אביהם אף הבנות כו' מהרשד"ם ח"מ סי' שע"ה:

תקעח
צואת ש"מ שכתוב בה יתנו מנכסיו לנכד' בת בנו סך מה ואח"כ פי' דבריו ואמר שזה שהניח לנכד' אינה זוכה היא בהם עד שתכנס לחופה אבל אם תפטר נכד' קודם שתכנס לחופה יחזרו המעות לאחי' כו' יש מקום דקדוק בלשון אינה זוכה היא בהם כו' דהול"ל לא תזכה אבל ל' אינה זוכה נר' לשון הודעה לבד ועוד יש דקדוק בדבריו דמל' יחזרו נראה שזכתה לאה דאל"כ לא שייך חזרה ומל' אינה זוכה נרא' דמעולם לא זכתה יש לנו לקיים דבריו ליישבן כל מה דאפשר כל שלא נוסיף ולא נגרע מדבריו כי כונת, המצוה הי' שחשש שאם תזכה היתומה מעתה בסך הנז' שמא אמה של יתומה תסיתנ' ותתן לה הכל ע"כ ציוה שלא תזכה היתומ' רק בנשואין וחשש עוד שמא יבינו יורשיו כונתו שרוצה שיחלקו היורשים כפי הערך שנתן לכל אחד וא' ע"כ חזר ואמר שאינו כן שיד כולם שוה בהם אבל מ"מ אינ' זוכה בהם כלל אלא בנשואין ומה שכתוב ל' חזרה היינו לפי שהפקיע החלק הנז' מהם לכן כתב ל' חזרה ומה שכ' אינה זוכה הכונ' שלא רצה לומר שלא תזכה שהי' נראה כמי שחוזר ממ"ש קודם, ח' פ' לנכדה לזה אמר אינ' זוכה מ"ש חלק פ' לנכדתי לא תחשבו שהחלק ההוא כשאר החלקים שזאת אינה זוכה כשאר החלקים מהרשד"ם ח"מ אא

תקעט
צואת ש"מ שאמר לשמעון שותפו תדע איך לזה הבחור יש לו בנכסי כ"וכ פרחים וא"ל שותפו מי הוא הבחור לוי והשיב הן אף שלא הזכיר הש"מ את לוי אין חשש בזה כיון שהזכירו השותף והוא אמר הן וכדאמרינן בפ' י"נ נכסיך למי הן שמא לפ' ואמר למי כו' ועוד פקפוקי' אחרים במבי"ט ח"א סי' ש"ח ושכ"ב ועיין בתשובת הר"מ אלשיך סימן ו' חולק על זה:

אות ק

תקף
הסכמה שכתוב בה שלא לקבל רב שיש לו צד קורבה בקהל וכשנתקבל בהיתר נתקבל כי לא הו"ל שום קורב' ועכשיו אחר שקבלוהו עליהם נתקר' הך מילתא תליא בההיא דכ' התוס' פ"ק דע"ז גבי שמים וארץ נוגעים בעדותן ז"ל וא"ת והרי ראי' גדולה שקיימוה שהרי שמים וארץ קיימים וי"ל דאין חוששין בזה הראי' דהקב"ה מקיימן ואין אב מעיד על בנן ועי"ל שהן קיימין ממה שקבלוה כדאמר' אם ישראל מקבלים את התור' ע"כ ש"מ לתי' א' שלא קבלה ר"ל קיום לפי שהם מקיימים ד"ת הרי היא מקובלת עליהם ולפי תי' הב' ל' קבלה היינו על שעת קבלה בלבד. פרח מ"א סמ"ד עש"ב:

תקפא
קבלה הסכמ' שכתוב בה קבלנו עלינו אינ' צריכ' התרה וראי' מדברי הרא"ש פ"ט דנדרים ז"ל גרסינן בפ"ק דתענית יחיד שקבל עליו תעניו' כל השנה ופגעו בו י"ט הכתובים במגלת תענית אם נדרו קדם לגזרתנו תדחה גזרתנו מפני נדרו ואם גזרתנו קדמה לנדרו ידחה נדרו מפני גזרתנו יש מקשים דהא קי"ל דנדרים חלין ע"ד מצוה וכתב הרמב"ן ז"ל דהאי ידחה נדרו דקתני לאו נדר ממש דאפקיה בל' הרי עלי נדר אלא קבלת תענית בעלמא ול' קבלה ל' חמיר כנדר לענין למיעקר י"ט וכדאמרי' גבי לוה אדם תעני' ופורע דפרי' וכי נדר הוא דלא סגי דלא פרע ע"כ ש"מ דל' קבלה קיל ולא בעי התר'. פרח מ"א ספ"ז:

תקפב
קנין כתב הרמב"ם פ"ב מה' מכירה האומר לחברו משוך ותקנה לא קנה שתקנ' משמע להבא ועדיין לא הקנה לו כלום אלא צ"ל לו משוך וקני וכתב הרב כנ"הג בח"מ סי' קצ"ה בשם נמקי מהראנ"ח ז"ל דהיינו דוקא באומר בל' צווי ותקנה אבל האומר עשה כך וכך ויקנה אותו דבר לך כיון שלא אמר ותקנה שפיר דמי וכן ההיא דאמר א' מהם תתקדש לי כו' וראי' לזה דבריש פ"א מה' מכירה כתב הרמב"ם תן מנה לפ' ויקנה ביתי לך קנה מדין ערב כו' אע"ג דלא אמר וקנה ביתי:

תקפג
קרוב מעשה בא לידי בשטר שהי' כתוב נתחייב פ' ופ' לתת לפ' מתכשיט פ' קרוב מג' אלפים לבנים ופסקתי דיד בע"ה על התחתונה ואם נתן לו ב' אלפים ות"ק וא' סגי הרב כנה"ג ז"ל בשם עצמות יוסף דל"ה ע"ג:

תקפד
קרוב שכיב מרע שצוה חת בנו שלא ישא אשה קרוב' לו שלישי בשלישי דבל' ב"א קורין לג' בג' קרוב קרובו ואין קורין אותו קרובו הרש"ך ח"א סימן ב' וכ' הרב כנה"ג בח"מ סי' ס"א נר' דה"ה שלישי בב' דלכ"ע כשר לעדו' ע"כ ועיין בתשו' הר"י אדרבי ז"ל סי' שי"א בזה:

תקפה
קנין דברים יש מהגאוני ז"ל שאמרו דכל ל' עתיד שאעש' כ"וכ מקרי קנין דברי' וי"מ שאומר דלא מקרי קנין דברים אלא באומר אחלוק עמו כו"כ אבל אעש' כו"כ או אתן כו"כ לא מקרי קנין דברי' תשו' הרשב"א א' ל"ג:
כל הנקרא אמר הפעוט לרגל המלאכה אשר לפני אמרתי אני אל לבי אלקט' באמרים כל מידי דמתקרי ודלא מתקרי שגם הוא סעיף מסתעף מהלשון והילך סדורן בסדר אלפ"א בית"א:

תקפו
אונס מי שנדר לעשות דבר פ' תוך ל' יום או זמן אחר ולא נאנס תוך זה הזמן והי' יכול לעשותו וביומא דמשלם זמניה נאנס לא מקרי אונס מדאמרינן בפרק מי שאחזו בראשונה היה נטמן יום י"ב חדש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל הזקן שיתן מעותיו ללשכה ויהא שובר את הדלת ונכנס בו ומדהוצרך הלל לתקן כך ש"מ דאפי' הי' אנוס ביום האחרון לא מקרי אונס מרן הב"י ח"מ ריש סימן ר"ז בשם חי' אגודה וכן דעת הרא"ש. ועיין בספר עדות ביעקב סימן ז' ובכנה"ג סימן ס"ג בהג"הט סי' ז"ן ובס' בני חיי שם. ועיין מ"ש הרב מגן אברהם בא"ח סימן ק"ח על מה שפסק מרן מי שלא התפלל בעוד שהי"ל זמן להתפלל בין כך ובין כך עברה לו השעה אנוס מקרי ע"ש ס"ק י"א:

תקפז
אין לו לענין לוה דאם אין לו ממון אין חובשים אותו כמפורש בסי' צ"ז כתב מהראנ"ח ח"א סימן נ"ח דנדונית אשתו אין לו מקרי ע"ש:

תקפח
אונס טעות הוראה שהורו לאדם ועשה מקרי אונס הרשב"א סי' אלף קפ"ט ז"ל וא"ת מיכל איך הותרה להנשא לדוד התם אנוסה גמורה היתי' דהי' טעות גמור של הוראה שהורו לה ב"ד של שאול דמלוה ופרוט' דעתו אמלוה ועל הוראה זו נסמכה וטעות כזה

אונס מקרי ע"כ ועיין בס' בית שמואל סס"י י"ז שהשיג על הרשב"א בזה ובתשו' שבות יעקב ח"א סי' ס"א ובתשו' הרשב"א ס"י באשת איש ע"ש ולענין מכירה באונס יש דברים דמקרי אונס ויש דלא מקרי אונס והילך קצורן א) מ"ש מוהריק"ו שורש קס"ד דלא מקרי אונס אלא היכא דמריעין לו אבל אם אין מריעין לו אלא שנמנעין מלהטיב לו לא חשיב אונס ומיהו אם כבר הטיב לו ורוצה לסלק ממנו ההטבה שהטיב לו כגון דא מקרי אונס ודאי. ב) מ"ש מהרש"ך ח"ב סימן קצ"ח שאם הי' בבית האסורים והי' ס' סכנה מיראת הדבר אשר בעיר בהיותו שם ואם לא הי' נותן לו לא הי' מוציאו לא דמי למאסר דצדקיהו ולכ"ע אונס מקרי ובח"ג סימן ק"ד כתב שאם הניחו בבית האסורים בשביל דבר אחר כיון שלא הניחו בשביל דבר זה לא מקרי אונס ועיין במ"ש מרן בא"ה סי' קל"ד. ג) מ"ש הרב מ"צ ח"ב י"ז דיראה שהי' ירא שלא יודה לו חברו לא מקרי אונס אם לא היכא דמנכר. ד) מ"ש הרב לחם רב סימן קע"ט על אב שהכה ופצע את בתו למחול לו דמקרי אונס וכתב מה אונס הוא זה הרי היא מחויבת לקיים מצות אביה וכיון שאביה א"ל שתמחול היא חייבת לעשו' כן מן הדין ואם כן כשתמחול. מה שהדין מחייבה היא עושה י"ל דבפ"ק דקדושין פליגי גבי כבוד אי הוי משל אב או משל בן ופסקו הפוסקים דהוי משל אב ומן הדין אין מחויב הבן לחסר ממונו בעבור רצון אביו וכמ"ש מהריק"ו סי' קס"ו דכ"ע מודו דאין מחויב הבן לשמוע אביו להפסיד ממונו ע"ש. א"כ אם אביה הכה את הבת ופצטה על כך ודאי דאנוסה היא שלא כדין ומקרי שפיר אונס ע"כ אכן מי שתכפו יצרו לבטל מצוה או לעשות עבירה והודה עד שעשה דבר שמחויב לעשותו או עד שיתרחק מדבר האיסור לא מקרי אונס כמ"ש הרמב"ם ספ"ב מה' גרושין וכתב מהרשד"ם חי"ד סימן ע"ו בשם תשו' הרשב"א שכתב ז"ל אם מי שהיא מחויב בכבודו הזקיקו לגרש גיטו גט כו' עד ואפי' אנסוהו ע"פ אביו וא"ל אל תסתור דברי אביך הוי גט משום מצוה לשמוע דברי אביו כיון שלא היו דבריו לעבור על ד"ת והי' כדי להסתלק מן המריב' ע"כ וכתב מהר"י אדרבי ז"ל סימן ע"ז דאונס לדבר מצוה הוי כמכר ואי איכא קיום מצוה באונס חשבינן לי' כתליוה וזבין משום דקיום המצוה מיחשב כקבלת דמים ומצוה אנסיה וגמר ומקני וראי' לזה דאמרי' בפ' חזקת הבתים אמר רב הונא תליוה וזבין ז"ז מ"ט כל מה דמזבין איניש אי לאו דאנוס לא הוה מזבין ואפ"ה ז"ז ופריך עלה בגמ' ומשני אלא מסיפא וכן אתה מוצא בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ופריך ודלמא שאני התם דמצוה לשמוע דברי חכמים ופירש רש"י כי אמר רוצה אני גמר בלבו לגרשה דמצוה קא עביד וכן מצאתי בשיטת ב"ב פרק חי"ת מכ"י ז"ל ניחותא דכפרה וניחותא דמצוה איכא למימר דהוו טפי מזוזי כלומר שכשם שאמרו זוזי אנסוהו

וגמר ומקני כ"ש דאמרי' הכי במקום מצוה דמצוה אנסיה וגמר ובטל מודעא ע"כ, וכתב מרן הב"י בסי' קל"ד אה"ע בשם הרשב"ץ דאפי' הוציאו בנו להריגה שרחמיו עליו כדי שיגרש וגירש להציל את בנו כיון שלא מסר מודעא אין זה גט מעושה כלל שאין עישוי אלא בגופו ועור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו ע"ש דק"מ ע"ב ושם בע"ג תמה מרן ז"ל בזה ואמר דאיך יעלה על הדעת שממון יהי' חמור מחיי בנו ועיין בספר מכתב אליהו דקל"א ע"ג וע"ד הביא שרבים חלוקים על הרשב"ץ והריב"ש סי' קכ"ז ספוקי מספ"ל הך מלתא אי אונס דבן לגבי אב הוי אונס גמור או לא ועיין בתשו' הרב בצלאל סימן י"ו דנ"ה ע"ד האריך בזה ובתשו' מהריב"ל ח"ב סימן ע"ז גם הוא עמד שם בנדון זה ושקיל וטרי בדין זה וכתב לבסוף דאיכא פנים להחמיר ואיכא פנים להקל. ה) מ"ש בתשו' מהרמא"י ז"ל סימן פ"ו דאונס דמחמת עצמו לא מקרי אונס ועיין בב"י סי' קל"ד והריב"ש קכ"ז בפשיעות ועיין מכתב אליהו דקל"א. ו) מ"ש מהריק"ו בשו' קפ"ו דאונס דהפחדה לא מקרי אונס דעביד אינש דגזים ולא עביד וכתב ע"ז בדברי ריבות סימן קנ"ט דהיינו דוקא בנדון דמחוסר מעש' כגון להביאו בערכאות ש"ג לא מקרי אונס אבל היכא דבשב ואל"ת עושה כונתו ובידו לעשות לא אמרי' בהא עביד איניש דגזים ול"ע וע"ש בסימן ס"ה בס' משפטי שמואל ובמוחזק לעשות רע לכ"ע מקרי אונס בגיזום כמ"ש בס' מקור ברוך דפ"ו ואף לחולקים על מהריק"ו והיינו דוקא כשלא מסר מודעא דלא מקרי אונס אבל מסר מודעא מקרי אונס כמ"ש מהראנ"ח ת"ר סימן מ"ב גם לא אמרו דאונס דהפחדה לא מקרי אונס אלא בישראל אבל בגוים נ"ע מודו דעביד כמ"ש מהרמא"י סי' י"ו וכתב מהרשד"ם בח"מ סימן נ"ב דה"ה ישראל משומד ולמ"ד דבעי אונס במתנה נמי אונס דהפחדה לכ"ע מקרי אונס מהרש"ח סימן ו' ז) מ"ש הרדב"ז סי' ל"ד דאפי' אונס ממון הוי אונס כדמוכח מההיא דנודרין להרגין ולמוכסין כו' ובסי' נ"ד כתב דאע"ג דאונס ממון מקרי אונס היינו דוקא להפסיד מה שהרויח אבל אונס שלא ירויח להבא לא מקרי אונס. ח) מ"ש בתשו' הר"י באשאן ז"ל (סי') דרבים לגבי יחיד לא מקרי אנוסים ודבר שמכריחים הצבור לישבע מפני מגרר מילתא לא מקרי אונס ת"י קמ"א:

תקפט

אשה לא מקריא אשה אלא בכתובה וקדושין לא בארוסין מדנקט רבי יאודה בפ"ב דסנהדרין נשים בכתוב' וקדושין ולא נקט נשים בקדושין ש"מ דלא מקריא אשה אלא בכתוב' וקדושין ביחד הרב כנה"ג אה"ע סי' א' אות נ"ט לענין חרם רגמ"ה שלא ישא אשה עליה בחייה שאם ארס אשה לא עבר על החרם דלא מקריא אשה וע"ש להקת הפוסקים ז"ל פליגי אהא ועיין בס' גט פשוט בקונט' דקל"ט ע"ד:

תקצ
בן לא מצינו בכל התור' שיקרא לבן אשתו בנו תוס' פרק מקום שנהגו דנ"ד ד"ה אלה בני שעיר ופסקו התוס' שם ז"ל בן אשתו אינו קורא אותו בנו בן בנו קורא אותו בנו ועיין בזה בתשו' שבות יעקב ח"א סי' קס"ט:

תקצא
בהמה מקרי כלי וקונין בה אבל שאר מטלטלין שאינן כלי פרי מקרי ואין קונין בהם וכ' מהרש"ח סי' כ"ב דבגדים לאו פירי אקרי ע"ש הטעם:

תקצב
ב"ד כתב הרד"ך בית כ"א ח"א דלענין גוי מל"ת דקי"ל דכל שבא הגוי לב"ד אין בדבריו כלום דאפי' בפני ב' יאודים דעלמא אם בא ואמר לפניהם פ' מת בלתי קשר דברים אחרים מקרי מעיד בב"ד דכ"א מישראל מקרי ב"ד לענין זה וע' בהרשד"ם סר"מ שכ' דלא מקרי ב"ד לענין זה אלא מושב הדיינים דוקא ע"ש:

תקצג
בית מן האגף ולפנים מקרי בית מן האגף ולחוץ לא מקרי בית גמ' פ"ז דנדרים דנ"ו וע"ש בהר"ן ומשם בארה דהאגף עצמו שהוא עובי הפתח כלחוץ דמי דדוקא גבי בית המנוגע הוא דבעינן שיצא מתחת המשקוף הא בעלמא אגף עצמו כלחוץ הוא ומסוגיא זאת הוא שכ' הרמב"ם בפ"ט מה' ק"פ ה' והאגף עצמו שהוא עובי הפתח כלחוץ ומרן כתב דהכי משמע בפ' כ"צ ואלו מהתם איפכא איכא למידק לפי מ"ש בב"י א"ח סי' נ"ה:

תקצד
ביאה דרך אחוריו לא שמי' ביאה גמ' פרק קמא דשבועות דף י"ז הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו אפי' כולו מבפנים, חוץ מחוטמו טהור והבא אל הבית אמרה תורה דרך ביאה אסרה תורה וכתבו התוס' שם ובחולין ד"י דאע"ג דיציאה דרך אחוריו שמי' יציאה כדיליף מכ"ג ביה"כ דכתיב ביה יציאה ותנן יצא ובא לו דרך כניסתו יש לחלק בין ביאה ליציא' דאורחא דמילת' ביציאה כתלמיד הנפטר מרבו ע"כ:

תקצה
ביאת מקצת למקדש אבעיא ליה לאביי יומא דף ל"א אי ביאת מקצת שמיה ביאה או לא שמי' ביאה ופשוט ליה רב יוסף דביאת מקצת לא שמיה ביאה מדמצורע טובל ועומד בשער נקנור וכ"כ רש"י פ"ק דסוט' ד"ז במתני' ששם משקין את הסוטות כו' דביאת מקדש במקצת למצורעים שדא רח' ע"ש:

תקצו
בדיקת חוץ הוי פלוגתא מ"ס בדיק' חוץ שמי' בדיקה ומ"ס ל"ש בדיק' כתובו' דח"ן ב':

תקצז
גיורת כתב הרימ"ט בי"ד סימן מ"א על מי שנשבע שלא ישא שום בת ישראל עליה אם מותר בגיור' דביבמו' פסלינן בן גרים לחליצה מונקרא שמו בישראל או אפשר דבל' בני אדם גר נמי ישראל מקרי דתניא בתוספתא פ"ד דנדרים הנודר מישראל אסור בגרים. מ"מ נהי דגרים ישראל מיקרי בת ישראל מיהא לא מקריא דבכתובו' אמרי' הורתה שלא בקדוש' ולידתה בקדוש' לא דכתיב בתולת ישראל ולא בתולת גרים כו' ומ"מ נרא' דגיורת נמי מקריא בת ישראל דבפ"ק דבכורים תנן הגר מביא ואינו קורא לפי שאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו ואמרו בירושלמי שם תני בשם רב יאודה גר עצמו מביא וקורא מ"ט שנא' כי אב המון גוים נתתיך לשעבר אב לארם מכאן ואילך אב לכל הגוים אריב"ל הל' כר"י ופרש"י לענין תפלה דמצי למימר אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם כו' וכיון דמקריא בת אברהם מקריא נמי בת ישראל דהא אלהי אבותינו קאמר ע"כ ע"ש:

תקצח
גזלן שאז"ל שואל שלא מדעת נק' גזלן נ"ל שפי' דרז"ל נק' גזלן ר"ל דין גזלן יש לו אבל לא קעבר אלאו דלא תגנוב אע"פ שאין דעתו לשלמו בשעת שאלה כנה"ג ח"מ סשנ"ט בשם תשו' מהרי"ל סרכ"ה:

תקצט
גט אע"פ דמצינו דשטר מקרי גט לא מצינו דגט אקרי שטר הרא"ם ח"א רי"ז על מ"ש הריב"ש סימן ד"ש שאם הסכימו הקהל שכל שטר שלא יהא מכ"י סופר העיר לא יהא לו דין שטר דאין גט בכלל ע"כ וע"ל סי' ל"ב:

תר
גוסס מי שחלק נכסיו והתחיל לחלק לצדקו' ונתבלבל מוחו ומת יש להסתפק אי מקרי גוסס מהריב"ל ח"ג סי' ל"ו:

תרא
דבר מצוה דאמרינן בפרק השולח אפי' למ"ד נדר שהודר ברבים י"ל הפרה ע"ד רבים אין לו הפר' וה"מ לדבר הרשו' אבל לדבר מצו' י"ל הפר' לכל ד"מ אפי' מצוה של דבריהם דבר מצוה מקרי ב"ה בשם הריטב"א בפ' אלו הן הלוקין וכן מתבאר מכמה דברים שהתירו הפוסקים. א) מ"ש מהרשד"ם א"ח סימן ל"ב וי"ד קי"ג דלוקח ש"צ שקולו, ערב מיקרי דבר מצוה והוא שראוי והגון ויש בו כל התנאים הצריכים לש"צ המבוארים בטור א"ח סי' נ"ג. ב) להתיר לקהל שנשבעו שלא יקחו מרביץ תור' דבר מצו' מקרי ומתירין. מהריב"ל ח"ג סי' פ"ח וכן להתיר למי שנשבעו שלא ישמעו ד"ת מפי ת"ח א' דבר מצוה מקרי מקור ברוך סי' ך". ג) להתיר לחכם שנשבע שלא יהי' חכם עוד בקהל דבר מצוה

מקרי ומתירין לו מהראנ"ח ח"ב סימן נ"ג. ד) לפריה ורביה אפי' תוך עשרה שנים דבר מצוה מקרי ומתירין רשד"ם י"ד סי' צ"א והרש"ך ח"א סימן כ' כתב דלא מקרי דבר מצוה וכתב הרב כנה"ג דלא כ' מהרש"ך כן אלא תוך עשרה שנים אבל אחר הי' אף הרש"ך מוד' דמקרי דבר מצוה. ואפי' תוך העשר בשלא הכיר בה דבר מצוה מקרי וכמ"ש מהרש"ך עצמו ח"ב סי' ס"ג, ה) לישא אשה שלבו חפץ דבר מצוה מקרי הר"ש הלוי י"ד סי' א'. ו) ללמוד תורה עם מי שלבו חפץ דבר מצוה מקרי לחם רב סימן ע"ד. ז) להיות קהייא בפתחי השרים ללמד זכות על היאודים דבר מצוה מקרי הרא"ם ח"א סי' ט"ו. ח) לכבד אביו ואמו דבר מצוה מקרי מ"צ ח"א סי' א'. ט) לשמח חתן וכלה דבר מצוה מקרי ולכן ראובן שנשבע שלא ליכנס בחופת בן אחיו דבר מצוה מקרי ומתירין לו אפי' נשבע על דעת רבים מ"צ ח"א סי' ע"א. י) להתיר מי שדרכו רעה כדי שישוב בתשובה דבר מצוה מקרי כנה"ג בשם תשו' מרן ב"י. יא) לשבר מתלעו' עול ולא תעשי' ידיו תושיה דבר מצוה מקרי ומתירין כנה"ג י"ד בשם מהר"א חסון ז"ל יב) לצורכי רבים דבר מצוה מקרי והביא הריב"ש ז"ל סימן תס"א ותקי"א כמה ראיו' ע"ז מרן ז"ל בי"ד רכ"ח וכתב בס' ת"י דמשום דהתנדב מעות לצדק' לא מקרי דבר מצוה ע"ש סי' קמ"א וכ' הריב"ש עוד שם דאין לך מצוה כהסי' מכשול שבועות ונזקין מדרך הרבים ועיין במהרש"ך ח"א סימן ס"ח. יג) כ' מרן הב"י בשם הרשב"ץ על מי שנשבע עד"ר שלא למכור יין ונתחרט שמתירין לו דדבר מ"מ כיון שהוא צורך פרנסתו כדאמרי' בפ' אלו מגלחין למזונו' כ"ע ל"פ דשרי. יד) כתב מהריק"ו סי' נ"ב אשר כתבת דדבר מצוה מקרי להשקיט הקטט' אין נלע"ד כלל להחשיב דבר מצוה אלא היכא שא"א למצוה לעשות אות' אם לא בהפרת השבוע' אבל בנדון זה שאפשר להתפייס ולקיים השבוע' בלא ביטול מצוה מי יימר דרבים יסכימו בחרטה זו ועיין במ"ש מרן הב"י ז"ל סי' רס"ח:

תרב

דיעבד כ' מרן בתשו' דקכ"ג דאפי' למאן דמיקל באשה באיסור מים שאין להם סוף דאם נשאת לא תצא אף אם התרו בה היינו באשה א' שאירע בה הספק אבל אם הן נשים ר' שנטבעו בעליהן בים בספינה א' אפי' דיעבד של האשה א' דנשאת לכתחלה קרינן ליה וראוי לקונסה שתצא דאל"כ למחר שאר העגונו' יעשו כמעשיה כי יאמרו מאי שנא וכי משוא פנים יש בדבר חלילה ע"ש:

תרג

דבור במודר הנאה כגון לדבר עליו לשלטון לא מקרי הנאה הרדב"ז כ"י סימן תרכ"ג עיין שם באורך:

תרד
דם העור מקרי דם יומא דמ"ח ע"א ת"ר ולקח מדם הפר מדם הנפש ולא מדם העור ולא מדם התמצית ועיין בט"ז י"ד סס"י כ"ג ובתשו' שבות יעקב ח"א סח"ן:

תרה
דרכי האמורי לא מקרי אלא בדעביד מידי בקום עשה אבל במידי דשב וא"ת לא חשיב משום דרכי האמורי שהרי כ' בי"ד סי' י"א יש נמנעים מלשחוט אווז וכן בסי' קע"ט תשו' חוות יאיר סי' רל"ד:

תרו
דבר קצוב המתחייב עצמו לתת למי שיפשר פ' דבר קצוב מקרי כיון שהם חולקין על סך ידוע והקנין הוא לפשר באותו סך מהרשד"ם ח"מ קט"ז ובסי' ת"ן כ' דאם כבר ידוע שיעור החוב אע"פ שמתחייב לפרוע סתם כל מה שיעל' החוב דבר קצוב מקרי וכ"כ בסי' קכ"א דאם נתחייב כל נזק והפסד שיבא לו מצד חוב פ' כיון שסך החוב מפורש דבר קצוב מקרי וכ' הרב כנה"ג סי' ס' דמ"ש מהריב"ל ח"א דקמ"א דמי שנתערב ע"כ שטרי פ' אע"פ שידע סכומם ע"פ אחרים לא חל הערבות לדעת הרמב"ם לא פלי"ג אהא דהתם לא מקרי דבר קצוב משום דלא נודע לו הסך מפי המחייבו אבל נודע לו הסך מפי המחייבו לכ"ע דבר קצוב מקרי:

תרז
דבר שלא בא לעולם מה מקרי ומה אינו מקרי עיין בכנה"ג סי' ר"ז באורך:

תרח
דיעבד יבם חולה ברגליו כדיעבד מקרי מהר"ם עבר מפדוואה סי' כ"ג ובתשו' משפטי שמואל י"ד כתב דדיעבד מיקרי כל דבר שאין לו תקנה ומצי למיעבד לכתחילה:

תרט
דיבור כתבו התוס' בזבחים ד"ד ד"ה מחשבה דדיבור דלית ביה מעשה הוי כמחשבה בעלמא:

תרי
היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק בב"ק דצ"ח וכתבו התוס' ד"ה הצורם דהיינו בהיזק הנעשה מאליו אבל היזק בידים אף שאינו ניכר שמיה היזק וחייב ע"ש ועיין בתשו' הרא"ם ח"א ח' דהיזק שמיעה ששומעים זל"ז ל"ש היזק:

תריא
הפסד מרובה שאמרו בקולות האסורים מה נקרא הפסד מרובה הרא"ם ח"ב סי' ל"ז כ' בשם מהר"י מינץ ז"ל איזה הפ"מ מנה ומנה ר"ל מנה צורי ואפ"ה המנה אינו אלא ה' זהובים ואיכא לספוקי דשמא קבא דמוריקא מקרי הפ"מ ודעתי נוטה בזמן הזה שרבו

המסים יש לחוש מפני החסרון ואני ראיתי בתשו' מהרמא"י לענין יי"נ שכ' כל שהוא בחבית הן גדול הן קטן מקרי הפסד מרוב' לאפוקי מה שהוא בכד או בקנקן ע"כ:

תריב

הפסד ממון מקרי אף המתנת זמן יותר מזמן המוגבל ללוה מהמלוה דהא חזינן דיש ע"ג עסק שבוע' בדין המתנת זמן כמ"ש מרן הב"י ח"מ בשם הרמב"ם ז"ל שאם טען המלוה היום סוף הזמן שקבעתי לך ולוה אומר עד י' שנים קבעתי לך נשבע הלוה שבועת היסת [ואם יש עד א' נשבע שבועת התורה ש"מ דמקרי הפסד ממון פרה מ"א סס"י נ"א:

תריג

הקדש פחות מש"פ לא מקרי הקדש דאין הקדש חל על פחות מש"פ רש"י ז"ל פ"ק דגיטין די"ב ע"ב והתוס' ז"ל שם חלוקים עליו דהא בהזהב שנינו ה' פרוטות הן ואי איתא ליתני ו' פרוטות הן דאין הקדש חל על פחות מש"פ ופי' בשם ר"י דכונת תלמודא דקאמר בפחו' מש"פ היינו לפי שאין בדעתו של מקדיש שיחול על פחות מש"פ:

תריד

הנאה כ' מהרי"א סרס"א בשם הפוסקים דרבים הנאה שנשבעו יחד מקרי כמקבלי הנא' וא"ל שלא מדעת' ע"ש:

תרטו

התראת ספק פלוגתא דר"י ור"ל במכות די"ז התראת ר"י סבר התראת ספק שמה התראה ור"ל סבר התראת ספק ל"ש התרא' ועיין בתוס' גיטין דל"ג ד"ה ואפקעינהו ובכתוב' דס"ו ד"ה וספק:

תרטז

הוצאה הנכלל בל' הוצא' עיין בתשו' מעשה חייא ס"ו בתשו' השליח ועיין ת"ח (סי):

תריז

הרשאה אם יש לשליח הגט הרשא' וכ' בה מי הם עידי הגט מקרי נתקיים בחותמיו ואצ"ל בפנ"כ ובפ"נ הרשב"א סי' תקע"א אבל הריב"ש סי' שי"ח כ' דהרשאי לא מקרי קיום וע' בתשו' מהר"ם מלובלין סי' כ"ה:

תריח

זרע כ' בתשו' מעשה חייא סי' י"ג דל' זרע לשון מסופק הוא אי קרי אינשי לבני' ולבנות זרע או דוקא לבנים קרי זרע ולא לבנות שהרי מצי' בבת כהן דכתיב וזרע אין לה והיינו זכרים ונקבו' ומצינו בירוש' הארץ דכתיב לך אתננ' ולזרעך דהיינו זכרים ולא נקבו' ומספיקא לא מפקינן ממונא מהיורשים:

תריט
זומם כ' בתשו' מהרי"ב סי' ס' דלאו דוקא עמנו הייתם ביום פ' הוי הזמה אלא כל שאמר עמנו הייתם במקום פ' אפי' שלא הי' באותו יום שהן מעידים כל שא"א להיו' במקום שהם מעידים לפי עדות האחרונים הזמה מקרי וכ' עוד שאם העידו העדים האחרונים שהעדים הראשונים לא היו יכולין לראות מה שראו מפני שהי' הפתח סגור הזמה מקרי וכ' עוד שם דאם העידו עדים האחרונים שהם היו במקום המעש' ולא הי' שם העדים הראשונים הזמה מקרי וכן דעת מהרימ"ט בא"ה סי' ל"ז:

תרך
חליפין מכירה מקרי כדאמרי' בפ' מרוב' דע"ט לענין טביחה ומכירה דחליפין מכירה נמי הוי. מהראנ"ח ח"ב סי' צ"ח על ראובן שהתנה עם חבירו שלא ימכור חזקתו אלא לו שאם נתן החזקה לחתנו במקום מעות נדוניא דהוי מכירה מעליא וע"ש עוד סי' צ"ז ובכה"ג י"ד סי' רי"ח אות נ"ד כ' בשם תשו' כ"י להראנ"ח דהנודר לתת לצדקה ממה שימכור ב' לבנים לבגד והחליף סחורה א' בבגדי משי שחייב ליתן החיוב כמכירה:

תרכא
חבור חבור לא מקרי העשוי ע"י מעשה ידי אדם. תוספתא הובאה בדברי התו' בזבחים בפרק טבול יום דק"ה ד"ה חבור אוכלין וז"ל התוספתא אתרוג שנפרץ ותחבו בכוש או בקיסם אינו חבור שאין חבורי אדם חבור ע"כ ועיין בזה בתש' בית יעקב קמ"ב:

תרכב
חבור לענין צירוף דכביצה דקי"ל כל האוכלין מצטרפים לכביצה כל שהוא מחובר קצת אף שאם היה מגביה החצי הביצה הא' היה ניתק חבירו מקרי חבור ומצטרף משא"כ לענין ידות דלא מקרי יד אלא כל שהוא מחובר כל כך שאילו יגביהו את היד לא יהא ניתק האוכל אבל אם אינו מחובר כל כך לא מקרי יד לאוכל תוס' חולין קי"ח ד"ה אין כו':

תרכג
חוזר ומגיד כ' בתשו' ל"ר סל"ז דראובן שהעיד על א' שטבע במים שאל"ס ואח"כ בב"ד אחר פי' דבריו דזה לא מקרי חוזר ומגיד:

תרכד
בלח ל"מ חציצה גמרא בזבחים פרק כל חציצה הפסולים דל"ה א"ל ר' יאודה למה פוקקין העזר' ערבי פסחים שלא יצאו הדמים א"ל שבח הוא לבני אהרן שיהלכו עד ארכבותיהן בדם ופרכינן והא דם הוי חציצה בין רגליהם לרצפה ותנן עומד ע"ג כלים כו' פסול ומשנינן לח הוא ולא הוי חציצה דתנן הדם והדיו והדבש והחלב יבשים חוצצים לחין אין חוצצין ע"כ ועיין במשנה למלך פ"ב מה' יוה"כ שכ' עמ"ש הרמב"ם ז"ל עלה

ונסתפג דהוי טעמא שמא יהיו המים חוצצין בין בגדיו לבשר ע"ש וצ"ע דהא בהדיא אמרי' הכא דאין חציצה בלח וע' בס' לקט הקמח סי' כ':

תרכה

חזרה במש"מ דקי"ל חזרה במקצת חזרה בכולה כ' רבינו בכנה"ג ח"מ סי' נ"ר בשם המבי"ט ז"ל דהא דחזרה במקצת חזרה בכול' היינו דוקא כשחוזר א"כ לתת מקצת מה שנתן קודם בצואה א' דהיינו בב' פעמים אבל כשהיא עושה צואה ומחלק נכסיו בבת אחת חזר ונתן לאחר מקצת מה שחזר ונתן לראשון לא מקרי חזרה ממה שנשאר לראשון ואיכא מרבוותא דפליגי עליה. ובתשו' כתבתי דאפי' לדברי המבי"ט ש"מ או מצוה מח"מ שחילק כל נכסיו במתנה וא"ל ליורשיך אין אתה מניח כלום ואמר זוג של צמידים י"ל בידיהם יהיו ליורשי שכרם מתוך צוואתו שלא היה בדעתו להוריש ליורשיו אפשר שאפי' נתן הכל בצואה א' מקרי חזרה בכולה וע"ש עוד כמה חידושים בדין זה:

תרכו

חנטת פירו' דבר שבא לעולם מקרי בפ' הרבית דס"ו כ' רש"י על מ"ש ר"ן המוכר פירו' עד שלא באו לעולם לא קנה מיירי כשלא חנטו הפירות עדיין ש"מ דכל שחנטו הפירות מקרי שפיר דבר שבא לעולם ועיין בזה במחנה אפרים הל' מוכר ס"ב שמדברי מרן הכ"מ ז"ל פ"ח מהל' מלוה אין נראה כן ע"ש:

תרכז

חסיד לא מקרי אלא מאן דהוי חסיד מעיקרא כך מתבאר מסוגיא דפ' הגוזל עצים דק"ג ואי במשתבע קאמר רע"ק חסיד מי משתבע וכ"ת דמשתבע והדר הוי חסיד והא כל היכא דאמרי' מעשה בחסיד א' או ר"י ב"ב או ר"י בר אלעאי וריב"ב ור"י ב"א חסידי דמעיקרא הוו ע"ש:

תרכח

חסיד כ' הרב יפה מראה ז"ל בשלהי סוטה חסיד יקרא מי שכל מעשיו לש"ש וזו היא דעת הר"ן ז"ל ולי נראה לפרש דחסיד יתקרי המוותר עם חברו לפנים מש"ה במשא ומתן וכ' התי"ט ז"ל שכן היא ג"כ דעת הרב ז"ל. ואני מצאתי כדבריהם בשבת פכ"ב דק"כ אמתני' דאם היו פקחין עושין עמו חשבון אחר השב' ופריך חשבון מאי עבדתי' מהפקרא קח זכו כלומר דהא אצילו לכם קאמר ואם פקחים הם יעכבו הכל הו"ל למתני ומשני מדת חסידו' שנו כאן אמר רבא חסידי אגרא בשבתא שקלי ופירש"י אם חסידים הם יש להם לוותר משלהם בכל דבר שיש נדנוד עבירה ואע"ג דלאו שכר שבת גמור הוא שהרי לא התנה ומהפקירא קא זכו מיהו חסיד לא מקרי אא"כ מוותר משלו אלא אמר רבא הכא בירא שמים עסקי' פי' רש"י ירא שמים הוא ולא חסיד לוותר משלו ירא שמים לא

ניחא ליה דליתהני מאחרים בהפקירא דידע דלא מרצונו הפקיר. ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח והכי קאמר ואם פקחים הם דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא עושים עמו חשבון אחר השבת ע"כ:

תרכט

חזקות רבינו הרב כנה"ג ז"ל בח"מ סימן ק"מ הביא להקת הפוסקים ז"ל דיש סוברים דהחזקות הנהוגו' ע"פ ההסכמות בזמנים אלו דין קרקע י"ל שחזקתן ג' שנים ובנזקי החלונות ותשמישי החצירו' גם בשיעבוד כתובה וב"ח ויש סוברים דהחזקו' מטלטלי אקרי ודין מטלטלין יש להן בכל ולענין הלכה האריך בכנה"ג הנדפס מחדש שם:

תרל

חשוד לא מקרי העובר על החרם בשב וא"ת מהרימ"ט אה"ע דף צ"ג ע"ג:

תרלא

טובה לענין הדין דקי"ל הנשבע ע"ד חבירו אם קיבל טובה ממנו אין לו התרה אלא מדעתו כ' מהרשד"ם י"ד סי' פ"א דיבמה שנשבע לה היבם לא מקריא עשתה לו טובה כבת יתרו כיון דיבמה אינה יכול' להנשא לאחר ע"כ ומהר"ם מפדוואה סי' ע' כ' דאם נשבעו המשדך והמשודכת לא מקרי עשה לו טובה אלא האיש לאשה לא האשה לאיש ומרן הב"י ז"ל כ' בי"ד סי' רכ"ח בשם תשו' מהריק"ו ז"ל בשו' קפ"ב דהשותפים בההיא הנאה שעושים אהדדי מקרי כנודרים ע"ד חבירו וכקבלו טובה זמ"ז ואין מתירין אלא מדעת חברו ומהריב"ל ס"א כלל ה' דס"ח וס"ט כתב המתקשרים בדבר א' זע"ז לא ברירא לי מילתא כולי האי שיקרא קבלת טובת הנא' והרב משפטי שמואל סי' קכ"ח כ' דהוי כאלו עשה לו טובה ומהרד"ך בית י"ז ח"א כ' ראובן שמינה אפטרו' לשמעון ונשבע לו לא מקרי, עשה לו טובה אבל מינהו ב"ד מקרי עשה לו טובה אבל מינו לאלמנה אפטרו' על בניה אפי' מינו אות' ב"ד לא מקרי עשה לו טובה ע"כ ואם השכיר ביתו לחבירו ונשבע שלא יוציאנו עד זמן פ' אין לו התרה אלא מדעתו ומרצונו דכסף השכירו' מקרי מקבל טובת הנאה ממנו מהר"ם אלשקאר ז"ל סי' צ"ו וכ' עוד שם שאם הקדים בע"ה לפועל שכרו לכ"ע עשה לו טובה מקרי וע' בש"ך י"ד סי' רכ"ח מ"ש בזה ועיין עוד בסי' רפ"ט דאיכא מ"ד דאם השביעו אביו לא בעי קבלת טובת הנאה דמחוייב בכבודו ומוראו עש"ב:

תרלב

הנאה אי מקרי ממון אי לא הוי פלוגתא ומדברי מרן ז"ל בשלחנו הטהור ח"מ סי' פ"ז סל"ה יש לדקדק דס"ל דטובת הנאה לא הוי ממון וכן נר' מדברי מור"ם ח"מ סי' ל"ז ס"ט וכן פסק בפי' בסר"ג ס"א דטובת הנאה אינה ממון ואינה נקנית בחליפין אבל בתשו'

הריטב"א הביאה מרן הב"י ח"מ סל"ז מחו' י"ד פוסק דטובת הנאה הוי ממון וכתב רבינו בכנה"ג י"ד סשל"א לענין הל' רש"ל בס' יש"ש פ' הגוזל סס"א ובפ' הזרוע סי' ז"ח כ' דהרמב"ם פסק דטובת הנאה אינה ממון וכן הלכה אלא דלקדושין ולנדרים הוי ממון והרימ"ט בח"מ סצ"ז כ' דלענין ממונא טובת הנאה אינה ממון ובחי"ד סי' ה' כ' דאע"ג דטובת הנאה עמון לנדרים ולקידושין לממונא לענין שיעבוד והקנא' לא הוי ממון לדעת הרא"ש אבל לדעת הרי"ף משמע דטובת הנאה ממון להיותה נקנית באגב ובתשו' מעשה חייא ס"ו כ' דטובת הנאה אינה ממון לשעבוד וכ' עוד בשם הרדב"ז ז"ל דטובת הנאה מקרי ממונא לגבי איסור הנאה ומהר"ם מפדוואה סי' ס"ה דטובת הנאה אינ' ממון ליתנה לאחרים:

תרלג

טירחא כ' רש"ל בתשו' ל"ו על מ"ש הרא"ש בההיא דעני המנקף בראש הזאת מה שתחתיו גזל דאע"ג דבהפקר ליכא משום עני המהפך בחררה הכא שאני דטרח ביה העני והפילם בארץ וסמכא דעתי' עלייהו כתב הוא ז"ל דה"ה דהליכ' דמהפך בחררה ממקום למקום נמי מקרי טירחא דקשה טילטולא דגברא ע"ש:

תרלד

ידי שמים שאמרו גבי פצוע דכה וכרות שפכה בידי שמים כשר לבא בקהל להרמב"ם כל שנולד כרות שפכה או שחלה מחמת גופו מיקרי בידי שמים ולרש"י ולהרא"ש לא מקרי בידי שמים אלא ע"י רעמים וברד או ממעי אמן אבל ע"י חולי חשיב בידי אדם ופסול וכ' הרא"ש דהכי משמע בירוש' ועיין בטאה"פ ס"ה:

תרלה

יד בעל השטר על התחתונ' מצאתי תשו' להרשב"א ז"ל הביאה מרן באה"ע סי' צ"ג בדין אשה שתבעה כתובה בסתם דלא אמרי' אין דעתה אלא העיקר אלא מסתמא הכל תבעה ואין לה מזונו כ' שם ז"ל אשה שמחלה כתובת' קרוב הדבר שכל שלא מחלה על מ"ש בכתובה לא מחלה מזונותי' כו' ועוד מה שטען הטוען שמן הסתם ידה על התחתונ' שהיא קרוי' בעל השטר מסתברא דבמקום זה הבעל קרוי בעל השטר לפי שהבעל לא פרע לה כלום ומשלה היא מוחלת וכל מקבל מתנה או לוקח קרוי בעל השטר להיות ידו על התחתונ' ע"כ ועיין בתשו' מהר"ש פרימו ז"ל סס"י ל"ב ובפרח מ"א ח"ב סי' ז'. עוד מצאתי בתשו' מהריב"ל ח"א כלל י"ז סי' ק' האריך שם להוכיח דהבא להסתייע מהשטר הוא הנק' בעל השטר ובל' דמשתמע לב' אנפי כיון שהוא מודה על הענין וכדי להפטר אומר דמל' השטר מסתייע פסק הרב ז"ל שם דאע"ג דאינו הוא בע"ה כל הבא להסתייע מתוך השטר מיקרי בעל השטר וידו ע"ה ועיין בתשו' הר"ש הלוי סי' י' וי"ב בזה:

תרלו
יום א' בחדש חשוב חדש ומדיום א' בחדש חשוב חדש ל"י בשנה קרי שנה פ"ק דר"ה ד"י ע"ב:

תרלז
יציאה דרך אחוריו שמיה יציאה פ"ק דחולין דף י' ע"ב מדאשכחן כ"ג ביה"כ דכתיב ביה יציאה ותנן יצא ובא לו דרך כניסתו וכתבו התוס' דהיינו דוקא ביציאה דהוי אורחא דמילתא הכי כתלמיד הנפטר מרבו אבל ביאה דרך אחוריו לא שמיה ביאה:

תרלח
כבוש יחיד פלוגתא פ"ק דגיטין ד"ח מ"ס כבוש יחיד שמיה כבוש ומ"ס ל"ש כבוש:

תרלט
כתובת בנין דכרין מתוך דברי ריא"ז שהביא בשה"ג פרק נערה שנתפתת' עלה דמתני' דלא כתב לה בנין דכרין כו' מוכח דכתובת ב"ד לא מקרי נכסי האם ובכור נוטל פי שנים ממנה אך מתשו' הרשב"ץ ז"ל שהביא הרב נתיבו' משפט נכ"ג ח"ז מוכח דס"ל דכתובת ב"ד מקרי נכסי האם ע"ש:

תרמ
כותל כתב מהרש"ך ח"ב סי' קל"ג דצ"ו ע"ד דאפי' של קדשים ושל כל שהוא מקרי כותל ע"ש:

תרמא
לקיחה פלוגתא בסוכה דל"ה לרבה לקיחה ע"י דבר אחר ל"ש לקיח' ולרבא שמיה לקיחה וע"ש בתו':

תרמב
מטלטלי דבר פשוט הוא דשטרי חוב אינן בכלל מטלטלי' דשטרו' לא קרו אינשי מטלט' תשו' הרשב"א ז"ל הביאה מרן סס"י ס"ו וכן ספרים לא מקרו מטלטלי המבי"ט ח"א סי' ק"ה. והתוס' ז"ל כתבו בב"ק די"ב ע"א ד"ה אנא מתני' ידענא דאע"ג דבכל דוכתא עבדים כקרקעו' מ"מ בל' בני אדם קרו אינשי לעבדי מטלטלי כיון דניידי. ועיין בכנה"ג ח"מ סי' שס"ג:

תרמג
מים שאין להם סוף נחלקו מרן ז"ל והמבי"ט בספינה שנטבעה בים והיו בה יהודים בחדר למטה ולא נראו עוד דהמבי"ט ז"ל נטה דעתו להתיר נשותיהם במה שחילק בין נפל למשאל"ס לבין באו המים אל החדר שבספינה דזה אינו נקרא משאל"ס מאחר שנשארו בחדר ומרן ז"ל בתשו' דקכ"ג נחלק עליו וכתב דאין חילוק והכל נקרא משל"ס ע"ש:

תרמד
מעשה ב"ד דלא משמיט שביעית כמפורש בסימן ס"ז כתב מהרש"ך ח"א סימן י' דגזרת ב"ד שאינה על עיקר החיוב רק על אופן הפרעון לא מקרי מעשה ב"ד וכ' עוד שם דגזרת יחיד מן ההדיוטו' דלא גמיר ולא סביר אע"פ שהוא איש צדיק תמי' בדרכי היושר לא מקרי מעשה ב"ד:

תרמה
מסיח לפי תומו דעכו"ם מהימן לאו דוקא במל"ת תליא אלא בלא מתכוין להתיר ולא להעיד מהימן אפי' אינו מסל"ת כ"כ בתשו' צמח צדק סמ"ב ועיין בתשו' משאת בנימין סס"ח:

תרמו
מוחזק בכל ספק דאיכא בין יחיד לרבים הרבים מקרו מוחזקים לעולם מרדכי בס"פ יחפור עלה דאם האילן קדם קוצץ ונותן דמים והרשב"א במיוחסו' ספ"ד כתב ז"ל כל שאינו טוען בגוף הדבר אלא שעבוד עליו כיון דלחזרה עומד הרי הוא כמוחזר ומלוה שיש לו משכון בעל המשכון מקרי מוחזק כיון לחזרה קאי הרי הוא כמוחזר ועיין בזה בס' פרח מ"א סק"ג והטור בסקי"ב כתב דנותן נכסיו מעכשיו ולאח"מ היורש מקרי מוחזק ולא מקבל המתנה ועיין בפמ"א סקי"ו בזה. ושוכר ומשכיר המשכיר מקרי מוחזר טח"מ סשט"ו והרב לחם רב סק"ן כ' דלא אמרינן קרקע בחזקת בעלי' עומדת אלא לגבי מרא קמא אבל לגבי לוקח שוכר שהוא בתוך הבית מקרי מוחזק ורבינו בכנה"ג בסי' ק"מ הביא בשם מהר"ש יפה ז"ל שכתב דבפלוגתא דרבוותא לא אמרי' קרקע בחזקת בעלים הראשונים קיימא אלא המחזיק בו מקרי מוחזק וידו על העליונה ומיהו כשהמחלוקת הוא בשכירו' בהא אמרינן קרקע בחזקת הבעלים הראשונים עומדת ועיין בנדפס מחדש עלה ונסתפק על המשכנתא אי מדמינן לה למכר או לשכירו' עש"ב ובתשו' כרם שלמה סל"ו הוכיח מתשו' מהר"ם דהאלמנ' בשביל שיעבור כתובתה מקרי מוחזקת לגבי מקבל מתנה ע"ש:

תרמז
מודה במקצת לא מקרי אלא במודה במקצת ממש מודה אבל כופר בכל אלא שמתחייב במקצתו מתוך טענת' לא דייני' ליה כמודה במקצת תשו' הרשב"א הביאה מרן סי' ע"ט מחודש ח' ובספר בדק הבית דנ"ו ע"א כ' עוד דמודה במקצת בענין שלא הי' יכול לכפור באותו מקצ' כגון שהוא תנאי ב"ד וכיוצא לא מקרי מודה במקצת אלא כופר בכל ושבועתו שבועת הסת ע"ש:

תרמח
מיד ולאחר זמן כתב הרדב"ז דכ"ב, ע"ב לענין נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם שיש חילוק בין דעתו לחזור מיד לבין אחר זמן דכל הבא למכור סחור' בעיר או העולים לזיהר"א נקרא דעתו לחזור מיד אבל הבא לישא וליתן או ללמוד תורה נקרא דעתו לחזור לאחר זמן עש"ב:

תרמט
מלוה ע"פ מה שכתו' בפנקסו של אדם בכתב ידו שהוא חייב לפ' מקרי מלוה על פה ואינה גובה מן היורשים הרשב"א סימן ק"ז ועיין בהרימ"ט ח"מ סי' קכ"ד בזה:

תרנ
מכר לא מקרי מכר אלא במקבל זוזי דאגב אונסא וזוזי גמר ומקני אבל מצד תועלת שאינו מפסיד לא מקרי מכר אלא מתנה תשו' מהר"י בי רב ס"מ וע' בכנה"ג ח"מ סר"ה עוד בזה:

תרנא
מצוה מחמ' מיתה ציוה בהיותו בריא ובשעת מיתה אמר אני מקיים כל מה שאמרתי הורה א' מן הרבנים דלא מקרי מצוה מח"מ אבל הרב תומת ישרים סי' נ"ה הורה דמקרי מצוה מח"מ ושם כתב דגם מי שציוה בהיותו בריא וחזר וציוה פעם אחרת בשעת מיתה כל פרט ופרט לכ"ע מצוה מח"מ מקרי ובתשו' מהרש"ך ח"ב סקס"ה כתב דאפי' למ"ד דהיוצא בשיירה או בים דמקרי מצוה מח"מ אם ציוה ב' ימים קודם לא מקרי מצוה מח"מ:

תרנב
מגדר מילתא לא מקרי מגדר מילתא אלא במילי דשמיא שהדור פרוץ לעבור על ד"ת ורוצים לעשו' סייג וגדר אבל בענין אחר לא. מהרי"ק שורש קפ"א ועיין במשא מלך ח"א ש"א משפט א' דמ"ג האריך להוכיח דמהרי"ק לא אמר אלא במגדר מילתא דמהר"ם אבל בעלמא מגדר מילתא הוי אפי' מממונא ועיין בכנה"ג ח"ה סי' רצ"א עוד בזה:

תרנג
מצרים וירושלים מקום קרוב מקרי מזה לזה דשיירות מצויות לענין קבלת עדות שלא בפני בעל דין הרדב"ז סז"ן:

תרנד
מילתא דלא שכיח ומילתא דשכיחא הביאה הר"ב כנה"ג בי"ד סרל"ב. עניות מילתא דשכיח הוא ואיבעי ליה לאתנויי הרב בצלאל סי' ל"ה שביה אונס דלא שכיח מקרי מרדכי פ' מי שאחזו. מיתה מילתא דלא שכיח מקרי כמו שמבואר בפרק ר"א דפותחין וכתב הראנ"ח ח"א סי' מ"ט דמיתה שכיחא יותר מעשירו' והוא מבואר בפרק כל הגט מית חברך אשר איעשר לא תתאשר ומהר"י אדרבי סי' שמ"ח כתב דמיתה בזמנה שכיחא

שלא בזמנה לא שכיחא. ושימותו שונאי בחייו לא שכיח מרן הב"י י"ד דרס"ט ע"ב. עשירו' לעניים לא שכיח טובא פ' כל הגט ועיין בל' חכמים אות מ'. גניבה שכיח טפי מעניות הרימ"ט חי"ד סי' ז"ך. קוצר היד שכיחא ושכיחא ואפי' בעשירים אינן יכולים לתת לזמן הקצוב. הרימ"ט ח"א סי' א', לצאת היחידים מקהל לקהל אחר שכיחא מהר"י אדרבי רצ"ח. אשה שעמדה מלדת כמה שנים הוי מילתא דשכיחא טובא שחוזרת ומתעברת אבל עקרה שלא ילד' לא שכיח שתלד הרש"ך ח"ב מ"א. למות אחיו בלא בנים מילתא דשכיח הוא תשו' הב"י ס"ד מדיני יבום. ירידת המטבעו' מילת' דשכיח טובא הוא לחם רב סס"ט:

תרנה

מסויים אמר כו"כ מנים לא מקרי דבר מסויים ואם אמר מנה בנכסיו או מנה מנכסי מקרי מסויים כמבואר בפוסקים ז"ל וע' מהרש"ך ח"ב ס"ט באורך:

תרנו

משפחת האם אינה קרויה משפחה ואין קרובי משפחת האם יורשין אפי' היכא דליכא קרובי האב והנכסים הן הפקר תו' פ' י"נ דקי"ד ד"ה אף וכ"כ בפ"ק דכתובו' די"א ד"ה מטבילין:

תרנז

מתנה ע"מ להחזיר שמיה מתנה בפ"ק דקידו' וכ' הריב"ש סי' שמ"א דאם אמרו דמתנה ע"מ להחזיר בכולהו קני לבר מאשה היינו באותן דברים שחייבה תורה ליתן אבל בתנאים שבין אדם לחבירו הולכים אחר ל' ודעת בני אדם דכל שהתנה סתם לתת לו יש לו לתת סתם בלי תנאי ושיור ועיין בזה כנה"ג י"ד סרל"ח שהאריך בזה:

תרנח

מתנה ע"מ שכתוב בתורה מקרי אף במילת' שאינו לבטל בהחלט אלא בצד א' פ' הזרוע דקל"ד כהן שמכר בהמה לישראל ע"מ שהמתנו' שלו נותן לכל כהן שירצה וכתבו שם התוס' דהיינו טעמא משום דהוי כמתנה עמ"ש בתו' שהרשתו תורה ליתנה לכל כהן שירצה ועיין בתשו' הרא"ש כלל י"א ס"ו:

תרנט

מוסר לענין עדות דבדיני ממונו' אע"פ שלא ראו ב' העדים המעשה כא' עדותן מצטרפת מה שאין כן בדיני נפשו' דאין מצטרפי' כתב בתשו' משפטי שמואל סי' ע"ב דמוסר דיני ממונו' מקרי ולא דיני נפשו':

תרס

נהר מקרי מים שאל"ס שהרי הוא מים חיים והוא מושך ומשפיל הנטבע למקום רחוק הרד"ך בית כ"א ח"ב ועיין בתשו' מהר"ם סי' פתסע"א:

תרסא
נדרים איסור' דאי' ביה ממונא מקרי משום דלא משכח' בהו בלא חפצ' דהא אינן תלין ע"ד שאין בו ממש ומש"ה סבר ר"מ בנדרים נמי מכלל הן א"א שומע לאו הר"ן ז"ל פ"ב דנדרים די"ו וע' בתו' ס"פ ש"ה:

תרסב
נדר טעות בדבר דאנן סהדי אע"פ שלא פירש מקרי נדר טעות מהראנ"ח ח"ב סע"ב ועיין בתשו' מהרימ"ט י"ד סי' ז"ך האריך בענין זה:

תרסג
נדרי אונסין דבר שמכריחים הצבור לישבע משום מגדר מילתא לא מקרי נדרי אונסין תומת ישרים סי' קמ"א אמר הנודר שלא יהי' לו התרה אלא באונס גדול כל שא"א לו להתקיים שם אלא בעוני ובדלות אונס גדול מקרי מהרימ"ט ח"א קל"ד:

תרסד
נכסים בפ' מי שמת דק"ן ב' אמר נכסי לפ' עבדי אקרי נכסי ארעא אקרי נכסי גלימא אקרי נכסי זוזי אקרי נכסי שטרי אקרי נכסי בהמה אקרי נכסי תפלין אקרי נכסי וכתב הטור סי' רמ"ח דשאר ספרים אקרי נכסים וס"ת הוי בעיא דלא אפשיטא והרשב"א ח"ב סי' ק"ב כ' דמלוה לא אקרי נכסי ומהראנ"ח ח"א סי' ע"ז כ' דפקדון כזוזי' שבעין דמו ומקרי נכסי:

תרסה
נכסים בני חורין מתנה דגופא מהיום ופירי לאח"מ מקרי נכסים בני חורין תשו' הרשב"א ח"ב סצ"ז ובתשו' דשייכי לספר משפטי' סס"ט כ' על הבית שנתן האב לא' מן הבנים במתנ' בריא דלא למיהד' מינ' ואח"כ הזכיר נכסיו לא נכנס הבית אשר נתן מהיום ולאח"מ דלאו נכסיו מקרי ועיין בתשי' מהר"ם ריקנאטי סי' תתקכ"א:

תרסו
נשבע לבטל את המצוה שאין שבועה חלה עליו כתב מהר"י הלוי סי' י"א ז"ל נשבע לבטל את המצוה ובשעת השבועה לא היתה מוטלת עליו המצוה ההיא ואפשר שלא יבא עליו חיוב מצוה זו מעולם לא מקרי נשבע לבטל את המצוה מאמר מרדכי הלוי וכ"נ שהיא דעת הר"ש בן הרשב"ץ ג"כ בתשו' סימן של"ד שכתב על מי שרוצה לעלות לא"י ונשבע לאשתו שלא ישא אשה אחר' עליה אי הוי נל"ב את המצוה וז"ל ונראה שכל שבועה או נדר שנעשו בהתר ובעת עשיותם אין בהם ביטול מצוה אע"פ שאח"כ תתבטל השבועה והנדר קיימין שהרי שנינו בפ' ב"ש ביבמו' הנודרו' הנאה מיבמ' בחיי בעלה כופין אותו שתחלוץ לה ומשמע ממתני' דכיון דבשעת הנדר עדיין לא הי' שם ביטול מצוה כופין אותו שיחלוץ וכן בעיין בגמ' נטולה אני מן היאודים ליבם מהו כלומר

אי אמרה בחיי בעלה נדורה אני שלא אהנה מפ' יבמי אי מסקא דעתא דמתיבם והוי דינו כבעל ויפר חלקו וישמשנו א"ל עכ"ל הנ"ל הראת לדעת דס"ל דכל דבשעת שנשבע אין בשבועתו ביטול מצוה שפיר חלה שבועתו ולא קרינן ביה נל"ב את המצוה אלא שעיקר מטרין כסא וסמוכות שלו לפק"ד אין להם מובן ראשונה במאי דכתב ונראה דכל שבועה או נדר כו' ומה ענין נדרים אצל שבועו' והא כלל גדול בידינו הלכה רווחת את כל ונוכחת נדרים חלים עד"מ שניה לה בעיקר ראיתו ממתני' דמר סבר דה"ט דכופין אותו להיו' שבשעת הנדר אכתי לא היה שם ביטול מצוה דאימור יהיו לה בנים או היא תמו' קודם בעלה או יבמה יעו' קודם לבעלה אם איתא להא אמאי קתני במתני' דאי נתכוונה לכך אפי' בחיי בעלה מבקשין ואמאי והא אכתי לא היה שם ביטול מצו' ועוד לדעתיה דמר שהבין דטעמ' דכופין הוי להיו' שבשעת נדר' אכתי לא הי' שם ב"מ מכלל דכל היכא דאיכ' ביטול מצוה וכגון שנדרה לאחר מיתת בעלה בודאי דאין הנדר חל ואלו במתני' קתני לאחר מיתת בעלה מבקשין ומאחר דאין הנדר חל ישאנה הו"ל למתני ואי משום דאפשר בחליצה א"כ מאי ראיה מייתי גם ראיתו מבעי' הש"ס דבעי נטול' אני מן היהודים ליבם מהו מוכח מפשט דבריו שהבין דסתמא דתלמודא מספק' ליה באומרת נדורה אני מפלוני יבמי ודבר זה שנוי במשנתינו סמוך ונראה מה למעלה והש"ס עלה לבית הס' ואפליגו בה אמוראי הדבר תמיה הוא בעיני וכפי מ"ש הוא ז"ל דצדדי הבעיא היא אי יבם הוי דינו כבעל ויפר חלקו וישמשנו הא בעל גופיה אינו מפר בקודמים וכ"ש יבם וכדכ' לי' רש"י ועוד בפרכת הש"ס דאמרינן ואם איתא דמסקא אדעתי יפר חלקו מ"ל הול"ל וזו היא שקשה הלא היא ברבת לפק"ד אעיקרא דדינא היכן מצא הרב ז"ל דיבמה שאינ' רוצה להתיבם שהיא עובר' על מ"ע והלא עיקר העשה אינו מוטל אלא על היבם ולא על היבמ' דהיא לא קיימא אלא בלאו דלא תהי' אשת המת ואם באולי אין רצונה לא להתיבם ולא לחלוץ אלא היא יושבת תחת תומר בעלה הא' נהי דדייניגן לה כמורדת מ"מ איסור' לא עבד' וכמובן מדברי החינוך ובהדיא כתב לה מהר"י באסן בתשו' דף ק"ה ע"ג וא"כ אפי' כי יהיבנא ליה כל דילי' מה דמות יערכנו יבמה שאינה מצווה ואין בה ביטול מצוה לנדון דידי' שהרי הוא מצווה במצות פו"ר וע' במ"ש הרב ז"א ח"א סז"ן לי"ד דף ק' ע"ג ע"ד התו' דפרק השולח וע' תשו' הר"י ן' פלט הביאו אד"א בתחלת הס' וע' בכנה"ג י"ד סרל"ט בהגהת הטור אות ז"ך האריך בפרט זה. נשבע על איסור תורה דליכא לאו ולא עשה לא מקרי נשבע לבטל את המצוה מהרשד"ם חי"ד ספ"ו בשם התו' ז"ל ועיין במהרש"ך ח"א בנוספו' ס"י שכתב דנשבע שלא להנאו' ת"ח דלא מקרי נשבע לבטל את המצו' כיון דא"א אסמכתא בעלמא ע"ש:

תרסז
נולד כ' מהראנ"ח ח"ב סמ"ג בשם הגמ"י דלפתוח פתח לנודר אדעת' שאם תתעב' אשתך לא נדר' ל"מ נולד:

תרסח
נוגע בעדות כ' הרב ע"ש סי' ס"ו וסכ"ח דנוגע בעדו' מקרי דלא ליקרו ליה גזלנא או אלם או לוה רשע ולאו דוקא בהנאת ממון וכ"כ מהריב"ל ח"ג סי' קכ"א אבל הרימ"ט ח"מ ס"פ האריך הרחיב להוכיח דלא מקרי נוגע בעדות אלא דוקא בהנאת ממון ע"ש ובסכ"ו בסופו כ' דאפי' דנשבע מקרי נוגע בעדו' וראייתו מההיא דר"ז בן הקצב המעון הזה לא זזה ידי מתוך ידו והמתקשרים זע"ז יחד בהסכמה א' נוגע בעדו' מקרי מהריב"ל ח"א כלל ו' סמ"א. סופר שמעיד שטעה בסכום השטר נוגע בעדו' מקרי רשד"ם ח"מ ס"ו. שדכן כשר להעיד ולא נוגע בעדו' מקרי הרימ"ט א"ה סכ"ז. משרתי הבית המעידים על אשה שנתקדשה לאדוניהם נוגע בעדו' הוו הרדב"ז ח"ב סכ"ד אבל בח"א סכ"ו כ' דכשרים להעיד:

תרסט
נתינה בעל כרחו בפ' מי שאחזו הוי פלוגת' אי שמיה נתינה או לאו ש"נ כ' הרשב"א סי' תתקצ"ט דאפי' למ"ד נתינה בע"כ לא ש"נ אינו אלא בנתינה לעצמו באומר ע"מ שתתני לי מאתים זוז אבל במתנה ליתן לאחר כגון שאומר זכה בשדה זו ע"מ שתתן לראובן מאתים זוז אפי' נתנו לאותו אחר בע"כ שמיה נתינה וכ"כ בתשו' ח"ב סימן ת' והר"ן ז"ל כ' בפ' מי שאחזו דהא דנתינה בע"כ לא ש"נ היינו דוקא דאתני המקבל אבל אם התנה הנותן נתינה בע"כ ש"נ ואפי' שלא קבלה המקבל הויא נתינה וע' בהר"ם אלשקאר סל"ב וע' בס' ב"ש ה' קידושין סכ"ז ס"ק ב' וגם בס' מכתב אליהו דקנ"ו האריך בשורש זה וט' בתשו' הראנ"ח סקל"ד:

תרע
ניוול פלוגתא בנדרים דף פ' ניוול דחד יומא שמיה ניוול ומפר משום עינוי נפש לת"ק ורבי יוסי סבר ניוול דחד יומא לא שמיה ניוול וע"ש בהר"ן ובתשו' בית יעקב קנ"ב:

תרעא
נמלך המלכה מספק שמיה המלכה דאע"ג שלא נמלך גמר בדעתו ודאי שלא לאכול אלא ספק אם יאכל עוד אפ"ה מקרי נמלך רבינו יונה פרק אלו דברים דמ"ה ועיין בהלק"ט ח"א סי' פ"ו:

תרעב
ספק לא נמנעו חכמים מלקרא ס' אפי' דבר שאינו שקול אלא אפשר רחוק. מהריק"ו שורש ע"ב:

תרעג
סעודת מצוה. סעודה שעושים בליל שבת של שבוע שנולד בה זכר סעודת מצוה מקרי תה"ד סי' רס"ט רש"ל בב"ק פ"ז. וסעודת סיום הספר סעודת מצוה מקרי שם וכ"כ הר"מ מינץ סי' קי"ט. וסעוד' חינוך הבית שרוצה לחנך ביתו בתורה ובמצות סעודת מצוה מקרי שם. וסעוד' בר מצוה שעושים סעוד' הרשו' מקרי ואם מחנכין הנער לדרוש על הסעוד' סעוד' מצוה מקרי שם:

תרעד
ספינה הנטבעה או נשברה לענין עדות אשה כתב הרב בצלאל בתשו' דע"ג דנשבר' לא נשבר' ממש אלא כל שנאבדו או שנשבר התורנות וכלים המשוטטים אותה אבודה אתקרית ועיין משפט צדק דף מ"ג ומהרח"ש סי' נ"ט:

תרעה
סם כ' רש"י ריש פ"ז דסנה' ז"ל כל דבר המועיל לחבירו קרי ליה סם לגביה ואין סם ל' בושם ולא ל' מרפא אלא ל' דבר הצריך לתקון חבירו ע"כ:

תרעו
סתמא לא לא אקרי שם לווי מקרי בכמה דוכתי' בתלמוד וכ' מהריק"ו שורש ז' וז"ל ומ"ע אפשר דצדקה בסתם לא אקרי ואפי' בל' חכמי' כדמחלק תלמודא עפר שריפה אקרי עפר סתמא לא אקרי ואף אנו נאמר צדקה דפדיון שבויים אקרי צדקה סתם לא אקרי ע"כ. ורבינו הרב כמהר"י רוזאניס ז"ל תמה עליו שלא השוה את מדותיו כי בשורש ו' כתב דדבר שיש לו שם לווי נכנס תחת סוג דבר שאין לו שם ליווי מדאמרינן בחולין אין מכסין אלא בעפר ובה"א מצינו אפר שנק' עפר שנאמר ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת כו' ול"ל לחלק דעפר שריפה אקרי עפר סתמא לא אקרי וע' בס' מוצל מאש ח"א סי"ח ובתוס' עירובין ד"ב ד"ה בין לרבנן כו':

תרעז
עבריין לא מקרי אלא כשבשעה שנשבע מוציא שבועת שקר מפיו אבל אם נשבע להתנהג בנאמנו' ונמצא למפרע שלא עשה כן לא מקרי עבריין וחשוד על השבוע' וכ"כ הרשב"א סי' תתקס"ד האי עיסקא אם קבל המתעסק בשבועה שיתעסק באמונה אם אח"כ יאמר החזרתי וכפר בכל וזה תובעו ברי שעדיין יש בידו הנאמר שיפטר זה הנתבע באותה שבוע' שנשבע שיתעסק בנאמנו' עוד תדע לך ששבועה זו חמורה מן הא' לפי שבשבועה הא' אפי' עבר על שבועתו אינו פסול לעדו' ואין זה קרוי חשוד על השבועה שישבע חבירו ויטול לפי שבשעה שנשבע לא עבר אבל שבועה זו שישבע שכבר פרע יפסל לעדות אם ישבע על שקר ומקרי עבריין לפי שבשעה שנשבע עבר על שבועתו

ועיין בהריב"ש סשי"א ומהרי"א סימן שס"א ובסי' שע"ח כ' דעבריין מקרי מי שאינו מוציא במקום שארז"ל יוציא ויתן כתובה:

תרעח

עמידה שיש בה סמיכה. כ' הריב"ש ז"ל והביאו מרן ז"ל ח"מ סימן כ"ח דלענין דקי"ל דדיינים בישיבה דכתיב וישב משה לשפוט את העם דעמידה ע"י סמיכה מקרי שפיר ישיבה ואפי' לכתחלה שרי דכל שאם ינטל העמוד והוא נופל לא מקרי עמידה דהא קי"ל בפ"ב דזבחים כת"ק דר"י בר' יאודה דעמידה מן הצד לא שמה עמידה דר"ל עמידה שאי אפשר לה בלא סמיכה וכיון דלא הוי עמידה שפיר קרינן בה ישיבה דומיא דשחיה דאמרי' בפ' הקורא את המגילה עומד ויושב דרמי התם קראי ואשב בהר וכתיב ואנכי עמדתי בהר ומשני התם רבי חנינא לא עומד ולא יושב אלא שוחה כלומר וקרינן ביה ישיבה כיון דאינו עומד ממש וקרינן ביה עמידה כיון שאינו יושב ממש וכ"ש בעמידה בסמיכה דכיון דלא קרי' ביה עמידה קרינן בה ישיבה ע"כ ולענין עדים בעמידה כתב מור"ם סי' י"ז בשם הריב"ש ז"ל דעמיד' ע"י סמיכה מקרי שפיר עמידה לענין זה וכ' הסמ"ע ז"ל שם דכיון דקרא אסמכתא בעלמא אזלי' הכא לקולא והכא לקולא אבל אם היו דייני' וגם העדים נסמכים בדין אחד בפעם א' אסור למעבד הכי דמע"נ חד מינייהו לא עביד כדין ודומה למ"ש הטור סי' קצ"ו לענין קנין גמל וחמור וכן בסי' ר' לענין קונין בכליו של לוקח ובכליו של מוכר ע"ש ובסימן ש"ן:

תרעט

עשה דאמרי' עשה דוחה ל"ת היכא דבעידן דמיעקר לאו מקיים העשה אפליגו רבוותא אי מקרי בעידן כל שהתחיל להתעסק במצוה עלה דאמרי' בס' אלו מציאו' מציאה בבית הקברו' והוא כהן פטור דכתיב והתעלמת והקשו רבוותא ז"ל דבלאו קרא נמי אין עשה דוחה ל"ת אלא היכא דבעידן דמיעקר לאו מקיים העשה כמילה בצרעת אבל כל דלא הוי בעידן לא עקר וה"ה ז"ל בפי"ב מה' גזילה ואבידה תי' דמיירי דהיתה האבידה סמוך לבית הקברו' דבעידן דמיעקר לאו דטומאה מיד מקיים עשה דהשבת אבידה ע"כ דמשמע ליה דבעי' בעידן ממש וכן נראה שהוא דעת התוס' בזבחים פ' דם חטאת דצ"ז ע"ב עלה דאמרי' ועצם לא תשברו בו א' עצם שיש בו מוח וא' שאין בו מוח ופריך אמאי וניתי עשה ולידחי ל"ת. והקשו התו' דהא בעידנא דמיעקר לאו דשבירה לא מקיים עשה דאכילה כו' אלמא משמע להו דבעינן בעידן ממש. אמנם הרב נ"י ז"ל בפרק אלו מציאו' כתב בשם הר"ן ז"ל דכיון דעסוק במצוה ליכנס שם כדי להשיב האבידה משעה שנכנס מקרי בעידנא דבמצוה קא עסיק ע"כ ועיין בספרי הקטן שמע יעקב מ"ש בזה פ' וארא:

תרפ
עובר אפי' למ"ד עובר לאו ירך אמו בל' בנ"א עובר ירך אמו קרו ליה וחשובים גוף א' תוס' ב"מ דע"ע ד"ה השתא מניקה:

תרפא
עדות קידושי אשה דאיכא כמה רבוות' דס"ל שצריך עדות שתקובל בפני האשה אם העידו העדים שבהיותה קטנה נתקדשה ע"י אביה ובשעת העדות היא גדולה אע"פ שהעידו בפני אביה שלא בפני בעל דין מקרי כל שלא העידו בפניה משפטי שמואל סי' קכ"ד ועיין משפט צדק ח"ב סי"ס:
שהעיד מפי גמל"ת על מיתת פ' ולא הזכיר

תרפב
עד שהעכו"ם הזכיר לו שם אביו ושם עירו לא מקרי חוזר ומגיד מהרשד"ם סי' ז"ל ועי' מהרימ"ט ח"א סס"י קל"ט:

תרפג
עדות אשה אע"ג שבכתב כתוב איך העידה הנכרי ואיני עדות כו' ול' עדות נראה שהיא מכוונת להעיד אפשר דלאו כ"ע דינא גמירי והדברים היו מל"ת והסופר טעה וכתב העידה הר"ש הלוי סי' י"א ועי' משפטי שמואל סס"י פ"א:

תרפד
עני מי שיש לו נכסים ואם מוכרן עכשיו ימכור בזול ואם ימתין ימכור בשוויין כ' מהרש"ך ח"ב סי' כ"ו דעני מקרי ויטול מ"ע ואין כופין אותו למכור בפחו':

תרפה
עיר לענין נדרים אמרו בפ' הנודר מן הירק דנ"ו ע"ב דעיבור' של עיר שהוא ט' אמה ושירי' מקרי עיר אבל תחום העיר ל"מ עיר מדכתיב ומדותם מחוץ לעיר:

תרפו
עליה כ' הטח"מ סרי"ד דעליה נמי מקרי בית וע' בסי' שי"ב מ"ש מרן הב"י בשם התו' סכ"ב:

תרפז
עינוי נפש מניעת טומאת מת נמי מקרי ע"נ והבעל מפר בש"ס פי"א דנדרים דפ"ג ע"ב דילמא מיין דאיכא צערא הפר לה מטומאת מת דל"ל צערא לא הפר לה ומשני אמרי טומאת מת נמי אית לה צערא דכתיב והחי יתן אל לבו דיספד יספדון לי' כו' וע' בתוס' י"ט ז"ל בפ"ד דנזיר משנה ה' נזרק עלי' א' מן הדמים כו' שכ' ולהטמא למתים לישנא דמתני' נקט אבל ודאי דמניעה מלטמא למתים לא מקרי ענוי נפש ע"כ:

תרפח
עינוי נפש מתבאר מדברי התוס' פ"ד דנזיר דכ"א ד"ה אבל כו' דמקרי ע"נ לרבנן אע"ג דלא מתסרא אלא שעתא פורתא ע"ש וע' בתשו' ב"י סי' קנ"ב:

תרפט
עדי כיעור דבור עם האשה בקריצת עין ל"מ עדי כיעור להוציאה ת"י סל"ג וכ"כ שם על הנטען על האשה דדבור דרך אהבה ועגבה לא מקרי קול להוציאה מן הנטען ובתשו' מהר"ם מלובלין ס"ב כ' דדפיק' ונקישת הבועל בדלתי חדר האשה אין זה עדי כיעור:

תרץ
עקירה בקרבנות בטעות פלוגתא דאמוראי במנחו' דמ"ט לאביי עקיר' בטעות שמיה עקירה ולרבא ל"ש עקירה וע' בפסחים דע"ב:

תרצא
עניות לא מקרי נולד לענין אין פותחים בנולד ומיתה מקרי נולד הרי"א סס"י רס"ח:

תרצב
עקירת דירתו מן העיר מחמת ב"ח לאו אונס מקרי ואבד חזקתו מהרשד"ה ח"מ רכ"ז וכ"כ מהרש"ך א' קס"ט.

תרצג
עכבה שעיכבוהו מלצאת מהעיר ל"מ אונס כיון שלא חבשוהו ולא הכוהו והי' הולך ובא ברצונו בתוך העירוני' חוץ לעיר מרן הב"י א"ח סקל"ד אמנם הריב"ש בסקכ"ז נרא' דפליג להא שהעכבה כזו מקרי אונס דאתי בנ"ד מטעם שהיתה כדין וע' בפ"מ ח"א סכ"ו דס"ב ע"ד:

תרצד
פיוס בדברים נמי מקרי פיוס הריב"ש ז"ל סי' ר"ן בשם הרמב"ן אל מאן דמקבל עליה לחברו לפייס את פ' וא"ל מתייבנ' לך מהשת' מנה או שדי נתונה לך מעכשיו ואזל ופייסי' ולא איפייס אי מיפייסי' בכ"מ שבידו לעשו' ולא איפייס פטור דפיוס דבידי' משמע והא פייסיה וכ' הר"ב כנה"ג בסר"ז דאפי' בשבועה דין הריב"ש אמור:

תרצה
פסול עדים לענין מאי דקי"ל הלכה כשמואל וכר"ל בדיני כ' הרא"ש בסנהד' דף קכ"ד ז"ל ונר' דהלכה כר"ן דלא נחלק עליו ר"ש על דבריו אלא כמתמיה ועוד דפסול עדים דמי טפי לדינא מלאיסורא:

תרצו
פסידא להאי ורווחא להאי דאמרי', דאין בני העיר רשאין להסיע על קיצתן אם לא הסכימו כלם פסידא להאי ורוחא להאי מקרי בזמן דאיכא רוחא להאי איכא פסידא

להאי אע"פ שאפשר שיבא זמן שיהי' בהיפך פסידא למאן דאיכא רוחא השתא ורוחא למאן דאיכא פסידא השתא מבי"ט ס"א סס"ז וע' בת"א סי' ס"ט שנסתפק אי מקרי פסידא מניעת התועלת או לא מקרי פסידא אלא מה שמפסידים בהדיא ע"ש וע' עוד מזה בכנה"ג סי' קל"א:

תרצז

פרהסיא כל שעשרה יודעים הדבר פרהסיא מקרי אע"פ שאינן שם בשעת מעש' מדפרכינן בגמרא והא אסתר פהרסיא היא והא לא הוו שם עשרה בשעת מעשה אלא דמשום דידעי לה למילתא קרי לי' פרהסיא הרדב"ז סי' צ"ב ועיין בתשו' הרא"ם ח"א סס"י י"ג דצדד לומר דביתו פהרסיא מקרי ע"ש:

תרצח

פשרה כתב מהר"ם מלובלין סי' מ"ז דפשרה שנעשית ברצון טוב המלוה שלא על ידי תביעה וטענה מחילה מקרי וא"צ קנין ע"ש ובסי' כ"ג כתב דהא דפשרה שהיא כמכר לענין מודעא היא הפשרה הבאה מחמת טענות שאינן יכולות להתברר הדין אם מי או שיש עסק שבועה ביניהם כו' אבל אם הדין ברור פשרה מחילה מקרי וכ"כ המבי"ט ח"ב דמ"ז קנ"ב ועיין במהרשד"ם סי' מ"ד ומהר"י הלוי סי' ס"ח:

תרצט

פירכא כתבו התוס' בפ"ק דשבת ד"ח ד"ה אמר רבא כו' דפירכא קרי הש"ס מה דאצטריך קרא לדרשא אחריתי אע"ג דאין שום פירכא במילתא וישבו ההיא דמגוה לכולהו אית להו פירכא:

תש

קהל כתב מהרשד"ם סי' של"ח דכל קהל וקהל מקרי בעיר אחרת ויחיד היוצא מקהל שלו או שהם דחוהו דפטור מהוצאות הקהל חוץ ממס וכרגא דמלכא וע"ש

תשא

קברתיו דבעי' לעדות אשה היכא שאמר העד שכיסהו בעשבי הים קבורה מקרי. תשו' מ"ץ דמ"ד:

תשב

קצרות זרועי ידיו יותר מכשיעור גופו שינוי באח' מאיבריו מקרי והוי סי' מובהק פ"מ ח"ב סי' ב':

תשג

קדשים לענין כלל אין למדין למד מן הלמד בקדשי' לא מקרי קדשים אלא קרבן גופיה לא העבודה מרן זקני בס' הליכות אלי ובסי' רמ"ו כתב בשם התו' דקדשי בדה"ב לא מקרי קדשים לענין דבר הלמד בקדשים אינו חוזר ומלמד בג"ש:

תשד
קהל נסתפק מהריב"ל ג' סי' ב' לענין גמל"ת דקי"ל דאם בא להעיד בב"ד לא מקרי גמל"ת יש להסתפק היכא שבא לקהל אי הוי כמו בא לב"ד ע"ש:

תשה
קטטה בינו לבינה דאין האשה נאמנת ואין עד א' נאמן לומר מת שמא השכירתו כתב בתשו' הרב צבי ז"ל סי' צ"ה שאם דמה שרצה לקחת אשה אחרת לא מקרי קטטה כלל ע"ש:

תשו
קים לי דעת מהריב"ל ח"ב סי' ס"ז דטענת קי"ל טענת ספק מקרי ואין כן דעת הרד"ך בית ב' חי"ב ומוהריק"ו שורש קס"א אלא דטענת קי"ל חשיב כטענת ברי ועיין בבני שמואל סי' ל"ז דפ"ח וד"צ:

תשז
קנין דברים יש מהגאונים ז"ל שאמרו דכל לשון עתיד שאעשה כו"כ או שאתן כו"כ מקרי קנין דברים אלא באומר אחלוק עמך כו"כ אבל אתן כו"כ לאו קנין דברים הוא הרשב"א סי' אלף ל"ג ובל' יטול כתב ה"ה פ"ח מהל' זכייה ד"ה אם אמר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה דלהרמב"ם יטול הוי קנין דברים ואע"פ שקנו מידו לא קנה ונחלקו עליו דיטול לא הוי קנין דברים:

תשח
קבוע דקי"ל ענין מנהג מבטל הלכה לא מקרי קבוע אם לא שאמרו רוב טובי העיר המלכנו והסכמנו מנהג זה הרא"ש כלל נ"ו סי' ז' וע' בהרשד"ם אה"ע סי' קכ"ט וכתב מוהריק"ו ש"ו מ"ד משום פעם א' ושתי' שאירע דבר א' במקום א' ואתרמי שיעשו כך בשביל זה לא מקרי מנהג קבוע אלא בדברים שנעשים בכל יום ראוי ללכת אחר המנהג וע' במהרשד"ם ח"מ סתל"ו:

תשט
קצוב לא מקרי דבר קצוב אלא בדבר דהוי קצוב למעלה וקצוב למטה אבל קצוב למעלה ולא הוי קצוב למטה לא מקרי קצוב תוס' כתובות ד"ן סוף ד"ה ומאי עלייה כו' ז"ל אלא ודאי אע"פ שקצובים למעלה עד בגר כיון שאין קצובים למטה דאפשר שתנשא קודם לא מקרו מזונות קצובי' ע"כ:

תשי
ראוי כתב הריב"ש סי' ת"ט דאיכא מרבוותא דס"ל דכל דמקרי ראוי גבי בכור מקרי ראוי אצל יבם דאינו נוטל בראוי כבמוחזק ויש חולקים בזה עיין במור"ם א"ה סי' קס"ג ס"א וכתב דס' ריב"ש עיקר ע"ש

תשיא
רוב סתם כשאומרים חז"ל או רוב הנר' לעינים כתב הרדב"ז בתשו' חדשות ח"ב סי' י"ב דהוי כל שהם יותר מהחצי וכי נפיק ממחצה כל דהו מקרי שפיר רוב הנראה לעינים עד שיפרשו רובא דמינכר דאז הוא רוב גדול שיהא ניכר בלא עיון והשגחה:

תשיב
ראוי נזקי אשתו מקרי ראוי לענין אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק פסקי הר"ם ריקאנטי ז"ל פי' י' דמי הדם שמחייבים את הרוצח אין ב"ח גובה מהם דראוי מקרי מהרימ"ט א"ה סי' ג' רבית שעתיד לעשות ראוי מקרי וכן שכר פעול' שלא באה לידו ראוי מקרי מהרי"ל סי' ע"ד ובפרק יש נוחלין גבי הא דאמר רב פפא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק נחלקו ר' אפרים והרמב"ן בדין מתנה שנתנו לבעל גופא מהיום ופירי לאח"מ ומת הבעל בחיי הנותן לרבינו אפרים מתנה זו מקרי ראוי ולא גבי כתובה ממנה ולדעת הרמב"ן מקר' מוחזק וגבי וכתי' מהר"ם אלשיך סי' ח"י דכהרמב"ן נקטינן ועיין בכנה"ג א"ה סי' צ' בהגה"ט אות י"ב ובח"מ סי' ק"ז אות י"ב. ומהרשד"ם ח"מ סי' כ"ז דאפי' מת המוריש בעיר רחוקה וצריך להביאה דרך ים עכ"ז מקרי מוחזק והבעל יורש וכן בכור ואפי' שמתה האשה קודם בא הירושה לידה. ולענין יבם הריב"ש סי' ת"ט כתב דכל דמקרי ראוי גבי בכור מקרי ראוי ג"כ אצל יבם אבל מהרי"ו סי' ר"א כתב דיבם נוטל במלוה ובשאר ראוי רק שאינו נוטל בראוי של אביו אם מת אחר אחיו. ועיין במור"ם א"ה סי' קס"ג:

תשיג
רוב לא מקרי אלא כשנתוועדו לפלפל יחד במקום א' משפטי שמואל סס"י צ"ו וסי' צ"ב וכ' חכם לחבירו וחבירו לו חשיבא כחולקים זה בפני זה ואזלי' בתר רובא שם סס"י כ"ה:

תשיד
רשות לענין מוכר או נותן מעות שאינן ברשותו רשות כ' מהר"ש הלוי ח"מ סי' ח' בשם מהרש"א דמוכר או נותן מעות שהם ביד פקידו שהוא במקום אחר דבר שברשותו מקרי. עוד כ' הרא"ש בנדרים דל"ד דאע"ג דאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו מ"מ אם ראה דבר של הפקר ואין אדם סמוך להפקר אלא הוא ואמר כשאזכה בו תהיה קדוש הוי קדוש כיון שבידו לזכו' וכ"כ התו' שם דכל שבידו דבר שברשותו מקרי:

תשטו
שאלה לענין גוי המעיד על ההרוג דקי"ל דאם דברי הגוי באו ע"י שאלה לא מקרי גוי מל"ת לא מקרי שאלה אא"כ נשאל אותו הגוי עצמו שהוא סח אע"פ שיצא הקול בכל המקומות ומסתמא כמה גוים נשאל נשאלו ע"ז אעפ"כ אם הגוי עצמו המל"ת לא נשאל

מקרי שפיר גמל"ת וה"ה איפכא לחומרא היכא דהא' הנצר' נשאל והשאר לא נשאלו כתבי' סי' קס"א מוהרי"ק ש"ו קכ"א ובתשו' תומת ישרים סי' קל"ו כ' דהא דאם שאלו לגוי לא מקרי גמל"ת היינו כששאלוהו על אותו האיש בפי' אבל היכא ששאלוהו על הכלל והשיב להם ואח"כ הציע להם הענין מהיחידים ההם מעצמו גמל"ת מיקרי ועיין במהרש"ך ח"א סי' כ"ו. ועיין במהר"ש הלוי סי' ג' אם התפישה שתפשו לגוי על שהרג לפ' מקרי שאלה ולא ליהוי מל"ת ומהראנ"ח ח"א סי' ע"ד כ' דכל שהלכו המחפשים עד בית הגוי אפי' לא בקשו ממנו בפי' מ"מ אותה ההליכה עד שם חשיב' שאלה ממנו ע"ש ומהריק"א ז"ל בתשו' הובאה בהר"ש הלוי ז"ל דנ"ח כתב הא דשאלה לגוי לא הוי גמל"ת היינו כששואלין לו לא ידעת מאיש פ' אבל אם א"ל תודה לי כל מה שעשית והוא א"ל הרגתי לפ' משמע דודאי לא מקרי שאלה כיון שלא שאלוהו בפרטות על איש ידוע ומהרא"ש ז"ל סי' י"ב כתב על ישראל שהי' מחזר אחר סביבות הים על הנטבעים ובא גוי א' וא"ל מה תבקש והשיב לו פגרים אני מבקש או אפי' השיב לו באתי לבקש ספינה א' שנטבעה והגוי השיב לו שאותה ספינה נטבעה כאן ויצאו כאן פגרים ובתוכם איש פ' והנם קבורים יש להסתפק דלא מקרי כל כי האי גוונא גמל"ת כ"א משיב על שאלה. ומהריב"ל ח"ד ד"ד כתב ז"ל הא דקאמר הרי"ף דאם התחיל הגוי לספר במסל"ת אע"ג דאח"כ שאלו ממנו לברר הדבר מקרי שפיר מסל"ת צ"ל דאע"ג דבהנהו מילי דקאמר מסל"ת אינם מספיקין להתיר את האשה אלא במאי דקאמר בתשו' שאל' אפ"ה שפיר דמי ומהרשד"ם חא"ה סי' מ"ב מ"ג כ' דאין ללמוד מדברי הרי"ף אלא כשהיו הכל מתעסקין באותו ענין אבל היכא דעברו ימים בינתיים לא מקרי מסל"ת. ומהרא"ש ז"ל בקונטרס דכ"ד כתב ז"ל מדברי הר"ן ז"ל יש ללמוד דהא דבשאלה לא מקרי מסל"ת היינו כששואלין אותו אם חי אם מת או איה פ' וכיוצא אבל כשראוהו מת ולא שאלוהו ממנו רק הזמן שהגיע ליבשה בזה ודאי שפיר מיקרי מסל"ת וצ"ע. ועוד כ' הר"ש הלוי ז"ל סי' ג' שאם גוי ראה ליאודי רץ אחריו לדעת ממנו על הריגת יאודי ואמר לו מאליו למה אתה רץ אחריו לדעת מס' דע שהרגוהו מקרי שאלה ולא חשיב מל"ת. ועיין במהריק"א דקי"א. ואם השאל' היתי' גוי מגוי מקרי שפיר גמל"ת דל"ל לשקורי נגד הגוי משאת בנימין סי' מ"ו וס"ג ומהרח"ש בקונט' דף י"ב והיינו דוקא בדלית נפקותא לגוי השואל לחבירו אבל היכא דאית ליה נפקותא אין להקל הר"ב מ"ב סי' ק"ה. וכ' בתומת ישרים סי' קל"ב דהא דשאלה מפיק מחזקת גמל"ת היינו שהזכיר היאודי לגוי והשיב שמת משום שהזכירו בחזקת חי והוא מחדש המית' אבל אם הזכירוהו בחזקת מת ולא בא לחדש אלא אופן המיתה אינו מן השם דלא נקרי ליה מסל"ת וע' בהרש"ך ח"א סי' כ"ו:

תשטז
שלג כ' בהגהות מהר"י וויל ז"ל דשלג לא מקרי עפר ואין מכסין בו ואע"פ שנא' כי לשלג יאמר הוי ארץ דרך נס אמר איוב שיכולת בידו ית' לעשותו אבל אנו רואין בחוש שמשלג הוי מים ולא ארץ ועוד דארץ מקרי אבל עפר לא מקרי ועיין בי"ד סי' כ"ח בסופו בטור ובב"י עוד כמה דברים דמקרי עפר וכמה דברים דלא מקרי עפר ע"ש ולענין עדות על האשה שנטבע בעלה אי השלג הוי כמו מים ע' בתורת אמת סי' ט"ו ובתשו' גו"ר כלל ג' מא"ה סי' ד':

תשיז
שעת הדחק מה מיקרי. עיין באורך בס' מ"ב ל"ה:

תשיח
שעת הדחק ע' בהריב"ש סי' ר"ה ומהרח"ש סי' ב' מה מקרי שעת הדחק

תשיט
שיירא ג' בני אדם שיירא מקרי גמ' פ"ק דעירובין דף י' ע"א:

תשכ
שורה בפ"ק דביצה די"ד תנא אין שורה פחות מג' בני אדם:

תשכא
שבט א' אקרי קהל פסחים ד"פ א' מ"ט דר"ש קסבר שבט א' אקרי קהל ע"ש:

תשכב
שחיטה שאינה ראוי' לר"ש לא שמיה שחיטה בב"ק דע"ו ובחולין ד"פ ובכמה דוכתי:

תשכג
שואל שלא מדעת פלוגתא דרבנן ור"י ב"ב דפ"ח אי שואל שלא מדעת אי שואל מקרי או גזלן מקרי והטור סי' שס"ו פסק דגזלן הוו:

תשכד
שינוי החוזר לברייתו לא שמיה שינוי פ' לולב הגזול ד"ל ע"ב ופסקו הטור סי' ש"ס:

תשכה
שחורי ראש לענין נדרים לא מקרי שחורי ראש אלא אנשים. נדרים ד"ל ע"ב:

תשכו
שהייה קום עשה מקרי לענין טומאת כהן השוהה במקו' אהל המת הרמב"ם פ"ג מה' אבל ז"ל כהן שנכנס באהל המת אם ישב שם כדי השתחוא' ה"ז לוקה ע"כ וכ"כ התוס' בנזיר די"ז ז"ל והשהיה לא הוי כלאו שאין בו מעש' דלאו שיש בו מעשה הוא במה שאינו יוצא משם וע' בתשו' חוות יאיר סכ"ה:

תשכז

שיעור עד שתצא נפשו היינו ג' שעות תשו' שיעור הריב"ש סי' ש"פ ושפ"ז ועיין בל"ר סל"ד ומהרא"ש ס"א ובקונט' מהרח"ש דס"ג ובתשו' הרב פרח מ"א ח"א סל"ג כ' דשיעור ג' שעות לאו שעות גמורו' הן אלא כמ"ש מהרי"ט בתשו' כ"ו ע"ש ובתשו' ד"נ סי' ס"ג וס"ד:

תשכח

שכחה פשיעה מקרי שער אפרים סכ"ח והרב ש"י ח"א סי' ס"א כ' דשכחה אונס גמור הוא וע' בהשמטות ס' חוות יאיר דרס"ב כ' והכריח בראיות כדעת הרב שער אפרים ז"ל והרב מ"א סתקכ"ז כ' בס"ק, ו' דשכחה מחמת עצלות פשיעה מקרי ושלא מחמת עצלות אונס מקרי וע' בתשו' מ"צ ח"א סל"ג ובית יעקב סי' ע' וע' להרב פ"ח ח"א סנ"ט ומק"ב שנ"ב:

תשכט

שכירות ממכר אקרי וכתבו התוס' פ"ק דע"ז דט"ו דדוקא לענין אונאה דכתיב ממכר מיותר שכירות ממכר אקרי אבל בעלמא שכירות לא קניא וכ"כ בפ' הזהב דנ"ו והנ"י ז"ל כ' שם בפ' הנז' דלא אמרו שכירו' ממכר אקרי אלא לענין שישתמש בו כל ימי השכירו' אבל גוף הדבר אינו קנוי ומש"ה אמרי' דאסור להשכיר בית דירה לגוי וכיון דגוף הבית של ישראל הוא שפיר קרינן ביה ולא תביא תועבה אל ביתך וכ"כ הריב"ש וע' בתשו' פרח מ"א סי' א' בשטר שכירות שהי' כתוב בו שלא יוכל המשכיר להוציא לשוכר מן הבית בשום צד לא לשבת הוא בעצמו ולא להשכירו ולא בשום אופן שבעולם כ' הרב ז"ל שאין לדון שט"ז בכלל ופרט וכלל ולדון כעין הפרט שלא להשכירו ושיהא אסור בשעת דוחקו למוכרו כיון דשכירות ליומיה ממכר הוא שהתורה אמרה ממכר ומרבינן שכיר ואף ה"נ דקאמר שלא להשכירו מכירה נמי במשמע דלא אמרי' התם אלא דשכירו' אקרי מכר מדלא כתיב ממכר עולם אלא ממכר משמע ממכר ליומיה ונכלל בזה שכירו' דשכירות ממכר ליומיה אקרי אבל לא אמרו דבכלל שכירו' מכירה דמכירה לא אקרי שכירות ע"כ:

תשל

תנאי דבעינן תנאי דאפשר לקיימו כ' הטא"ה סל"ח התנה עמה שתאכל בשר חזיר או שאר איסור דאורייתא מקרי אפשר לקיימו אבל התנה עמה ע"מ שתבעל לאסור לה א"א לקיימו מקרי שהאחר לא יתרצה לה וע"ש באורך ובסימן קמ"ג:

תשלא
תבואה סתם לא אקרי אלא ה' המינים אבל תבוא' שדה כל מין הגדל בשדה משמע נדרים דנ"א ע"א:

תשלב
תענית שעות לא מקרי אם אכל באותו יום ושוב גמר להתענו' אלא כשלא אכל ושוב נמלך להתענות עד הלילה זה מקרי תענית, שעות. הרשב"א סי' ו' וע"ש סי' רכ"א:

תשלג
תוך כדי דבור כל מה שהאדם מצוה בצווא' א' תוך כדי דבור מקרי הרד"ך בית ל' ח"א הרב משפט צדק ח"א סימן נ"ו כתב בכלל זה עוד אפשר דלא בעינן תכ"ד עצמו של העד אלא תכ"ד של העד חבירו תמיד מקרי והוא ז"ל אמרה בל' אפשר ודבריו הן דברי התוס' בכתובו' דל"ג עלה דעדים זוממים אין צריכין התרא' ושוב ראיתי להתוס' עצמם בפ"ק דפסחים דף י"ב ד"ה באיזה יום כו' שכתבו שם הפך מזה וע' בתשו' פרח מ"א סס"י ה' ובתשו' מ"ש סי' ס"ג:

תשלד
תופס לב"ח במקום שחב לאחרים דלא הוי תפיס' לא מקרי חב לאחרים אלא במקום שהתפיס' ודאי חב לאחרים אבל במקום שאפשר שהדין כמ"ד דחולקים לא מקרי חב לאחרים מקור ברוך סי' ס' וע' בפרח מ"א סי' צ"ה:

תשלה
תפיסה ע"י אחר לא מקרי תפיסה להיותו מוחזק הרימ"ט ח"א סי' ע"ב וק"ה וקנ"א ובח"מ סיל"ג:

תשלו
תפיסה דמהניא לדבר שלב"ל כראמר ר"נ אי שמיט ה ואכיל לא מפקינן מיני' כ' מהרש"ך ח"ב סי' ז"ך די"ז ע"ד דאפי' לא אכיל תפיסה מקרי דכיון שתפס נכנס ברשו' הקונה ואכיל לאו דוקא ע"ש כמה ראיו':

תשלז
תוך זמן דקי"ל לא עביד איניש דפרע גו זמניה כ' הר"ן פ' אלמנה נזונת דמזונות של שנים הבאות תוך זמנו מיקרי ע"ש עלה דתני לוי אלמנה כל זמן שלא נשאת ומרן ז"ל בתשו' סי' ח' מדיני כתובה כ' דבעל שהלך למד"ה ולא הניח מזונו' לאשתו לא מקרי תוך זמנו ע"ש:

תשלח
תלישה נראה מדברי רש"י פ' לולב הגזול דף ל"ז ע"ב גבי אתרוג במחובר דאסור להריח בו כיון דלאכילה קאי אתי למגזויה כו' כ' רש"י דאף אי אכיל ליה במחובר אין לך תילש

גדול מזה ע"כ ועיין בס' רב יוסף מה שהק' הר"י אלפאנדרי ע"ד רש"י ז"ל דתליש' כה"ג לאו תלישה מקרי ועיין בס' בתי כהונה ח"ב בבית אבות דכ"ו ע"א האריך בזה:

אות ר

תשלט

רבנים כ' הרב פ"מ ח"ג סי' מ"ז על שוחטי העיר שגזרו נ"ש אם רבני מתא יסכימו לשום שוחט אחר מבלי יפקד שום א' מהם שמחוייבים לסלק ידיהם מהשחיט' והפציר גביר א' מגבירי העיר לשוחטים שישתתפו עמהם את ראובן היש לאל ידם לשתפו כיון שלא היה ל' קבלת הנזירו' אלא אם ישימו השוחט רבני מתא אבל שוחט כה"ג שהוא ע"י גביר אינו בכלל הנ"ש וצדד שם דמטעם זה אין לפוטרן דאשכחן בל' תלמוד גביר נכנס בשם רבן כדאמרי' בב"מ אמאי קרי לך רבן רבן של טרשיים דמשמע דרבן לאו רבן בתורה לבד הוי ושוב כתב שיש לחלק ודאי בין נדון זה להההיא דרבן של טרשיים וכיון דאין בל' רבן נכנס גביר בשום לשון לא בל' בני אדם ולא בל' תלמוד לא אזלינן בתר אומדנא גרידא והביא דברי הרד"ך ז"ל בית ל"ב חדר ג' שכתב דאע"ג דבלשון בני אדם לית ההוא לישנא מ"מ אזלינן בתר אומדנא היכא דאותו לשון מיהא בל' תלמוד נכנס בגדר הלשון ההוא כיון שלשון התלמוד אינו מכחישו אף שבל' בני אדם אינו כן אבל אם בשום ל' לא בל' תלמוד ולא בל' בני אדם לא שייכא האומדנא בתר ההוא לישנא אז לא אזלינן בתר אומדנא דהו"ל דברים שבלב ע"ש שהאריך בפרט זה:

תשם

רפואה כ' מהרש"ך ח"א סי' קט"ז דהא דגבי שותפים רפואה אינה בכלל מזונו' שס רפואה לא יצדק כ"א בשכר הוצאו' הרופא ודברים תרופיים כמו הרקות וכיוצא אבל בדברים מזוניים שהם אכילה ושתיה לחולה הם בכלל:

תשמא

רצון צואה שכתוב בה שאמר הש"מ כתבו שרצוני לעשו' מנכסי כו"כ כיון שלא אמר שהוא עושה ומצוה לא אמר כלום תשו' תורת אמת ריש סי' פ"ג וכ' הרב כנה"ג בשם מהרש"ל ז"ל הובאו דבריו בהרדב"ז סי' רנ"ב שסובר גם הוא באומר רציתי שתהא צואה זו קיימת שאין זה לשון צואה והרדב"ז שם ס"ל דהוי ל' צואה ועיין בתשו' שארית יאודה דע"ח ע"א כ' משם תשו' הרשב"א דל' רצון לא מהני ע"ש:

תשמב

רשאה ושלטאה ל' זה בצואת ש"מ שאמר שאשתו תהי' רשאה ושלטאה כ' הריב"ש סי' ע' דלא עשאה אלא אפטרופא דל' שליט הוי לשון אפטרו' כמ"ש ויוסף הוא השליט והרב עדות ביעקב סי"ע כתב שאין מכוונתו של הריב"ש דל' שולטנו' לא נאמר אלא גבי אפטר'

דזה אי אפשר שהרי כמה קראי מוכחי דל' שולטנות השלטה בהחלט הויא כמ"ש באשר דבר מלך שלטון וכתיב גם כל האדם אשר נתן לו האלהים עושר ונכסים והשליטו כו' שפיר הוא לעשו' מה שירצה האדם מהם לתת ולמכור בכל אות נפשו וכן בנוסח הגט כתבינן שתהא רשאה ושלטאה כו' דפי' ודאי הוא רשות והשלט' החלטית לא אפטרו' אבל כונת הריב"ש לומר שגם יש במשמעו' ל' רשאה ושלטאה אפט' כדמוכח מיוסף וכן איכא לאוכוחי מקרא דאליעזר המושל בכל אשר לו ות"א דשליט בכל דיליה דודאי הכונה השלטת אפט' שהי"ל בבית אאע"ה לא השלטה החלטי' שהרי עבד קרי ליה אלא דהריב"ש ס"ל דבהך לישנא איכא לספוקי דמשמע הכי ומשמע הכי וכ"כ הרש"ח סימן ל"א ומש"ה כ' הריב"ש בסימן ת"ע דלפחות יש לה אכילת פירו' אבל הרא"ש ז"ל כלל פ"ד ס"א כ' בפשיטו' דאין לה אלא דין אפטרו' פשוט ואין לה זכות בנכסים כלל לא בגוף ולא בפירו' ועיין בתשו' פרח מ"א ח"ב סי' ל"א שכ' בשם מהרא"ש ז"ל דלא אמר הריב"ש דהוי ל' אפטרו' ולא ל' מתנה אלא משום דאמר' לה כל ימי חייה דמשמע דאין כאן זכייה למכור ולתת אבל אם לא אמר כל ימי חייה מהני וע"ש עוד אופני המועיל בזה:

תשמג

רצון בתנאי שאמר ע"מ שירצה פ' בקדושין דס"ג רצון אמרו דאיכא בהאי לישנא שלשה משמעות א' ע"מ שירצה פ' שיאמר הן ואם מת ולא אמר הן לא נתקיים התנאי והב' ע"מ שירצה ע"מ שישתוק ומששתק שוב אינו יכול למחות לומר איני רוצה. הג' ע"מ שירצה ע"מ שלא ימחה ואם מת אותו פ' הרי לא מיחה:

אות ש

תשמד

שעת כתב מהרימ"ט ח"א סי' קכ"ב דל' בשעת או בעת לאו דוקא בשעה ממש אלא קודם כדאמרינן בעלמא מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן ובגיטין מי שאמר בשעת מיתתו פ' שפחתי עשתה לי קורת רוח כו' והיינו שעה שקודם המיתה וכן ההיא דאמרינן בשלהי בתרא הלכתא ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין לאחר מ"מ בעי קנין אלמא בשעת מתן מעות היינו קודם מ"מ וכן בכמה דוכתין ובח' אה"ע סי' כ"ו דכ"ט כ' עוד דלפעמים מצי' ל' שעה שהיא שעה קטנה פחות משיעור שעה דומיא דפ"ק דסוטה שאמר מרים המתינה לו למשה שעה א' וכמ"ש התו' שם:

תשמה

שי"ן כתב מהרימ"ט ח"מ סי' נ"ו עלה דאמרו בפ' י"נ כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין ומפורש התם תנתן שדה פ' לפ' וירשה זו היא מתנה בתחל' ויש מי שר"ל דהיינו דוקא שאמר וירשה בוא"ו אבל אם אמר שירשה בשי"ן לא

קנה דמשמע דפרושי קמפרש שהמתנה היא ירושה והוא ז"ל כתב דלא שנא בוי"ו ול"ש בשי"ן קנה דלקיים המתנה גלוי בעלמא סגי לן שלא נתן דוקא משום ירושה ולא משום מתנה שהרי בכותב ל' ירושה לבד הוי גילוי מילתא ממתנה שנתן לאחר בשדה אחרת בל' מתנה אע"פ שהם ב' בני אדם וב' שדות הרי אלו מוכיחו' זו את זו כ"ש כשהחזיר בתחלה ל' מתנה שלא תחזור ותבטל מפני שאמר אח"כ שירשנו דודאי דלשון בני אדם ירושה קרו לה כענין שנא' והנה בן ביתי יורש אותי ובני עשו ירשום ע"כ:

תשמו

שיעבוד אמרו בגיטין פ' השולח כי אתא ר' דימי אמ' ר"י מי שאמ' פ' שפחתי אל ישתעבדו בה כופין את היורשין ומשחררין אותה א"ל ר"א ור' אסי אי אתה מודה שבניה עבדים ופרש"י אי אתה מודה דאל ישתעבדו אינו ל' שיחרור אלא לא יטרחוה בעבודתה אבל ולדות היוצאים ממנה הוו עבדים ואמאי כופין לשחררה ויפסידו ולדות מכאן ולהבא מה שלא ציוה אביהם דהא אל ישתעבדו קאמר:

תשמז

שיעבוד לשון זה ול' זכייה שוין לענין המזכ' לעובר דכי היכי דאין ל' זכייה מועיל לזכות לעובר במתנה או ירושה כך אין מועיל ל' שיעבוד לשעבד לעובר דבר דשעבוד וזכייה בהא מילתא דינן שוה כדמוכח בגטין בשמעתא דמעמד ג' נמקי יוסף פ' אלמנה לכ"ג בשם הריטב"א והביא דבריו מרן ז"ל סס"י ר"י ושם כ' בשם הריטב"א דיכול אדם לזכות לעובר בקנין ע"מ להקנו' כדאי' בנדרים ועיין בתשו' מהרש"ח סי"ז:

תשמח

שבועה בל' נדר דאינו שבועה היינו דוק' באומר אכילת ככר זה עלי שבועה ונדר בל' שבועה הוא שאומר הרי עלי שלא אוכל בשר. אבל האומר אני מקבל שלא אשלח בני במקום פ' לא הוי נדר בלשון שבועה מהרלנ"ח סי' נ"ו:

תשמט

שבת זו בריש פ' קונם יין אמר קונם יין שבת זו אסור בכל השבת והשבת לשעבר כלומר שאם נדר בא' מימי השבוע אסור בכל ימי השבוע ויום שבת עצמו בכלל איסור שבוע שעבר דכי אמרי אינשי שבת זו דעתייהו על ימי החול הבאים ועל יום השבת. שבוע זו אסור עד שישלימו ו' שנים של שביעית ושביעית בכלל האיסור. שנה זו אסור בכל השנה ור"ה לעתיד לבא דעד תשרי בלבד אסור אבל ר"ה לע"ל הוא נמנה ואינו מכלל האיסור כמפורש הכל שם:

תשנ

שנה כתב הר"ב עדות ביעקב סי"ק דיש חילוק בין אומר שנה לאומר השנה שהרי שנינו בנדרים קונם יין שאיני טועם השנה נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה והרשב"א ז"ל כ' בתשו' ח"ב סי' ק"ל עלה דאמרי' המשכיר בית לחבירו נתעברה השנה נתעברה לשוכ' דהיינו דוקא כשאמר לו שנה זו אבל שנה סתם לא ולכאורה קשה דהרי גבי נדרים שנה סתם אסור בה ובעיבורה וצ"ל דשאני התם דקאמר השנה בה"א דמשמעותו ופירושו הוי כאומר שנה זו דומיא דקתני לעיל הנודר מן הכבוש אינו אסור אלא מן הכבוש של ירק כבוש שאיני טועם אסור בכל הכבושים דכוותא ה"נ אי אמר קונם יין שאיני טועם שנה משמעותו הוי לומר שנה ככל שאר השנים שאינן אלא י"ב חדש לא של י"ג שהוא מן המיעוט וכשאומר השנה הוא לומר שנה הזאת שהיא מן המיעוט דומיא דמן הכבוש ע"כ:

תשנא

שלום בעולם שאמרו גבי אשה עם בעלה. כתב רא"ם סי' ל"ו ז"ל כ' ראבי"ה ופשוט הרבה לכל יודעי דת ודין שאם באנו לומר ושלום בעולם בכל מלכו' א' או בהגמונייא א' נתת דבריך לשיעורין ותפסת מרוב' לא תפסת ואין לענן בת ישראל כל ימה בדברי הבאי ע"כ:

תשנב

שלום שנינו במס' טבול יום שלהי פ"ד התורם את שלום הכור ואמר ה"ז תרומה ע"מ שתעלה שלום. שלום מן השבר ומן השפיכה אבל לא מן הטומאה רש"א אף מן הטומאה וכל הפוסקים פסקו כת"ק דבל' שלום אין במשמע אלא שלום מן השבר ומן השפיכה דהוו מילי דשכיחי ולא על הטומאה דהוי מילתא דלא שכיח ומהך מתני' השיגו על הרא"ש ז"ל שכ' בתשו' הביאה הטור סי' רכ"א על ראובן שמכר לשמעון מרתף של יין שהי"ל בכפר פ' בכך וכך המדה ועשה לו שטר במעות כו' והתנו ביניהם שלא יהיה אחריו' על המוכר מאותו יין רק אם תשבר החבית או תשפך בלבד וגם לא יהיה אחריו' על הלוקח כ"א בענין הטעם אם יחמיץ ואירע מעשה שבא עכו"ם על הכפר ונסך את היין כו' ונפל ספק בין המוכר והלוקח אחריו' אותו היין על מי יהיה המוכר היה מסתייע מתנאו שהזכיר אונס שפיכה ושבירה דמשמע דהיה שולל כל אונסים אחרים והלוקח היה מסתייע מתנאו שהזכיר אחריו' הטעם אם יחמיץ דמשמע דהיה שולל כל אונסים אחרים. והשיב דעל המוכר הוא אחריות היין שנתנסך משום דהלוקח הוא מוחזק והמוציא מחבירו ע"ה ועוד דאונס דשפיכה ושבירה דמי לאונס דנסוך דכלהו אונסי דאתו מבחוץ נינהו אלא שכתבו אונס דשפיכה ושבירה דשכיח אבל אונס דנסוך דלא שכיח לא אסיקו אדעתייהו לאתנויי לכותבו אבל האונס שקבל עליו הלוקח הוא אונס'

דאתי מגופיה ונסוך אתי מעלמא ולא דמו ע"כ וצ"ע למה לא הביא הרא"ש ראיה לדינו מהך מתני' והוצרך לטעם שהלוקח הי' מוחזק ועוד דלכאור' נראה דפסק כר"ש דאמר שלום אף מן הטומאה דפסק דגם אונס נסוך על המוכר כמו שעל התרומה אונס טומאה על המרים ודיני ניסוך וטומאה דמו אהדדי כדאיתא בכמה דוכתי' והרמב"ם ור"ש פסקו הלכה כת"ק:

תשו' פ"מ ח"א סי' י"ב למהר"ש ן' ויילסיד ז"ל:

שופרא דשטרא

תשנג

שטר כתב בס' התשבי שטר קרוי כך ע"ד ל' דתשים שטר משטרו בארץ ע"ש שהוא כתב שכתוב בו הממשלה שנותן אדם לזולתו עליו שיגבה ממנו:

תשנד

שטר כתבו התוס' בתמורה ריש פ' אלו קדשים ד"ה לא מבעיא ובולדן כו' ז"ל וא"ת וליתני ע"ס העולם ולא ליתני ולדן ולד ולד וי"ל דזו אף זו קתני שכך דרך המשנה לשנויי הכי ותימא דבריש פ' הכותב בעי פירי פירו' דוקא או עד עולם דוקא או תרוייהו דוקא והכא לא הוי הכי וי"ל דבלישנא דשטרא דייקינן דאין לכתוב בשטר דבר שאינו צריך אבל בלישנא דמתני' ליכא למידק כוליה האי. והריב"ש ז"ל כתב סי' ת"פ ז"ל ראוי לדקדק בל' השטר ולא אמרי' האי גברא לא גמיר כוליה האי וכדדיי' בפ' י"נ גבי תנו לפ' בעל חובי בראוי לו כו' ש"מ דיש לדקדק בשטרו' בדקדוקים הראויים ולא אמרינן דלאו כ"ע דינא גמירי ובסי' רס"ד כתב עוד דבשטרו' לא תלינן בטעו' ופסל הרב שם שט"ח שלפי הזמן הכתוב בו עדיין לא נולד הלוה ע"ש ואע"ג דכתב דאפי' אם נתלה בט"ס אינו כשר לגבו' אלא מבני חרי ודאי צ"ל דלרווחא דמילתא כ' כן שהרי בהדיא כ' הריב"ש עצמו בסי' שפ"ב שהשטר פסול לגמרי ואין כאן עדו' ואין תולין בע"ס ומה שכת' בסי' רס"ד הוא אפי' אם היינו תולין בט"ס אפ"ה אינו כותב ממשעבדי גם מהרא"י בכתביו סי' י"א פסל גט שהיה מוקדם ד' שנים ע"ש דברי קדשו דנראה בהדיא דגיטי נשים ושטרו' שוין ברין זה שהרי שם הוק' לו מההיא דאם דילג לבריאת עולם או אם לא כתב האלפי' כו' וההיא בשטרו' אתמר ולא בגט ועוד שהביא ראיה מהמרדכי ז"ל בכתובה שדלג ד' וכת' אלפים וכן הראיה שהביא שם מדברי הרא"ש ז"ל בשם ר"י שהב' ראיו' שניהם משטרו' דממון ומשם למד דלא תלינן בט"ס אע"ג דע"כ ידעינן מבחוץ שלא נכתב בזמן הכתו' בשטר ועיין בתשו' הרשב"א שהביא מרן בסי' מ"ג בשטר שכתו' בו חתנו ובזמן הכתו' בשטר עדיין לא הי' חתנו שלא תלה בט"ס אכן היכא שאנו מבינים כונת השטר אלא שכתו' בדרך אחרת יש לנו לתלותו בט"ס כמ"ש מהרד"ך בית ד' ח"ז. ובתשו' הרמב"ן סס"י נ"א

כ' דבדברים שטועים בהן הרוב תלינן שטעו בין בסופרים בין בדיינים והרא"ם ז"ל בח"א סי' ס"ו כ' בשם הרמ"ה ז"ל דאע"ג דקי"ל סתם סופרי דדייני מגמר גמירי ה"מ מסתמ' אבל היכא דאתחזיק ריעותא לא ע"כ ומרן ז"ל כת' בסוף סי' ס"א בשם רבינו ירוחם בנ"ב ח"י שכתב וכלל גדול בידינו דכל תנאי דאדם מתנה עם חבירו שאין להלך אחר הל' הכתוב בשטר אלא אחר הכונה בלבד ע"כ. ומה שכתו' בתשו' מהרי"ב ז"ל סי' י"ג דאפי' בתנאי שאדם מתנה עם חבירו אין ללכת אחר הכונה אלא מה שאומרים בפירוש בלשונם אינו חולק עם רי"ו דיש לחלק בין הל' הכתו' בשטר למה שפי' בלשונם על פה. כנה"ג ח"מ סי' ר"ז ועיין בתשו' לחם רב סי' קי"ג כת' בפי' דבשטרו' אזלינן בתר הכונה אע"פ שאין הלשון מוכיח. והריב"ש בסימן ר"ז כתב ז"ל כל ענייני שטרו' הולכים בהם אחר ל' בני אדם דומיא דנדרי' כדמשמ' בס"פ קונם יין דמדמי שטרי לנדרי' לענין שיש לכתו' בשטרו' ל' שמשמעותו כן בנדרים וכן נמי בפ' מי שמת ההוא גברא דאמר נכסי לבני כו' מי קרו אינשי לבר ברא ברא ואמרי' התם תניא כותיה דר"א הנודר מן הבנים מותר בבני בנים ובכמה מקומו' בתלמוד הוא כן בשטרו' והקנאו' וחיובים מי קרו אינשי כך. ונחזי היכי קרו אינשי והא במה של' בני אדם מתחלף מל' תורה הולכים אחר ל' בני אדם ולא אחר ל' תורה כמו שבנדרי' הולכים אחר ל' ב"א ואפי' להקל ולא אחר ל"ת ואע"פ שהוא להחמיר כדאמרינן ברישׁ פרק הנודר מן המבושל שהנודר מן המבושל מותר בצלי ואע"פ שבל' תורה הצלי נק' מבושל כדכתיב ויבשלו את הפסח אפ"ה אזלינן לקולא משום דבנדרים הלך אחר ל' ב"א ושטרו' נמי לעולם הולכים בהם אחר ל' ב"א אלא שלפעמים כשאין ל' ב"א ברור בדבר ההוא הולכים אחר ל' תורה כדאמרינן בפרק מ"ש גבי ההוא דאמר לדביתהו נכסי ליך ולבריך א"ר יוסף קנה פלגא דתניא והית' לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו וכן נמי התם מי קרו אינשי לחד ברא בני ת"ש ובני דן חושים ובני פלוא אליאב ובני איתן עזרי' וע' בתשו' גנת ורדים ח"מ כלל ג' סס"י ל"ט:

תשנה

כתב הרשב"א בתשו' הביאה מרן סי' מ"ב מחודש ה' ז"ל כלל גדול אמרו המע"ה ולפיכך כל מוציא שטר ידו על התחתונ' ופעמים שיד בעל השטר על העליונ' בזמן שהלשון שאמר כולל לפי דעת השומעים ולפיכך מי שכתב סתם על דעת משמעו' השומעים היא בוטח שאלולי כן הו"ל לפרושי כיון שהוא יודע שסתמן של דברים משמע בהפך כונתו כו' ובתשו' אחרת כתב ז"ל כל היכא דאפשר לקיים ל' השטר כלו מפרשי' ומקיימי' ואפי' לעשו' בעל השטר על העליונ' ובתשו' אחרת כתב דכל, שמשמעו' השטר ניכר לב"ד מתוך הכתב שהוא כן דנין אותו ואפי' ליפוי כח של בעל השטר וכן אם דרכן של

בנ"א לכתוב כן בענין שיהא בו יפוי כח לבעל השטר דנין אותו ואע"פ שאפשר לדונו למשמעו' אחר שיהא לגרעון בעל השטר וכדאמרינן בפ' גט פשוט פריטי דל מהכא דלא כתבי פריטי בשטרא ע"כ ועיין בזה בתשו' מ"צ ח"ב סי' נ"ג וכתב עוד שם בשם תשו' הרא"ש כלל ס"ח סי"ט דכל היכא שאם נפרש משמעו' א' בשטר מתבטל השטר לא אמרינן בכה"ג יד בע"ה עה"ת וכ"כ ה"ה ז"ל בפכ"ג מה' מלוה בשם ר"ח ור"ש והרמב"ן והרשב"א. וכתב מהריב"ל ס"א כלל י"ט סימן ק"ה דה"ה בשמתבטל חלק מהשטר אבל דעת הרשב"א ז"ל אפי' כשמתבטל חלק מהשטר אמרינן יד בע"ה על התחתו' ועיין ברבינו הרב כנה"ג ז"ל בסי' מ"ב שהביא תשו' הרשב"א דממנה יש להוכיח דס"ל דאף אם מתבטל השטר לגמרי אמרי' יד בע"ה על התחתונה. וכתב דיש לחלק ולומר דס"ל להרשב"א דכי אמרי' דהיכא דהשטר מתבטל לגמרי לא אמרינן יד בע"ה ע"ה דהיינו דוקא היכא דהשטר עשוי כתקנו בכל דיניו אלא שאנו מסופקים בהבנתו אבל היכא דאפשר להבין דהשטר לא נעשה כדינו כגון נדון הרשב"א דאפשר דלא נטלי קנין אמרי' יד בע"ה ע"ה אי נמי במ"ש מהרי"ק שורש נ"ד דהא דהיכא דהשטר מתבטל לא אמרינן יד בע"ה כו' דהיינו דוקא היכא דהספק נופל בכולר הנותן או הלוה אבל היכ' דאיכא למימר טעו ודאי אמרי' יד בע"ה עה"ת וע"ש שכתב שהרי"ף ורבי' מהמפרשים ז"ל ס"ל דאפי' בדבר שהשטר מתבטל, לגמרי אמרי' יד בע"ה ע"ה ע"ש ושם כ' בשם כמה רבוותא דלא אמרי' יד בע"ה ע"ה אלא להוציא אבל להחזיק יד בע"ה עה"ע דלא כמהריק"ו בשו' ז' שכתב דאמרי' הכי אפי' בבא להחזיק במה שהוא מוחזק אם בא להפקיע בשטר מה שהוא מחוייב בדין ושהרדב"ז רסי' קל"ח כ' בפשיטו' דלהחזיק יד בע"ה ע"ה וכן הוא דעת מרן בס' בדק הבית

תשנו

כתוב בשטר כל לישנא דמשתמע לתרי אנפי יהיה לזכו' פ' יד אותו פ' על העליונה מהרש"ך ח"א סי' כ"א ומהרימ"ט ח"א סי' קכ"ב כתב אפי' מתנה הלוה בפי' שכל דבר שיפול ספק בשטר שיהיה יד המלוה על העליונה אם נפל ספק בענין חיובו או בתנאי שגורם לו חיוב או פטור אין מועיל התנאי לחייבו דמי קא ידע הספק דמשעבד נפשיה אלו היה נודע הספק היה מבררי' אותו וכל דלא ידע לא גמר ומשעבד נפשיה כדאמרי' בפרק הזהב האומר ע"מ שאין לך עלי אונאה י"ל עליו אונאה ומשני התם דאע"ג דכל דבר שבממון תנאו קיים הכא מי קא ידע דמחיל הילכך אע"ג דהתנה בפי' לא מהני שהוא סבור שלא היה בו אונאה ה"נ אפי' התנה בהדיא מי קא ידע שיפול בל' השטר ס' שישתעבד לומר שיהיה בעל השטר עה"ע ואפי' קנו מיניה הא אמרינן בעלמא קנין בטעו'

לאו כלום הוא. ומזה תמה על מי שהבין דברי הטור ח"מ סי' קי"ג שכתב הרמב"ן בשם רב סעדיא גאון על מה שכותבים בשטרו' דלא כאסמכתא ודלא כטופסי שטרו' שלפי שטופסי השטרו' ונוסחתם נכתבים בל' שבעל השטר על התחתונה לפיכך כותבים דלא כטופסי דשטרי ליפות כחו שלא יהא טופס זה כשאר טופסים אלא כל ל' מסופק תהיה יד בע"ה על העליונה ע"כ והרבה להשיב על דברי הגאון מהטעם הנז' ומטעמים אחרים. והעלה שכונת הגאון ז"ל הוא ע"פ אותה ששנינו בפרק כל הגט הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש כו' שטרי מלוה צריך שיניח מקום המלוה כו' שטרי מקח כו' מפני התקנה ומפרש בגמ' משום תקנת סופרים שיהיו להם טופסי שטרו' מזומנים לעת הצורך ואותם שטרי מקח או מלוה נכתבים בל' שיהא בעל השער על התחתונה לפי שאין יודעים איזה מוכר או איזה מלוה יזדמן להם שמא יקפיד בדברים ולא יועילו להם אותם הטופסים אם נכתבים בל' של זכות ויפוי כח לכך כותבים סתם בל' שיד בע"ה על התחתונה ואם יזדמן שירצו לפרש דבר יכולים להוסיף למטה כל מה שירצו בחזוקים ביפוי כח ושוב חזרו לכתוב זה הלשון ודלא כטופסי דשטרי לומר שהמוכר הזה או המלוה ציוה לכתוב שטר זה בכונה בכל ל' של זכות ויפוי כח דלא כטופסי דשטרי שלא היו יכולים לפרש בהם כל לשונו' של זכות הללו ולעולם אין ל' זה מועיל אלא לנוסחת השטרו' השוה לכל אדם שיהיו נדונים בכל לשונו' של זכות ויפוי כח שהורגלו בהם שאר שטרו' אבל לכל ספק שיסתפק בעיקר החיוב בכלל או בפרט אשר לא יעלה על לב איש ואין לנו ללמדו ממקום אחר אינו מועיל אותו ל' דלא כטופסי דשטרי ואפי' אם היה מתנה בפי' לא היה מועיל כאמור ע"כ. ולא הבינותי לפי דבריו איך יפורשו סוף דברי הגאון שכתוב בפי' אלא כל ל' מסופק תהיה יד בע"ה על העליונה ועיין ברבינו בכנה"ג סי' מ"ב שהביא להקת הפוסקים ז"ל בזה דחולקים על הגאון בזה ושאין לדון כדבריו בזה ע"ש בהגב"י אות כ"ה. ושם כתב דאפי' לדעת הגאון יש ד' סברות לפוסקים בזה. הא' דהיינו דוקא בל' שכותב האדם מעצמו ומשעבד מעצמו אבל בבא לזכות מצד הדין לא מל' השטר לא מהני לישנא דלא כט"ד לשוויי בעל השטר על העליונה הסברא הב' דלא אמר הגאון אלא בדבר שיש ספק אם נכתב לתועלת המלוה או לתועלת הלוה וכ"ע מודו שהלוה ציוה לכתוב את השטר וציוה לעדים שיכתבו דלא כאס' ודלא כט"ד אבל כשיש לנו ספק אם נכתב מדעת הלוה לא אמרינן יד בע"ה על העליונה. הסברא הג' דלא אמר הגאון אלא במילתא שאפשר לדון במשמעו' השטר אבל לעשו' מה שלא נכתב כמי שנכתב לא אמרי' יד בע"ה עה"ע. הסברא הד' הא דמהני לישנא דלא כאסמכתא ודלא כע"ד היינו דוקא כשנפל הספק אם המתנה הויא בסך מועט או רב אבל כשיש

ס' בדין אם מכירתו מכירה ולדברי הכל אינו יכול למכור לא מהני הך לישני כלום ע"ש ומרן ז"ל כתב בח"מ סימן קי"ג על מאי דאמרי' בפח"ה אי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי קנה מקרקעי קנה מטלטלי א"ר חסדא והוא דכתיב לי' דלא כאסמכתא ודלא כט"ד. וכתב הטור הטעם מפני שעיקר שיעבוד הב"ח על הקרקעו' ושיעבוד מטלטלי אגב מקרקעי דומה לשיעבוד הערב שהוא כאסמכת' שאם לא יפרע הלוה יפרע הערב שהוא כאסמכת' אף כאן אם לא ימצא קרקע שיפרע מהמטלטלים המשועבדים ע"כ צריך לפרש שדעתו סומכת על המטלטלים כמו על המקרקעי ודלא כאסמכתא כתב שם בשם הרמב"ן שאם ענין השטר הוא אסמכתא גמורה אע"פ דכתוב דלא כאסמכתא לאו כלום הוא אבל ערב לאו אסמכתא גמורה היא דהא ערב לאחר מתן מעות בקנין משתעבד אע"ג דקנין באסמכתא גמורה לא מהני ושיעבוד מטלטלי אגב מקרקעי הרי הם כערב דדמי לאסמכתא וכיון שכ' דלא כאסמכתא לומר דעיקר דעתו עליהם כקרקעו' לאו אדעתיה דלאו אסמכתא הוא אלא עיקר שעבוד עליהן כקרקעו' ומהני כי היכי דמהני בערב אי משום קנין או משום הנאה דהימניה אבל באסמכתא גמורה אע"פ דכתב דלא כאסמכתא לאו כלום הוא. ומן התימה על מרן ז"ל שכתב בסי' ר"ז על מ"ש הטור תשו' הרא"ש על שטר שכתוב בו אם לא יפרע לזמן פ' שיתחייב בכו"כ ממון וכתוב בשטר דלא כאסמכתא כו' אם אותו הקנס נגבה בב"ד. דע כי אסמכתא היא הא דגזי' שקבל עליו אם לא יפרע בזמנו שיתחייב בדבר שלא היה חייב ואסמכתא לא קניא אלא באומר מעכשיו ובבד"ח אע"ג דכתיב בשטר דלא כאסמכתא לא מהניא מידי דהא חזינן דאסמכתא היא ומאי אהני דכתיב דלא כאסמכת' ע"כ כתב שם דרבי' ירוחם כתב בשם גאון שאם כתוב בשטר דלא כאס' גלי דעתיה דגמר ומקני ודברי רשב"ם בפ' ח"ה עלה דא"ר חסדא והוא דכתב ליה דל"כ ודלא כט"ד נוטים לדברי הגאון וכ"כ בס' התרומו' בשם גאון וכן נראה שם שהסכין הרמב"ן ע"כ והוא פלאי דלא הסכים שם הרמב"ן לומר דמהני הך לישנא אלא לשעבוד מטלטלי אג"מ דלאו כאסמ' גמורה היא אבל באסמכתא גמורה לא אמרינן כמ"ש הוא עצמו בשם דברי הרמב"ן שכתבנו ועיין בכנה"ג סי' ר"ז שעמד בזה ומצאתי בתשו' מהראנ"ח ח"ב סי' ל"ו דהיינו דוקא בדכתב דלא כאסמכתא אבל אם כתוב בשטר מבלי שאוכל להפטר בשום טענה ממיני אסמכ' ושום טענה שבעולם תנאו קיים ואינו יכול לפטור עצמו בטענ'

תשנז

כתוב בשטר דלא כאס' כו' אע"פ שאין כתוב ודלא כט"ד כיון שכתוב כו' הרי הוא כאלו נכתב כנה"ג בשם מהרש"ך ח"ב סי' קצ"ה ומהרח"ש סי' ך' וכן נהגו הסופרים עכשיו

לכתוב דלא כאסמ' כו' ואין כותבין ודלא כט"ד ואין מערער ע"ז. ועד"ז כתב מהרשד"ם ז"ל חא"ה סי' כ"ד על הא דקי"ל דאין ב"ח גובה מהמטלטלים אא"כ כתב לו בפי' ששעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי. כתב הרב שם דשטרו' שכתוב בהם ואחריו' כו' יש לנו להוסיף במלת כו' כל מה שיכלול באותו אחריו' שקבל על נכסיו מטלטלי אגב מקרקעי כמו שרגילי' לכתוב ואחריו' כו' בכל השטרו' והרב כנה"ג כתב בח"מ סי' קי"ב עמ"ש הטור ואם שעבד לו נכסיו שקנה ושיקנה חל השעבוד גם על מה שיקנה אח"כ ודוקא שפי' לו בפי' אבל אם לא כתב דאקני לא ולא אמרי' בהא אחריו' ט"ס הוא כתב שם בשם תשו' מהריב"ל ח"א כלל י"ב סי' ס"ח וס"ב וסי' נ"ה דאם כתו' בשטר ואחריו' כו' הרי הוא כמו שפי' אחריו' דאקני ואצ"ל אם כתוב כמו שרגילין לכתוב בכל השטרו' ומסודר בכל חזוקי סופר בכל תוקף דמהנו הני לישני לאחזוקי האחריו' כראוי ע"כ. וכתב הרב ז"ל עליו אמר המאסף סבור הייתי שלא כתב הרב דהרי הוא כמו שפי' אחריו' דאקני אלא משום, דכתב בשט' ואחריו' כו' אבל אם לא כתוב מלת כו' לשון ואחריו' כראוי לבד לא הוי כמי שפי' אחריו' דאקני וכדרך שכתבו האחרונים ז"ל לענין נאמנו' עליו ועל יורשין דאע"פ שאין כתוב בשטר נאמנו' מפורש עליו ועל יורשיו אלא כל שכתוב נאמנו' כו' הרי היא כנאמנו' בפי' כמ"ש מהרשד"ם אה"ע סי' קי"ו אבל ראיתי למהרש"ך ז"ל ח"ב סימן מ"ד הבין דאפי' בלא מלת כו' כל שכתוב בשטר אחריו' סתם הוי כמו שפי' דאקני והוא ז"ל חלק עליו וכתב דכל שלא פי' אחריו' לא הוי כמפורש. ויש לחקור אי מ"ש הרב ז"ל דאחריו' סתם לא הוי כמי שפי' דאקני הוא דוקא בלא מלת כו' אבל אם כ' מלת כו' אמרי' דהוי כמי שפי' דאקני ויש להכריע דס"ל להרב דאפי' כ' מלת כו' לא הוי כמי שפי' ממה שהקשה על מהריב"ל מסוגית הגמ' ודחה דבריו ולא פי' שכונת דבריו כדכ' מלת כו' בסוגיי' הגמ' הוא באחריו' סתם ובלא מלת כו'. ויש לתמוה על מהרש"ך שכתב בח"ב סי' ל"ז דמלת כו' מהני לענין נאמנו' דאע"פ שאין מפורש בשטר עליו ועל יורשיו כל שכתוב נאמנו' כו' מהני לשוויי מפורש עליו ועל יורשיו ומאי שנא דלא מהני מלת כו' לשוויי כולל אף באחריו' דאקני ויראה דס"ל להרב ז"ל דמלת כו' לא תוסיף תת כח להכניס באחריו' מה שלא פי' אמנם שבאחריו' הנז' נכנס ג"כ יורשיו מהני לשוויי כולל אף ליורשיו דלא מרבינן ממלת כו' אלא במתחיי' לא בענין האחריו' עצמו ועיין במהרח"ש סנ"ד:

תשנח

כתב מרן בסימן ע"א מחו' כ"ב בשם תשו' רבי' האיי ז"ל שכתב וז"ל האי מאן דמקבל עליה למיכתב שטרא בכל לישנא דזכותא אע"ג דלא ידע ספרא לאחזוקי כראוי כיון

דכתיב ביה ואחריו' שטרא דנא קבילית עלי כחומר כל שטרו' דנהיגי בישר' קיים לכל כללי דתחות ענייניה אבל תנאי' כגון תנאים דנאמנו' בהלואה וביטול מודעי לא מחשי' ליה עד דמפרשן ע"כ וכ"כ רי"ו נ"ד ח"א וכ' הרב פרח מ"א ח"ב ס"ט דיש ללמוד מדבריו דאע"פ שכתוב בראש השטר הוו עלי עדים וקנו ממני קגו"ש וכתבו בכל ל' המועיל וחתמו ותנו כו' אין בו מועיל לתקן ענין השטר ולו' דהו"ל כאלו כתוב לבסוף ואחריו' וחומר שטר זה קבלית עלי באחריו' כחומר כל שערו' העשויין כתקון חז"ל שהרי בתשו' זו הצריך ר' האיי ב' דברים שיצוה לסופר שיכתוב בכל ל' של זכות כו' וגם שיעידו העדי' שכך עשו שקבל עליו אחריו' ש"ז כחומר כל שטר העשויי' כתחז"ל וכ"כ הרמב"ן והביא דבריו בב"י סרמ"ב וז"ל אע"ג דהני שטרי דידן כתיב בהו בכל ל' של זכות כו' לא מהני מידי אם לא פי' בשטר כתחז"ל כמו שפי' ר"ח ואע"ג דהר' מהר"ש חיין בסי' י"ג עלה ע"ד לומר דמהני בכל ל' של זכות כו' כמו כתחז"ל מ"מ לא מלאו לבו לעשות הפך דעת ר"ח והרמב"ן ולבסוף מסיק דתרתי בעי' וצ"ע בתשו' הראד"ב סקצ"ג דכפי הנרא' בנדון ההוא לא היה כתו' בסוף השטר וחומר ש"ז אלא בתחלת השטר הי' כתוב הוו עלי עדים וכתבו בכל ל' ש"ז ויפוי כח וקיים בזה שטר אסמ' ע"ש וע' בתשו' כ"ש סס"י ז"ך ושם הביא הפמ"א ז"ל פלוגתא ביני רבוותא בתראי הרב מהר"ד אישטרונשא והרב מהר"ש גאון הובאו דבריהם בתשו' פ"מ ח"ב סי"ד ועיקר ויכוח לתרץ ב' תשו' למהרשד"ם שנרא' לכאורה דסתרי אהדדי בא' בסכ"א מח"מ והב' בסרע"א וש"ט דבסכ"ח נר' שמפני שכתוב בשטר כהוגן וכתחז"ל מהני לתקן עוות השטר. וחילק הרד"א שיש לחלק בין כשהעדים מדברים משם נותן לכשמדברים משם עצמם והעדיף יותר כשהעדים מדברים משם הנותן שא"ל כתבו בכל ל' של זכות האי לישנא מספיק לתקוני תברי דשטרא כיון שהנותן רצה שיסודר בל' המועיל והעדים הם שטעו שלא כתבו התקונים המועילים ובכה"ג כ' רשד"ם דהך לישנא דכתבי בכל ל' של זכות מתקן עוות השטר. אך כשהעדים הם המדברים מצד עצמם שנעשה כתיקון המועיל אז לא מהני דמי יודע אם כיוונו לכך ומהר"ש גאון ז"ל מוחלפת שיטתו ואזיל לאידך גיסא דאדרבא טפי עדיף כשהעדים מדברים בשם עצמם שמעידים שהשטר נעש' כתחז"ל י"ל שבכלל עדותם הוא שמעידים שאף אם לא נכתבו בשטר בפרטות כל פרטי התקנו' מ"מ כך היו שהנותן פרט אותם בעת שהתנה אותם למקבל אלא. שלא חשו לכותבם והיא ההיא דכ' המרדכי בפ' מי שמת ז"ל ור' ברוך השיב אחרי שכתוב בשטר המתנה שנתנו לו כח הפירו' של הקרקע בקנין גמור מעת' שהעדים מעידים שנעשה כתחז"ל זהו תחז"ל להקנו' לו קרקע לפירו' ע"כ אך כשהם מעידים משם הנותן שא"ל ל' זה דכתבו כל ל' של זכות אין בכלל עדותם

שהנותן פרט דרכי ההקנאות רק שא"ל ל"ז דכתבו כל ל' זכות בכולל וכיון שהנותן לא פרט בפרטות אופני ההקנאות לא מהני ולא מידי והביא ראיה לזה מתשו' הרא"ש כלל ט"ל ס"ו והרב פ"מ הביא ראי' מתשו' הרשב"א סתש"ד. ועוד חולק הרד"א בתשו' הנז' דשנא ושנא כשהריעותא הוא מחמת הל' כגון ההיא דמהרשד"ם דבסכ"ח שלא הי' ריעותא בקנין מצד עצמו רק מטעם אסמ' והאס' הוא מחמת ל' כל דאי אז ל' זה דכתבו כל ל' של זכות כו' מהני דלאיסור ל' מהניא הך לישנא לתקוני אך הנהו תשו' דבסי' רע"א וש"ט שהקנין מצד עצמו לא היה קנין המועיל דאתיליד ביה ריעותא אז אין כח בהני לישני לתקן הענין ע"כ. וכיוצא בזה מצאתי להכנה"ג בח"מ סי' ר"ג טור אות מ"ח הביא דברי ר' ברוך שכ' המרדכי וכ' ע"ז ז"ל יראה דס"ל לר' ברוך דאע"ג דהקנאה אינה עשויה כתקנה וחסר עיקר ל' ההקנאה כיון שכתו' בשטר שהכל נעשה כתחז"ל ממלא ל' חסרון ההקנא' וה"ה אם כתוב בשטר כתבו בכל ל' של זכות ויפוי כח לדע' הרב מ"צ ח"ב סי' י' ונ"א וכ"כ בתשו' כ"י למהרח"ש שאם הקנה לו קרקע ומטבע וכתו' בשטר קנין סודר אם כתו' בשטר כתבו בכל ל' ש"ז ויפוי כח מפרשינן שהקנ' בל' המועיל ושהקנ' המעות אגב קרקע ועיין להכנה"ג ח"מ סי' ר"ב הגה"ט אות ס"ד בשם מהרח"ש וכן צידד מהרש"ח בתשו' ס"י אלא שלבסוף חילק בין ל' כתבו בכל ל' זכות ויפוי כח להיכא שכתוב כהוגן וכתחז"ל דל' כהוגן וכתחז"ל עדיף טפי כמ"ש הרמב"ן אכן מוכיח מתשו' הראנ"ח ח"א סי' ע"ז דנדון דידיה היה כתוב בשטר והכל כהוגן וכתחז"ל ואעפ"כ צדד לבטל המתנה מחמת שלא הקנה המטבע כתקונו. ואפשר לומר שלא כתב ר' ברוך שאם כתוב בשטר שנעש' כתחז"ל זהו תחז"ל להקנות קרקע לפירות היינו היכא שהקנין לא מהני מחמת שחסר ההקנאה ולכן כשיכתוב כהוגן וכתחז"ל הקנוהו כראוי וחסר משם ההקנא' אבל כשיש שם הקנא' אלא שההקנא' אינה ראויה כנדון מהראנ"ח דנתן לו מתנה ומודה שהקנה לו אגב ד' אמות קרקע ולא הקנה לו מקודם הקרקע ואגבן מטל' וכן שחסרו בו כתיב' ומסיר' בהא ודאי לא מתקנינן לישנא במ"ש בשטר לבסוף כהוגן וכתבו חז"ל כיון דההקנאה גרוע' לא מתקנינן ההקנא' אלא שחסר ל' ההקנא' אבל כשהקנ' בהקנא' גרועה לא מתקנינן לישנא ובתשו' כתב יד למהרע"י ז"ל כ' כיון דאיכא פלוגתא אי מהני לישנא דכהוגן כו' להשלים ההקנא' הצריכה המוציא מחבירו עליו הראי' ועיין בפ"מ חלק ראשון סימן ס"ו. וכן כ' הרב כנה"ג ז"ל בסימן ר"ב ב"י אות ס"ד על שטר שכתוב בו דמקנה לחבירו סתמא ולא פי' מעכשיו ולאחר זמן שכ' מהרא"י סי' קע"ג דהוי ממילא מעכשיו דמסתמא לא הקנה מידי דכדי ע"כ כתב ז"ל וכתבתי בתשו' שלא אמר הרב כך אלא דוקא בנ"ד שאין בל' הקנין ל' גרוע אלא שחסר משם הפי' ולכן כדי שלא נאמר

דהקנה מילי דכדי ודאי סתמא כפי' וכאלו אמר מעכשיו ול' הקנין אינו זו ממקומו אלא שצריך להוסיף עליו אבל היכא שהל' גרוע בעצמו ולא חל הקנין מפני דהוי קנין דברים אין לנו לומר שכונתו כך כדי שלא יהא מילי דכדי ע"כ. ובסי' ר"ז בב"י אות קס"ד כ' ז"ל כתוב בשטר בכל חזוקי סופר הרי הוא כמ"ש בכל ל' זכות ויפוי כח מ"צ ח"ב י"ז נ"א ועיין בסי' ר"ג שכתבתי שיש חולקין אאם כתוב כהוגן וכת"ח וכ"ש שחולקין אאם כתוב בכל חיזוק' סופר ואאם כתוב בכל ל' זכות ויפוי כח והמע"ה ובסי' ר"ג כ' על שטר שכתוב בו נכסי לפ' אע"ג דשטרות בכלל נכסי ושטרות אינן נקנין בבריא אלא בכתיב' ומסיר' אם כתוב בשטר וכתבו בכל ל' זכות ויפוי כח קנה הכל ואפי' שטרו' מ"צ ח"ב סי' י' אבל מהרע"י בתשו' כ"י חולק בזה וס"ל דאפי' דכתוב בשטר ורצה שיסודר שטר זה כהוגן וכתחז"ל לא קנה ומדהא לא קנה הא נמי לא קנה. ודעת הרב משפט צדק ז"ל בתשו' חלק שני סי' י"א נ"א דלשון כתבו בכל ל' זכות ויפוי כח או בכל חזוקי סופר מועיל לעשר' דברים. א) לקנות שאינו קצוב אע"פ שכ' שלא בלשון חיוב. ב) מועיל למכירת שטר חוב לחבירו אגב קרקע, דאע"פ שלא פירש אגב קרקע מהני מדין קנין קרקע לכ"ע. ג) מועיל לענין דאין מטבע נקנה בחליפין דאם הקנה קרקע ומלוה ע"פ בקנין סודר וכתוב בשטר כתבו בכל לשון זכות ויפוי כח מפרשינן שהקנ' לו המלוה ע"פ בל' המועיל במעמד שלשתן. ד) מועיל לענין ס' הפוסקים דלשון עתיד הוי קנין דברים ואין בו מועיל עד שיכתוב מעכשיו אם כתוב בשטר בכל לשון זכות ויפוי כח לכ"ע אפי' אין כתוב בו מעכשיו לא הוי קנין דברים וקנה. ה) הוא דעת מהרשד"ם ז"ל ח"מ סימן כ"ח שאם כתיב בשטר וציוה ואמר כתבו בכל לשון זכות ויפוי כח לכ"ע אין כאן אסמכתא וכתב הר"ב כנה"ג ז"ל בסימן כ"ז הגהת ב"י אות קס"ג דבתשו' הרמ"א סימן מ"ט כתב דאם המשעבד ציוה לעדים לתקן השטר בלשון המועיל יכולים לכתוב לו שטר אחר כהוגן שלא יהי' בלשון המורגל או אפי' בלא כתיבת השטר די על מה שמעידים בפה שאמר להם לכתוב בל' המועיל ע"כ. ומדבריו יש להוכיח דאם מתו העדים ולא כתבו לו שטר אחר ולא העידו ע"פ דאין לגבות בשטר א' ולא פליג על מהרשד"ם ז"ל דנדון מהרשד"ם הוא כשכתוב בשטר וצוה ואמר כתבו כו' אבל בנדון הרמ"א הוא כשאין כתוב בשטר כן ולכן צריך שיעשו שטר אחר או שיעידו כן ע"פ. ו) הוא דעת מהרש"ח ז"ל סי' י"ג דל"ז מועיל לקנין דבר שלא בא לעולם שאע"פ שאינו כתוב שהקנה לו בל' חיוב כיון שהם מעידים שהנותן אמר כתבו כל לשון של זכות מסתמא הכל עשו יפה בעתו ודבר שלא בא לעולם בלשון חיוב הקנה. עיין במהרש"ך חלק שני סי' צ' במתנת ש"מ שכתוב בה מעכשיו או מהיום ולבסוף כתוב בכל חזוקי סופר כו' דלא כאסמכתא כו'

דיש מי שרצה לומר שהיא קיימת אע"פ שלא קנו מידו והרב ז"ל חלק עליו וכ' דבטלה היא אם לא קנו ממנו ע"ש. ז) כתב הרב הנזכר סימן ל"א על תשובת מהריב"ל ז"ל חלק ראשון כלל י"ט סימן ק"ה בשטר שכתוב בו נאמנו' שהאמין הלוה למלוה נאמנות גמורה כשני עדים כשרים מהני לשויי הנאמנות כולל כל הטענות אמנה ורבית פרעון ומחילה אך אם כתוב בשטר שטר זה מסודר בכל חזוקי סופר ובכל תוקף יש להסתפק אי מהני לשון זה לשויי כולל הנאמנות ואין להוציא ממון על זה ע"כ ומהרשד"ם ז"ל חולק וכתב הרב מהרש"ח שם דאין לנו להניח ודאו של מהרשד"ם מפני ספיקו של מהריב"ל ומיהו אם כתוב בשטר כחומר שטרות כו' ורצה שיסודר כו' אפי' מהריב"ל ז"ל מודה דמהני לשון זה לשויי כולל לנאמנו' ע"ש. ח) כתב הרב פרח מ"א ח"ב סימן ט' דאם כתוב בשטר שאמרו העדים בספור דבריהם שהקדים מעשה לתנאי ולאו להן אם כתוב בשטר שקנו ממנו כחומר תנאים העשויים כתקון חז"ל אין קפידא. ובסוף התשובה פקפק בזה דכיון שיש מחלוקת בדבר ומספ"ל אי בעינן משפטי התנאים בממון או לא מי יימר דהעדים נזהרו בכל משפטי התנאים לחוש להנהו רבוותא דפליגי בהא. ט) כתב עוד שם בשם רבינו יונה הביאו מרן סימן רמ"ב ס"ח לענין מתנה שאם אמר הנותן לעדים כתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח אע"פ שלא פירש כתבוה בשוקא וחתמוה בברא מהר שפיר שהרי בכלל זה שיכתבוה כראוי בשוקא ובברא והרמב"ן ז"ל חולק שם דלא מהני אם לא פירשו בשטר כתקנת חז"ל. וכתב הרב שם דאפי' להרמב"ן ז"ל בשטרות שלנו מהני שהרי כתוב בכל שטרו' דילן מסודר כו' ואחריות כו' ובכל א' מאלו הלשונו' כתוב כתחז"ל שכך נוסח הסופרים ואחריו' וחומר שטר זה קבלית עלי עד כאחריות וחומר כל שטרי מתנות הנהוגים בישראל כהוגן וכתקון חז"ל וכן בלשון מסודר כו' ואע"פ שאינו מפורש כל זה בשטר כיון שכתוב כו' הו"ל כאלו נכתב בפירוש כמ"ש מהריב"ל ז"ל גבי וקנינא כו' בח"א כלל י"ט סימן ק"ה וכן כ' לענין דאקני בח"ב סימן נ"ה גבי באחריות כו'. ובשטרי דידן דכתיב מסודר כו' הוי תקון האמור כאלו כתוב כתחז"ל ועיין בתשו' פרח מ"א סימן ט' דמגמגם בזה דהן אמת דמה שכותבים ואחריות כו' ודאי דכייל דכל ענין דתחותיה דהיינו מה שנהגו הסופרים לכתוב ואחריות וחומר שטר זה כו' קבלית עלי כאחריו' וחומר שאר שטרות העשויין כהוגן וכתקון חז"ל אבל מה שכותבים מסודר כו' היינו מה שנהגו הסופרים לומר וצוה שיסודר שטר זה בארוכה לעצת חכמים לחיזוק ולקיום כל הנ"ל כל כמה פעמים שיצטרך וא"כ זה אינו ענין לתקן אם נעשה איזה קנין דלא מהני כגון קנין אויר ודירה וכיוצא דבשלמא מה שכותב קבלית עלי כתקון כו' היינו שנעש' הכל כתיקון חז"ל בית לדיר' וחצירו לאוירו ואילן לפירות שכך קבל המוכר עליו

לעשותו כהוגן וכתקון חז"ל אבל מה שכותב ומסודר כו' היינו שענין ס' זה השטר נסדר כעצת חכמים וכיון דלפי הדין אינו עולה היינו היפך מהכונה שהרי חזינן דנשחת הסדר ע"פ הדין אלא שאין הכונה בזה לתקן מה שעיות למעלה ר"ל שאם תרא' בל' השטר איזה דברים בלתי מובנים או שלא כסדרן כפולים לא תדקדק אותו לגרוע כחו של לוקח אלא לאשר ולקיים כחו של לוקח ולקיום מכירה זו וכיוצא בזה. י) לענין מקנה דבר שאינו ברשותו כ' מהריב"ל ח"א סימן ט"ל דאם כתוב בשטר ואמר לנו כתבו בכל לשון שיועיל כו' אם הב"ד שנעש' הקנין בפניהם הם מוחזקין בקיאין בדיני ממונות היה מקום לומר שנסמוך עליהם שלא טעו הואיל וא"ל כתבו בכל לשון המועיל חזקה ששאלו את פיו ואמר שכל הנכסים היו ברשותו דלבית דין טועין לא חיישינן אבל אם היו בית דין כמו שהורגלו הק"ק להושיב ג' אנשי חיל אע"פ שאינן בקיאים בדין אין לסמוך עליהם בזה כלל ע"כ וכ' הר"ב כנה"ג ז"ל ומדבריו יש ללמוד לדין דאין המעו' ניקנין אגב קרקע אלא כשהמעו' קיימין. ועוד י"ל המועיל לתקן מ"ש הרא"ש בתשו' הביאה הטור סימן רמ"א ס"ח בענין משפטי התנאים דאם כתוב בשטר תנאים הללו נעשו כדין מהני לכל הדברים הצריכים כפי הדין ע"ש וכן נראה מדברי תשו' המיוחסו' להרמב"ן סנ"א גבי שטר שכתוב כדין וכשורה שבדברים ידועים אמרינן שודאי נעשו כדין ומזה למד מהרש"ח ז"ל סי"ג דאם כתוב בשטר שטר זה נעשה כראוי הוי כמי שכתוב נעשה כדין ומהני לכל הדברים הצריכים כפי הדין. ועוד כ' שם הטור בסיה"נ ז"ל הילכך יש לדקדק אם יש בשטר תנאי כפול או שיכתו' בסוף השטר וקנינא מיניה כחומר כל תנאים וקנינין העשויים כתחז"ל דבל' זה אפי' אינו כתוב בשטר תנאי כפול התנאי קיים וכ' בתשו' מעשה חייא סי' ט' דאין כונת הרא"ש לומר דאע"פ שאין התנאי נעשה כהלכתו מהני אלא כיון שכ' כן בשטר הויא הוכחה שנעשה השטר כהלכתו ומיהו היכא שהמעשה קודם לתנאי מהני מ"ש בסוף השטר וקנינא מיניה כחומר כל התנאים כו' אע"פ שבשטר כתוב המעשה קודם לתנאי ע"ש וע' מהרשד"ם ח"מ סי' רס"ב שלא הבין כן בכונת דברי הרא"ש אלא דס"ל להרא"ש ז"ל דמהני הך לישנא אע"פ שלא נעשה התנאי כמשפטי התנאים ע"ש ומהרד"ך בית כ"ח ח"א כ' דאע"פ דכתו' כך בשטר וקנינא כו' מ"מ אין להוציא מיד הבעל ומוקמי ממונ' בחזק' מארי' ע"ש:

תשנח ב

כתב בתשו' המיוחסו' להרמב"ן סס"ז הביא מרן סס"י קצ"ה על שטר שכתו' בו ראובן נתן דירה לשמעון בעלייתו וז"ל אם אין בשטר קנין אלא כמו שאמרת שקדם הקנין לנתינת הדירה שאמר קנו ממני שאני נותן לו דירה בביתי י"ל שאין הקנין אלא על הדירה בלבד

לא על גופו של קרקע אבל אם אמר הנני נותן לשמעון דירה בעלייתי וכתב בשטר וקנינא מיניה במדל"ב כו' ה"ז קנה העלייה לדירה שהקנין ענין חזק וכשבא אחר מה שאמר לא דירה בלבד נתן אלא מגופו של קרקע קנו מידו וכההיא דריש פרק הכותב ולולי שאני סבור שאין העדים יודעים דין זה הייתי אומר שאפי' אם חזרו בסוף השטר וכתבו וקנינא מפ' על מאי דכתיב ומפורש לעיל שאף זה יועיל לקנו' גופו של הקרקע לדירה שבחזרת הקנין שכתבו בסוף ליפות כחו כתבוהו שלא כתבו הקנין ב' פעמים בכדי ועכ"ז אני סבור לו' שיועיל הזכרת ב' קנינין לעולם ליפוי כח וכן נר' מל' ר"ש בפ' י"נ דבכל שטרו' דעלמא דנין כן וזה קרוב יותר בעיני ע"כ וכ"נ מדברי תשו' הרשב"א שכתבו יותר בפשיטו' בסי' רל"ג הביאה מרן בסימן ריי"ג ז"ל שאלת ראובן השאיל ביתו לשמעון ודינה וקנו מידו וכן כתו' בשטר השאלה קנו ממני כו' עד ועוד שהרי קנו מידו וכל שקנו מידו אלים כח הקנין שאינו בא על דבר שאין בו ממש אלא מגופו של קרקע קנו מידו כו' ע"כ והרואה יראה דצ"ל דאע"ג דכתב בשטר קנו ממני כו' שכתו' ג"כ בסוף השטר וקנינא מיניה דאל"כ קשיא תשו' הרשב"א מדידיה אדידיה ממ"ש בתשו' הביאה מרן סס"י קצ"ה ז"ל וכ' עוד בתשו' ז"ל ומה שטען שאין המתנה מתנה מפני שלא נתנה אלא באגב ואין קרקע נקנה באגב אין טענתו טענה שהרי כתוב בסוף השטר וקנינא מיני' על כל מאי דכתיב ומפורש לעיל ואין לאחר קנין כלום דאלי' כח הקנין כו' ומיהו כך קבלתי ממורי הר' יונה ז"ל דדוקא כשהקנין בא באחרו' כגון שאמר דין ודברים אין לי על שדה זו ואח"כ קנו מידו שהקנין מתקן ומקנה גוף הקרקע אבל באומר קנו ממני שאין לי דין ודברים על שדה זו בזה ודאי לא קנו ממנו אלא מדין ודברים ולא מגופא של קרקע ע"כ ועיין במהרש"ח סי"ג ומ"ץ ח"ב ס"י דנר' מדבריה' דבהזכרת ב' קנינין נקטינן כתשו' המיוחסו' להרמב"ן ז"ל ועיין בפ"מ ח"א סס"ו דקנ"ט ע"ג ופרח מ"א ח"א סי"ג ועיין בכנה"ג סס"י קצ"ה וכתב מהריב"ל ח"ג סמ"ד וז"ל ובנ"ד דהוי שכיב מרע אפשר לומר דכיון דקאמר שידורו בבית ב' פעמים הו"ל כב' קנינין בבריא ע"כ. ובדינו של רבינו יונה כתב משם מהר"ם הלוי ז"ל סי"ל דשטר שאחר הכל כתוב ועוד רצינו לבאר וקיים שנית כו' זה מודה שהוא כתוב אחר הקנין ול' וקיים שנית אינו כלום שכן דרך הסופרים לכתו' כשכותבי' תנאי מחדש וכ"כ עוד שם לענין שטר שכתוב בו שהוא כחומר תחז"ל דמועיל לתקן המתנה אף שתהיה בל' גרוע שאם כתוב בשטר ורצינו לבאר כו' וקיים שנית שמור' שתנאי זה היה אחר מה שכתבו כהוגן וכתחז"ל לא מהני מה שכתבו כהוגן וכתחז"ל למה שכתבו בסוף ע"ש:

תשנט

שטר שכתוב בו בפעח"מ בא פ' והודה איך הוא נתחיי' להחזי' בביתו נער פ' ולפרנסו כו' וקנינן מיניה כו' כתב מהרש"ם ח"מ סי' כ"ט דלישנא גריע' הוא שהרי ל' והודה ונתחייב מורה על העבר לא שנתחייב עתה דאם עתה היה מתחייב כך הי"ל לכתוב בפנינו בא פלוני ואמר הוו עלי עדים שאני מתחייב כו' אבל עתה נר' שאינו אלא סיפור דברי' בעלמא ממה שעבר וכיוצא בזה נר' מתשו' הרשב"א הביאה הב"י ח"מ סל"ט ז"ל נשאל על שטר שכתו' בו במותב ג' כו' הוינא כשהודית פ' שיש עליה חוב לראובן כו' ונטל' קנין חזק לתנאים והשיב ל' שטר זה שכ' במותב כו' שיש במשמ' שהיא הודית בפני אות' ג' שהיו מקובצים שהיא חייב' עצמ' לראו' ושנטל' בקנין וכ"ז לא עשת' בפני אלו הג' אלא שהודית בפניהם מה שעשתה קודם כו' עד ואלו נתחייב' עצמה ל' היה לכתו' וחייב' עצמה בפנינו וכיון שכן אף מ"ש שם ונטל' קנין נגרר אחר הל' שכתבו פ' הודית שיש עליה חוב ושנטלה קנין וכל כיוצא בזה יד בעל השטר על התחתונה ע"כ ואע"ג דבנ"ד איכא לישנא וקנינא מיניה כו' דמשמע דמעכשיו נטל קנין אין זה כדאי לחייב דכיון דמעיקר' לא הוי חיוב אלא ספור דברי' גם וקנינא מיהדר אספור דברי' לא אחיובא כי על מה יחול הקנין וכמו שנר' מהגהת אשירי וז"ל הודה בפני ב' וקנו מידו כותבי כו' פי' ריב"ן שקנו מידו שיתן לו חובו עד זמן פ' אבל אם אמר בסתם הנני מודה לך בקנין בפני עדים שאני חייב לא ידעתי על מה יחול הקנין הואיל ואין מקנה לו עתה שום דבר ע"כ א"כ בשטר שכתי' בל' לשעבר דמשמע דעתה אינו מקנה לו שום דבר א"כ מ"ש וקנינן על מה יחול כי הפי' הוא וקנינן שהודה כל המפורש לעיל ויד בעל השטר ע"ה ע"כ. וכתב רבינו בכנה"ג סט"ל בשם מהרש"ח ס"ז שכת' דהרשב"א בתשו' הנז"ל חולק על הגהת אשירי וס"ל דכל שכתוב בשטר וקנינא מיניה כו' השטר מהני והראד"ב שם כתב דגם הרשב"א מודה להגהת אשירי כשכת' בשטר וקנינא אכל מאי דכתיב ומפורש לעיל אמנם כשכתוב בשטר ונטלה בקנין חזק לתנאים הנז' מועיל ועיין במשפטי שמואל סימן ל"ו שנשאל על נדון הרשד"ם וקיים השטר ע"ש ועיין עוד במהרשד"ם ח"מ סכ"ח ד"ן ריש ע"ג שכתב שאם חזר וכתב בשטר עצמו הריני מחייב דמהני ע"ש. שטר שכתוב בו וקנו ממני כו' אע"פ שלא הי' כתוב באותו שטר בסוף וקנינא מיניה כו' יכולין העדים לחתום וסגי בהכי דכיון דקא מסהדי שאמר להם שיקנו ממנו אי לאו דקנו מיניה לא הוו חתמי מהריב"ל ח"ד סכ"ה ועיין פ"מ ח"א סס"ו על מ"ש הרמב"ן דב' קנינין אלימי כו' וכתב הוא ז"ל דקנו ממני דכתו' בתחל' השטר אינו בכלל דסיפור דברים בעלמא הוא ע"ש. שטר שכתוב בו ואחריות שטרא דנא קבלית עלי כחומר כל שטרות דנהיגי בישר'

כ' מהרש"ח סל"א פלוגתא דרבוותא דלהרא"ש ז"ל כל ל' שרגילין לכתוב בשטרות אפי' אינו מתקון חז"ל הולכים אחריו ואפי' לא נכתב דנין אותו כאלו נכתב ולדידיה בנאמנות נמי אפי' שלא נכתב כמי שנכתב דמי אמנם הגאון והרשב"א והריטב"א ס"ל דאם לא נכתב הנאמנו' לאו כמי שנכתב דעי וכתב שם דאין לעשו' מעשה כדברי הרא"ש בזה ואפי' בשטר שכתוב בו ואחריו' שטר דנא קבלית עלי כו' אין נאמנות נכלל בל' זה דאינו נכלל בל' כחומר כל שטרי כו' אלא בדברי' שאין הסופר בקי בדקדוקן ודברים שהם תחת הכלל אבל דבר התלוי בתנאי כל שלא פי' אינו מחוייב כמפורש בתשו' הריטב"א הביאה מרן סע"א מחו' כ"ב ועיין מ"ש הר"ב כנה"ג בח"מ סקע"ו בהגה"ט אות ז' ואות י"ז. אמנם אם כתוב בשטר ורצה פ' שיסוד' שטר זה מסודר בכל חזוקי סופר וכל תוקף אע"ג שלא נכתב נאמנו' באותו השטר כמו שנכתב דמי לכ"ע:

תשס

שטר שכתוב בל' אסמכתא והעדים מעידים שאמר להם המתחייב שיכתבו בכל ל' המועיל נאמנים והשטר קיים מהרמא"י סמ"ט:

תשסא

שטר שכתוב בו כתבו וחתמו פלי בכל ל' של זכות ותנו ללאה אשתי כו"כ בתים כו' שטרו' שטר זה אין בו ממש לפי שאין נזכר בשטר שהוא נתן לה כלום ואם היו מטלטלים ונתנן ליד העדים וא"ל תנו לאשתי ודאי היתה זוכה האשה אבל כיון שלא נתן ליד העדים כלום לא זכתה האשה כי הוא ציוה לעדים ליתן אבל הוא לא נתן כלום וכך הי' צריך לכתוב הוו עלי עדים וכתבו וחתמו עלי בכל ל' של זכות ותנו להיות בידו לזכות ולראיה מחמת שרציתי ברצון נפשי ונתתי לה כו"כ אבל מה שציוה לעדים ליתן אינו כלום הרא"ש כלל ט"ל ס"ו. ועיין בתשו' פמ"א ח"ב סס"י ט':

תשסב

שטר שכתוב בו וכל הנז"ל קבל עליו פלוני בקנין ולא נכתב בו בקנין במדל"ב יש לחוש שקנה בקנין אחר ולא בקנין חליפין דמאחר דרגילים לכתוב במדל"ב ולא כתב יד בע"ה ע"ה. מהרא"י בכתבי' סר"ו הביאה מרן סס"י קצ"ה וכתב הר"ב כנה"ג ז"ל דכתב מרן ז"ל בס' ב"ה ואין דבריו נראין לי דמסתמא אמרי' שקנה במדל"ב ומה שנוהגים לכותבו אינו אלא לרווחא דמילתא וכ"כ הריב"ש סי' נ"ג:

תשסב ב

שטר כתובה שנוהגים בקצת מקומות בדף א' כותבים כללו' הכתובה נדונייא ותוספת ואחריו' גמורה על נכסיו מקרקעי ואגבן מטלטלי וכתוב לבסוף וקנינא ע"כ מאי דכתיב ומפורש לעיל והכל ע"פ התנאים שהתנו החתן והכלה ובדף אחר כתוב תנאים שמתנים

ביניהם החתן והכלה. אע"פ שבתנאים אין כתוב שעבוד מטלטלי אגב מקרקעי מה שכתוב בכתובה מטלטלי אגב מקרקעי חוזר על כל התנאים מהרא"ש חא"ה סנ"ד כנה"ג סקי"ג. ומה שכותבי' בשטרי שעבוד וקנין מטלטלי אג"מ. הקנה לו הלוה ד"א קרקע ואגבן הקנה לו המטלטלים. כתב הרא"ש בפרק הזהב אהא דפריך התם בריש פרקא וניקניהו ניהליה אגב קרקע ומשני דלית ליה כתב שם ז"ל והאידנא נהיגי עלמא למכתב ונתתי לו ד"א קרקע בחצרי אע"ג דידעינן דלית ליה קרקע ויש שנותנים טעם לדבר לפי שאין אדם שאין לו ד"א קרקע לקברו שם או בא"י וליתא להך טעמא מדמשני הכא דלית ליה קרקע ונראה שפשט המנהג שלא לדקדק אם יש לו קרקע לפי שרוב המקנין מקנין לחובת' ליתן או לשעבד נכסיהם וסמכינן להודאתם שהם מודים לחובתם ואין בודקים אחריהם ע"כ. וכתב רש"ל בב"ק פרק מרובה דין ט"ו שיזהרו העדים ולא יחתמו בשטר מתנה או הקנאה או הרשאה שנכתב בו אגב קרקע ואין לו קרקע אלא א"כ הוא כתוב בנוסח זה והקנתי לו ד"א קרקע כו' אבל אם כתוב בשטר והקנה לו קרקע משמע שעדים מעידים כך ואם אין לו מחזי כשיקרא אבל בדברי המרשה או המקנה אין חשש לפי שהודאתו כמאה עדים דמי ע"כ. וכתב רבינו בכנה"ג סקכ"ב ויראה לע"ד דלא הקפיד רש"ל ז"ל אלא על מה שכתוב בשטר והקנה לו ד"א בחצרו דמיחזי כשקרא שהרי אנו רואין שאין לו חצר ולא קרקע אבל אם כתוב בשטר והקנה לו ד"א קרקע ואין כתוב בחצרו יכולים העדים לחתום על זה דאין כאן מחזי כשיקרא דאפשר דהמלוה זיכה לו בתוך שדהו בקנין או בא' מההקנאו' שקונין בהם קרקעו' או שהשאילו או השכיר לו קרקע כל שהוא וכמ"ש הטור סקי"ג סעיף ו' ז'. וכתב שלזה כיון הרב תקון סופרים שכתב נוסחי שטר הרשאות בג' נוסחאו' בראשון ובב' כתב איך פ' מינה והרשה אגב ד"א קרקעו' מינוי גמור והרשא' כו' ובנוסח הג' דקדק לכתוב בפעח"מ פ' אמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני ק"ג מעכשיו וכתבו וחתמו עלי בכל ל' זכות ותנו לפ' איך אני נותן לו במתנה גמורה ד"א קרקע בחצרי ואגבן מניתיו והרשתיו והשלטתיו מינוי גמור והרשאה גמורה כו' ע"ש דבב' הנוסחים הראשונים שהם דברי העדים שמעידים שהקנה לו אגב ד"א קרקע לא הזכיר שיש לו בחצרו משום דאם אין לו קרקע מחזי כשיקרא אבל בנוסח הב' שמדבר המרשה והקנתי לו ד"א קרקע כו' כתב בחצרי דאין חשש דהעדים חותמים על הודאתו דהודאת ב"ד כק' עדים דמי עכ"ד ולדידי ק"ל בנוסח הא' והב' שכ' הר"ב תקון סופרים שכתב איך פ' מינה והרשה אגב ד"א קרקע כו' שהלא אין קנין אגב מהני אלא כשהוא מקנה לו הקרקע תחי' ואגב מקנה לו אבל כשלא הקנה לו קרקע אין שם קנין אגב כלל ואיך יועיל במה שיכתוב פ' מינה והרשה אגב ד"א קרקע כל שלא פירש שהקנה

תחל' ד"א קרקע וע' בתשו' למוהרש"ך ח"א סי' קמ"ו דביטל הרב צוואה א' על ככה. ושוב ראיתי לרבינו בכנה"ג ז"ל בשם תשו' מהרש"א סל"ד שחולק ע"ז וכ' משום הא לא אירייא שכונת העדים אינה לומר באיזה קנין הקנה המתנה ואמרו שהקנין היה באגב ומסתמא משמע שנעשית כתקנה וכמ"ש הרשב"א בתשו' הובאה בב"י סי' ס"ו מחו' ל"ה ראובן נתן לשמעון שט"ח כו' עד והשיב שהמודה שהקנה לחבירו כו"כ הקנאה כתקנה משמע דכל שמודה דרך סיפור לא הוצרך לפרט אלא להזכי' כלל מה שעשה והקנה כבר ע"כ. ועוד כתב בעל התרומו' הביא דבריו הב"י סי' ס' ז"ל שכ' הראב"ד בסה"ת שהשיג על הרי"ף ששטר מתנ' שכתוב בו הקניתי לפ' אגב קרקע ד' דינרים אלו כו' עד והממון נקנה והאחריו' קיים ע"ש אלא שלא ידעתי למה לא השוה מדותיו בכל הג' נוסחאו' לכתוב כן ולמה בב' נוסחים ראשונים כ' מינה והרשה אגב ד"א קרקע ובנוסח הג' כתב אני נותן לו ד"א קרקע במתנה ואגבן אני מניתיו כו' ושמא יש לחלק בין הודאת אדם עצמו לדברי העדים דבב' הנוסחים הראשו' שהם דברי סיפור העדים ראוי לו' שעשו הדבר כהוגן משא"כ בנוסחא הג' שהם דברי הודאת האדם עצמו שצריך שיפרש ולפיכך פי' בהדיא שבתחל' הקנה לו ד"א קרקע ואגבן מינה אותו מורשה כו' וע' בכנה"ג ח"מ סר"ז ב"י אות כ"ט:

תשסג

שטר שכתוב בו לבסוף והכל אמת הו"ל כמ"ש והכל שריר וקים וא"צ להחזיר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה וכמו שמצינו בגט כדת משה וישראל במקום והכל שריר וקים א"כ נראה דלאו דוקא ל' שריר וקים אלא כל מילי דמוכחי דליכא זיוף מהני ובשטר שכתוב בו שריר נרא' מדברי הטור שכתב בשם הרא"ש סנ"ד דא"צ להחזיר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה ע"ש וא"כ ה"נ כיון שכתוב והכל אמת דהוי כמו שריר וקים אע"ג דלא החזיר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה לא הורע כחו של שטר בזה דאע"ג שכתב הסמ"ג מצוה ן' דר"ש כתב עכשיו שאנו נוהגים לכתוב שריר וקים בכל השטרות אין לחוש אם מסיים בחצי שיטה אבל בגיטין נוהג רבי לכתב כדת משה וישראל בסוף שיטה כי שמא אינו חשוב כשריר וקים ע"כ אפ"ה אני אומר דאע"ג דל' כדת משה וישראל לא חשיב כשריר וקים מ"מ ל' הכל אמת נר' דעדיף טפי והוי כמו שריר וקים מהרשד"ם ח"מ ס"ל:

תשסד

שטרי דידן שכתו' בהם מכרתי נתתי לפ' בל' עבר כתב הר"ן ז"ל בפ"ק דקדושין עלה דמתני' דנכסים שיש להם אחריו' כו' ז"ל שטרי דידן אע"פ שכתוב בהם מכרתי נתתי ל' עבר שטרי קנין נינהו ולחזק הדבר כותבים כן כמו נתתי כסף השדה נתתיה לך וראיה

לדבר דאמרינן בהשולח נתתי שדה לפ' נתתיה לו הרי היא שלו. וא"ר יוחנן וכולן בשטר כלומר שכתב לו בשטר בל' הזה. ושטרי ראיה דקאמרי' שאינו מועיל לקנין היינו שטר הודאה בעלמא שמודה שמכר. וכתב מהרשד"ם ח"מ סס"י רס"ה דהרא"ש והטור חלוקים עליו וס"ל דשטרי דידן לא מקרי שטרי מתנה וקנייה אלא שטרי ראיה ולא שטרי קנין וכמ"ש הטור סקצ"א ואפי' לדעת הר"ן בשטר שאינו אלא ספור דברי העדים מה ששמעו ממנו אין הקרקע נקנה ע"י אותו השטר ע"כ:

תשסה

שטר מכירת שטרו' דבעי למכתב קני איהו וכל שיעבודיה לאו דוקא ל' זה אלא כל שכתב ל' דמשתמע הכי שפיר דמי מבי"ט ח"א סקס"ט וכ"כ המ"ץ ח"א סל"ה ובסמ"ע סס"ו כת' שצריך שיכתו' אני פב"פ מקנה לך פב"פ שטר זה ע"פ ב"פ איהו וכל שיעבודיה. ורבינו בכנה"ג סס"ו כתב בשם מהרע"י ז"ל דאם כתוב בשטר ואמר לנא כתבו וחתמו בכל ל' של זכות ויפוי כח כו' הו"ל כאלו כתוב בשטר קני לך איהו וכל שעבודי' ושהסכי' בזה עמו מהרח"ש ועיין בתשו' מהרי"ל סי' ע"ט ומהראנ"ח בחלק ראשון סי' צ"ב כתב דאע"ג דקי"ל דאותיו' אינן נקנית אלא בכתיבה ומסירה והיינו שיכתוב לו שטר קנין קנה לך איהו וכל שעבודיה ע"מ שטר שכתוב בו בפני פ' ופ' מסר פלוני לפלוני שטר ואמר קני שטר זה הוא וכל שעבודו אע"פ שאינו מזכיר שכתב לו שטר אלו קנה לך איהו כו' אלא שא"ל כו' מהני דכיון דכתוב בשטר שא"ל קנה לך השטר וכל שעבודו אפשר שיש בכלל זה עדות על הכתיבה דומיא דהאומר נתתי שדה פ' לפלוני דאיתא בפ' השולח דקאמר עלה ר"י וכולן בשטר. ומהרימ"ט ז"ל בח"מ סי' צ"ג כתב על צוואה שכתוב בה עשרים אלפים לבנים שחייב לי עכו"ם אחד ע"י פוליסה להנתן חציים לבתו פלונית כו' כתב הרב ז"ל דאפי' למה שכתב ה"ה דבעי ש"מ נמי למימר בפירוש קני לך איהו וכל שעבודיה. הכא שהזכיר הפוליסה הרי הוא כמו שאמר איהו וכל שעבודיה דלא הזכיר הפוליסה אלא לשיעבודא דידה שע"י הפוליסה נשתעבד לו ועל ידה משעבדן עכשיו למקבל דאין לומר מראה מקום הוא שלא היה ליה לומר על ידי פוליסה אלא כך לבנים שבפוליסה ולא אמר ע"י פוליסה אלא להקנותה והאריך בראיה ע"ש. ומהרש"ח ז"ל סי' ל"ד על צוואה שכתוב בה נתנה מ' אסתר כל ממונא וכל דררא דממונא דאית לה לפ' כו' הביא תשו' הריטב"א ז"ל דהאומר נכסי לפלוני שטרי וכל שעבודייהו אקרי נכסי דשעבוד נמי היינו בכלל נכסיו ולא מבעייא בש"מ דלא בעי למימר איהו וכל שעבודייהו אלא ה"ה בבריא ושכן הסכימו כל הפוסקים ז"ל וכתב הוא וז"ל ובנ"ד שנתנה מ' אסתר כל ממונא דאית לה היינו כמו אם אמרה כל נכסיה שיש לה שבבירור ראינו שהדברים

שכלל הראב"ע ז"ל בתיבת חילם בפרשת מטות שתרגומו נכסיהון כן כלל בס' המכלל בתי' רכוש שהוא תרגום ממון כמו שכתב בהערוך ואם כן ודאי שכמו שבכלל נכסים הוו שטרות כמו כן בממונא. ונר' דאסי' הרא"ש והרשב"א ז"ל דס"ל דלא מהני אלא בש"מ ולא בעי למימר אינהו וכל שעבודייהו יודו בנ"ד כיון דכתיב בשטר וכל דררא דממונא שר"ל ודאי דכל ממון שיש לו טענה וצד שום זכות ושייכו' הקנה אותה מחוט ועד שרוך נעל ודאי דבהא מודו כולי עלמא שהשעבוד בכלל ולא בעי למכתב אינהו וכל שעבודייהו ע"כ. ואם כתוב בשטר משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך אם בא למכור שטר זה סגי במסירה לחודא ולא בעי כתיבה ומסירה הרא"ש כלל ס"ח ס"ז והטור בסי' ס"אתכחב בשם הרא"ש דאם כתו' בשטר זה הל' דאין צריך הרשאה לכל מוציא השטר וע' בזה בתשו' הרב פרח מ"א סס"י ס"ו:

תשסו

שטר שכתו' בו והאמין המלוה ללוה בכל מה שיאמר ל' זה מהני לפסול אפי' עדי הודאה שמעידים בפנינו הודה המלוה שפרעו. הרב מהרשד"ם ז"ל ח"מ סימן ג"ל והרדב"ז סי' קס"ט כ' דמהני אף לפסול עדי מחילה שמעידים בפנינו מחל המלוה החוב דכל תנאי שבממון תנאו קיים ומהראנ"ח ח"א סי' קי"ז כ' על ל' כתב יד שכתוב בו וכל זמן שכ"י קיים אני מאמין לראובן בדבורו בכל מה שכתוב לעיל לשון זה כולל נאמנו' על הפרעון ואינו נאמן לומר פרעתי:

תשסז

שטר שכתוב בו מעידים אנו דלא הי' שיור ותנאי שטרא כתב הרב מהרש"ך ז"ל בנוספו' סי' א' דיכולים העדים לומר מה שכתוב שלא היה בו שיור לא נאמר לבטל את התנאי רק שלא היה שיור בגוף המכר ונאמנים כ"ש הטור סמ"ו ולכן צריך שיכתבו בשטר מעידים אנחנו שלא היה שום שיור ותנאי שטרא שוב אינן חוזרין ומגידים וע' בכנה"ג סמ"ו ב"י אות ס"ה:

תשסח

נהגו הסופרים לכתוב בשטרו' ונשבע לפרוע לזמן פ' בלי שידרוש ממנו כו' ע"פ ס' הרא"ש ז"ל דפסק שכל זמן שלא תבעו מלוה ללוה בזמנו אינו עובר על שבועתו כמפו' בטור ח"מ סע"ג ע"כ כותבים בלי שידרוש המלוה ממנו משום דעל הסתם אינו נשבע לפרוע באותו הזמן אלא בתנאי שידרוש ממנו הרלנ"ח קל"ז:

תשסט

שטר שדוכין שכותבי' שבועה ואח"כ קנס ואין כתוב בשטר מלבד שיעבור על השבועה יפרע הקנס נסתפק המבי"ט ז"ל בח"ג סי' כ"ד אם הכונה היא שאם לא יתרצה ויפרע

הקנס לא יעבור על השבועה או אם הכונה שמלבד שיעבור על השבועה יפרע הקנס. ומהראנ"ח בח"ב סי' ס"ז דקדק מדברי הריב"ש סי' שפ"ז ומדברי הרשב"א ז"ל שהביא הב"י ח"מ סי' י"ב מחודש ו' דעובר על השבועה וכן כ' מהרא"ש סימן ס"ד וכתב שכן דעת מהריב"ל ס"ב סי' פ"ח. אבל הרב ב"ח בטור ח"מ סס"י ר"ז בס"ס ז"ך כתב דכל שלא פירש דהקנס לא יפטור השבועה איכא למימר שדעתו היה בקנס לפטור מהשבועה. וכתב מהראנ"ח בחלק ראשון סימן ס"ו ז"ל ספרי דוקני רגילין לכתוב מלבד שהוא עובר על השבועה יפרע כו"כ ונראה שכל שלא נכתב אין סתמו כפירושו עכ"ל ואם כתוב הקנס למעלה והשבועה למטה ודאי שאעפ"י שיפרע הקנס עובר על השבועה המבי"ט שם חלק שני סימן כ"ד והר"מ מינץ סי' י"ו כתב דאף על פי שכתוב השבועה למטה אם כתוב בשטר בל' הזה נשבע לקיים כל הכתוב לעיל כדרך הנז' בפרעון הקנס פטור מן השבועה ואם הלשון מסופק יד בע"ה על התחתונה והר"ב כנה"ג תמה על זה דהא קי"ל ספק שבועה להחמיר:

תשע

שטר שכתוב בו ונשבע שלא ישא אחרת עליה בחייה ושלא יגרשנה ואם ישא או יגרשנה נתחייב לה לפרוע כתובתה אעפ"י שהשבועה אינה מבוררת רק על שלא ישא אשה כו' ואח"כ כתוב ואם ישא אשה עליה נתחייב דמשמע דהחיוב הוא בלא שבועה מ"מ מסתברא לי שהשבועה חוזרת גם על הפרעון כיון דהפרעון הזה אינו בתורת קנס אלא פרעון מה שהוא שלה והכל דבר אחד ולכולי עלמא כל כה"ג הפרעון הוא תקון השבוע' וכל שפרע לה הכתוב' אינו עובר על השבועה:

תשעא

כתב יד שכתוב בו מודה אני איך אני חייב לפ' סך כך ממון לפורעם לזמן פ' בשבועה נסתפק מהרש"ך ז"ל ח"א סי' קע"ב אם ההודאה קאי על השבועה ולא מצי טעין לא נשבעתי או דילמא לא קאי אלא לחיוב ולא לשבועה ומצי למימר לא נשבעתי ע"כ ורבינו בכנה"ג ז"ל בח"מ סי' ע"ג ב"י אות י"ו כתב וז"ל ונראה ברור מדברי הרב בצלאל דקאי ההודאה גם על השבועה וכ' הרב מ"צ ח"ב סי' ס"ז דלא שבקינן ודאי של הרב בצלאל מפני ספקו של מהרש"ך ז"ל ואני אומר דאם כתוב בשטר ובשבועה בוא"ו העטוף יש מקום לספק רש"ך ז"ל אבל אם כתוב בשבועה בלא ו' הדבר ברור דההודאה קאי אף על השבועה ע"כ:

תשעב

שטר שהי' כתוב בו הנני נותן לפלוני החצי מכל מה שאקבל מהעזבון שהניח אברהם דודי שנפטר במקום פ' כו' ונודע שלא היה דודו אלא בן דודו אין חשש לומר שרצה

להטעותו והשטר פסול אלא שטר כשר הוא כיון שכתוב בו אברהם דודי שנפטר במקום פ' והוא ידוע כי לא נפטר שם קרובו אלא זה אברהם בן דודו והעדים ידעו שע"ז אברהם בן דודו הוא שכתב שטר המתנה אלא שחשבו שהי' דודו ולא הי' אלא בן דודו וכיוצא בזה אמרינן פרק התקבל על ההיא דהוו קרי לה נפשא ואזיל סהדי וכתבו תפוואתה ואסיקנא אמר ר"ן כותבים ונותנים אפי' מאה פעמים וה"נ היו יכולים העדים לחזור ולכתוב השטר, ולכתוב אברהם בן דודי ואם הנותן הוא שאמר בפירוש אברהם דודי ואיכא חששא דדילמא נתכוין להטעותו אפ"ה כיון שהוא אמת שנפטר באותו המקום אברהם בן דודו עליו הוא שאמר וקראו דודי שאולי היה זקן והיה רגיל לקוראו דודי לקרב הקורבה כאלו שרגילים בני אדם לקרא שני למי שהוא נ' עמו ואע"ג דבקרא נראה דדייק דודי דוקא כדכתיב או דודו או בן דודו יגאלנו הא מצינן נמי בקרא חנמאל בן דודי והדר כתיב לעיני חנמאל דודי וכן כתב רד"ק ז"ל ר"ל בן דודי כי בן דודו הי' כמו שכתוב למעלה וכן וגם את לוט אחיו ורכושו השיב כו' ר"ל בן אחיו ואע"ג דמצינן למימר דהתם דגלי כבר קרא שהי' בן דודו לא הקפיד אח"כ לקוראו דודו וכן גבי לוט. אבל הכא שלא הי' ידוע קודם מי הי' נמצא שלא על בן דודו קאמר אלא שרצה להטעותו ולא נתן דבר זה אינו דכל מאי דאפשר לפרש לישנא דשטרא כי היכי דלא, ליבטיל כוליה שטרא עבדינן הכי ומכשרינן ליה כמו שכתבו הרא"ש והריב"ש ז"ל בתשו' והביאו כמה ראיות וכיון שהוא ידוע שלא נפטר אברהם דודו אלא זה בן דודו שהזכיר גם שהוא קראו דודו אין לחוש כיון שהזכיר מקום מושבו ועליו הוא שאמר אברהם דודי והשטר כשר המבי"ט בח"א סימן נ"ג:

תשעג

שטר חוב היוצא על שמעון שהי' חייב לאביו של ראובן סך מעות והוא מקויים כהלכתו אלא שנמצא כתוב בו שמעון בן פ' ז"ל והוא היה חי באותו זמן בעיר אחרת כתב בתשו' הראנ"ח ז"ל חלק ראשון סימן מ"ג שאין השטר נפסל כך מכמה טעמים חדא שיש לתלות ולומר שהקנין היה בזמן הכתוב בשטר ולא נכתב עד שמת אבי הלוה שהרשות ביד העדים לעשות כן כמ"ש בח"מ סימן מ"ג וגדולה מו' יש להביא ראיה מתשו' הרשב"א שהביא מרן הב"י סימן מ"ג על שטר מתנה שהי' לכתוב בשנת נ"ח וטעה וכ' בשנ' נ"ז ומוכיח שהיא ט"ס שכתוב בו ותנו ביד חתני ובשנת נ"ז לא היה עדיין חתנו ומסיק שם הרשב"א דראובן הקונה נאמן לומר טעות היה מגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא ובשנת נ"ז קנו מידו כו' ע"כ וה"ה הכא. ועוד שאין לפסול את השטר מפני זה כיון שאין הטעות בגוף השטר ולא דייקי סהדי ולא הסופר ואע"ג דאמרי' דמעלי' משטרות

ליוחסים אם היה כתוב בשטר פ' כהן לוה מפ' שאני התם שהכהונה מעלה ומוריד להכר הלוה והוא סי' שאינו עשוי להשתנות אבל מחיים למות כל אדם מוכן לזה ולא דייקי סהדי בהכי ואפשר שיצא על אבי הלוה איזה קול של מיתה ונמצא שקר ובפרט שהי' אביו בעיר אחרת שלא הי' מוטל על העדים לחקור ולדרוש על הענין כיון שאינו נוגע לגוף העדות ואע"פ שהרשב"א ז"ל כתב בתשו' על ב' יוסף ב"ש הדרים בעיר אחת ויצא שטר חוב על אחד מהם ואביו של אחד מהם כבר מת בשעת הלואה וכתוב בשטר אני יוסף ב"ש נר"ו לויתי מפ' מנה והשיב שכל שהוא כותב כן יש לחוש שמא הערים לכתוב כן כדי לפטור את עצמו ולחייב את חבירו שעדיין אביו חי ואפי' עדים חתומים בו לא אמרינן בכי האי גוונא אכולא מילתא קא מסהדי אבל אם הי' כתוב בשטר אמר לנו יב"ש נר"ו לויתי מפ' מנה נראה דהוי סימן ע"כ א"כ לדעת הרשב"א כי היכי דנר"ו הוי סימן לחייב את יב"ש שאביו חי ה"נ הוי ז"ל סימן לענין היות השטר מוקדם ואפי' לדעת הב"י ז"ל דנר"ו לא הוי סימן היינו דוקא בנר"ו אבל ז"ל אף הוא מודה להרשב"א דהוי סימן משום דלא שייך ביה ההוא טעמא דנר"ו דקאי איוסף ולא אשמעון זה אינו לענינינו לפי דקי"ל תרי יב"ש בעיר א' קלא אית להו ואית להו לסהדי לשלש או לבקש איזה סי' להודיע על מי הם מעידים כדי שלא יהיו העדים אנשי ריק שמעידים בדבר שאין בו תועלת ואפי' בענין זה כתב שאם הוא ל' הלוה עצמו חיישינן להערמ' ודאי אבל בענין מיתה וחיים בקל מאמינים העדים את הלוה שבשאר סי' לא מצי' שחוששין לכך ועוד דדוקא לענין סי' דבכל דהו סגי לסי' אמרינן דסגי בכתי' נר"ו אבל לא להוציא שטר מחזקתו לעשותו מוקדם וראי' לזה מתשו' הרשב"א הנזכר באותו שטר שהי' כתוב בו ותנו ביד חתני כו' שלא פסלו לעשותו מוקדם בשביל מלת חתני וכן לא נפסול את השטר להחשיבו מוקדם בשביל שכתוב בו ז"ל. ובתשו' סימן ק"י הכשיר שטר שדילג הסופר תיבת שנת וכ' סתם השכ"ז דודאי הכונה בו להורות על פרט השנה שנעשה בו המעש' ואע"פ שלא כתב בו השכ"ז ליציר' כבר כתב הרא"ש בתשו' שאם חסר לבריאת עולם שאינו מעכב וכן חסרון שנת נרא' שאינו מעכב דודאי מסתמא איכוין לפרט השנה וש' השכ"ז קאמר ויגיד עליו ריעו פרט יום השבוע ופרט יום החדש ושם האריך להוכיח הטעות ש' השכ"ז במקום שהי' ליה לכתוב השמ"ז בשטר שאין בו חשש מוקדם תלינן בט"ס ואין השטר נפסל בהכי ע"ש ובתשו' מהרא"ש סימן ל"ה ועיין בתשו' שם במהרא"ש סימן קמ"ו דשטר מחילה שהקדימו זמנו דאין לפוסלו מפני כך אע"פ שהקדימו העדים בכונ' אפי' שלא מדעת הנמחל אבל שטר מחיל' שכתוב מאוחר פסול

ע"ש ובשו' מהרמא"י ז"ל כ' דשטר הרשאה אם הקדים הסופר או איחר הזמן דאין נפסל בכך ע"ש:

תשעד

כתב יד שכתוב בו אני פ' הבא על החתום חייב לפ' מנה כו' כתב המבי"ט שם ח"א סימן רצ"ב דאע"פ דאינו כתוב בו מודה אני פ' כו' יש לו דין כ"י וכ"כ רש"י בפ' גט פשוט גבי מאן דבעי למחוי חתי' ידיה בב"ד לא לחוי בסוף מגילתא דיל מא משכח ליה אחר וכ' דמסיק ביה זוזי ופרש"י ז"ל שמא יכתוב אני החתום לויתי מפ' מנה ותנן הוציא עליו כתב ידו וכ"כ במשרי' נתיב ד' ח"ד וכן בס' צה"כ כתבו דלא בעי' שיכתוב אני מוד' ע"ש:

תשעה

כתב מהרש"ך ח"א סי' פ"ו דמקום שנהגו דכתב יד יהי' דינו כשטר גמור ואינו נאמן לומר פרעתי מנהגם מנהג ובח"ג סי' מ"א כתב דלא מבעיא במקום שנהגו כן אלא אפי' שנעשה העסק במקום שנהגו כן ובמקום הפרעון אין נוהגים כן הולכים אחר מנהג המקום שנעשה העסק. ועוד בענין המנהג בשטרות כ' מהרשד"ם ז"ל ח"מ סימן מ"ג דמקום שנהגו שאין גובין בשטר אפי' חתום בב' עדים אא"כ החייב חתום בו הולכים אחר המנהג:

תשעו

שטר שכתוב בו לפרוע לו עד זמן פלוני בלי שום שאלת זמן אם מנהג הסוחרים לתת זמן ל' יום הולכים אחריו הראד"ב סי"א ושם בסי' י' כ' דאם נהגו הסוחרים לפרוע במעות שעוברים באותה שעה אע"פ של' השטר מוכיח בהיפך הולכים אחר המנהג:

תשעז

שטר מתנה שאין כתוב בו כתבוה בשוקא וחתמוה בברא אם נהגו באותו מקום להכשירו מנהגם מנהג והולכים אחריו הרדב"ז סרכ"ח. והריב"ש ז"ל בסי' ק"ה כתב דאם ל' השטר אינו מספיק מן הדין כל שנהגו לגבות בכיוצא בו הולכין אחר המנהג וכן כתב בס"ס שמ"ה לענין מנהג הסופרים הכותבין בשטרות סתם אגב ד"א קרקע ומן הדין בעי לסיים הקרקע שהוא מקנה לו ע"ש. ומהרש"ך ז"ל בח"ג סימן מ"ח כתב דאם המנהג לפרש הל' הכתוב בשטר שיש לספק בכונתו בתפסו במושלם שהיתה כונתו ע"פ אותה הכונה שראוי לפרש אין ספק שראוי לדון ע"פ אותו המנהג ואפי' להוציא מן המוחזק וכל מה שנהגו הסופרים לכתוב בשטרות אם הוא ל' שהורגלו הסופרים לכותבו לשופרא דשטרא הולכים אחריו כדאמרינן בפרק המקבל ר"מ הי' דורש ל' הדיוט והאריך הרא"ש בזה בתשו' כלל ס"ח סי"ג והטור בסימן ס"א כתב בשמו וכל דבר שנהגו במדינ' לכתוב הן נאמנו' הן כתבוה בשוקא הן שאר שופרי דשטרי שכבר נהגו הסופרים לכתוב כל מי.

שמקנה בסודר לכתוב דעתו שיכתב במנהג המדינה. ומיהו נראה דהיינו דוקא ללשונות שהורגלו הסופרים לכתוב מכח המנהג לשופרא דשטרי. אבל אם הוא דבר שעשו הסופרים ע"פ צואת המצוה להם אין הכרח כלל שכך הוא המנהג וזה בדברי הרא"ש ז"ל כלל נ"ה סי' י' ז"ל ומה שהבאת ראיה מסופרי העיר שכתבו צואת הנשים ומחלקות נכסיהן על פיהם ואין אדם מוחה בידם מה ראיה היא זו מהסופרים כי למה לא יכתבו הסופרים ויחתמו העדים מה שמצוים להם לכתוב ולחתום כדי להרבות וכן ראוי להם לכתוב כל ענינים שבין אדם לחבירו וכשיבא הדבר לידי ערעור וכי יוכלו לומר אותם שציוו לכתוב השטר אם לא הדבר שריר וקיים לא היו העדים והסופר כותבים וחותמים ואין ערעור על הסופר והעדים אם יבטל הדיין מה שכתבו כי יאמרו אנו כתבנו וחתמנו כאשר צוו אותנו בעלי הנכסים שהי' אז הממון בידם ומי שירצה לערער על בעלי הצואה יבא ויערער ואין נקרא פשט מנהג ע"י סופרים כי הם כותבים כל המתבקש מהם ושמא לא ידע המערער שהי' ליה כח לערער ולבטל או שמא ערער וסילקוהו בדמים ע"כ ועם שר"י חולק עם הרא"ש ז"ל בזה כמ"ש שם דברי הרא"ש נכוחות בטעמן לענין הלכ' משא מלך דף ס"ד שורש י"א. ומהראנ"ח חלק ראשון סס"י כ"א כ' בשם תשו' הרשב"א ז"ל שכ' וז"ל שאלת ראובן תובע משמעון מנה שהלוהו בשטר והשיב שמעון אין לי מעות טול קרקע השיב אין לי ליטול קרקע אלא מעות לפי שכתוב בשטר ההוא מעות בעין השיב שמעון מנהג הסופרים לכתוב כן בכל השטרות ומי שרוצה להתנות בלי להורידו לשומת שום קרקע ושום מטלטל. תשובה אם דרך הסופרים לכתוב כן מעצמם בסתם ההלואות והמתנין בפירש כותבים כמו שטען שמעון הדין עמו ואע"פ שהי' אפשר לומר דכיון דהוא יודע שדרך הסופרים לכ' כן בסתם הלואות וזה שתק ולא מיחה בפירוש ביד הסופר שלא לכתוב סתמו כפירושו דכל שהוא נודע שהסופר כ' כן מן הסתם הרי הוא כאלו קבל כן בפועל אלא דכיון דכל המתנין כן מתני' בפירוש בלתי להורידו לשומת שום קרקע כו' וכל בסתם אין כותבים כן לפיכך לא חשש למחות ביד הסופר בפי' מימר אמר דכיון דכל המתנים כ' בפי' לא איכפת ליה שנוהגים הסופרים לכתוב דדבר ידוע שאין זה אלא מילתא בעלמא וכל שיש ספק בדבר הולכים להקל אף הנתבע ע"כ ובתשו' זו נסתפק מהראנ"ח ז"ל על שטר שבא לפניו שהי' כתוב בו וכל זמן ששטר זה יהי' קיים ביד ראובן או ב"כ יהי' נאמן המוציאו כשני עדים כשרים לומר לא נתפרע מזה החוב לא כלו ולא מקצתו כו' אם ל' נתפרע קאי אמוציא ור"ל שיהי' נאמן המוציאו לומר שלא נתפרע הוא מהחוב הזה או קאי אחוב שלא נתפרע לא לו ולא למלוה לא כולו ולא מקצתו ולכאורה נר' דקאי אמוציא אי מצד לשון נתפרע דכ' ולא כתב נפרע ומצד ל' מהחוב

שכתב ולא כתב נפרע חוב זה דבשלמא אם הי' כותב לא נתפרע מחוב זה לא מקצתו ולא כולו היה אפשר לומר ולדחוק דמשום מקצתו הקרוב אליו כתב מחוב זה אבל כיון שכתב לא כולו ולא מקצתו לא אתי שפיר לישנא דמחוב לכן יש לנו לומר דאמוציא קאי וכתב אי אמוציא קאי הי"ל לא מכלו ולא מקצתו י"ל דכלו או מקצתו אחוב קאי כאלו בא לפרש דחוב דקאמר מובן כלו או מקצתו או דמחוב נמשך על כלו ועל מקצתו ג"כ ואין לדקדק דל' לא נתפרע משמע שהוא ל' הטענ' עצמה שהמוציא יטעון ובשלמא אי נתפרע קאי אחוב שפיר קאמר שהמוציא אומר שלא נתפרע מזה החוב אבל אי אמוציא קאי הי"ל לא נתפרעתי די"ל שאינו אלא ל' העדים שאומרים שיהא נאמן לומר לא נתפרע ואע"ג שהי' להם לכתוב שיהא נאמן לומר שלא נתפרע לישנא קלילא נקט נפקא מינה דכיון דלשון לא נתפרע אמוציא קאי הרי לא האמין אלא המוציא לומר לא נתפרע ויכול לטעון הלוה שלא האמין אלא המוציא ואם אתה נאמן עלי מכח התנאי דילמא המלוה נפרע ואני לא האמנתי אלא מוציא השטר וכתב א"כ מאי אהני נאמנות המוציא כיון שעדיין יכול לטעון שהמלוה נפרע אהני להיכא שידענו שלא נפרע כגון שמת בתוך זמנו אבל אם לשון לא נתפרע אחוב קאי הרי האמין להמוציא השטר לומר שלא נתפרע החוב לא לו ולא למלו' עש"ב דמסיק דאפי' אם ת"ל שהאמין גם למלוה שמא לא האמין אלא כשיאמר שלא נפרע אבל כל שאין המלוה בחיים לא האמין ע"ש:

תשעח

שטר שכתוב בו והתנו שהפרעון יהי' לט"ו בשבט באיזה מעות שירצה המלוה ואם יעבור יום אחד ולא יפרע החוב הנז' שיהי' הפרעון כך וכך כו' ולבסוף כתוב והוברר שיהי' הפרעון לר"ח אדר כו' יש להסתפק אם הדר ביה מכל התנאים הקודמים שהרי הזמן הא' הכתוב בשטר שהי' לט"ו בשבט וע"ז התנה שאם יעבור יום אחד שיהי' כ"וכ. ויש לספק אם התנאי החדש שנכתב בסוף השטר שיהי' הפרעון לר"ח אדר אם נשאר התנאי הראשון במקומו או הדר ביה מכל התנאים האמורים למעלה עלה בהסכמה דלמאי דחזר ביה חזר ולמאי דלא חזר לא חזר וכיון דאינו כתוב למטה בסוף השטר אלא שהפרעון יהיה לר"ח אדר נראה דלא בא תנאי זה אלא לפרושי ולאפוקי שהפרעון שכתוב למט' בט"ו בשבט הוברר שחזרו בהם והסכימו שיהיה לר"ח אדר אבל לעולם שהתנאי האחר שאם יעבר זמנו כו' נראה דתנאי זה קיים וכמ"ש מוהריק"ו שורש ו' דכי אמרינן תחתון עיקר היינו דוקא היכא דמכחישין זא"ז דאיכא למימר הדר ביה וכמ"ש הרשב"א שם אבל היכא דליכא חזרה כגון היכא דאפשר לקיים שניהם לא עדיף תחתון מעליון ואדרבא יותר סברא לומר שלא חש להאריך בתחתון מפני שסמך עמ"ש למעלה

ע"כ וה"ה הכא אע"ג דאית לן למיזל בתר תחתון שכתוב הפרעון יהי' לר"ח אדר זה יהיה לענין הפרעון לבד אבל לענין התנאי הנעש' לעיל נראה דבמקומו עומד כיון שהתנאי התחתון אינו מכחיש לעליון ואפשר לקיים שניהם ולומר דכרי שלא להאריך לא חש לחזור ולכתוב ואמרי' שסמך על מ"ש למעל' הר"ש הלוי ח"מ סימן ג"ל:

תשעט

שטר שכתוב בו על ראובן ושמעון אחיו שהי' שטר עסק משא ומתן עם לוי ונכתב שטר א' ביניהם מכמה עניינים שנתחייבו ראובן ושמעון ללוי. ולבסוף כתוב בשטר בזה הל' וראובן ושמעון הלכו ונטלו קנין הם מעצמם להר' לוי הנז' אין בקנין זה שום ממשות כלל דל' הלכו ונטלו קנין הם מעצמן משמעותו שראובן ושמעון הם נטלו הקנין מעצמ' ותפסו הסודר מדלא כתיב בשטר והלכו מעצמן ונטלו קנין דאז הוה משמע שההליכ' היתה מעצמן אבל נטילת הקנין הית' מחמת שהקנה להם לוי הסודר אבל השתא דכתיב והלכו ונטלו קנין הם מעצמם משמע ודאי דנטילת הקנין היתה מעצמן וכיון שכן ודאי דאין בקנין זה ממש וטעמא דמילתא דהא קי"ל דאין קונין אלא בכליו של קונה וזה שהקונ' יתן כלי למקנ' ומתוך כך יקנה המקנ' החפץ או מתחייב כמו שמתחייב חליפי הכלי שהוא נותן לו אבל הכא שהם מעצמם נטלו הסודר נמצא שאין כאן סודר של קונה שיקנ' לו הסודר ההוא מדעתו כדי שיתחייבו ראובן ושמעון הנז' בחליפיו וכן כ' הרמב"ן בתשו' ז"ל איש א' אחז בכנף מעילו של חבירו וא"ל אני נוטל קנין שאני חייב כו"כ לפ' והשיב קנין אין כאן דאין קונין אלא בכל יו של קונה והיינו דקריא לי' חליפין שזה כמחליף נכסיו בסודר זה של קונה ומה שאנו קונין בסודר של אחרים היינו משום דבעל הסודר מקנה סודרו לקונה אבל זה שתפס בכנף מעילו של חבירו שלא מדעתו לא עשה כלום שאין כאן סודר של קונה ולא של מקנה ולכ"ע לא עשה כלום אף בנ"ד כיון שראובן ושמעון הם מעצמם נטלו הסודר והקנין נמצא שלא הי' בכליו של קונה ולא הקנה להם הסודר לכשיתחייבו בחליפיו דברי ריבות סימן ש"ו:

תשפ

שטר שכתוב בו הנני מודה כו' כאלו נעשה בב"ד חשוב דלא כאסמכתא כו' והי' שטר ערבות הוי כאלו נעשה השטר בב"ד וערב דב"ד לא בעי קנין ואפי' לא נכתב כן כיון שהורגלו לכותבו כמי שנכתב דמי מהר"י מינץ סי' ג"ל וכתב רבינו הרב בעל כנה"ג סימן קכ"ט ז"ל ולא נהירא לי טובא שהרמב"ם ז"ל שכתב דערב ב"ד משתעבד היינו שנעש' ערב לב"ד אבל כל שלא נעש' ערב לב"ד אע"פ שנעש' ערב בב"ד בעי קנין א"כ מה יושיענו היות השטר נדון כאלו נעשה בב"ד לא יהא אלא שנעש' ערב בב"ד ממש ונתערב בפניהם כל שלא נתערב לב"ד בעי קנין ושמא ס"ל למהר"ם ז"ל דכל שכתוב

בשטר כאלו נעשה בב"ד חשוב הוי כאלו אמר שנעש' בב"ד חשוב ונתערב להם. ומיהו לא נהירא דכל שנתערב לב"ד בפועל הטעם הוא משום דבההיא הנא' דהימנוהו ב"ד משתעבד וזה הטעם לא שייך כשנכתב בשטר כאלו נעש' בב"ד חשוב דאין כאן אלא פטומי מילי ולעולם לא משתעבד ודוחק לומר דהודאת בעל דין מהני כאלו הודה בג"ד. ועיין בתשו' הרדב"ז ז"ל סימן רי"ח כתב כדברי הרב כנה"ג ע"ש.

תשפא

שטר ב' שלוו דקי"ל דנעשו אחרא' וערבאין זה ע"ז אם נכתב שטרא על זה סתם ולא הוזכר תנאי אחראין וערבאין זע"ז אע"פ שלא נכתב כנכתב דמי ואחראין וערבאין זה על זה. תשו' הרב פרח מ"א סס"י קי"א מדברי הירושלמי בהדיא ע"ש:

תשפב

שטרי דכתיבי בהו לישני דיפוי כח כגון דכתיב בהו ב' קניינים א"נ דכתיב עשוי בכל אופן המועיל כחז"ל ומסודר בכל חזוקי סופר דכל הני שפרי דשטרי מהני להקנות בכל מקום דאיכא רעותא בהקנא' כמו שנתבאר בסימן דלעיל. הנה כתב הר"ן בשם הרשב"א בפ' האשה שנפלו עלה דאמרינן בגמ' הא בכלן כו' כתב שם בשטר מברחת דלא קנה המקבל שכ' הרא"ה שאם כתוב בשטר המקבל ל' נתנה לו מ"ג מתנה חלוטה קנה המקבל דכגון דא לאו שטר מברחת הוא והרשב"א ז"ל כ' שעכשיו שנוהגים לכתוב בכל שטרי המתנות מתנה גמור' מתנה חלוטה שאפשר לדון שאע"פ שלא נכתב כמי שנכתב דמי דומיא דמ"ש ר"י ז"ל גבי כתבוה בשוקא כו' דכיון דהכל מורגלין לכתוב כן בזמנינו אצ"ל כן בפי' דאלו רצה לכסות המתנ' היה, מצוה לו' שלא יכתבו כן בשטר שהרי הוא יודע שכן כותבים וכאלו צוה בפי' כתבוה בשוקא וה"נ גבי אשה הנותנת כוון שיודעת שבכל השטרות כותבים בזמנינו זה מתנה גמור' וחלוט' אע"פ שלא צותה בפי' ולא נכתב בשטר כיון דכ"ע ידעי דבזמן הזה נוהגים הסופרים לכותבו הרי שטר זה כאלו נכתב בו בפירוש שמתנ' גמורה וחלוט' וקנה המקבל ולא דיינינן ליה כשטר מברחת ופקפק הרשב"א ז"ל בזה דלהיות' אשה אי אפשר שתדע בנוסח השטרות לתלות בה שסמכה על מה שנוהגים לכתוב בנוסח. השטרות דאתתא לא ידע' כולי' האי עד שיעידו העדים שכך אמרה להם שנתנ' למקבל במ"ג וחלוט' ע"כ וכ"כ הר"ב פ"מ ז"ל ח"א ספ"ו דקס"א ע"א דע"כ לא פקפק הרשב"א אלא כשלא נכתב בשטר כל עיקר לסמוך על מנהג הסופרים ולומר שהאשה סמכ' על המנהג לעשות דבר שלא נכתב כאלו נכתב בכה"ג הוא דפקפק הרשב"א אבל בשטר שכ' שנעש' כתחז"ל והעד עדים נלע"ד דכל כה"ג אינו נכנס בגדר פקפוק הרשב"א הנז' שהרי העדים מעידים שנעש' כתחז"ל ושם כתב שמהרש"ח סימן ל"ד פקפק אף בשטר שכתוב בו שנעש' כתחז"ל ע"פ דברי הרשב"א

והשיג עליו ועכ"ז לא החליט לעשות מעשה ואפי' כשהעדים ת"ח כמבואר שם ועיין בזה בתשו' ספר כהונת עולם סימן ס"א. וראיתי בתשו' פמ"א סי' י"ד הביא ההיא דכתב הרמב"ן דכשיש ב' קניינים כתובים בשטר דמהני להקנות במקום דאיכא ריעותא כתב שם מהרש"ג וז"ל כתוב בשטר ב' קניינים שכתוב ולגמור ולקיים כל הנ"ל נטל קנין פ' קנין גמור כו' עד וקנינא כו' נלע"ד דאין לומר בענין זה שהם ב' קניינים משום שלזה א"א נוסח השטר שבתחל' כותבים הענין של מכיר' והביטול מודעי ומ"ד ואח"כ כותבים ולקיים כל הנז"ל נטלנו קנין גמור ושלם מעכשיו במדל"ב כו' ואח"כ לחזור מענינו של שטר בשטה אחרו' כותבים בקיצור דלא כאסמכתא כו' בביטול מודעי כו' דהיינו ביטול המודעות שכתב קודם באורך שלא יפסל היינו מה שכתב בתחלה שלא יפסל מחמת מחק או גרר ואחריות היינו מה שכ' בתחלה ששעבד נכסיו ונאמנות כו' היינו מה שכתב בתחלה והאמינו עליו כו' ומה שכתב מסודר כו' היינו מ"ש בתחל' וציוה שיסודר שטר זה בעצת חכמים וקנינא כו' היינו מ"ש בתחל' ולקיים כל הנ"ל נטלנו קנין מפ' כו' וכיון שכן שכל זה אינו אלא נוסח השטר שבא לחזור ולכתוב בקיצור כל מאי דכתיב לעיל לא מקרי זה ב' קניינים ומ"ש הרמב"ן שהם ב' קניינים הוי הקנין שכתוב בשטר קודם והוא וקנינא מפ' על מה דכ' ומפורש לעיל אבל לא מ"ש וקנינא ואפי' בזה הלשון של וקנינא ע"כ מאי דכתיב לעיל תמה מהריב"ל בח"ד ד"ע סי' ל"ב שאין זה ב' קניינים דמה שכתוב וקנינא מפ' על מאי דכתוב שאין כו' אינו קנין חדש אלא לומר שעשו העדים שליחותם ועשו וקיימו מה שציוה עליהם שיקנו ממנו ונ"ט לדבר דס"ל להרמב"ן ז"ל דאם העדים היו חותמים באותו שטר שכתוב וקנו ממני אף שלא היה כתוב בשטר וקנינא כו' אפ"ה הוה סגי דכיון דקא מסהדי דא"ל שיקנו ממנו וחתמו באותו שטר חזקה עשו העדים שליחותם ואי לאו דקני מיני' לא הוו חתמי ע"כ. אבל האי דכתיב וקנינא כו' ודאי שאין זה ב' קניינים אלא שמפרש כל דכתיב לעיל כמו ההיא דביטול מודעי כו' ואחריות כו' ונאמנות כו' כדכתיב ע"כ. וז"ל תשו' הפ"מ ח"א סימן ס"ו ומדברי הרמב"ן שבתשו' בב"י סי' קצ"ה נר' ומטים דבריו שב' קניינים מקרי בשטר שכ' בראשיתו קנו ממני איך אני מקנה לו האויר שעל פתח חצרי כו' ולבסוף כתיב ביה וקנינא מיניה אבל מאי דכתיב לעיל שכגון זה ב' קניינים מקרי כמו שיתבונן המתבונן בדברי הרמב"ן הנז' כי פשטן נוטה כי ב' קניינים שכתב שם בדבריו הא' מהם הוא מה שבא בדבריו שאמר המקנה בתחלת השטר קנו ממני והקנין הב' הוא כשחזר בסוף השטר וכתב בו וקניינא כמו שיע"ש הגם כי יש לצדד בדברי הרמב"ן דב' קניינים שכ' הרמב"ן הוי כשכתוב בשטר ב"פ וקנינא כי קנו ממני הכתוב בריש שטרא אינו מן המנין דקנו ממני לספירת דברים

הוא דאתא ע"כ ונראה שלא זכר שם תשובת מהריב"ל שהסכים שדעת הרמב"ן הוא דאפי' בקנינא מיני' חדא זימנא הוא ב' קניינים כיון שאם העדים היו חותמים בשטר שכתוב וקנו ממני אף שלא היה כתוב וקנינא מיניה הוי סגי כנז"ל ועיין גם בתשו' שי למורא סימן כ"ט דנר' כי גם הוא לא ראה תשו' מהריב"ל הנז':

תשפג

שטר שכתוב בו פ' ופ' נתחייבו בחוב גו"ש לתת ולפרוע לפ' כו"כ ולקיים כל הנ"ל נטלו קג"ו במדל"ב וחתמו בו עדים נשאל הרב פרח מ"א בח"ב סס"י ס"ט אם יש לו דין שטר כיון שאין כתוב בו הודו פ' ופ' שקבלו מפ' כו"כ מעות והשיב זה פשוט מכמה דוכתי שאפי' לא קבלו ממי שנתחייבו לו שום דבר אלא מעתה הם מתחייבים לתת לו סך כ"וכ וה"ה השטר בקנין ועדים אין פוצה פה ומצפצף שיש לשטר זה דין שטר גמור כמפור' בריש פ' הנושא האומר לחבירו בשטר חייב אני לך מנה בשטר ר"י אמר חייב וכ' הר"ב התרומו' ופסק הרי"ף ז"ל דהלכתא כר"י ואע"פ שאותו שנמסר לו השטר מודה שלא היה חייב לו כלום ואע"ג דהרב העיטור חולק ע"ד הר"ב התרומות היינו במודה דהנהו זוזי הוו מפ' והוא שקר אבל במתחייב מעתה לא נחלק אדם מעולם והיותר מחמיר ע"ז הוא ריא"ז ז"ל וכתב הבא להתחייב לחבירו בדבר שאינו מחויב בו כגון שאמר הריני חייב לך מנה אע"פ שאמר לעדים אתם עדי אע"פ שכתב לו שטר חתום ומסרו לו ה"ז אינו מתחייב אא"כ קנו מידו ע"כ הרי דע"י קנין הוא מתחייב ע"כ:

תשפד

שטר בב' שכנים הדרים זה אצל זה וביניהם ג' ארדאקי שעשו בשותפות לשאוב ממנו מים מן הבור ורצו לכתוב שטר להשתעבד כל א' מהם שלא יבנה שום בנין כלל אלא שישאר פנוי לעולם בלי שום בנין כלל ואם יכתבו בנוסח השטר שנתחייבו כל א' מהם שלא לבנות שום בנין בג' ארדקי הכל בקנין גמור כו' הנה לדעת קצת מהפוסקים ז"ל הוי קנין דברים ולא מהני ואם ירצה לזכות האויר זל"ז הוי דבר שאין בו ממש וכמ"ש הטור סי' רי"ב לכן תקנתי להם שיכתבו שטר בזה הנוסח בפעח"מ הר' פ' ופ' מדעתם כו' נתרצו ויאותו ועשו בין ב' ג' ארדאקי א' במקום פ' והוא בשותפות בין ב' לשאוב ונתרצו ויאותו כל א' מהנז' שלא לבנות באותו ג' ארדקי שום בנין רק שישאר פנוי לעולם מגולה למטר השמים ושלא להשתמש בג' ארדקי שום תשמיש כלל רק לשאוב מים והקנו כל א' מהם לחבירו חלקו שיש לו בגוף הג' ארדקי לאוירו הקנאה גמורה ושלימה כדת וכהלכה לענין שלא יוכל שום א' מהם לבנו' באויר הג' ארדקי שום בנין לעולם אלא שישאר הג' ארדקי פנוי לעולם וכך אמר כל א' מהם לחבירו לך זכי וקני והחזק בגוף הג' ארדקי זכיה לאוירו זכיה וחזקה גמורה כאדם הזוכה בשלו ולא ישאר לי מעתה

ומעכשיו שום זכות לבנו' שום בנין לעולם בג' ארדקי ואם באולי בשום זמן בעולם ארצה לבנו' שום בנין בג' ארדקי הנז' הריני מזכה לך מעתה זכות בגוף הג' ארדקי לענין שתוכל אתה או ב"כ למחו' בי מחאה גמור' שלא אבנה שום בנין לעולם והריני מזכה לך מעתה ונותן לך זכות ויכולת מספיק למחו' בידי וביד ב"כ ע"כ הנ"ל את כל זה אמרו ב' הכתות הנז' זה לזה והכל בקגו"מ כראוי במדל"ב כו' ע"כ תשו' פמ"א ח"ב סי' ד':

תשפה

כתב הר"ב העטור ז"ל בענין נוסח מתנת ש"מ וז"ל והא דרגילי למכתב בצוואתו ודבריו ומילוליו שוין ויודע להשיב על הן הן ועל לאו לאו מילתא יתירתא הוא דלא בעי בדיקה אלא כשנשתתק כדפרישית לעיל ע"כ והרב כשכתב נוסח שטר מצוה מח"מ לא הזכיר כלל הנהו לישני דדבריו ומילוליו שוין ויודע להשיב על הן הן ועל לאו לאו שכ"כ ז"ל פב"פ פקיד קדמנא כד קציר ורמי בערסיה ותקיף לי' עלמא טובא ומגו מרעיה אתפטר לבית עלמיה וחל"ש וכך אמר לנא פ' דנן כל נכסי דאית לי מקרקעי ואגבן מטלטלי כולהון לפלוני לי' ולדאתיה מחמתיה ואינש לא ימחא בידיה מיומא דנן ולעלם ותפקדתא דאפקדית קדמיכון מחמת מותא דלא להשניא כחומר כל שטרי פקדתא דנהיגי בישראל ואנחנא סהדי כתבנא וחתמנא כל מאי דשמענא מפומיה ויהיבנא לפ' למיהוי בידיה לראיה ולזכו ע"כ הביא דבריו מהריב"ל ח"ב סס"י פ"א:

תשפו

שטר שהיה בו שינוי שכתוב בו שנת השס"ג והלה מוציא שובר מש' הש"ס וטוען שזמן השטר הי' ש' הש"ס וראובן זייף וכתב השס"ג ולפי שנדבק הגימ"ל עם הוא"ו של והכל שריר כו' הכתוב אחריו גרר הגימ"ל להפרישה נר' דאם הדבר ניכר שיש שם מחק או תקון במקום הזמן שאפשר שהיה כתוב הש"ס ואח"כ נכתוב הגימ"ל כגון שכתי' הג' אינה דומה לשאר ג' שבשטר או שהג' דחוקה הרבה שאין בינה לתיבת והכל כמלא אות איכא למיחש שהי' כתוב הש"ס ואח"כ נכתבה הג' וכההיא דאמרי' בפ' גט פשוט דהוה כתיב בי' מאת ראובן ושמעון אחי אזל כתב ביה ו' ושוייה ואחי אתא לקמיה דאביי א"ל מ"ט דחיק ליה עלמא להאי ו' כפתיה ואודי והתם הוצרך לכפי' לפי שלא הי' יודע אביי מה הוא כתיב ביה תחלה ומה זייף אבל היכא דיש לחוש שלא הי' שם ג' זו בתחלה וכתבה ויש להוכיח מתוך דוחקה ומתוך שינוי כתיבתו הרי השטר בטל כאלו היה כתו' בו הש"ס והרי שטר שוברו פוגמו מהרימ"ט ח"מ סק"ד:

תשפז

שטר שיש לשמוע מהלשון דיוק דאם היו יודעים העדים הוה נפיק מיני' טובא אם הם עמי הארץ יש לומר דשלא בכונה כתבוהו כן יש לדקדק מל' תשו' המיוחסו' שהביא מרן

בח"מ סי' קצ"ה מחו' כ"ב שכת' ז"ל ולולי שאני סבור שאין העדים יודעים דין זה הייתי אומר כו' ע"ש. ועיין בתשו' הריב"ש סי' ת"פ שכתב דדייקי' ל' השטר על פיו ולא אמרי' האי גברא לא גמיר כוליה האי ע"ש:

תשפח

שטר שכתו' בו שטר' דנא כחומר כל שטרו' דלא כאסמ' ודלא כטופסי כו' לא קאי נמי אביטול מודעי במתנה עד דמפרש מהריב"ל ח"א כלל י"ב סס"ח ועיין ברישׁ כלל י"ע:

תשפט

שטר שכתוב בו ע"ס אדר היינו אדר הא' הרש"ך קטנים ח"א סי' י"ג. יש דרכים ליפרע שטר מיתומים קטנים אפי' דלא הוי תוך זמנו ולא הודה ומת או נידוהו ומת בנדויו כגון שיכתוב בשטר נאמנו' נגד שובר ונגד צררי ונגד טענת שום תנאי השטר וכן אם יעשה תנאי בפי' שיגבה אפי' מיתומים קטנים א"נ שיכתוב קנס בשטר שאם אחרי מותו לא יפרעו לו החוב תוך כך ימים שיפרע יותר ממנו סך כך דכה"ג הוה ליה כרבית אוכלת בהם. מהראנ"ח ח"א צ"ד ועל הדרך הזה האחרון חלקו עליו האחרונים ז"ל:

תשצ

שטר שכתו' בל' עדים ולא נמצא חתום בו אלא הלוה עיין בכנה"ג ח"מ סי' מ"ב אות י"א:

אות ת

תשצא

תמיד שטר פיטור המס שפטרו הק"ק ליורשי ראובן וכתוב בו פטרנו את כל עזבון ר' מלפרוע עול מלכו' מעתה ועד עולם בין אם תעשה עריכה בין אם לא תעשה עריכה כו' עד כל הל' הכתו' פה יובן תמיד לזכות היורשי' כו' וטועני' הק"ק שאין כתו' בשטר שאם יהי' עריכה כללית שיהיה פטור לבד עריכה סתם שר"ל עריכה בינינו בתוך קהלתנו אמנם אם יעשו הקהלות עריכה כללית לא קבלו עליהם מעולם. ושקיל וטרי הרב ז"ל בל' מעתה ועד עולם דיש לפרשו דקאי לעריכה הנז' כלומר שאפי' שתהיה העריכה ההיא בזמן רחוק דהיינו מעתה וע"ע אפ"ה יהא אותו ממון פטור בעריכה ההיא אבל כל שיעשה עריכה חייבים ויש לומר דלא פטרוהו רק מעריכה א' שכן יש לדקדק מל' השטר שכתוב בו בין אם תעשה עריכה בל' יחיד דוקא ולא בל' כולל עריכות ובסוף התשו' כתב דיש מקום לזכות היורשים מל' הכתוב כל הל' הכתוב פה יובן תמיד לזכות היורשים כו' ואין ס' שתיבת תמיד יורה על הזמן המתמיד באופן שהכונה בזה נר' שהיא שבכל זמן וזמן יובן כן ואם נאמר שבעריכות דכוללות לא יובן לזכות היורשים א"כ נמצא שלא יובן זה תמיד ונדמה זה למאי דאמרי' שלא יקום עוד נביא כמרע"ה ממ"ש בתור' ולא קם נביא עוד והתורה נצחית א"כ לעולם אנו קורים לא קם נביא עוד אף בנ"ד נמי

אפשר לומר שצריך לקיים שיובן זה תמיד ואע"פ דממה שדחינו תי' עד עולם דהיינו כל זמן עריכת הקהל לבד אפשר לדחות ג"כ תיבת תמיד עכ"ז כיון דאיכא תרתי ע"ע ותמיד ששתיהן מורות על הזמן נאמר שתי' תמיד באה להרבות על הכונה הנז' וכבר כתבו התוס' בתמורה ריש אלו קדשים דבל' השטר יש לדקדק יותר מבל' המשנה לפי שאין לכתו' בשטר דבר שא"צ א"כ לא לחנם נכת' פה שיובן זה תמיד לזכות היורשים ואפי' באפי רחיקי תשו' מהרא"ש סמ"ח:

תשצב

תוספת מי שכתב על כתו' אשתו מעבר לדף הנני מוסיף לאשתי עוד ת"ק זהובים על דמע' לדף סך הכל ההוספה עם הכתו' דמעל"ד עולה סך אלף זהובים וחתם שמו פב"פ נראה לי דקנתה אף שכתב שלא בל' חיוב דל' הוספה פירושו שיהא חוב זה כמו חוב הכתו' וכי היכי דחוב הכתו' הוא בל' חיוב ובשיעבוד כל נכסיו ה"נ האי תוס' פירושו שהוא מחייב עצמו בת"ק זהובים נוספים על הכתו' ומשעבד נכסיו לזה והיינו דאמרי' בריש אע"פ רצה לכתו' לא קתני אלא רצה להוסיף כו' וכל עיקר ל' תוס' כתו' הוא בל' זה ואפי' החולקים בל' מניח בש"מ מודים בזה ובעלמא נמי אמרי' ואלה מוסיף על הראשוני' מה הראשוני' מסיני אף אלו ש"מ דכל עיקר ל' תוספת כך הוא להשוות החדש לישן תשו' מהר"ר צבי סי' ק':

תם ונשלם ספר מענה לשון ח"ג. שבח לאל בורא עולם

קונטרס מדות חכמים

כתב בתרומת הדשן סימן ר"ז ז"ל כתב בא"ז ז"ל במס' יבמות גבי בועל שפחתו דכל מקום שהכריעו חכמים את דעתו של אדם שלכך נתכוון אינו נאמן לומר לא נתכוונתי לכך וכ"כ הרא"ם ז"ל בתשו' ח"א סי' י"ז לענין הסבלונו' ע"ש ומהרימ"ט בא"ה סי' כ"ח וזה כלל גדול לכל מדות חכמים וכן בזה הלשון עצמו כתב מהרד"ך בית ד' ח"ג ז"ל כל מדות חכמים שחכמים אמרו דעתו של אדם שכך הוא אינו נאמן לומר לא נתכוונתי לכך ע"ש. ועיין בתשו' הרשב"א שהביא מרן ח"מ סי' קנ"ד מחו' כ"ד ז"ל ד' אמות שאמרו מחלונו של חבירו שיעור מוחלט הוא שכך שיערו חכמים שבכך די לו וכל שהרחיק ד' אע"פ שמאפיל אינו צריך להרחיק יותר וכל ששיערו חכמים כך הוא כמ"ש במ' סאה הוא טובל במ' סאה חסר קרטוב אינו יכול לטבול ובהגהות מיימוני פי"א מהל' ע"ז ז"ל אין להוסיף מסברא על מה שמנו חכמים שהיתה קבלה בידם שהוא מחוקו' העכו"ם ע"כ ועיין עוד באזהרו' לקיים מדות חכמים בהרשב"א סצ"ח ובתשו' הרדב"ז סוף די"ב.

על כל אלה ראיתי ונתון אל לבי לאסוף באומרים כל הבא בש"ס ובפוסקים ז"ל במדות חכמים לענין דינא דנפקא מינא טובא וזה החלי בס"ד:

אות א

א

אדם יודע. בריש פרק התקבל האומר התקבל נט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור ואמרינן התם דאי מטא גיטא לידה מגורשת דאדם יודע שאין הבעל עושה שליח קבלה וגמר ועשהו שליח להולכה והתקבל והולך קאמר. וה"נ אמרי' תו התם אברייתא דקטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה וכי מטי גיטה לידה מיהא מיגרשה ואמאי והא לאו שליח להולכה שוייה ומסיק התם טעמא משום דאדם יודע שאין שליחו' לקטן וגמר ונתן נה לשום הולכה דידיה. ובפ' האיש מקדש אדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם מתנה ע"ש דף מ"ו ושם נאמר עוד אדם יודע שאין מפרישין חלה קמח אלא דטעי וסבר דטעמא משום טירחא דכהן. וכיוצא טובא בש"ס, בכמה דוכתין דאחזוקי אינשי בדטעו בדינא לא מחזקינן אלא יש לדון כל איש ואיש כאיש יודע הדין על האמת. וכן מצאתי, בתשובת הריב"ש ז"ל סימן ת"פ שכתב ז"ל ומה שנסתפק אולי האי גברא לא גמיר דלאו כ"ע דינא גמירי כו' אין כאן ספק דהא אמרינן בפרק יש נוחלין תנן מנה לס' בעל חובי בראוי לו נוטלן ונוטל חובו ומקשינן משום דאמר בראוי לו נוטלן ונוטל חובו דלמא בראוי לו בחובו קאמר ומשנינן ה"מ רע"ק היא דדייק לישנא יתירה דתנן לא את הבור ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דרע"ק וחכ"א א"צ ליקח לו דרך ומודה רע"ק בזמן שא"ל חוץ מאלו שא"צ ניקח לו דרך אלמא כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מלתא קא אתא ה"נ לטפויי מלתא קא אתא. ואם הי' ממש בטענה זו איך אנו אומרים התם כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מילתא קא אתא גיטא דהאי גברא לא גמיר והי' סבור שהמוכר את השדה מכר את הבור ואת הדות כדאמרינן בנותן שנותן את כולן ומש"ה פירש חוץ מאלו ולאו לטפויי מילתא קא אתי משום דרך וכן נמי באומר תנו ק' לפ' בעל חובי בראוי לו לא נימא שיטול את שניהם אלא ידו על העליונ' ויטול איזה שירצה לפי שזה היה סבור דאי לא קאמר בראוי לו אלא שאומר סתם שלא הי' נוטל כ"א חוב וכמו שאמרו כן באומר בחובו ומש"ה אמר בראוי לו שיהי' ידו על העליונ' אבל לא שיטול שניהם. אלא ודאי האי טענתא ליתא וליכא לספוקי ביה כלל עכ"ד. וע' בתשו' הריב"ש סי' שע"א שכתב דהא דאמרינן חזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול היינו דוקא בעדים דבקיאי בדינא כסופרי הדיינים אבל בסתם עדים אמרינן לאו כ"ע דינא גמירי וכיוצא בדברי הריב"ש בסימן ת"פ הנז'

מצאתי בתשו' הר"ב פסקים וכתבים שכתב סוף סימן ר"ל ז"ל מה שכתבת שקבלו קנין סודר ושמא לא גמר להקנות אלא בשטר. וחילקת כיון דעם הארץ הוא דלא בקיאי בדיני ועבדי כולהו מילי בקנין. לא מחוור לי חילוק זה דא"כ פלוגתא דרב ושמואל במתנת ש"מ שכתוב בה קנין דאמר שמואל שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. צריך לומר דמיירי דוקא בת"ח וכן כמה כללים שמסרו לנו חכמים בש"ס לר"מ אין אדם מוציא דבריו לבטל' דאדם יודע דאין הקדש בדבר שלב"ל ונעש' כאומ' יקדשו ידיך לעושיהן כדאיתא בפ' אע"פ דף נ"ח וכהנה רבות צריך לומר דכולהו איירי בת"ח והא ליתא ע"כ ועי' בתשו' הרשב"א ז"ל סי' תרפ"ט שכתב על כיוצא בזה וז"ל ואם אין אתה אומר כן לא הנחת חיוב לעמי הארץ כו' ע"ש. וחזי הוית להגאון מהרימ"ט בח"מ סי' נ"ב דף ס"ה שכ' בפשיטות דמחזיקינן אינשי בדטעי וז"ל תדע דאף להקל בערוה חמורה אמרינן מטעא טעי דלאו כ"א דינא גמירי כדאמרינן בפ"ק דקדושין גבי שתיקה דלאחר מתן מעות דלאו כלום הוא והא דלא שדתינהו משום דלא גמירא דינא וסברא אי שדינא מחייבנא באחריותן ובפרק האיש מקדש בקטן שקידש אע"פ ששלח לה סבלונות לאחר מכאן כו' ולא אמרינן אדם יודע שאין קידושי קטן כלוה ולשם קדושין שלח אלא מטעא טעי ומחמת הקדושין הראשו' שלח. ואע"ג דגבי בעל משהגדיל אמרינן דלשם קדושין בעל התם ה"ט מתוך שאין אדם עושה בעילתו ב"ז לא מחית נפשיה לספיקא וכבר נאמרו בה תי' רבים וכי אמרי' דלא טעי היינו דוקא בדבר הברור וידוע לכל כההיא דפרק האיש מקדש דאמר אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם מתנה כו' שהרי דרשו אמור לחכמה אחותי את כו' כשם שברור לך שהאחות אסורה כו' והא דאמרי' בפ' התקבל דאדם יודע שאין הבעל עושה שליח קבלה כו' הא ודאי מילתא פסיקתא היא שהכל יודעים שאין אדם שליט בזה לעשות יד אחרים כיד אשתו כי היכי דאמר הכל יודעים שאין קדושין תופסין באחותו. ומתוך כך השיג על מהריב"ל ח"א סי' צ"ב שכתב בשותף שבא לחלוק ואמר לשותפו שהי"ל טעות חשבון מהגוי ונתן לו החצי אם יכול לחזור בו ולומר סבור הייתי שיש לך זכות בטעות ההוא ועתה אני תובעו שהכל שלי כמ"ש הפוסקים בההיא דפרק אלמנה נזונת. והשיב הרב על זה שאין בדבריו ממש מתוך דברי הטור סי' קמ"ט בשם הרב ברצלונא ז"ל בשפט' שמכר קרקע שמכירתו קיימת דמסתמא ע"פ ב"ד מכר דמשמע דאמרינן דכ"ע דינא גמירי אף להוציא הקרקע מחזקת היתומים ע"כ. ותמה עליו וכתב מי שבקינן כל דוכתי דאשכחן בגמרא דטעי אינשי בדינא למגמרי מתוך דברי הרב אברצלוני ז"ל חידוש גדול כזה. ונראה שאין טעמו של הר"ב משום דכ"ע דיני גמירי אלא אע"ג דלא גמיר לא עבוד מעשה אא"כ נשאל

לאחרים וא"ל שצריך כח ורשות ב"ד וחזקה שלא נעש' אא"כ נשאל לאחרים שהוא ירא פן יתחייב כו' ואדרבא אי לא גמירי דינא דייקי טובא שמא יבא להם הפסד עכ"ד. ותמה אנכי תולעת ולא איש איך העלים רבינו מהרימ"ט עינו היפה מתשו' הריב"ש ז"ל ומתשו' מהרא"י ז"ל בפסקים וכתבי' הנז"ל דעלו בהסכמה בהחלט גמור דאחזוקי אינשי בדטעו בדינא לא מחזקינן אף במילתא דלא ברירא לכ"ע והויא פלוגתא ובההיא דמייתי הריב"ש מפ' י"נ באומר תנו ק' לפ' ב"ח בראוי לו ומההיא דפלוגתא דרב ושמואל במתנת ש"מ שכתוב בה קנין כו' וגם פלוגתא דר"מ ורבנן באין אדם מוציא דבריו לבטלה דאמר אדם יודע שאין הקדש בדבר שלב"ל כנז"ל דבכולהו לא אמרינן דלאו כ"ע דינא גמירי אלא אמרינן דינא גמירי אף לאפוקי ממונא מיתמי כההיא דפרק יש נוחלין וכנדון הריב"ש ז"ל. ומהתימה ממהריב"ל ז"ל שלא העלה את שמותם של הרא"י והריב"ש, על שפתיו דברור מללו דהאי טענתא דאטו כ"ע דינא גמירא ליתא וליכא לספוקי כך. ומתוך כך נמי איכא למידק עליה דמהריב"ל ח"ב סימן ע"ג שכתב לחלק בהא דאמרינן אטו כ"ע דינא גמירי ובעלמא אמרינן דאחזיקי אינשי בדלא גמירי ודטעו לא מחזקינן דיש לחלק בין כשיש רגלים לדבר בין כשאין רגלים לדבר ושכן מצא בתשו' מוהריק"ו שורש קי"א ע"ש בסוף התשו'. ואלו בתשו' הנז' בח"א סי' ל"ב מדברי הר"ב החליט דאמרינן כ"ע דינא גמירי אף ברגלים לדבר דהשותף מעיקרא מטעא טעי דאי לאו מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר. ועוד לו ראיתי למהריב"ל שם בח"א כלל י"ב סימן ע"ו כתב על ראובן שאמר לשמעון כל מה שתתן ללוי אני ערב לך ולא פורש דבר קצוב ונשבע ראובן וקבל על עצמו חרם לפרוע בעד לוי ופסק שם דפטור ראובן והיה טעמו משום דאפשר לומר שראובן טעה בדין וחשב דאליבא דכ"ע הי' חייב באותו ערבות דלאו כ"ע דינא דהרמב"ם גמירי והשבוע' היתה בטעות כו' ע"ש נראה דפסיקא לי' לחלק ולומר דהיכא דהוי פלוגתא דרבוותא לכ"ע אמרינן לאו כ"ע דינא גמירי. ואלו בתשו' הנז' בח"א סימן צ"ב כתב שם אחר שהביא דברי הר"ב דכתב דאמרינן דכ"ע דינא גמירי כתב בסוף דבריו ז"ל ואע"פ שיש מקום לחלוק ולומר דהיינו דוקא כשהדין ברור ומוסכם מכל הפוסקים אבל בנדון השותף דאיכא ר"ת דס"ל שחולקים בין שניהם לאו מילתא פסיקתא היא ובכה"ג לא כ"ע דינא גמירי. מ"מ על חלוקים דקים ושנויי דחיקי לא סמכינן להוציא ממון מבעלי' ואמרינן דודאי ידע דהכל היא שלו אלא שרצה לתת לו במתנ' ולאו כל כמיני' לומר טעיתי בדין ע"כ ואין מזה קושי למ"ש בסימן מ"ו דאמרי' דלאו כ"ע דינא דהרמב"ם גמירי וטעה דהתם הוא לאוקמי ממונא בחזקת בעלים ובנדון צ"ב הי' להוציא ממון מבעליו כמדוקדק בלשונו של הרב מהריב"ל ז"ל. וראיתי למהר"י הלוי ז"ל בכלל ח' סו' ס"ו

שנסתייע מתשו' מהריב"ל הנז' בח"א סימן ט"ו דבמידי דאיכא פלוגתא דרבוותא אמרי' לאו כ"ע דינא גמירי לנדון דידיה בש"מ שרצה לתת לאשתו במתנת בריא בקנין הבית וכל נכסיו שבתוכה שפסקו קצת מהחכמים שאין לאשה שום זכות ממ"ש המרדכי דמי שהקנה לחבירו קרקע ומעות בקנין סודר דלא קנה כלל דומיא דאת וחמור. וכיון שהיורש מקרי מוחזק יכול לומר קי"ל כהך סברא. והאריך לסתור דבריהם ובדף קל"ו הביא תשו' מהריב"ל ומהרש"ח דס"ל דבכל דבר דהוי פלוגתא דרבוותא אמרי' מסתמא לאו כ"ע דינא גמירי לדעת מסקנת ההלכה וכיון שכן בנ"ד דקני את וחמור דלכל הפחות איכא פלוגתא דרבוותא א"כ לא הוי כאת וחמור כו' אבל בכל מידי דהוי בפלוגתא לא אמרינן דידעי אינשי מסקנת הדין דלא קנה ודמי לאת וחמור דלאו כ"ע דינא גמירי וא"כ בנ"ד בודאי דלא נתכוין לאת וחמור ומוציאין מן היורשים ע"כ. ותמהני ממהרש"ח ומהר"י הלוי ז"ל איך העלימו עיניהם מתשו' האחרת למהריב"ל שם בסוף סי' צ"ב שעלה בהסכמה דלהוציא ממון מבעליו לא סמכינן על חילוק זה דבמילתא פסיקתא דוקא אמרי' כ"ע דינא גמירי ומילתא דהוי פלוגתא אמרינן לאו כ"ע דינא גמירא אלא כל שאנו באים להוציא ממון מבעליו אמרינן דודאי ידע ולאו כל כמיני' לומר טועה הייתי בדין ועיין עוד בתשו' מהריב"ל ח"ב סוף סימן מ"ו. ועיין בטח"מ סו' ל"ב שכ' בשם הר"מ מרוטנבורק ז"ל דאם כתב לא' והקנה לו וחזר וכתב גם לב' והקנה לו הב' קונה אף בלא יפוי כח דטעי וסבור שאם יפחות לב' ממה שעשה לראשון דלא יקנה ע"כ וכתב שם הב"ח ז"ל דכיון דנכסי בחזקת יורשי קיימי אין להוציא מידם ע"פ סברא זו שכתב דתלינן בטעות וכ"כ שם בסעיף ל"ג דהרא"ש והטור פליגי להא דמהר"ם ז"ל ועיין תשו' הרא"ש שהביא מהריב"ל ח"ב ריש סימן ע"ג. אברא דדברי מהריב"ל הנז' שכתב על חילוק שרצה לחלק דבמילתא דאיכא פלוגתא אמרינן לאו כ"ע דינא גמירי כו' דלא סמכינן בחילוקים דקים ושינויי דחיקי להוציא ולא זכר ש"ר שחילוק זה כתבוהו בעלי התוס' ז"ל בפרק השולח דף מ"ה אהא דהמוכר שדהו בשנת היובל עצמה דאמר שמואל אינה מכור' כל עיקר ומסיק התם תלמודא דאינה מכורה ומעות חוזרים וכתבו התוס' דאע"ג דשמואל גופי' אית ליה במקדש אחותו דהמעות מתנה משום שאדם יודע דאין קידושין תופסין באחות' וגמר ונתן לשם מתנה הכא לא שייך למימר אדם יודע דהא רב אמר שכורה ויוצאה ע"כ נראה מדבריהם דס"ל דאע"ג דלשמואל אינה מכורה כל עיקר מק"ו דומה מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אי"ד שלא תמכר. עכ"ז דעת התוס' לומר דלא שייך לומר אדם יודע שאין מכר ביובל דהא איכא פלוגתא דרב אמר מכורה ויוצאה ובהא אפי' רב טעי והתם מפקינן ממונא ואמרי' מעות חוזרים מחמת טענה דטעי בדין וסבר דמכירה ביובל עצמו

מכורה. ומהתימה ממהריב"ל שדחאו בב' ידים חילוק זה. וגם ממהרש"ח ומהר"י הלוי דאשתמיט מינייהו דברי התוס' ז"ל. ועיין עוד בפרט זה בתשו' הרמב"ן המיוחסות סימן ו' ובתשו' הר"ב המפה סי' מ"ז ומ"ח ובתשו' פ"מ ח"א סי' ס"ו דף קס"א ע"א ובתשו' הרב כמהר"ר יחיאל באסאן ז"ל (סי') וע' בתשו' הר"ן סי' נ"ב שכתב דלאו כל אינשי גמירא דינא שיהיו בקיאים בדין דקי"ל דאפי' בעדות עד מפי עד מהני להתיר לאשה להנשא ובתשו' הריב"ש סי' שע"א בחזקה אין העדים חותמים ע"ה אא"כ נעשה בגדול. ולענין דינא בהאי מילתא אי אמרינן גבי נשי לאו דינא גמירי כתב הרד"ך ז"ל בית י"ז חי"ג ז"ל וא"כ לפ"ז בנ"ד השבועה שהשביעה בעלה קיימת הואיל ולא אמר' בלבה היום. אבל הא ליתא דהא אשה זו אנוסה בלבה היתה דלא ידעה שצריכ' לומר בלבה היום דכלהו נשי לאו דינא גמירי כדאמרינן בפ"ק דקדושין ע"כ והכונה לומר דאמרינן התם בפ"ק דקדושין די"ג ע"א גבי שתיקה דלאחר מ"מ לאו כלום הוא כו' פריך ר' אחאי אטו כלהו נשי דינא גמירא סברא אי שדינא להו ומתברי מתחייבנא באחריותייהו. וכ"כ שם בבית ט' חדר ו' דאשה לא ידע' דינא ומיהו סומכת דעתה אדרבנן דגמירי. וכן מצאתי בהר"ן ז"ל שכתב בשם הרשב"א ז"ל בכתובות פרק האשה שנפלו עלה דשטר מברחת דלא קנה המקבל שכתב הרא"ה ז"ל שאם כתוב בשטר המקבל מתנה גמורה מתנה חלוטה קנה המקבל דכגון דא לאו שטר מברחת הוא ועל זה הי' דן הרשב"א שעכשיו שנוהגים לכתוב בכל שטרי המתנות מ' גמורה מ' חלוטה שאפשר לדון שאעפ"י שלא נכתבה כמי שנכתבה דמי דאשה הנותנת כיון שיודעת שבכל השטרות כותבים בזמנינו זה מ' גמורה מ' חלוטה אע"פ שלא צותה בפי' ולא נכתב בשטר מ' גמורה כו' כיון שכל העולם יודעים שבזמנינו נוהגים הסופרים כן הרי שטר זה כאלו נכתב בו בפירוש מ' גמורה כו' וקנה המקבל ולא דייניגן לה כשטר מברחת ושוב פקפק הרשב"א ז"ל על זה דלהיותה אשה אי אפשר שתדע בנוסח השטרו' לתלות בה שסמכה ע"מ שנוהגים לכתוב בנוסח החטרו' דנשי לא ידעי כולי' האי וצריך שיעידו העדים שכך אמרה להם שנתנה למקבל במתנה גמור' ע"ש ועיין בתשו' בני שמואל סוף תשו' ל"ד ובפ"מ ח"א סס"ו ובתשו' מהרשד"ם ח"מ סימן שכ"א דרל"א ע"ב ובסוף סקצ"ד ומצאתי שורש זה בכנה"ג ח"מ סע"ט בהגהת ב"י אות י"ב א עוד זאת מצאתי להרשב"א ז"ל סי' אלף קמ"ט כתב בתוך התשוב' ואין לומר כאן דמסתמא כל שכתבו הדיינים בודאי היא אמרה להם כתובו אע"פ שלא נז' כן בתוך השטר מדריש לקיש דאמר חזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול וכ"ש בדיינים שאין חוששין לב"ד טועים כדאמרינן בפ' זה בורר ההיא אודיתא דלא הוה כתיב בה א"ל כתובו וחתומו והבו לי' אמרי אביי ורבא היינו דריש לקיש דאמר

חזקה אין העדים כו' אפ"ה בכאן מסתברא שאין אומרים כן דאנן סהדי דרוב הדיינים שיושבים עכשיו בדין אינן בקיאין בכך ולפיכך יש לחוש לכך דאפי' הם עצמם טועים הם בכך וכדאיתא התם עלה דההיא מי איכ' מידי דאנן לא ידעי' וספרי דב"ד ידעי שאלו לספרי דאביי וידעי לספרי דרבא וידעי הלכך הכא יש לחוש ונשאל אותם אם יודעים אם לאו וכל כי האי חוששים ובודקין וחוקרים להוציא הדין לאמיתו ע"כ ועיין עוד במדה זו בס' בני דוד דף ל"ג ע"א סעיף קס"ג ובהרב כנה"ג ז"ל בכללי הפוסקים סימן צ"ח:

ב

אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן. כן כתב הרא"ש ז"ל בפרק הרבית ז"ל הכא נמי הדירה שדר בחצר לא חשיבא ממון כיון דלא קיימא לאגרא וליכא למימר כיון דא"ל הלויני ודור בחצרי הוי כאלו השכירה לו ואע"ג דעד השתא לא הוה רגיל להשכירה השתא השכירה לו דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן שיאמר לו הלויני ודור בחצרי בשכר בתורת רבית אלא אדרבא א"ל הלויני ודור בחצרי דבלא"ה איני משכירו ע"כ עיין בתוס' בכורות ד"ך ע"א ד"ה ואבע"א בסוף הדבור. ושמעתי מקשים בהאי כללא דכייל הרא"ש ז"ל דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן מהא דאמרינן התם בפ' הרבית בני רבי עליש נפק עלייהו ההוא שטרא דהוה כתיב בי' פלגא באגרא ופלגא בהפסד אמר רבא ר' עליש גברא רבא הוה ואיסורא לאינשי לא הוה ספי כו' דמשמע דלא שייך למימר אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן אלא לגבי גברא רבא לא אשאר אינשי דאל"כ דכללא הוא לכולהו אינשי מאי איריא ר' עליש דג"ר הוא הא אפי' בשאר אינשי נמי אמרינן הכי אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן. ולדידי לק"מ דשאני התם גבי עובדא דר' עליש דאתרע חזקת השטר שהי' כתוב בו פלגא כו' שהי' מוכיח מפשטן של דברים שהי' שם רבית ובסתם אינשי כל כי ה"ג ודאי דהיינו אומרים דאיסור רבית הי' שם אבל לפי שר' עליש גברא רבא נוציא הלשון מפשיטות' ונאמר שחסר בו דבר אבל בעלמ' סתמ' אחזוקי אינשי ברשיעי ל"מ והוא פשוט. ושוב ראיתי הקושי' הלז במוהר"י הלוי ז"ל בכלל ו' סימן נ"א דף ק"ג ובתורת אמת סקפ"ז ושני הנביאים מתנבאים בסגנון א' כדבר האמור ע"ש. וה"ה ז"ל כתב בפ"ד מהלכות מלוה דין י' וז"ל ואולי שאפשר מלוה מוציא יותר מותר שאין תולין ברבית מאוחרת שלא יהי' הלוה מאכיל איסור למלוה ואחזוקי אינשי ברשיעי וכ"ש לנזקו ל"מ ע"כ ועיין במשנה למלך שם ונראה מדברי ה"ה דאחזוקי אינשי ברשיעי אפילו באיסורא רבנן דקיל להו לאינשי ל"מ. וע' במדה זו במהריב"ל ח"ג סימן ט"ל ומ"ה ובח"ד דף ס' ע"א ובתוס' פ"ב דכתובו' דכ"ז ד"ה אית לך סהדי כו' וכנה"ג ח"מ סימן מ"ו הגהת הב"י אות פ"ד ובסי' קנ"ד ב"י אות מ"ח ובתשו' מהריט"ץ סי' צ'

ובפ' כל הנשבעים דמ"ו אמרינן א"ר יאודה ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא ואמר לקוחים הם בידי אינו נאמן כו' ולא אמרן אלא שבעל הבית אומר שאולין הם בידך וזה אומר לקוחים הם אבל בעה"ב או' גנובים הם בידך לאו כל כמיני' דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזיקינן ומהך כללא כתב המרדכי ז"ל בסוף פרק האומנים ז"ל ומזה הטעם דן ר"י על ראובן שלוה מעות משמעון על בגדי אשתו וחזר והשאילו לו עד לאחר המועד ומת במועד ומחמת יראת המושל מסרה את אשר לה לשמעון וגם מלבושים שהיו ממושכנים בידו והחזיר לה שמעון הכל חוץ מן המלבושים ופסק ר"י שהדין עמו דאין אדם רשאי בבגדי אשתו מ"מ אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקי' ומסתמא ברשותה משכנם בעלה כו' וכ"כ עוד בפ' הכותב סי' רי"ח שהק' שם בההיא עובדא דר' מיאשא דאמאי לא אמרינן דילמא מציאה אשכח כדאמרינן בפ' הניזקין גבי עמרי צבעא אימור מציאה אשכח ותי' דשאני התם גבי גזל דאחזוקי אינשי בגנבי ל"מ ע"ש. ולענין איסורא נמי כ' המרדכי הביא דברי' מרן הקדוש בי"ד סי' תכ"ט ז"ל כתב המרדכי בפרק ר' ישמעאל על חביות יין שהיו מונחים בר"ה ועברו גנבים ודקרו חביות א' בסכין ובידם קדירה ומשכו יין לתוכה נ"ל שאם יש בעיר ישראל אחד חשוד בזה דרך גנבה או דרך ליצנות נתלה בזה כו' ואם אין בעיר ישראל חשוד דרך גנב' אחזוקי אינשי בגנבי ל"מ והביא ההוא דמחבואה באיסור שבויה ע"ש:

ג

אין אדם מוציא דבריו לבטלה. מדה זו פלוגתא דר"מ ורבנן בריש פ"ק דערכין לר"מ אין אדם מוציא דבריו לבטלה ולרבנן אדם מוציא דברי' לבטלה והלכ' כחכמים וכמו שפסק הרמב"ם פ"א מה' ערכין וכמ"ש מרן הקדוש שם וכ' מהראנ"ח ח"ב סל"ו דאפי' לחכמים כל שאנו יכולים לפרש דברי האדם בלשון המועיל וכ"ש היכא דמתנה עם אחר וכ"ש כשהקנו מידו אפי' חכמים מודו דאין אדם מד"ל ע"כ. ולע"ד דקדקתי ראי' לדבריו מההיא דפ"ק דערכין דף ה' אההיא דא"ר גידל המקדיש בהמת חבירו נותן דמיה ומוקי לה תלמודא כר"מ דאין אמד"ל וא"ר אשי התם דהיינו דוקא דאמר בהמת חבירי עלי דבהמה גופא לא אמר אבל אמר הרי בהמ' זו עלי מודה ר"מ דאדם מד"ל. א"כ אמור מעתה כיון דלר"מ כל שאין אנו יכולים לפרש דבריו בלשון המועיל מודה דאדם מד"ל א"כ מדר"מ נשמע נמי לרבנן איפכא דכל שאנו יכולים לפרש דברי האדם בלשון המועיל מודו לר"מ דאמרינן אין אמד"ל. ורבינו הרב כנה"ג בח"מ סימן רנ"ג בב"י אות י"ג כתב עוד דאפילו לחכמים דס"ל אדם מד"ל היינו דוקא בבריא אבל בש"מ לכ"ע אין אדם מד"ל דומיא למ"ש אין אדם משטה בשעת מיתה ע"כ וכן מתבאר מתשו' הרב לחם רב סימן

ר"ג. ואנכי תולעת מצאתי לרשב"ם ז"ל בפרק יש נוחלין שכתב עלה דא"ר הונא ש"מ שכתב כל נכסיו לאחר אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירוש' ואם לאו נוטלן משום מתנ' ז"ל ואם לאו נוטלן משום מתנה דכיון דאינו ראוי לירש ע"כ נכסי נתונים לפ' קאמר דאין אדם מוציא דבריו לבטלה ולמתנ' איכוון ע"כ נראה דס"ל דאע"ג דקי"ל כחכמים דאדם מד"ל מ"מ ש"מ שאני. ורבינו בכנה"ג ז"ל לא הונח לו חילוק זה וכתב דא"א לפרש כן דיש הפרש בין בריא לש"מ דלא עדיף ש"מ מהקדש דבדק הבית ואפ"ה פליגי חכמים ואמרי אדם מד"ל ע"כ. וגם בעיני יפלא סברא זו ממ"ש הנ"י בהלכות פ' מי שמת עלה דאמרינן ש"מ שאמר ידור פ' בבית זה לא אמר כלום כתב ז"ל מדלא מתקנינן לישנא למימר דבית לדירה קאמר או דקל לפירו' משמע דדוקא בבריא דיינינן לישניה כו' וכתב עוד ונראה לי דלא שייך לאקשויי אמאי לא אזלינן בתר אומדנא הכא בש"מ כדלעיל במתני' וגבי מסוכן בגט דודאי לגבי נפשיה אנן סהדי דודאי לא שביק נפשיה וגבי גט משום עגונא אקילו בי' כמה קולות אבל לגבי מתנת אחרים אע"ג דאי לא בעי למימר דקל לפירות הא דאמר פירות דקל דברי בטלה נינהו מ"מ אין לנו אלא מה שהוציא בשפתיו ע"כ. הרי דעת הנ"י ז"ל ברור מללו דאפי' גבי שכ"מ קיי"ל כחכמים דאדם מוציא ד"ל וכיוצא בזה כתב ה"ה ז"ל פ"י מהל' זכיה כתב בשם הרשב"א, שכתב בפ' מ"ש עלה דהא דידור פ' בביתי כו' שמעינן מהכא דלא מתקנינן לישנא בש"מ א דיינינן לי' כדדיינינן בבריא דדברי שב"מ ככתובים וכמסורים דמי אבל להוסיף על דבריו לא דאי לא אף אנו נתקן הלשון ונאמר דכיון דאמר ידור הרי גלה בדעתו שירצה שידור זה בביתו ואין אדם מד"ל ונתקן ונאמר דבבית לדירה קיימא וזה נראה לי ברור כו' וכן ה"ה הסכים לסברא זו אלא שרצה לחלק בין האומר תנו שטר לפ' דלדעת הרשב"א צריך שיאמר הוא וכל שעבודיה דאית בי' דומיא דידור פ' דבעיא עד שיאמר תנו בית זה לפ' שידור בו. ואלו לדעת ה"ה ז"ל שרצה ליישב דעת הרמב"ם דסבר דאע"ג דלא אמר הוא וכ"ש מהני בש"מ חילק הוא ז"ל בין זה להההיא דדירה משום דהתם אי לא נוסיף מתנה אחרת בכלל דבריו והוא גוף הבית א"א לתקן בשום צד שיועילו דבריו שלא הוציא דבריו לבטלה וכיון שכן ודאי אמרינן אלו רצה לתת גוף לפירותיו הי' נותן משא"כ בשטר כו' ע"ש. עוד עיין בפרט זה בדברי ריבות סימן קצ"ו בדין קצין שאינו מועיל אי מהני מטעם זה דאין אדם מוציא דבריו לבטלה וכן בסי' קכ"ה ועיין בס' חזון נחום דקי"ח ע"ב בענין זה:

ד

אין אדם מדקדק בדבריו שאומר חוץ לב"ד ועד שאמר תחל' חוץ לב"ד על אשה שהיתה זקוקה ליבם יש לסמוך על עדותו בב"ד ששמע שמת זה ימים רבים כ"כ הר"ן סי' נ"ב

ועיין במ"ב סי' ק"ה והרד"ך בית כ"א חי"א ובנימן זאב סי' ח' והריב"ל ת"ת רי"ג וח"ג ס"ד ונ"א ומהראנ"ח סל"ז ובהרא"ם ח"א דל"ד א':

ה

אין אדם עושה ב"ב זנות. מדה זו לרז"ל מפורש' בכמה דוכתיין בש"ס בפ' המדיר המקדש ע"ת ובעל אמרי' חזקה אין אדם עושה בב"ז ואחליה לתנאיה ובפ' המגרש המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי וראוה שנבעלה אמרינן חזקה אין אדם עושה בב"ז ופסקה הטור בא"ה סימן ל"ח וסימן קמ"ט. וראיתי בתשו' הרד"ך בית ט' ח"ו שכתב דלא אמרו חכמים מדה זו רק באיש ולא באשה שכתב שם ז"ל ותו דהיא אינה חוששת לבעילת זנות דהא בשלהי האשה שלום ובפ' המדיר דמייתי התם אהיא דריש לקיש דאמר טב למיתב טן דו כו' ומייתי תו התם מתלי אחריני דקא מתלי נשי בבעלים השפלים אמרי' תנא וכלן מזנות ותולו' בבעליהן ופרש"י כל אלו שבעליהן שפלים ומראות להם חיבה אינו אלא שמזנות וכשמתעברו' תולות העובר בבעליה' כו' ומדקאמר תנא וכלן מזנות כו' משמע דמילתא פסיקתא היא וא"כ בין לקולא בין לחומרא אית לן למימר הכי ע"ש שהאריך כדרכו הטוב. ותמהני מהרב מהר"ח אלפאנדרי הי"ל שכ' בס' בני חיי א"ה סוף סימן ל"ח ז"ל וצריך לאודועי דמ"ש אין אדם עושה בב"ז היינו לבועל ולנבעלת שהיא ג"כ אין עושה בב"ז כו' הרב פ"מ ח"א סימן ס"ב נראה מבין ריסי עיניו דס"ל שדוקא באיש אמרינן א"א עושה בב"ז וצ"ע עכ"ד. ואנכי תולעת תמה אנכי איך העלים עינו היפה מתשו' הרד"ך הנז' דדעת שפתיו ברור מללו דחזקה זו אינה אלא באיש ולא באשה ושם בתשו' הרד"ך הביא ההיא דסוף פרק הגוזל דיבמה שנפלה לפני מוכה שחין ומ"ש התוספות ז"ל שם שהביא הוא שם דנראה מדבריהם דסבירא להו דאינה לחזקה זו רק באיש ע"ש ובספר לקט הקמח חא"ה דף צ' נסתפק בספק זה וכתב בסוף דבריו והדבר צריך יישוב כי לא מצאתי הדבר ברור ע"כ ולא זכר ש"ר תשובת הרד"ך הנז'. ושוב שם בדף קפ"ט ע"ג הביא דברי הרדב"ז בכ"י דנראה מתוך דבריו שבאמת לא אמרו חכמים מדה זו אלא על האיש ולא על האשה ע"ש. ושבתי וראה לדברי הר"ב משנה למלך ז"ל פ"י מה' גירושין הלכה ח"י שכתב דאיתא להך חזקה גם באשה ע"ש. עוד ראיתי בכלל זה בתשו' חוות יאיר סס"י קנ"ח כתב עמ"ש מורם באה"ע ריש סימן ל"ג דפנוי הבא על פנויה לפני עדים חוששין שמא כיוון לקידושין משום דאין אדם עושה בב"ז כתב הוא ז"ל דמיירי בטהורה ע"כ ש"מ מדבריו דחזקה זו אינו מועיל היכא דאנו רואים דעובר על איסור כרת דמאן דעובר על איסור כרת לא חש לבעילת זנות ומש"ה כ' דההיא דמור"ם ז"ל מיירי בפנויה טהורה. ושוב ראיתי בבני חיי בסימן הנז' שהביא תשובת הריב"ש סי'

ו' באשה שהיתה בחזקת נדה ובא עליה איש שהיתה פנויה דלא אמרינן ביה דגמר ובעל לשם קדושין אלא לשם זנות דאם לאיסור כרת התיר עצמו בביאתו איך יחוש לאיסור קל של פנויה ע"כ. והר"ב חוות יאיר קיימה מסברא דנפשיה ומתשו' הריב"ש הנז' הביא ראיה הרב ב"ח לספקן של ראשו' לדידן דנהגינן בעת השדוכין לישבע שבועה בת"כ שלא לקדש אשה אחר' חוץ מהמשודכת לו או אם הוי נשוי אשה אחרת לאחר שגירש את אשתו ראשונה ונתייחד עם גרושתו ואיכא חרם ר"ג שלא לישא ב' נשים מי אמרינן חזקה אא"ע בב"ז או לא שבשני נדונים אלו אם לא עשה בב"ז עובר על השבועה ועל חרם ר"ג ואפשר דטפי ניחא ליה לאדם לעשות בב"ז ולא לעבור על השבועה ועל החרם או דילמא לא ומתשו' הריב"ש וגם מתשו' הריט"ץ סי' רמ"ז שמי שבעל ביה"כ וקא עבד איסור לא אמרי' ביה שלא עשה בב"ז. א"כ מי שנשבע ועומד שלא לקדש או שלא לבטל התנאי שעשה בשעת הקדושין בדבר שאין לו התרה עולמית בודאי דבועל ב"ז ולא גמר לשם קידושין לעבור על שבועתו. ומהריב"ל בח"ג סס"י מ"ה כתב דלא אמרינן אין אדם עושה בב"ז אלא באדם כשר או ת"ח. אמנם ראיתי להרד"ך ז"ל בית כ"ד ח"ד בסופו כתב על דברי הרמב"ם ז"ל שכתב במקדש בפחו' מש"פ או במלוה חזקה היא שאין אדם מישראל הכשרים עושה בב"ז והרי הוא בידו לעשותה בעילת מצוה ע"כ נראה דדוקא בישראל הכשרים יש לנו לומר חזקה זו. מיהו נראה לע"ד דאין הכונה לומר שיהיו חסידי' אלא היינו שהם כשרים שאינן פרוצים בעריות ואע"פ שהם פרוצים בעבירות אחרות לא הוו פרוצים בעריות ע"כ. וכדבריו כתב הרדב"ז בתשו' הנדפסו' מחדש סוף סי' ת"ט ועיין בתשו' תה"ד סי' כ"ט ובדרכי נועם סל"ו ומ"ו באורך בזה. ונראה דאין זה חולק על תשו' מהריט"ץ ז"ל הנז' דשאני נדון הנז' האיסור הוא בדבר א' שבאותה ביאה שבעל ביה"כ עבר איסור דיה"כ באותו דבר עצמו כל כה"ג בודאי אמרינן שלא נשמר מאיסור אחר הבא מחמת אותה ביאה שהיא ב"ז מה שאין כן כשהוא פרוץ בעבירות אחרות בעלמא כנדון הרד"ך ז"ל ומתוך כך אין מקום להשגת הרב המופלא מהר"ח אבולעפיא בס' עץ החיים בפ' וירא דף ט' ע"ב שכ' על תשו' מוהריט"ץ שכתב דליכא להך חזקה בבעל ביה"כ כתב ז"ל וליתא דאף שהוחזק במלקיות הרבה אמרי' דמה שיכול לעשו' דרך התר עושהו כמ"ש הרמב"ם פ"ב מהל' תמורה דאם היו ג' בהמות קדשי מזבח לפניו וא' מהן בעלת מום שעומדת לפדיון וג' בהמות חולין ואמר הרי אנו תחת אנו שאינו לוקה אלא ב' שהבהמה הג' תלינן דלשם חילול קאמר ולא לשם תמורה דכיון שיש לפניו דרך ההתר והוא החלול ודרך האיסור והוא התמורה חזקה שאינו מניח ההתר ועושה האיסור ע"כ. ולפי מה שכתבנו יש לדחות דהתם בתמורה שאני שהם איסורים חלוקים אבל כל היכא

שהוא בדבר א' שבאותה ביאה עבד איסורא באותו דבר עצמו אמרינן בודאי לא נשמר מאיסור אחר הבא מחמת אותה ביאה עצמה שהוא בעילת זנות כמדובר ועיין בהר"ב משנה למלך פ"י מהל' גירושין שתי' כיוצא בזה על תשו' הרדב"ז ז"ל שכ' כדברי הריב"ש בסי' ו' דהך חזקה ליכא היכא דהיתה נדה והוא ז"ל כתב שם טעם כעיקר על הבועל ביה"כ דאין לומר חזקה אין אדם עושה בב"ז וגמר לשם קידושין כדברי מהריט"ץ מטעם אחר דאיסור קדשה המיוחדת איסור דרבנן כמ"ש מרן ז"ל פ"א. ואיסור דאין מקדשין בי"ט הוי דרבנן א"כ למה יעבור איסור דרבנן לקדש ביה"כ שהוא י"ט שלא לעבור איסור דרבנן דהיינו קדשה כיון דאידי ואידי איסור דרבנן ע"כ. והרב קיימה מסברא דנפשיה והוא סברת ריא"ז ז"ל שכתב בשלטי הגבורים בפ' מי שאחזו שכתב שאם בא על גרושתו אחר שנישאת לאחר שנתאלמנה אינה צריכה גט דודאי בעילתו ב"ז ולא לשם קידושין שאם יבעול לשם קידושין לוקה. וכן כיוצא בזה כתב מהר"י הלוי ז"ל בסס"י י"ד בכהן שגירש ונתיחד עמה אף אם היו שם עידי יחוד ועידי ביאה וראו אותם והם ג"כ ראו את העדים אין לחוש כלל להצריכה גט דהרי טעמא דמלתא הוא דחיישינן שמא לשם קידושין בעל משום דחזקה אא"ע בב"ז א"כ בנ"ד אין מקו' לזה דהרי ע"כ בעילתו ב"ז דהרי הוא אסור בגרושה ובב"ז ודייק לה מלשון הרמב"ם בההיא דלנה עמו בפונדקית שכתב שחזקה אא"ע בב"ז שהרי בידו לעשותה בעילת מצוה דמשמע דדוקא היכא שיש בידו לעשותה בעילת מצוה אבל כל היכא דאין בידו לעשותה בעילת מצוה ע"כ הוי כזנות שהרי הוא אסור בה ועיין עוד במדה זו מה שכתבנו לעיל סימן א' ובספר בני יעקב דקע"ב ע"ג וע"ד והנמשכים:

1

אין אדם עושה קנוניא על ההקדש. בפ' שבועת הדיינים דף מ"ב ע"ב א"ר הונא ש"מ שהקדיש נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא להקדש אמרי ה"מ ש"מ דאין אדם חוטא ולא לו. ופרש"י בשביל יורשים. והך מילתא הוי פלוגתא דתנאי בערכין דכ"ג דלר"א אדם עושה קנוניא על ההקדש ולרבי יהושע אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ואיכא התם ב' לישני לחד לישנא ע"כ לא פליגי אלא בבריא אבל בש"מ דברי הכל אין אדם עושה קנוניא עה"ק מ"ט אין אדם חוטא ולא לו וללישנא אחרינא מסיק דאפי' בבריא לכ"ע אין אדם עושה קנוניא עה"ק והרמב"ם פ"ז מה' ערכין פסק כלישנא קמא דדוקא בש"מ ליתיה להך חזקה מטעמא דאין אדם חוטא ולא לו ואע"ג דדרך הרמב"ם לפסוק כלישנא בתרא פסק כלישנא קמא מטעם ההיא דפרק שבועת הדיינים דקאמר סתמא דתלמודא ה"מ ש"מ אבל בריא לא.. והרמב"ן ז"ל במלחמותיו

ס"פ גט פשוט כתב דהא דאמרינן א"א עושה קנוניא כו' דמיירי דהקדיש ע"ד רבים שאם הקדיש סתם אפי' אם אדם עושה קנוניא ע"ה ואפי' בבריא נאמן מגו דאי בעי מתשיל אכוליה הקדש כו' וכ"כ שם הרשב"א ז"ל בחידושיו ובתשו' כמו שהביא דבריו הש"ך בח"מ סי' רנ"ה סק"ד ועיין שם בסי' צ"ט סק"ד ועיין בפרט זה בס' בית שמואל א"ה סי' ק"ב ס"ק כ"ד. והרשב"א ז"ל כתב בתשו' סימן אלף מ"ז דאע"ג דא"א עושה קנוניא עה"ק אם הי"ל ב"ח וכתובת אשה אינו נאמן לומר מנה לפ' בידי ועיין בבני שמואל בביאורו לח"מ סי' מ"ז שהק' תשובה זו מתשובה אחרת להרשב"א הבואה מרן בא"ה סי' ק' ובתשו' הרב פ"מ ח"א סי' ס"ג האריך בזה ועיין מהרשד"ם ח"מ סס"י קס"ד ואה"ע סס"י ק"ס ומשפט צדק ח"ב סי' מ"ו. ובהא דאין אדם חוטא ולא לו כתב הרמב"ם פ"י מה' גירושין חכם שאסר אשה על בעלה או עד שהביא גט מח"ל או עד שהעיד לאשה שמת בעלה כו' שהדין בכל א' מאלו שלא ישאנה מפני החשד עכ"ז מותר לבן או לשאר קרובים שאין ארם חוטא כדי שיהנה אחר ועיין בתשו' מהריב"ל ח"ג סימן קי"ב בחקירה הה' והרד"ך בית י"ז ח"ה:

ז

אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. המדה הזאת הובאה בש"ס בכמה דוכתין בא"א שפשטה ידה וקבלה קדושין בפני בעלה מקודשת חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה וכתב בתשו' תורת אמת סי' ריי"ט דלישנא דאמרינן בפני בעלה לאו דוקא בפני בעלה אלא אפי' בעלה בעיר מקרי שפיר בפני בעלה ודייק לה מתוך תשו' הרא"ש ז"ל שהביא שם ושוב פקפק בדבר ולע"ד המעט הוא הרא"ש ז"ל לשיטתיה אזיל שכ' בנדרים בפרק ר"א (דף) עלה דהמודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו ז"ל כתב ר"א ממיץ ז"ל אין מתירין לו אלא בפניו פי' מדעתו כמו אין חבין לאדם שלא בפניו ע"כ ובתשו' להרשב"א המיוחסו' להרמב"ן ז"ל כ' מסתברא לי דבכל מקום שאמר בפניו לא בפניו ממש ובמעמדו אמרו אלא בידיעתו ע"כ. ושבתי וראה במהריק"ו ז"ל שורש ע"ב דף ע"ג ע"א דדעתו לפי דברי התוס' בפרק האשה שלום דבעינן בפניו ממש ע"ש ומהתימה על מהרא"ש ז"ל שלא הזכירה. ועיין בתשו' מהריב"ל ח"ג סי' ק"ב דף ק"ט ע"ג שכתב דאפשר לחלק בין ארוסה לנשואה דאירוסין עבידי אינשי דמקדשי בצנעא ומשום הכי לא הויא העזה אלא דוקא כשפשטה ידה וקבלה קידושין דוקא בפניו אבל נשואין דלא עבידי בצנעא כל היכא דהוא בעיר הוי כבפניו ולזה הסכים מהרשד"ם א"ה סי' ל"ז אמנם מהרש"ך ח"א סי' כ"ח נראה דס"ל דאין חילוק ואפי' בארוסה אם היה בעלה בעיר כבפניו דמי. עוד כתב מהרא"ש ז"ל שם דמאי דאמרי' א"א שפשטה ידה וקבלה קידושין

כו' לאו דוקא שהיתה א"א נשואה דשייך שפיר אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה אלא אפי' היתה ארוסה וקבלה קידו' מאחר בפני ארוסה אפ"ה שייך לומר אין אשה מ"פ בפני בעלה ודייק לה שפיר מסוגייא דס"פ המגרש עלה דההיא דשלחו ליה מבי רב לשמואל יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה קדושי תורה מאי כו' והעמידו הדבר על בורייה דאי מגלייא מילתא דקדושי מעלייא לא צריכא גט משני ופליגא דרב הונא דא"ר הונא א"א שפשטה ידה וקבלה קדושין מקודשת כו' והשתא אי איתא דשאני א"א מארוסה היכי פליגא והרי ההיא דשמואל בארוסה היא. וכ"כ הרשב"א ז"ל סי' תקס"ח ולע"ד יש לדקדק עוד כן מסוגיא דפ' האשה שלום דקי"ו היכי דמי קטטה בינו לבינה באומר' לבעלה גרשתני וליהמנא דחזקה און א"א מעיזה פניה בפ"ב ואי איתא דשאני א"א מארוסה לוקמא מתני' בנתארסה והלך עמ' למד"ה. ואגב זה ראיתי שם בתוס' ד"ה וליהמנא שכתבו בסוף דבריהם דכשתובעת כתובה אינה נאמנת בהך חזקה דאין א"א מעיזה בפני בעלה אלא דוקא לענין נשואין ע"כ ויפלא דא"כ מאי פריך הש"ס וליהמנא מדרב המנונא ועיין במוהריק"ו שו' ע"ב בזה. וראיתי עוד קצת חידושים בזה כתבם רבינו בכנה"ג ז"ל סי' י"ז כתב ז"ל אם המתקדשת הזאת שפשטה ידה וקבלה קדושין בפני בעלה היתה אשתו מקודם של זה המקדש השני שגירשה ונשאת נ"ל דאין לחוש לחזקה זו דליכא למימר גרשתני שא"כ איך נתקדשה לזה שנמצא מחזיר גרושתו מן הנשואין ושוב פקפק בדבר וכתב ואפשר דאף בזו צריכה גט ולא דמי למ"ש מהרא"ש בסי' ח"י שאם מה שפשטה ידה וקבלה קידושין היה המקדש כהן אין לחוש לקידושיו דליכא למימר גרשתני שאם היא גרושה איך נתקדשה לכהן דבשלמא התם הכל יודעים שגרושה אסורה לכהן אבל במחזיר גרושתו איכא למימר דמטעא טעי וצ"ע עוד כ' דקטנה העומדת ברשות אביה לא שייך לומר חזקה דאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה מהרש"ך ח"א סקצ"ג. וע' עוד במדה זו בס' ב"ד די"א ע"ד:

ח

אין אדם פורע תוך זמנו כדאיתא בפ"ק דב"ב ד"ה מצאתי בזה לרבינו בכנה"ג ז"ל סי' פ"ד כתב ז"ל ונראה דלא מפני שראינו שפרע מקצת תוך הזמן נאמר שפרע הכל נמי תוך הזמן ואדרבא נימא איפכא שהוא הקדים לו זה המקצת שנזדמן לו כדי שלא יכופנו על השאר בזמנו מצאתי כתוב בתשו' כ"י וכמדומה שהוא ממורי הרב ז"ל. ועיין בש"ך ח"מ סי' ס"ט ס"ק כ"ו לענין טענינן ליתמי ד"ה דאע"ג דמילתא דלא שכיחא לא טענינן ליתמי מ"מ לא טענינן ליתמי שמא פרע אבוהון תוך זמנו דחזקה דאין אדם פורע תוך זמנו אלימא טפי ממלתא דלא שכיחא ולא טענינן להו והוא ז"ל העלה דמילתא דלא

שכיחא ומלתא דחזקה שוין ומאן דסבר דמילתא דל"ש טענינן ליתמי ה"ה בהך חזקה ומ"ד דמילתא דל"ש לא טענינן ליתמי ה"ה הך חזקה. והתוס' ז"ל בפ' השולח דל"ד עלה דאין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה הוק' להם והא לא נתנה כתובה לגבות מחיים ואמר ר"ל בפ"ק דב"ב חזקה אין אדם פורע תוך זמנו והלואי שיפרע בזמנו ואמרינן התם דהלכתא כוותיה ואפי' מיתמי א"כ אפי' מיתמי ליפרע בלא שבועה ותי' דה"מ ב"ח אבל אלמנה דאית לה בתנאי ב"ד מתפיס לה צררי אפי' בתוך זמנו ע"כ ולפי דבריהם אלו נראה דבנכסי צאן ברזל שהם חוב לא חיישי' לצררי ונפרעת שלא בשבועה וכמ"ש מהרשד"ם א"ה סימן קל"ב וכ"כ הרב נ"מ דף ש"ב דלפי דבריהם יש ללמוד דין מחודש דבנצ"ב אע"פ שאינן בעין כגון שנאבדו כיון שאינן מתנאי ב"ד גובה בלא שבועה דחזקה אין אדם פורע תו"ז. אמנם ה"ה בפי"ח דה"א דין ט' כ' דדעת רבינו דאם נאבדה הנדוניא צריכה היא להשבע ע"ש נמצא דהוי פלוגתא דתוס' והרמב"ם אי בעייא שבועה וע' בתשו' הר"ב בני משה סי' ח' באורך ובתשו' מרן ז"ל סי' ח' דמ"א כתב דבעל שהלך למד"ה ולא הניח מזונות לאשתו דלא מיקרי תוך זמנו ע"ש. עוד ראיתי שם בכה"ג בזה בתשו' הריב"ש סימן ת"ד ד"מ המלוה את חבירו וקבע לו זמן לפרעון ובתוך הזמן עשה לו מחילה כוללת עד אותו היום שנכתבה דאע"ג דחזקה אין אדם פורע תוך זמנו במחילה כוללת איתיה בכלל אף החוב שלא הגיע זמנו. עוד כתב מוהריב"ל ח"א כלל י"א סי' ז"ן דלא נאמרה הך חזקה דלא עביד איניש דפרע גו זמניה אלא דוקא במלוה אבל לחלק השותפו' תוך הזמן מילתא דשכיחא היא כי האדם מלא קטטות ואין אדם דר עם נחש בכפיפה. עוד כתב מהרא"ש סי' ע"ד דהך חזקה דלא עביד איניש דפרע גו זמניה אינו אלא דוקא במעות אבל לא בסחורה דבסחורה עביד איניש דפרע גו זמניה ובתשו' לחם רב סי' קמ"ט כתב דלא אתמר הך חזקה אלא דוקא בפרעון חוב אבל מי שמכר ביתו ע"ת שאם לא יתן סך כך לזמן פ' יהיה מכורה אין כאן חזקה זו שהוא ממהר לפרוע כל מה שיוכל כדי שתחזור לו שדהו וע' שם בסימן ע"ח עוד כמה חידושים במדה זו:

ט

אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד. הך מדה הויא פלוגתא דתנאי בגיטין ובפ' המדיר דף ע"ה דלר"מ אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ולר"א אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ומש"ה אם קידש אשה ע"מ שאין עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה לר"א אינה מקודשת לפי שאין אדם רוצה כו' ואדעתא דהכי שתתבזה ללכת בב"ד לא קידשה וכתב הרא"ש ז"ל שם והלכה כר"מ דאין אדם חש על בזוי זה שתוכל להביא ג' הדיוטות לביתה ויתירו לה. נראה מדבריו דע"כ לא קאמר ר"מ אדם רוצה כו' משום שהוא סובר

שאם תלך לב"ד אין זה בזיון להקפיד עליו אבל היכא דהוי בזיון ניכר אפי' ר"מ מודה דאין אדם רוצה כו' וכן ראיתי שכ' מוהרד"ך בהדיא בבית ט' ח"ט בסופו, ובהכי ניחא שפיר מאי דאמרינן התם בפ' אלמנה נזונת דק"ז אמתני' אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד ובעי תלמודא מן האירוסין מ"ט עולא אמר משום חינא רבי יוחנן אמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד וכתב הרא"ש דהלכה כר"י דאמר אין אדם רוצה שתתבזה ולכאורה איכא למידק דבפ' המדיר פסק כר"מ דסבר אדם רוצה שתתבזה כו' אבל הדבר ברור דהתם בפרק המדיר דמצי להיו' בב"ד הדיוט הוא דפסקי' כר"מ דאין אדם חש על בזוי כזה אבל התם בפ' אלמנה דמתני' דקתני בין מן הארוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד היינו ב"ד מומחין וכדאמרינן עלה בפ' אלו מציאות ומייתי לה הרא"ש שם אמ"ר נחמן מוכרת שלא בב"ד מומחין אבל צריכ' ב"ד הדיוטות דבקיאי בשומא ואהא הוא דקאמר ר"י הכא דב"ד מומחין לא בעי מטעמא דאין אדם רוצה שתתבזה בב"ד מומחין דבהא אפי' ר"מ מודה כדאמרן וזה דעת הרא"ש ז"ל שהקדים להביא הא דא"צ ב"ד מומחין דפ' אלו מציאו' תחלה ע"ש. והיינו טעמא דכי בעי מאי בינייהו דלא משני איכא בינייהו פלוגתא דר"מ ור"א דבהא אפי' ר"מ מודה כדאמרן וזה פשוט. וכתב שם מוהרד"ך ז"ל ואין לומר דדוקא בחייו הוא דמקפיד הבעל לא אחרי מותו דהא מהא דפ' אלמנה נזונת קאמר בהדיא טעמא דאפי' אלמנה מן הארוסין מוכר' שלא בב"ד מטעמא דבזיון ובפרק הפועלים נמי משמע דאין לאשת ת"ח להנשא אחרי מותו למי שאינו ת"ח כמותו כדמוכח מאנתתיה דר"א בר"ש והיינו משום כבוד בעלה וכן לענין אשת חבר דחייבים בכבודה לאו דוקא בחייו אנא אף אחרי מותו כדמוכח בפ' שבוע' העדות בדביתהו דרב הונא דהו"ל דינא קמיה דר"ן איקום מקמה כו' ופרש"י בדביתהו דרב הונא משמת רב הונא דמשמע דאשתו של אדם אחרי מותו הרי היא לענין הכבוד כבחייו. והנה מהני סוגיי מפורש יוצא דמדה זו שאמרו חכמים אין אדם רוצה שתתבזה כו' הלכה הוא ול"ד בנשואה דאיכא חבת ביאה אלא ה"ה בארוסה והכי מתבאר מסוגייא דפ' נערה שנתפתתה דנ"ג בבעיא דבעי התם ארוס' יש לה מזונו' ולכולהו נוסחאו' דאית' בסוגיא איפסיק' הלכתא דאית לה מזוני דכיון דאירסה לא ניחא ליה דתתזיל ע"ש וכתבתי זה לאפוקי מי שהיה מוטעה בזה. וה"ה ז"ל כתב בפי"ב מהל' מלוה דהא דבפ' אלמנה נזונת דמרימר אגבי כתובה לאשה מנכסי דיתמי משום חינא דמשמע דתפסי' עיקר טעם דחינא דע"כ לא קי"ל טענת חן אלא להזקק ליתומים קטנים לפי שתפסיד בהמתנה אבל למכור שלא בב"ד לית לן ההוא טעמא שהרי אפשר לה בב"ד אלא עיקר טעמא הוא שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד:

י

אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו בפ' שבועת הדיינים דמ"ב א"ר מ"מ אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פני' בפני ב"ח והאי בכוליה בעי דליכפריה והאי דלא כפריה משום דאינו מעיז פניו בפני ב"ח ובכולי בעי דלודי ליה והאי דלא אודי ליה אשתמוטי הוא דקא משתמיט מיניה עד דהוו ליה זוזי. וטעם לחזקה זו פי' רש"י בב"ק פרק הגוזל דק"ז דאין אדם מעיז פניו בפני מי שעושה לו טובה שהלוהו ומהאי טעמא אמרינן התם בהגוזל דגבי מלוה הוא דאיכא למימר הכי אבל גבי פקדון מעיז ומעיז לפי שאין כאן טובה הילכך אפי' כפר בכולה רמייא רחמנא שבועה עליה ורבותינו בעלי התוס' בפ"ב דכתובות די"ח השיגו עליו דא"כ בפקדון מודה מקצת יהא פטור במגו דאי בעי כופר הכל כיון דבפקדון מעיז ומעיז ובכל דוכתא משמע דמודה מקצת חייב בפקדון כו' ופי' ר"ת ז"ל דהך חזקה דאין אדם מעיז פניו בפני ב"ח היינו כגון חזקה שאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה שאין לאדם פנים לכפור הכל וריב"א פי' אין אדם מעיז היכא שחברו מכיר בשקרו ועיין ישוב הסוגייא בתוס' פ' הגוזל ד"ה ערוב פרשיות לפי שיטת ר"ת וריב"א מ"ש מלוה ומ"ש פקדון ועיין בהגהות מיי' פ' ד' מה' שכירות ויבין שמוע' כלל תקס"ו וכלל תקע"ט באורך והתם בפרק שבועת הדיינים ובפ"ב דכתובות אמרינן דר' אליעזר ב"י סבר אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח ל"ש בו ול"ש בבנו ואפי' הוא גדול ורבנן סברי בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו מעיז ומעיז. ובדף מ' ע"ב דפ' שבועת הדייני' אמתני' דמנה לי בידך אין לך בידי פטור א"ר נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת מ"ט חזקה אין אדם תובע אא"כ יש לו עליו ופריך אדרבא חזקה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח ומשני אשתמוטי הוא דקא משתמיט ליה סבר עד דהוה לי ופרענא ליה וכתבו שם התוס' דלפ"ז דבכופר בכל נמי אדם מעיז לכפור דאשתמוטי כו' כמו במודה במקצת א"כ קשה מ"מ אמרה תורה מודה מקצת חייב שבועה ואמאי לא מהימן בלא שבועה במגו דאי בעי כפר הכל כיון דאמרינן דבכופר הכל אדם מעיז ומשתמיט ותי' דמכל מקום קאמר רבה שפיר לטעמיה דחזקה דאין אדם מעיז לכפור הכל משום דאין לו כ"כ פנים לכפור הכל כמו לכפור במקצת וליכא מגו:

יא

אין אדם מדקדק בדבריו חוץ לב"ד ומקרי ואמר בתשו' הר"ן ז"ל סי' נ"ב על עסקי עד א' שאמר חוץ לב"ד תחלה על אשה א' שהיתה זקוקה ליבם ואח"כ אמר בב"ד ששמע שמת היבם זה זמן רב. כתב אני דן אם נסמוך עליו במ"ש והעיד בב"ד מי אמרינן כיון דבעדו' אשה א"צ שיעיד העד בב"ד הרי עדותו חוץ לב"ד כאלו העיד בב"ד וכי היכי דבעדו' שנתקבל בב"ד אמרי' כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ה"נ בעדות זו כיון שהגיד

חוץ לב"ד שוב אינו חוזר ומגיד אפי' בפני ב"ד או"ד אפ"ה כל שלא העיד בב"ד חוזר ומגיד בב"ד אע"פ שמכחיש דבריו הראשונים לפי שאין אדם מדקדק בדבריו שאומר חוץ לב"ד. ומסתברא דהכי קושטא דמילתא ויש ראיה לזה מאותה ששנינו העדים שהעידו בין לטמא בין לטהר בין לרחק בין לקרב בין לאסור בין להתיר בין לזכות בין לחייב אם עד שלא נחקרה עדותם בב"ד אמרו מבודין אנו הם נאמנים. הרי שכללו כאן כל מיני עדויות אפי' אותם שא"צ שיהיו נעשים בב"ד שהרי שנינו לאסור בין להתיר ואפ"ה אמרינן שאע"פ שהעידו בב"ד כל שלא נחקרה עדותם עדיין יכולין לומר מבודין אנו לפי שאין העדים מעידים עד שעת גמר עדותן בב"ד וזו ראיה שאין עליה תשובה ע"כ. ובתשו' הרא"ש כלל נ"ט סי' א' כ' אם אמר העד שפ' היה עמו ואותו פ' אומר שלא הי' עמו אין זה הכחשה דאין עד מדקדק מי עמו בשעת עדות ע"ש:

יב

אין העדים חותמים על השטר אלא א"כ נעש' בגדול ופרש"י אא"כ נעש' בגדול כל מעש' השט' בגדולים הלוקח והמוכר וגבי עדים נמי אמרי' חזקה אין הלוקח מחתים בו קטנים. בפ"ב דכתובו' דף י"ט וב"ב דקנ"ה וסנהדרין דכ"ט וכ' הרב מרן זקני בגופי הלכות דהך חזקה אלימתא היא ואף דבב"ב דף ה' אבעיא לן אי אמרינן מגו במקום חזקה ולא איפשיטא הכא סבר ר"מ דאפי' דאין כ"י יוצא ממקום אחר אינן נאמנין לומר קטנים היינו במגו משום דהוי חזקה אלימתא דהכל יודעים דאין מעשה קטן כלום וכ"כ התו' בפ"ק דכתובו' דף ט' ד"ה לא דקא טעין וז"ל דאע"ג דאבעיא לן אי אמרי' מגו במקום חזקה מ"מ חזקה כזו דאין אדם טורח בסעודה כו' היא חזקה אלימתא והא דלא איפשיטא בעיין מדרבנן דר"מ דס"ל דאפי' בחזקה אלימתא כי הכא סברי רבנן דהלכתא כותייהו דאמרי' מגו וכ"ש בחזקה דאין אדם פורע תוך זמנו דרעוע קצת דכמה אינשי דפרעי גו זמניה ורבא נמי סבר הכי התם מ"מ לא מצי למפשט מהכא אפי' לרבנן משום דקי"ל מגו במקום עדים לא אמרי' דעדים עדיפי ממגו אם כן הכא בשמעתא דקטנים היינו דהחזקה מרע לטענת העדים איכא למימר דמש"ה ס"ל לרבנן הכא דאמרי' מגו להאמין לעדים אפי' במקום חזקה כיון דאיכא עדים ומגו אבל התם, בב"ב החזקה היא נגד בעל הדין שהוא הלוה א"כ בההיא ודאי איכא לספוקי אם יאמרו רבנן נמי כי הכא דאמרי' מגו במקום חזקה או דלמא שאני הכא דאיכא תרתי עדים ומגו נגד החזקה וכולהו ת"ש דמייתי התם למפשט הוי החזקה נגד בעל דין. ובכן יישב קושית התו' דהכא בשמעתין דקטנים היינו וע' תשו' מהרימ"ט חא"ה סי' כ"ח כ' בפשיטו' ובמקום מגו לא אמרי' חזקה והר"ש חיון סכ"ט ובכנה"ג ח"מ סי' רל"ה בהגהת ב"י אות י"ו. והריב"ש ז"ל בסי' שע"א

כ' במדה זו דאין העדים כו' וז"ל ועוד אני אומר מסברא דההיא דחזק' אין העדים חותמים ע"ה אלא א"כ כו' לא נאמרה אלא בעדים ידועים ומוחזקים כמו סופרי הדיינים שהיו רגילים לכתוב השטרו' בזמן חכמי התלמוד והם בקיאים ברוב הדינים כדאמרי' בריש גיטין סתם ספרי דדייני מגמר גמירי אבל באות' עדים שחתמו בשטר מכירה זו שלא היו בודאי מוחזקים ולפי הנשמע היו קלי עולם אין לומר בהם הך חזקה כי לא לקלים דעת ותבונ' לדעת חק ומשפט וחכמה מה להם ואף אם נאמר בהם חזקה זו בקטן המוכר בנכסי עצמו שדי בזה שלא יהיה קטן גמור וזה אפשר דידעי אבל במוכר בנכסי אביו שאין די שיהיה גדול אבל צריך עוד שיהי' בן כ' האם נאמר בזה חזקה אין העדים כו' אא"כ נעשה גדול מבן ד' ודין זה אפי' ממקצת מהחכמים נעלם ונ"ל ראיה מדגרסי' בפ' ז"ב ההיא אודיתא דלא הוה כתיב בה אמר לן כתובו וחתומו והבו ליה אבייי ורבא דא"ת היינו דר"ל חזקה אין העדים חותמין כו' מתקיף לה ר"פ כו' מו איכא מידי דאנן לא ידעינן וספרי דבי רב ידעי שאלו לספרי דאביי וידעי לספרי דרב' וידעי. הנה שלא נאמרה חזקה זו אלא בעדים מובהקים וכן דנתי לפני מורינו הרב רבינו נסים נר"ו והודה לדברי ע"כ, וכיוצא בזה מצאתי להרשב"א ז"ל סי' אלף קמ"ט שכתב כדברי הריב"ש וז"ל ואין לומר כאן דמסתמא כל שכתבו הדיינים בודאי הוא א"ל כתובו אע"פ שלא נז' כן בתוך הכתב מההיא דר"ל דחזקה אין העדים כו' וכ"ש בדיינים שאין חוששים לב"ד טועין וכדאמרי' בסנהדרין גבי ההיא אודיתא כו' אפ"ה הכא מסתברא שאין אומרים כן דאנן סהדי דרוב הדיינים שיושבים עכשיו בדין אינם בקיאין בכך ולפיכך יש לחוש בכך דאפי' הם עצמם טועים הם בכך וכדאי' התם בההיא אודיתא מי איכא מידי דאנן לא ידעי' כו' הילכך הכא יש לחוש ונשאל אותם אי ידעי א"ל ובכל כי האי חוששין ובודקין וחוקרין להוציא הדין לאמתו ע"כ. אכן ראיתי למרן הב"י ז"ל סי' רל"ה מחודש א' הביא תשו' הרשב"א ז"ל דנראה דחולקת על התשו' הנז' שכ' וז"ל וששאלת מ"ש ולמכור בנכסי אביו עד שיהי' בן כ' מי צריך להביא ראיה המוכר או הלוקח. תשו' שורת הדין כל שנתקיים שטר המקח הלוקח נאמן לפי שאין העדים רשאים לחתום על השטר ממכרו עד שיהא בן ד' ולפיכך כשחתמו חזקה נתברר להם שהוא בן ד' כדר"ל אין העדים חותמים ע"ה אא"כ נעשה בגדול אלא שאני מפקפק עכשיו שאין העדים יודעים זה אם נסמוך על חתימתם דומה למ"ש בסנה' גבי ההיא אודיתא כו' אלמא כל היכא דאיכא לספוקי אי ידעי אי לא ידעי מספקי' כ"ש עכשיו שהוא ודאי דלא ידעי אלא שי"ל דכל כי האי מסתמא לא חיישי' מדלא אשכחן דחשו לה בכל דוכתא ובכ"מ אמרו חזקה אין העדים כו'. ואלו בתשו' שכתבנו עלה בהסכמה דיש לחוש וחוששין ובודקין אם העדים ידעי א"ל להוציא הדין

לאמיתו ושקולין הם הנדונים דהתם בכתובו וחתומו והכא במוכר בנכסי אביו דבעינן עד שיהי' בן ך' שנה אפי' מקצת החכמים נעלם דינים אלו כנז'. ומרן ז"ל בח"מ סמ"ו מחודש ט"ל כ' עוד תשו' הרשב"א ז"ל עדים החתומים על השטר שאמרו שהלוה היה קטן באותה שעה אינם נאמנים דכיון דקי"ל חזקה אין העדים חותמין ע"ה אא"כ נעשה בגדול צריכים הם לבדוק אם הוא גדול וכל שלא בדקו משוו נפשייהו רשיעי ואין אדם מע"פ ע"כ וגם שם בסע"ט כ' עוד מרן בש"ת הרשב"א מחודש א' ז"ל כ' הרשב"א בתשו' אם אמרו עדי השטר שכחנו לבדוק אם היה גדול לא מהימני דהא קי"ל חזקה א"ה תע"ה אא"כ נ"בג וכל מי שלא עשה כן רשע מקרי וא"א מע"ר ע"כ ואין מתשו' אלו ראיה דס"ל דבסתם עדים אמרי' לחזקה זו דהגם דהיה הנדון בקטן ממש לכ"ע אמרי' לחזקה זו בסתם עדים דהא ודאי כ"ע ידעי דאין מעשה קטן כלום וכמ"ש הריב"ש בתשו' הנז"ל ואף בתשו' הב' גם אם נאמר דמיירי במוכר בנכשי אביו דבעי' בדיקה שיהא בן ד' ואמרו שכחנו לבדוק אם היה גדול לא קשיא דהא השתא פיהם ענה בם דבקיאי בדין דבעי שיהא בן ך' אלא שאומרים שכחנו מלבדוק אבל בעלמא י"ל כמ"ש בסי' א' קמ"ט דבעי' דוקא עדים דבקיאי כסופרי הדיינים היכא דהוי דינא דלאו כ"ע גמירי ליה כנז' בדבריו שם. אלא דתשו' דהביא מרן בסי' רל"ה הנז' סותרת תשו' הנז' והר"ב כנה"ג סמ"ו בב"י אות פ"ד שמביא תשו' הללו דמשמע מינייהו דחזקה זו בסתם עדים וכתב דהריב"ש חולק על הרשב"א וחילק ביניהם שלא יהיו חולקים הריב"ש והרשב"א ע"ש ותמהני איך העלים עינו היפה מתשו' הרשב"א סי' אלף קמ"ט שהרשב"א עצמו לא השוה מדותיו בזה והן נסתר מחמתו ולא יכון החילוק שחילק ליישב תשו' הרשב"א הנז' ע"ש ולענין הלכה כתב הרב כנה"ג בסי' רל"ה בב"י אות כ"ב בשם מר"א מוטל הובאו דבריו במהרש"ח סי' כ"ט דמאחר דהריב"ש ז"ל דן כן לפני רבו ז"ל והודה לדבריו הכי פסקינן דלא אמרינן חזקה זו אלא בעדי' ידועים ומוחזקים כסופרי הדיינים. וכתב הרב בעל כנה"ג על זה ואני ממאן בזה דמאחר דהרשב"א הוא רב גדול ומובהק וס"ל דחזק' זו נאמרה בסתם עדים וכן נראה מדברי הרשב"א שהביא מהר"ר בצלאל ז"ל סימן כ"ה ומדברי הנ"י ז"ל וכן הסכימו מהרשד"ם ח"מ סי' רמ"ג ומהרש"ך ח"א סי' קס"ט המוציא מחבירו עליו הראיה. וכתב עוד שם בשם תשו' הרשב"א פ"י ה' קרקעות סימן ר"ב ז"ל חזקה זו לא נאמרה אלא בסתם אבל אם עדים מעידים שהי' פחות מבן ך' חזקה במקום עדים לא אמרינן ואפי' היו כאן עדים החתומים בשטר ומעידים בפירוש שהיה גדול הו"ל תרי ותרי ואוקי ארעא בחזקת מאריה ע"כ הנה דבריו ברור מללו דבמקום הכחשה לא נאמרו חזקה זו. ובהכי ניחא לי מה שהקשו התוס' בכתובות דף י"ט עלה דקטנים היינו אינם

נאמנים כתבו שם בד"ה חזקה וז"ל הכא משמע דלא אמרינן מגו במקום חזקה ולרבנן אמרי' וצ"ע דבב"ב דבעי אי אמרינן מגו במקום חזקה ולא איפשיטא ע"כ ר"ל דתפשוט דאמרי' מגו אפי' במקום חזקה מדרבנן דהלכתא כוותייהו דסתם מתני' כוותייהו. אמנם לפי דעת הרשב"א ז"ל דלא נאמרה חזקה זו אלא בסתם אבל היכא דאיכא הכחשה לא נאמרה. איכא למימר דמש"ה סברי רבנן הכא דאמרינן מנו להאמין העדים אפי' במקום חזק' משום דעדים גופייהו מרעי לחזקה וכל דאיכא ריעותא דהכחש' חזקה כמ' דליתא דמי ודוק ועיין בפרט חזקה זו בהרשב"א תשו' ח"ב למרחץ לא עבדי אינשי בספ"ק דע"ז

יג

אריסותא ישכור אדם מרחצו לגוי מפני שנקרא על שמו אבל שדהו לגוי מאי שרי דאמרי אריסותיה קעביד מרחץ נמי אריסותי' קעביד אריסותא למרחץ לא עבדי אינשי:

יד

אין אדם עשוי לשקר מפני הנאת אחרים. בתשו' מרן הב"י ז"ל ס"ד דהא דאמרי' בפ"ב דיבמות ההוא דאמר לישראל קטול אספסתא ושדי לחיואי בשבתא ואי לא קטילנא לך כדקטלינא לפ' בר ישראל כו' דלאו קושטא קאמר. היינו דוקא התם דהוה מטי ליה הנאה מההוא דיבורא אבל היכא דלא הו"ל הנאה מההוא דבור כלל איכא למימר דקושטא קאמר והכריח שם דאע"ג דמטי הנאה לעכו"ם חביריו א"ל דקושטא הוא לא הוה אמר דכל דלאומר גופיה לא מטי הנאה לא חיישי' דמשקר דאין אדם עשוי לשקר מפני הנאת אחרים ע"ש ובתשו' ת"א ס"ה:

טו

אין אדם מוסר הפקדון שבידו לאחר. כתב מרן ז"ל בתשו' סקי"ב דאע"ג דחיישי' לשאלה אם יש עדים שמסרו לפ' פקדון ואח"כ נמצא הרוג עם פקדון זה דיש להתיר לאש' הנפקד להנשא וסי' גמור מדאורייי הוא דאין אדם מוסר הפקדון שבידו לאחר ואין לך סי' מובהק גדול מזה וע' בתשו' מהרימ"ט ח"ב סל"ה:

טז

אין דרכה של אשה לחזור אחר בתי דינין בפ' השולח דף מ"א הוי פלוגתא דת"ק ורשב"ג ז"ל תניא עשה שדהו אפותיקי לב"ח או לאשה גובין משאר נכסים רשב"ג אומר אשה אינה גובה משאר] נכסים] שאין דרכה של אשה לחזור אחר בתי דינים וע' בהרמב"ם ז"ל הל' מלוה פ' י"ח דין ד' וע' מ"ש התוס' שם בד"ה אשה אינה גובה כו':

יז

אין אדם מערב דבר היוקר בזול כתב הרמב"ם סוף פי"ז מהל' מ"א ז"ל המורייס במקום שדרכן לתת לתוכו יין אסור ואם הי' היין יקר מן המורייס מותר וכיוצא בזה מורין בכל

דבר שחוששים לו שמא ערבו בו הגוים דבר אסור שאין אדם מערב דבר יוקר בזול שהרי מפסיד אבל מערב הזול ביוקר כדי להשתכר ע"כ ונפקא מינה לחשש חלב טמא דבמקום דחלב חמור וגמל ביוקר מחלב בהמות כשרות דמורין להיתר לדברי הרמב"ם:

יח

אין אדם משטה בשעת מיתה. בב"ב פ' גט פשוט דף קע"ה בעי רבא ש"מ שהודה מהו צריך שיאמר אתם עדי או לא משטה בשעת מיתה או לא בתר דבעיא הדר פשטא אין אדם משטה בשעת מיתה ופסק' הטור בסי' ל"ב. כ' רבינו הר"ב כנה"ג בשם יש מי שכתב שצואת ש"מ בתנאי שלא הי' משפטי התנאים מקיימינן לה מהך טעמא דאין אדם משטה בשעת מיתה. וכיוצא בזה כתב מהרימ"ט בח"מ סס"י מ"ח מדברי הרמב"ן שבס' המלחמות שמעולם לא אמרו משפטי התנאים בש"מ שכל דברי ש"מ ככתובים וכמסורים דמי בין במעשה בין בתנאי שלא יהא צריך לדקדוקי התנאים ותטרף דעתו עליו ע"כ. ונרא' דהרמ"ע מפאנו ז"ל לא ראה דברי הרמב"ן הנז' שכתב בסי' נ' ז"ל אבל מה שהתנה האב שלא תתקדש אלא ברשות האפטרופוס תנאי בטל הוא והמעשה קיים שלא הי' כאן משפטי התנאים ואע"ג דדברי ש"מ ככתובים וכמ"ד הבו דלא להוסיף עלה ותורת התנאי במקומה עומדת חקה א' לבריא ולש"מ ע"כ. ואני בער ולא אדע שכו"ל ס' יש מי שכתב דבש"מ לא בעינן תנאי כפול מטעמא דאין אדם משטה בשעת מיתה וכן לטעם הרמב"ן ז"ל שלא יהא צריך לדקדוקי התנאים ותטרף דעתו עליו דהא בפרק מי שאחזו דף ע"ה אמרינן אתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט אם מתי יהא גט ופריך התם ולימא לא יהא גט אם לא מתי ומשני בעינן תנאי קודם למעשה והדר פרכינן מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן מתנאי ב"ג וב"ר מה התם הן קודם ללאו אף כל לאפוקי הכא דלאו קודם להן כו' הרי התם דבש"מ עסקי' ועכ"ז הצריכו כשמוסר הגט ביד האשה שיאמר דבריו בכל דקדוקי משפטי התנאים ושמא י"ל דבגט דאיכא איסור ערוה החמירו לכתחיל'. עוד זאת כתב הרדב"ז ז"ל סימן קע"ג על ראובן שקנה בית ואמר שקנה אות' להקדש שוב אינו נאמן לומר משטה הייתי ואמרתי שהיא של הקדש דבהקדש ירא הוא מחומר הקדש דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. וכן דקדקתי אני הפעוט כדברי הרדב"ז ממ"ש המרדכי ז"ל פרק זה בורר על מי שאמר לחתנו העשיר תלמד עם בנך ואני משלם לך פטור כיון דלאו עני הוא ובלא"ה חייב ללמד עם בנו ומצי למימר משטה הייתי בך ואע"ג דלא טעין טענינן ליה אע"ג דלא טענינן ליה בשאר משטה כמו שהביא מור"ם סימן פ"א נראה דאם הי' עני לא מצי טעין טענת השטאה כמ"ש הרדב"ז שם כדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שאמירה לעני הוא כאמיר' לגבוה ובודאי

לא משטה. עוד זאת הביא מרן ז"ל סימן ל"ב סברת הרב המאור וסייעתו דס"ל שהודאה בפני עד א' אין בהודאתו כלום ואפי' מודה וכ"ש אם כפר ביה וכתב בתשו' הרב משפט צדק ז"ל ח"ב סימן ה' דאפשר דע"כ לא קאמר הגאון ז"ל וסייעתו דלא הויא הודאה אלא בבריא אבל בש"מ הויא הודאה ע"כ עוד ראיתי במהריב"ל ח"א כלל ב' סימן י' דף י"ד כתב דאע"ג דקי"ל דאין אדם משקר בשעת מיתה עכ"ז אין אדם נאמן בשעת מיתה לומר דיש לו אחים או אין לא אחים ומוחזק דיש לו ולענ"ד מכאן ראי' לתשו' הרב משפט צדק ח"ב סימן ט"ו שכ' בהא דאין אדם משטה בשעת מיתה הני מילי בדליכא עדים מעידים הפך מה שאמר הש"מ בשעת מיתה ע"ש דלפי דברי מהריב"ל אף ע"ג דאין אדם משקר בשעת מיתה מ"מ במקום חזקה דהי"ל אחי לא מהני טענת דאין אדם משקר. א"כ כ"ש במקום עדים דעדים עדיפי מחזקה וכמ"ש התוס' בפ"ק דב"ב דף ה' ע"ב ד"ה מי אמרי' במקום חזקה כו' ומרן בסי' ל"ב כתב ונרא' לי שכל שהוא חולה מושכב על מטתו מקרי שעת מיתה לענין מ"ש אין אדם משטה בש"מ וכן אם הוא מסוכן אעפ"י שהולך על רגליו ונראה לי עוד שאם הודה בשעת מיתה אפי' קם על רגליו ותבעו חייב לשלם דהא אין אדם משטה בשעת מיתה ודבר פשוט הוא שהרי אם הוא היה יכול לטעון כן הוה טענינן ליורשי'. ורבינו הר"ב כנה"ג ז"ל צדד לומ' דהתוס' ז"ל בפרק זה בורר ד"ה כך אדם עשוי כו' נראין כחולקין על זה וס"ל דהא דאמרינן דאין אדם משטה בש"מ היינו דוקא כשמת מאותו חולי דסופו הוכיח על תחלתו דלא היה משטה ולכך אף לבניו טענינן אבל כשקם מאותו חולי איכא למימר אמת ויציב דאין אדם משטה בש"מ אבל החולה הזה נכון לבו בטוח שלא ימות מחולי זה דלב יודע מרת נפשו ולכך השטה אלו דבריו בקיצור:

יט

אין בעל הבית עובר בבל תלין גמ' שבועות דף מ"ה ב' חזקה אין ב"ה עובר בב"ת:

כ

אין אדם רוצה שיתן מעותיו במקום א' ויראו לו בב' ובג' מקומות בריש פ"ז דב"ב דק"ג לענין האומר לחבירו בית כור עפר פני מוכר לך והיו בתוך השדו' גאיות קטנים עמוקים י' טפחים או סלעים גבוהים י"ט אין נכללים בתוך הבית כור מהאי טעמא דאין אדם רוצה שיתן מעותיו במקום א' ויראו לו ב' מקומות דאיכא טירחא בב' מקומו' טפי ממקום א' ופסקו הטור סרי"ח וע"ש דיניו:

כא

אין אדם עשוי שסותמים אורו בפניו ושותק. בפ' חזקת הבתים ריש דף ס' ז"ל ולסתום לאלתר הוי חזקה שאין אדם עשוי שסותמים אורו בפניו ושותק ופרש"י ולסתום אם החזיק ראובן בחנון ג' שנים בחצר השותפין ובא חבירו וסתמו שבנה כותל כנגדו והוא

שותק לאלתר הויא חזקה לזה הסותם כו' שאין אדם עשוי שסותמי' אורו בפניו ושותק ומדשתק אודיי אודי ליה דכשלא כדין החזי' מעיקרא. ומצאתי בתשו' מהר"ם אלשי"ך ז"ל סימן ע"ב שכתב בתוך התשו' דלא מהני שתיקה במחילה אלא בהא דאין אדם עשוי שסותמים אורו בפניו ושותק ובהכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע עמהם ושתקה אבל בשאר מילי השתיקה לאו כמחילה דמי ע"ש. ורבינו מהרימ"ט בח"מ סימן מ"ה עמד בפרט הלז וכתב דודאי מחילה בלב לאו כלום הוא דהא קי"ל דברים שבלב לא הויין דברים כדאמרינן בפ' האיש מקדש ובכלן שאמרה בלבי היה להתקדש לו אינה מקודשת וכן לענין ממונא בההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י כו' ועיקרא דמלתא בהכי תליא דודאי כל היכא דליכ' הוכח' למה שבלבו דברים שבלבו לא מידי הויין אבל היכא דאיכא הוכחא הויין דברים ושתיק' כמחיל' כדאמרי' בפ"ד דנדרים גבי נודרים להרגים ובלבד שיאמר בלבו היום אע"ג דבשאר נדרים סתמא לעול' משמע גבי אונסים שאני שהדבר מוכיח והילכך גבי אורה ליכא הוכחא דהא אין אדם רואה שסותמי' אורו בפניו ושותק וכן גבי אונאה דאמרי' בפרק הרבית עד מתי מותר להחזי' עד כדי שיראה לתגר ואם שהא יותר מכאן מחל דכיון שהיה יכול להראות לתגר ונתעצל ולא הראה ודאי מחיל ובכותב כל נכסיו לבניו בפני אשתו דמחלה כיון דיותר ממה שהאיש רוצה לישא כו' כי יהיב בעל קמי דידה ושתק' אנן סהדי דאחולי אחלה לקיים דבריו בשעת מיתה ובהניח בן וב' בנות ונשאת הראשונ' ואח"כ מת הבן דאמר ר"י שניה ויתרה כדאמרינן בפ"ק היינו טעמא דאנן סהדי דמחלה משום ריוח ביתא. אבל בעלמא היכא דליכא הוכחא הו"ל דברים שבלב ולא הויא מחילה. ועיין ברבינו כנה"ג סי' קל"ח ובמהדורא ב' סימן הנז' בפרט הלזה בארוכה:

כב

אין אדם דר חציו למטה וחציו למעלה ריש פרק הבית והעליה נפחתה העליה ואין ב"ה רוצה לתקן הרי בעל עלייה יורד למטה ומפרש התם בגמרא נפחתה בכמה רב אמר ברובה אבל בד' לא שאדם דר חציו למטה וחציו למעלה ושמואל אמר נפחתה בד' אין אדם דר חציו למטה וחציו למעלה וכן פליגי התם דף קי"ח גבי בית הבד שהוא בנוי בסלע וגינה א' בג' ונפח' הרי בעל הגינ' יורד וזורע למטה דלרב נפחתה ברובה אבל בד' לא לפי שאדם זורע חציו למטה וחציו למעלה ושמואל אמר בד' אין אדם זורע חציו למטה וחציו למעלה:

כג

אין אפטרופוס לעריות בפ"ק דחולין די"א עלה דבעי למילף דאזלינן בתר רובא דליתיה קמן ממכה אביו ואמו דאמר רחמ' קטליה וליחוש דלמא לאו אביו הוא אלא לאו דאמרינן

זיל בתר רובא ורוב בעילו' אחר הבעל ופרכינן ממאי דלמא כגון שהיה אביו ואמו חבושים בבית האסורים כלומר ששם בבית האסורים עברתו אמו ואין לחוש שמא בא עליה אחר ששניהם לבדם הוי עד שהוכר העובר ופרקינן אפ"ה אין אפטרו' לעריות:

כד

אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. פ"ק דכתובו' דף י' חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה ר' ולאלמנה ק' והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם אמר רבא חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסיד' וה"נ מייתי לה בפרק האיש מקדש עלה דההוא דאמר לקריבאי והיא אמרת לקריבה כפתיה עד דא"ל לקריבה אדאכלי ושתי אתא קריביה באיגרא וקידשה אמר רבא חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה דודאי לא נתרצ' האב כיון דטרח אבי הבת לעשו' סעודה והתוס' בכתובות ד"ט ע"ב ד"ה לא דקא טעין כו' כתבו דאלימא האי חזקה ואינו נאמן אפי' במגו. עוד שם בפ' המדיר דף ע"ה חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בידקו לענין נמצאו בה מומים דאם הביא הבעל שהיו בה מומים הללו קודם קדושין והיה מקחו מקח טעות כיון, שהכניסה לחופה דהוי שתית הכוס בידוע שבדקה דחזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו והאי ראה ונתפייס הוא והתם אמרי' חזקה אין אדם מפייס במומין ופרכינן אי הכי ליהמניה כדמייתי ראיה דעד שלא תתארס היו בה מומים אילו דהא ליכא למימר חזקה אין אדם שותה בכוס כו' דהא איכא חזקה אחריתי דאין אדם מפייס במומין ומשני הכא איכא ב' חזק' העמד הגוף על חזקתו וחזקה אין אדם שותה כו' והכא ליכא אלא חזקה חדא דאין אדם מפייס במומין וע"ש בתוס':

כה

אין אדם דר עם נחש בכפיפה בפרק הכותב אמתני' דהמושיב את אשתו אפוטרופייא דא"ר אליעזר ה"ז משביעה אפי' על פילכה ועל עיסתה ותניא עלה אמרו לו לר"א אין אדם דר עם נחש בכפיפה דאמרה ליה הואיל ומשבע' לי על פלכי איני יכולה לסבול קפדנותך ועד"ז אמרינן לה גבי גברא בפרק המדיר תניא הי' רבי יאוד' אומר כל היודע באשתו שאינה קוצה לו חלה לא יגרשנה ויחזור ויפריש אחריה אמרו לו אין אדם דר עם נחש בכפיפה דזמנין דמקרי ואכיל:

כו

אין אדם משמר מה שביד חבירו. לענין טהרות בשלהי פ"ב דחגיגה א"ר יוחנן חזקה אין אדם משמר מה שביד חבירו. והוא טעם למאי דאמרי' התם נפלה מעפרת' הימנו ואמר לחבירו תנה לי ונתנה לו טמאה ופרכינן וניעביד לה שימור בידיה דחבריה ומשני הא דחזק' אין אדם משמר מה שביד חבירו לפיכך הוא לא שמרה ביד חבירו וגם זה

שנתנ' לו לא הי' חש לשומר' דמימר אמר כיון שאמר לי תנה לי והוא אינו יודע אם טמא אני או טהור לא חש לטהרתו ויש כאן היסח הדעת ולמחמירי בטהרות הוי היסח הדעת טומאה:

כז

אין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זתים. פ"ג דכריתות דף פ"ו ע"א אמתני' דיש אוכל אכיל' א' וחייבים עליה ד' חטאות ואשם א' כגון טמא שאכל חלב והי' נותר מן המוקדשים ביה"כ ואמרינן התם וניתני ו' חטאות כגון דאכל כזית פגול מבהמה א' בהדה ואכל כזית דם בהדה ומשני בחדא אכיל' קא מיירי בב' אכילות לא מיירי ושיערו חכמים דאין בית הבליע' מחזיק יותר מב' זתים:

כח

אין אדם תובע לחבירו אלא א"כ יש לו עליו בפ' שבועת הדיינים דף מ' סע"ב אמתני' מנה לי בידך אין לך בידי פטור א"ר נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת מ"ט חזקה אין אדם תובע אא"כ יש לו עליו אדרבא חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו אשתמוטי הוא דקא משתמיט ליה סבר עד דהוו לי מעות ופרענא לי' תדע דהא הכופר במלוה כשר לעדו' בפקדון פסול לעדות:

כט

אין המת משתכח מן הלב ל' יום. פ"ק דמ"ק דף ח' ע"א אמתני' דלא יעורר אדם על מתו ולא יספידנו קודם לרגל ל' יום אמר שמואל לפי שאין המת משתכח מן הלב ל' יום לפיכך אי מספידו פחות מל' יום לפני הרגל אתי למספד ברגל דאכתי לא שכחי' וע"ש בתוס':

ל

אין אדם מעמיד עצמו על ממונו. ריש פרק מי שהחשיך עלה דתנן מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי כו' ופריך מ"ט שרו לי' למיתב כיסיה לנכרי ופריק קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אי לא שרית לי' אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר. ובריש פ' המדיר מייתי תלמודא עלה דכל הזן אינו מפסיד וא"ר אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד בדליקה למעוטי מאי מאי לאו למעוטי כה"ג לא למעוטי שאר איסורים בשבת ופרש"י ז"ל בדליקה התירו בשבת לומר דמתוך דאדם בהול על ממונו אי לא שרית לי' אתי לכבויי אבל שאר איסורי שבת דחמירי לא התירו בהם לומר העושה מלאכה זו אינו מפסיד כדי שיבאו הגוים ויעשו. ובפ"ק דפסחים דף י"א עלה דאמרינן התם דבמילי דבדילי אינשי מיני' לא גזר ר' יאוד' פריך והתניא בכור שאחזו דם אפי' הוא מת אין מקיזין לו דם דר"י וחכ"א יקיזו ובלבד שלא יטיל בו מום והא קדשים דבדילי מינייהו אינשי וגזר ר"י אפי' במקום שאינו עושה בו מום אטו מקום שעושה בו מום

ופריק התם מתוך שאדם בהול על ממונו אם שרית לי' במקום שאין עושה בו מום אתי למעבד במקום שעושה בו מום ורבנן סברי כ"ש דאי לא שרית לי' כלל אדם בהול על ממונו ועביד איסורא והתנן ר"י אומר אין מקרדין את הבהמ' בי"ט מפני שהוא עושה חבורה אבל מקרצפין וחכמים אוסרים אלמא לא גזר ר"י מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית לי' קרצוף עביד קרוד ופריק התם גבי בכור דאי שביק לי' מית אמרי' אדם בהול על ממונו הכא אי שרית לי' צערא בעלמא הוא לא אמרי' אדם בהול על ממונו שמעינן מינה פלוגתא חדתא דלר"י היכא דקי"ל לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו אדרבא לא מקילינן גביה דמתוך שבהול על ממונו עביד באיסור ולרבנן כ"ש דאי לא שרית לי' עביד איסורא. וסוגיין דריש פרק מי שהחשיך דשרו להניחה על החמור וכשהיא עומדת נוטלה הימנה וכשהיא מהלכת נותנה עליה דהתירו טלטול משום דאדם בהול ע"מ ואי לא שרית לי' אתי לאתויי אתיא סתמא דתלמודא כרבנן וכן ההיא דרבי אמי דאמר דדוקא בדליק' התירו לומר כל המכבה משום דאדם בהול ע"מ אתיא כרבנן. ושבתי וראה בשיטת הרשב"א ז"ל ריש פרק מי שהחשיך הביא דברי ר"ת ז"ל הביאו התוס' דמכאן יש ללמוד למי שמתיירא מן הלסטים או מן השלטון שהוא מותר לטלטל את המעות כדי שיחביאם דמשום הפסד התירו לו לטלטלו כמו שהתירו כאן וכתב דהרמב"ן ז"ל חולק בדבר ואומ' שלא התירו כאן אלא דוקא במה שהוא בידו משום דקי"ל לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו לזורקו מידו אבל מה שאינו בידו לא התירו לו טלטולו משום הפסד ממונו ותדע לך שהרי בדליקה התירו לו אפי' אמירה לגוי כו'. ועוד כתב הרמב"ן דדוקא למי שהחשיך לו בדרך אבל השוכח ויוצא בכיסו לדרך אסור וכתב הרשב"א ומקצת דברי הרב אינן מחוורין בעיני לפי שאני סבור דבין החשיך לו בדרך בין שכח ויצא שלא מדעת בכיסו בין שכיסו בידו בין שהיא לפניו שרי דהא קאמ' תלמוד' קי"ל לרבנן שאין אדם מעמיד על ממונו ומ"ל בידו ומ"ל לפניו והוא רואה אותו אבוד הכל א' ותדע לך שהרי אמרו בגמרא ל"ש אלא כיסו אבל מציאה לא ומציאה לא אמרן אלא דלא אתאי לידיה אבל אתאי לידיה ככיסיה דמי דאלמא לא אסרו מציאה אלא בדלא אתי לידיה ומינה דכיסיה כבענין זה דלא תפיס ליה בידיה שרי וגם כיוצא בשוכח ה"ה והוא הטעם דאי לא שרית לי' אתי לאתויי וההיא דדליקה אינה ראיה דהתם טעמא אחרינא איכא משום דדליקה דולקת והולכת ואי שרית לי' דלמא משתלי מתוך שהוא בהול ע"מ ואתו לכבויי עד שלא הגיע שם הדליקה כו' ואי קשיא לך נשברה לו חבית בראש גגו שלא התירו לו להציל בב' כליו אלא מזון ג' סעודות וטעמא משום גזירה דשמא יביא כליו דרך רשות הרבים כדי להציל התם נמי מפני שהוא לאיבוד ופעמים שאין עמו כלים רקים ואי שרית

לי' אתי לאתויי כליו מרה"ר ומציל עכת"ד ואיכא למידק עליה דהרשב"א ז"ל דאמאי לא נימא גבי דליק' וגבי חבית שנשברה דלישרי לי' וכדרבנן דקאמרי דאדרבא אי לא שרית לי' כלל אדם בהול על ממונו ועב' איסורא דאוריית' והך טעמא דקאמר הרשב"א גבי דליק' דמתוך שהוא בהול על ממונו משתלי ואתי לכבויי אי שרית לי' אמירה לעכו"ם הוא לשיטת ר' יודה דקאמר דהיכא דבהיל לא שרית לי' כלל דלמא אתי למעבד איסורא גופא וקי"ל כרבנן. ותו איכא למידק עליה אמאי לא ק"ל על הרמב"ן ז"ל מהא דקי"ל כר' אמי דבדליק' התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד אע"ג דבשאר איסורי שבת גזרו בדליק' מתוך שהוא בהול ע"מ אי לא שרית לי' אתי לכבויי התירו אלמא דמשום הפסד ממון התירו מאי דאסור בשאר איסורי שבת ול"ש לן בין כשהוא בידו בין כשהוא לפניו ורואה אותו וה"נ גבי בכור שאחזו דם דלרבן התירו הקזה ולא גזרו מפני שהוא בהול ע"מ אלמא דבכל גונא אין אדם מעמיד עצמו ע"מ כל שהוא רואה בהפסדו וכ' עוד שם הרשב"א ומיהו אין דינו של ר"ת נר' בעיני דהכא לאו משום הפסד התירו לו לטלטלו ולהעביר פחות פחות מד"א אלא מפני שהוא בדרך במקום שאם לא התירו לו כן אינו מעמיד עצמו ע"מ ואתי לידי איסורא דאורייתא ותדע לך שהרי שנינו הגיע לחצר החצונה נוטל כלים הנטלין בשבת ושאינן נטלין בשבת מתיר חבלים והשקים נופלים מאליהם ואמרי' בגמ' דאפי' שיהא הפסד מרובה בנפילת השקים לא חששו ומאבדן ביד ואעפ"י שעד עכשיו התרתו בטלטולן בעודו בדרך דאלמא שמעינן מינה בהדיא דלא התירו לו כלל משום הפסד ממונו אלא מפני שהוא במקו' שקרוב לבא בו לידי איסור דאורייתא וכל מי שמתיירא מפני לסטים מאי איכא אי לא שרית לי' אתי לטלטולי אטו כדי שלא יבא לידי טלטול מי שרינן לי' טלטול הלכך לא שרינן לי' עכ"ד. ולכאור' ההיא דבכור שאחזו דם דשרו רבנן משום דבהול ע"מ דמית הבכו' נראה דמשום הפסד ממון התירו וק"ל:

לא

אין דרכו של עכבר לפרר פ"ק דפסחים אמר רבא עכבר נכנס וככר בפיו ונכנס אחריו ומצא פירורין צריך בדיקה מפני שאין דרכו של עכבר לפרר תנוק נכנס וככר בידו ונכנס אחריו ומצא פרורין א"צ בדיקה מפני שדרכו של תינוק לפרר:

לב

אדם עשוי שלא להשביע את עצמו בפ' זה בורר דף כ"ט ההוא דהוו קרו לי' קב רשו אמ' מאן מסיק בי אלא פ' ופ' אתו תבעו ליה לדינא קמי' דר"ן אמ"ר נחמן אדם עשוי שלא להשביע את עצמו ואמרינן תו התם ההוא דהוו קרו לי' עכברא דשכיב אדיניריה כי קא שכיב אמר פ' ופ' מסקי בי זוזי בתר דשכיב אתו תבעינהו ליורשים אתו לקמיה דר"י ב"ר יוסי א"ל כי אמרי' אדם עשוי שלא להשביע את עצמו ה"מ מחיים אבל לאחר מיתה לא

פרעו להו פלגא הדרו תבעינהו לדינא לאידך פלגא אתו לקמי' דר' חייא א"ל כשם שאדם עשוי שלא להשביע את עצמו כך אדם עשוי שלא להשביע את בניו ופסקו הטור סי' ל"ג דאפי' הודה בשעת מיתה אמרינן אדם עשוי שלא להשביע אלא שבסי' רנ"ה כתב שאם אמר תנו מנ' לפ' לא מצי טעין שלא להשביע את בני הודיתי ובמוסר דברי' כגון ש"מ המצוה לבניו וניכר מתוך צוואתו שרוצה שיתקיימו דבריו שמצוה דברים אחרים ובכללן אמר מעות פ' הם של פ' כתב הר"ש הלוי ח"מ סי' י"ט דלא שייך טענת השבעה ולא הי' צריך לכל זה לפי דברי הטור דכל דאמר תנו כו' ליכא טענת השבע' וכתב עוד שם דלא שייך טענת השבעה אלא באומר כן בפני אנשים אבל בינו לבין בניו לא ורבינו הרב כנה"ג חולק עליו בזה וכתב ואין אני מודה לו בזה דאדם עשוי שלא להשביע את עצמו בפני בניו כדי שלא יחזיקוהו בעשיר ויהיו תובעים עמנו שיתן להם ולע"ד ראי' לדבריו מההיא דפ' זה בורר דתניא הרי שראו את אביהם שהטמין מעות וא"ל של פ' הם אם כמערים לא אמר כלום ופי' המפרשים הטעם דאפשר שאמר כן שלא להשביע את עצמו אלמא אפי' בינו לבין בניו. עוד כתב הרב בשם תשו' הרדב"ז סי' קע"ג ראובן שקנה בית ואמ' שקנה אותה להקדש דאינו יכול לטעון שלא להשביע את עצמו אמרתי שהוא של הקדש כי ירא הוא מן ההקדש דאמירתו לגבוה כו' ולע"ד איכא למידק עלי' דמנ"ל לרב הא דאי משום איסורא דנמצא שיהא נהנה מן ההקדש כיון שביטא בשפתים לומר שקנה אותה להקדש הלא גדולה מזו אמרו במקדיש נכסיו ממש דעביד קנוניא על ההקדש ולא חש אאיסורא דנהנה מן ההקדש וכדאי' בפ' שבועת הדיינים דמ"ב דמוקמי' ברייתא דתני ליפרע בשבוע' דהיינו ליפרע מנכסי הקדש ופריך הא תנינא לה מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה ופריק אצטריך סד"א הדיוט הוא דאדם עושה קנוניא על ההדיוט אבל הקדש נימא אין אדם עושה קנוניא על ההקדש קמ"ל דבבריא אדם עושה קנוניא על ההקדש ולא חש לאיסור דהקדש וכ"ש בדבור הקל כנדון הרב שאמר שקנה אותה להקדש דבעיניו לאו כלום הוא ומקרי ואמר שלא להשביע את עצמו ולא חש לאיסורא דהקדש. ושמא י"ל דשאני התם דעביד קנוניא לרווחא אבל הכא דשלא להשביע את עצמו לא חשיד למעבד איסורא וליהנות מן ההקדש ואולם אי קשיא הא קשיא מאי דק"ל לרבינו הרב כנה"ג ז"ל ממאי דאמרינן בפ' זה בורר שם תניא אמר להם אחד ראיתי לאביכם שהטמין מעות יח ח"ב בשידה תיבה ומגדל ואמר של מעשר הם בבית לא אמר כלום הרי שראו את אביהם שהטמין מעות כו' ואמר של פ' הם של מעשר שני הם אם כמוסר דבריו קיימין אם כמערים לא אמר כלום ופי' כל המפרשים ז"ל הטעם משום דאפשר דאמר כן שלא להשביע את עצמו אלמא אפי' בהקדש שייך

טענת השבע'. והרב בני חיי ז"ל כתב עליו ונראה דהרב גריס שם של מעשר שני הם ולא גריס של הקדש כגירסתנו בגמ' וא"כ יש לתמוה לפי גרסתו מאי קא ק"ל דהא מעשר ב' ממון הדיוט הוא ואינו נתפס בדבור כהקדש דאמירתו לגדוה. והרב לחם רב סי' קל"ו עלה בהסכמ' דאפי' בהרי שייך טענת השבע' וחיליה מהך ברייתא והביא הראי' מדברי הטור שכתב של הקדש הם כגירסתינו והיא קו' אלימתא על הרדב"ז לפי גיר' הטור. ואפשר לע"ד ליישב בדוחק דשאני נדון הרדב"ז ז"ל שנתבאר בשאלה ז"ל גם העיד פ' ששמע מראובן כמה פעמים על הבית הזה שקנה אותה להקדש כו' דיש לחלק דשאני ההיא דפרק זה בורר דלא קאמר אלא פעם א' איכא למימר דמקרי ואמר של הקדש הם שלא להשביע א"ע משא"כ בנדון הרב ז"ל ששמעו ממנו כמה פעמים ותבלין מצאתי לחילוק זה למהריב"ל ח"ב סי' נ"א שכתב גבי דין ההדיוט דאפי' אמרו פעמים רבות מצי למימר טענת שלא להשביע כו' ע"ש. אם כן י"ל דס"ל להרדב"ז סברא אמצעית דהיכא דהוי הקדש כי ירא הוא מן ההקדש כיון דאמר פעמים רבות אומדנא דמוכח היא דלאו משום שלא להשביע את עצמו קאמר בהקדש כחוכא ואיטלול' פעמים רבות ובהא דאין חילוק בין מחיים לאחר מיתה לעולם אמרינן כשם שאדם עשוי שלא להשביע את עצמו כך עשוי שלא להשביע את בניו נראה לע"ד דלפי דברי הטור דבהקדש נמי שייך טענת השבעה ולא חש אאיסורא דאמירה לגבוה כו' כדי שלא להשביע יש לדון דהיינו דוקא בטענת שלא להשביע את עצמו אבל בטענת שלא להשביע את בניו לא אמרינן גבי הקדש כיון דאיכא איסורא דהקדש נתפס בדבור חזקה אין אדם חוטא ולא לו וכדאמרינן בפ' שבועת הדיינים דבבריא דוקא אדם עושה קנוניא על ההקדש אבל בש"מ לא משום דאין אדם חוטא ולא לו וכ"כ לעיל במדה זו בשם הרמב"ם פ"ו מהל' גירושין בחכם שאסר אשה על בעלה או עד שהביא גט או שהעיד לאשה שמת בעלה שהדין בכל אלו שלא ישאנה מפני החשד עכ"ז מותרת לבנו שאין אדם חוטא כדי שיהנה אחר והיא משנה שלימה ספ"ב דיבמות א"כ מ"ש רש"י גבי קנוניא על ההקדש דאמרינן דבש"מ אין אדם חוטא ולא לו שכתב אין אדם חוטא ולא לו בשביל יורשים אף הבנים בכלל וסתם יורשים קאמר. ולא ידעתי למה הוזכר דין זה בפוסקים בדין ההקדש. ולענין אם הא דאמרינן כשם שאדם עשוי שלא להשביע את עצמו כך עשוי שלא להשביע את בניו אי הוא הדין נמי דאמרינן אדם עשוי שלא להשביע את יורשיו מצאתי במהדורא ב' לרבי' הרב כנה"ג ח"מ סי' ל"ב שמהרא"ג נסתפק בזה ואיהו דידיה אמר יראה לע"ד דלאו דוקא אדם עשוי שלא להשביע את בניו וה"ה אדם עשוי שלא להשביע את יורשיו והיינו דוקא באב או באחים ואחיות אבל שאר קרובי' לא. ושם נסתפק אי אמרינן אדם עשוי שלא

להשביע את העובר שלו ולא ידעתי מאי מקום לס' זה כיון דטעמא משום דדעתו של אדם קרובה אצל בניו ועשוי שלא להשביע' מ"ל בניו הנולדים מ"ל העובר ובפרק יש נוחלין מוקמינן למתני' דהאומר לאשתו אם תלד זכר דהוי בעובר שלו דאע"ג דאין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם דעתו של אדם קרובה אצל בנו ומקני. ועל מ"ש רבינו דה"ה יורשיו אב או אחים ואחיות. הנה ראיתי להרמ"ע מפאנו ז"ל בתשו' סי' ח"ן שכ' בהא דדעתו של אדם קרוב' אצל בנו דוקא בנו אבל אין דעתו קרובה אצל אחין ואפי' אצל אביו ואפי' אצל בנותיו כמו אצל הבנים שלו ע"ש ויש להסתפק אם אמרי' נמי גבי אשה אם עשויה שלא להשביע את בניה שדעתה קרובה אצל בניה או לא אמרו חכמים סברא זו רק באב ועיין מה שכתבתי בזה באות הדלי"ת במדה דדעתו של אדם קרובה אצל בנו בשם תשו' המבי"ט:

לג

אדם עשוי למכור נכסיו ע"י שליח בפ' חזקת הבתים עלה דאנא בשכוני גוואי הוינא כו' דפי' הרי"ף ז"ל דה"ק לי' לא הוינא בהדך במתא בההי' עידנא דאת טעין דזבינתא מנאי כו' והרא"ש ז"ל פלפל בזם ע"ד הרי"ף ובסוף דבריו כתב ז"ל ומיהו גם אין זה מתיישב על לבי דמעשים בכל יום שאדם עשוי למכור נכסיו על ידי שליח הבא בהרשאה ואם הי' במקום שהשיירות מצויות אמאי לא הויא חזקה ע"כ. וגם הרמב"ן השיג על הרי"ף מטעמא דשניהם עשויים לעשות שליח וכן הטור בסימן קמ"ו כתב וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל שאם הוא במקום שהשיירות מצויו' הוי חזקה וא"א להביא ראי' שהמערער הי' כאן שאפשר שמכר' ע"י שליח שמעשי' בכל יום שאדם מוכר נכסיו ע"י שליח שבא בהרשאתו:

לד

אדם טועה. בפרק היו בודקין א' אומר בשלש וא' אומר בה' עדותן בטלה דברי ר"מ ר"י אומר עדותן קיימת ומייתי לה בפ"ק דפסחים דף י"א ואיכא התם בגמ' ב' לישנא ובלישנא בתרא אמרינן דלר"י אדם טועה שעה ומשהו ופריך עלה רבא ומוקי לה דנר"י אדם טועה ג' שעות חסר משהו לר"מ אדם טועה ב' שעות חסר משהו ומדמינן בדיקת העדים לחמץ בפסח ואר"נ עלה הל' כר"י ופרש"י דתולין כל ה' כמ"ש רש"י שם משמע דלענין עדות אין הלכה כר"י וכ"כ הרמב"ם פ"ב מה' עדות אמר א' בב' שעות ביום והב' אמר בג' שעות עדותן קיים שדרך העולם לטעות שעה א' אבל אם אמר א' בשלש ואמר א' בחמש עדותם בטלה ע"כ ולענין חמץ בע"פ פסק כר"י דאדם טועה ב' שעות הילכך תולין כל חמש וכתב הרדב"ז סימן נ"ו דטעמא דפסקא הוא דאי תלינן טעותא כולי האי נמצא אתה מצרף עדותן והורג את הנפש אבל לגבי חמץ כל מאי דמרחקינן להו טפי עדיף שלא יבאו לידי איסור תורה. ושם בדף י"ב ע"ד כתב דשעה וחצי קרי אינשי כשתי שעות

ע"ש ותוס' ז"ל שם בפ"ק דפסחים ד"ה זה אומר כתבו דאע"ג דאמרי' בפ' סורר ומורה דרובא דאינשי עבידי דטעי בעיבורא דירחא מ"מ בתרי עיבורי לא טעי אינשי ושם בד"ה א' אומר כו' כתבו דאינשי דמדקדקי שזה אומר קודם הנץ החמה וזה אומר לאחר הנץ החמ' כיון דמדקדקים בהנץ לא טעי אינשי משא"כ בשעות שאם לא דקדקו אלא בשעות טעי דאין בני אדם בקיאין בשעות והראשונים ז"ל האריכו בפרט זה וגם לאחרונים עיין באורך בתשו' פרח מ"א סי' ק'. ועיין מהרימ"ט א"ה סי' ל"ד כ' מהריב"ל ס"ד דף ך' ע"א על העדים שהעידו שהי' נראה להם כשראו ליבם או ליבמה שהיו מוטלין שהיו כבן שנה וחצי בשנת כו"כ לאו עדות גמור הוא ועבידי אינשי דטעי בחצי שנה ועיין בתשו' משפט צדק ח"א סי' ס"ה:

לה

אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש במילי דאית בהו כפרה דלא ממנע איניש לאתויי חטאת להתכפר פ"ג דכריתות דף"ד:

לו

איסור טומאה חמיר להו לאינשי משאר איסורים כדי שלא יפרשו אחרים מהם וה"ט דאמרו דגזרו חכמים בעורות של אדם כדי שלא יעשה אדם עורות אביו שטיחין וקשה עלה מאן דלא חש לכבוד אביו ואמו לא חייש לטומא' אבל היה טעמו משום דחמיר להו לאינשי איסור טומאה טפי. תשו' הרדב"ז ח"ב סי' רס"ג:

לז

איסורא דרבנן לא זהירי ביה אינשי ה"ה ז"ל פ"ה מה' אישות הל' ד' וע' בהל' מלוה פ"ד הל' י' וקשה דהא בפ"ק דכתובות אמרי' דחמיר להו לאינשי איסור אבילות דאינו אלא מדרבנן מנדה שהיא בכרת ובפ' הנזיקין באתריה דר"י חמיר להו שביעית טפי משבת וע' בתוס' סוטה דף ז' ד"ה אמר להו כו' שכתבו דאשכחן דוכתין סגיאין דחמיר להו לאינשי איסור קל ומסתפו מיני' טפי מאיסור חמור כגון בפ"ק דכתובות דחמיר להו אבילות דלא הוי אלא מדרבנן מנדה שהיא בכרת. ואשכחן איפכא בריש פ"ק דביצה דאמר האי דקיל בעי הרחק' דקאמר שבת דחמיר סתים לן כר"ש יו"ט דקיל סתים לן כר"י אלמא זימנין בדילי מקילת' טפי מחמירת' וזמנין איפכא ועיין בת"ה סימן נ"ר ולפי דברי התוס' ז"ל אין משם ראיה להחליט ולומר דאיסורא דרבנן לא זהירי ביה אינשי דזימנין זהירי באיסורא דרבנן מאיסור חמור דאורייתא וחכמים אמרו דבזו זהירי אינשי ואין אדם עושה בעילתו זנות. ועיין בהר"ן פרק שני די"ט אההיא שכתב ומהא משמע דלרבות מותר כו' כתב בשם ר"י דבשבת דאיסור סקילה גזרו י"ט דאיסור לאו הקלו ועיין בהר"ן פ' יה"כ גבי חולה דהקש' דנאכילהו נבילה שהוא איסור לאו ולא נשחוט דהוי

איסור סקילה וע' ביבמו' דף קי"ט ע"א אמר רבא מכדי הא דאוריי' והא דאוריי' מה לי איסור כרת מ"ל איסור לאו וה"נ אמרינן בפ' הערל דפ"ב ע"א. כתב הר"ן בפרק יה"כ בשם הראב"ד דחולה שיש בו סכנה דשוחטין לו והק' הר"ן דלמה לא נאכילהו נבילה שהוא איסור לאו דעדיף מלשחוט שהוא איסור סקילה ותי' דנהי דאיסור נבילה הוא איסור לאו ושבת איסור סקילה מ"מ איכא חומרא אחרת בנבלה שהאוכל עובר על כל כזית וכזית שבה אבל לענין שבת לא עבר אלא בשעת שחיטה וחד איסור הוא דאיכא ומש"ה לאוין הרבה דנבלה לא מקרי איסור קל לגבי חד לאו דשבת אע"ג דהוי איסור סקילה ע"כ ועיין בהר"ב פרשת דרכים ז"ל דף מ"ב ע"ב מה שכ' בזה ועיין להתשב"ץ ז"ל:

לח

אכילת חזיר בשר לאו ארחי' הוא לענין נזיקין בפ' אכילת קמא דב"ק דחשיב חזיר שאכל בשר אכילה ע"י הדחק והתוס' בפ"ק דפסחים דף ט' ד"ה בבשר הקשו ממאי דאמרינן התם גבי מדורות הגוים טמאים משום נפלים וכל מקום שחולדה וחזיר יכולין להלוך א"צ בדיקה אלמא דחזיר נמי ארחי' בבשר ותי' בשם ר"מ דהיינו דוקא בשר נפלים דרכיך:

לט

ארבעה אמות ששיערו חכמים להרחיק מחלונו של חבירו כתב הרשב"א בתשו' הביאה מרן בסי' קנ"ד מחודש כ"ד הוא שיעור מוחלט שכך שיערו חכמים שבכך די לו וכל שהרחיק ד' אע"פ שמאפיל אינו צריך להרחיק יותר וכל ששיערו חכמים כך הוא כמו שאמרו בארבעים סאה הוא טובל במ' סאה חסר קרטוב אינו יכול לטבול ע"כ:

מ

אבא לגבי ברא אחולי אחיל בפ' יש נוחלין דף קל"ו ע"ב גבי כותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה אם מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב פלוגתא דר"י ור"ל, לר"י לא קנה לוקח משום דקנין פירות שי"ל לאב בחייו כקנין הגוף דמי ולר"ל קנה לוקח קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ופרכינן והא אפליגו בה חדא זימנא ומצריך אמר לך ר"י אע"ג דבעלמא ק"פ כקנין הגוף דמי הכא אצטריך סד"א אבא לגבי בריה אחולי אחיל גופא לגמרי וקנין פירות דאית לי' לא ליהוי כקנין הגוף קמ"ל ור"ל אמר לך אע"ג דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי הכא אצטריך סד"א כל לגבי נפשי' אפי' במקום בריה נפשי' עדיפא לי' קמ"ל דאבא לגבי ברא אחולי אחיל וקי"ל כר"ל דאבא לגבי ברא אחולי אחיל ומן הסברא הזאת כתבו התו' בפ' השולח דף מ"ח ד"ה אי לאו דא"ר יוחנן כו' דאע"ג דבכל דוכתא לא קי"ל כר"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי בכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה קי"ל הכי משום דאבא לגני ברא אחולי אחיל אפי' לגבי נפשי' וכתב מהראנ"ח

ח"ב סי' ע' דאע"ג דפשיטא ודאי שלא נאמר זה אלא באבא לגבי' ברא דראוי ליורשו מ"מ זכר לדבר יש בכל מי שדעת האדם קרובה אצלו יותר יש לתלות יותר דמחיל גביה:

מא

אין אדם נשבע אלא באמת טור ח"מ סי' פ"א חזקה אין אדם נשבע אלא באמת ובבירור ולפיכך מי שנשבע הרי הוא כאלו נטל קנין בפני עדים ולא מצי למטען טענת שלא להשביע א"ע ועיין בתשו' הר"י באסן ז"ל סי' ל"ד:

מב

אין אדם מוחל על שאר תביעות בשביל שלא תבע אלא א' טח"מ סי' ע"ח אות ט"ו:

מג

אין אשה מתעברת מביאה ראשונה לענין דינא אתמר ביבמות דף ל"ד ואשה כי ישכב איש אותה שכבת זרע ורחצו במים אותה פרט לכלה דברי ר"י ואמרי' התם א"ל הון בריה דר"ן לר"ן לימא קסבר ר"י התורה חסה על תכשיטי כלה כחל ושרק שלא יעבירם המים א"ל לפי שאין אשה מתעברת מביאה ראשונ' ופרש"י ולא שכבת זרע קרי' בי' דאין ראוי להזריע כו' ע"כ:

מד

איתתא לא קים לה ביוחסין גברא קים לי' ביוחסין קידושין דף מ"ט ע"א:

מה

איתתא דייקא ומנסבא בכמה דוכתין לענין עדות בעלה שמת ובקידושין דף ע"ט ע"א אתמר דייקא ומנסבא להנשא למיוחס דעביד צריכותא התם ע"ש:

מו

אין אדם מתנה בדוקא אלא במה שדרך בנ"א להקפיד. הרשב"א ז"ל בקידושין דף ס' עלה דמתני' דהמקדש את האשה וא"ל ע"מ שיש לי בית כור עפר במקום פ' ונמצא שאין לו באותו מקום אינה מקודשת ז"ל ונראה דאם יש לו במקום קרוב אף דהוא במקום אחר מקודש' וטעמא דאין קפידא בדבר סתמא דמילתא אין אדם מתנה בדוקא אלא במה שדרך בני אדם להקפיד. ועיין במחנה אפרים בקונטרס אחרון הל' גירושין די"ד ע"ד בפרט דין הקפידא ובה' שלוחין סי' ג':

מז

אשה כלי זיינה עלי' דאמרינן בכמה דוכתין כ' מרן בתשו' דף קי"ו דאם עכו"ם נער בא והעיד מסל"ת לאמר נפלו עלינו לסטים הוא מת ואני נצלתי נאמן דכלי זיינו עליו בארצות האלו כי היכי דאמרי' לגבי אשה ע"כ ע"ש:

מח

אין אדם משקר על מגן אם לא לאיזה שום תכלית וע"פ חזק' זו הוא שהאמינו חכמי' לעכו"ם מסל"ת אע"פ שאינו ראוי לעדות אשר פיהם דיבר שוא כו' אבל כשהוא מסל"ת אמרינן ודאי קושטא קאמר דחזקה דאין אדם משקר אלא משום איזה תכלית וכשאנו רואים שהוא מסל"ת ושאין לו שום תכלית מאותם הדברים מהימנינן לי' ולאו משום שהוא ראוי לעדות וכל שיש להסתפק במסל"ת לשום תכלית בטלה עדותו ואוקמינן איתתא בחזקת שהית' א"א כ"כ בתשו' דרכי נועם סי' י"א:

אות ב

מט

בני חבור' דפסח זריזין הם. גמר' פרק כיצד צולין דפ"א סע"א דאע"ג דגזרו טומאה בפגול ונות' לטמא את הידים במוציא בשר פסח מחבורה לחבורה לא גזרו טומאה מ"ט בני חבורה זריזין הם ומיזהר זהירי ביה ורבותינו בעלי התוס' ז"ל הקשו דבעירובין אמרינן איפכא גבי שמא יחתה כהנים זריזין הם אמרינן בני חבורה זריזין הם לא אמרינן וחילקו דגבי גזירה דשמא יחתה שייך למגזר טפי בבני חבורה מלגבי כהנים דהאי מילתא לא שייכא בפסח כלל אבל במידי דשייך לפסח כגון הוצאת בשר פסח מחבור' לחבור' זריזין בני החבור' יותר מכהנים ולא אצטריך לאחמורי עלייהו שלא יבאו לידי יציאה ובפ"ח דברכות דף נ"ב אמר אוכלי תרומ' זריזין הם:

נ

בית דין. כתב הרמב"ם בביאור המשניות ריש פ' י"ט של ר"ה דאע"ג דגזרו תקיעת שופר בשבת גזירה שמא יטלנו בידו ויעבירנו ד' אמות בר"ה הותרה בב"ד לפי שב"ד זריזין הם ולא יקרם עון בדבר ע"כ:

נא

ב"ד בתר בית דינא לא דייקו בית דינא בתר עדים דייקי גמ' פ' יש נוחלין דף קל"ח ע"ב לתרץ מאי שנא דגבי חליצה ומאונים אין חולצים אא"כ מכירי' יבם ויבמה וגבי ש"מ שאמר מנה יש לי אצל פ' העדים כותבי' אע"פ שאין מכירין את הלוה או אם נתחייב לו כלום אם לאו ומסיק דה"ט משום דכך קי"ל לרבנן דב"ד בתר ב"ד לא דייקי ואם אתה אומר חולצי' אע"פ שאין מכירין חיישי' לב"ד טועין שיטעו ב"ד ב' לומר כי יפה הכירו ב"ד ראשון כשחלצו דב"ד ב' בתר ב"ד א' לא דייקי דודאי קמו ב"ד במילתא ושפיר עבוד חליצה ומאונים. אבל ב"ד בתר עדים דייקי הילכך גבי ש"מ שאמר מנה יש לי אצל פ' העדים כותבין אע"פ שאין מכירין משום דלא יטעו ב"ד לומר לא כתבו עדים אא"כ הכירו

אלא ידקדקו אחר העדים אם הכירו בדבר אם לאו. ועיין בפרט הלז בתשו' מהריב"ל ח"ב סי' ק"ב בחקירה הה' ועיין בהריב"ש סי' שפ"ב:

נב

בניי בב"ב פרק מי שמת דף קמ"ג ההוא דא"ל נכסי לבניי הו"ל ברא וברתא מי קרו אינשי לברא בנוי או"ד לא קרו אינשי לברא בניי ולמושכה לברתא במתנה קאתי אמר אביי ובני דן חושים רבא אמר ובני פלוא אליאב כו' תו איתא התם ההוא דא"ל נכסי לבניי הו"ל ברא ובר ברא קרו אינשי לבר ברא ברא או לא רב חביבא אמר קרו אינשי לבר ברא ברא מר ב"ר אשי אמר לא קרו אינשי לבר ברא ברא תניא כוותיה דר"א המודר הנאה מבנים מותר בבני בנים. והריטב"א ז"ל בחידושיו לנדרים כ"י כתב על התוספת' דהמודר הנאה מבנים מותר בבני בנים ז"ל אע"ג דבלשון תורה מקרו בני בנים בנים בנדרים הלך אחר ל' בני אדם דלא קרו בנים אלא בנים ממש. ומיהו יש במשמע בנים אפי' בנו ממזר ומסתברא דבמודר הנאה מזרעו אף בני בנים בכלל דהכי מקרו אפי' בל' בני אדם ע"כ. ונראה פשוט מדבריו דבל' זרע בנו' נמי בכלל דבל' בני אדם נמי זרע קרו להו ועיין בתשו' הר"ב מעשה חייא סי"ג שכתב על ש"מ שציוה לאמר הבתים יהיו לזרעו כתב שהוא ל' מסופק דמצי' במקרא דלפעמים כולל בנים ובנות בל' זרע ולפעמים זרע משמע בנים לחודייהו וכיון שהוא ל' מסופק אין מוציאין מיד היורש. עוד ראיתי למרן בח"מ סי' רמ"ז כתב בשם תשו' מיי' שאם כתב שטרי מתנה לבן אשתו וכתוב בו תנו לבני שפיר דעי ע"כ והתוס' ז"ל בפסחים דף נ"ד ד"ה אלא בני שעיר כו' כתבו ז"ל לא מצי' בכל התורה שיקרא לבן אשתו בנו וכן כתב בפסקי התוס' שם ז"ל בן אשתו אינו קורא אותו בנו בן בנו קורא אותו בנו ע"כ ונראה דלשון תורה לחוד ול' הדיוט לחוד ומה שכתבו בן אשתו אינו קורא אותו בנו היינו בל' תורה אבל בל' הדיוט קרו אינשי לבן אשתו בנו וכן נראה מדמסיימי התוס' לומר אבל בן בנו קורא אותו בנו דהיינו ודאי בל' תורה דאלו בל' הדיוט הא אסקי' בגמ' דלא קרו אינשי לבר ברא וק"ל וכ"כ הרא"ש בכלל פ"ב סימן ד' דהא דמסקינן דלא קרא אינשי לב"ב ברא היינו בל' בני אדם אבל בל' תורה ב"ב הרי הם כבנים והרב הנמקי שם בפ' מי שמת כתב וז"ל והיכא שאין לו בנים ויש לו בני בנים ויש לו בנות ואמר נכסי לבניי מספקא לן אי משום בני בניו קאמר או משום בנות ודעת רבותי ז"ל דמשו' בני בנים קאמר שהם ראויים ליורשו ועומדים במקום בנים והרב המבי"ט ח"א סימן ן' כתב דקרו אינשי לבן בן בנו בן בנו והביא ראיה ובתשו' שבות יעקב ח"א סי' קמ"ג חלק עליו ובס' מענה לשו הארכנו בזה:

נג

ברכת הבית ברובה בב"ב פרק מי שעת דף קמ"ד ת"ר א' מן האחים שנטל ר' זוז ללמוד יכולים האחים לומר לו אם אתה אצלנו יש לך מזונו' אם אין אתה אצלנו אין לך מזונות ופרכינן וליתבו ליה כל היכא דאיתיה ופרקינן מסייע ליה לרב הונא דאמר ברכת הבית ברובה ופרכינן וליתבו ליה לפי ברכת הבית הכי נמי וכתבו התוס' בשם ר"ח ברכת הבית ברובה שנר לא' נר למאה ויש מפרשים דמזלא דבי תרי עדיף וקשה דפריך בסמוך ליתבו ליה לפי ב"ה אטו אנן ידעי' כמה הוי וכמה נתברך הבית בגללו ואומר ר"ת אין ה"נ יכולים לידע כמה הוציאו בשנה ראשונ' וכמה הוציאו בזו ואין נר' לר"י שהרי אין כל השנים שוים במזל א'. וכיוצא בזה אמרינן בפ' הנושא את אשתו דק"ג לענין מזונות האלמנה מן היתומים ע"ש:

נד

בזיונא דאינש בפ' נגמר הדין דמ"ה בפלוגתא דרבנן ור"י דלר"י האשה נסקלת ערומ' אלא שמכסין שני פרקי' לפניה ולאחרי' ולרבנן אין האשה נסקלת ערומ' ואע"ג דבסוטה בעינן ונוסרו כל הנשי' הכא דמקטלא אין יסור גדול מזה ופרכי' וליעביד בה תרתי ומשני משו' ואהב' לרעך כו' ברור לו מיתה יפה ובעי תלמודא לימא דר' נחמן תנאי היא דהא לר"י עבדינן לה בזיונא ומיתה ומשני דכ"ע אית להו דר"ן דאמר ברור לו מיתה יפה והכא בהא קמפלגי רבנן סברי בזיונ' דאיניש עדיפא ליה טפי מניחא דגופיה כלומר שגדול בעיניו טפי מניחא דגופי' הילכך נוח לה שתיסקל בלבושה ותשהא למות ואע"ג דאיכא צערא דגופא ולא תבזה אותה להפשיט' הילכך זו היא ברירת מיתה יפה ור"י סבר ניחא דגופיה עדיף מבזיוניה:

נה

ביעותתא בשבת בפרק כירה דמ"א א"ר זירא אנא חזיתיה לר"א שהניח ידיו כנגד פניו של מטה ולא ידענא אי נגע אי לא נגע פשיט' דלא נגע דהא אסור לאחוז באמה ולהשתין אמר אביי עשאוה להא דר"א כבולשת דתנן בולשת שנכנסה לעיר כו' בשעת מלחמה חביות פתוחו' וסתומות כולן מותרים לפי שאין פנאי לנסך אלמא כיון דבעיתי לא מנסכי ה"נ כיון דבעית לא אתי להרהורי והכא מאי ביעותא איכא ביעתותא דנהרא:

נו

בעילה ביבמו' פ' בית שמאי דף קי"ג היבמה שאמר' בתוך ל' יום לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ לאחר ל' יום מבקשים הימנו שיחלוץ ומפרשינן התם טעמא דעד תלתין יום מוקים איניש אנפשיה מלבעול הילכך היא נאמנת לאחר ל' יום כשאומר בעלתי הוא נאמן דטפי מתלתין יום לא מוקים איניש אנפשיה מלבעול והתם מייתי בהא פלוגתא

דר"מ ור' יוסי ע"ש. ועיין בזה במה אנ"ח ח"א סי' צ"ז וצ"א ובשלטי הגבורים שם בפ' ב"ש כתב בשם ריא"ז שאם מתחל' טענו שניהם שעדיין לא בעל אע"פ שנתייחד עמה בעדים נאמנים לומר שלא בעל ונפטרת בחליצה לבד ונראה בעיני שאין לו' כן אלא תוך ל' יום אבל לאחר ל"י שכב' הוחזקו כמו איש ואשתו אינן נאמנים להכאי' החזק' להקל אלא צ"ג וחליצ' ע"ש:

נז

בוצינא טב מקרא בשלהי פ' בתרא דסוכה עלה דחילוק לחם הפנים ונימא דל בדל אמר אביי בוצינא טבא מקרא וכתבו התוס' כי כך היא המדה שאוהב אדם דבר מועט לאלתר מדבר מרוב' לאח"ז ובכתובו' דפ"ג ע"ב ואימא מפירי סליק נפשיה אמר אביי בוצינא טב מקרא וע' בתשו' ש"א סקכ"ב ד"צ ע"ד בהשגותיו על מהרימ"ט ז"ל:

נח

בריה שאין לה עצם אינה מתקיימת י"ב חדש כתבתי באות הכ"ף כל בריה כו':

אות ג

נט

גזים אינישׁ ולא עביד בפ' כל הנשבעים דמ"ו א"ר, נחמן האי מאן דנקיט נרגא בידיה ואמר איזיל וא קטליה לדקלא דפ' ואשתכח דקטיל ושדי לא אמרי' דהוא קטליה מ"ט עביד אינישׁ דנזים ולא עביד. שמעינן מהא דאפי' דאשתכח כמה דגזים ואמר למעבד אפ"ה אמרי' עביד אינישׁ דגזים ולא עביד ותלינן באחר. וזה פשוט לאפוקי מי שטעה בזה להורות דכיון דאשתכח ממש כמה דגזים ואמר דלא אמרינן גזים אינישׁ כו' ותלינן ביה דוקא והך סוגיא הויא תיובתיה. והתוס' ז"ל כתבו שם וז"ל פי' הרוקח דוקא בסתם אדם אבל במוחזק לכך לא וכן נראה ע"כ כונת התוס' בזה פשוטה שבאו לתרץ מה שיקשה על זה מההיא דאמרי' בפ' הרואה בעובדא דרב שילא כשאמר ההוא גברא איכא גבר' ביאודאי דדאין דינא ולא נקיט רשותא כו' אמר איזיל ואימא להו כו' מחייה בקולפא דפרזלא וקטליה. ואמאי לא אמרינן עביד אינישׁ דגזים ול"ע ואמאי קטליה. ובפרק הגוזל בתרא נמי אמרי' ההוא גברא דאחוי תיבנא דחבריה אתא לקמיה דרב א"ל לא תחוי א"ל אנא מחוינא ומחוינא קם רב כהנא שמטיה לקועיה מיניה כו' ולא חש להא דאמרינן עביד אינישׁ דגזים ולא עביד. וניחא ליה לרוקח ז"ל לחלק דלא אמרו עביד אינישׁ כו' אלא בסתם אדם אבל במוחזק לכך אמרינן גזים ועביד והיינו דר' שילא ודר' כהנא וכיוצא בזה כתב הרשב"א ז"ל בתשו' סי' קפ"א ז"ל המוסר כנחש והקודם להורגו זכה ומה שאמרת היאך הורגים אותו מס' דעביד אינישׁ דגזים ולא עביד. אם רגיל אינישׁ כך מה שאומר לעשו' כאלו עשה ואפי' מי שאינו רגיל לעשות בכך אלו הכרנו בו שהוא רוצה לעשות

כההיא דרב כהנא שאמרו והתרו בו לא תיחוי והוא העיז ואמ' מחוינא ומחוינא הרי הוא כאלו ידענו בבירור שיעש' ואף על הס' נהרג וההיא דאמר' בפ"ק דגיטין דשלח ליה מר עוקבא לר"א בני אדם העומדים עלי ובידי למוסרם למלכו' מהו והדר שלח לי' תו מצערין לי' טובא ואפ"ה א"ל דום לה' והתחולל לו. הנה לאו מסורו' היו ולא היו מצערין אותו בכך אלא בדברי' או בנזיקים אחרים שאלו מסורות היו מותר הי' למוסרן ומצוה ע"כ הנה תחי' דברי הרשב"א אלו ברור לחלק בין סתם אדם למוחזק ורגיל בכך כשיטת הרוקח והתוס' ז"ל ומהתימה מהר"ב ש"י שכתב בתשו' דף פ"ב ז"ל ואע"פ שכתבו התוס' שם פי' הרוקח דוקא בסתם אדם אבל במוחזק בכך לא אין מכאן סיוע לשמעון כלל שלא ראיתי חילוק זה של הרוקח בשום פוסק וסברת הרוקח בזה יחידאה ע"כ ותמהני איך העלים עינו היפה מתשו' הרשב"א הנז' שחילק כחילוק הרוקח והתו' ז"ל ומי לנו כהרשב"א ז"ל שכתב בתשו' מהרשד"ם ח"מ סקע"ד שמעתי מפי מורי ז"ל שהי' שוקל סברת הרשב"א כמעט כרוב שאר הפוסקים והמוחזק יכול לומר קי"ל כרשב"א אע"ג דכתב הרב ב"י ז"ל דלא נקטינן כהרשב"א נגד הרי"ף והרמב"ם ועיין עוד שם ריש סימן רמ"ט וע' במרן הב"י בה' דיינים סי' סל"ד דייחס ס' זו גם להגהות אשירי ז"ל ע"ש. ובתשו' הרב חוות יאיר ראיתי בהשמטו' דף רכ"ו ע"ב כ' ז"ל נשאלתי וכי חמור אלך ואמסור מאומר אלך ואהרוג לפי שאפי' התרו בו כמה התראו' ועומד בדבורו אין ממיתין אותו ואפי' גבי ממון אמר אלך ואגזריה לדקליה דפ' קי"ל עביד איניש דגזים ולא עביד כדאיתא בפ' חזקת הבתים דל"ג ע"ב וי"ל דשאני דבר הנעשה בפרהסיא ואפשר שיעמוד מנגד הוא או אחרי' מש"ה אמרי' גזים ולא עביד ויותר נ"ל דשאני מוסר דלא עביד מעשה וקיל בעיני דאינשי אבל בשאר דברים דעביד מעשה דפשוט לכל איסורו אפי' אומר אלך ואעבוד ע"ז אינו חייב מיתה ע"כ. וטוב עין בעיניו יראה דאגב שיטפיה לא דק במה שכת' כדאי' בחזקת הבתים דמההיא שמעתתא לא שמעינן דעביד איניש דגזים ול"ע ואדרבא משם מוכח איפכא דהא ההיא דפרק חזקת הבתים אמר הכי א"ר יאודה האי מאן דנקיט מגלא ואמר איזיל אגזריה לדקלא דפ' דזבניה ניהלי מהימן לא חציף איניש דגזי' דלאו דילי' ושמעת' דשמעי' מינה דעביד דגזים איניש ולא עביד היא מימרא דרב נחמן בפרק כל הנשבעים כרשום לעיל ושם יישבו התוספות הב' מימרו' ע"ש וזה גרם להרב שהעלים עינו היפה מדברי התוס' שם בפ' כל הנשבעים שעמדו כבר בשאלה זו שנשאל לפניו בין סתם אדם למוחזק בכך ולא שת לבו גם לתשו' הרשב"א ז"ל הנז' גם החילוק הא' שכתב לחלק בין הנעש' בפרהסיא כו' לכאורה איפכא מסברא דהואיל ומעיז פניו בפרהסיא כל העולם כאין נגדו וחזקתו שימסור וכן ראיתי דומה לזה בהגהות אשירי פרק זה בורר שכת' ז"ל

איניש דסני לחבריה וא"ל בפני רבים אזילנא ומסרנא לך רשע הוא ופסול לעדות ע"כ נראה דסבר דאע"ג דאמרי' גזים איניש ול"ע כיון דא"ל בפני רבים ולא חש לכל מי שיעמוד לנגדו חזקתו שימסור ולא אמרי' בהא דגזים ול"ע. והנה בתשו' הרשב"א בחילוק הב' שכת' לחלק בין כשהתרו בו כעובדא דרב כהנא שהתרה בו וא"ל לא תיחוי ואמר אנא מחוינא ומחוינא לבין כשלא התרו בו, דבהא ודאי אמר עביד איניש דגזים ול"ע איכא למידק מעובדא דר' שילא דנראה דלא היתי' שם התראה וקטליה ודוחק לומר דהיה שם התראה ובגמ' לא הזכירו. ושוב ראיתי להה"ה ז"ל שכת' בפ"ח מה' חובל עמ"ש הרמב"ם בדין המוסר דמתרין בו וא"ל אל תמסור ואם העיז פניו ואמר לא כי אלא אמסרנו מצוה להורגו וכל הקודם להורגו זכה וכתב שם ה"ה ז"ל ור' שילא אפשר שלא הי' לו פנאי ע"ש. ושבתי וראה בתשו' הריב"ש ז"ל סרל"ח אחר שהביא דברי הרמב"ם ז"ל שדעתו לחלק בין התרו בו ללא התרו בו כתב ז"ל ועובדא דר' שילא י"ל דגם בזה אפשר שהתרה בו ר' שילא אע"פ שלא נז' בגמ' אלא שלא הי"ל פנאי או אפשר שאין הנרד' הבא להציל א"ע בנפשו של רודף, צריך להתרות ברודף לפי שהוא בהול על נפשו להציל עצמו ולא חייבוהו להתרות אלא כיון שרוא' שבא להורגו ישכים הוא ויהפוך אל הרודף כו' ובשם הרא"ם ז"ל מצאתי כתוב דאפי' מאן דאית ליה דרודף צריך התראה היינו לגבי אדם אחר דעלמא אבל נרדף לכ"ע לא בעי עכ"ד והנאני ולע"ד יש לדקדק מתשו' הרשב"א הנז' דהכי נמי ס"ל כשיטת הרא"ה ז"ל מסיום דבריו שכ' שם וההיא דאמרינן בפ"ק דגיטין דשלח ליה מר עוקבא כו' ומאי קושיא הא התם איכא למימר דהואיל ולא התרה בהם מר עוקבא מש"ה א"ל דום לה' כו' ומאי דוחקיה דהרשב"א לאוקומה שהנהו לאו מסורות היו הפך משמעו' המעשה דקאמר מר עוקבא ובידי למוסרם למלכות דמשמע דבעא למדוד להם בעדתם שהיו מסורות ותיפוק ליה דר"א משום דלא הי' שם התראה ולא היה אפשר לו למר עוקבא להתרות משום דמצערו ליה טפי מש"ה אמר דום לה' כו' אבל נרא' דס"ל להרשב"א דאפי' מאן דאית ליה דרודף צריך התראה היינו לגבי אדם אחר דעלמא אבל נרדף לכ"ע לא בעי התראה וכדברי הרא"ה ואמטו להכי כת' דאותם דלא היו מסורו' דאלו היו מסורות אפי' בלא התראה הי' מותר למסרם ומיהו יש לדחות דאם באמת לא הוה אפשר לי' למר עוקבא להתרות הי' יכול למוסרם דלא גרע מעובדא דר' שילא שכתב ה"ה דדעת הרמב"ם בההיא דר' שילא משום דלא הי' לו פנאי להתרות וקטלי' ואם באמת הוה אפשר ליה למר עוקבא להתרות בהם אם הדבר הזה הי' מעכב הי"ל לר"א לאמר לו התרה בהם אלא עכ"ל דלאו מסורות היו ולא בני התרא' היו. עוד בתשו' מוהריק"ו שורש קפ"ו הביאה מרן ז"ל סי' ר"א כתב שהטוען

שנתן לחבירו מפני שנזמו להביאו בערכאות ש"ג אין בטענתו ממש ולא מקרי אונס מהא דפ' כל הנשבעים דאמרינן עביד איניש דגזים ולא עביד וכתב בתשו' דברי ריבות ז"ל סי' קנ"ט דדוקא בנדון הזה דמחוסר מעשה להביא' בערכאות כתב מוהריק"ו דלא מקרי אונס דגזים איניש ול"ע אבל היכא דבשב וא"ת עושה כונתו כגון ראובן שמוחזק בנכסי שמעון וכובש אותם וא"ל לא אתן לך מאומה אם לא תעשה כך וכך לא אמרי' בהא עביד איניש דגזים ול"ע ובתשו' מוהרשד"ם ז"ל ח"מ סנ"ב כ' ז"ל בישר' דוקא שייך בי' למימר עביד איניש דגזים ול"ע אבל, בנדון דידן שהוא משומד כופר בעיקר גזלן ולא נאמן עביד ולא גזים מקרי וזה ברור ע"כ ועם כי דבריו א"צ חיזוק נלע"ד להביא ראי' לדבריו מדברי תשו' מיי' השייכים לסדר נזיקין סי' ז' הביא' מור"ם ז"ל ח"מ ספ"ו וז"ל וששאלתם על רחל שהיתה נשוא' לאחר והמיר ונתנה לו רחל חצי זקוק ע"מ שיגרש כו' ועתה היא תובעת כתובת' מפקדון שהי"ל לבעלה המומר ביד אחרים כו' אמנם נ"ל לפטור הנפקד מטעמא אחרינא כיון דהמומר גזים ליה אם לא ישיב לו הפקדון לא מחייב לממסר נפשי' כו' כדאשכחן בהגוזל בתרא כו' כ"ש הכא דהנפקד מחוייב להחזיר למומר פקדונו ולא מחייב להכניס גופו וממונו בסכנ' עבור הפקדון עכ"ל ואי אף במשומד שייך למימר עביד אינש כו' מה בכך דהמומר הוה גזים ביה הא אמרי' גזים איניש ולא עביד אלא עכ"ל דיש לחלק בין ישראל שגזים ובין מומר שגזים דבכה"ג לא אמרי' עביד איניש דגזים ולא עביד. ועל מאי דכתבינן לעיל בשם תשו' חוות יאיר ז"ל שכ' לחלק בין אמירה בעלמא אלך ואמסור לשאר דברים דעביד מעשה שבתי וראה למרן הב"י ז"ל בהל' דיינים סל"ד סל"ב שכתב על ההיא דהגהות אשירי ז"ל דפרק זה בורר שהבאנו לעיל שכתב דאיניש דסני לחברי' וא"ל בפני רבים אזילנא ומסרנא לך רשע הוא ופסול לעדות כתב מרן וז"ל נראה לי דהיינו במוחזק שעוש' כי עובדא דר' שילא פ' הרוא' או שהתרו בו כי ההיא דר' כהנא בהגוזל בתרא הא לאו הכי לא דעביד איניש דגזים ול"ע כו' ע"כ נראה דס"ל למרן דאפי' באמירה בעלמא דאמר אזילנא ומסרנא לך אמרי' עביד איניש דגזים ולא עביד שלא כדברי הר"ב חוות יאיר ז"ל הן אמת שנראה דהוא ז"ל נסתר מחמתו שכתב שם ז"ל ובסוף ס' הכלבו כתוב ז"ל אמר רב פלטוי מוסר פסול לעדות ולא מבעיא מוסר גמור אלא אפי' אדם מפורסם ומריב עם חבירו וא"ל אלך ואמסרך הואיל ומעיז פניו בפרהסיא נחשב רשע ופסול לעדות וה"ה לשבוע' ובס' בדק הבית למרן ז"ל שם סיים וז"ל וכ"ש בזמן הזה שאף המוחזקים בכשרות לא משמע להו דאיכא איסורא באמירה בעלמא ע"כ ושי"ל דכוונת מרן שהביא בסוף דבריו הא דס' הכלבו הוא לומר דלפי דבריו אין אנו

צריכים לחילוקים שכתב בהדיא בהגהות אשירי ואפי' לא התרו בו ואפי' אינו מוחזק באמירתו נפסל וק"ל:

ס

גופי של אדם שיערו חכמים ג' אמות בעירובין פ' מי שהוציאוהו דמ"ח ע"א הני ד' אמות דשבת היכא כתיבא כדתניא שבו איש תחתיו כתחתיו גופו של אדם ג' אמות ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו א"נ כדי שיטול חפץ מתחת מרגלותיו ומניח תחת מראשותיו ורבותינו בעלי התוס' ז"ל הקשו על זה דא"כ אמאי בעינן גבי היזק ראיה מחיצ' ד' אמות בפ' השותפין כו' ותי' דהא דשיערו חכמים דגופו של אדם ג' אמות היינו בלא ראשו ושיעור מקוה דהוי אמה על אמה ברום ג' אמות לאו משום שלא יהא גובה האדם יותר מג' אמות אלא משנכנס במים המים עולין וגם ירכין ראשו קצת והא דכתיב בתרגום מגלת אסתר פרשנדתא איצטליב על תלת אמין וכן כולם התם קטועי ראש הוו וכ"כ בשבת דף צ"ב ד"ה אשתכח:

סא

גברא באמתא יתיב כך שיערו חכמים בפ"ק דסוכה ד"ז ע"ב ובכמה דוכתין דמקום האדם הוי רחב אמה והתוס' ז"ל ביומא פרק א"ל הממונה דף ל"א ד"ה אמה על אמה כו' כתבו בסוף הדבור ז"ל ואין להקשות כיון דגברא באמתא יתיב היכי טביל בכלי שאינו אלא אמה על אמה דאמתא באמתא היכי יתיב די"ל הא דאמרי' דמקום האדם הוי רחב אמה היינו כשהוא לבוש תדע דגבי כוכין אמרי' בפ' המוכר פירות (אמרי') כוך רחבו ו' טפחים ובהם מכניסים הארון והמת בארון:

סב

גזל בפניו נפיש יצריה שלא בפניו לא נפיש יצרי' בריש פ' אין דורשין עלה דמתני' דאין דורשין בעריות בג' מפרש ר' אשי אין דורשין בסתרי עריות בג' מ"ט סברא היא בי תרי כי יתבי קמי רבייהו חד שקיל וטרי בהדיה רביה ואידך מצלי אודניה לגמרא תלתא חד שקיל וטרי בהדי רביה והנך תרי שקלי וטרי בהדי אהדדי ולא ידעי מאי קאמר רבייהו ואתי למשרי איסורא בעריות ופרכי' אי הכי כל התורה נמי ופריק שאני עריות דאמר מר גזל ועריות נפשו מחמדתן ומתאוה להם אי הכי גזל נמי עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפיש יצרי' גזל בפניו נפיש יצרי' שלא בפניו לא נפיש יצרי' והתוס' ז"ל בפ"ק דסוטה ד"ח ד"ה גמירי אין יצה"ר שולט אלא במה שעיניו רואות כתבו ז"ל מקשינן מפ' אין דורשין דאמר עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפיש יצרייהו ולא קשיא דהתם הכי פי' מאחר שראה הערוה פעם א' שוב מהרהר אחריה לעולם אפי' שלא בפניה אבל מחמת שראה הנסקלת ערומה אינ' מהרהר באחרת ע"כ ועיין בס' הליכות אלי סי' קמ"ו ולע"ד צ"ע

מההיא דמנחות פ' התכלת דאמרינן התם מעשה באדם אחד שהי' זהיר במצות ציצית שמע שיש זונה אחת בכרכי הים שנוטלת ת' זהובים בשכר' שיגר לה ת' זהובים כו' כל המעשה הנז' שם והא התם דשמע ולא ראה ואש היצה"ר תוקד בקרבו:

סג

גיטול"א כתב הר"ב פ"מ ח"ב סי' צ' לענין עדות נהרג דגיטול"א ודאי לא מושלי אינשי כיון שהיא עשויה לחשבון שבינו לבין אחרים וכיוצא בזה כתב בח"ה סי' י"א דפנקס שכותב בו חשבנותיו עדיף מטבעת וכיס דלא מושלי אינשי ע"ש:

סד

גמירי איכא טובא בתלמוד שאינן הלכה למשה מסיני אלא מסורת מרבותינו ופה אזכיר קצת מהם בפ"ק דסוטה גמירי אין יצה"ר שולט אלא במה שעיניו רואות ובשבת דף צ"ב גמירי דכל טונא דמדלייא במוטות תלתא מלעיל ותרי תלתי מלרע ובפרק אלו נאמרין דל"ד גמירי דטונא דמדלי איניש לכתפיה תילתא דטעוניה הוי פירש"י טינא דמדלי איניש אכתפי' שהאדם עצמו מגביהו על כתיפו ואין אחר מסייעו אינו אלא תילתא דטעוני' שלישי משאו שנושא כשמטעינו אחר וע"ש בתוס' ז"ל. ובפ' תפלת השחר אמרי' עלה דטעה בברכת המינין מעלין אותו ופריך משמואל דטעה ולא העלוהו ומשני שאני שמואל הקטן דאיהו תקנה ודלמא הדר ביה אמר אביי גמירי טבא לא הוי בישא ואע"ג דכתיב ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול דהוא רשע מעיקרו אבל צדיק מעיקרו לא ורבא פליג התם בהך גמירי וסבר דצדיק מעיקרו נמי דילמא הדר ביה והא דלא אסקוהו לש"ה משום דהא אתחיל בה ובפ"ק דביצה ד"ז ע"א אמר רבינא גמירי תרנגולת כל היכא דאיכא זכר בהדה לא ספנא בארעא ואם בדק בקינה של תרנגולים מעי"ט ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא בה ביצ' מותרת בדאיכא זכר בהדה דכל שתשמישו ביום אינו נולד אלא ביום וליכא למתלי דספנא מארעא דהיא יולדת אף בלילה ע"ש:

אות ד

סה

דעתו של אדם קרובה אצל בנו בב"ב פ' מי שמת דקמ"ב ע"ב א"ר יצחק המזכה לעובר לא קנה ואם תאמר משנתינו האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה בעובר שלו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו ולכאור' איכא למידק בהו מההיא דפ' יש נוחלין דקל"א א"ל רב פפא לאביי בין למ"ד יסבון ובין למ"ד ירתון הא אין אדם מקנה דשלב"ל ואפי' לר"מ כו' ה"מ בדבר שישנן בעולם אבל לדבר שלב"ל לא אלא תנאי ב"ד שאני הכא נמי תנאי ב"ד שאני כו' ואי מזכה לעובר שלו שלב"ל מטעם שדעתו של אדם קרובה אצל בנו מאי איריא משום תנאי ב"ד ת"ל דדעתו של אדם קרובה אצל

בניו ובנותיו. אבל הדבר ברור דלא אמרו אלא באשתו מעוברת אבל כשאינה מעוברת לא אמרי' בכה"ג דעתו של אדם קרובה אצל בניו שיהיו לו מאשתו וכ"כ כל הפוסקים כמפורש בטח"מ סי' ר"י וזה פשוט. ודע שכתב המבי"ט ז"ל ח"ה סי' של"ט שכל מה שתקנו חכמים לבן שיקנה משום דדעתו של אדם קרובה אצל בנו כגון משיא אשה לבנו גדול בבית דקנאו בלתי חזקה וכן המזכה לעובר שלו וערב דכתובה דלא משתעבד משום דמצוה קעביד ואב לגביה בריה משתעבד משום דדעת האב קרוב' אצל בנו היינו דוקא האב ולא האם דבאם לא אמרינן דעתה קרובה לאקנויי כו' ורבינו הר"ב כנה"ג סי' ח"ן כתב בשם תשו' מהרש"ך ח"ג סי' פ' שכ' בדין המשיא את בנו גדול כשיטת המבי"ט דדוקא האב המשיא את בנו אבל לא האם המשיאה את בנה ע"ש ואיהו דידי' כתב בח"מ סימן ר"י על דברי המבי"ט וז"ל ואני אומר כיון דהטעם הוא מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו ה"ה האם שאם זכתה לעובר שלה קנה ורמז שם תשו' הרב פ"מ ח"א סי' צ' שכתב גם הוא שהיא סברא מחודשת וכיון שהפוסקים סתמו דבריהם בודאי לא ס"ל הכי ע"ש. ואני תמהתי על הר"ב כנה"ג ז"ל איך לא זכר ש"ר תשו' הרב המבי"ט עצמו שהביא לנו הוא עצמו בסי' ר"ט בהגהת הטור אות כ"ט שכתב המבי"ט בח"ב סי' קל"ז שכשם שדעתו של אדם קרובה אצל בנו ומקנה לדבר שלב"ל כן מקנה דשלב"ל לבנו ולבתו ע"כ והמעיין בתשובה במקומ' יראה דנדון הרב שם הי' באם שהקנת' לבתה דשלב"ל וכתב דקנתה הבת מטעם דדעתו של אדם קרובה כו' נראה דהרב עצמו בתשו' ח"ב תבר לגזיזיה ועלה בהסכמ' כהסכמת הפוסקים שכתבו דין זה סתם. ואעיקרא דדינא איכא למידק עליה דרבינו בכנה"ג ז"ל שכתב ואני אומר כיון דהטעם הוא מפני שדעתו של אדם קרוב' אצל בנו ה"ה האם ולא הבינותיו שהרי כתב הטור בא"ה סי' נ"א דהא דרב גידל דאמר כמה אתה נותן לבנך כך וכך עמדו וקדשו הן הן הדברים הנקנין באמיר' כתב דהיינו דוקא באב הפוסק על בנו או בתו אבל אשה שפסקה בשביל בתה אינו נקנה באמיר' והוא מהירושלמי וכ' מרן ז"ל שם הטעם משום דדעתו של אדם קרובה אצל בנו ע"ש הרי דעם היות הטעם משום דדעתו של אדם קרובה אצל בנו עכ"ז אמרו דוקא אב ולא אם וכנראה דמהירושלמי הזה דן הרב המבי"ט ז"ל את דינו ג"כ לשאר דיני קנייה שתקנו חכמים לבן שיקנה מטעם דקרוב אצל בנו במשיא בנו ובמזכה לעובר ובערב לכתובת כלתו אלא שבתשו' ח"ב תבר לגזיזיה והסכימ' דעתו לדעת הראשונים ז"ל שלא חילקו באלה כי דברים אלו אין לנו בו אלא חדושו ובמקום שנאמר דוקא ולא לדמות מלתא למלתא שאם באנו לדמות דברים כאלה יצאו לנו משפטים אשר לא כן אלא בכיוצא בזה אמרו הבו, דלא לוסיף עלה. ומתשו' המבי"ט בחלק הב' למדנו דכי היכי דאמרינן דעתו של אדם

קרובה אצל בנו בנו לאו דוקא וה"ה דקרובה אצל בתו אבל בתשו' הרמ"ע מפאנו סי' ח"ן כתב בפשיטות אין דעתו של אדם קרובה אצל אחים ואפי' אצל אביו ואפי' אצל בנותיו. ולכאור' נראה דחיליה מדקדוק לשון המשנה אם תלד אשתי זכר דאוקימנא בעובר שלו משום דדעתו של אדם קרוב' אצל בנו ומשמע לי' דקרובה אצל הזכר ולא אצל הנקב' אבל בההיא דכתב הטור באה"ע סי' נ"א כתוב לאמר האב שפסק לבנו ולבתו כו' הן הן הדברים הנקנין באמיר' והתם הוי טעמא כדכתב מרן ז"ל משום דדעתו של אדם קרוב' אצל בנו. ועיין בתשו' שי למורא סי' מ"ג בפרטים אלו. כ' ה"ה ז"ל פ"ו מה' זכייה הל' י"ד דדעתו ש"א קרובה אפי' באשת בנן יותר מבתו הנשוא' ונ"ט מפני שעל בנו לפרנס' ובתשו' הריב"ש ז"ל סוף סי' תצ"ה כתב באשה שמינוה אפטרופא על בנה על שלא נמצא שם אדם חשוב ונאמן כו' כתב שם ז"ל וכן אם ראו ב"ד להחמיר עוד עליה שתתחייב לתת חשבון בפרט תמיד ביד הקרובים וכן להשביע' וכן שאר חזוקים וקיומים שירא' בעיני הב"ד שיהיו לתועלת היתום הנה מה טוב דבהא ליכא למיחש דלמא ממנע ולא עביד כיון שהיא אמו ודעתו של אדם קרובה אצל בנו ע"כ ובתשו' הרד"ך ז"ל בית י"ז סוף חדר א' כתב על ההיא דקי"ל כאבא שאול דאפטרופוס שמינוהו ב"ד ישבע דבההיא הנאה דאית לי' דנפיק עליה קלא דאיניש מהימנא הוא דסמיך עליה ב"ד לא אתי אימנועי משום שבוע' כתב דבאשה שמינוה אפטרופא על בניה לא שייך הא דאע"ג דנאמנת היא על בניה אינה נאמנת לכ"ע דכל אדם דעתו קרובה אצל בניו כדאמרינן בפרק מי שמת כו' וא"כ מחמת שמינוה על בניה לא נפיק עלה קלא דאתתא מהימנא היא לעלמא ע"ש. ודע דמסברא זו דדעתו של אדם קרוב' אצל בנו מסקי' בפ' יש נוחלין דקל"ו ע"ב גבי כותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה ומכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב דאיפליגו התם ר"י ור"ל דלר"י לא קנה לוקח משום דקנין פירות דאית ליה לאב בחייו כקנין הגוף דמי ולר"ל קנה לוקח דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ופרכינן הא איפליגו בה חדא זימנא ומצרכינן ר"י אמר לך אע"ג דבעלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי הכא איצטריך סד"א אבא לגבי ברא אחולי אחיל גופת לגמרי וקנין פירות דחית לי' לא ליהוי קנין הגוף קמ"ל ור"ל אמר אע"ג דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי הכא אצטריך סד"א כל לגבי נפשי' אפי' במקום בריה נפשי' עדיפא ליה קמ"ל דאבא לגבי בריה אחולי אחיל אפי' לגבי נפשי' ומן הסברא הזאת כתבו התוס' בשלהי פ' השולח ד"ה אי לאו דא"ר יוחנן דאע"ג דבכל דוכתא לא קי"ל כר"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי בכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה קיי"ל הכי משום סברא דאבא לגבי בריה אחולי אחיל וראיתי בתשו' הראנ"ח ח"ב סי' ע' דאע"ג דפשיטא ודאי שלא נאמר זה אלא באבא לגביה בריה דראוי

ליורשו וקרובה דעתו אצל בנו מ"מ זכר לדבר יש למילף בעלמא בכל מי שדעת האדם קרובה אצלו יותר דיש לתלות יותר דמחיל גבי' ע"כ. ועיין בתשו' הרמ"ע מפאנו שכתבנו לעיל דס"ל דדוקא אצל בנו אמרו ולא אצל אחין ואפי' אצל אביו ואפי' אצל בנותיו איברא שדברי התוס' ז"ל בפ' השולח שכתבו דקי"ל כריש לקיש בכותב נכסיו לבנו משום הך סברא דאבא לגבי בריה אחולי אחיל אפי' לגבי נפשיה וק' אצלי מההיא דכתובות פרק האשה שנפלו דף ע"ט ע"א בההיא דבעייא דתברחינהו לנכסי מגברא כתבתינהו לברתא אינסיבא ואיגרשא אתאי לקמי' דר"נ קרעיה לשטרא כו' מדאמר שמואל מורה הורא' אני אם יבא שטר מברחת לידי אקרענו א"ל רבא לר"נ טעמא מאי דלא שביק איניש נפשי' ויהיב לאחריני ה"מ לאחריני אבל לברתא יהיבא א"ל אפ"ה במקום ברתא נפשא עדיפא לה וקי"ל בהא כשמואל וכר"ן כמו שכתב הטור באהע"ז סימן צ' דאפי' במקום ברתא נפשה עדיפא לה ולא אמרי' דקרובה דעתה אצל ברתא ויהבה לה מתנה חלוטה. וא"כ יקשה מה שכתבו התוס' דקי"ל כר"ל בכותב נכסיו לבנו משום דאבא לגבי בריה אחולי אחיל אפי' לגבי נפשי' אם לא שנחלק דהיינו דוקא האב ולא האם דבאם לא אמרינן קרובה דעתה לאקנויי ובסברת המבי"ט ז"ל ומכאן יש להביא ראי' לדבריו. ואולם אכתי אצלי קיוהא חזינא בתשו' המבי"ט ז"ל במה שרצה לדמות קנין דבר שלא בא לעולם למזכה לעובר. והתוס' ז"ל פ"ק דכתובות דף ז' ד"ה המזכה לעובר כו' כתבו ז"ל א"נ שמואל אית ליה דיותר אדם מקנה לדבר שלב"ל ממה שמקנה דבר שלא ב"ל וההיא דגיטין אתיא כרב הונא וכן מצינו ברב נחמן דבהדיא סברתו הפוכה מדרב הונא דרב הונא אית ליה בפירות דקל משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו וגבי עובר משנולד לא קנה ור"נ אית לי' כשתלד קנה ובפירות דקל קאמר אף משבאו לעולם לא קנה וצ"ל דסבר דיותר אדם מקנה לדבר שלב"ל ממה שמקנה דשלב"ל ורב הונא סבר איפכא כו' ע"כ ונראה הטעם פשוט משום דדבר שלב"ל מה שאינו נקנ' אינו משום דלא גמר ומקנה אלא משום דלא שייך ביה קניה כלל משא"כ במקנה לדבר שלב"ל דהוי טעמא משום דלא גמר ומקנה והו"ל כאסמכתא דלא קניא ומש"ה אמרי' דבמקנ' לעובר שלו כיון דטעמא הוא משום אסמכתא דלא גמר ומקני בבנו דדעתו קרובה אצלו מסתמא גמר ומקני אבל במקנה דשלב"ל מה יושיענו דעתו הקרוב' אליו כיון דלא שייך ביה קנין וע"ש בהרא"ש שפסק כר"ן וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם וע' בזה בתשו' מהר"י באסן סי' ח"י:

סו

דריסת הרגל לא קפדי ביה אינשי. ריש פרק אין בין המודר לרבנן מודר הנאה מותר לעבור דרך חצירו דכל היכא דלא אסר עליו אלא הנאתו כה"ג לא מקרי הנאה דכיון

דמידי דלא קפדי ביה אינשי הוא אין זה קרוי נהנה מחבירו. ולר"א דאפי' ויתור אסור במודר הנאה דריסת הרגל אסור אע"ג דלא קפדי ביה אינשי וכתב הר"ן ז"ל שם וז"ל וא"ת מהכא משמע דדריסת הרגל לא קפדי אינשי ומש"ה שרי רבנן ואלו בפ' ח"ה דף נ"ז אמרינן גבי אלו דברים שאין להם חזקה ואמרי' התם הכא בחצר של שותפין עסקינן דאעמדה כדי לא קפדי. אלמא דוקא שותפין הוא דלא קפדי הא אינשי דעלמא קפדי וכיון שכן ליתסר אפי' לרבנן ותי' הרמב"ן דהעמד' דאמר התם היינו להתעכב ולישב בחצר דומיא דהעמדת בהמה דתנן התם במתני' ובכה"ג הוא דאמר דדוקא שותפין לא קפדי הא אינשי דעלמא קפדי אבל הכא בדריסת הרגל בעלמא עסקינן דהיינו לעבור דרך חצירו ולא להתעכב שם ובכה"ג לכ"ע אפי' אינשי דעלמא דלא שותפים לא קפדי ומש"ה שרי רבנן. והתוס' ז"ל שם ובפ' ח"ה כתבו בשם ר"ת ז"ל דהא דאמרי' דאדריסת הרגל לא קפדי אינשי היינו בבקעה אבל בחצר קפדי אינשי ואפי' מודר הימנו מאכל אסור דכיון דקפדי א"כ כיוצא בו משכירים ואסור כדתנן כו'. ולפי דברי ר"ת ניחא נמי הא דתנן התם בנדרים ריש פ' השותפין השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורים ליכנס לחצר אלמא דקפדי אינשי אדריסת הרגל ואף ראב"י לא שרי התם אלא מטעם ברירה דכל א' נכנס בחלק שלו אבל לחצר של מודר הנאה דעלמא אסור לכ"ע. וע"כ צ"ל כמ"ש ר"ת דבחצר ודאי קפדי אינשי ומתני' דאין בין המודר מיירי בבקעה. אכן לחילוק הר"ן דחילק בין העברה בעלמא לבין ישוב והעכבה ק' מה יענה למתני' דהשותפין דקתני בהדיא אסורים ליכנס לחצר דמשמע אפי' השותפין ואפי' כניסה בעלמא דריסת הרגל דקפדי. ונראה דההיא דפ' השותפין מוקמינן לה התם בפ' ח"ה כר"א דאפי' ויתור אסור במודר הנאה משום דבשותפין אמרי' התם דלא קפדי אהדדי אלא דלר"א אפי' ויתור אסור. ולפי דעת הר"ן שכתב גשם הרמב"ן צ"ל דמתני' דלקמן פ' השותפין דקתני השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורים ליכנס כו' ואפי' ר"א מודה דבאחר אסור דקפדי. מתני' דקתני אסורים ליכנס היינו לעמוד ולהתעכב אלא דבשותפין דאמרי' דלא קפדי בהכי צ"ל דמתני' אתיא כר"א דויתור אסור והיינו דכתב הר"ן ז"ל דסוגיין דפ' השותפין אתיא כר"א. אמנם לדעת ר"ת אתיא מתני' דריש פ' השותפין כפשטה דבחצר אפי' דריסת הרגל אסור אפי' לרבנן ומצי אתיא מתני' אפי' כרבנן ואיכא למידק על הרא"ש דבפסקי' ריש פרק אין בין המודר כתב דהלכה כר"א דויתור אסור מסתמא דמתני' דאין בין המודר וממתני' דריש פרק השותפין שנדרו ולכאור' מהתם אין ראי' דמתני' דשותפין שנדרו היינו בחצר דקפדי אינשי ואסור אפי' לרבנן ומצי אתיא כרבנן וע"כ צ"ל דמשום דשותפים לא קפדי צ"ל דאתיא כר"א וקשה דבריש פרק השותפין כתב ז"ל אסורים ליכנס דבחצר קפדי כ"ע

ואתיא אפי' כרבנן ובח"ה מוקי לה כר"א מטעם דאיתא התם דשותפים לא קפדי ע"כ. ותבלין לתי' הרמב"ן יש למצא מדבעי בריש פ' אין בין המודר בעי רב פפא מפסק ואזיל בארעיה. נראה דפשיטא ליה דמודר הנאה שרי כה"ג ולא מבעיא ליה אלא התם דהעברה וקיצור הדרך גורם למאכל אבל במודר הנאה העברה בעלמא מפסק ואזיל בארעיה שרי לא מקרי הנאה גמור'. אלא דלפי זה איכא למידק להרמב"ן שתי' חילוק זה דמתני' במפסק ואזיל בארעיה העברה בעלמא דרבנן שרי ולר"א אסור היכא פסק הרמב"ן כר"א דויתור אסור והא מדמספקא ליה לרב פפא גבי מודר מאכל מכלל דפשיטא ליה דבמודר הנאה קים לי' כרבנן דדריסת הרגל שרי ויש ליישב וק"ל. והרב ב"ח כ' בי"ד סי' רכ"א על תי' הר"ן ז"ל דאפי' לתירוצו דמירי לעבור דרך חצירו העברה בעלמא נראה דאם אינו מקצר דרכו ליכא הנאה ושרי דלא גרע מפורע חובו ע"כ ולכאורה קשה מה זו ראיה מפורע חובו דההיא הנאה דאתיא ממילא היא וכמ"ש הר"ן ז"ל שם דף ל"ח גבי זן את אשתו אע"פ שהוא חייב במזונותיה כו' דאע"ג דמודר מתהני שאינו צריך לתת לה מזונותיה הנאה דממילא היא הן אמת דדברי הר"ן קשים דלפי זה מאי דוחקין בריש פירקין לאוקומי מתני' דפורע את חובו כחנן כו' ותיפוק ליה דאפי' כרבנן אתיא ושרי משום דההיא הנאה דאתיא ממילא היא וכן למה שכתב בזן את אשתו דאפי' כרבנן אתיא דבתורת מצוה עסקינן ולא בתורת פרעון של בעל שחייב במזונותיה ע"כ קשה דאמאי לא אמרינן גבי פורע חובו דמצי אתיא אפי' כרבנן ובתורת מצוה קעביד דפריעת ב"ח מצוה וי"ל וק"ל:

סז

דעת ראשונה בריש פרק המצניע למה לי למיתני המצניע ליתני המוציא לזרע חייב בכל שהוא הכא במאי עסקינן כגון שהצניעו לזרע ושכח למה הצניעו והשתא קא מפיק ליה סתמא מהו דתימא בטולי בטלה מחשבתו קמ"ל כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה. ולענין התנאים אמרי' בפ' המדיר עלה ע"ב אתמר קדשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה גט ואמר עלה אביי לא תימא טעמא דרב משום דכנסה סתם אחולי אחיל לתנאיה אלא משום דאין אדם עושה בב"ז. וכתב הרא"ש ז"ל כלל מ"ו סימן ב' ז"ל לא תימא כו' כלומר ותלמוד מכאן כל המתנ' תנאי בתחלת המעשה ובשעת גמר לא הזכיר תנאו שמחל התנאי וביטלו כגון אמר בפני עדים אני רוצ' לתת גט לאשתי בפניכם ע"ת זה ואח"כ נתנו בפניהם סתם ולא הזכיר התנאי ודאי לא אמרינן הכי דכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה ואינו מוחל תנאו אלא ה"ט דאין אדם עושה בב"ז כו' ע"כ. ולכאורה איכא למידק עליה דלמסקנא דסוגיא דהתם לא קיימא הא כמ"ש הוא

עצמו בפסקיו וכ"כ הר"ן ז"ל ע"ד הרי"ף ז"ל דמייתי פירוקא דרבא ורבה בהל' ותמהו עליו דהני פרוקי אליבא דשמואל איפריקו אבל לרב צריכה גט מדאורי' כתבו הם ז"ל דאה"נ דהשתא לטעמי' דאין אדם עושה בעילתו ב"ז לרב כל שבעל צריכה גט מדאורייתא אבל למסקנא דסוגיא לא קאי האי טעמא דאין אדם עושה בעילתו ב"ז וטעמיה דרב דצריכה גט הוי טעמא משום דאחולי אחליה לתנאיה וכ"כ הרמב"ם פ"ו מהל' אישות המקדש ע"ת וכנס סתם או בעל סתם הרי זה צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא בטל התנאי כשכנס או בעל ע"כ אלמא דלכ"ע למסקנא, דסוגיא דאמרינן כל דעבד סתם אחולי אחליה לתנאי' ולא אמרינן כל העושה ע"ד ראשונה הוא עושה. ונראה דהרא"ש בתשו' לא מיירי לעיקר הדין דודאי למסקנא דסוגיא אמרינן אחולי אחיל ונדון הרא"ש שם להביא ראיה לדבריו שכתב דמצי איניש למחול ולבטל התנאי שהתנה מדקאמר לא תימא טעמא דר' משום דאחוליה אחליה לתנאיה דמשמע דאם מחל תנאו הויא מחילתו מחילה וכ"כ ה"ה ז"ל פ"ז מה' אישות ראיה לדעת הרמב"ם ז"ל דסבר נמי הכי ע"ש א"כ להא לא מעלה ולא מוריד אם הלכה כאביי או כמסקנא דסוגיא דרבה רביה דאביי דקאמר דטעמא משום דאחולי כו' ודייק לה מרישא דסוגיין שהרשות ביד כל אדם למחול ולבטל תנאו אבל לעיקר הדין לפי מסקנת הסוגיא דאמרי' דלמא אחולי אחליה לתנאיה אה"נ דאזיל ומודה הרא"ש שאם התנ' בתחלה ואח"כ מסר הגט סתם ודאי לא אמרי' דעל דעת ראשונה הוא עושה אבל אמרינן שמא אחוליה אחליה לתנאיה. איברא דנראה דמשום חומרא דא"א מסקי' דצריכה גט מן הספק שמא אחליה לתנאיה והכי דייק ל' הרמב"ם שכתב שמא בטל התנאי כשכנס כו'. וחזי הוית להריב"ש ז"ל כתב בסי' ק"ב וז"ל ואעפ"י שכשקיים הצדאק בפני הערכאות קיים סתם אין בזה חשש ולא דמי להההיא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י כו' דהמכר קיים אע"ג דלא סליק כל דמכר סתם דהתם לא התנו בזה מתחלה אלא שגילה בדעתו שכדי לעלות הוא מוכר וכיון דלא אמר כן בשעת המכירה הו"ל דברים שבלב וא"ד אבל זה שהתנה בפי' כו' אין ס' שהתנאי קיים ועל דעת התנאי ההוא נתקיים הצדא"ק ולא זולתו ע"כ. ולכאורה איכא למידק עליה דהא הא דפ' המדיר תנאה הוא ואפ"ה קי"ל כמסקנא דסוגי' דצריכ' גט משום דאחוליה אחליה לתנאיה כל דכנס סתם אבל כל הישר הולך בעיניו יראה דאין זה מן הקושי להריב"ש ז"ל דלא אתמר במסקנא דפ' המדיר דודאי אחוליה אחליה לתנאיה אלא דמספקא לן שמא אחוליה אחליה לתנאיה ואשת איש גמורה היא או לא ואזלינן לחומרא להצריכה גט וכדכתיבנא. אמור מעתה כיון דספיקא הוא יפה הורה זקן בחכמה הריב"ש ז"ל בנדון דידיה דהבעל הי' מוחזק איכא למימר ספיקא הוא שמא

אחולי אחיל הבעל לתנאיה שמא לא אחיל והמוציא מחבירו ע"ה והאשה שהיא הית' באה להוציא מן הבעל מחמת דנכתב ונחתם השטר סתם עליה להביא ראיה וכיון דלא מצי להביא ראי' אוקי ממונא היכא דקאי מספק שמא אע"ג דכתב סתם לא אחיל לתנאיה וזה פשוט. וכיוצא בזה צ"ל שהוא דעת מהריב"ל ז"ל בספר ב' סי' ט' שנשאל על ראובן שגירש את אשתו ובעת כתיבת הגט אמר לפני הסופר והעדים שהי' רוצה לתת אותו גט לאשתו ע"ת שתתרצה במחצית הנדוני' כו' ובשעת נתינת הגט לא הזכיר התנאי ואחר נתינת הגט טוען ראובן דאע"ג דלא הזכיר התנאי בעת נתינת הגט מ"מ אדעתא דתנאיה יהיב לה. והביא הרב דברי הרמב"ן והרשב"א שכתבו בההיא דפרק מי שאחזו דף ע"ו האומר ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים כו' וחזר וא"ל ה"ז גיטך ע"מ שתתן לי ר' זוז לא ביטל דבריו הראשונים רצתה משמשת וכתב הרשב"א בשם הרמב"ן ונראה שאם אמר כשאתן גט לאשתי אתננו ע"מ כו"כ ובשעת מסירת הגט נתנו על תנאי אחר שדבריו הראשוני' בטלים כו' ולא דמיא להההיא תוספת' דפ"ק דקדושין זה אומר במאה וזה במאתים והלך זה לביתו וזה לביתו ותבעו זה את זה אם האיש תבע את האשה יעשו דברי האשה ואם האשה תבע' את האיש יעשו דברי האיש אלמא על דעת הראשון היא נותן דשאני התם דסתם הוא אבל היכא דהתנה תנאי אחר אין לנו אלמא ס"ל לכ"ע דכל דיהיב סתמא אדעת ראשונה הוא דיהיב וצריכה האשה לקיים את התנאי משום דאדעתא דהכי קא יהיב גיטא כו' ע"כ. הנה גם הרב מהריב"ל לא זכר מסקנת, הסוגיא דפרק המדיר דקידש ע"ת וכנס סתם דצריכה גט שמא אחיל לתנאיה, וטעמיה כדאמרן דההיא מסקנא הויא מספיק' משום חומרא דא"א שמא אחיל לתנאיה וה"ה דאמרינן נמי איפכא שמא לא אחיל לתנאיה לחומרא דאדעת הראשונה הוא דיהיב גיטא דוקא ואם לא קיימה התנאי אתתא לא שריא. ועיין עוד בתשובות מהרשד"ם ח"מ סי' שפ"ז דעלה בהסכמה שאם נעשה מקח ע"ת ועברו קצת ימים ואח"כ כתבו השטר סתם דהמכר הוא ע"פ תנאי הראשון ע"ש:

סח

דירתיה דאינשי לא מזדבני פ"ק דב"ב דף ג' ע"ב עלה דלא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני ב"כ אחריתי ובעי התם שרגי לבני מאי א"ל זמנין דמתרמי להו פדיון שבוים מזבני שרגי ויהבי להו ופריך אי הכי אפי' בנו נמי בי כנישתא חדתא לא נסתריה לעתיק' דילמא מתרמי פדיון שבוים ומזבני ליה ומשני דירתי' דאינשי לא מזבני אפי' שלא התפללו בה עדיין:

סט

דרכן של שרצים לגלות ואין דרכן לכסו' פ"ק דחולין ריש דף י' ור"ש ז"ל בריש פרק י"א דפרה כ' עוד שדרך בני אדם לכסות אבל אין דרכן לגלות ע"ש וס' מ"א ז"ל בה' פסח סי' תל"ד ס"ק ד' עלה דאמרינן בחמץ ששייר ליל י"ד שיכפה עליו כלי כתב ז"ל וליכא למיחש שמא יגלה אותו אדם ואח"כ יבא שרץ ויגררו שדרכו של אדם לכסות ונ"ל דאסור ליתן החמץ בכלי ולכסותו מפני שדרכן של שרצים לגלות אבל כשכופה עליו כלי רחב אין יכולין לגלות וכ"כ בפר"ח ז"ל דבכפיי' כלי ע"ג קרקע לא אמרינן דרכן של שרצים לגלות ע"ש. ואמרינן תו בפ"ק דפסחים דף י' אמר רבא עכבר נכנס וככר בפיו ונכנס אחריו ומצא פרורין צריך בדיקה מפני שאין דרכו של עכבר לפרר תינוק נכנס וככר בידו ונכנס אחריו ומצא פרורין א"צ בדיקה מפני שדרכו של תינוק לפרר וכתב הב"ח בסי' תל"ח בשם הרוקח ז"ל סימן רס"ו דכי היכי דאין דרכו של עכבר לפרר ה"ה כלב ותרנגול ע"כ:

ע

דיבורא עביד איניש דמקרי ואמר. הכי אמרי' בפ' ח"ה דף ל' ע"ב ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפ' זבינא ואכלתיה שני חזקה א"ל פ' גזלנא הוא א"ל והא איתי לי סהדי דאתאי אימלכי בך ואמרת לי זיל זבין א"ל הב' נוח לי הא' קשה הימנו אמר רבא דינא קא"ל כמאן כאדמון דתנן העורר על השדה וחתום עליה בעד אדמון אומר הב' נוח לי הראשון ק' הימנו וחכמים אומרים איבד את זכותו ומשני אפי' תימא רבנן התם עבד ליה מעשה אבל הכא דבורא עביד איניש דמקרי ואמר:

אות ה

עא

הקדש בדילי אינשי מיניה כתבו התו' בפ"ה דביצה דף ט"ל ע"א עלה דאמרינן גחלת של ע"ז אסורה ושלהבת מותרת ופרכינן מאי שנא שלהבת של ע"ז דשרייא ומ"ש דהקדש דאסורא דתנן גחלת של הקדש מועלין בה ושלהבת לא נהנין ולא מועלין ומשני דהקדש דלא מאיס ולא בדילי אינשי מיניה גזרו ביה רבנן ז"ל וא"ת דבפ"ק דפסחים קאמר אם של הקדש הוא א"צ לכסותו משום דבדילי אינשי מיניה וי"ל דאה"נ דלגבי חולין בדילין מיניה אבל לגבי ע"ז לא בדילי מיניה ע"כ. ובפ"ק דפסחים דף י"א אמרינן תו דטעמיה דרבי יאודה דלא יבדוק אחר זמן איסור חמץ משום גזרה דילמא אתי למיכל מיניה. ופרכינן והא חדש דתנן משקרב העומר יוצאין ומוצאין שוקי ירושלים מלאים קמח וקלי ואמר ר"י ברצון חכמים הוה ולא גזר דילמ' אתי למיכל מיניה ומשני אביי חדש בדילי אינשי מיניה חמץ לא בדילי אינשי מיני' וגזרינן דילמא אתי למיכל מיניה והדר פריך וכל

היכא דלא בדילי אינשי מיניה מי גזרינן והתנן לא יקוב אדם שפופרת ש"ב וימלאנה שמן כו' ור"י מתיר ולא גזר דילמא אתי לאסתפוקיה מיניה ומשני התם משום חומרא דשבת מבדל בדילי אינשי. ועיין בתו' ריש פ"ק דפסחים דף ב' ד"ה אור כו' שכתבו דטעמא דהחמירו בחמץ שהצריכו בדיקה טפי מבשאר איסורים של הנאה שלא הצריכו לבערם משום דחמץ לא בדילי אינשי מיני' ולא דמי לבשר בחלב וערלה וכלאי הכרם שאיסורן נוהג איסור עולם וחמיר להו לאינשי ונזיר אע"ג דאין איסורו איסור עולם ולא בדיל מיניה מ"מ נא שרי לאחריני ע"ש:

עב

הקדש אבעיא לן בפרק מי שמת דף קמ"ח הקדוש כל נכסיו ועמד מהו כלומר מי מצי הדר ביה או לא מי אמרינן כל לגבי הקדש גמר ומקני או דילמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני תיקו והטור ח"מ סי' ר"נ כתב בשם הרמ"ה ז"ל דכיון דלא איפשיט' חוזר בו דנכסי בחזקת נותן קיימי. והרא"ש ז"ל כ' דכיון דלא איפשיטא אין מבטלין ההקדש ונ"ט שהרי אנו באים לבטל דבריו מכח אומדנא ואין מבטלין מעשיו אלא היכא דבריר לן האומדנא ומרן הקדוש ז"ל השיגו דדבריו תמוהים דהא הכא איכא אומדנ' ברורה דלא עביד איניש דיהיב כל נכסיה לאחריני והוא יחזור על הפתחים אלא דמשום מצוה הוא מספ"ל דילמ' גמר ומקני הילכך מספיקא לא מפקינן מיניה. ונראה דזו היא דעת הגדולים שהביא המרדכי בפ"ק דב"ב סי' תצ"ג במעשה שהי' בא' שנתן מקצת נכסיו לצדקה בעת מותו ולימים ירדו קרוביו מנכסיהם וגדולים ז"ל היו אומרים שיש ליתן אותה צדקה לקרוביו שירדו מנכסי' מדתניא בפ' י"נ הרי שהלך בנו למד"ה ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו מתנתו מתנה רשב"מ אומר אין מתנתו מתנה בידוע שאלו הי' יודע שבנו קיים לא הי' כותב לאחרים ואמ"ר נחמן הלכה כר"ש ב"מ דאזלינן בתר אומדנא אלמא דהכי הלכת' וה"נ אמדינן דעתיה שאלו הי' יודע שירדו קרוביו מנכסיהם לא הי' מניח לקרובים ונותן לאחרים ולכך יהבינן לקרוביו ויש גדולים אחרים שחולקים עליהם דאדרבא אמדי' דעתיה שאפי' הי' יודע שעתידים לירד מנכסיהם הוה יהיב צדקתו לעניים כי היכי דתהוי כפרה לנפשיה ותלך לפניו צדקתו ואין להם לקרוביו אלא כשאר עניים ע"כ. נראה דגדולים הראשונים פוסקים כדעת הרמ"ה דאפי' לגבי הקדש אזלי' בתר אומדנא כדאזלי' בהדיוט והגדולים האחרונים פוסקים כדעת הרא"ש דאין דין ההקדש כדין ההדיוט ולא מבטלינן מעשיו דכל לגבי הקדש גמר ומקני כי היכי דתיהוי ליה זכותא. אבל תמה אנכי איך לא הזכירו גדולים הללו הך בעיא דפרק מי שמת דהויא בהקדש דומיא דנדון דידהו ומייתו ההיא דהלכתא כר"ש ב"מ דהויא בהדיוט ויש לדחות

דהקדש שאני וכל לגבי הקדש גמר ומקני ועיין בתשו' מהר"ש חיון ז"ל סי' ט"ו בפרט בעיא זו ופלוגתייהו דרבוותא ז"ל, וחזי הוית להרב ב"ח ז"ל ח"מ סי' ר"ן אות ד' כתב ז"ל ואיכא למידק אמאי לא קא מבעיא להו הנך בעיי אדר"ש בן מנסיא במי שהלך בנו למד"ה ושמע שמת וכתב נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו דחוזר. הקדיש הפקיר חילק לעניים מהו ואפ' דהתם בבריא דכות' גופא מהיום ופירי לאחר מיתה לא שייכ' הך בעיא דהפקיר מש"ה לא קא מבעיא לי' התם אלא הכא דשייכא גם בהפקיר ואה"נ דבהקדיש וחי' לעניים דשייכא נמי התם נמי קמבעיא ליה ע"כ. ולע"ד יראה דהכא דלנפשיה הוא דקא מבעיא ליה דכל לגבי נפשי' לא גמר ומקני אפי' הקדיש אבל לגבי בריה פשיטא לי' דלא אמרינן דלא גמר ומקני דהא התם בגמרא דף קל"ו אמרינן דכל לגביה נפשיה דאינש אפי' לגבי בריה נפשיה עדיפא ליה ומש"ה הכא דלגביה נפשי' איכא לספוקי דנפשי' עדיפ' לי' טפי מדברי' וק"ל:

עג

היתרא אמרינן בשלהי פ"ז דנדרים היתרא זרעי אינשי איסורא לא זרעי אינשי והיכא דזרע קנסינן ליה ע"ש:

עד

הנאה אשכחן בכל דוכתא דאין אשה נקנית שלא כדרכה כדאמרינן בפ"ד מיתות בן נח שבא על אשת חבירו שלא כדרכה פטור שנאמר ודבק באשתו ולא שלא כדרכה וביומא פ"ח אם תענה את בנותי שלא כדרכן וכן וישכב אותה ויענה אז"ל וישכב אותה כדרכה ויענה שלא כדרכה והביאוהו התוס' ז"ל פרק ד' מיתות שבמקום הנאה כלפי לייא שנצטערת שלא כדרכה אמנם בפרק קמא דקדושין דף כ"ב ע"ב פריך ז"ל שלא כדרכה מאי איכא למימר א"ר אחא מאן לימא לן דלאו הנאה אית להו לתרוייהו הרמ"ז בספר גופי הלכות סימן קנ"ג:

אות ו

עה

ולד במעי אמו בפרק הערל דף פ' ע"א עבד רבה תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למד"ה ואשתהי י"ב חדש ולא אתא ואכשרא דולד במעי האשה משתהי י"ב ירחי וכ' מהריק"ו ז"ל בשורש ק"ג שכן דעת הפוסקים שהולד כשר והאשה מותרת לבעלה והתוס' בנדה דף ל"ח ד"ה שיפורא גרים כו' כתבו דלא קי"ל כרבה תוספאה דפ' הערל דולד משתהי י"ב ירחי ע"ש והתם בפרק הערל אמרו דטפי מי"ב ירחי לא משתהי ואי אישתהי הולד ממזר והאשה אסורה. ואני שמעתי חוקרים בזה במ"ש בסדר עולם דמני התם זמן זמניהם של לידת השבטים בפ' ויצא ואתמר התם דישכר נולד בעשרה באב

שלפי הנראה מהכתובים עיבור לאה מישששכר במעשה הדודאים הי' בימי קציר חטים דהיינו תמוז א"כ על כרחין לומר די' באב דאמר בסדר עולם צ"ל דהיינו באב דלשנה האחרת הבא אחריו א"כ נמצא ששהא י"ד חדשים במעי אמו. ואין לנו לומר כדברים אלו וכיוצא בהן שעתה נשתנו העניינים וכיוצא בזה כתב מרן הקדוש בב"י באה"ע סס"י קע"ח ובסימן קנ"ו הביא תשו' הרשב"ץ ז"ל בהא דאמרינן בפרק יוצא דופן יולדת לתשעה יולדת לשלמים ולא למקוטעין דרבים היו תמהים על זה שהחוש מכזיב זה והתוס' כתבו שעתה נשתנו העניינים כמו שאמרו בפ"ג דבכורות פרה וחמורה אינן יולדת אלא לג' שנים ועתה יולדת לב' שנים וכן תמצא בהרבה דברים עכ"ל:

עו

ויתור אמרינן בשלהי ח"ה ויתור במורד הנאה שרי דאהילוך לא קפדי אינשי כתב המרדכי בשלהי פרק ח"ה דהיינו דוקא בחצר אבל בבית לאו ויתור הוא דאהילוך דבית קפדי אינשי:

אות ז

עז

זוזי דאינשי אינהו עבדי לי' ספסירותיה הכי איתא בפ' הרבית דף ס"ג ע"ב עלה דאמרי' פוסקין על שער שבשוק ואע"פ שאין לו דמאי מהני לי' דמצי א"ל אי הוה לי זוזי בידי הוה מזבינא בהיני ובשילי בזולא ופריך והא בעי למיתב זוזי לספסירא א"ר אשי זוזי דאינשי אינהו עבדי לי' ספסירותיה כלו' דאין זו הנאה שמשתכר דמי הסרסור בהקדמת המעות דזוזי דאיניש עבדין לי' ספסירותיה דאמרין הולכין אצל בעלי המעות להוליך לו התבואה:

עח

זנאי בפרק בתרא דנדרים דצ"א ההוא נואף דעל לגבי דההיא אנתתא אתא גברא סליק נואף איתיב בכלאי בבא הוה מחתן תחלי תמן וטעימנון חיווס בעת מאריה ביתא למיכל מן הנהו תחלי בלא דעתא דאנתתא א"ל ההוא נואף לא תיכול מנהון דטעימנון חיויא. אמר רבא אנתת' שריא חי איתא דעבד איסור' ניחא ליה דליכול ולימו' דכתיב אנשי דמים נאפו ודם בידיהם ופרכי' פשיט' ומשני מהו דתימ' איסור' עבד והאי דא"ל דניח' ליה דלא נימות בעל דתהוי אנתתיה עילויה מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם קמ"ל דלא אמרי' הכי ואתתא שריא וכתבו התוס' משום דנואף אינו יודע זה וניח' ליה דנימות בעל כדי שישתנה בפרהסיא:

עט

זהירי אינשי באיסור' ולא זהירי בתנאה. פ"ב דנדרים אתמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר א"ר יאודה א"כ אל ישן היום שמא ישן למחר ר"ן אמר ישן היום ולא חיישי' שמא ישן למחר ומודה ר"י באומ' קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום שישן היום מ"ט כי לא מזדהיר איניש בתנאה אבל באיסור' מזדהיר:

פ

זהירי אינשי באיסור קל מאיסור חמור עיין מ"ש במערכת אות א' סי' ל"ח:

פא

זהיר איניש בשטרי ג' שני טפי לא מזדהר הכי אמרי' בפרק ח"ה דכ"ט ע"א בטעם החזקה דהוי בג' שני אמר רבא טעמ' משום דשתא קמיית' מזדהיר איניש בשטרי תרתי ותלת מזדהיר טפי לא מזדהיר:

פב

זבינא כי קא זבין איניש בפרהסיא זבין בב"ב דע"ב מלוה אזבינ' קא רמית מלוה כי יזיף בצנעא קא יזיף כי היכי דלא ליתזלי נכסים עליה זביני מאן דזבין ארעא בפרהסיא זבין כי היכי דליפוק לה קלא ועיין אות העי"ן ס"י:

אות ח

פג

חזקה שליח עושה שליחותו עיין בתשו' מהר"ם סי' ש"פ ותשו' מיימוני' הל' קנין סי' כ"ג הכי אתמר בקנת מקומות נענין עירוב אתמר בפרק כיצד מערבין דנ"א ע"ב נתן חת העירוב נפיל או לקוף והוליכו אין זה עירוב ואם אמר נאחר לקבלו הימנו ה"ז עירוב ופרכי' ודגמ' נא מקבל ליה מיניה ומשני' ח"ר יחיאל חזקה שליח עושה שליחותו ופסקו הטא"ת בסי' ת"ט ואתמר נמי לענין שליח קדושין בפ"ק דנזיר די"ח ע"ב פ"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים שבעונם מ"ט חזקה שליח עושה שליחותו וכיון דלא פריש ליה הא לא ידע הי ניהו קדיש ליה ופסקו בטא"ה סימן נ"ד אמנם בגיטין בפרק התקבל דס"ד ענה דאמרי' בעל אמר לגירושין ושנית אמר נגירושין והיא אומרת נתן ני ואבד חין דבר שבערוה פחות מב' ופריך מהך דהחומר לשלוחו צא וקדש ני אשה סתם כו' אלמא חזקה שליח עושה שליחותו ומשני ה"מ לחומרא אבל לקולא לא אמרי' חזקה שליח ע"ש. ולפ"ז צריך לומר דההיא דעירובין דקי"ל חזקה שליח ע"ש ספי' לקולא היינו משום דעירוב הוי מדרבנן דבמילת' דהוי מד"ס סמכינן אחזקת שליח ע"ש דאי נמי לא עביד לא חמיר איסוריה וכדאמרינן התם בפרק בכל מערבין ריש דף ל"ב אבל באיסור' דאוריית' לחומר' סמכי' אהך חזקה לקולא

לא סמכינן וכן פסקו הרמב"ם פ"ב מהל' גירושין דין י"ב. ובשאר איסורים פסק ג"כ פ"ד מהל' תרומות דין ו' ז"נ האומר לשלוחו צא ותרום והלך לתרום ואינו יודע אם תרם וחם נא תרם ובא ומצא כרי תרום אין חזקתו תרום שאין אומרים באיסורים חזק' שליח עושה שליחותו להקל אלא להחמיר וחיישי' שמא אחר תרם שנא ברשות ע"כ ועיין בזה במ"א בטא"ח סימן פ"ט ס"ק י"ז. וחזי הוית למהרשד"ם ז"ל בתשו' חי"ד סימן רי"ד כתב על מה שנשאל על שפחה שהית' ביד ראובן שמכרה והוא לא הי' אנא שליח למוכרה ומכרה לשמעון בתנאי שלא ישרתהו אנא ז' שנים ונסתפק השואל חם יש נחוש שמא ראובן המוכר שלא הי"ל חלק בשפחה אלא הי' שליח שמא המשלח לא ח"נ למוכרה ע"ת אלא בהחלט והוא מעצמו עשה כן. והשיב ז"ל איני רואה מקום נחוש כלל ועיקר דקי"ל חזקה שליח עושה שליחותו וחזקה אלימת' היא זו דמהני אפי' לענין ערוה וכהא דכתב המרדכי בקדושין סרק האומר על ראובן ששלת שליח נקדש אשה ואמרו עדים שבשעת קדושין אמר השליח תהי מקודשת ני ושאלו את פיו למה אמר כן והשיב שאם אמר כן לא אמר בכונה אלא שטעה ופסק מהר"ם בתשו' דנאמן לומר שטעה מכח דחזקה שליח ע"ש והשתא ומה התם דאיכ' ריעות' ודמי והוא דבר שבערוה חמורה אפ"ה כתב דנאמן לומר טעיתי מכח הך חזקה הכא בנ"ד דליכ' שום ריעות' עאכ"ו דלית לן למיחש למידי אלא אית לן לאוקומי שליח בסתם שליח עושה שליחותו ואע"ג דבההיא תשו' מייתי מהר"ם ז"ל טעמים אחרים מ"מ האי טעמ' דחזקה דשליח עושה שליחותו הוי עיקר וכדאי לסמוך עליו עכ"ד הרב ז"ל. ופליאה דעת ממני היאך סמך ב' ידיו הרב ז"ל על טעמ' דחזקה שליח ע"ש ואמר דהאי טעמ' הוי עיקר וכדאי לסמוך עליו והא מסיק בפ' התקבל דכי אתמר הך חזקה היינו להחמיר ולא להקל והוה לי' להצריכה גט מהשליח. וכבר נראה דמהר"ם ז"ל תבר לגזיזי' בתשו' אחרת שהביא' המרדכי ז"ל עוד שם שמצא בתשובות מהר"ם דהיכא דאמר השליח הרי את מקודשת לי דצריכה גט לחומר' כי שמא נהג מנהג רמאות ולא מהימן למימר טעיתי דאמרינן בפ"ב דקדושין המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיתה כהנת ונמצאת לויה כו' אלמ' דאפי' דהוה אמרינן דדברים שבלב הוו דברים גבי קדושין אמרינן לחומר' ולא מהימן וצריכה גט וכ"ש לפי האמת דמסקי' דלא הוו דברים דצריכה גט וא"ת אמאי לא מהימן לומר טעיתי במגו דאי בעי מגרש לה השתא כדאמרינן בפרק י"נ הבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן מכאן ולהבא במגו דבידו לגרשה הא ליתא דאדרב' דאמרינן התם דלא מהימן דא"ל רבא לר' נתן בר אמי חוש לה ועוד דאין המגו שקול דניחא ליה למימר לא קדשתיה מלגרשה דא"כ יצטרך לתת לה כתובה ועוד בפ"ק דגיטין גבי הנהו גינאי פר"ח ז"ל דבלא עדות לא מהימן לומר

טעיתי במגו דאי ב"ל פרעתי וטעמא דהוי כמגו במקום עדים דאנן סהדי דאין דרך בני אדם לטעות בחשבון הכא נמי נימא הכי ע"כ ובהגהות אשר סביב המרדכי ז"ל כ' דאותה תשובה שהקל הר"ם ז"ל היינו משום דהוחזק שליחותו בעדים בפני ב"ד עד שענייניו מוכיחים עליו שטעה שלא במתכוין ואיכ' רגלים לדבר וההיא תשו' דהחמיר הר"ם ז"ל לא הוחזק שליחותו בעדים בפני ב"ד דלא הוה רגלים לדבר מש"ה בההיא לא אמרי' חזקה שליח ע"ש להקל דאימור הדר ביה משליחותיה ע"ש ותבלין מצאתי לחילוק זה מהירושלמי שהביא ה"ה ז"ל בפ"ט מה' קידו' ע"ש. א"כ תימה על מהרשד"ם ז"ל היאך סמך ב' ידיו בתשו' דמהר"ם וכתב בהחלט דהך חזקה דשליח ע"ש חזקה אלימת' היא דמהני אפי' לענין ערוה כיון דלפי האמת מהר"ם גופיה תבר לגזיזיה בתשו' האחרת. ולפי הגהות אשר סביב המרדכי מהר"ם לא אמרה אלא בהוחזק שליח בעדים בפני ב"ד דאיכ' רגלים לדבר אבל בעלמ' אזיל ומודה מהר"ם ז"ל דאין לסמוך אהך חזקה להקל אלא להחמיר ואעיקר' דדינ' ק' על מהרשד"ם ז"ל מה הי' לו להביא לנ"ד עצות מרחוק מתשו' מהר"ם ז"ל וחזקה זו שנויה היא בתלמוד דידן בכמה דוכתי' כנז"ל לענין עירובין ולענין שליחות קידו' כנז"ל ואי טעמיה משום דיש לחוש שמא אדון השפחה שעשאו שליח לראובן למוכרה א"ל למוכר' בהחלט והוא שינ' בשליחות למוכרה ע"ת ובטל שליחותו והמכירה לא היתה מכיר' וצריכ' שיחרור מאדוניה הראשון לחומרא דבכה"ג לא אמרינן חזקה שליח ע"ש א"כ תימה עליו היכי ניחא ליה תשו' הר"ם ונתן לו את השבח לטעמ' דחזקה שליח ע"ש להקל. וכבר הי' אפשר לישב דעת מהרשד"ם ז"ל שדעתו לחלק כחילוק ההגהו' שבמרדכי הנז' דההיא תשו' שמקל מהר"ם הי' טעמו משום דהי' רגלים לדבר דבכה"ג אמרינן חזקה שליח ע"ש אפי' להקל ובנדון דידיה נמי הי' רגלים לדבר שעשה ראובן שליחותו שעבר זמן רב מן המכיר' ולא הי' שם אדם שיערער בדבר אלא שאין לשון הרב סובל כל זה דאחר שכ' דהאי טעמ' דשליח ע"ש הוי עיקר וכדאי לסמוך עליו כתב וכ"ש שבכל כך זמן לא נמצא ערעור על השליח הא ודאי עשה שליחותו ע"כ וצריך להתיישב בתשו' זו וחזקה זו כתבו התוס' בנזיר ובגיטין פרק התקבל ד"ה אסור בכל הנשים דאין זו חזקה גמור' דאינו בידו של שליח לקדש אולי לא תאבה האשה ואינו יכול לקדש בע"כ ומ"ש אסור בכל הנשים קנסא בעלמ' הוא דקנסי' ליה שציוה לקדש סתם ולא חש על עצמו שלא יבא לידי תקלה אבל מן הדין מותר בכל הנשים ומ"מ אמר טעמ' דחזקה שליח ע"ש משום דאי לאו הכי לא הי' ראוי לקונסו ע"ש באורך ומשם אנו למדים דאם לחומר' כתבו דחזקה דשליח לא נאמר היכא דתלוי ביד אחרים כ"ש וק"ו שלא נאמר חזקה זו להקל היכא דתלוי ביד אחרים ועיין בתשובת מהרימ"ט א"ה סי' כ"ט

דל"ג ע"ד. עוד טעמים אחרים להכריח סברתם אי משום דאזלי' בתר רובא ואי משום דאי חזקה גמור' הוא יתומה קטנה תיאסר לכל אדם שמא אביה קידשה לזה השליח ע"ש אבל על הטעם שכתבו דהא אין בידו של שליח לקדשה איכא למידק דהא בפ"ק דמציעא די"ו אמרינן האומר לחבירו שדה שאני לוקח לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו קנה אמר רבא מסתברא מילתא בשדה סתם אבל בשדה זו לא מי יימר דמזבין לה ניהלי' ופרש"י שדה סתם סמכא דעתיה דמקבל לסמוך עליו שיקח שדה ויתננה לו שהרבה שדות מצויות ליקח וא"כ צריך להתיישב אמאי לא נימא הכי באומר קדש לי אשה סתם שהרבה נשים מצויות ליקח ואיך כתבו התוס' דאין זו חזקה גמורה משום שאין בידו לקדש בע"כ אע"ג דקאמר אשה סתם אלא נרא' שסמכו על הטעמים האחרים שכתבו אמנם הרמב"ן ז"ל חלוק על התוס' בזה וכתב דחזקה אלימתא היא ואסור בכל הנשים מדינא כמו שכתב הרשב"א בחידושים פ' התקבל וה"ה ז"ל בפ"ט דקידושין ונפקא מינה מפלוגתייהו ז"ל כשקידש אשה שיש לה בת או אם או אחות לדעת התוס' ז"ל הוו קידו' גמורים דלא אמרו אלא משום קנסא בעלמא אבל לדעת הרמב"ן אמרי' חזקה שליח ע"ש והוי ספק קידושין שמא קידש אחותה או בתה או אמה כמ"ש הפוסקים ז"ל, ועיין בבית שמואל סי' ל"ה ס"ק ל' ואפשר דגם הרמב"ן ז"ל לא פליג אתוס' ז"ל אלא התם בצא וקדש לי כו' דהוי לחומרא וס"ל דמכח חזקה זו אף שאינו בידו של שליח יש להחמיר מן הדין אבל בעלמא להקל אפי' הרמב"ן מודה דלא אתמר הך חזקה אלא בשליחות שהוא בידו של שליח לגמרי לא בשליחות שתלוי בדעת אחרים. עוד כתבו התוס' ז"ל בפ' בכל מערבין דל"ב ד"ה רב ששת כו' בשם ר"י ז"ל דהא דאמרי' בפ' התקבל דלקולא לא אמרינן חזקה שליח ע"ש היינו בכה"ג דהתם דצא וקדש לי אשה וכגון ההיא דבעל אומר לגירושין כו' דליכא למיחש שיבא המשלח לידי עבירה אבל היכא דאיכא למיחש שיבא המשלח לדבר עבירה אפי' לקולא אמרי' חזקה שליח ע"ש ולס' ר"ת דהלכתא כר"ן דבדאורייתא לא אזלינן בתר חזקת שליח ע"ש להקל אפי' במילתא שאם יסמוך המשלח על השליח יעשה איסור אפ"ה לא אזלינן בתר חזקת שליח. ומורי זקני ז"ל הביא בס' הליכות אלי עוד כלל בזה בשם הגהות מיימו' תשו' דשייכי להלכו' קנין סי' כ"ב ז"ל תוס' דר' אליעזר ממיץ ז"ל ולענין ממון לא אמרינן חזקה שליח ע"ש ע"כ ולא ידענא מאי קמ"ל דאם הוא פוסק כרב ששת דפליג אר' נחמן וס"ל חזקה שליח ע"ש משום דקי"ל כרב נחמן בדיני וכר"ש באיסורי א"כ ממילא שמעינן דלענין ממון לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו דבאיסורא אמרו דהלכתא כוותיה לא בדיני ומאי קמ"ל. עוד יש כלל גדול בזה והוא מ"ש הרמב"ם פ"א מה' מעשר הל' ח' ז"ל האומר לחבירו הריני מעשר על

ידך אינו צריך לעמוד עמו עד שיראה אם יעשר אם לא יעשר ואם אמר בעל הכרי לחבירו עשר ע"י צריך לעמוד עמו וכתב מרן ז"ל שם שהוא ירושלמי פ"ב דמעשרות והטעם כיון דהשליח פתח לומר שהוא רוצה לעשר על ידו חזקה שליח ע"ש משא"כ כשלא פתח הוא ע"כ שמע מינה דאף דקי"ל דלא מהני חזקה שליח שעושה שליחותו לקולא מ"מ היכא דהשליח פתח הוא תחילה לומר שהוא חפץ לעשות שליחות ההיא אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו ואפי' לקולא שהרי במעשר אינו צריך לעמוד העומד שיראה אם יעשר וסומך עליו ועוד כללים אחרים למדנו מתוך הסוגיא דפ' בכל מערבין. א) דסמכינן אהך חזקה אף בשל תורה אף דלא ידע המשלח כלל אם נעשה שליחותו דמייתי התם מתני' דהרחוקים מותרים מיד מחצות היום ואילך כו' ומתני' דהאשה שיש עליה לידה או זיבה דטובלת ואוכלת בקדשים לערב כו' ומתני' דצא ולקט לך תאנים ולכולהו יהיב טעמא ר"י משום חזקה שליח ע"ש וכל הני איסורי תורה נינהו ואין המשלח יודע כלל אם נעשה שליחותו וסומך עליה המשלח. ב) דאמרי' התם אהא דמייתי ר"ש סייעתא לדידיה מההיא דהרמוקים מותרים מחצות היום אלמא אף בשל תורה אמרינן חזקה שע"ש ודחי לה רב נחמן התם כדקתני טעמא לפי שיודעים שאין ב"ד מתעצלין אבל שליח מתעצל ור"ש אמר לך ב"ד עד פלגיה דיומא שליח כוליה יומא ופרש"י ז"ל שליח כוליה יומא נטרי ומכי מטי לאורתא סמכינן עליה דודאי לא עבר היום עד ששמר הבטחתו ע"כ ש"מ למאי דפסק כר"ש דאף בשל תורה אזלינן בתר חזקת שע"ש מ"מ לא סמכינן אהך חזקה להקל מיד אלא עד אורתא שהרי גבי חדש דאתינן להקל להתיר לאכול מחצות היום אי לאו מטעמא דאין ב"ד מתעצלין הוה אמרינן עד אורתא משום דשלוח' מתעצלי עד אורתא למיעבד שליחותייהו ולא סמכינן אחזקתיה מיד להקל אם לא להחמיר כההיא דצא וקדש לי אשה סתם דלא מחלקינן למת השליח ביומו למת ביום אחר לחומרא וכמ"ש תלמודא בפ' התקבל התם לחומרא. ג) תתברר מתוך סוגיין דחזקת שליח כו' לאו דוקא שליח שעשאו המשלח שליח אלא אף מי שמוטל עליו חיוב לעשות דבר כדי שלא יעבור על לפני עור לא תתן מכשול אמרינן נמי חזקה זו וכדאמרינן באומר לחבירו צא ולקוט לך תאנים כו' עד ע"כ לא פליגי אלא דמ"ס נחשדו ומ"ס לא נחשדו אבל לכ"ע חזקה שע"ש ופרש"י ז"ל הא לאו הכי הוה סמכינן על בעל הבית הזה שהוא שליח על כך שמוטל עליו לעשר מה שהוא נותן ואל יאכיל לע"ה איסור ע"כ ועיין בתשו' תה"ד ז"ל סי' קפ"ח כתב דמי שגילה לא' שיעש' לו שליחות א' ושמע איניש אחרינא ועשאו דחשיב שליח וההיא דהאומר לשלוחו צא ותרום ושמע איניש אחרינא ואזל ותרם דאין תרומתו תרומה הוא משום דשאני התם דאפשר דדעת בע"ה ששלוחו יתרום משום דמכיר מדתו

של בע"ה או בינונית או בעין יפה או רעה ע"ש. עוד זאת ראיתי בתשו' הרב בצלאל ז"ל סי' כ"ט דף צ"א כתב על ראובן שהוציא בפני ב"ד כתב יד שמעון שחייב לו מנה וטען שמעון כ' יד זה לא נתתיו מידי לידך רק שלחתיו ליד לוי בעיר שהי' יושב שם שימסרהו לידך על תנאי שתשלח לי סחורה בשיווי המנה ושינה ומסרו לידך מבלי שום תנאי שישלח לי מאומה וראובן השיב לאו כל כמינך לומר שע"ת שלחתי אליו ולא קיים התנאי ולא חל חיובי והאריך שם בתשו' וכ' ז"ל ואע"ג דפליגי אמוראי אי אמרינן חזקת שליח ע"ש אי לא היינו כי מספקא לן בעיקר השליחות אי עשאו השליח אי לאו אבל היכא דודאי נעש' השליחות דאנן סהדי ביה אלא דמספ"ל אי שינה השליח אי לא בהא ודאי לכ"ע לא אמרינן דשינה השליח אלא חזק' שליח דאינו משנה בשליחותו ע"כ. וכתב עוד הרב ז"ל שם ודע שמהר"ם ז"ל בתשו' עלה דתניא אין שלישותו בידו אינו נאמן דלא אמרו כן אלא כגון שלאחר זמן נחלקו הבעלי דינים בתנאים שהי' ביניהם ושואלים לשליש איך היו התנאים מעיקרא בהכי ודאי לא מהימן טפי משניהם מכיון שאין שלישותו בידו אבל היכא שבעל הדבר חלוק על השליש אמאי דעבר כבר בעוד שלישותו בידו ונימא דבדינא עבד מאי דעבד ואהדר לחד מנייהו ערבונו דחזקה שע"ש והביא ראיה מהא דאמרינן בפ' התקבל בעל אמר לגירושין וג' אמר לגירושין כו' דפרכי' ונימא חזק' שליח ע"ש ומשני ה"מ לחומרא אבל לקולא לא ומאחר דלחומרא אמרינן חזקת שליח ע"ש נוקי ממונא אחזקתיה ולא נפיק לא משליש ולא מבעל הדבר אשר החזיר לו השליש ערבונו דאין להוציא מן השליש ולומר דפשע ולא עשה שליחותו דאפוקי ממונא, חומרא הוא ואמרינן חזקת שליש עושה שליחותו עכ"ד ע"ש באורך. ונראה דמהר"ם ז"ל לית ליה ההיא דכתיבנא לעיל בשם הגהות מיי' שכתבו בשם תוס' דר' אליעזר ממיץ דלענין ממון לא. אמרינן חזקת שליח ע"ש ע"כ ומהתימא על הרב בצלאל ז"ל שלא הזכירו ועיין בפרט חזקה זו עוד בתשו' מוהרימ"ט חא"ה סי' כ"ט וע' להרב מ"א ז"ל ע"ש בסי' ת' סעיף ח' דהיינו דוקא כגון שיש מכשול למשלח אם לא יעשה השליח שליחותו וקשה מההיא דצא וקדש לי אשה סתם:

פד

חזקה לחבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו הכי אמרינן בפ"ג דע"ז דף, מ"א ע"ב אהא דמתמה תלמודא ואין ספק מוציא ודאי והתניא חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות אפי' הן בני יומן הרי הן בחזקת מעושרים והא הכא דודאי טבילי ספק עשרינהו ספק לא עשרינהו וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי ומשני התם ודאי דודאי עשרינהו כדר"ח חוזאה דאר"ח חוזאה חזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן

מתחת ידו וכתבו שם רבותינו בעלי התוס' ז"ל בירושלמי קאמר תיפתר בשמת מתוך הישוב פי' בישוב הדעת ע"כ וראיתי בחידושי הריטב"א בפ"ק דקידושין דכ"ז ע"א עלה דאמרי' מעשה בר"ג וזקנים שהיו באים בספינה א"ל ר"ג לזקנים עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע כו' שהוק' להם לתוס' בזה דהיאך פירש ר"ג ליה מקמי דליעשרינהו דהו"ל למיחש דלמא מחזקי ליה בני ביתיה כמתוקנים דקי"ל חזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו כדאמרינן גבי חבר שמת והניח מגורה כו'. ורש"י ז"ל נראה שהרגיש מזה וכ' ז"ל שהיו באים בספינה ושכח ולא נתן רשות לתרום ע"כ נר' שדעתו ז"ל לומר דכיון דהשכחה אינה בידי אדם הויא אונס וזה תימא דהא בפ"ב דביצה דט"ו ע"ב אהא דאמרי' מאי איריא מעי"ט אפי' בי"ט נמי אין ה"נ אלא גזירה שמא יפשע ופירש"י שמא יפשע ישכח ולא יערב ע"כ אלמא שכחה פשיעה קרינן לי' ומה יושיענו חזקת חבר מעתה והתוס' ז"ל ניחא להו דשנת הביעור היתה ששנינו מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו והגיע שנת הביעור מזכה להם ע"י אחרים כיצד מעשה בר"ג וזקנים ומקמי דנפיק מביתיה הפריש מעשרותיו על מגורה א' אבל מעורבים היו והודיע כן לבני ביתו להזהירן על אותה מגורה וכשהגיע שעת הביעור הוצרך להוציא המעשרות מרשותו ולפי שהיו הפירות מעורבים אמר עישור שאני עתיד למוד כו' והריטב"א בחידושיו שם על דכ"ז ע"א כתב וז"ל וקשיא להו לרבנן ז"ל דהא ודאי פירות כבר הגיעו לעונת המעשרות שאל"כ לא נתחייבו בביעור וא"כ היאך פירש ר"ג לי' מקמי דליעשרינהו והו"ל למיחש דילמא מחזקי להו בב' המתוקנים דקי"ל חזקה על חבר כו' וזו אינה קושיא דהא פירושו בירושלמי שלא אמרו אלא בחבר שמת דוקא וכשמת מתוך ישוב דעתו שאלו לא היו מתוקנים היה מודיע להם אבל כשלא מת מתוך הישוב וכ"ש כשפירש ליה אין כאן חזקה, ור"ג דעתו לחזור הוה ולהכי לא עשרינהו מעיקרא עכ"ל. ואפשר שבעלי התוס' ז"ל שעל מס' ע"ז כיוונו לזה שם בפ"ג ממה שהביאו הירושלמי הנז' כדי לתרץ קושיות של ראשונים ז"ל שהקשו במעש' דר"ג האמנם תמה אנכי על תמיהתם של ראשונים ז"ל בזה דמאי דוחקא איכא לאוקומיה למעשה דר"ג ולומר דדמאי הוה ולכך לא חשש ר"ג אם יצא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו דדמאי דרבנן קיל ובהכי הוה ניחא נמי קושי' שהיה קשה על ר"ג אמאי לא הפריש תרועה גדולה וכמו שהק' שם התוס' והריטב"א אבל אי מוקמינן לה בדמאי ניחא דלא היה צריך לאותו דבר כי לא נחשדו מ"ה על התרומה ואפשר לומר דהך חזק' סתמא אתמר וס"ל דחזקה אלימתא היא ולא שנא באיסור דאורייתא ול"ש באיסור דרבנן חזקה לחבר דאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו ואפי' בס' איסור דרבנן כדמאי. והכי משמע קצת מההיא דפ' בכל מערבין דף

ל"ב דבעי למפשט ר' ששת דחזק' שע"ש מההיא דהאומר לחבירו צא ולקוט לך תאנים מתאנתי כו' עד כאן לא פליגי אלא משום דאיכא איסור לתרום שלא מן המוקף הא לא"ה לכ"ע חזקה שע"ש ודחי לה תלמודא שאני התם דאיכא חזקה דאר"ח חוזאה חזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו הרי דאפי' במעשר פירות תאנים דהוי מדרבנן ואפ"ה קאמר תלמודא דאית' להך חזקה אלא דמהתם ליכא ראיה אלא באיסור דרבנן דעיקרו מן התורה אבל כשהאיסור עיקרו מדרבנן ליכא ראי' מהתם דאמרי' להך חזק' אמנם מדעתם של תוס' והריטב"א ז"ל דלא אוקמוהו למעשה דר"ג בדמאי נר' ברור דהכי אית להו דסתמא לחבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו ל"ש באיסור דאוריית' ול"ש באיסור דרבנן וכדכתיב' והתם בפ"ג דע"ז כת' רש"י והתוס' בשינוייא בתרא ואב"א ס' וספק הוא כו' דהימנוהו רבנן לחזקת חבר לתקנתא דידהו ואתי ספק מעשר דידיה ומוציא מידי ודאי רבנן. ומהך סוגיא ומסוגיא דפ"ק דפסחים דף ט' ומפ"ק דחולין דף י' ומנדה דף ס"ו דפריך אהא דאין ס' מוציא מידי ודאי מהך דחבר שמת והניח מגורה כו' ולא פריך תלמודא מההיא דמייתי בפ' בכל מערבין דל"ב חבר שאמר לחבירו צא ולקוט כלכלה מתאנתי כו' דאמרי' דאי לאו איסור' דתורם מן המוקף לכ"ע הוה סמכינן על הבעל הבית שעישר ומותר הלה לאכול אלמא אע"ג דודאי טבלי ס' עשרינהו ס' לא עשרינהו ואתי ס' ומוציא מידי ודאי ומדלא פריך בכל הנך דוכתי מההיא נלע"ד סיפת' לר"י ודעמיה שפוסקים הלכה כרב ששת דחזקה שע"ש שהרי סתמא דתלמודא לא פריך מהך משום דס"ל לסתמא דתלמודא דטעמא דההיא דלקט כלכלה כו' דשרי למיכל טעמא רבא איכא למילתא משום דחזק' שע"ש וכדמשמע ליה התם לרב ששת דאמרי' חזקה זו אפי' להקל והוי ודאי וודאי ומש"ה לא פריך בכל הני דוכתי מההיא אבל אי אמר' דסתמ' דתלמוד' לא קי"ל כר"ש אלא כר"ן דלא אמרי' חזקה שע"ש קשה טובא להס"ד דלא ידע להך דחזקה לחבר כו' אדפריך מבריית' ליפרוך ממתני' דהאומר לחבירו צא ולקוט לך כלכלה של תאנים כו' דמשמע דלכ"ע אתי ס' ומוציא מידי ודאי אבל אי סתמא דתלמוד' קי"ל כר"ש ניחא שפיר דלא פריך ממתני' משום דקי"ל דטעמ' דמתני' משום חזקה שע"ש. וה"ט נמי דלא פריך בכל הני דוכתי מההיא דחדש דהרחוקים מותרים מחצות היום ואילך כו' אלמא אתי ס' דלא ידעינן אם קרב העומר אם לאו ומוצי' מידי ודאי איסור חדש וכן מאי דלא פריך מההי' דהאשה שיש עליה זיבה כו' דמביאה מעות ונותנת בשופר ואוכלת בקדשים כו' דמייתי התם דכולהו אית לן למימר דקי"ל לתלמוד' דכל הני הוי עיקר טעמא כדר"ש דאמר חזקה שע"ש וכדאמרן וע' בהר"מ פ"י מה' מעשר הל' י' שכתב ע"ה שאמר לחבר לקוט כו' חזק' שאין החבר מוצי' דבר שאינו

מתוקן מתחת ידו ע"כ והתם בסוגי' דפ' בכל מערבין לא אתמר הך טעמ' אלא אליב' דר' נחמן אבל לר"ש טעמ' הוא משום חזקה שע"ש נר' שדעתו כדעת ר"ת דפסק הלכה כר"נ ויש לדחות דנקט טעמ' דחזקה לחבר שהוא מוסכם לכ"ע ולא אשכחן מאן דפליג עליה ומהני לן לשנויי ההיא דחבר שהניח מגורה כו' דהוי טעמ' משום חזקת חבר כדמשני לה בכל דוכתי הנז"ל.

פה

חזקה ב"ד דלא מתעצלי. בפרק בכל מערבין דל"ב דמייתי רב ששת סיעת' דחזקת שליח שעושה שליחותו מההיא דהרחוקים מותרים מחצות היום ואילך ודחי לה ר"ן התם כדקתני טעמ' לפי שיודעים שאין ב"ד מתעצלים ואחזקת ב"ד סמכינן אחזקת שליח לא סמכינן וה"נ מייתי התם ר"ש סיעת' מבריית' דהאשה שיש עליה לידה או זיבה מביאה מעות ונותנת בשופר שכתוב עליו קנין וטובלת ואוכלת בקדשים לערב אע"ג דלא ידע' דהכהנים הקריבום ודחי לה רב נחמן הא נמי חזקה דבי דינא הוא. כדר' שמעיה דאר"ש חזקה אין ב"ד של כהנים עומדים משם עד שיכלו כל מעות שבשופר ופסקה הרמב"ם בפ"א מה' מחוסרי כפרה הי"ב:

פו

חזקה אין אדם חוטא ולא לו. הכי אתמר בפ"ק דב"מ דף ה' ע"ב עלה דא"ר יאודה סתם רועה פסול אפי' לא הועד עליו שגזל דסתמיה גזלן הוא דמרעה בהמותיו בשדות של אחרים. והיינו דוק' ברועה בהמות שלו דבשביל הנאתו רועה אותם בשדות של אחרים אבל רועה בהמות דעלמא לא דאי לא תימא אנן חיותא לרועה היכי מסרינן והא כתיב לפני עור לא תתן מכשול אלא חזקה אין אדם חוטא ולא לו. ואתמר נמי הך חזקה בפ' שבועת הדיינים דף מ"ב ע"ב ובערכין דף כ"ג פלוגת' דתנאי לר"א אדם עושה קנוני' על ההקדש ואם הקדיש נכסיו ושוב אמר מנה לפ' בידי אינו נאמן ולרבי יהושע אין אדם אדם עושה קנוניא על ההקדש ואיכ' התם תרי לישני ע"כ לא פליגי אלא בבריא אבל בש"מ דברי הכל אין אדם עושה קנוניא ע"הק והרמב"ם ז"ל פ"ז מה' ערכין פסק כלישנ' קמא דבש"מ דוק' אין אדם עושה קנוניא על ההקדש משום חזקה דאין אדם חוטא ולא לו ונר' דאע"ג דדרך הרמב"ם לפסוק כלישנ' בתר' הכא פסק כלישנ' קמא מטעם סתמ' דתלמוד' דפרק שבועת הדיינים דאמר רב הונא ש"מ שהקדיש נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא להקדש אמרי ה"מ ש"מ דאין אדם חוט' ולא לו כלומר בשביל יורשיו אבל בבריא דלעצמו לא מהימן והרשב"א ז"ל בתשו' סי' אלף מ"ז כתב בזה ז"ל הא דאמר רב הונ' בשילהי גט פשוט דף קע"ה ע"ב ש"מ שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפ' בידי נאמן חזקה אין אדם עוש' קנוני' ע"הק נר' דדוק' על ההקדש קאמר

ואע"ג דאמרי' עלה בערכין דכ"ג טעמ' משום דא"א חוט' ולא לו בהקדש קאמר אבל על ההדיו' חיישינן ואם יש עליו כתובת אשה וב"ח ואמר מטלטל פ' הוא ש"פ אינו נאמן אם אין שאר נכסים מספיקין לפרוע אותם כו' ע"כ וכ"כ בתשו' ח"ב סימן רמ"ה. וכן ראיתי תשו' אחרת להרשב"א הביאה מרן ז"ל בא"ה סימן ר"ן סוף אות' ז' ז"ל וכ' עוד בתשו' על ראובן שהוצי' כתב ידו של שמעון שהודה שקבל ממנו פקדון כך וכך מעות ונפטר שמעון ואין ספק בנכסים לכתובה ולפקדון הדין עם האלמנה ואפי' הודה שמעון בפקדון בשעת פטירתו אינו מזיק לאשה דהודאת בעל דבר' במקום שחב לאחרים אינו כלום ע"כ. ש"מ מדברי הרשב"א ז"ל דלא אתמר חזק' דאין אדם חוטא ולא לו אלא בהקדש דחמיר להו לאינשי אבל על ההדיוט חיישינן דחוטא ולא לו ומאי דאמרי' בעלמ' דהודאת בעל הדבר במקום שחב לאחרים לא מהני אפי' במודה בשעת פטירתו דאיהו לא מתהני וליכ' למיחש לקנוניא עכ"ז כל דהוי בהדיוט אמרינן אדם חוטא ולא לו וחזי הוית בתשו' מהרשד"ם ז"ל ח"מ ס"ס קס"ד שכתב ז"ל ועוד אני אומר שאע"פ שנא' שיש אומדנות מכח הסבר' לומר שאלו הנכסים הן מהשותפין אמנם יש אומדנ' גדולה סמוכה לדין שהרי קי"ל שאין אדם חוטא ולא ולו וכ"ש וק"ו בשעת פטירתו והרי' אמרינן בסוף פ' גט פשוט אין אדם משטה בשעת מיתה הרי שבעודו בריא משט' ואותה שעה אינו משעה וזה הפוסק פסק בהיפך ורוצה שבעת בריאתו היה חסיד ובעת פטירתו רשע דבר תימה הוא זה כדמוכח בפרק שבועת הדיינים דקאמר רב הונא ש"מ שהקדיש נכסיו ואמר מנה לפ' בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוני' אמרי ה"מ ש"מ דא"א חוטא ולא לו ע"כ. ולכאורה נר' שלא ראה תשו' הרשב"א ז"ל הנז' שעלה בהסכמה דלא אתמר הך חזק' אלא בהקדש לא בהדיוט ושבהדיוט אפי' בשעת מיתה חיישינן דחוטא ולא לו וכדאמר' ועיין עוד בתשובותיו לחלק אה"ע ס"ס ק"ס בנדון אחר החזיק ג"כ בסברתו ולא זכר שר תשו' הרשב"א ז"ל עוד מצינו גדולה חזקה זו אף להתיר ערוה בפ' האומר דקדושין דס"ג עלה דמתני' דקתני קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתיה ובא א' ואמר אני קדשתיה נאמן ובגמ' אמר רב נאמן ליתן גט ואינו נאמן לכנוס נאמן ליתן גט אין אדם חוט' ולא לו ואינו נאמן לכנוס אימא יצרו תוקפו. פי' נאמן ליתן גט ובהאי גיטא שרינן לה לעלמ' דאין אדם חוט' ולא לו ואע"פ שהוא מתחלה לכונס' נתכוון ועל דעת לכונסה אמר הכי מ"מ כיון דמודע ליה בתר הכי שאינו כונסה ועומד בדבורו ויהיב גיטא אלמ' דקושט' קאמר לא מחזיק שקריה למיהב גיט' דשרי לה לעלמ' שלא כדין וחוט' ולא לו וכמ"ש הריטב"א והר"ן ז"ל שם. ומתבאר שם מדבריהם דלא אמרינן הך חזקה אלא בדאתא חד ואמר אני קדשתיה אבל בתרי דאתי חד ואמר אני קדשתי' וחד אמר אני קדשתיה דאי

יהיב חד מינייהו גיטא לא אמרינן חזקה אין אדם חוטא ולא לו דאיהו סבר דמשום גיטא דידיה לא משתריא דאכתי אסירא אמטול אידך ובהכי ניחא מאי דאקשינן עליה דרב ממתני' רצה א' נותן גט וא' כונס אלמא נאמן לכנוס ומאי קושי' דהתם לאו משום נאמנות עצמו הוא כונס אלא מפני שחבירו נתן גט והתיר' לכל העולם דודאי הא ליתא דאתת' לא משתרי' בגטו של אחד מהם כדתנן ושניהם נותנים גט וטעמ' כדאמרינן דכי הוו תרי ויהיב חד גיט' ליכ' חזקה דאין אדם חוטא ולא לו דאיהו סבר דאכתי אסירא אמטול אידך הילכך הימנות' גבי תרוייהו היא ואפ"ה כונס א' מהם אלמא נאמן הוא לכנוס. וכתב עוד הריטב"א ז"ל שם בחידושיו ומסתבר' שאם חזר האב ואמר נזכרתי וקדשתיה לפ' שהוא נאמן אף לכנוס דהא ליכא טעמ' דיצרו תוקפו ואיכ' טעמ' דאין אדם חוטא ולא לו ומקלקל לבתו ע"כ. ועוד מחדושי הריטב"א ז"ל מצאתי בתשו' מהריב"ל ז"ל ח"ג סק"ה דף ק"ט ע"ג בחקירה הה' כ' בשם הריטב"א שהק' עלה דאמרינן בשלהי מצות חליצה אין חולצין אא"כ מכירין מאי שנא מהא דאמרינן בקדושין דבא אחד ואמר אני קדשתיה נאמן ליתן גט חזקה אין אדם חוטא ולא לו ותי' דהכא גבי חליצה אינו חוטא ולא לו שמא אין זה יבמה וחולץ אותה כדי לעשות לה גט חליצה ושילך וישאנה במקום אחר שהרי אינו חושש שיבא היבם ויוציאנה דמ"מ אמרינן אולי זה היבם שנחלצה ממנו או אח אחר הי"ל שחלץ לה ופטרה ורחוק הוא שיביא היבם עדים שהוא היבם וכי לא היה שם יבם אחר אבל התם בקדושין ליכא למיחש שילך וישאנה במקום אחר שהרי חושש הוא שיבא מי שקידשה ותצא מזה כיון שאין לה גט ממנו וא"ת וניחוש שמא זה המגרש יהא שמו כשם המקדש ממש ותאמר שנתגרש' ממנו בגט זה הא ליתא דקי"ל אין חוששין לב' יוסף בן שמעון אא"כ הוחזקו ואינן מגרשין אלא זה בפני זה וא"ת וניחוש שמא יעלה המגרש הזה שמו כשם המקדש כדי לפוטרה ממנו הא נמי ליתא כי כל שהוחזק שמו בעיר ל' יום לא אין כותבים וכל שהוחזק שמו בעיר ל' יום לא חיישינן לרמאות עכ"ד ומהריב"ל ז"ל כתב שם בסוף החקירה הנז' ז"ל אע"ג דאשכחינן דסמכינן אחזקה דא"א חוטא ולא לו היינו דוק' היכא דליכ' הכחשה כעין ההיא דקדשתי את בתי וא"י למי קדשתיה אבל כל דאיכ' הכחשה לא סמכינן אהך חזק'. עוד מתבאר בההיא דפרק שבועת הדיינים דחזקה זו דאין אדם חוטא ולא לו אתמר אע"פ שמגיע תועלת ליורשיו דהא אמרינן ה"מ בבריא אבל בש"מ לא מ"ט אין אדם חוטא ולא לו ופרש"י בשביל יורשין ע"כ ונר' לע"ד דאפי' בשביל בנו דברא כרעא דאבוה וחביב עליו טפי מסתם יורשים אפ"ה אמרינן אין אדם חוטא ולא לו וראיה ברורה לזה דברי הרמב"ם ז"ל בפ"י מהל' גירושין הלכה י"ד שליח שהביא גט ח"ל ואמר בפ"נ ובפ"נ ה"ז לא ישאנה

שאנו חוששים שמא עיניו נתן בה ולפיכך העיד לה כו' וכל א' מהן מותרת להנש' לבן העד שהעיד לה או לבן חכם שאסר על בעל' או לבן הנטען עליה או לשאר קרובים שאין אדם חוטא כדי שיהנה אחר ע"כ והיא משנה שלימה ביבמות פ' כיצד דכ"ה והטעם מפורש בירוש' וזה פשוט ולא הוצרכתי לכותבו אלא כדי להוצי' מדעת חד צורבא מרבנן ה"י אשר שגג בזה וכ' אלי בפסק א' דלא אתמר הך חזקה אלא לגבי יורשים לא לגבי בניו דברא כרעא דאבוה וחייס עליה טפי משאר יורשים דעלמא, ונסתייע מתשו' מהראנ"ח ז"ל ח"א סס"א שכתב ז"ל ע"כ לא פליגו רשב"ג ורבנן דמר סבר לי ולא ליורשי ומ"ס לי ואפי' ליורשי אלא דוקא בשאר יורשים אבל בבן וכן בני בנים דברא כרעא דאבוה הוא כ"ע מודו דלי ואפי' ליורשי קאמר וזה ענין נכון איני מוצא בו שום חסרון ע"כ אם כן אף אנו נאמר שלא אמרו אין אדם חוטא ולא לו אלא דוקא בשאר יורשים אבל בבן לכ"ע כתועלת עצמו דמי וחוטא. ואין זה אמת שהרי בפי' כתב הרמב"ם בפ' הנז' דלבנו של עד או של החכם שאסר מותרת להנשא לו מטעם דאין אדם חוטא כדי שיהנה אחר. אלמא בנו נמי כאחר שווייה רבנן וקרינן ביה שפיר אין אדם חוטא ולא לו. ודברי מהראנ"ח ז"ל אינם מכריעין דהא מסיק וקאמ' אלא שלא פרשוהו הגדולי' לזה וע' בספרי שארית יעקב סוף פ' בהעלותך מה שתמהתי עליו ומסוגיא דריש פרק המפקיד שהיא הפך דברי מהראנ"ח ז"ל וגם מהכא יש לדקדק עליו שהרי לפי סברתו דבכלל לשון לי הבן בכלל א"כ יחוייב מזה נמי דלשון ולא לו דאמרו הכא הוא על שאר קרוביו ולא על בנו דכגופו דמי ולו מקרי ואין זה אמת דהא אמרו דבן ושאר קרוביו כולן בכלל ולא לו שאמרו וכדאמרן מ"מ יש לדחות דל' בני אדם לחוד ול' חכמים לחוד וק"ל

פז

חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש. הכי אתמר בשלהי גט פשוט דף קע"ד ע"ב אמר רב הונא ש"מ שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפ' בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ופרכינן התם ודלמ' משום דאדם עשוי שלא להשביע את עצמו ומוקי לה בדנקיט ב"ח שטר' מקויים בידיה דמסיק בי' בהאי ש"מ מנה. ומתבאר בפ' שבועת הדיינים דף מ"ב ע"ב דהיינו בש"מ דוקא דאמרי' התם על הא דקתני בבריית' אבל נשבעי' לקטן ולהקדש ליפרע מנכסי הקדש ופרכינן תנינא אין נפרעי' מנכסים משועבדים אלא בשבועה ומשני סד"א ה"מ הדיוט אבל הקדש לא חיישינן לקנוניא קמ"ל ופריך מהא דרב הונא דקאמר חזקה אין אדם עושה קנוניא כו' ומשני אמרי ה"מ ש"מ אבל בריא לא. ואין להקשות דלפי מאי דמוקמינן לה בדנקיט ב"ח שטר מקויים דמסיק ביה בהאי ש"מ מנה א"כ מאי קמ"ל דמהימן, ומה אנו צריכים לנאמנות וממילא גבי בשטרא דבידיה

ותו מאי אירייא הקדש ומאי אירייא ש"מ דאין אדם חוטא ולא לו אפי' בריא נמי דכבר כתבו התו' ז"ל שם דכולהו אצטריך לגבות בלא שבועה דאי לא הוה שטרא הוה בעי שבועה כדתנן הבא ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה ואפילו הקדש דמה לי משתעבד לגבוה מ"ל משתעבד להדיוט אם לאו חזקה דבשעת מיתה חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש לא הוה מהימן. ולכאורה דבריהם דחוקים דמלישנא דרב הונא משמע דאי לאו דהוה נאמן הוה גבי מההקדש כלל ובדבור הש"מ הוא דמהימנן לי' לגבות ואנכי לא ידעתי מאי דוחקייהו דרבותינו בעלי התוס' דלא מוקמו לה להא דרב הונא דקאמר ש"מ שאמר מנה לפ' בידי דמירי באומר פקדון יש לו בידי דבפקדון אמרי' בב"ב דף ע' ע"א בעא מיניה ר' עמרם מרב חסד' המפקיד אצל חבירו בשטר וא"ל החזרתי לך מהו מגו דאי בעי אמר נאנסו מהימן השתא נמי מהימן או דילמא כו' א"ל מהימן כו' והכי תפסיק' הלכת' התם (הכי) ואינו גובה מן היורשים דטענינן להו שמא החזי אביה' ע"ש א"כ מש"ה קאמר תלמוד' הכא דכיון דנקיט בעל הפקדון שטר' בידי' דאפקיד גביה מנה תו ליכא למיחש ודאי לחשש דשלא להשביע את עצמו קאמר אמנם מדינ' לא הוה המפקיד גובה מן ההקדש דכי היכי דטענינן ליורשים שמא החזיר אביהם הוה טענינן להקד' החזיר אי לאו חזק' דש"מ נא עביד קנוני' על ההקדש ומש"ה אצטריכו תלתא שטר' והקדש וש"מ להאמינו וק"ל ובתשו' הרב בצלאל בסט"ו ראיתי בענין חזקה זו קצת חידושין כתב שם ז"ל וקשיא להו לרבוותא ז"ל הא דבעי' בפ' מי שמת ש"מ שהקדיש כל נכסיו מהו תפשוט מהכא דאם עמד אינו חוזר דאי חוזר א"כ פשיט' דנאמן ומאי קנוניא שייך והלא הי' יכול לחזור בו והביא שם משם תשו' הרשב"א ז"ל דהא דר' הונא מיירי כשהקדיש נכסיו ומסרן ביד גזבר שאינו יכול לחזור בו ולא לישאל על הקדשו שאלו לא כן יכול הוא לישאל עליו ומגו דאי בעי מתשיל עליה הוא נאמן בלא טענת חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש. וכ"כ בחידושיו בפרק גט פשוט דלדידן דקי"ל כבית הלל דיש שאלה בהקדש אלו נדר ע"ד רבים א"נ דמסר ליד גזבר דמעתה א"א לישא' על הקדש היה נאמן ואפי' הי' בריא כשהקדיש דכל שיש מגו א"ח לקנוני' ע"כ ואיכא למידק לפ"ז בפ' ש"ה דמ"ב דמוקמי' בריית' דקתני ליפרע בשבוע' דהיינו ליפרע מנכסי הקדש ופרכינן הא תנינ' לה מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה ופרקינן אצטריך סד"א הדיוט הוא דאדם עושה קנוניא על ההדיוט אבל הקדש נימא אין אדם עושה קנוניא על ההקדש קמ"ל ופריך והא"ר הונא חזקה אין אדם עושה קנוניא עה"ק ומשני אמרי ה"מ בש"מ אבל בבריא לח ולפי דברי הרשב"א דכל דהקדיש סתם דאיכ' מגו דאי בעי מתשיל אהקדש אפי' בברית אין חוששין לקנוניא לפי קס"ד דמקשה

דאין תינוק בין ברית לש"מ ולישנ' דש"מ דקאמר ר' הונא לאו דוקא מפי קושיא אימא דמלתיה דר' הונא במקדיש סתם דאיכ' מגו דאי בעי מתשיל ומש"ה מהימן. ועיין בפרט זה בארוכה למרן הכ"מ ז"ל פ"ז מהל' ערכין דין ח"י ובס' גדולי תרומ' שער ע"ב דקפ"א ע"ג ועיין בפרטי דיני קנוני' בכנה"ג ח"ע סימן ס"ה

פח

חזקה כל הנמצא בביתו של האדם הוא שלו חזקה זו לא הוזכרה בגמ' אבל היא מדברי הרמב"ן ז"ל הביאה ה"ה ז"ל פ"ח מה' מלוה דין ד' עמ"ש הרמב"ן טען הלוה מטלטלים אלו שבידי אינן שלי פלא פקדון הן בידי או שכורים או שאולים אין שומעין לו או יביא ראי' או יגבה מהן כתב ע"ז ויש לתמוה מ"ט לא יהא נאמן בזה מגו שיכול נתתם במתנה וב"ח לא יגבה מהן והרמב"ן אמר מאחר שתבעוהו בחובו פינו נסמן לומר במה שהוא בידו שהוא של אחרי' חזקה כל מה שביד האדם שנו ומגו במקום חזקה לא אמרי' לפי שאדם עשוי נעשו' קנוניא להפקיע ממון חבירו לפיכך חוששים נה ע"כ. ועיין במדה זו בס' אדרת אליהו סי' ס"ו וע"ז וכן החזיק בסבר' זו הרשב"א ז"נ בתשו' סימן אלף מ"ז ז"ל בקיצור כל מה דאיתיה ברשותי' דאיניש חזקה דידי' הוא וכי אמר דלאו דידי' הוא אפי' במקום מגו לא מהימן וכדאמרינן בפ' האשה שנתארמל' חמר האי שטר אמנה הוא אינו נחמן ואמרי' עלה דקאמר מנוה וכגון דחב לאחרים והא התם דחי בעי מחיל ואפ"ה לא מהימן ע"כ וכן נראה מתשו' הרשב"א שהביא מרן הב"י בח"מ ר"ס נ"ח וגם מתשובה שהביא בא"ה סימן ק' סוף אות ה' ע"ש. ובתשו' ח"ב סימן רמ"ה וחזקה זו אלימא טובא דאפילו בשבועה לא מהימן כנר' בדברי הרמב"ם שם אא"כ ישבע האחר שאמר הלוה שהן שלו כמו שהאריך בזה בס' ב"ח סי' צ"ט ועיין בכנה"ג ח"מ בכללי המגו סי' פ"ב אות קי"א ואות קי"ג. ולע"ד איכא למידק על תשו' הרשב"א ז"ל מתשו' שהביא בתשו' הרב כמהר"ר בצלאל סי' ט"ו בשם הרשב"א עלה דאמרינן בפרק ג"פ דף קע"ד א"ר הונא ש"מ שהקדיש כל נכסיו ואמר פנה לפ' בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא עה"ק וז"ל הא דרב הונא מיירי כשהקדיש נכסיו ומסרן ביד הגזבר או שהקדיש ע"ד רבים שאינו יכול לחזור בו ולא לישאל על הקדשו שאנו נא כן יכול הוא לישאל עליו ומגו דאי בעי מתשיל עליה הוא נאמן בנא טענת חזקה דאין אדם עושה קנוניא כו' וכן כתב בחידושיו פרק גט פשוט ז"ל לדידן דקי"ל כב"ה דיש שאלה בהקדש אנו נדר עד"ר ח"נ דמסר ליד גזבר דמעתה א"א לישאל על הקדשו הי' נאמן ואפי' הי' בריא כשהקדיש דכל שיש מגו אין חוששין לקנוניא ע"כ ולכאורה נראה הפך ממ"ש בתשו' הנז' דחזקה כל מה שתחת יד האדם חזקה שהוא שנו ולא מהימן אפי' במגו לפי שאדם עשוי לעשו'

קנוניא להפקיע ממון אחרים. ואפשר לישב שנא אמרו אלא בפקדון שאומר שהמעות הללו הן בידו פקדון מפ' אבל באומר פ' נושה בי שהלוה ני מנה ואני חייב לו ניחא להך חזק' וס"ל להרשב"א דרב הונא דאמר ש"מ שאמר מנה לפ' בידי מיירי בהודאת מנוה דמסיק אותו פ' עליה וכן נרא' דעת רשב"ם ז"ל שם בפ' גט פשוט דמיירי בהודאת מנוה שכ' ד"ה אלא אמר ר"נ כו' ז"ל כולהו שטרי נקיטי דמסקי ביה בהאי ש"מ מנה ע"כ. וכן נראה מדברי התוס' שם ד"ה ש"מ שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפ' בידי ז"ל קשה נר"י הא דבעינן בפרק מי שמת ש"מ שהקדיש כל נכסיו מהו תפשוט מהכא דאם עמד אינו חוזר דאי חוזר חוזר נמי במתנתו ות"כ פשיט' דנאמן ומאי קנוניא שייכת כיון דהיה יכול לחזור בו כו' ולכאור' קשה מאי קושיא, הא אע"ג דמני הדר ביה מ"מ השתא מיהא נא הדר ביה אנא דאית ליה מגו דמצי הדר ביה ומגו במקום חזקה לא אמרינן וכמ"ש הרמב"ן והרשב"א ז"ל דחזקה כל מה דאיתא ברשותיה דאיניש דידי' הוא. ע"כ נלע"ד כי היכי דלא לאפושי פלוגתא ולמימר דהתוס' פליגי אתא וס"ל דכל דאית לי' מגו מהימן דהתוס' ז"ל מפרשים להא דרב הונא בהודאת מלוה ולישנא דמנה לפ' בידי' לאו דוקא וכדאמרן בדעת הרשב"א ז"ל. וראיתי בחידושי הרמב"ן ז"ל במס' ב"ב שם בפ' גט פשוט פירשה להא דרב הונא בהודאת מנוה אלא שכתב דיש לפרשה נמי בש"מ שמודה במנה פקדון ז"ל שם אבל תמהני על הרב ז"ל שאמר על הא דרב הונא וה"ה היכא דליכא שטרא בידיה ואמר תנו נותנים והא מלוה ע"פ היא ואינה גובה ממשעבדי ונרא' שכך הוא אומר דאע"ג דלא נקט שטרא בידיה אלא ש"מ הוא שאמר יש לפ' עלי מנה בשטר תנו לו נותנים דאיהו ודאי קושטא קאמר ולא משקר והרי היא כמי שהוציא מלוה לפנינו שטר מקויים דהא דאמרינן ש"מ לא משקר. אי נמי בש"מ שמודה בפקדון שבידו מיירי ע"כ. וחזי הוית בתשו' הרב פ"מ ז"ל ח"א סי' ס"ג שחילק בענין חזק' זו דכת' הרמב"ן והרשב"א דאפי' במגו לא מהימן. דיש לחלק בין אם הודאתו שהודה לחוב לאחרים הית' בתר תביע' דהנהו אחריני תבעוהו בחובם אז הודאתו על מטלטלים שבידו שהם של אחרים אפילו במגו דאי בעי יהיב כו' לא מהימן אבל אם הודה קודם שתבעוהו האחרים אז מהימן במגו אף דחב לאחריני והכי דייק ל' הרמב"ן ז"ל שמביא ה"ה ז"ל דנקט בלישניה שאחר שתבעוהו בחובו פינו נאמן כו' דמשמע דבתר תביעה אזיל ולא בתר חוב כ"כ משם מהר"י פלוסוף ז"ל והרב פ"מ לא הונח לו חילוק זה. ונראה דהדין עמו מתשו' שהביא מרן בא"ה סי' ק' הנז"ל דהתם מיירי קודם תביעה דלא ניתנה כתוב' לגבות מחיים כדמשמע לשון התשו' שה שראובן הוציא כתב ידן שהודה שקבל ממנו פקדון קודם שנפטר שמעון ע"ש אלא שתבלין מצאתי לחילוק זה בהרא"ש פ"ב דכתובות

עלה דשטר אמנה שכתב בשם ר"י ז"ל אבל אם אמר המלוה בלא תביעת ב"ח נראה דלגבי עצמו מהימן דהודאת ב"ד כקי' ע"ד ע"ש היטב ובמרן כ"מ פ"ב מהל' מלוה דין ה' ד"ה מי שנתחייב. וחילק דע"כ לא אמר הרשב"א דמשום הך חזקה לא מהימנינן ליה אף כי אית ליה מגו אלא דוקא היכא דבריר לן מילת' שהודאתו הית' במקום שחב לאחרים דאז אפי' במגו לא מהימן דחזק' כו' אבל אי בעיקר הודאתו אנו מסופקים אי הית' קודם שחב לאחרים לית לן למימר הך חזקה דמסתיין דנימא הך חזקה לאורועי המגו היכא דבריר לן מלתא דבשעתא דהודאה חב לאחריני הי' אבל היכא דלא ברירא מלתא ואית ליה מגו תלינן דהודאתו הית' בזמן שלא הי' חב לאחריני וכיון שכן נמצא דלא שייכא הך חזקה דכל הנמצא כו' ע"כ. ובהכי ניחא להו ההיא תשו' דהרשב"א שהביאה מרן בח"מ סימן מ"ז המתחלת ראובן שהודה לנמואל כו' ע"ש שמאותה תשובה נראה בהדיא דבמגו נאמן אפי' במקום חזקה הנז' וליכ' למיחש לקנוניא וקשיא לתשו' הנז"ל להרשב"א שכ' בהיפך וניחא להו ע"פ החילוקים הנז' כמו שיראה המעיין. וראיתי להרב כנה"ג בסימן מ"ז אות י' שגם הוא חילק כחילוק הרב פ"מ ז"ל ונסתייע מתשו' הרשב"א שהביא מרן בסי' צ"ח מתו' א' ואע"פ שאלו היה עכשיו ביד ראובן לא היה נאמן דכל שנמצא בידו חזקה אינו של אחרים כו' הכא שאני שבאותה שעה לא היה חייב לוה ע"כ וחזי הוית להרב כנה"ג ז"ל בסימן צ"ט בהגהת הטור אות ח' כתב על תשו' הרא"ש שהביא הטור על ראובן נתן חפץ לשמעון למכור ובא לוי ב"ח של שמעון ולקחו בחובו ובא ראובן ותבעו מלוי ואמר ששלו הוא ואין לו עדים שנתנו ליד שמעון והשיב אם לקח לוי מיד שמעון בעל חובו חפץ הידוע שהוא של ראובן לאו כ"כ וצריך להחזירו לראובן אבל אם אין ידוע בודאי דשל ראובן הוא לאו כ"כ לומר שלי הוא ואף אם שמעון מודה לו כי כל הנמצ' בבית האדם אנו מחזיקים שהוא שלו עד שיתברר בעדים שאינו שלו. כתב הרב עלה וההיא דכתב הטור בסימן ק"א ס"ז דאם יש מעות ללוי ותולה אותם בגוי והמלוה חושש שהם שלו ואומר כן כדי לדחותו. מחרימין סתם על כל מי שיודע ממון או מעות כו' נ"ל דאינו סותר למ"ש כן דכל הנמצ' בבית האדם אנו מחזיקים שהוא שלו. דכאן מיירי כשהב"ח תפוס ומש"ה אמרי' כל מה שנמצ' ביד האדם הוא שלו ועל ראובן שאומר שלו הם ורוצה להוציאם מיד הב"ח עליו להביא ראיה אבל בסי' ק"א מיירי כשהלוה תפוס בממונו ועל המלוה להבי' ראיה ולכן בחרם סתם די ע"כ. ועד"ז יש ליושב קצת מאי דק"ל בסימן מ"ז תשו' הרשב"א אהדדי דתשו' הרשב"א דההיא שכ' לנמואל כו' מיירי שהיו המטלטלין ביד נמואל רק שהיו ידועים לראובן ומש"ה כ' דמהימן במגו והכי משמע בתשו' שכתוב שם סמוך ונראה לזו דאם בנה ראובן חורבה ונמואל טוען שבנאה מממון

השותפות כו' דנר' מתוך התשו' שנמואל היה תפוס בטענותיו. ועד"ז ניחא נמי תשו' הרשב"א שהביא מרן בריש סי' צ"ח שהקשו ממנה דנר' דאית ליה הך חזקה וסותרת לתשו' שבסי' מ"ז דמשמע דלית ליה הך חזקה. דמההיא דבסי' מ"ז לית ליה חזקה משום דהתובע היה תפוס וכדאמרן דהכי משמע בתשו' שבצדו בתביעת נמואל וק"ל וסימנים עוד לחילוק זה מצאתי בתשו' מהרימ"ט ז"ל חא"ה סס"י י"ג ועיין בכנה"ג ח"מ בסי' ר"ן בהגה"ט אות י"ג האריך למעניתו בפרט חזקה זו ע"ש. עוד ראיתי להרב משנה למלך הל' זכיה פ"ד הל' י"ג מקהי אקהייתא על חזקה זו מהא דכתב הרמב"ם שם ז"ל מקבל מתנה שטען ואמר זו שתחת ידי אינה מתנה בידי אלא שומר אני עליה וכיוצא או שאמר בטילה היא מתחלתה לפי שלא קבלתיה או בע"כ באונס או בטעות וכיוצ' בדברים אלו דבריו קיימין ונשבע ע"ז שבועת היסת ותחזור לבעליה כתב ה"ה ובאמת לא הבנתי מה ענין שבועה בכאן וכמו שהשיג הראב"ד ז"ל. ואפשר לומר אם תבעוהו בעלי חובות שלו ואמ"ל אתה מערים בזה כדי להפקיעו מתחת ידינו נשבע ע"ז שבועת היסת ע"ב ולפי מ"ש ה"ה ז"ל בפ"א מה' מלוה ובפ"ב בד"ה לפיכך כו' שנראה שדעת הרמב"ם בזה כדעת הרמב"ן דכל מה שבידו אינו נאמן במיגו ונר' מדברי הרמב"ם כי כל מה שנמצ' בבית האדם אינו נאמן לומר שאינו שלו אפי', בשבועה כמפורש שם וא"כ הכא באומר שמתנה זו שומר אני עליה דנאמן בשבוע' ואמאי מהימן הא איכא גדולה חזקה שכל שתחת ידו שלו וכ' ויש לדחות דהכ' מיירי שאינו בפנינו אלא שטוען ב"ח שיש ללוה חפץ פ' לפרוע והוא טוען שהיא בטילה מקודם דהויא חזק' רפויה דנאמן במגו דלא היו דברים מעולם משא"כ התם. והעיקר אצלי דהכא שאני שידענו בודאי שקבל מתנה אלא שטוען שהי' בטלה מתחלתה או באונס או בטעות מהימן אבל התם לא ידענו מעולם שהי' פקדון בידו או שאולים כי אם על פיו וסימנים יש לזה בדברי ה"ה בפ"ב מה' מלוה גבי מ"ש הרמב"ם בהלכה ה' ועיין מה שכתב עוד בזה בריש הל' מלוה. ועוד ראיתי להרב כנה"ג בח"מ סימן צ"ע בהגב"י אות ח' כ' דחזקה זו אלימתא הוא ומ"מ חזקה דאין אדם משהא שטר פרוע בביתו עדיפא ואלימא טפי ע"ש. ועוד כתב בהגהת הטור אות י"א בשם מהר"י הלוי ז"ל סימן ע"ז דבשותף ליתא להאי חזקה מכ"ש, דסרסור שכתב הטור בסי' צ"ט וכתב עוד דחזקה זו בחפץ או במעות אבל בעיסקא וסחורות שבביתו לא שייך הך חזקה ע"ש ונראה דדעתייהו דכל שיש רגלים לדבר ליתא להך חזקה ואפשר שזהו דעת מהרימ"ט בא"ה סס"י י"ג דלא חש להך חזקה משום דנ"ד הי' בבן שהודה שקצת מטלטלים הנמצאים בביתו הם של אמו שרגילות הוא שהאם כשהיא עם בנה מניח' מטלטלים אצל בנה שנאמן עליהו וק"ל:

פט

חזקה אין אדם מקבל אחריות על המתנ' בפ' המקבל מתנה לית בה דינא דבר מצרן ואי כתב ליה אחריות אית בה דינא דב"מ ופירש"י ז"ל אי כתב ליה אחריות ודאי מכר הוא שאין מקבלין אחריות על המתנה ע"כ והביא חזק' זו ה"ה ז"ל פי"ג מה' שכנים הל' ב' ד"ה ויראה לי כו' וכפי מה. שנראה מדבריו שם אינו נאמן הנותן אפי' בשבועה שחזקה אלימתא היא שאין אדם מקבל אחריות על המתנה וכמ"ש מהריב"ל ז"ל בס"ד ריש סי"ז וכ' שאפי' שהרמב"ם ז"ל הוא סבור שהלוקח הוא המוחזק והמצרן הוא המוציא אפ"ה אלימא האי חזק' להוציא מיר הלוקח שהוא מוחזק בה וטוען שהיתה מתנה ע"ש:

צ

חזקה אין אדם קונה שוה מנה במאתים כ"כ ה"ה ת"ל פי"ג מה' שכנים עמ"ש הרמב"ם דין ב' אמר הלוקח כן הוא והערמה עשינו לסלק בן המצר ומכורה היא בכך וכך נשבע בנקיטת חפץ ונוטל ויראה לי שצריך לטעון דמי שהם ראוים או יתר מעט אבל אם אמר על שוה ר"ן במאתים קניתי אינו נאמן וכתב ה"ה ז"ל וא"ת שאין שאין אדם חשוד על השבוע' ומתוך כך נאמינהו א"כ אם היה טוען שהיא מתנה אע"פ שיש בה אחריות נאמינהו בשבועה אלא מאי אית לך למימר חזקה שאין אדם מקבל אחריות על המתנה הא נמי חזקה דאין אדם קונה שוה מנה במאתים ע"כ ומשמע מדברי ה"ה ז"ל שם דאלימא הך חזקה להשביעו על הספק כיון שרגלים לדבר שאין אדם קונ' שוה מנה במאתים ע"ש. ואני הפעוט תחלת ראותי דברי ה"ה ז"ל בזה שכתב שסתמ' חזקה אין אדם קונה שוה מנה במאתים נרגשתי מההיא דאמרי' בפרק המקבל דק"ח ע"א זבן במאתים ושוי' מנה סבור מינה מצי א"ל לתקוני שדרתיך א"ל מר קשישא כו' אמרי נהרדעי אין אונאה לקרקעות וכ' הרא"ש ז"ל לתקוני שדרתיך כו' ולא שיתן המצרן ק' ללוקח ליקח הקרקע ויפסיד הלוקח ק' דאין זה הישר והטוב שיפסיד הלוקח אם נתאנה ויפסיד ק' דאם ישאר הקרקע בידו אין כאן הפסד כל כך דפעמים אדם חפץ בקרקע וקונהו ביותר משוויה אלא ה"ק לתקוני שדרתיך כו' לבטל המקח דכיון דאתה בשלוחי מה שטעית בשליחות אינו כלום ואם אין המצרן רוצה ליקח אותו בר' וגם הלוקח חפץ להחזירו למוכר המכר בטל וקאמר ר"ן על מעשה כזה אין אונאה לקרקעות דכיון דקנאה לעצמו לא מצי למימר לתקוני כו' שפעמים אדם קונה קרקע הרבה יותר מדמיו ע"כ ופסקה הרמב"ם פי"ד מה' שכנים הל' ד' ומשמע התם מדברין דמהימן הלוקח בשבועה שכתב לקח שוה מנה במאתים אינו יכול לסלקו עד שיתן הר' טען בן המצר שעשו קנוניא ביניהם נשבע הלוקח בנקיטת חפץ ונוטל ר' זוז ע"כ ולפי דברי ה"ה כאן בפי"ג דסתמ' חזקה אין אדם לוקח שוה ק' בר' ואפי' בשבועה לא מהימן והוא פלאי ושוב ראיתי דבר

זה קדמו שרים הראשונים ז"ל מרן הקדוש בח"מ סי' קע"ה סי"ד כתב דשאני התם בפי"ג דקא מודו הלוקח והמוכר שעשו קנוניא בדבר לפיכך כשאומר שוה ק' קניתי בר' לא מהימן אפי' בשבועה אבל בההיא דפי"ד דליכ' הוכח' דאיכ' הערמה בדבר לפיכך אם אמר קניתי שוה ק' בר' מהימן בשבועה אבל אכתי קשה מה יושיענו זה לדברי ה"ה שכתב הטעם משום חזקה שאין אדם קונה שוה ק' בר' וטעם זה שייך אפי' בדליכ' הערמה ודוחק לומר שמ"ש ה"ה חזקה אין אדם קונה כו' לאו אבעלמ' קאי אלא הכא בכה"ג דהוה בה הערמה לא מהימן. וגם הרב לח"ם ז"ל כתב עוד חילוק אחר דבפי"ד מיירי כשמודה בן המצר שראה הוא בעצמו דיהיב מאתים אלא דטען שהי' בקנוני' כי היכי דליהב המצרן ר' אבל הכא בפי' י"ג דלא חזא ליה דזבין במאתן אמרי' אין אדם קונה שוה ק' בר' וחזקה לא הדרא וגם חילוק זה לא יכון אם לא נדחוק בדברי ה"ה דמ"ש גדולה חזקה כו' דלאו אבעלמ' קאי אלא הכא אבל בעלמ' אמרינן דעביד איניש למזבן שוה ק' בר':

צא

חזקה אין אדם מניח לפרוע חוב שטר ופורע חוב על פה כ"כ הרא"ש ז"ל שבועות דנ"ו ע"א וז"ל דתיקשי לך אמאי צריכים להאי מגו אמאי לא מהימן למימר סטראי נינהו כמו שנאמן לומר לא היו דברים מעולם ונ"ל דטענת סטראי נינהו אינה כ"כ ברורה דחזקה לא שביק איניש לפרוע מלוה בשטר ופרע מלוה על פה הילכך כשיש עמה טענת לא היו דברים מעולם אז הויא לה טענה ברורה ע"כ יע"ש בתשו' (כלל) ושם בשבועות דנ"ב ע"ב כתב מחלוקת הר"י ן' מיגש והרמב"ן ז"ל דלהר"י ן' מיגש יכול לומר סיטראי נינהו מגו דבמתנ' נתנם לי דטענת מתנה עדיפי מסטראי והרמב"ן ז"ל חולק וס"ל דיותר גרועה טענת מתנה מסטראי דחזקה דיותר ברצון אדם פורע חובו ממתנה וכ' הרא"ש ז"ל שנראין דבריו ע"ש:

צב

חוקה אין אדם עשוי להודות לחברו אא"כ הוא מכוין חשבונו יפה כ' התוס' בפ"ק דגיטין די"ד ע"א עלה דהנהו גינאי דעביד חושבנא בהדי אהדדי פש ה' איסתרי זוזי גבי חד מינייהו אמרי לה יהבינהו ניהלי' למארי ארעא באפי מרי ארעא וקנה מיני' לסוף אזל עבד חושבנ' בין דידי' לנפשיה לא פש גביה ולא מידי אתא לקמיה דר"נ כו' עד קנין בטעות וכל קנין בטעות חוזר כתבו התוס' ד"ה ולא פש גביה מידי פר"ח ור"ת דמיירי שהיו הבעלי דינים מודים לו או היה הדבר ידוע בעדות דלא פש גביה מידי אבל מנפשיה לא מהימן לומר טעיתי במה שהודיתי ולא מהימן אפי' במגו דאי בעי אמר חזרתי ופרעתי וכתב הרא"ש בתשו' כלל ס"ט סי' ג' הטעם משום דחזקה אין אדם עשוי להודות אא"כ

מכוין חשבונו יפה יפה אם חייב אם לאו וכ"ש שיוציא המעות מתחת ידו ואלימא האי חזקה ולא מהימן אפי' במגו ועיין בטור ח"מ סימן קכ"ו סט"ו וט"ז ובב"י שם דיש חולקים בזה. ועיין במהרימ"ט ח"א זימן נ"ו:

צג

חזקה סתם עיר לענין בתולה שנבעלה היא פתויה הרמב"ם ריש פ"א מה' נערה בתולה ז"ל כל הנבעלת בשדה ה"ז בחזקת אנוסה כו' עד שיעידו עדים שברצונה נבעלה וכל הנבעלת בעיר ה"ז בחזקת מפותה עד שיעידו עדים שהיא אנוסה ששלף חרב כו' והראב"ד השיגו וכ' בחיי ראשי חזקה זו איני יודע מה תועלת יש בה אם יש שם עדים קנס אין שם ואי לענין ג' דברים אם יש טענה ביניהם כלל גדול בדין המוציא מחברו ע"ה ע"כ והר"ב מ"ע ז"ל תי' בזה ב' תי' א' דנפקא מינה היכא דראו עדים מרחוק ששכב עמה ולא ידעו אם באונס אם ברצון אם הי' בעיר אמרינן חזקה שהיא מפותה ואם בשדה אמרי' חזקה שהיא אנוסה. תי' ב' דנפקא מינה היכא ששניהם מודים שנבעלה והיא אמרה אנוסה אני נתן לי צער והוא אומר מפותה ואין לך צער דסמכי' אחזקה זו דבשדה אנוסה ובעיר מפותה. ונר' פשוט דלתי' בתר' אלימא האי חזקה ולא מהימן הבועל במגו דהא כיון דאין עדים בבעילה אלא ששניהם מודו א"כ כשהו' אומר בשדה מפותה את אמאי יהיב דמי צער ואמאי לא מהימן במגו דאי בעי אמר לא היו דברים בעולם אלא עכ"ל דאלימא האי חזקה דאפי' במגו נמי לא מהימן וכדרך שכתב ה"ה ז"ל בכל הנהו חזקות דכתיבנא לעיל וגם התוס' כתבו בפ"ק דכתובות דאע"ג דלא איפשיטא בעיין בריש פ"ק דב"ב אי אמרינן מגו במקום חזקה אי לא אין כל החזקות שוות וחזקה דאין אדם טורח בסעוד' ומפסידא עדיפא דלא מהימן אפי' במגו ע"ש ד"ט ע"ב ד"ה לא דקא טעין כו' ע"ש וע' בפרט חזקה זו במהרשד"ם ח"א סימן קצ"ב והר"ם די ביטון סימן נ"ב באורך:

צד

חזקה עד תלתין יומין מוקיה איניש אנפשי' ולא חוקה בעיל בפרק בית שמאי דקי"א ע"ב לענין יבמה שאמרה בתוך ל' יום לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר ל' יום הוא נאמן לומר שבעל דחזקה דלא מוקי איניש נפשי' מלבעול טפי מתלתין יומין. והתוס' ז"ל בפ"ק דב"ב ד"ה ע"ב ד"ה מי אמרינן מגו במקום חזקה כו' כתבו בסוף דבריהם ז"ל ומיהו קש' מדתנן בפרק ב"ש יבמה שאמר' תוך ל' יום לא נבעלתי כופין אותו אחר ל' יום מבקשים הימנו ומפרש התם דעד ל' יום מוקים איניש אנפשי' טפי לא מוקי' ולכך אחר ל"י לא מהימנא ואין כופין אע"ג דאית לה מגו דאי בעיא אמרה אינו יכול לבא עלי דנאמנת כדמוכח בסוף נדרים אלמא לא אמרי' מגו במקום חזקה והניחו בתימא ומהרימ"ט בחא"ה סי' כ"ח כ' ז"ל ואני בעניי תירצתי דאין אומרים מגו אלא להעמיד את

האדם במה שיש בידו לא לכוף את שכנגדו ואם נכוף לזה לחלוץ על פיה במגו חשיב כמגו להוציא וכי היכי דאין אומרים מגו להוציא ממון ה"נ אין אומרים מגו לכוף שכנגדו לחלוץ ע"כ, והרב כנה"ג בח"מ סי' פ"ב בהגהת הטור אות קי"א כתב ז"ל ואפשר לי לומר דלא דמי חזקה דלא פרע איניש גו זמניה לחזק' דלא מוקים אינש נפשי' טפי מל"י דחזקה זו שהיא כנגד יצה"ר אע"ג דאית לי' מגו לא מהימן וכונתו כמ"ש התו' דכתו' ד"ט ד"ה לא דקא טעין דלאו כל החזקות שוות וכדכתיבנא לעיל. ועוד תי' דלא איבעיא לן אי אמרי' מגו ב"ח אלא בדבר שבממון אבל בדבר האיסור פשיטא לן דלא אמרינן מגו במקום חזקה וכתב שכן מצא כתוב בשם הר"ן ז"ל. וראיתי לבעלי התוס' ז"ל בפ"ק דכתובות ד"ט סוף ע"ב ד"ה מאי לאו דקא טעין טענת פתח פתוח כתבו ז"ל וביהודה נמי אע"ג דאיכא חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסיד' לא מהימן וטעמא משום דכיון דמתייחד עמה ודאי בא עלי' דלא מוקים איניש נפשיה ואע"ג דגבי יבמ' אמרי' פ' ב"ש דעד ל' יומין מוקי אנפשיה רוב פעמים לא מוקי אנפשיה אפי' שעה א' ואיתרע חזקה ע"כ ודבריהם תנא דמסייע לי' להרב כנה"ג דהאי חזקה אלימתא טובא דאפי' תוך ל"י ברוב פעמים לא מוקי אנפשי' אפי' שעה א' וכ"ש בתר ל' יום הילכך אע"ג דאית לי' מגו לא מהימנא ומדברי התוס' הנז' הוקשה לי הפעוט על דברי מהרימ"ט בחא"ה סי' כ"ו שם בריש התשו' שכתב ז"ל ויש לחלק בין חזקה לחזקה דהא דאמרי' רובא וחזקה רובא עדיף היינו חזקה דסתמא שאינה באה לא מכח סברא ולא מכח רובא אלא דאמרינן העמד דבר על חזקתו כגון העמד טמא על חזקתו העמד בהמה על חזקתה העמד אשה על חזקתה אבל חזקה דאתיא מכח סברא כגון חזקה דאין אדם פורע בתוך זמנו חשיבא כעדים דאנן סהדי דלא פרע דהלואי שיפרע האדם בזמנו עדיף מרובא ואנן סהדי דלא פרע ומפקי' ממונא ע"כ והא התם דחזקה אין אדם טורח בסעוד' ומפסיד' דהיא חזקה דאתיא מכח סברא אלימתא דלא שדי איניש זוזי בכדי כדאמרי' בכמה דוכתי ועכ"ז כתבו התוס' דכיון דאיכא רובא דרוב פעמים לא מוקים איניש אנפשי' אפי' שעה דאיתרע חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה. ויש ליישב דשאני ההוא רובא דאתי נמי מכח הסברא דתקיף יצרייהו דאינשי ומש"ה הדרן לכללין דרובא עדיף. הדרן לחזקתין והנה התם בפ' ב"ש איכא פלוגתא בהך חזקה לגבי יבמה דאמרי' התם מאן תנא עד תלתין יומין מוקי איניש אנפשי' אר"י ר"מ היא דתניא טענת בתולים כל ל' יום דר"מ ר' יוסי אומר נסתרה לאלתר לא נסתר' אפי' לאחר כמה שנים רבה אמר אפי' תימא ר' יוסי ע"כ לא קאמר ר"י אלא בארוס דגיס בה אבל יבמה מיבז' בזיז מינה. והשתא בין לרבי יוחנן בין לרבה ודאי הלכה כר' יוסי דכיון דנסתרה לא מוקי איניש אנפשי' כלל אלא דלרבה

מודה ר"י ביבם דעד ל"י מוקי איניש נפשיה אבל מ"מ בארוס אפי' לפי מתני' לא מוקי איניש נפשיה כלל ולפ"ז לא ידענא מאי קא ק"ל לתוס' הנז"ל מיבם דמוקים נפשי' עד ל' יומין כו' דהיינו דוקא ביבם דלא גיס בה אבל בארוסה קי"ל הלכה כר' יוסי דלא מוקי איניש נפשיה כלל ודוחק לומר דהיינו מה שתי' דרוב פעמים כו' כלומר בארוס רוב פעמים דהעיקר חסר מדבריהם ומאי רוב פעמים הא לר"י ארוס לא מוקי נפשיה כלל. ודע שכ' מהראנ"ח ח"א סוף סי' ס"ז שלא אמר לחזקה זו דלא מוקי איניש כו' במי שהי' חולה דמי שהוא חולה מסתמא אינו בא עלי' וכיוצא לזה כתב בת"ה ז"ל דמי שהוא חולה מותר לאשתו נדה שתשמשנו אע"ג דכשהיא חולה אסור לבעל להטפל ברפואתה ויהיב טעמא דכשהוא חולה לא חיישי' להרגל עבירה כו' א"כ אתה למד דלגבי חולה אתרע חזקת לא מוקי איניש אנפשי' דנהי דאפשר לחולה לבעול מ"מ כל שהוא חולה קרוב הדבר שאינו בועל ומספיק בכך לדחות טענת חזקת לא מוקי איניש נפשיה. גם אין לחלק ולומר דהיינו דוקא במי שבעל כבר דלא תקיף יצריה כ"כ ומש"ה לגבי חולה לא חיישי' להרגל עבירה אבל היכא דלא בעל עדיין איכא למיחש וכדאשכחן בההיא דהוא ישן בין האנשים והיא ישינה בין הנשים כשעדיין לא בעל כו' דהא מוכח בגמ' דכל היכא דאיכ' שום טענה ומניעה שלא לבעול ליתא לחזקה דלא מוקי איניש כו' וכדקאמר התם דלגבי יבמה מוקי איניש נפשיה עד ל' יומין משום דמיבזה בזיז לה ואע"ג דהויא ביאה ראשונה ופשיטא דלא עדיף טעמא דמיבזה בזיז לה טפי מטעמא דחולי דאשכחן ביה דלא חיישינן להרגל עבירה:

צה

חזקה קטנה שהגיע לכלל שנותיה אינ' צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנין בנדה ריש פרק בא סי' ז"ל הסוגיא התם תנו רבנן כל הנבדקות נבדקות עפ"י נשים כו' רבי יאודה אומר לפני הפרק ולאחר הפרק נשים בודקות אותן תוך הפרק אין נשים בודקות אותן שאין משיאין ספקות ע"פ נשים ר"ש אומר אפי' תוך הפרק נשים בודקות אותן ונאמנת אשה להחמיר אבל לא להקל כיצד גדולה היא שלא תמאן קטנה היא שלא תחלוץ אבל אין נאמנת לומר קטנה היא שתמאן וגדולה היא שתחלוץ. ופריך התם לר"י בשלמא לפני הפרק בעי בדיקה דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו אלא לאחר הפרק למ"ל בדיקה והא איכא חזקה דרבא דאמר קטנה שהגיע לכלל שנותיה א"צ בדיקה חזקה הביאה סי' ומשני כי אמר רבא חזקה למיאון אבל לחליצה בעי בדיקה. תוך הפרק אין נשים בודקו' אותן קסבר תוך הפרק כלאחר הפרק ולאחר הפרק דאיכ' חזקה דרבא סמכינן אנשים תוך הפרק דליכא חזקה דרבא לא סמכי' אנשים ולא בדקי נשי. ר"ש אומר אף

תוך הפרק נשים בודקות דקסבר תוך הפרק כלפני הפרק ובעי בדיקה דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו ובעי התם ונאמנת אשה להחמיר האי מאן קתני לה אבע"א ר"י ואתוך הפרק ואבע"א ר"ש ולאחר הפרק ולית לי' חזקה דרבא. והרי"ף בפ' ב"ש והרא"ש פסקו דלאחר הפרק נאמנות אפי' להקל לומר גדולה היא ותחלוץ דהלכ' כחזק' דרבא דמבת י"ב שנים ויום אחד חזקה הביאה סי' ודלא כר"ש וכן הסכימו כל הפוסקים ז"ל זולת שהתוס' ז"ל שם בפ' בא סי' כתבו בשם ר"ח ז"ל דמחמיר לפסוק כר"ש שלאחר הפרק נמי אין נשים נאמנות דלית לי' חזקה דרבא וכן ע"ש בד"ה ואבע"א אבל דברי הרי"ף והרא"ש ז"ל מפורשים שם בענין זה שכתבו דלאחר הפרק נשים בודקות משום חזקה דרבא וכן נראים דברי הטור בא"ה סי' קנ"א ובסי' קס"ט. ובפרט הלז הראשונים ז"ל האריכו למעניתם. ה"ה הריב"ש בסי' קש"ב והרשד"ם בא"ה סי' צ"ז ומהראנ"ח ח"א סימן כ"ו ומהרימ"ט ח"א סי' מ"ב והאחרון הכביד הרב כנה"ג בא"ה סי' קנ"ה הגהת הטור אות ע"א ע"ש דיש ללמוד מתוך דבריו כמה הלכתא גברוותא ע"ש ובשער אפרים סי' קי"ב ותשו' הרב בצלאל ז"ל סי"ז:

צו
חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות נכתבה באות האל"ף סי' ה':

צז
חזקה אין אשה מעיזה פניה ב"ב בפ"ב דנדרים דל"א ע"א וביבמות דקי"ו ובכתובות דכ"ב ובגיטין דף ס"ד ופ"ט ובאה"ע י"ז וקנ"ב ונכתבה באות האל"ף סימן י':

צח
חזקה אין אדם פורע תוך זמנו בבא בתרא ד"ה ונכתבה באות אל"ף סי' ח':

צט
חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו. בשבועו' דמ"ב ונכתבה באות אלף סימן י':

ק
חזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול כתובות ד"ט ונכתבה באות הא ל"ף סימן י"ב:

קא
חזקה אין בעל הבית עובר בבל תלין שבועות דמ"ה ונכתבה באות הא':

קב
חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה. כתובות ד"י ודף ע"ה באות א':

קג
חזקה אין אדם משמר מה שביד חבירו סוף פ"ב דחגיגה באות א':

קד
חזקה אין אדם תובע אא"כ יש עליו שבועות דף מ' באות א' סי':

קה
חזקה אין אדם נשבע אלא באמת טור ח"מ סי' פ"א באות א':

קו
חזקה לא שביק איניש היתרא ואכיל איסורא. בפ' השולח אמ"ר נחמן נאמן אדם לומר פרוזבול הי"ל ואבד ויסיב התם טעמא דכיון דתקינו לי' רבנן פרוזבול לא שביק איניש היתרא ואכיל איסורא כתב מרן הב"י בסימן ס"ז מחו' י"א ז"ל כתב בעל התרומות שעל דברי הרמב"ם שאם תובעו מלוה ע"פ וטען הלוה פרוזבול זה קודם ההלואה נעשה והמלוה טוען לא כי אלא אחר ההלוא' נעשה שהתובע נאמן במגו דפרוזבול הי"ל ואבד ק' דלא אמרי' מגו להוציא ממונא ויש לומר דשאני הכא דמסייע לי' לתובע חזקה דלא שביק היתרא ואכיל איסורא ע"כ ועיין בזה במרדכי בפרק המפקיד בתשו' ד"ה שאלו לר"ם שאלתיך ספר כו' ע"ש. ומתבאר בפ"ק דחולין ד"ד ע"ב דאפי' באיסור דרבנן דקילא איסורא איתיה נמי להך חזקה דהיכא דמשכח היתר' לא אכיל איסורא דרבנן גבי מומר אוכל נבילות לתיאבון דאמרי' התם אמר רבא ישראל מומר אוכל נבילו' לתיאבון בודק סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו מ"ט כיון דאיכא היתר' ואיסור' לא שביק היתר' ואכיל איסור' ומ"מ כי לא בדק סכין מטרח לא טרח ומייתי התם סייעת' לרב' מבריית' דחמצן של עוברי עביר' אחר הפסח מותר מיד מפני שמחליפין סברוה הא מני רבי יאודה היא דאמר חמץ לאחר הפסח דאורי' וקתני שהם מחליפין אלמא לא שביק היתר' ואכיל איסור' ודחינן לה דילמא ר"ש הוא דאמר חמץ אחר הפסח דרבנן וכי מקלינן בדרבנן בדאורייי' לא מקילנן ומשני מי קתני שאני אומר החליפו אלא מפני שמחליפין קתני דודאי מחליפין ומה בדרבנן לא שביק היתר' ועביד איסור' בדאורייי' לכ"ש ובתמורה שלהי פ"ח דקכ"ז ע"א מייתי נמי להך חזקה לענין תמורה דאם הי' לפניו ג' בהמות קדשי מזבח לפניו וא' מהן בעלת מום שעומדת לפדיון וג' בהמות חולין ואמר הרי אלו תחת אלו אינו לוקה אלא ב' שהבהמ' הג' תלינן דלשם חילול קאמר ולא לשם תמורה דכיון שיש לפניו דרך ההתר והוא החילול ודרך האיסור והוא התמור' חזק' לא שביק היתר' ועביד איסור' וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' תמור' ומתבאר שם דאפי' אם הוחזק במלקיות הרבה אמרינן דלא שביק היתר' ועביד איסור' שאמרו שם אם אמר י' בהמות אלו תחת י' בהמו' אלו וא' מהן בעלת מום אינו לוקה אלא ט' מלקיו' שהבהמ' הי' לחללה נתכוין ולא להמיר בה שאעפ"י שהוחזק זה במלקיות לא אמרינן זיל בתר רובא דהואיל ויש שם דרך התר לא שביק איניש היתר' ועביד איסור' ועיין בזה במשנה למלך הל' גירושין

פרק עשירי הלכה י"ח שהעלה דהיינו דוק' כי התם שהם איסורי' חלוקים מש"ה לית לן למימר דמשום שעשה ב' איסורים או ט' איסורי' שעשה ג' או י' כיון שהם חלוקים אבל באדם שנתייחד עם גרושתו והית' נדה אעפ"י שנתייחד בשני עדים שראו שנבעל' אין חוששין שמא לשם קדושין בעל דהא לא שייך לומר בהא אין אדם עושה בעילתו ב"ז ולא שביק היתרא כו' דמאן דעבר על איסור כרת דנדה לא חש לבעילת זנות וכמ"ש הרדב"ז בתשו' כ"י דהתם כיון שהוא בדבר א' שבאותה ביאה עבר באיסור נדה באותו דבר עצמו בודאי לא נשמר מאיסור אחר הבא מחמת אותה ביאה שהיא בעילת זנות ע"ש. ועד"ז מתיישב אצלנו תשו' מוהריט"ץ ז"ל סי' רמ"ז שהעלה על מי שבעל ביוה"כ פנויה דלא אמרינן להך חזקה דאין אדם עושה בב"ז דכיון שבעל ביוה"כ וקא עביד איסור' לא קפיד ע"ש דהתם נמי האיסור הוא בדבר א' שבאותה ביאה שבעל ביוה"כ עבר באיסור דיוה"כ הילכך אמרינן שלא נשמר מאיסור אחר הבא מאותה ביאה שהיא בעילת זנות ועיין בתשו' הרד"ך בית כ"ד סוף חדר ד' ושבתי וראיתי תשו' א' להרדב"ז הביאה בס' לקט הקמח על אה"ע דף קפ"ט ע"א שכתב על אשה שהוציאה בעלה עפ"י ב"ד לפי שזינתה תחתיו ושוב נתייחד עמה. השיב ז"ל כיון שראוהו שבעל כל מאי דאפשר לו לתקן מתקן דאי בעיל לה לשם זנות איכא תרתי איסורי חדא בעילת זנות דכל שאר נשים ותו איסורא דידה דאחרי אשר הוטמאה שאסורה לבעל ומש"ה אמרינן ודאי לשם קדושין בעל לתקן שלא יהא בעילתו בעילת זנות אלא בעילת איסור דכל מה שמוצא לתקן מתקן ע"כ. והנה בתשו' זו לא יתכן חילוק הרב משנה למלך שכתב שטעם הרדב"ז בבועל נדה דלא אמרינן חזקה דאין עושה בעילתו ב"ז מפני שהוא בדבר א' שבאותה ביאה עבר באיסור נדה באותו דבר עצמו בודאי לא נשמר מאיסור אחר הבא מחמת אותה ביאה שהוא בעילת זנות דהא בחשו' זו האחרת הנז' באותה ביאה עצמה עבר אלאו דאחרי אשר הוטמאה ועכ"ז כתב הרב דכל מאי דאפשר לו לתקן מתקן ובדברי הרדב"ז בתשו' זו קשה דבגיטין דפ"א במתני' דהמגרש את אשתו ולנה עמו כו' דמוקמינן פלוגת' דב"ש וב"ה באין אדם עושה בעילתו ב"ז או לא דב"ש סברי אדם עושה בעילתו ב"ז וב"ה סברי אין אדם עושה בעילתו ב"ז וכ' הרשב"א בחי' דאיפכא שמעינן להו באין ממאנין אלא ארוסו' ותי' דהכא אזלי ב"ש לטעמייהו דאין לגרש אא"כ מצא בה דבר ערוה ומזוהמ' ובעיל לשם זנות ולב"ה אפי' הקדיחה כו' ואין אדם כו'. נראה דלב"ה נמי אי בריר לן דמשו' ערוה גירש ס"ל נמי דעושה ב"ז הפך לברי הרדב"ז וצריך להתיישב בזה:

קז
חזקה אין אדם אוסר כרמו בנטיעה א' בפ' הנזקין דף נ"ד גבי מבטל איסור דאמרי' דס"ל לר"י בשוגג יעלה במזיד לא יעלה כו' א"ר יוחנן חזק' אין אדם אוסר כרמו בנטיע' א' ע"ש ברש"י ז"ל:

קח
חזקה אין שיליא בלא ולד בפ' המפלת דף כ"ז ע"ו ת"ר שיליא בבית הבית טמא לא שהשיליא ולד אלא שאין שיליא בלא ולד עמה. ועיין בחי' הריטב"א דף ע"ט דפ' י' יוחסין שכתב דהא דלא אזלינן בתר חזקה דבית ונוקי מיעוט שיליות שאין בהן ולד לחזקת בית שהוא טהור. היינו טעמא משום דכיון דהו"ל שילי' בבית נפק ליה בית מחזקתיה והו"ל כשיליא. וכן בנדה לב"ה דמטמו למפרע מעת לעת כל טהרות שנגעה דכיון דודאי נגעה נפקו טהרו' מחזקתן והוא כנדה גופא וכן אתה דן בכל מקום דאיכ' ודאי מגע ולא אזלינן בתר חזקת טהרו' אלא כשיש ס' במגע עצמו ושמ' לא נגע ובהכי ניחא לי' מתני' דמקוה שנמדר ונמצא חסר כל טהרו' שנעשו על גביו טמאות דלכאור' קשה אמאי אזלינן בתר חזק' טמא ניזיל בתר טהרות שנגע בהן שהיו בח"ט ולא נטמאה מס' אבל הי' טעמו דכיון דודאי נגע בהן א"ל שום חזקה דומיא דשילי' בבית ודנדה דמטמא למפרע כדאמרן:

קט
חזקה בנות ישראל עד שלא הגיעו לפרקן הרי הן בחזקת טהרה ואין הנשי' בודקו' אותן משהגיעו לפרקן הרי הן בחזקת טומאה ונשים בודקות אותן. פ"ק דנדה דף י' ע"ב:

קי
חזקה אורח בזמנו בא לענין נדה בפרק כל היד דף י"ו ע"א:

קיא
חזקה אין אדם מניח פתח גדול ונכנס בפתח קטן לענין עירוב בעירובין ד"י ע"ב:

קיב
חזקה אין אדם מפייס במומין. ע' בס' מחנ' אפרים ז"ל הלכות הונאה סי' ד' ז"ל מי שמכר חפץ לחבירו ונמצא בו מום ושהא מלהחזירו אחר שידע המום נרא' מדברי הרמב"ם פ' ט"ו מה' מכיר' דכל שלא נשתמש במקח אחר שידע המום אפי' שהה כמה ימים ה"ז מחזיר' ולא אמרי' כיון דידע ושתק ה"ז נתרצה דחזקה אין אדם מתפייס במומין. ושם הביא תשו' הרדב"ז ז"ל סקל"ו דחולק בזה ואם שהה ולא החזירו ה"ז מחל ע"ש:

קיג
חד מקום מושלי אינשי תרי מקומות לא מושלי אינשי לענין הזורק גט לאשתו בחצר אתמר בפ' הזורק דף ע"ז ע"ב ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו הוה קיימא בחצר נפ' בפיסלא פי' על חתיכת עץ אמר רב יוסף חזי' אי הויא ד' אמות על ד' אמות פלג לי'

רשות' לנפשי' וא"ל חדא רשות' היא ובעי התם במאי עסקי' אילימ' בחצר דידה כי הוי ד' אמות מאי הוי ואי הוי בחצר דידיה כי לא הוי ד"א מאי הוי לא צריכא דאושלה מקום דחד מקום מושלי אינשי תרי מקומות לא מושלי אינשי:

קיד

חביבה עליהן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן ברישׁ פ"ב דע"א בעי בהמות נקבות אצל נשים גויות מ"ט לא מייחדינן אמר מר עוקב' ב"ח מפני שהגוים מצויי' אצל נשי חבריהן ופעמים שאינו מוצאה ומוצא את הבהמ' ורובעה ואב"א אפי' מוצאה נמי רובעה דאמר מר חביב' עליהן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן. וכבר כתבו התוס' ז"ל שם דלא ידע ר"י מהיכן נפקא עיקר דבר זה. ובפ' השולח אתמר הך מדה לענין שפחה של ישראל דמייתי התם ההיא אמתא דר' אבא ב"ז דאשתבאי פרקא ההוא גוי לשם איתת' שלחו לרבי אבא אי יאות עבדי שדר לה גיטא דחירות' ובעי התם היכי דמי אי דמצו פרקי לה למ"ל גיטא דחירות' ליפרקו לה לשם עבדות ואי דלא מצו פרקי לה מיניה דגוי כי שדר לה גיטא דחירות' מאי הוי ומשני לעולם דלא מצו פרקי לה וכיון דמשדר ליה גיטא דחירות' מתזלא באפיה ומפריק לה ופריך והאמר מר חביבה עליהן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן ומשני ה"מ בצנעה אבל בפרהסיא זילא בהו מילתא. ונראה דמשום האי חזק' דחביבה כו' אמרינן התם בפ' אין מעמידין דף כ"ה דלא תתייחד אשה עמהם אפי' הם רבים ונשותיהם עמהם. אלא דאיכא למידק דהיכ' דהוו רבים אמאי לא שרינן מטעמ' דבפרהסיא זילא בהו מילת' כדאמרי' בשפחה של ישראל בפ' השולח. וכן אמאי לא שרו וחילקו בדין יחוד בהמתו של ישראל אצל גוים בין מקום דשכיחי רבים להיכא דלא שכיחי רבים:

קטו

חי נושא את עצמו. פ"י דשבת דצ"ד המוציא בהמה חיה ועוף לר"ה בין חיין בין שחוטין חייב ר' נתן אומר על שחוטין חייב ועל חיין פטור שהחי נושא א"ע ואמרינן התם דע"כ לא פליגי אר"ן אלא בבהמ' חיה ועוף דמשרביטי נפשייהו אבל אדם לכ"ע חי נושא א"ע. וכתבו התוס' דלהרשב"א ז"ל קטן כבהמ' דמי אבל הם ז"ל הסכימו דבקטן נמי אמרינן חי נושא א"ע מההיא דהאשה מדדה את בנה בר"ה ודוקא בריא נושא את עצמו אבל חולה אינו נושא את עצמו. גמרא במסכת יומא דף כ"ב:

קטז

חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא. ריש פ' המוציא יין סברת רבא ואביי פליג עליה וסבר דלא דרי אחד תרין לאו חמרא הוא וע' שם בתוס' שהקשו מההיא דסנהדרין דדרשינן אל יחסר המזג אם הוצרך א' מן הסנהדרין לצאת אם יש שם שלשה

ועשרים דהיינו שליש מסנהדרין משמע דמזיגה על חד תרין כו' ואיכא למידק ממ"ש התו' בפ"ד דע"ז דנ"ח ע"ב ד"ה כדכתיב כו' עלה דאמרי' בעא מיניה ר"א מר"י יין שמסכו גוי מהו א"ל ואימא מזגו א"ל אנא כדכתיב קאמינא טבחה טבחה מסכה יינה כתבו הם ז"ל ואע"ג דכתיב נמי אל יחסר המזג ההיא מזיג' ביין עצמו אבל מסיכה הוא תיקון מים ביין ע"כ ובודאי דחילייהו משום דקרא דאל יחסר המזג בסנהדרין קא מיירי א"כ ודאי דהתם ביין עם יין קא מיירי דכולם סנהדרין הם וא"כ מאי קא ק"ל הכא בשבת מהא דאל יחסר המזג לרבא דמיירי במזיגה דמים ביין ודילמ' בתקון יין ביין מודה רבא. והם דחקו עצמם וכתבו דהתם ביין השרוני דרפוי מיירי ולא יכון זה לשיטת' דהתם דמיירי קרא יין ביין וק"ל:

קיז

חרדה מסלקת את הדמים בפ"ק דנדה דף ט' ע"א הית' האשה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדק' טהור' שחרד' מסלק' את הדמים:

קיח

חובה חזקה לא מייתי איניש חובה לנפשי' בפ' אלו מציאו' דף כ"ח ע"ב אבוה דרב פפא אירכס לי' חמרא אשכחוהו אתא לקמי' דר' ב"ר הונא א"ל זיל אייתי לי סהדי דלאו רמאי את וטול אזל אייתי סהדי א"ל ידעתון ביה דרמאי הוא א"ל אין א"ל אנא רמאה אנא א"ל אנן לאו רמאה את קאמרי' א"ר ב"ר הונא מסתברא לא מייתי איניש חובה לנפשיה:

קיט

חמרא אכתפא דמארי' שוואר בתרא דף צ"ו ריש ע"ב מוכר חבית של יין לחבירו והחמיצ' רב אמר ג' ימים הראשונים ברשות מוכר מכאן ואילך ברשות לוקח ושמואל אמר אינו חייב באחריותו אע"פ שהחמיץ בתוך חבית של מוכר משום דחמרא אגבה דגברי שוואר כלו' על כתף האדם מדלג שמזלו גרם חטא של בעל הבית כדנפקא לן מקרא ואף כי היין בוגד והילכך המוכר פטור דא"ל מוכר לתאי דידך קא גרם וכמ"ש רשב"ם ז"ל שם:

קכ

חלב טמא אמרי' בע"ז דף ל"ה ע"ב חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו למאי ניחוש לה אי משום איחלופי טהור חיור טמא ירוק. ואי משום איערובי ניקום דאמר מר חלב טהור עומר חלב טמא אינו עומד ועיין בטי"ד סי' קט"ו ומ"ש בס' פרי תואר שם:

אות ט

קכא

טבעת לא מושלי אינשי. בפ' בתרא דיבמות דף ק"ך ע"ב אמר רבא סימני' דאורייי' ופרכינן הא תנן אין מעידין אלא על פרצוף הפנים עם החוטם אע"פ שיש סימן בגופו ובכליו

ומשני גופו דארוך וגוץ דלאו סימן הוא כליו דחיישינן לשאלה כלומר דשמא לאחר השאילן ואותו אחר מת וראו עדים וסבורים שזה הוא בעל הבגדים ופרכינן ואי חיישינן לשאלה חמור בסימן אוכף היכי מהדרינן ומשני לא שייל איניש אוכפא דמסקיב לי' לחמרא והדר פריך ממתני' דקתני גבי גט מצאו קשור בכיס ובארנקי ובטבעת היכי מהדרי' וליחוש אע"פ שהוא מכיר את הכיס ואת הארנקי ואת הטבעת הא איכ' למיחש שמא השאילן לאחר וקשר בו גט זה והחזירן לזה ושכח בו הגט ומשני טבעת לא מושלי אינשי דחיישינן לזיופא. כיס וארנקי מנחשי אינשי ולא מושלי. וכתב מהרח"ש בתשו' סי' נ"ט ונ"ב דאף דמרן הב"י בא"ה סי' י"ז ובתשו' דף קי"א כ' דלא סמכינן אסי' מובהקי' דכלים כסברת הרי"ף והרא"ש ולא קי"ל כהר"ן ונ"י צ"ל דסברי דסמכינן, אסי' מובהקים דכלים ולא חיישינן לשאל' כלישנא בתרא דפ' האשה רבה מ"מ אפושי פלוגתא לא מפשינן ואיכא למימר דע"כ לא אמרו הרי"ף והרא"ש דלא סמכינן אסי' דכליו אלא דוקא בכלים העשויים להשאיל אבל כלים שאין עשויים להשאיל כעין טבעת דאתמר בגמ' טבעת לא מושלי אינשי אפשר דאף הרי"ף והרא"ש מודו בהא ע"ש וכ"כ הרב פ"מ ח"א ר"ס ט"ו והתירה מטעם ספק ספקא ס' אי הלכ' כהר"ן ונ"י ז"ל ואת"ל דאין הלכה אלא כהרי"ף והרא"ש אפשר דבכלים שאין עשויין להשאיל כעין טבעת מודו. וכתב שמרן ז"ל בס' הקצר אה"ע סי' י"ז נר' שחזר בו שכתב טעם דאין מועיל סי' מובהקי' שבכליו מטעמ' דחיישינן לשאלה ע"ש מכלל דבטבעת וכיוצא דלא מושלי אינשי מהנו סי' מובהקים וכתב שאף מהרימ"ט ז"ל שכתב בראשונו' סי' קל"ט דבדבר סי' שבכלים לא מלאו לבו לעשות מעש' אחר שהר' ב"י ז"ל כתב מה שכתב הנה בתשו' אחרונו' באה"ע סי' ל"ה כתב להקל בסימן כלים דלא מושלי אינשי ולא חש להה' דמרן ז"ל וכן כתב בכתבים סי' קס"א וכן הראנ"ח ח"א סי' נ"ד כתב הלכ' למעש' להתיר בכלים דלא מושלי אינשי כטבעת וכיוצא. ועיין בפוסקים אחרונים תשובת ב"ח סי' פ"ו ותשו' חוט השני סימן צ"ו ופ"מ ח"א סט"ו וע"ש דף ל"ו ועיין עוד בש"ך ח"מ סס"ה ס"ק כ"ו מ"ש על דבר מר"ן. וחידש מהרימ"ט שם בחא"ה סי' ל"ה דף מ"ב דאפי' לפוסקי' דבכליו חיישינן לשאל' מ"מ כי היכי דאתמר בגמ' טבעת לא מושלי אינשי הכי נמי איכא למימר בסי' דציצית דציצית ודאי לא מושלי אינשי דמצוה דידי' לא שביק אינש ויהיב לאחרינ' דומיא דההיא דאמרי' בפרק האומר דקדושין המקדש את בתו סתם אין הבוגרת בכלל אע"ג דשויתיה שליח ואע"ג דא"ל קידושי לך מכל מקום לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה ואע"פ שהיא בתו ולאו אורח ארעא דלא יעשה כן במקומנו עכ"ז אפי' גבי חומרא דאשת איש סמכינן אהך סברא דסברי רבנן דמצוה דרמיא עליה

דאיניש לא שבק לי' ובנדון דידן בידוע שכשיצא מביתו לא הוליך עמו אלא ציצית א' שהי' הולך במקומות הקרובים וחוזר לביתו דמסתמא לא הי"ל אלא ציצית זה ועדיפא טובא מהא דאמרינן בגמ' כיס וארנק' מנחשי אינשי ולא מושלי להו כ"ש מצות ציצית ששקול' נגד כל המצות ומצוה תדירית היא (כ"ש מצות ציצית ששקול' נגד כל המצות תדירית היא) שראיה מביאה לידי זכיר' ונטירותא דידי' הוא כדאמרינן בפר' התכלת כל שיש לו תפילין בראשו ומזוז' על פתחו וציצית בבגדו בחזקת שלא יחטא שנאמר והחוט המשולש כו' ונאמר חונה מלאך ה' סביב ליריאיו וזה העני שהי' הולך נע ונד בין הגוים מזוזה ותפילין לא הי' עמו ציצית שעמו מסתמא לא מושיל לי' וישאר ערום בלא מצוה ע"כ. עוד כתב הר"ב פ"מ בסימן הנז' דהא דטבעת דלא מושלי אינשי הוי סי' היינו דוקא במעיד שהוציאוהו מאדם מת אבל אם ראו טבעת ביד איש אחר ולא נודע מה הי' מבעל הטבעת לא אמרינן מסתמא מת מכח הריקו' ולא הוי סי' ובטבעת סתם לא הוי סימן אא"כ מכירין הטבעת בטביעת עין דעדיף מסימן אבל טבעת בלא ט"ע או סי' מובהק לא הוי סי' ומהרא"ש בסס"י נ"ב כתב דאפי' לס' הב"י ז"ל דטבעת לא הוי סימן אע"ג דלא מושלי לי' היינו דוקא דחיישינן דלמא הוא של איש אחר והיינו דוקא בחותם דעלמא אבל אם כתוב שמו וכינויו לא חיישינן ואע"ג דבשמו ושם. אביו לבד חלקו הראשונים ולא עשו מעשה מ"מ בנ"ד דהוה הצטרפות דעדים מכירים החותם שהוא של בעל האשה הזאת וליכא למיחש לשאלה יש להתיר בלי פקפוק ואני מגמגם ע"ד קדשו דלפי מ"ש הוא דחשש הרב"י ז"ל הוא משום שמא מאיש אחר א"כ כיון שנתברר שהוא של אותו האיש אתי ליה דיו ואמאי אצטריך לי' תו שמו וכינויו:

קכב

טריפה אינ' חיה בפרק אלו טריפות דף נ"ח ע"ב א"ר הונא סימן לטרפה י"ב חדש כלומר אם חי' י"ב חדש בידוע שלא נטרפ' ומתפרש התם טעמא די"ב חדש דבעינן שיעברו עליו ימות הצנה וימות החמה דיש מכה שהיא נעכרת ומת מתוך הצנה ויש מכה שהיא נעכרת ומת מתוך החום הילכך בעינן ימות החמ' וימות הצנ' כמ"ש רש"י ז"ל שם וע' במס' ע"ז דאיכ' למ"ד דטריפ' חיה יותר מי"ב חדש ע"ש ובס' בני דוד סוף דמ"ג. ועיין בת"ח כלל י"ב דין ב' שבשנ' מעוברת צריך י"ג חדש וכמ"ש הש"ך ז"ל בשמו בי"ד סי' ז"ן. ולפי דברי הטעם שכ' רש"י ז"ל אין טעם לדבר הת"ח כי לא ישתנ' חיותו של בעל חי כפי השנ' דכיון דעברי עליו ימות הצנ' וימות החמ' כבר יצאת מיד' ספק טריפה. ועיין בספר פרי חדש שם השיגו מטעם אחר שכל שיעורי חכמים שהוזכרו בל' חדשים אין לחלק בין שנה פשוט' למעוברת שא"כ לא הי' להם להזכיר י"ב חדש אלא שנה ואף בשנה

דקרא הויא פלוגת' דר' וחכמי' בפ"ק דר"ה אבל הכא שהוזכרו י"ב חדש מנ"ל להוסיף עוד אח' בשנת העיבור ע"ש. וכתב הרשב"א ז"ל בתשו' סי' צ"ח דהך מדה שמדו חכמי' היא דוקא בספק טריפ' אבל בודאי טריפ' כגון בהמ' שנמצאת יתרת אבר באותן האברים שהיא נטרפת בהם ובמקום שנטרפת בו אפי' נתברר שעברו עליה יב"ח אע"ג דטעם דטריפ' הוא משום שאין כמוה חיה מ"מ אם חי י"ב חדש אסור והאריך שם בראיות וכתב בסוף התשו' ז"ל וא"ת ומה נעשה וכבר ראינו בעינינו יתרת ברגל ששהתה יב"ח זו היא שאמר ריב"ל לרבי יוסי בן נהוראי על דא את סמיך כלומר אי אפשר וכאלו אתה מעיד על שאי אפשר שראית אותו בעיניך או סיבה אחרת יש וכן בכאן אנו שואלין לאותו שמעיד מנין אתה יודע ששהתה זו שמא שכחת או שמא טעית או שמא נתחלף לך זמן בזמן או שמא נתחלפ' לך בהמ' זו באחרת שאי אפשר להעיד שתהא בהמ' זו בין עיניו כל י"ב חדש ואם יתחזק בטעותו ויאמר לא כי אהבתי דברים זרים אשר ראו עיני ואחריהם אלך נאמר אליו להוציא לעז על דברי חכמים אי אפשר ויתבטל המעיד ואלף כיוצא בו ואל תתבטל נקוד' א' ממה שהסכימו בו חכמי ישראל הקדושים הנביאים ובני נביאים ודברים שנאמרו למשה מסיני. סוף דבר מוטב נחזור אחר הטענו' כדי לקיים דבריהם ולא שנדח' דבריה' המקודשים האמתיים המקויימים ונעמיד ונקיים דברים בטלים של אלו ע"כ ומשמע שם מדברי תשו' הרשב"א ז"ל דצריך לומר דהא דחיה על כרחין נס הוא אבל עכ"פ טריפ' הוא ע"ש אבל רש"ל ז"ל בפרק אלו טריפות סי' פ' כתב דטעם דבשהתה דטריפ' היא שאין כמוה חיה רובא דרובא אבל מיעוט' דמיעוט' חיה אע"ג דטריפ' היא ע"ש ואיכא למידק עליה ממ"ש התוס' ז"ל בפ"ק דע"ז דף ז' ד"ה ודלמא נח טריפ' הוה והקשו ז"ל אע"ג דנח חי לאחר מכאן כמה שנים אתי כמ"ד דעריפה חיה ע"כ ולדברי רש"ל מאי דוחקייהו דנהי דלדידן כל היכא דמספקא לן אית לן למיזל בתר רובא אך התם דבעי למילף דינא מקרא דאתך יש מקום לדוחה לדחות ולומר דלמא נח טריפה הוי ומעוטא דטריפות דחיות הנה הוה. והי' אפשר ליישב דשאני ליה לרש"ל ז"ל בין טריפות דבהמ' לטריפות דאדם דבבהמה מיעוטא דחיה ובאדם טריפ' א"א להיות בשום צד. אלא דקשה שהתוס' ז"ל כתבו בפרק שור שנגח דף נ"א ד"ה נעביד כו' ז"ל והשתא מדמה טרפות דאדם לטרפות דבהמ' וכן בפרק א"ט ומייתי ראי' מאיוב וקשה לר"ת דמחלק בין טרפות אדם לטרפות בהמ' ע"כ. ושבתי וראה להתוס' עצמם בפ' הנזיקין דנ"ו ד"ה ונקר במוחו של טיטוס ז' שנים כו' כתבו התוס' לא נעשה טריפ' בכך דדרך חוטמו נכנס ולא ניקב הקרום כו' ועוד יש לחלק בין טרפות דאדם לבהמ' כדפרש"י בפ"ק דעירובין ע"כ. ונרא' דאע"ג דהם חולקין על ר"ת דמחלק בין טרפות אדם לטרפות בהמה. מ"מ

גבי נקיבת המוח יש לחלק ביניהם דבאדם צריך חסרון ובבהמ' לא משום דבאדם הקרו' התחתון קשה ובבהמ' רך אבל באברים ששוין בזה ובזה אין לחלק בין טרפות אדה לטרפות דבהמ' וכמו שגילו דעתייהו בזה בפרק א"ט דמ"ב ד"ה ואמר רבי יאוד' כו' ע"ש באורך. א"כ איפה כיון דטרפות אדם ובהמ' שוין איכא למימר דכי היכי דבבהמ' איכא מיעוטא דטריפ' חיה כ"ש בטרפות אדם דאית לי' מזל ומאי דוחקייהו דתוס' לאוקומי הסוגיא דלא כהלכתא ועיין בא"ה סימן י"ז סעיף ל"ב ובבית שמואל שם. עוד ראה זה חדש מצאתי למרן זקני הרב ז"ל בספר הליכות אלי סי' תשמ"ח כתב בשם ספר הארוך להרב אשכנזי ז"ל שכתב דהא דטריפה אינה חיה היינו בטרפות הבאה לה אחר שנולד' הבהמ' אבל בטרפות הנולד עמה הגם דהיא טריפ' ואסור' מ"מ יכול' לחיות כמה שנים ע"כ הנה הספר הלזה לא ראיתיו עד הנה אבל נרא' שדבריו באו על נדון הרשב"א ז"ל שכתבנו דודאי טריפ' אפי' עברו עליו יב"ח טריפ' אע"ג דטעמ' דטריפ' לפי שאין כמוה חיה והא חיתה צריך לומר דנדון הרשב"א הי' ביתרת רגל דרגילות להיות כן מבטן אמן וכמוה חיה אברא דלדבריו ז"ל קשה ממה שנדחקו התוס' בפ"ק דע"ז לאוקומי הסוגיא כמ"ד דטריפ' חיה מכח הקושי דהא נח חי לאח"כ כמה שנים ומאי קושיא ואימא דהכי פריך ודלמא נח טריפ' הוה מעיקרא מלידה ומבטן דכמוה חיה וכבר השיגו מרן זקני הרב ז"ל מהא. ולע"ד יש ליישב דברי הרב ע"פ מ"ש באגד' בב"ר ריש פרשת נח דנח כשבא לצאת מן התיב' הכישו הארי ועשאו טריפ' והקריב שם בנו תחתיו ע"ש וכל כמה דמצינן לאשוויי ש"ס דילן עם האגד' משוינן וכיון דמשם אנו למדין דנח לא הי' טריפ' מלידה ומבטן אלא שבתר הכי נטרף. איכא למימר דכי פריך הש"ס ודלמא נח גופיה טריפה הוה על כרחך ודלמ' טריפה הוה השתא קא פריך דלמא דמעיקרא נמי קודם שנכנס לתיב' נעשה טריפ' דגם הוא היה כמו הם כמ"ש ז"ל כי נחמתי כי עשיתים ונח כו' והא איכ' בין תלמודא דידן לאגדה דלתלמוד דידן נעשה טריפה קודם שנכנס ונענש אז כדי שלא יקטרג המקטרג עליו להמיתו במבול כדורו ושקיל למטרפסי' ולפי דברי האגד' כשבא לצאת שקיל למטרפסי' אבל כל אפיא שוין דלא נעש' טריפ' אלא אח"כ ולא מלידה ומבטן ועיין בהרב כנה"ג י"ד סי' ז"ן בהגה' הטור עמד על זה עש"ב אכן אכתי יש לחקור על הרב האשכנזי ז"ל מההיא דפ"ק דחולין דף י"א דילפינן דאזלינן בתר רובא דליתיה קמן מרוצח ודלמא טריפה הוה אלא דאזלינן בתר רובא כמו כן קשה דכיון דשכיח מיעוט דטריפה דחי כמ"ש רש"ל א"כ אכתי איכא ס"ס להחמיר ס' אי הי' טריפ' א"ל, ואת"ל שהי' טריפ' אימור שהי' מאותן שחיין הן בטרפות ונמצא חי הרג ומש"ה ר"ק ולא אב"ר. ויש לדחות דלא חיישי' להני למקטל נפשות. וכתב הרב שלטי הגבורים

בשם ריא"ז ז"ל בפרק האשה בתרא עלה דאפי' ראוהו מעיד כתב דאם ראוהו שנעשה טריפ' מעידין עליו להשיא את אשתו לאחר יב"ח ועיין בקונט' מהרח"ש דף ס"ג ע"ב ועוד זאת ראיתי בס' מגיד מראשית דף ט' ע"ב דנסתפק בב' אחיות דאסרן הכתוב דוקא בחייה אם הי' ראובן נשוי עם לאה ונעשית טריפ' וקדש לאחותה אי הויא מקודשת דלא מקרי בחייה כיון דטרפה אינה חיה והו"ל שלא בחייה דהא מדכתיב יעמד חי גבי שעיר המשתלח ילפינן פרט לטרפה. ותמהני איך העלים עינו היפה ממ"ש ה"ה ז"ל בפי"ג מה' גירושין הלכה י"ז בשם הירו' דטריפ' לא התירו את אשתו אלא לאחר יב"ח ונותנים לו שהות כמו טריפה וכ"כ מרן הב"י בא"ה סי' י"ז אות ל"ז בשם הרמב"ן והרשב"א. ועיין בס' עיגונא דאתת' בפרט מדה זו דף נ"ה ע"ג והרב בס' מגיד מראשית שם כתב עליו דנעלם מהרב מהרח"ש ז"ל דברי התוס' דזבחים דף קי"ו ודבב"ק דף נ"א. ואני בעניי לא הבינותי במה היתי' העלמת העין שכתי' ודברי מהרח"ש שם ברור מללו ככל דברי התו' הנז' ובתוספ' דברים שהביא שחידשו התוס' בפרק אלו טרפות כמו שיראה המעיין שם ועיין בפרט זה בס' בית שמואל סי' ל"ז ס"ק ב' ועוד עיין בס' גנת ורדים א"ה כלל סי' ד' בפרט זה:

קכג

טריפה יולדת בפ' א"ט דז"ן ע"ב סי' לטריפ' כל שאינה יולדת והתם הוי פלוגתא ואיכא למ"ד דטריפ' יולדת. וכתבו התו' בפ"ק דע"ז ד"ז ד"ה רע"א דמאן דאית ליה טריפה יולדת כ"ש דאית ליה דטריפה חיה דאפי' למ"ד טריפה אינה יולדת אמרי דיכול להיות דאית ליה דחיה וכן כתבו שם בסוף ד"ה ודלמ' כו' ז"ל דהא דקיימינן אליביה דמ"ד טריפ' יולדת ולדידיה נמי טריפה חיה ואמרינן התם דנ"ח ע"א והלכת' בזכר כל י"ב חדש בנקבה כל שאינה יולדת וכתב הרב ב"ח ז"ל בי"ד סי' נ"ז דלנקבה כל שאינה יולדת כלומר דא"צ י"ב חדש אלא כיון שילדה מותרת אבל אם אינ' יולד' ודאי דשיהוי הי"ב חדש מהני לה ומותרת כזכר וכ"כ בפרישה. וראיתי לרש"ל ז"ל בפ' א"ט סי' פ' שכתב דעיבור בלא לידה ל"מ אלא בעינן שתתעבר ותלד אבל בעיבור לחוד דאפשר דתתעבר עיבור שלא תבא לידי לידה אלא תמות והביא ראיות על זה ע"ש ועיין בתוס' פ"ק דע"ז דט"ז ע"א ד"ה אלמא לא מקבלת זכר שכתבו לאו משום דספק טריפה אינה יולדת דבפרק א"ט בעי למימר לר"י דיולדת אלא דאינה מקבלת זכר וכדמשמע לישנ' מדלא קאמר אלמא דלא ילדה ע"כ ונראה דכונתם רצויה לומר דר' יאודה קאמר דעל הרוב אינה מקבלת עליה זכר ולא חיישינן לאותה חששה שחשו רבנן התם דלא שכיח אבל אם אפשר דתקבל עליה לעולם דיולדת ודאי. ובפ' א"ט דז"ן ע"ב כתבו בד"ה ודלמא סבר טריפה יולדת כו'

הקשו דהא רבי יאודה סבר דלא מקבלת עליה זכר ותי' דיש לחלק בין טרפות דחתוכת רגלים לשאר טרפות ולפי מה שכתבו הם ז"ל בההיא דפ"ק דע"ז הנז' לא הבינותי מאי קא קשיא להו בפ' א"ט דהתם ברובא איירי אבל לעולם איכא מיעוטא דמקבלת זכר ומתעברת ויולדת ודוק. וזכר טריפה אם מוליד בזה נשאל הרב פר"ח במ"ח סי' ה' והעלה מסוגית פרק השולח דאינו מוליד יע"ש בדבריו:

קכד

טביעת עינא בפרק כל הגט דז"ך ע"ב צורבא מרבנן אית ליה טביעות עינא אבל איניש דעלמא לא אמנם התוס' ז"ל כתבו שם בשם ר"ת דעם הארץ נמי ידע בט"ע כדאמרינן בגט פשוט האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי אתתא לידבר ע"ה בהדיה ובפרק גיד הנשה מוכח דכ"ע נמי אית להו טביעות עינא והא דלא מהדרי' לע"ה אבידה בט"ע משום דלא מהימן ודלמא משקר במילתא דנוגע לעצמו דאפי' דלית ט"ע בגויה מ"מ אמר דאית ליה ט"ע ושקורי משקר וגבי גט נמי כתב הרשב"א שם בחידושיו דהיינו טעמא משום דאשכחוהו אחריני ואי לאו דצורבא מרבנן הוה ולא משקר חיישינן דלמא לית ליה ט"ע בגויה ושקורי משקר כי היכי דלא לפסיד אגריה א"נ דלא ליהוי למאריה גיטא תרעומת עילויה וה"ה במילתא דליכא פסידא וליכא תרעומת אפי' ע"ה מהימן בט"ע ועיין בב"י אה"ע סי' קל"ב אות ה' ובתשו' מהרח"ש סי' י"ב ופ"מ ח"א סי' ט"ו. ובספר בני דוד בקונט' עיגונא ד"י ע"ב סי' ר"ך נסתפק אי אמרינן נמי באשה דאית לה טביעות עינא דאע"ג דכתבו התוס' דגם ע"ה אית ליה ט"ע אפשר דאשה גריעא מע"ה. ולעד"נ אין מקום לספק בזה דהא בפ' גיד הנשה דצ"ו אמרי' דט"ע עדיף מסימן דאלת"ה היאך סומא מותר באשתו ובני אדם מותרים בנשותיהם בלילה אלא בט"ע דקלא ועל כרחך ה"ה נמי דאמרינן אשה סומא מותרת בבעלה וגם נשים היאך מותרות לבעליהן בלילה ע"כ בטביעות עינא דקלא:

קכה

טורח בב"מ פרק השוכר את האומנין דע"ט ע"ב השוכר את החמור לרכוב עליה שוכר ענית עליה כסותו ומזונותיו של אותה הדרך מכאן ואילך חמר מעכב עליו. חמר מניח עליו שעורים ותבן ומזונות של אותו היום מכאן ואילך שוכר מעכב עליו ופריך ה"ד אי דשכיח למזבן חמר נמי ליעכב ואי דלא שכיח למזבן שוכר נמי לא ליעכב א"ר פפא לא צריכ' דשכיח למטרח ולמזבן מאונא לאונא חמר דרכיה למטרח ולמזבן שוכר לאו דרכיה למטרח ולמזבן:

קכו

טורח בב"ב פ' המוכר פירות דצ"ד ע"א דהמוכר פירות לחבירו ה"ז מקבל עליו רובע טנופת לסאה א"ר הונא אם בא לנפות מנפה את כולו אמרי לה דינא משום דמאן דיהיב זוזי אפירי שפירי יהיב ורובע לא טרח איניש טפי מרובע טרח איניש וכיון דטרח טרח בכוליה ופרשב"ם אם בא לנפות אם בא לוקח להקפיד בטנופת דנראה בעיניו שיש לו טנופת יותר מרובע ובא לוקח לנסותו ולדעת אם יש שם יותר מרובע ונמצא בו יותר מנפה את כלן ויחזיר לו המוכר חטים כנגדן או מעות ולא מצי למימר רובע כבר מחלת והמותר אשלם לך משום דאפירי שפירי יהיב איניש זוזי ולא מחיל טנופת כלל אלא מפני שטורח הוא לנפותו בשביל דבר מועט והילכך כי ליכא אלא רובע לא טרח לנפותו דכי א"ל מוכר ללוקח אני אומר שפירותי יפין הן ואם תאמר אינן יפין או טרח ונפה אותן או אייתי ראיה כמה יש טנופת ואשלם לך ובשביל רובע לא טרח איניש דיצא שכרו בהפסד טורחו אבל כי איכא יותר מרובע טרח לוקח לנפותו וכיון דהתחיל לטרוח טורח ומנפה את כולו דדבר קל הוא לגמור הנפ' מאחר שהתחיל והילכך לא מחיל ומיהו היכא דליכא אלא רובע אם בא לנפות הרי בטלה דעתו ופטור מוכר:

קכז

טעות בפ"ק דפסחים פלוגתא דאביי ורבא ח"א טועה אדם חצי שעה וח"א אין טועה כלום ואיכ' לישנ' אחרינ' ח"א אדם טועה ב' שעות חסר משהו וח"א טועה אדם ג' שעות. ונפקא מינה לב' סהדי ח"א בג' שעות וח"א בה' אינה הכחשה אלא טועה גם א' אומר בשנים לחדש היה המעשה וח"א בג' בחדש עדותן קיימת שאינה הכחש' אלא זה טועה בעיבורו של חדש וזה אינו טועה ומהכא מוכח בריש פ' בן סו"מ דרובא דאינשי טעו בעיבורא דירחא:

אות י

קכח

יזיף איניש בצנעא. בב"ב פ' ח"ה דמ"ב ע"א עלה דאמר רב המוכר שדה בעדים גובה מנכסים משועבדים פרכינן ומי אמר רב הכי והא רב ושמואל דאמרי תרווייהו מלוה ע"פ אינה גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחו' ומשני מלוה אזביני קא רמית מלוה כי קא יזיף בצנעא קא יזיף כי היכי דלא ליתזלו נכסיה עליה זביני מאן דזבין ארעא בפרהסי' זבין כי היכי דתיפוק לה קלא ופרשב"ם יזיף איניש בצנעא ומבקש שלא לפרסם הדבר כדי שאם יבא למכור קרקע לא יבינו העולם שהוא דחוק לפרוע מעות ולא יקחו ממנו ביוקר הילכך מה הו"ל ללקוחות למעבד אבל מאן דזבין בפרהסיא קא זבין כדי שיקפצו

עליהם לוקחין הילכך אפסדו לקוחות אנפשייהו וע' בפ' השולח דל"ג בתוס' ד"ה וב' תלתא אית להו קלא וע' בפרט זה באות העי"ן:

קכט

ינוקא בצוותא דאימיה ניחא ליה בפ"ח דערובין ד"פ ע"ב קטן שעירב עליו אביו לצפון ואמו לדרום בתר אמו שדינן ליה דאפי' בר שית נמי דלא צריך לאמו צוותא דאמיה ניחא ליה וע' בזה בתשו' הרדב"ז הנדפסות מחדש סי' תכ"ט וסי' רס"ג:

קל

יניקת זרעים מהדדי בפ' ארע"ק דפ"ה ע"א קים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי מהדדי ומנ"ל דהא דקים להו לרבנן דה' בשיתא מילתא היא דא"ר חייא בר אבא אר"י מ"ד לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים כו' ופירש רש"י ז"ל ומנ"ל דהא דקי"ל לרבנן בשיעור יניקה מילתא היא למסמך עלה ולומר בקיאין הם החכמים בעבודת אדמה לידע כמה יונקין שלא תתמה לומר מי הודיע לבריות שיעור יניקה ואיך יוכלו לעמוד על כן הא כתיב אל תסיג גבול רעך כו' ע"ש:

קלא

יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין בפ' יוצא דופן דל"ח וביבמות דמ"ב וכתב מרן הב"י ז"ל באה"ע סקנ"ו ותשו' הרשב"ץ ז"ל דבמדה זו תמהו עליה רבים שהחוש מכזיב זה והתוס' ז"ל כתבו שעתה נשתנו העניינים כמו שאמרו פרק ג' דבכורות פרה וחמורה אינן יולדות אלא לג' שנים ועתה יולדת לב' שנים וכן תמצא בהרבה דברים עכ"ל ועיין בענין בהמה אי יולדת למקוטעין או לא פלוגתא פרק ג' דבכורות דכ"א ע"א ובתוס' שם ד"ה ת"ק כו' העלו בסוף הדבור בשם הירושלמי דחיה טהורה כבהמה טמאה דאינה יולדת למקוטעין אבל בהמה טהורה יולדת למקוטעין:

אות כ

קלב

כל דמקדש אדעת' דרבנן מקדש מדה היא לחכמים ז"ל בכמה דוכתי בפרק ח"ה דף מ"ח בתליוה וקדיש כו' וביבמות דק"י בההיא דאותבוה אכורסי' וכן בפרק השולח ודוכתי טובא. וכתב הרשב"א סי' אלף קפ"ד דאין מדה זו לחכמים ז"ל לכל מקום שאמרו שלא יעשה כן שאם עשה אינו עשוי אלא אין לך בכלל דברים אלו אלא מה שהתירו בהן בפי' שא"כ אף אנו נאמר שכל מי שעשה שלא כהוגן בקידושיו לא ניחוש לקידושיו והביא ראיה מכמה דוכתי בש"ס דילן דלא פריק הך פירוקא כל דמקדש כו' דנראה דלאו בכל מקום אנו אומרים למדה זו אלא היכ' דאמור אמור היכ' דלא אמור מנפשין לא אמרינן. ושם בסוף תשובתו הרמת"ה כתב עוד בזה דכל דמקדש אדעת' דרבנן מקדש אמרינן

אבל כל המגרש אדעת' דרבנן מגרש לא אמרינן ע"ש ראיותיו וע' בתשו' המיוחסות להרמב"ן סקכ"ה. ובשיטה מקובצת להרב בצלאל ז"ל פ"ק דכתובות ד"ג כתב במדה זו וז"ל וא"ת והא אין האשה מתקדשת אלא מדעתה ואי איהו מקדש אדעת' דרבנן איהי לא מקדשה אלא קידושין גמורים בלי שום תנאי ומעתה אם אתה אומר דתתקדש אדעת' דרבנן אין כאן קידושין כלל ואינה צריכה גט כלל. וי"ל דכי קאמר כל המקדש כו' לאו דוקא האיש בלחוד אלא גם האשה בכלל ושניהם מסכימים שיהיו קידושיהן אדעת' דרבנן ואפשר דלזה רמז רש"י ז"ל וכתב כל המקדש אשה סי' לכלול האשה בל' המקדש דהשת' דאמרינן כדת משה וישראל הא ודאי דשניהם בענין זה שיהיו קדושין שלהן אדעת' דרבנן ושם כתב על תמיהת התוס' בפרק השולח דל"ג שהקשו על מדת חכמים ז"ל בזה דא"כ הבא על א"א היכי מחייב חנק והא הויא התראת ספק שמא יבא דבר שיעקרו בית דין הקדושין מעיקרן ונמצא שלא בא על א"א ועוד שמא יחפה על בת אחותו ועוד יכולין ממזרים ליטהר ור"ת תי' דכה"ג לא הויא התראת ספק דאזלינן בתר רובא ורוב אין מגרשין נשותיהן וכששולחין גט אין מבטלין א"נ דאוקמי אחזקתה שהיא עכשיו נשואה דאל"כ מיר שהיה שותה יין אמאי לוקה וחייב על כל א' וא' והא התראת ספק היא שמא ישאל על נדרו ועל חשש שמא יחפה כו' וממזרים ליטהר. לא קשיא דלתקנה עשו חכמים ולא לתקלה שמתוך כך יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות אבל אם ברור לנו שלא נתכוון לכך לא חיישי' אם יכולים ליטהר או אם זנתה ונצולה בכך כל שלא נתכוון. ושם כתוב עוד תי' בזה דלא אמרינן התראת ספק ל"ש התראה אלא היכא שביד המותרה לתקן הדבר כגון מותרה בטהור או דלא אוכל זה אם אוכל זה אבל בדבר שאין ביד המותרה לתקן כי הכא שהמעשה תלוי ברשות אחרים שהוא הבעל לא והיינו טעמ' דנזיר דלוקה בהתראת כל א' וא'. א"נ כי אמרי' אפקיעונהו רבנן לקידושי מיניה לאו משעת קדושין קאמר אלא השת' משעת מעשה דכל זמן שלא נעשה המעשה שלא קבלה גט באונס כה"ג חייבת בחנק וההיא דיבמות דמשמע דלעולם אפקיעינהו רבנן לא קשיא דהתם בלא גט קאמר משום דהוא עשה שלא כהוגן בקדושין וכיון שהקדושין שלא ברצון חכמים אפקיעיניהו ועקרינהו לגמרי אבל על קדושין גמורים אם היה בהם משום נולד אין הקדושין בטלים כ"א מכאן ואילך ובגט וע"ש בארוכה בפרט מדה זו ויאירו עיניך. ועל מ"ש הרב דלא אמרינן התראת ספק רק היכא שביד המותרה לתקן הדבר כו' נראה דא"כ דעת התוס' ואמינ' לה ממ"ש התוס' בפ' הערל ד"פ ע"א ד"ה נעשה סריס למפרע כתבו ולקי על חלב שאכל דלא חשיב התראת ספק אע"ג דבשעת התראה היה ספק שמא יביא ב' שערות קודם ח"י דהשתא מיהא איגלאי מילת' למפרע שהי'

גדול בשעת התראה ולא דמי להכה את זה וחזר והכה את זה דאף לאחר שהכה את שניהם לא ידוע איזהו אביו ע"כ. ולפי דברי הרב דלא אמרינן התראת ספק אלא היכא שביד המותרה התם בסריס מאי אית בידיה למימר דהויא התראת ספק ול"ש התראה וצריך להתיישב בזה וע' בתוס' נדה דמ"ו ד"ה ר"י ור"ל כו' ובחולין די"א ע"ב סד"ה וכ"ת ובתשו' מהר"ש הלוי ז"ל סל"ד וע' עוד בפרט מדה זו בבני דוד די"ב ע"ג:

קלג

כל בריה שאין בה עצם אינה מתקיימת י"ב חדש בפרק אלו טריפות דח"ן סע"א ואתפרש התם דנפקא מינה לפירו' שהתליעו ואין ידוע אם במחובר התליעו ואסירי משום השורץ על הארץ אי בתלוש לבתר תריסר ירחי שתא שריין דאי במחובר התליעו לא הוו חיי עד השתא ופסקו הטי"ד. ומצאתי להרב פרי חדש ז"ל שם שהביא בשם הרב באר שבע דפ"א שמצא במדרש פ' שופטים דבריה שאין בה עצם אינ' חיה אלא ו' חדשים ואיתא נמי הכי בירושלמי ריש פ"ק דשבת ומעתה על כרחיך הא דאיתא בש"ס דילן כל בריה שאין בה עצם אינה מתקיימת י"ב חדש היינו שחוזר לעפרא בעלמא ולפיכך אפי' בלא בדיקה שרו לאוכלן דלמאי ניחוש לה דאי לתולעת שגדל במחובר הרי הוא עפרא ושרי ואי לתולעת שגדל אח"כ בתלוש כל זמן שלא פירש שרי כל שאנו רואין שלא הי' חורו נקוב לחוץ דליכא למיחש לשמא פירש וחזר ע"ש בס"ק כ"ג ושם בס"ק כ"ו כ' דמי שירצה לאכול עדשים ושאר מיני קטניות בלי שום פקפוק וחשש תולעים ובלי בדיקה יקנה מתחילת השנה ויניחם במים רותחין וימתין מעת הרתיחה ו' חדשים שכל תולעת שעבר עלי' ו' חדשים חוזר לעפרא בעלמ' ושרי באכילה וא"כ למאי ניחוש לה דאי משום תולעת שגדל בהם במחובר הוי עפרא בעלמא ואי משום תולעת שיגדל בהם בתלוש אין חשש דכיון שהונחו במים רותחין שוב אינו גדל בהן תולעת הילכך שרו בלי בדיקה ועיין עוד בזה מ"ש בתשו' הרדב"ז הנדפסות מחדש חלק האחרון סי' תרצ"ב ותשכ"ג:

קלד

כל ששהתה אחר בעלה י' שנים ונשאת שוב אינ' יולדת אם לא שדעתה להנשא ההיא דאתת לקמיה דר"י א"ל אנא שהיתי אחר בעלי י' שנים וילדתי א"ל בתי אל תוציאי לעז ע"ד חכמים עד דא"ל לנכרי נבעלתי:

קלה

כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה שבועות דמ"א ע"ב ההיא דא"ל לחבריה הב לי ק' זוזי דמסיקנ' בך א"ל פרעתי' בפני פ' ופ' אתו פו"פ אמרו לא היו ד"מ סבר ר"ש למימר הוחזק כפרן א"ל רבא כל מילת' דלא רמי' עליה דאיניש לאו אדעתיה ופרש"י כל מלתא דלא רמיא כגון זה שלא הי"ל פרעתיך בעדים שלא א"ל זה בשעת הלוא' בעדים

פרע לי הילכך לא שם לבו לזכור אם בעדים פרע אם שלא בעדים ואמר בעדים פרעתיך ולאו אדעתי' ולא הוחזק כפרן בהכי ועוד שם דל"ב ע"ב ההוא דא"ל לחברי' מנה מניתי לך בצד עמור זה א"ל לא עברתי בצד עמוד זה מעולם נפקו ביה סהדי דהשתין מים בצד עמוד זה אמר רב נחמן הוחזק כפרן א"ל רבא כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד לי' ולאו אדעתי' פירש רש"י כגון הא דאין לאדם לשום אל לבו כל. המקומות שהוא משתין שם להיות זוכר עליהן. ובפרק חזקת הבתים דט"ל ע"א אמר כל מלתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר ולאו אדעתיה לענין מחאה דא"ל לעדים לא תימרו ליה למחזיק מחאה זו או דא"ל לא תיפוק לכו שותא ואמרו לי' לא מפקי' שותא לרב פפא לא הוי מחאה דהא לא א"ל עדים למחזיק ורב הונא בריה דרב יהושע פליג ואמר כל מלתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר לה ולאו אדעתי' כלומר אינו נותן אל לבו שקיבל הדבר לכסותו כיון שאינו מפסיד אי אומרה או אינו אומרה הלכך לא בעי מחאה אחריתי בפני אחריני דלימרו לי' שהרי כבר מיחה בפני בני אדם שיכולין לומר לו:

קלו

כל מילתא דעביד' לאגלויי לא משקרו בה אינשי בפ"ב דר"ה דכ"ב ע"ב כי אתא עולא אמר קדשוה לירחא במערב' אמר רב כהנא לא מבעיא עולא דגברא רבא הוא דמהימן אלא אפי' איניש דעלמ' נמי מהימן מ"ט כל מילת' דעכיד' לאגלויי לא משקרי בי' אינשיה. ובפ"ה דבכורות דף ל"ו ע"א הוי פלוגתא דאמוראי רבי יאודה ור' ירמיה דלר"י נאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו מ"ט כל מילתא דעביד' לאגלויי לא משקרי בה אינשי ורבי ירמיה אמר דלא אמרה האי הלכתא אלא דוקא בישראל שאמר בכור זה נתתי לכהן במומו אבל כהן לא מהימן דכיון דחשידי כהני להטיל מום ולמימר נפל מאליו חשידי נמי להטיל מום ולמימר ישראל נתנו במומו ואפי' במילת' דעביד' לגלויי משקרי אינשי ואיפסיק' התם הלכתא כלישנ' קמא דאפילו כהן נאמן כיון דהוו מילתא דעביד' לאגלויי והתם איתפרש דאפילו לרבי יאודה דקיימא לן כוותיה דבמילתא דע"ל לא מ"א עודה היכא דאית לי' לאשתמוטי ומש"ה האומר לחבירו שאינו נאמן על מעשר קח לי ממי שהוא נאמן או ממי שהוא מעשר אינו נאמן השליח לומר, מנאמן לקקתיו אף על גב דכל מילת' דעבידא לאגלויי לא מ"א משום דאית ליה לאשתמוטו ולמימר אי לדידך לא מהימן אנא הוה חשיבנא ליה מהימן הלכך לא מירתת מעיקרא:

קלז

כל מילי דכדי לא דכירי אינשי בפרק זה בורר דף כ"ט עלה דאמרי' מנה לי בידך א"ל בפני עדים הן למחר א"ל תנהו לי א"ל משטה הייתי בך פטור עד שיאמר אתם עדי אמר אביי לא שנו אלא דאמר משטה אני, בך אבל אמר לא היו דברים מעולם הוחזק כפרן

ואינו נאמן, עליו בשבועה דהא איכא עדים ששמעו א"ר פפא כו' הכי אמרינן משמיה דרבא כל מילי דכדי לא דכירי אינשי כלומר דברי' של פנם דהואיל ואותה הודאה דברי רוח היו שהשטה בו שכח אותה הודאה ועיין בזה בתשו' הרדב"ז הנדפסות מחדש ש"ו ומהרשד"ם ז"ל ח"מ סקמ"ב וסימן קצ"ח:

קלח

כל מילתא דתמיהא מדכר דכירי לה אינשי ואיכא דאמרי תרי תמיהי מדכר דכירי אינשי. חולין דף ע"ה ע"ב גבי ן' פקועה ע"ש:

קלט

כל לגבי נפשיה דאיניש אפי' לגבי בריה נפשיה עדיפא ליה וריש לקיש פליג ואמר דבריה עדיפא ליה בבבא בתרא דף קל"ו ע"ב עלה דמכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב ע"ש ובטור חושן משפט סימן ר"ן ובכנה"ג שם באורך:

קמ

כל לגבי נפשיה דאיניש לא גמר ומקני ומבעיא לן בפרק מי שמת דף קמ"ח ע"ב אי אמרינן הכי בהקדיש כל נכסיו ועמד מי אמרי' כל לגבי הקדש גמר ומקני או דלמא כל לגביה נפשיה לא גמר ומקני אפי' גבי הקדש ולא איפשיטא ונחלקו רבוותא י"א דכיון דל' איפשיט א אין מבטלין ההקדש וי"א דחוזר בו או דנכסי בחזקת נותן קיימי עיין בטור סימן נ"ר וכבר כתבנו בזה באות הה':

קמא

כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה. שבת דצ"א ועיין באות הד':

קמב

כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמר' הוא שבת דע"ז ע"א ועיין באות ח':

קמג

כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת. בכמה דוכתי ובפ"ג דשבת דמ"ו ע"ב אתמר לענין הפרת נדרים בשבת דאשה ע"ד בעלה היא נודרת וסמכא עלי' דמזדקק לה ביום שומעו וליכא למימר מי יימר דמזדקק לה בעלה ע"ש:

קמד

כל שתשמישו ביום כגון תרנגולת נולד ביום כל שתשמישו בלילה כגון עטלף נולד בלילה. כל שתשמישו בין ביום בין בלילה כגון אדם וכל דדמי ליה נולד בין ביום בין בלילה פ"ק דביצה ד"ז ע"א לענין בדק בקינה שו תרנגולים מעי"ט ולא מצא בה ביצה ולמחר השכי' ומצא בה ביצה דמותרת דכל דאיכא זכר בהדייהו לא ספני מארעא רק מהזכר וכל שתשמישו ביום אינה יולדת אלא ביום ע"ש:

קמה
הכל חולים אצל מילה פסחים דף ס"ט ע"א א' קטן בריא וא' קטן חולה:

קמו
כיס וארנקי לא מושלי אינשי ביבמות דף ק"ך ב' לענין המוצא גט קשור בכיס ובארנקי כשר במכיר את הכיס ואת הארנקי ואע"ג דחיישינן לשאלה ואיכא למיחש דהאי כיס והאי ארנקי השאילו לאחר המביא הגט ואותו אחר קשר בו גט זה והחזירו לזה ושכח בו את הגט לא חיישי' דכיס וארנקי לא מושלי אינשי דמנחשי אינשי שלא יטול זה מזלו. ועיין לעיל באות הט' בטבעת. ובב"מ דף קי"ו ע"א אמרינן כלים דמפגמי קפדי אינשי ולא מושלי:

קמז
כחשא ארעא ולא ליכחוש מרא אתמר לענין דינא בב"מ דף ק"ד ע"ב מי שקבל שדה לזורעה שומשמי דיקירי מחיטי ומכחישים את הקרקע טפי מהחיטים והמקבל זרעה חטים והצליח בשומשמים דלא ינכה ליה בעל הקרקע מחלקו דמי כחשא דארעא מה שהיתה מכחשת אם הי' זורעה שומשמים דמדה היא באינשי דאמרי דליכחוש ארעא ולא ליכחוש מרא ליטול עכשיו פחות:

קמח
כהנים זריזין הם בכמה דוכתי בתלמוד ומצאתי בפסחים פ"ב דף ל"ו דלאו דוקא כהנים עצמן אלא גם מילתא דאתעביד בעזרה דהוי במקום זריזין אמרינן הכי וז"ל לישה נהי דבזריזין ליתא במקום זריזין איתא. והתם מתבאר דבצבור נמי אמרינן צבור זריזו' הם ובפ"ק דשבת דף ך' אמרינן בני חבורה של פסח זריזין הם. והרמב"ם ז"ל בביאור המשניות ריש פרק י"ט של ר"ה כתב דאע"ג דגזרו על תקיעת שופר בשבת גזרה שמא יטלנו בידו ויעבירנו ד"א בר"ה הותרה תקיעת שופר בב"ד לפי שב"ד זריזין הם ולא יקרם עון בדבר ע"ש ובקונטרס ארעא דרבנן הארכתי בדבריו:

קמט
כתיבה קרו אינשי לנתינה. בפרק הזורק דף פ"א שלח ליה רב יוסף ב"מ לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליו קול איש פלוני כהן כתב גט לאשתו ויושבת תחתיו ומשמשתו מהו שלח ליה תצא והדבר צריך בדיק' דאי קרו אינשי לנתינה כתיבה הוי קול ואי לא קרו לנתינה כתיבה אין זו קול ועיין בב"ח א"ה סי' ו' שכתב בדעת הרמב"ם שלא הביא חילוק זה בין אי קרו לנתינה כו' דלהרמב"ם כתיב' קרו אינשי לנתינה ע"ש:

אות ל

קו

לא חציף איניש לשווי לאבוה שליח בפרק ב' דקדושין דף מ"ה ריש ע"ב הנהו בי תרי דהוו קא שתו חמרא שקל חד מנייהו כסא דחמרא ויהב לחבריה וא"ל מקדשה לי ברתיך לברי אמר רבינא אפי' למ"ד חיישינן שמא נתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרינן א"ל רבנן לרבינ' ודלמ' שליח שווי' אמר ליה לא חציף איניש לשווי' אבוה שליח והרב באר שבע דקי"א כתב דהכי נמי אמרינן לא חציף איניש לשווי' צורבא מרבנן שליח ותו דצורבא מרבנן ההולך לקדש אשה אמרינן בגמ' לידבר ע"ה בהדיה דלמא מחלפי לה מיניה. ובתשו' הרא"ם ז"ל ח"א סי' י"ט כתב דלא אמרו לא חציף איניש לשויי לאבוה שליח אלא לאב אבל לאם חציף וחציף מפני שהבן אצל האם הוא רגיל לעשות כן דהכי אמרינן בתורת כהנים גבי איש אמו ואביו תיראו כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו ובכבוד הקדים אב לאם לפי שהבן מכבד את אמו יותר מאביו לפי שהאם משתדלתו בדברים והנה עינינו הרואות בזמנינו זה שהבנים בוטחים בענייני ארוסותיהם לגלות סודותיהם לאמותיהם ולא לאבותיהם ומה שיש להם לשלוח בדרך סוד לארוסותיהם הכל הוא ע"י אמותיהם ומי יחלוק על המוחש ועיין בפרטי מדה זו במהרימ"ט חא"ה סימן מ"ג דס"ב ע"ב. ובב"ב פ' גט פשוט דף קס"א ע"ב אמרינן גבי עד החתום ודלמא בשמיה דאבוה חתם ומשני לא שביק איניש שמיה דידיה וחתים בשמיה דאבוה ודלמא סימנא בעלמא הוא דשוי' דהא רב צייר כו' לא חציף איניש לשויי לשמיה דאבוה סימנא. ובפרק התקבל דף ס"ו אבעיא מי משוי איניש ברא שליחא במקום אבא או לא ואפסיקא התם הלכת' כרב פפא דאמר משוי איניש ברא שליח' במקום אבא ע"ש:

קנא

לא חציף איניש למיכל פירי דלאו דיליה בפרק ח"ה דף ל"ג ע"ב ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבינת' ואכלתי' שני חזקה אזל אייתי סהדי דאכלה ב' שנים אמר רב נחמן הדרא ארע' והדרא פירי אמר רב זביד אם טען מעיקר' ואמר לפירות ירדתי נאמן כלומר לפירות שמכרת לי הפירות לכו"כ שנים נאמן לאו מי אמר רב יאודה האי מאן דנקט מגלא ותובלא ואמר איזיל איגזריה לדיקלא דפלניא דזבניה ניהלי' מהימן אלמא לא חציף איניש דגזר דיקלא דלאו דילי' ה"נ לא חציף איניש למיכל פירי דלאו דיליה. ובתשו' הר"ש הלוי ז"ל בח"מ סימן נ"ב ונ"ד האריך במדה זו וכתב שם דכי היכי דאמרינן לא חציף איניש למיכל פירי דלאו דיליה ה"נ אמרינן דלא חציף איניש למכור דלאו דיליה ולוקח מעות וכ"ש בשטר דקלא אית ליה:

קנב

לא חציף איניש לומר פרעתיך היום תוס' פרק השותפין ועיין בכנה"ג ח"מ ספ"ב אות ק"ך בכללי המגו:

קנג

לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועבוד מצוה דלא רמיא עליה. בפ"ג דקדושין דף ס"ד ע"ב המקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל הא קטנות בכלל הספק ש"מ קידושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין הב"ע כשאין שם אלא גדולה וקטנה ופרכינן בוגרת מאי עבידתה הב"ע דשויתי' שליח מהו דתימא כי מקבל קדושין אדעתה דידה קא מקבל קמ"ל לא שביק איניש מידי דאית ליה הנאה מיניה ועביד מידי דלית לי' הנאה מיני' ופרכינן מי לא עסקינן דאמר ליה קדושיי לך אפ"ה לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עלי' ופסקו הרמב"ם והטור סימן ל"ז וכתב הרא"ש ז"ל מכאן דקדק ר"ת דאם שידך אדם א' מבנותיו ואמר המשדך בתך מקודשת לי אנו אומרים המשודכת קידש משום דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא שביק איניש מידי דעביד ביה מצוה ועביד מידי דעביד ביה עבירה. וכתב מרן ז"ל בסי' הנז' דהטור מפרש שמה שכ' שאם שידך א' מבנותיו היינו אפי' אם היא גדולה כלומר בוגרת ויש לו בנות אחרות קטנות דכי היכי דבמקדש אמרינן דלאותה ששידך איכוון לקדושי משום שארית ישראל כו' ה"נ אמרינן באב דאותה ששידך לו איכוון לקדושי ליה אפי' היא בוגרת אי שויתי' שליח לקבל קדושין דכיון דאי לא מקדש לבוגרת עביד עבירה דשארית ישראל כו' אף על גב דקדושי קטנה מצוה דרמיא עלי' לא ניחא ליה לאיניש למעבד איסורא בגין למעבד מצוה ושלא לעבור עבירה עדיף ע"כ ויש לעמוד בזה דהא אמרינן במנחות דף מ"ה דאומרים לאדם עמוד וחטוא בחטאת כדי שתזכה בחטאת עמוד וחטא בשבת כדי שתזכה בשבת אמרינן עיין שם ואמאי לא נימא הכא נמי הכי דיחטא בקידושין של אחת כדי שיזכה בקדושין דמצוה דרמיא עליה ואפשר ליישב דהכא בקדושין קאמר דסתמא דאיניש דעתיה דלא לעבור עבירה עדיף ואה"נ דאם בא להמלך אמרינן ליה דיחטא בקדושי הבוגרת כדי לזכות במצוה דרמיא עליה דהיינו קידושי הקטנות. ומהרימ"ט ז"ל בחא"ה סי' ל"ה דף מ"ב דקדק מהך סוגיא דכי היכי דאמרינן לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עלי' ה"נ אמרינן לא שביק איניש מצוה דידיה ויהיב לאחריני לענין מ"ש הפוסקים בעדות הנהרג דבכליו חיישינן לשאלה. דסי' דציצית הוי סי', מובהק דודאי ציצית לא מושלי אינשי דמצוה דידי' לא שביק איניש ויהיב לאחריני דומיא דאמרינן בקדושין לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה כו' וסמכינן אהך סברא

אפי' גבי חומרא דא"א וה"ה בעדות הציצית כשהדבר ידוע כשיצא מביתו לא הוצי' עמו אלא ציצי' א' ע"ש:

קנד

לא שביק איניש התירא ואכיל איסורא בריש פ"ק דחולין דף ד' אמר רבא ישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון בודק סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו מ"ט כיון דאיכ' היתרא ואיסור' לא שביק איניש היתיר' ואכיל איסור' אי הכי כי לא בדק נמי מטרח לא טרח כלומר דלא אתמר הך מדה אלא היכ' דלא צריך למטרח אבל היכ' דצריך למטרח להיתר' שביק היתר' ואכיל איסור' ומתבאר התם בסוגי' דאפי' באיסור' דרבנן אמרינן הכי וכ"ש באיסור' דאוריי' דל"ש היתר' ואכיל איסור' דאוריי' והתם דף ג' נראה בפי' דר' אשי ס"ל להא דרבא דמשני מתני' דהכל שוחטין דהכי קתני הכל שוחטין ואפי' ישראל מומר לאכול נבילות לתיאבון וכדרבא דא"ר ישראל מומר כו' ויש לעמוד בזה מהיא דתמורה דף ז"ך ע"א דאמר התם בעי רב אשי היו לפניו ד' בהמות של קדש וא' מהן בעלת מום וד' בהמות של חולין ואמר הרי אלו תחת אלו מהו הכא ודאי כיון דאתחזק גברא באיסורי לקי בד' מלקיות או דלמא אע"ג דאתחזק באיסורי לא שביק איניש היתר' ועביד איסורא ובתריית' לאחולי הוי תיקו. ולפי מאי דאמר גבי מומר דאפי' דאתחזק באיסור' בההיא מילת' גופא לא שביק היתר' ואכיל איסור' מה מקום לספיקו גבי תמורה והא התם מפשט פשיט' ליה דאע"ג דאתחזק גברא באיסור' אמרינן ל"ש היתר' ואכיל איסור' ושי"ל דהתם במומר לתיאבון מפשט פשיט' ליה משא"כ גבי תמורה דעביד איסור' במזיד ולא לתיאבון שייך ביה וק"ל אי נמי דהתם במומר אוכל נבילות לתיאבון אינו מוחזק באיסור באותה שחיטה אבל התם בתמורה הוא מוחזק באיסור באותו דבר עצמו בההיא שעתא. ועיין מה שכתבתי בפרט מדה זו באות האלף במדה שאמרו חכמים אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ע"ש ובתשו' הרדב"ז ח"א סימן רצ"ז כתב דאע"ג דעביד איסורי דרבנן מכל מקום לא שביק היתרא דאורייתא ואכיל איסורא:

קנה

לא שביק איניש קדשי מזבח ומקדיש לבדק הבית פ"ז דתמורה דל"ב ע"ב עלה דתניא המקדיש נכסיו סתם והיה בהן בהמות ראויות לגבי מזבח זכרים ונקבות א"א אומר זכרים ימכרו לצורכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית דס"ל לר"א סתם הקדש לבדק הבית ורבי יהושע אומר זכרים הן עצמן יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות כו' דסבר סתם הקדש דחזי למזבח קדושתיה למזבח ואמרינן התם א"ר אדא בר אהבה אמר רב בשלא הקדיש אלא בהמה א' אפי' ר"א מודה דסתם הקדש דחזי למזבח קדושתיה למזבח מ"ט לא שביק

איניש קדשי מזבח ומקדיש לבד"ה לא נחלקו אלא כשיש שאר נכסי' עמהן ר"א סבר אין אדם חולק את נדרו ור"י סבר אדם חולק את נדרו:

קנו

לא שביק איניש מידי דקיץ ותבע מידי דלא קיץ בפ"ד דכתובות דף מ"ג עלה דמתני' אנסת ופיתות את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פתיתי משביעך אני ואמר אמן ואח"כ הודה חייב קרן וחומש ואשם רש"א פטור שאינו משלם קנס ע"פ עצמו אמרו לו אע"פ שאינו משלם קנס ע"פ עצמו אבל משלם בושת ופגם על פי עצמו אמרי' במאי קמפלגי א"ר פפא ר"ש סבר לא שביק איניש מידי דקיץ ותבע מידי דלא קיץ ורבנן סברי לא שביק איניש מידי דכי מודה ביה לא מפטר ותבע מידי דכי מודה ביה מפטר ע"ש:

קנז

לא ניחא ליה לאיניש דליפשו שטרי עלויה בפ' אלמנ' נזונת דצ"ט אי א"ל לשליח זיל זבין לי כורא ואזל וזבין ליה ליתכא מאי מי אמרי' אמר ליה דטבא לך עבדי לך דאי לא מצטרכי לך זוזי לא מצית הדרת ביה או דלמא א"ל לא ניחא לי דליפשו שטרי עילואי ולא איפשיטא והתם בעמוד ב' אמרי' פשיטא א"ל לשליח מכור לי בית כור. משדותי לא' ולא לב' האמר ליה לא', ולא לב' א"ל לא' סתמא מאי רב חסדא ורבה בר הונא דאמרי תרוייהו לא' ואפי' לב' ואפי' למאה וכתבו התוס' ז"ל תימא הא לעיל לא איפשיט בעיין אי חיישי' לאפושי שטרי והיכי פשיט ליה רב חסדא ורב הונא דלא חייש לאפושי שטרי ור"ת מפרש דהאי קפידא דאפושי שטרי דלעיל לאו משום זילת נכסים אלא משום שיצטרך לחזור לכל שטר אחר חתימת עדים וקניינין והכא מיירי בשכבר חתמו העדים בב' שטרות דליכ' קפידא דאפושי שטרי אלא אפושי בעלי דינים שטורח לו להזקק היום ולמחר לבא עמהן בדין ורבינו ז"ל מוקי לה סוגיא בשטר אחד דליכא קפידא דשטר אלא קפידא דבעלי דינין ובההיא הוי פלוגתא וה"פ אמר לאחד ולא לב' קפידא שלא ימכור לב' ואפילו בשטר א' אמר לא' סתמא מאי כלומר מהו שימכור לב' בשטר אחד ודלעיל מיירי בשני שטרות כו' והך בעיא דמצי אמר ליה לא ניחא לי דליפשו שטרי עלואי כתב הרי"ט לא איפשיטא בהדיא וסוגיין דמעביר על דבריו הוי דלא ניחא לי' דליפשו ש"ט. ורבי' האיי גאון בשטר שכ"ט כתב דמוסיף ע"ד הוי מדאמרינן לא' ואפי' לב' ואפי' לק' אלמא הלכתא כמ"ד דמוסיף ע"ד הוי כי רבי' האיי ז"ל פי' האי פשיט' דהכא ע"ד מאי הוה עלה. ועיין בטור ח"מ סימן קפ"ב ובמ"ש שם מרן ז"ל ובמ"ש רבינו הרב כנה"ג ז"ל שם:

קנח
לא ניחא לי' לאיניש דליהוו זכוותיה גבי חבריה בפ' גט פשוט דקס"ח עלה דמתני' אין כותבין שטרי ברורין אלא מדעת שניהם וב' נותנים שכר רשב"ג אומ' לשניהם כותבים שנים לזה לעצמו ולזה לעצמו מפרשינן טעמיה דרשב"ג דקאמר כותבים ב' שטרי טענות של זה ושל זה משום דא"ל לא נימא לי דתיהוי זכותך גבי זכותי דדמית עלי כי אריא ארבא כלו' דקפיד טוב' אם יכתבו שטר א' לב' בטענות ב' כתובי' בו משום דאמר כל שעה שתראה הכתב הבא עלי בעלילות טענותיך הכתובים בו ושם תראה טענותי לבא לידי מריבה ע"ש:

קנט
לא חציף איניש לאכחושי סהד' תוס' פ' ח"ה דף ל"ד ד"ה הוי מחויב שבועה כו' ועי' בתשו' בני אהרן סימן י"ג:

קס
לא ניחא לי' לאיניש דליהוי לוה רשע ולא ישלם בפ' ח"ה ד' מ"ד המוכר שדה לחבירו שלא באחריו' אין מעיד לו עליה כלומר מוכר קרקע שלו שהיתה משועבדת לבעל חובו ומכרה ללוקח זה ואתא איניש דעלמא וקא מערער עליה דלא יעיד המוכר ללוקח מפני שאחריותו של ב"ח עליו דמוכר לגבות מקרקע זו, ופרכינן ה"ד אי דאית לי' ארעא אחריתי עליה דידי' הדר ואי דלית לי' ארעא אחריתי מאי נפק' ליה למוכר מיני' אם תשאר ביד הלוקח הא אפי' מפיק לה מערער מיני' לא מצי גבי ב"ח מיני' דמוכר מידי דהא לית לי' ומשני דא"ל לא ניחא לי דלהוי רשע ולא ישלם הילכך ניחא לי' דתיקום ביד הלוקח דהדר עליה ב"ח ולא להוי מוכ' לוה רשע וכנגד לוקח לא הוי לוה רשע שהרי שלא באחריות מכר לו והילכך אינו מעיד לו דנוגע בעדות הוא:

קסא
לא עביד אינש דפרע גו זמניה פ"ק דב"ב דף ה' פלוגת' דר"ל ואביי ורבא. לר"ל הקובע זמן לחבירו וא"ל פרעתיך בתוך זמנו אינו נאמן והלואי שיפר' בזמנו אביי ורבא אמרי עביד אינש דפרע גו זמניה זימנין דמתרמו ליה זוזי אמר אזיל איפרעיה כי היכי דלא ליטרדן ואמרינן התם והלכתא כר"ל ואפי' מיתמי כלומר מת הלוה בתוך זמנו גובה חובו מן היתומים בלא שבועה ולא חיישינן דלמא פרעיה ולא אמרו הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה אלא בבא ליפרע אחר הזמן שקבעו מיתימי' גדולי' ועיין באות האלף סי' ח'. ומצאתי בזה לרבותינו בעלי התו' בפ' השואל עלה דאמרי' מת האב בתוך הל' יום בחזקת שלא נפד' והוקשה להו לאביי דאמר דעביד אינש דפרע גו זמניה אמאי הוי בחזקת שלא נפד' ותי' דמש"ה הוי בחזקת שלא נפד' לפי שירא שמא ימות הבן

כו' ע"כ ומשם אנו למדין דינא רבא דאפי' לאביי דלית ליה הא חזקה דאין אדם פורע ת"ז כל היכא דאיכ' למתלי דלמ' לא יבא חוב זה לידי גביה אפי' אחר זמנו לא עביד איניש דפרע גו זימניה ונפק' מינה דכל כה"ג לא טענינן ליתמי בחוב שיש לאשה עם בעלה כגון תוספת שאחר הנשואין ואין שטרא בידה לא טענינן ליתמי שמא פרע אבוהון התוספת הזה בחייו כיון דחוב זה לאו לפרעון קיימ' דשמא תמות היא ברישׁ' ולא דעי לשאר חוב דעלמ' דלפרעון ודאי קיימ' וכן מצאתי בשיטה מקובצת בשם הריטב"א השייך לדף ז' עלה דתניא נפל ליד דיין לא יוציא עולמית כו' כתב הריטב"א וז"ל ואע"ג דבשטר בעלמ' חייש ר"י לפרעון ואפי' בגו זמני' דסתמ' קאמר ולא מפליג כי היכי דמפליג בכתוב'. והטעם משום דשט"ח לפרעון קאי ואף ע"ג דלא עביד איניש דפרע גו זמניה אפש' דפרע כיון דנפל חיישי' מה שאין כן בכתוב' ע"כ. וע"ש בנמוקי יוסף הביא דבריו יותר בבירור:

קסב

לא עביד איניש דכריבו לי' לארעיה ושתיק בפ' חזקת הבתים דף ל"ו ב' ניר הוי חזקה מ"ט לא עביד איניש דכריבו לי' לארעיה ושתיק. ומ"ט דמ"ד ניר לא הוי חזקה מימר אמר כל שיבא ושיבא דכריבו ליעויל בי' והכי הוי הלכתא כמ"ש הטח"מ סקמ"א:

קסג

לא עביד איניש דנחתי אריסי לארעיה ושתיק בפ' ח"ה דמ"ז ע"ב אריסי בתי אבות אין להם חזקה אבל אריס של ב"א שהוריד אריסין תחתיו ג' שנים יש לו חזקה מ"ט דלא עביד איניש דנחתי אריסי לארעיה ושתיק:

קסד

לא עבידי אינשי דיהבי מתנת' לנוכרא' בפ"ק דמציעא דט"ו פלוגת' דרב ושמואל ע"ש:

קסה

לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף פ"ג דערובין דף ל' ע"ב אמתני' דמערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומ' סומכוס אומר לישראל בחולין אמר"י ואלו לנזיר ביין לא פליג מ"ט אפשר דמתשיל אנזירותיה וחזי לי' אי הכי תרומ' נמי אפשר דמתשיל עילוה אי מתשיל עלה הדרא לטבל' ולא חזי לי' והא מצי למפרש עלה ממקום אחר לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף והנה מהתם לא אתברר אי אמרינן הך דלא נחשדו אף במידי דרבנן אמנם התם דל"ב ע"א בפלוגתא דר' ורשב"ג אי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף כי היכי דלא ליכול ע"ה טבלים נרא' דאפי' במעש' ירקות דרבנן אמרי' לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וכן נראה מההיא דפ"ק דחולין ד"ז עלה דאמר התם ר"מ אכל עלה של ירק בבית שאן והתיר ר' את בית שאן ופרכי' ודלמא ר"מ עישר

עליה ממקום אחר ומשני לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף, ועיין במשנה למלך בפ"ג מה' תרומ' שנסתפק מהר"י כולי ז"ל בזה.

קסו

לא מעייל איניש ממוניה לספיק' וכ"ש גופי' פלוגתא בנדרים דף ח"י ע"ב עלה דמתני' דסתם נדרים להחמיר פריך והתנן ס' נזירות להקל ומשני א"ר זירא לא קשיא הא ר"א הא רבנן דתניא המקדיש חייתו ובהמתו הקדיש את הכוי ר"א אומר לא הקדיש את הכוי מאן דאמר ממונו מעייל איניש לספיקא גופיה נמי מעייל לספיקא ומאן דאמר לא מעייל איניש ממוניה לספיקא כ"ש דלא מעייל גופיה לספיקא ע"ש הסוגיי' בארוכה. ועיין לקמן באות המ"ם וע' בפר' זה במוהרשד"ם י"ד סע"ו דף ל"ח ע"ד ועיין מ"ש הטור ח"מ סוף סי' מ"ג ומ"ש הכנה"ג שם:

קסז

לא שדי איניש זוזי בכדי בפרק אלו נערות דל"ו ע"ב הפודה את השבויה ומעיד בה ישאנה לא שדי איניש זוזי בכדי מעיד בה כדי לא ישאנה שמא עיניו נתן בה ועוד בפרק נערה שנתפתתה דף נ"ג ע"ב ארוס' יש לה מזונות מן האחין או לא א"ל מסבר' לית לה דכיון דאירס' לא ניחא לי' לארוס דתתזיל ולא איכא חשש שמא, תחזור על הפתחים א"ל אדרב' מסבר' אית לה מזונות מן האחי' כיון דלא קי"ל בגווה לא שדי איניש זוזי בכדי. וגם לענין חזקה אתמר בפרק ח"ה דמ"א ע"ב דאפי' תימא היורש בעי ראי' דדר בה מורישו יום א' לוקח עדיף טפי מיורש דלוקח אלו לא בריר' לי' מילתא דודאי זבנה המוכרה לו מבעל הקרקע לא הוה שדי זוזי בכדי הילכך ודאי קם אמילת' שפיר כשלקחה וא"צ לא ראי' ולא טענ' ע"ש. ומזה כת' הרדב"ז סקפ"ב על מי שכתב כתובה לארוסתו וכתב לה מעכשיו בתורת כתובת אירוסין פ' פרחים שליש בתורת מוקדם ושליש בתורת סבלונות ושליש בתורת מאוחר וגירש' בעודה מקודש' והעדים אומרים שמעולם לא עלה על דעתם שמעכשיו משמע אפי' אם יגרשנה מן האירוסין אין כאן ביטול תנאי בדבריהם ולא תוספת תנאי אלא פירוש מסכים אל לשון עדותם ואל הסבר' דלא שדי איניש זוזי בכדי ונאמנים העדים ע"כ:

קסח

לא מייתי איניש חובה לנפשי' בפ' אלו מציאו' דכ"ח אבוה דר"פ אירכס ליה חמרא אשכחוהו אתא לקמיה דרב' ברי' הונא א"ל זיל אייתי סהדי דלאו רמאי את וטול אזל אייתי סהדי א"ל ידעתון בי' דרמאי הוא א"ל אין א"ל אנא רמאה אנא א"ל אנן לאו רמאה את קאמרי'. א"ר ב"ר הונ' מסתבר' לא מייתי איניש חובה לנפשי'. והרי"ף והרא"ש ז"ל סיימו בה והני ודאי מיטעא טעו ולא אמרי' בכה"ג כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד

וכת' מהרש"ך ח"ב קל"ד דהיינו דוק' אם חזרו מעדותן תוך שעה אמנם אם היום העידו העדים באופן דהוי חובה להמביא העדים ואחר יום או יומים חזרו העדים לבטל עדותן הראשונ' יראה דאינן יכולין לחזור וע"ש מה שכתב בסי' רכ"ח:

קסט

לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה. בפ' מי שאחזו דע"ה ע"ב אתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ולימא אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט לא מקדים איניש פורענות' לנפשי' ועי' בפרט זה בהקדמת הט"ז ז"ל בי"ד ובס' מ"ל ה' אישות פ"ו דף י"ג ע"ג בארוכה:

קע

לא קרו אינשי לאבא דאבא אבא סתם הרשב"א סימן אלף וקכ"ט ומ"ש בספרי ותבאנ' אל רעואל אביהן ר"ל אביהן בשתוף אלא שלא פי' הכתוב כנה"ג בכלליו סי' ג"ן ועיין מה שכתבתי בריש ספר מענה לשון בל' הדיוט ע"ש:

קעא

לא עביד איניש דמשתבע אדעתא דנפשיה. פ"ג דנדרי' דף כ"ה ע"א:

קעב

לא טרח איניש למיגר ביתא לבציר מתלתין יומין. פ"ק דר"ה דף ז' ע"ב:

קעג

לא מתפיס איניש צררי לקטנה פ' ב' דייני גזרות דף ק"ז ע"ב כיצד אמרו ממאנת און לה מזונות אין אתה יכול לומר ביושבת תחתיו שהרי בעלה חייב במזונתי' אלא כגון שהלך בעלה למד"ה לותה ואכלה עמדה ומיאנה ואם לא מיאנה יהבינן לה למאי ניחוש לה אי משום צררי לא מתפיס איניש צררי לקטנה כו' ועי' בזה בתשו' מהרש"ך ח"ג סי' י"ח:

קעד

לא מתני איניש במילת' דלא שכיח ולא אסיק אדעתי' בטח"מ סימן רכ"ה ע"ש תשו' הרא"ש באורך. והרד"ך ז"ל כ' בבית ל"ב דלא אמרינן מלתא דלא שכיח לא מתני אינשי אלא כשיהיה הדבר פלא ולא יוכל לשערו והר"ב כנה"ג בסימן רכ"ה אות ט"ל כתב בשם תשו' כ"י למהר"י אשכנזי ז"ל שכתב דמוהר"י קולון בשו' ז' חולק עליו וסובר דאעפ"י דלא יהיה הדבר פלא אלא דלא שכיח טובא אמרינן מילת' דלא שכיח לא אתני איניש עלה. ועל מ"ש עוד מהרד"ך דלא אמרי' מילת' דלא שכיח לא מתני איניש עלה אלא בדבר חומרא ונדר אבל בדבר שאין בו חומרא ונדר לא והרב הנז' הקשה עלין מדברי הגמ' ומתשו' מהריק"ו והשכים דאפי' בדבר דלא הוי חומר' ונדר אמרי' מלת' דלא שכיח לא מתני איניש עלה וע"ש בכנה"ג להקת תשו' הפוסקים בפרט מדה זו ועיין במהרשד"ם י"ד סצ"א בחלק הג' של השאלה:

קעה

לא עבדי אינשי ערב לערב. הרדב"ז בתשו' כ"י סתקי"ו ומה"ט ב' שערבו לא יכול לגבות מכל א' על הכל דלא דמי לב' שלוו דכל אחד ערב לחבירו מש"ה אינו גובה אלא משניהם אבל ב'. שערבו לא' בשלמא אם כל א' מהם ערב על הכל ניחא אבל אם כל אחד ערב לחבירו ערב לערב לא עבדי אינשי ואדעתא דהכי לא נחית וזה טעם נכון ליודעים עכ"ל:

קעו

לא ניחא ליה לאיניש למפסד השתא כדי להיות בספק הריוח פעם אחרת. תוס' פ' אלו מציאו' דף כ"ח ע"א עלה דפרכי' ארבא דקאמר דטעמא דמהדרי' אבידה בסי' משום דניחא לי' לבעל אבידה דליתיב המוצאה סימן ולמשקליה מידע ידע דעדים לית לי' ומימר אמר כ"ע לא ידעי סי' מובהק דידה ואנא יהיבנא סי' מובהקים דידה ושקילנא לה אלא הא דתנן מצא תכריך של שטרות ה"ז יחזיר הכי נמי דניחא לי' ללוה לאהדורי ליה למלוה והקשו התוס' אין ניחא ליה דכי ילוה לאחר דליהדרו לדידי' ותי' דאינו רוצה להפסיד עתה כדי שיהיה לו בספק בפעם אחרת:

קעז

לא שביק איניש מלו' שיש עליה שבוע' ופרע מלו' שאין עליה שבועה תשו' הרדב"ז חדשו' סי' רמ"ט נשאל על מי שהי"ל ב' חובות א' בשבועה וא' בלא שבועה ופרע סתם ואמר המלוה שאין בו שבועה קבלתי ועדיין החוב של השבועה קיימת והלוה אומר לא פרעתי אלא החוב שיש בו שבועה תשובה כבר נשאלתי על מי שהי"ל מלוה ע"פ ומלוה בשטר ופרע סתם והעליתי שיש בה ג' מחלוקו' הרא"ה ז"ל והריטב"א ז"ל ס"ל דמסתמא על דעת המלוה הוא פורע שיטלם מאיזה חוב שירצה והרא"ש ז"ל כתב דלא שביק איניש מלוה בשטר ופרע מלוה ע"פ והר"ן ז"ל כתב שאפי' אמר הלוה מלוה שבשטר אני פורע והמלוה קבל בשתיק' מצי למימר מלוה שהיא ע"פ נפרעתי והעליתי דמנקט מלתא מציעתא עדיפא שאם פרע לו סתם מצי למימר מלוה ע"פ נפרעתי. ובנ"ד אני אומר דכ"ע מודו לשיטת הרא"ש דלא שביק איניש מלוה שיש עליה שבועה ופרע מלוה שאין עליה שבועה מימר אמר דלמא לא אתרמי לי זוזי ונמצאתי עובר על השבועה והוי סתמו כפירושו. וגדולה מזו יש ללמוד דאפי' שהמלוה בלא שבועה מטא זימנא והמלוה שיש עליו שבועה לא מטא זימנא ופרע סתם ודאי שהמלוה שיש עליה שבוע' פרע מטעמא דאמרן דמימר אמר כי מטו זמניה דלמא לא מתרמו לי זוזי וליטרדן ונמצאתי עובר הילכך אנן סהדי דמלוה שיש עליה שבועה פרע ע"כ וע"ש שנ"ט עוד לדבריו המצודקים:

קעח

לא עביד איניש דמחיל ממוניה כ"כ הרימ"ט ח"א סי' ס"ב על מה שכתב המרדכי דלוה דטעין תוך זמן המלוה מחלת לי אינו נאמן כדין הקובע זמן למלוה ותבעו תוך הזמן וא"ל פרעתיך דלא מהימן דחזקה אין אדם פורע תוך זמנו וה"ה דלא יכול לומר לו מחלת לי כתב הרב ז"ל דלאו היינו טעמא דלא מחיל איניש בגו זמניה דודאי אע"ג דלא עביד איניש דפרע בגו זמניה עביד איניש דמחיל בגו זמניה אלא היינו טעמא דלא מהימן למימר מחלת לי משום דטענת מחילה גרועה היא דאפי' טעין הלוה במלוה על פה מחלת לי לאו כל כמיניה ולא חשיב כאומר פרעתי דשאני פרעון דלפריע' קיימא אבל סתם חוב לאו למחילה קיימא דלא עביד איניש שמוחל את שלו ע"ש. ורבינו הר"ב כנה"ג בח"מ סע"א בהגהת הטור אות כ"ב הביא חולקים על הרב מהרימ"ט ז"ל וע"מ כתב שם דאע"ג דאם הלוה טוען מחלת לי מהני ליתמי לא טענינן להו דטענה רעועה הי ולא שכיח שימחול אדם את שלו ומלתא דלא שכיח לא טענינן ליתמי ע"ש, ועוד זאת ראיתי למהרימ"ט ח"ב סקכ"א שכת' דהא דטענ' תחיל' ריעא וכששט' כתוב' יוצא מתחת ידה לא חיישינן לה ולגבי שבועת אלמנה חיישי' לה ע"י גלגול אבל היכא דאיכא ריעותא כנגדה דאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה חיישי' לה אף דטענ' ריעא היא משום דטענתה בלא שטר כתובה ריעא היא ואתי טענת מחילה דריעא ומרעי לה יע"ש ובזה השוה סברת הרמב"ם שכתב פי"ט מה' אישות דאין הבנים יורשין כתובת אמם ולא הבנות ניזונות בתנאים אלו עד שיהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידם אבל אם אין שטר כתובת אמם יוצא מתחת ידם אין להם כלום שמא מחלה אמם כתובתה וכתב ה"ה דבשאין שטר הכתובה יוצא מת"י חוששים לכל מה דאפשר לחוש ואף דליכא למיחש לפרעון חיישי' לשמ' מחל'. ומדברי הרא"ם בתשו' ח"ב סכ"ז משמע דפליג אהרמב"ם בזה וס"ל דכל דליכא למיחש לפרעון גם למחילה לא חיישי' ע"ש באורך. ובתשו' משאת משה חא"ה סימן כ"ח עמד על דבריהם ועיין בתשו' פ"מ ח"א סימן מ"ב דנר' מדבריו דבמקום דלפרעון ליכא למיחש גם למחילה לא חיישינן:

אות מ

קעט

מילתא דלא רמי' עליה דאיניש לא יהיב דעתיה שבועות דמ"א עיין לעיל אות הכ"ף ועיין בט"ז י"ד סק"צ ס"ק ל':

קפ

מילתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר ולאו אדעתי' עיין בזה בט"ז י"ד סק"צ ס"ק מ' מה שהק' בזה על הרשב"א בס' תורת הבית:

קפא
מילתא דעבידא לגלויי לא משקרי בה אינשי בכורות דל"ו ועיין באות הכ"ף:

קפב
מילתא דתמיהא דכירי אינשי חולין דע"ה ע"ב:

קפג
מילתא דקביע לה זימנא מרתת איניש ולא מפשע פ"ק דשבת ד"י ע"ב אמר אביי הני חברין בבלאי למ"ד תפלת ערבית רשות כיון דשרא לי' המייניה לא מטרחינן לי' ופריך ולמ"ד חובה מטרחינן לי' והא תפלת מנחה דלכ"ע חובה היא ותנן אם התחילו אין מפסיקין ואמ"ר חנינא משיתיר חגורו ומשני התם לא שכיח שכרות הכא בלילה שכיחא שכרות דבלילה אדם עשוי להשתכר אי נמי במנחה כיון דקביע לה זמנא מרתת איניש ולא אתי למפשע ערבית כיון דכולא לילה זמן ערבי' לא מרתת ואתי למפשע. ועיין בתשו' מהראנ"ח ח"א סמ"ח בפרטים אלו:

קפד
מילתא דעביד איניש בידים לא מנשי ולא מסח דעתיה מיני' ואחריני דעבדי ליה אסחו דעתיהו ביצ' ד"מ ע"א לענין בשר שנתעלם מ"ה א"נ לענין מוקצ':

קפה
מלוה כי קא יזיף איניש בצנעא יזיף ב"ב דמ"ב ע"א עיין אות היו"ד:

קפו
מזלא דבי תרי עדיף ב"מ פרק המקבל דק"ה אמר רבא הני ב' דעבוד עסקא בהדי אהדדי ורווח וא"ל חד לחבריה תא ניפלוג אי א"ל אידך נרווח טפי דינא הוא דמעכב ואי א"ל הב לי פלגא דרווחא א"ל לא משום דרווחא לקרנא משתעבד ואי א"ל הב לי פלגא רווחא ופלג' קרנאי א"ל עיסקא להדדי משועבד ואי נפלוג רווחא ונפלוג קרנא ואי מטי לך פסידא דרינא בהדך א"ל לא מזלא דבי תרי עדיף. ומכאן כ' הרשב"א סי' תתס"ט בשותפים שחייב להם גוי ופרע הגוי קצתו ואחד מהשותפים מעכבו לעצמו וא"ל טול אתה חלקך מן הגוי דלאו כל כמיניה ואפי' אם נטל חלקו ואומר לחברו פלגא דידך אי מטי לך פסידא אפרע לך לאו כ"כ דא"ל מזלא דבי חרי עדיף ע"ש. ומהרשד"ם ז"ל בח"מ סי' קנ"ח כתב דהא דאמרינן בב' שותפים מזל' דבי תרי עדיף הוא הדין ג' או ד' שותפי' שנחלק א' מהם אעפ"י שנשארו הב' בשותפות שייך לומר נמי מזלא דרבים עדיף:

קפז
מאני תשמישתיה דאיניש יקירי עליה ולא מזבן להו אי לאו בדמי יקירי ב"מ דנ"א ע"א לענין אונאה דתכשיטין וכלי חשמישו של בעה"ב חביבין עליו ואינו מוכרן אלא ביוקר והו"ל כמפרש יודע אני שיש בו אונאה דאין לו עליו הונאה ופסקו הטור סי' רכ"ז וכתב

שם בשם הרא"ש ז"ל דכיון דטעמא דהו"ל כמפרש צריך שיודע הקונה שהמוכר בעל הבית הילכך מחל על אונאתו אבל לא ידע שהוא בע"ה או שמכר ע"י סרסור יש לו אונאה ועיין בתשו' הרא"ש כלל ק"ב שכתב שאפי' שמכרן בעה"ב מפני דוחקו דלא שייך ה"ט לא פלוג רבנן ע"ש מלתא בטעמא ועיין במדה זו בס' מחנה אפרים הל' אונאה סי' ך':

קפח

מחילה מחיל איניש שתות טפי משתות לא מחיל ב"ב דף צ"ה ע"א ובב"מ דף נ"ב ע"א מאי שנא סלע דפליגי ומ"ש טלית דלא פליגי אמר אביי טלית עד שתות מחיל דאמרי אינשי עשיק לגביך ושוי לכריסך סלע כיון דלא סגי לי' שאינו יוצאה בהוצאה לא מחיל ע"ש:

קפט

מתנה כי יהיב איניש מתנה אדעתא דמקבלי לה מיניה כריתות דכ"ד ע"ב לענין למי שכתב נכסיו לאחרים והיו בהן עבדים ואמר הלה אי אפשי בהן כבר זכו בהן יורשין ויהיב טעמא לרשב"ג משום דסתמא דמלתא כי יהיב איניש מתנה אדעת' דמקבלין לה מיני' כי לא מקבלין לה מיני' הדרא למרה:

קצ

מסלק איניש ממילתא דלא שכיחא ממילתא דשכיחי לא מסלק איניש נפשיה ריש פרק הכותב עלה דמתני' דהכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך ה"ז אוכל פירות ואם מתה יורשה א"כ למה כתב לה דין ודברים כו' שאם מכרה ונתנה קיים ומפרש התם טעמא דלא אמרינן דמכל מלי סליק נפשיה משום דיד בעל השטר על התחתונ' ופרכינן ואימא מירושה אמר אביי מיתה שכיח בנשי מכיר' לא שכיח וכי מסלק איניש נפשיה ממילתא דלא שכיח ממילתא דשכיח לא מסלק איניש נפשיה:

קצא

משוי איניש שליח במילתא דקיימא קמיה במילתא דלא קיימא קמי' לא משוי שליח נזיר פ"ב די"ב ע"א עלה דהאומר צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים אמר ומודה ר"י באשה שאין לה לא בת כו' ולא אחות ואע"פ שהית' לה אחות ונתגרשה לאחר מכאן ויהיב טעמא משום דסתמא דמלתא כי משוי איניש שליח במלתא דקיימא קמיה במלתא דלא קיימא קמיה לא משוי שליח ופרכינן עלה ממתני' דשמע חבירו ואמר ואני כו' ומשני אמרי לא משוי איניש שליח אלא במלתא דמצי עביד השתא במלתא דלא מצי עביד השתא לא משוי שליח ועיין בפרט זה בתשו' מהרימ"ט ח"מ סי' כ"ג דף כ"ח ובספר בני יעקב דף נ"א ע"ג ובספר משנה למלך ה' אישו' פ"ט ה"ו באורך ובתשו' משאת משה ח"ג (סי'):

קצב

מחית איניש לספיקא הוי פלוגתא דר"מ ורבי יוסי בפ"ב דקדושין דף ס"ד ע"ב עלה דמתני' דאומר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדול' שבגדולות כו' או קטנה שבגדולות שהיא גדולה שבקטנות כולן אסורו' חוץ מן הקטנה שבקטנות דר"מ ר"י אומר כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות. דר"מ סבר מחית איניש לספיק' ור"י סבר לא טקית איניש נפשיה לספיקא כלומר דלא מחית איניש למימר מלתא דליתי ביה לידי שאלה לחכמים וכי אמר גדולה גדולה שבגדולות קאמר. והתם פרכינן מההיא דעד פני הפסח ר"מ אומר אסור עד שיגיע ר' יוסי אומר עד שיצא דר"מ סבר, לא מחית איניש נפשיה לספיקא וכי קאמר פני קמא דכלא קאמר שהוא פני שבכולן ור"י סבר איפכא ומשני מוחלפת השטה ואימא ר"מ אומר עד שיצא ור"י אומר עד שיגיע. ומסיק לעולם לא תיפוך ובנדרים לא במעייל איניש נפשיה לספיקא קמפלגי אלא בלישנא בעלמא פליגי. וכתב הר"ן ז"ל ולענין הלכה כיון דמהפכינן להו וקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י נקטינן כר"י דלא מחית איניש כו' ואע"ג דמסיק לעולם לא תיפוך. מ"מ סוגיא דנדרים דף ס"א דלא מייתי אידך שינויא דבלישנא בעלמא פליגי איכא למסמך עילוה טפי מסוגיא דקדושין דהתם לאו בדוכת' אתמר ועוד דהא תניא בסוגיא דנדרים והוא דעת הרמב"ם ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל פסק כסוגיא דקדושין דקאמר לעולם לא תיפוך דר"י אמר בעד פני אסור עד שיצא דמחית איניש נפשיה לספיקא והלכת' כר"י, והטור בא"ה פסק כדעת הרמב"ם שפסק פ"ט מהל' אישות דלא מחית איניש נפשיה לספיקא ע"ש בסי' ל"ז ובנדרים פ"ב די"ח ע"ב עלה דמתני' דסתם נדרים להחמיר פריך והתנן ספק נזירות להקל ומשני א"ר זירא ל"ק הא ר"א הא רבנן דתניא המקדיש את חייתו ובהמתו הקדיש את הכוי ר"א אומר לא הקדיש את הכוי מ"ד ממונו מעייל לספיקא גופיה נמי מעייל לספיק' ומ"ד ממונו לא מעייל לספיק' גופי' נמי כ"ש לא מעייל לספיקא ופריך עלה אביי ומשני שינויא אחריתי הא ר' יאוד' והא ר"ש דתניא הריני נזיר אם יש בכרי הזה ק' כור והלך ומצאו שנגנב ר"י מתיר דכיון דלא ידע אם היה שם ק' כור או לא לא מעייל איניש נפשיה לס' שיהא נזיר באותו ש' ור"ש אוסר דס"ל מעייל איניש נפשיה לס' ומייתי התם פלוגתא דר' יאודה ור"א בר' צדוק באומר סתם תרומ' ביאודה אסור' ור"א ב"צ אומר סתם חרמים בגליל אסורים וכתב שם הר"ן ז"ל ריש דף ך' ז"ל ולפ"ז כי מהדרינן לעיל אמאן דס"ל לא מעייל איניש נפשיה לספיקא. ולפ"ז היאך פסק כסתם מתני' דסתם נדרים להחמיר דאזלא כמ"ד דעייל נפשיה לספיקא. ועיין בפרט מדה זו במהרשד"ם ז"ל בי"ד סימן ע"ו דף ל"ח ע"ד ובתשו' מהרימ"ט חלק ח"מ סימן כ"ג סוף דכ"ז ודכ"ח:

קצג
מהלך אדם בינוני עשרה פרסאות שהם ארבעים מינין פסחים דף צ"ב ועיין בתוספות פרק אלו מציאות דף כ"ח ד"ה ע"ו יום כו':

קצד
מזון ב' סעודות של אדם שיערו חכמים דהויין ח"י גרוגרות. עירובין דף פ' סע"ב ועיין שם מ"ש התוס' ז"ל:

קצה
מוכן לכלבים מוכן לאדם משום דדעתי' דכל איניש על כל מידי דחזי לי' פ"ק דביצה דף ו' ע"ב:

קצו
מיא מרזו מכה דאמרו חכמים. כתב בתשו' מ"ב סי' מ"ו דמשמע דכיון דאיכא מכה בכל מקום שהיא שוב אין מעידין עליו ועיין בקונטר' מהרח"ש דף נ"ב ומהרי"א סימן ט"ו כתב הא דמיא מרזו מכה היינו המכה דוקא אבל במקום שאין בו מכה מצמת צמח ועיין בס' חוט השני דף ק"ב ומהרח"ש דף מ"ב. והמ"ב בסי' ס"ג כתב עוד דהא דמיא מרזו מכה לא מסתברא לן לחלק בין מכה חדשה שעדיין לא נתרפאת למכה ישנה, דכבר נתרפאת ועיין ברא"ם סי' ל"ו. והא דאמרו חכמים דמיא מרזו מכה כתב מהרח"ש בקונטרס דף נ"ב דהוי אפי' לא שהא במים ג' ימים גם כתב שאם מת ביבשה ואח"כ הפילוהו למים לא אמרו חכמים בכה"ג מיא מרזו מכה ועיין בחוט השני דף ק' וק"א ושם האריך עוד על ס' המרדכי שכתב דהא דמיא מרזו מכה היינו במקום דנחתכו רגליו אבל פרצופו אינו משתנה במים אע"ג דאיכא מכה. והר"ב פ"מ ח"ב ד' קס"ב כתב דמה שאכלו הדגים אחרי מות המת לא חשיב מכה ועיין בחוט השני סי' ק' וק"א:

קצז
מפתח כתב בתשו' הב"ח סי' פ"א על עדות ההרוג שהקברנים העידו שהכירו החגורה והמפת' סמך הרב ז"ל להתיר על סי' המפתח דלאו אורחייהו דאינשי להשאיל את מפתח ביתו לשום אדם דאדרבא המפתח לאדם היא עומדת לאנשי ביתו לסי' כי מי שיביא מפתחו לסי' נותנים לו מה שישאל מהם א"כ ליכא למיחש בכה"ג לשאלה. ובתשו' סימן ע"ה התיר גם מכח סימן מובהק דפוזמקא א' נמצאת ברגל המת דאין דרך בני אדם כלל לילך לדרך בפוזמקא א' וליכא למיחש לשאלת א' שהוא דבר חוץ מן השכל:

אות נ

קצח
ניחא לי' לאיניש זמנין חברי' טפי מרביה. לענין עירוב דף ל"ו דעירובין:

קצט

ניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא ולא ליעבד ע"ה איסורא רבא פלוגתי דרשב"ג ור' בפ"ג דעירובין דף ל"ב ע"ב ר' סבר ניחא ליה לחבר דליעביד איהו איסור' קלילא ולא ליעבד ע"ה איסור' רבה ורשב"ג סבר ניחא ליה לחבר דליעבד ע"ה איסור' רבא ואיהו אפי' איסור' קלילא לא ליעבד והל' כרבי וע"ש בתוס' באורך ועיין בפרטי המדה הזאת בתשו' מרן הב"י סימן ב' מדיני כתובות ובתשו' הרמב"ן סי' ר"ה ובתשו' משפט צדק ח"ב סס"ח ותשו' משפטי שמואל סי' ק"ך ועיין בטור א"ח סי' ש"ו בסוף הסימן תשו' הרשב"א ז"ל שהביא שם והרב כנה"ג שם כתב בזה ע"ש:

ר

ניחא לי' לאיניש דלא נסתרי עבדיה ב"מ פ' הרבית דס"א התוקף עבדו של חברו ועשה בו מלאכה פטור לי' לאיניש דלא נסתרי עבדיה:

רא

ניחא לה לאתתא דתיפוק עלה שמא דאישות. ב"מ ס"ז א' עלה דאמרינן מחילה בטעות הויא ומייתא סייעתא מאילונית דאין לה כתובה דאע"ג דכי מחלה היא נדוניא דילה למוסרה בידו טעות הוי מחילה בטעות הוי מחילה. ודחי לה דשאני אילונית דניחא לה דתיפוק עלה שמא דאישות:

רב

ניחא ליה לאיניש דליזבין ברתיה ולא לוזיף ברביתא ערכין דף ל' ע"ב:

רג

ניחא להו לאחי דאח גדול לילבש כי היכי דלשתמעון מיליה. ב"ק דף י"א וב"ב דף קל"ט ע"א אמר עולא אר"א האחים שחלקו מה שעליהן שמין ומה שעל בניהם ובנותיהם אין שמין א"ר פפא פעמים אף מה שעליהם אין שמין. משכחת לה בגדול אחי דניחא להו לאחי דלילבש כי היכי דלישתמעון מיליה ועיין בפרט זה בתשו' הרב בצלאל ז"ל סימן ל"ח:

ושם כ' בשם שטה כ"י דמ"מ בגדי שבת וי"ט שמין ע"ש

רד

ניחא ליה לאיניש דמייתי קרבן ולא לילקי פ' שבועת . הפקדון דל"ז ע"א עלה דמתני' חמורה שבועת הפקדון משבועת העדות דבשבועת העדות אין בזדונה מכות ובשבועת הפקדון חייבים על זדונה מכות כשהתרו ביה ופרכינן ומאי חומרא דמכות מקרבן הואיל ולא עבדינן לי' תרוייהו הא בשבועת העדות מייתי קרבן ומשני דניחא ליה לאיניש טפי דמייתי קרבן ולא לילקי:

רה

ניחא ליה לאיניש דלא נקריא גזלנא. ניחא ליה ניחא לאיניש דליקום בהמנותיה. ב"מ דט"ז ע"א וע' בתשו' תה"ד ובתשו' מהרשד"ם ז"ל ח"מ ס"ס ר"י:

רו

ניחא ליה לאיניש דתעביד מצוה מממוניה. פרק קמא דפסחים דף ד' ע"ב אבעיא להו המשכיר בית לחברו בחזקת בדוק ומצאו שאינו בדוק מהו מי הוי כמקח טעות או לא ת"ש דאמר אביי לא מבעיא באתרא דלא יהבי אגרא ובדקו דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בגופיה אלא אפי' באתרא דיהבי אגרא ובדקי ניחא ליה לאיניש דתעביד מצוה ממוניה. ויש בזה בספרי הפוסקים ראשונים וגם אחרונים חילוקים. הא') מ"ש התוס' ז"ל דהיינו דוקא ודאית אבל בספק מצוה לא אמרינן ניחא ליה כו' וזה שם בפ"ק דפסחים דף י' ע"ב עלה דבעי רבא ככר בפי נחש וצריך חבר להוציאו מהו בגופיה אטרחוהו רבנן בממוניה לא אטרחוהו רבנן והקשו התוס' ז"ל כי הכא דוקא דשמא יוציאנה או יאכלנה אבל היכא דאיכא חמץ ודאי הא אמרי' לעיל ניחא לי' לאיניש דתעביד מצוה ממוניה. הב') ראיתי בתשו' בית יעקב סי' נ' שכתב דלא אמרינן ניחא ליה כו' אלא דוקא במצוה דאוריי' אבל לא במצוה דרבנן. ובהכי ניחא ליה קושיית התוס' הנ"ל דההיא דככר בפי נחש מיירי בשכבר ביטל דאז הבדיקה אינה אלא דרבנן ובמשכיר מיירי בשלא ביטל עדיין ע"כ. ולענ"ד נשמט מהרב הנז' סוגיאות דבכורות דבפרק ב' דבכורות דף י"ב י"ח איפליגו ר"ט ורע"ק ברועה כהן שנתן בהמות בחצר בעל הבית וילדה א' מהן בכור ונתערב עם של בע"ה ומת א' מהם ר' טרפון סבר אקנויי קא מקני לי' מקום בחצרו דניחא ליה דתעביד מצוה מממוניה ופרש"י דתעביד מצוה שיגדלו בכורותיו של כהן בחצרו כו' והתם מאי מצוה דאורייתא שייך בהא ואפי', רע"ק דפליג התם לא פליג אלא מטעמ' דכיון דאית ליה פסידא לא אמרינן ניחא לי' כו' ועיין בפרק מעשר בהמה דף נ"ח אמרינן דאע"פ שמותר למכור ולשחוט קודם שיעשר היו נמנעים למכור ולשחוט עד שיעשרו משום דניח' ליה לאיניש דליקיים מצוה מממוניה. הג') כ' הרב פר"ח סי' תל"ז דלא אמרו ניחא ליה לאיניש כו' אלא היכא דניח' לי' אבל היכא דאיהו לא ניח' לי' אנן לא מטרחינן ליה בהכי ובהכי ניחא ליה קושית התוס' הנז"ל והכי דייק לישנ' דרבא בגופיה אטרחוהו רבנן בממוניה לא אטרחוהו רבנן. הד') כ' עוד שם דאע"ג דמוכח מסוגיא דפסחים. ודבכורות דאמרינן ניחא ליה לאיניש כו' אפי' במקום דאית ליה פסידא היינו דוקא פזור ממון להוצאת עשיית המצות הוא דניח' ליה אבל הפסד ממון דנודר מחמת המצוה לא וכ"כ הב"י ז"ל בא"ח סימן י"ד שמותר ליטול טלית חבירו בלא רשותו ולברך עליו משום דניחא ליה לאיניש כו' ואע"פ שכתבו שיקפל אותו אם מצאו מקופלת היינו טעמא לפי

שהמצוה כבר נעשית ולמה יניח אותו בלא קפול אחר שכבר נעשית המצוה וכ"כ בתשו' תומת ישרים סימן מ"ו חילוק זה ע"ש. הה') כתב בשם המרדכי פרק אלו מציאות עלה דמתני' דהשואל ס"ת מחבירו לא ישאילנו לאחר ופרכי' מאי אירי' ס"ת אפי' כל מילי נמי אין השואל רשאי להשאיל ומשני דס"ת אצטריכ' ליה מהו דתימא ניחא ליה לאיניש דתמ"מ קמ"ל. כלו' דלא. דנראה דבמידי דאית ביה חסרון כיס לא אמרי' ניחא ליה כו' וחילק דשלא מדעתו כגון ס"ת שהמצוה נעשי' שלא מדעתו לא ניחא ליה דהא איהו לא ידע בה בההיא שעתא אבל גבי בדיקה כיון דהמצוה היא בידיעתו אנן סהדי דניחא ליה. ואע"ג דהמרדכי התיר ליקח טלית חברו שלא ברשות וכמ"ש מרן הב"י בסי' י"ד שאני התם דליכ' הפסד אלא פורת' דלא קפדי אינשי כלל וכן ההיא דפסידא דאייתינן דפ' מעשר בהמה הויא פסיד' פורתא. אבל ההיא דס"ת איכ' פסיד' טובא וכמ"ש שם רש"י ז"ל דנוח להתקלקל בטשטוש וקריעה ולהכי אמרי' דלא ניח' ליה לאיניש בכה"ג דליעביד מצוה מממוני' וע' בחה"מ סי' רצ"ב מענין ס"ת סי' ך' ובס' בני חיי ז"ל א"ח סימן כ"ה הביא תשו' א"ז סימן נ"א שכתב דמאי דאמרי' בפ' אלו מציאות מהו דתימא ניחא לי' לאיניש כו' קמ"ל דהכי פירושו מהו דתימא כיון דקי"ל בעלמא ניחא ליה לאיניש כו' ישאלנו לאחר קמ"ל דאע"ג דבעלמ' ניחא ליה ה"ז לא ישאלנו משום דדילמא לא מהימן לי' ההוא אחרינא ע"כ. הו') כ' הב"ח א"ח סי' י"ד על מה שהק' הנימקי ז"ל פרק הספינה עלה דאין השואל רשאי להשאיל אפי' בס"ת ותמה על הורא' רבותיו ז"ל שהורו דמותר לאדם להניח תפלין של חבירו שלא מדעתו דבהדיא אמרינן בפ' אלו מציאות מצא תפילין שם דמיהם ומניחן ואם לא ששם אותן וקנאן לא היו מתירין אותם להניחן כשאר אביד' שאסור להשתמש בה ולא התירו משום מצוה ע"כ. ולפעד"ק דדוק' להניחן בכל יום דרך קבע אסור אם לא ששמאן ולא התירו משום דניח' ליה לאיניש דתמ"מ אלא באקראי ע"כ וכ"כ בש"ך ח"מ סימן ע"ב ס"ק ח' ע"ש באורך. וע' בס' חוות יאיר ס"י דף רס"ג ע"ב בהשמטות. הז') כתוב בתשו' שער אפרים סימן ב' דף ו' ע"ג דלא אמרינן ניחא ליה לאיניש כו' אלא דוקא היכ' שהוא בעצמו עושה המצוה בידו כגון בדיקת חמץ ואפילו דאיכ' חסרון כיס משא"כ במצוה הנעשית ע"י אחר כמו שאלה בס"ת או טלית בההי' לא אמרינן ניחא ליה לאיניש כו' ובהכי ניחא ליה מ"ש מרן הכ"מ בסוף הל' נחלות במ"ש הרמב"ם ז"ל בדין מי שנשתטה או נתחרש שב"ד פוסקים עליו צדקה אם היה ראוי כו'. ותמה הר"ן עליו שאינו יודע מהיכן הוציא דין זה שלא אמרו בגמ' אלא שפוסקים לאשתו תכשיט אבל לא צדקה. וכתב שטעמו של הרמב"ם הוא משום דמסתם כל אדם ניחא ליה למעבד מצוה בממוניה וכשהלך למד"ה אין פוסקין עליו מפני שהוא עושה

צדקה בכל מקום שהוא ע"ש וק' קו' הראשונים דבשאר מקומות לא אמרי' ניחא ליה לאיניש כו' וע' שם עוד טעמים אחרים על דברי הכ"מ ז"ל במי שנתחרש שב"ד פוסקין עליו צדקה. הח') חילק עוד בין ספרים להההיא דבדיקת חמץ ע"פ מ"ש הב"י בח"מ סי' ע"ב גבי דברים העשויין להשאיל ולהשכיר דדוק' ספרי אגדתא עשויין להשאיל כו' ור"ת כתב דיש ספרים נחמדים שאין דרך להשאילן וגדולה מזו כתב הרא"ש בפרק אלו מציאות דף קל"ד אמר שמואל המוצא תפלין שם דמיהן ומניחן לאלתר וא"צ להטפל בהם כדי שלא ירקבו כמו בספרים ובשאר אבידות. דתפלין משכח שכיח כו' אבל שאר אבידות אדם חפץ בשלו יותר כו' מוכח מזה דיש ספרים נחמדים שאין דרך להשאילן ואף אם ירצה לשום את דמיהן אסור שאדם חפץ בשלו יותר והרי לפנינו דאף דניחא ליה לאיניש דתמ"מ היינו דוקא כמו בספרים כמו תפילין דשכיחי בבי בר חבו וה"ה שאר דברים דשכיחי ומצויין לקנותן ולאפוקי ספרים הנחמדים מזהב ומפז רב כמו ס"ת שאינו בנמצא לקנותו לא שייך בזה ניחא לי' לאיניש כו' ומשא"כ גבי חמץ דניחא ליה. עוד יש שטה אחרת במדה זו בפרק אין בין המודר דף ל"ו ע"ב איבעיא להו התורם משלו על של חבירו צריך דעתו או לא מי אמרינן כיון דזכות הוא לו לא צריך דעת או דלמא ניחא ליה לאיניש דליעבד מצוה מממונא דיליה. ומדברי הרמב"ם בה' תרומות פ"ד הלכה ב' נראה דס"ל דנפשטה הבעיא דתורם משלו על של חבירו אין צריך דעתו דזכות הוא לו דכיון דמרוח ליה מינח ניחא ליה. ומיהו נראה פשוט דכך היא המיד' דניחא ליה לאיניש מצוה דיליה שיקיים הוא את המצו'. והתם לא מפקע לבעלים ממצוה דגם זה התורם שליחותיה דבעה"ב קא עביד דזכייה מדין שליחות קא אתי וחשיב כאלו הבעלים עצמן קיימו המצוה אלא דהוה ס"ד לומר דניחא ליה לאיניש לקיים מצוה בממונו ולז"א דטפי ניח' ליה בהרוחת ממונא כיון דס"ס לא פקע מיניה גופא של מצוה. אבל אה"נ דבמלתא דפקע מיניה גופא של מצוה של בעל המצוה לכ"ע כך היא המדה דניחא ליה לאיניש דתעביד מצוה מממונא דיליה וכן נר' מדברי התוס' פ"ב דקדושין דנ"ו ד"ה מתקיף לה דס"ל כההיא דנדרים דתורם משלו ע"ש חבירו שליחותיה דבעל הכרי קעביד ע"ש וע' בפרטי כל הדברים האלה בספר מחנה אפרים הלכות שלוחין סי' כ"ה ובה' זכיה סי' ז' וכתב בתשו' בית יעקב סי' קי"ד דאע"ג דבכל דוכתי' ניחא ליה לאיניש לקיומי' מצוה בממונא דיליה נראה דהיכ' דהיא מצוה לזכות לרבים שרי לקיומי מצוה בשל אחרים ולמזכי לרבים במצוה דמצוה דרבים שאני ע"כ:

רז

נייחא דגופי' דאיניש ניחא ליה טפי מבזיוניה. פלוגתא דר"י וחכמים פ' נגמר הדין דמ"ה ע"א דלר"י האשה נסקלת ערומה ולרבנן אין האשה נסקלת ערומה ומפרש רב נחמן דטעמא דרבנן משום דכתיב ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה כלומר ולא תבזהו ופרכי' נימא דר"ן תנאי הוא ומשני כ"ע אית להו דר"ן והכי בהא קמפלגי דרבנן ס"ל בזיוני דאיניש עדיפא ליה טפי מנייחא דגופיה כלו' גדול בעיניו טפי מנייחא דגופיה הילכך נוח לה שתסקל בלבושה ותשהא למות ואע"ג דאיכא צערא דגופא ולא תבזה אותה להפשיט' הילכך זו היא ברירת מיתה יפה ור"י סבר נייחא דגופיה עדיף ליה לאיניש מבזיוניה כלומר גדול בעיניו טפי מבזיוני' הילכך כשתפשיטנה זו היא יפה לה כמ"ש רש"י ז"ל:

אות ס

רח

סתמא דמילתא כי טעין איניש מלת' דמהניא במילתיה טעין רש"י ז"ל בריש השולח דף ל"ב ע"ב עלה דלישנא דבטל ב' לישני משמע משמע דבטל השתא ומשמע דליבטיל גבי גט לישנא דמהני ביה קאמר גבי מתנה לישנא דמהני ביה קאמר ופרש"י דסתמא דמלת' כי טעין איניש מלתא דמהניא במלתיה טעין. וכ"כ הריטב"א ז"ל בריש פרק הכותב עלה דהאומר שדה זו אין לי עסק בה ז"ל ואומר רבינו דמתני' כשאומר כן בל' סילוק וגילה דעתו שאומר בלשון הקנאה אבל באומר כן בל' הודא' פשיטא דמהני ואפי' בשאומר כן בל' סתם ולא גילה דעתו אם בלשון הודאה אם בל' הקנאה זוכה הוא מדין הודאה כיון שפשוטו של לשון הכי משמע ול' חכמים כך הוא הרי את מקודשת לי שר"ל הרי את תהא מקודשת שזה הל' וכיוצא בו משמע לשעבר ומשמע להבא וזוכה הוא באיזה שיזכה יותר וכדאמרינן בפ' השולח ע"כ:

רט

סתמא דמלתא כי מתרע באיניש מילתא בריש גנח והדר יליל. לענין תקיעות בר"ה דף ל"א ע"ב:

ריא

סתמא דמלתא כי תבע איניש קרנא תבע ברישא פ"ק דב"מ דף ט"ז ע"א בין לרבה בין לרבא דמוקי גביה קרן מן הגזלן בנגזל הא מלוה על פה הוא ולא טרפא ממשעבדי ומשני הב"ע בשעמד בדין והדר זבין כלו' וכיון דחייבוהו ב"ד אית ליה קלא והו"ל כמלוה בשטר ופרכינן א"ה פירות נמי ומשני כשעמד בדין על הקרן ולא עמד בדין על הפירות ומאי פסקא סתמא דמלת' כי תבע איניש קרנא תבע ברישא:

ריא
סתמא כמה דלא יהיב איניש זוזי לא יהבו לי' חפצא בפ' המדיר וע' בב"י ח"מ סי' קפ"ה מחודש ה' תשו' להרשב"א שאין, לסרסור למכור חפץ באשראי אא"כ נטל רשות מבעל הדבר שאין דרך מוכר למסור מקח עד דשקיל זוזי והביא ראיה מהא דפ' המדיר ע"ש וע' בתשו' בני אהרן סי ט' ד"י א' ב':

ריב
סתמא דשכיב מרע מידק דייק והדר יהיב ב"ב דף קמ"ח ע"ב:

ריג
סתמא פחות מרביעית לא קפדי אינשי רביעית קפדי אינשי ב"מ דף ק' ע"ב עלה דמתני' דהמוכר זיתיו לעצים ועשו פחות מרביעית לסאה הרי אלו של בעל הזיתים עשו רביעית לסאה הרי אלו יחלוקו כו' ובעינן היכי דמי אי דא"ל בעל הקרקע קוץ לאלתר אפי' פחות מרביעית נמי לבעל הקרקע אי דא"ל כל אימת דבעית קוץ אפי' רביעית נמי לבטל הזתים ומשני לא צריכא דא"ל סתמא פחות מרביעית לא קפדי אינשי רביעית קפדי אינשי:

ריד
סתם סופרי הדיינים מגמר גמירי פ"ק דגטין דף ב' והרא"ם ז"ל בתשו' ח"א סי' ס"ו כ' דאע"ג דקי"ל לרבנן דספרי דדייני מגמר גמירי וחזקה גדולה היא היכא דאיכ' ריעותא חיישינן ע"ש. וע' בתומת ישרים סי' ר"ח:

רטו
סהדותא עד שתין שנין מדכר איניש טפי מדכר איניש וה"מ מלתא דלא רמיא עליה דאיניש אבל מלתא דרמיא עליה דאיניש אפי' טובא נמי מדכר כתובות דף ך' ע"ב:

רטז
סהדי בשקרי לא מחזקינן. פ"ק דב"ב דף ז' ע"ב שטרא דיתמי דנפק עליה תברא א"ר חמא אגבויי לא מגבי' ליה דנפק עליה תברא מקרע לא קרעי' ליה דכי גדלי יתמי מייתי ראיה ומרעו ליה ולית הלכתא כר"ח מ"ט סהדי בשקרי לא מחזיק' והתם הוי פלוגתא ע"ש:

ריז
ספיקא אי מחית איניש לספיקא או לא מחית ע' לעיל אות למ"ד דאיפסיקא הלכתא דלא מחית איניש נפשיה לספיקא:

ריח
סילוק כי סליק איניש נפשיה ממלתא דלא שכיחא ממילתא דשכיחא לא מסלק איניש נפשיה. כתובות דף פ"ג ע"ב:

אות ע

ריט

עביד איניש דמקרי ואמר פרק ח"ה ד"ל ע"ב ההוא דא"ל לחברי' מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפ' זבינא ואכלתיה שני חזקה א"ל פ' גזלנא הוא א"ל והא אית לי סהדי, דאתאי אמלכי בך ואמרת לי זיל זבין א"ל הב' נוח לי מן הראשון אמר רבא דינא קא"ל ופריך כמאן כאדמון דתנן העורר על השדה וחתום עליה בעד אדמון אומר הב' נוח לי כו' וחכ"א איבד את זכותו ומשני אפילו תימא רבנן התם עבד ליה מעשה אבל הכא דיבורא עביד איניש דמקרי ואמר. ומהרשד"ם ח"מ סי' רכ"ג דף קנ"ו סע"א העלה שם בתשו' דכל דהוה דיבור אפי' אמר המערער קני כי אין לי זכות בה דיבורא מקרי ולא איבד את זכותו כי דוקא מעשה לא עביד איניש אבל דברים אלפים ורבבות לא מעלות ולא מורידות. אמנם מהרימ"ט ח"מ סי' י"ח כתב על מה שנחלקו הדיינים בדבר זה י"א דבדיבורא בעלמא מקרי איניש ואמר מטעם הב' נוח לי והראשון קשה הימנו ופי' דאמר דרך הודאה ויש מהם אומרים דבהודאה מעליא לא שייך לומר בזה הב' נוח לי כו' ותשובתו הרמתה ז"ל כן דעתי נוטה דבהודאה לא שייך לומר טעמא דהב' נוח לי כו' דאיך ינוח לו לתבוע מהב' מאחר שכבר הודה שאין לו בה כלום הא סילק תביעתו לגמרי ולא הוזקקו בפ' ח"ה לחלק בין דיבור למעשה אלא במלתא דלאו הודאה היא כגון דאתאי לאמלוכי ביה ואמר זיל זבין דודאי אומר לו השבתי אותך עצה לפי דרכי לפי שנוח לי להוציאה ממך וכן בההיא דחתום עליה בעד אין שם הודאה אלא שמעיד שפ' מכר לפ' שהרי אין ראיה מהשטר שהוא שלו מתוך חתימת העדים דעדים אחתימה הוא דחתמי כדאמרי' אמנה שבשטר הם מעידים אף אני על מעשה המכירה הפבפי ואעפ"כ אמרינן דכולי האי לא עביד איניש לעשות מעשה בחתימה כ"ש דכולי האי לא עביד דמודה שאין לו זכות בה שהיאך יחזור אח"כ ויערער הרי אין אמתלאה כלל. ויש להביא ראיה לזה מדברי התוס' בפ' דייני גזירות דק"ט ד"ה אדמון אומר כו' וז"ל אע"ג דהלכה כחכמים דאמרינן איבד זכותו לא תיקשי הא דמסקי' בח"ה עלה דההיא דמכר לו את השדה אין מעיד לו עליה ומוקי לה בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי ואתא יאודה וקא מערער לא ליזיל שמעון הנגזל לאסהודי ללוי משום דניחא ליה דתיקום ארעא ביד לוי ואמר הראשון נוח לי והב' קשה הימנו דשאני האי דהכא דלא הי"ל לחתום ולעשות דבר הנראה הודאה משום ניחותא דב' אבל התם לאו הודאה היא ע"כ. והשתא אמאי לא תי' התוס' בלישנא דתלמודא בפשיטות שתי' בגמ' פ' ח"ה דיבורא עביד איניש דמקרי ואמר מעשה דחתימה לא עביד אלא שבאו להודיענו דאי האי דמסהיד ליה לוי חשיבא הודאה אי עדיפא טפי

ממעשה לכך כתבו דהתם לאו הודאה שאין עיקר עדותו שם אלא שאינה של יאודה המערער שאם היו בדבריו הודאה שהיה של לוי לא מיהב טעמא דהב' נוח לי כו'. ועוד יש לדקדק מדברי הרמב"ם ז"ל בפט"ז מה' טוען שהוסיף על דברי הגמ' דא"ל זיל זבין כתב בא שמעון ונמלך בלוי ואמר הריני קונה שדה מפ' בעצתך אקנה אותה א"ל לוי לך וקנה אותה טובה היא כו' זה הלשון שהוסיף הרב ז"ל טובה היא בא להשמיענו שלא היתה ההמלכה על עסקי ערעורה אלא על מקח השדה הטובה היא אם רעה שאילו בא להמלך עמו אם יקננה מדאגת מעוררים וא"ל קנה ואל תחוש חשיבא הודאה ולא שייך בזה טעמא דהב' נוח לי דמשום נחת רוח שלך לא הי"ל להזיקני ולהשיא עצה שתאבד ממוני ממני שהרי על פיך קנאתי והוצאתי המעות ואע"ג שלא אמר אתם עדי חשיבא הודאה דלא שייך הכא טענת משטה הייתי בך ע"ש מלתא בטעמא. ובתשו' מהראנ"ח ח"ב ריש סי' מ"ב כתב עוד בסוגיא זו דע"כ לא אמרינן הכי אלא בההיא דאתא ביה וא"ל זיל זבין דדבורא קאמר ליה ועבידי אינשי דאמרי דבורא בעלמא אבל ראובן שהי' מחזיק בבית א' שנים הרבה ובא שמעון לערער עליו מאי בעית בהאי בית וא"ל ראובן מאבוך זבינתיה והא שטרא ושמעון מוציא שטר מוקדם משטרו של ראובן איך אביו של שמעון מכר לו החזקה ההיא ונמצא שמכר לראובן קרקע שאינו שלו וראובן טוען איך אתה אומר שהיא שלך שהרי אתה היית אמצעי וסרסור במכירה שמכר לי אביך כל כה"ג דהיה סרסור ומסייע במכירה לא דמי לאתאי אמלכי בך אלא להתם עליה בעד דאמרי' אבד את זכותו דהיינו טעמא דחתם עליה בעד אבד את זכותו משום דמסייע בקנין וכל היכא דמסייע אבד את זכותו וכ"כ רשב"ם ז"ל בפ' ח"ה דאפי' אדמון וחכמים לא פליגי אלא בדעביד המערער מעשה לסייעו ללוקח לקנות שדהו אבל בדבורא בעלמא כ"ע מודו לדרבא ע"כ אבל סרסור עביד מעשה מקרי ע"כ וע' במורה צדק ז"ל בסי' קמ"ז כתב בשם הריטב"א ז"ל דהא דאמר אבל דבורא עביד איניש דמקרי ואמר דלא אמרו מקרי ואמר אלא בעצה בעלמא אבל אם העיד אפי' בעל פה וה"ה אם יצא ערב או קבלן דכל כה"ג לא אמרו עביד איניש דמקרי וקאמר. וע' בכה"ג סי' קי"א ב"י כ"ד בפרט זה ובתשו' הרשב"א שהביא מרן ז"ל בח"מ סי' קמ"ו:

רכ

עביד איניש דזבין דיניה שם בפ' ח"ה ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפ' זבינתיה ואכלתיה שני חזקה א"ל פ' גזלנא הוא א"ל והא אית לי סהדי דאייתת באורתא ואמרת לי זבנא ניהלי א"ל אמינא איזבון דינאי אמר רבא עביד איניש דזבין דיניה. וכתב רשב"ם ז"ל עביד איניש דזבין דיניה איש תם שאינו רוצה להתקוטט אפי'

על שלו עשוי הוא להוציא מעותיו ליטול את שלו בלא דין ומחלוקת ובפירוש ר"ח ז"ל מפורש אמינא למזבן דינאי לקנות המריבות כלומר אע"פ שהיא שלי איני מוציאה מידו בלא דברי ריבות ודינין אקנה אותן הדינין והמריבות באלו המעות אע"פ שעיקר הארץ שלי וע' בפרט זה במהרשד"ם י"ד ס"ס ק"ז ומהרימ"ט בח"א סי' צ"ג ומדברי תשו' מהרשד"ם בח"מ סי' שכ"ד יש לדקדק דלא אמרו עביד איניש דזבין דיניה אלא בדבר מועט לא בהרבה יותר משוויו ע"ש:

רכא

עבידי אינשי דמקדשי בצנעא פ"ב דכתובות דכ"ג ע"א ב' אומרים ראינו שנתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה ה"ז לא תינשא ואם נשאת תצא פשיטא לא ראינו אינו ראיה לא צריכא דדיירי בחצר א' מהו דתימא אם איתא דנתקדשה קלא אית ליה למלתא קמ"ל דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא וכתב בתשו' דברי ריבות סימן קס"ו ז"ל וליכא למימר דאע"ג דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא אבל מ"מ לא עבידי אינשי דנכנסים לחופה בצנעא שהרי בברכת ארוסין כתב הרא"ש דבעי נמי י' ועכ"ז אמרי' עבידי אינשי דמקדשי בצנעא אלו דבריו בקצרה. ובתשו' מוהרימ"ט א"ה סימן ל"ז כתב עוד במדה זו דאע"ג דקי"ל דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא ולא ראינו אינו ראיה אינו אלא דוקא בכה"ג דדיירי בחצר בלבד אבל באומרים שלא זזה ידינו מאצלם הא ודאי עדות גמור הוא דלא יכלי אינשי לאצנועי מינייהו כולי האי ויש ללמוד דין זה מדין הלואה לקדושין שהרי כתב הרמב"ם פי"ח מה' עדות דעדים שהעידו פ' הלוה לפ' במקום פ' ובאו ב' אחרים ואמרו במקום זה וביום זה היינו עם אלו כל היום ולא הלוה זא"ז ה"ז הכחש' ע"כ ובהלוא' אמרינן בפרק ח"ה דמ"ב מלוה כי יזיף בצנעא יזיף כו' ועכ"ז כל שאמרו היינו עם אלו במקום זה הוי הכחשה וה"ה לקדושין וכתב ודברים אלו מבוארים בתשו' מהר"י בירב ז"ל הובאה בתשו' הרלנ"ח סי' קצ"ו והביא ראי' מהמרדכי בשם בעל העיטור ז"ל גם רי"ו ז"ל נתיב כ"ג ח"ג כתב בשם הרשב"א ז"ל שאם היו כולם יחד במעמד א' אותם שאומרים לא ראינוה הוי הכחש' דכולי האי לא עבדי בצנעא ע"כ. ותמה אנכי על הרדב"ז ז"ל סימן נ"ו סוף דף י"ב שכתב בשם הרשב"א ז"ל דאפילו אמרו לא זזה ידינו מתוך ידה לא ראינו אינה ראיה ע"ש ובדברי רבי' ירוחם ז"ל בשם הרשב"א ראיתי בשטה מקו' לה"ר בצלאל ז"ל פ"ב דכתובות ז"ל כתבו תלמידי הרשב"א מכאן דקדק רבינו נר"ו דדוקא בחצר הוא דאמרינן לא ראינו אינה ראי' משום דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא אבל אם אמר קדשתיה במעמד פ' ובאותו מעמד היו פ' ופ' ושאלו לאותן שהיו במעמד ואמרו לא ראינוה שנתקדשה אינה מקודשת ולא אמרינן הכא לא ראינו אינו ראי' דלא עבידי

אינשי דמקדשי בצנעא כולי האי וכן השיב רבינו בתשו' וה"ה נמי לגרושין דלא עבידי אינשי דמגרשי בצנעא כולי האי ע"כ:

רכב

עביד איניש דטעי דאמרינן בכמה דוכתי כתב הר"ב כנה"ג ח"מ סי' ס' דבמידי דעביד איניש דטעי אמרינן יד בעל השטר על התחתונה:

רכג

עבידי אינשי דמגרשי בצנעא שם בכתובות ב' אומרים ראינוה שנתגרשה וב' אומרים לא ראינוה שנתגרש' ה"ז לא תנשא ואם נשאת לא תצא מאי קמ"ל אע"ג דדיירי בחצר א' היינו הך מהו דתימא גבי קדושין הוא דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא אבל גבי גרושין אם איתא דאיגרשה קלא אית לה למלתא קמ"ל דעבידי אינשי דמקדשי ומגרשי בצנעא וע' בפרק יש נוחלין דקל"ד ע"ב האומר גרשתי את אשתי איני נאמן ופרשב"ם ז"ל דאי איתא דגרשה קלא אית לה למלתא הלכך לא אמרינן מה לי לשקר דאי בעי מגרש לה השתא דכמו מה לי לשקר במקום עדים דמי ע"כ ושי"ל דהא דאמרי' דעבידי אינשי דמגרשי בצנעא ר"ל דזמנין מגרשי בצנעא אבל אה"נ דכל דמגרש קלא אית לה למילתא:

רכד

עבידי אינשי דמזבני קרקע בצנעא אם איתא דזבן לית ליה קלא עבד אי איתא דזבן קלא אית ליה פ"ק דקדושין דכ"ח ע"א עד היכן גלגול שבועה עד דא"ל תשבע ני שלא נמכרת לי בע"ע ופרכי' האי טענתא מעלייתא היא ומאי רבותא דהאי משאר גלגול ומשני אתיא כמ"ד ע"ע גופו קנוי אי הכי היינו קרקע והא תנינן לה במתני' דמגלגלים ומאי רבותא דעבדי מהו דתימא קרקע הוא דעבידי אינשי דמזבני בצנעא אם אי' דזבן לית ליה קלא עבד אם איתא דזבן קלא אית ליה קמ"ל ונראה דבהא נמי צריך לומר דזימנין דעבידי בצנעא אבל עבד ודאי אית ליה קלא אבל אין הכונה דבקרקע לעולם מזבני בצנעא ובכן נסתלקה הקושיא הכתוב' בגליון למסורת הש"ס שבידינו ממרן שכתב על הא דאמר הש"ס דעבידי אינשי דמזבני בצנעא ז"ל צ"ע דבפרק חזקת הבתים דמ"ב אמרי' מלוה אזביני קא רמית מלוה כי יזיף אינש בצנעא קא יזיף כי היכא דלא ליתזלו נכסי עליה זביני מאן דזבין ארעא בפרהסיא זבין כי היכי דליפוק לה קלא כלומר ואם היו הלוקחים חוקרין הוו מצי למיקם עליה ומש"ה אינהו איהו דאפסידו אנפשייהו וטרפי ב"ח מינייהו ולפי מה שכתבנו אין מקום לקו' זו דהכא והתם זמנין קאמר זמנין דזבין בצנעא וזמנין דלית ליה מלתא למצנע ואדרבא מפרסם לה ובר מן דין איני מוצא מקום לתמיהא זו דהכא סד"א הוא דקאמר דהוה ס"ד למי' דקרקע מזבני בצנעא אבל לקמ"ל לא קאי הכי אלא דאידי ואידי אית לי' קלא וכדאמרי' בפרק חזקת בפשיטות. והנכון כדשנין מעיקרא

דזמנין הכי וזמנין הכי קאמר וכן נראה מתשו' הרשב"א שהביא מרן ז"ל בסי' קע"ה שכתב במחודשים ה' ומה שטוען שמעון שלא נודע לו הדבר בתוך זמן זה לפי שלא נמכר בכרוז אינה טענה שכל שנמהר כדמכרי אינשי בקנין ועדים קלא אית ליה שכל המוכר בבפרהסיא הוא מוכר כי היכי דליפוק ליה קלא ולזה גובין מנכסים משועבדים אלא שיש לחלק אם הקונה והמוכר נתכוונו להעלים את הדבר כדי שלא ידע השותף את המכירה ע"ש:

רכה

עבידי אינשי דקרו לשני טובא שני חזקה שם בפ' ח"ה ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפ' זבנא ואכלתיה שני חזקה א"ל והא נקיטנא שטרא דזבני לה מיניה הא ד' שני א"ל מי סברת שני חזקה ג' שני קא אמינא שני חזקה טובא קא אמינא אמר רבא עבידי אינשי דקרו לשני טובא שני חזקה:

רכו

עביד איניש דזבין ארעא ליומיה פ"ק דב"מ די"ד ע"א אבוה בר אידי זבין עלייתא מאתתיה אתא ב"ח טרפה מיניה אתא לקמיה דמר שמואל א"ל כתבה לך אחריות א"ל לא א"ל א"כ זיל לשלמא א"ל והא מר הוא דאמר אחריות ט"ס הוא א"ל ה"מ בשטרי הלוא' דלא יהיב איניש זוזי בכדי אבל בשטרי מקח וממכר לא דעביד איניש דזבין ארעא ליומיה ופרש"י בשטרי הלואה ט"ס הוא כיון דלא אכיל פירות ולא מתהני מידי לא שדי זוזי בכדי לאוזפי בלא אחריות וזה ימכור נכסיו וכשיבא לגבות לא ימצא כלום אבל בשטרי מקח וממכר עביד איניש דזבין ארעא ליומא לספק יום א' שמא לא יטרפוה ממנו ואם יטרפוה שמא לזמן מרובה ואוכל בתוך כך פירות הרבה ע"כ וע' בתשו' מהר"ם ריקאנטי ז"ל סימן תכ"ד כתב בשם רשב"ם ורבינו ברוך ז"ל שפסקו כשמואל דבשטרי מקח וממכר לא אמרינן אחריות ט"ס אבל הרמב"ם והטור בסי' רכ"ה פסקו כרבא דהוא בתראה דמסיק הכא בסוגיא זו דלא כשמואל ואחריות ט"ס בין בהלואה בין במכר וע' בזה ברבינו כנה"ג סי' רכ"ה ריש הגהות הב"י ז"ל:

רכז

עביד איניש דפרע ביומא דמשלם זמניה ע"ה דב"מ דק"ב ע"ב בעו מיניה מרבי ינאי שוכר אמר נתתי ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להביא ראיה ומפ' הבעיא דהוה ביומא דמשלים זמניה מי עביד איניש דפרע ביומא דמשלם זמניה או לא א"ל ר' יוחנן תניתוה שכיר בזמנו נשבע ונוטל שכיר הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דבעה"ב ערוד בפועליו אבל הכא שוכר מהימן בשבועה דרבנן אפי' ביומא דמשלם זמני' ופסקו הטור סי' ע"ח וסי' שי"ז וע' בב"ב פ"ק בתוס' ד"ה ע"א ד"ה ובא בזמנו כו' שכתבו דהאומר

פרעתיך תוך זמני יהא נאמן במגו דאי בעי אמר פרעתיך עתה ואומר ר"י דהא לא חשיב מגו כיון דמיירי דקיימי ביום אחרון של זמן ואע"ג דמסקי' בפ' השואל דעביד איניש דפרע ביומא דמשלם זמניה מ"מ אין זה מגו דלא חציף איניש למימר פרעתיך היום אבל רגיל הוא לומר פרעתיך אתמול ושכחת ע"כ וע' בב"י סי' ע"ח ובכנה"ג ובס' ש"ך ז"ל באורך בפרט זה. ועוד כתבו התוס' ז"ל שם ד"ה הקובע זמן כו' דלא פרע גו זמניה לא איירי אלא בקובע זמן אבל בסתם הלואה אע"פ שסתם הלואה ל' יום נאמן לומר פרעתיך בתוך ל' יום דעביד איניש דפרע תוך ל' יום וביאר הרא"ש ז"ל עוד בתשו' כלל ע"ז סי' נ' דבסתם הלואה זמנין דמתרמי ליה זוזי ופרע אפי' בו ביום הילכך אי אמר פרעתיך בו ביום נאמן ע"כ וצ"ל דאיירי במלוה ע"פ או אפי' בשטר ומיירי דיש לו שובר שנכתב בו ביום שנכתב השט"ח וע' בב"ח ז"ל ובתשו' הראנ"ח ח"א סימן כ"א האריך בפרטי מדות אלה:

רכח

עביד איניש דיזיף ליומיה כתובות פ' דייני גזרות דק"י פלוגתא דאדמון וחכמים בב' שהוציאו שט"ח זע"ז אדמון אומר אלו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני וחכ"א זה גובה שט"ח וזה גובה שט"ח ומתרגמינן בפלוגתייהו דאתא חבריה למגבי בההוא יומא דמשלם זמניה מ"ס עביד איניש דיזיף ליומיה ומ"ס לא עביד איניש דיזיף ליומיה ופסק הרמב"ם בפכ"ד מהל' מלוה כמ"ד דעביד איניש דיזיף ליומיה וע' בש"ך ח"מ סי' פ"ה ובכנה"ג סי' הנז':

רכט

עביד איניש דסיאר ארעיה ולא זבין פרק ח"ה דף מ"א ע"ב עלה דרבא דאמר ר' חייא דהחזק' אע"ג דלא בעי טענה ראיה מיהא בעי אבעיא להו נראה בו המוכרו למחזיק בבית למוד כמה ארכו וכמה רחבו מאי מי חשיבא עדות ראיה כעדות דירה דא"ר חייא שצריך המחזיק שיביא ראיה דדר בה המוכרה לו יום א' ואמר אביי היא היא רבא אמר אינה ראיה דעביד איניש דסיאר ארעא ולא זבין וכ' ה"ה ז"ל פי"ד מה' טוען בשם הרשב"א דהיינו דוקא בחזקת בית אבל בשדה שיש עדים שנראה המוכר הוי ראיה שאין אדם עשוי לפרנס קרקע אלא אם כן לקחו וכיון שהחזיק בו הב' הוי חזקה:

רל

עביד איניש דכל תלתין יומין טריד בשוקא ב"ב פרק ח"ה ד"ל ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ביתא א"ל מינך זבנתיה ואכלתיה שני חזקה א"ל בשוקי בראי הוא כלומר במקום שאין השיירות מצויות ולא ידעתי ולכך לא מחיתי א"ל והא אית לי סהדי דכל שתא הות אתית ל' יומין א"ל ל' יומין בשוקאי הוה טרידנא אמר רבא עביד איניש דכל

ל' יומין טריד בשוקא והרמב"ם ז"ל פסקה פי"א מהל' טוען ושם כתב שדין זה אינו אלא בכפרים וכתב מרן הכ"מ ז"ל ותמהני על זה שיותר טירדא יש בשווקים שבעיירות ממה שיש בשווקים שבכפרים ואפשר דשווקים פירייא"ש דכשהם בכפרים מתאספים עם רב ביותר משום דרווח להו עלמא והסמ"ע ז"ל סימן קמ"ג כתב ולי נראה דה"ט דבעיירות רגיל להיות יומא דשוקא בכל שבוע מש"ה אין העם טרודין בו כ"כ והב"ח ז"ל כתב טעמא דבכפרים אין בתים וחדרים כראוי להיות ממונם בטוח הילכך טרידי ביומא דשוקא טובא:

רלא

עביד איניש דשבחא דאתי מעלמא מקני שבחא דאתי מגופא לא מקני פרק המפקיד דף ל"ד ע"א עלה דמתני' דהמפקיד אצל חברו בהמה כו' ונגנבו או נאבדו שילם ולא רצה לישבע ולמצא הגנב משלם תשלומי כפל למי שהפקדון אצלו ומפרשינן התם דאע"ג דאין אדם מקנה דבר שלב"ל נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו ופרכי' אי הכי אפי' גיזותיה וולדותי' ומשני נעשה כא"ל חוץ מגזותיה כו' ומאי פסקא סתמא דמילתא שבחא דאתי מעלמא עביד איניש דמקני שבחא דמגופא לא עביד איניש דמקני:

רלב

עביד איניש דדייר בבית בלא חצר עירובין דף ס"ט ומשום הכי אמרו חכמים לענין עירוב המבטל רשות חצירו ביתו לא בטיל דדייר איניש בבית בלא חצר. ועיין עוד שם דף ס"ט ע"ב דהוי פלוגתא. ועיין שם דף כ"ו ע"ב:

רלג

עביד איניש דלא מגלי טענתיה אלא בבי דינא ב"ב דף ל"א ע"א ומודו נהרדעי דהיכא דבעל דין אשתעי מילי אבראי ולא טען ואתא לב"ד וטען דחוזר וטוען מ"ט עביד איניש דלא מגלי טענתיה אלא לב"ד ופרש"י ז"ל ומודו נהרדעי כל היכא דאשתעי מילי מאבראי לב"ד קודם שטען כלום בב"ד ולא טען מה שהוא טוען עכשיו בב"ד ואתא לב"ד לטעון טענת שעוקרות לגמרי את הראשונות דחוזר וטוען דעביד אינש דלא מגלי טענתיה שלא ילמד מהן מי שכנגדו ויתן לבו מתחלה קודם שיבואו לב"ד להשיב עליהן וכן הלכה וה"מ טענות בעלמא אבל טען בפי' בפני עדים חוץ לב"ד חייב אני מנה לפ' הרי הודה לו ושוב אינו יכול לטעון ולכפור בב"ד ודעת הרא"ש ז"ל שם דהא דחוזר וטוען בב"ד היינו אפי' סותר כל דבריו הראשונים דעביד איניש דלא מגלי כו' וע' בטור ח"מ סי' ע"ט דרבינו יונה ז"ל חולק בזה:

רלד

עד שתות מחלי אינשי במאניה דידהו. ב"מ פ"ד דנ"ב ע"א מ"ש בסלע דפליגי תנאי בשיעורי אונאה ומ"ש בטלית דלא פליגי ותנן סתמא שתות למקח ומשני אמר אביי עלית עד שתות מחיל איניש דאמרי אינשי עשיק לגביך ושוי לכריסך סלע כיון דלא סגי שאינו יוצא בהוצאה לא מחיל:

רלה

עד תלתין יומין מוקים איניש נפשיה ולא בעיל יבמות דקי"א ע"ב לענין יבמה שאמרה בתוך ל' יום לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר ל' יום הוא נאמן לומר שבעל דעד ל' יומין מוקים איניש נפשיה ולא בעיל טפי מתלתין יומין לא מוקים וע' מה שכתבנו באות החי"ת:

רלו

עד פלגיה דיומא ב"ד מתעצלי שליח כוליה יומא פ"ג דערובין דל"ב בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת דר"ן אמר בשל תורה אין חזקה שליח עושה שליחותו ורש"א חזקה שליח ע"ש ואמר ר"ן מה"מ דתנן משקרב העומר הותר החדש מיד והרחוקים מותרים מחצות היום לפי שיודעין שאין ב"ד מתעצלין בו ב"ד הוא דלא מתעצלין בו הא שליח מתעצל ורב ששת אמר לך ב"ד עד פלגיה דיומא שליח עד כוליה יומא מתעצל. ופי' רש"י דשליח כוליה יומא נטרינן לשליחותיה ומכי מטא לאורתא סמכינן עליה דודאי לא עבר היום עד ששמר הבטחתו. וע' בפרט זה במי ששלח שליח להתיר נדרו למאן דמכשיר עד כמה צריך להמתין בס' משנה למלך בה' בכורות:

רלז

עיגולא מגו ריבועא ריבעא. ריבועא מגו עיגולא פלגא כך שיערו חכמים במדתיהן פ"ז דעירובין דף ע"ו ריש ע"ב וכתבו התוס' שם דהיינו דוקא לענין קרקע שבתוך הריבוע והעיגול אבל בשאר מילי ליתא דהא חזינן דלאו הכי הוא שכל האורך והרוחב לא הוי אלא תרי אמי עש"ב:

רלח

ערב לערב לא עבדי אינשי. הרדב"ז בתשו' כ"י סי' מקי"ו ב' שערבו לאחד יכול לגבות מכל א' על הכל דלא דמי לב' שלוו דכל א' ערב לחברו מש"ה אינו גובה אלא משניהם אבל ב' שערבו לא' בשלמא אם כל א' מהם ערב על הכל ניחא אבל אם כל א' ערב לחברו ערב לערב לא עבדי אינשי ואדעתא דהכי לא נחית וזה טעם נכון ליודעים ע"כ:

רלט

עבד עברי צנוע לה לארמלתא עבד כנעני פרוץ לה ב"מ דף ע"א אין אשה קונה עבד עברי לימא דלא כרשב"ג דתני אף קונה את העבדים אפי' תימא רשב"ג ל"ק כאן בע"ע

כאן בעבד כנעני ע"ע צנוע לה וסבורא שאם יקלקלו יחר לא יתפאר לגלות הדבר הלכך אסורא לקנותו עבד כנעני פרוץ לה ויראה היא להפקיר את עצמה לו והתם נמי אמרי' ארמלתא א תשרי בר בי רב באושפיזא משום דצנוע לה א

אות פ

רמ

פרעון בפרק הכותב דף פ"ז ע"ב עלה דמתניתין דהפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה אמר רבא שבועה מדרבנן מ"ט דפרע דייק דמפרע לא דייק ורמו רבנן שבועה עליה כי היכי דתידוק והתם אבעיא לן על האי טעמא בפוגמת כתובתה פחות פחות משוה פרוטה מהו אי אמרי' כיון דקא דייקא כוליה האי קושטא קאמר' או דלמא אערומי קא מערמא תיק"ו וקי"ל דכל תיק"ו דממונ' חומר' לתובע וקולא לנתבע. ועיין בטח"מ סימן פ"ד ובא"ה סי' צ"ו:

רמא

פריטי בשטרא לא כתבי אינשי בפ' גט פשוט דקס"ו ב' ההוא שטרא דהוה כתיב ביה שית מאה וזוזא שלחה ר' שרביה קמיה אביי שית ק' אסתרי וזוזא או דלמא שית ק' פריטי וזוזא א"ל דל פריטי מהכא פריטי בשטרא לא כתבי אינשי אסוכי מסכי להו ומשוו להו זוזי כו' ע"ש ובטח"מ סי' מ"ב ובהריב"ש סי' ת"פ:

רמב

פריטי דדהבא לא עבדי אינשי בפ' גט פשוט דקס"ו עלה דברייתא כתוב בשט"ח לוה פ' מפ' דהב אין פחו' מדינר דהב פריך ואימא נסכא אר"א דכ' מטבע ואימא פריטי פריטי דדהבא לא עבדי אינשי:

רמג

פתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי פ"ק דעירו' דף ו' ע"ש בתוס' ז"ל:

רמד

פקדון כתב מרן בתשו' דף קי"ג פ"ג דכי היכי דאמרינן בגמ' טבעת וכיס לא מושלי אינשי הכי נמי אמרי' מי שנתנו לו פקדון להוליכו ליד אחר לא חיישינן לשאלה או שהפקדון ביד אחר ע"ש:

אות צ

רמה

צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ואע"ג דלאו אורחיה למידק כיון דדק בפרק גט פשוט דקס"ח ההוא תבר' דהוה חתים עלה ר"י בר אבא אתא לקמיה ההיא איתתא א"ל לאו אנא הוא אמר אנא נמי אמרי להו לסהדי לאו איהי היא ואמרו לי מקשא קשא ובגר

לה קלא אמר אביי אע"ג דאמור רבנן כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק וההוא תבר' דהוה חתים עליה ר' ירמיה ב"א אמרה לי' לאו אנא הוא. א"ל איברא אנת הות אמר אביי אע"ג דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כיון דדק דק וע"ש בתוס' ועיין בב"י בא"ה סימן ק"י שכתב דהיינו דוקא באשה אין דרכ' לדקדק משום דאין דרכו להסתכל בנשים אבל בשאר דברים אין חילוק בין ת"ח לשאר גברי ועיין בב"י ח"מ סי' כ"ט דכתב דכן עיקר ועיין מה שהקשו עליו ממ"ש בחה"מ סימן מ"ט שהביא דין צורבא מרבנן בסתם מבלי שום חולק וע' בכנה"ג חה"מ סי' מ"ט בהגהת הב"י אות ד':

רמו
צוותא דעלמא עדיפא ליה לאיניש וא"ד צוותא דאתתיה עדיפא ליה לאיניש לענין מצורע מוחלט במועד קטן דף ז' ע"ב:

רמז
צוותא דאימי' ניחא ליה לינוקא בפ"ח דעירו' דף פ"ב קטן שעירב עליו אביו לצפון ואמו צוותא לדרום בתר אמו שדינן ליה דאפי' בר ו' נמי דלא צריך לאמו דאימיה ניחא לי' וע' בתשו' חדשות להרדב"ז סי' תכ"ט ורס"ג:

רמח
צנון נטעי אינשי אדעתא דפוגלא דיקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא עירובין דכ"ח ע"ב ע"ש בסוגיא:

רמט
צוותא דאיניש ניחא ליה אצל חתנו טפי מאצל בנו לענין ערוב בפ"ח דעירו' דפ"ז ר"ש אומר אפי' הניח ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו אוסר שכבר הסיע מלבו ואמרי' בגמר' דוקא אצל בתו אבל בנו לא וטעמא דאצל בנו איכא כלה בחמותה ולית ליה צוותא עמיה דאמרי אינשי נבח בך כלבא עול נבח בך גורייתא פוק:

רנ
ציצית לא מושלי אינשי דמצוה דידיה לא שביק איניש ויהיב לאחריני והוי סימן מובהק בעדות אשה מהרימ"ט א"ה סי' ל"ה:

אות ק

רנא
קדרה דשותפי לא חמימ' ולא קרירא. בריש עירובין דף ג' קורה שמקצתה תוך ך' אמה ומקצתה למעלה מך' אמה וסוכה שמקצת סכך בתוך ך' ומקצת סכך למעלה מך' אמר רבא במבוי פסול בסוכה כשרה ואמר התם טעמא סוכה דליחיד היא רמי לנפשיה ומדכר

אי משתקיל מקצת עובי הסכך הנכנס לתוך ך' וקיימא כולה למעלה מך' מבוי דלרבים סמכי אהדדי ולא מדכרי שאם תרקב תחתונה של קורה ותעמוד כולה למעל' מך' אמה לתקרה דאמרי אינשי קדרה דשותפי לא חמימא ולא קרירא. והכי נמי אתמר בפ' לא יחפור דף כ"ד ע"ב לענין דינא עלה דמתני' דמרחיקין את האילן מן העיר ן' אמה אם העיר קדמ' קוצץ ואינו נותן דמים בעל העיר ואם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ואקשינן בגמ' ולימא להו הבו לי דמי ברישא והדר איקוץ ומשני אמ"ד כהנא קדרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא ופרש"י לא קרירא כו' אם באת להמתין עד מתן מעות יעמוד זה לאורך ימים דבני העיר סומכים זע"ז ובעל האילן רוצה בכך לפיכך יקוץ ואח"כ יגבה מעותיו מהן בב"ד וכתב המרדכי ז"ל שם בשם מהר"ם ז"ל מכאן יש קצת סמך למה שנותנים בכל הקהלו' שכל היחיד המדיין עם קהלות עבור ענין מסים שהקהל גובים ממנו המס ואח"כ אם ירצה ירדו לדין ואם נטלו ממנו שלא כדין יחזרו לו ע"פ ב"ד והקהל רוצים להיות מוחזקים ותפוסים נתבעים ולא תובעים דאל"כ לא יהא תקנה לרבים שכל א' יעשה עולה ויאמר מי יתבעני לדין קדרא דבי שותפי ל"ק ול"ח לכך יש להחשיבם מוחזקים כדאשכחן בכמה דוכתין דחשו רבנן לפסידא דרבים כדאמרי' מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ומהר"ם ז"ל כתב וכי מנהג תורה הוא משום דאמרי' בפ' הרבית מוהרקייהו דהני אטפסא דמלכ' מנח מדקאמר בטפסא דמלכא מנח אלמא דמלכא חשיב מוחזק במס של כל א' וא' והיכא דאיכא שום ספיק' ושום טענה שאינה ברורה ליחיד לפטור מן המס אז אמרינן דינא דמלכותא דינא ומהרקייהו בטפסא דמלכא מנח עד שיברר שהוא פטור שכל שעה ידם על העליונה. ועיין במהריב"ל ח"ג סי' מ"ז וסי' ק"ח העלה מדבריו דב' טעמי איכא במלת' ואיכא בינייהו דלטעמא דקדרא דב' שותפי כו' נהי דמוציאין מיד היחיד קודם שיתדיין אבל אין יד הצבור על העליונה לומר קים לן כהנך רבוותא דמזכי לן כדין שאר המוחזקים ממש ולטעמ' דמהרקייהו דהני כו' מצו למימר קים לן כהני רבוותא. ובסימן ק"ח כתב ג"כ דהיכא דהוו בדין מסים לפרוע למלך משוינן לרבים מוחזקים לגמרי שמצו למימר קים לן כהני רבוותא מטעם דמהרקייהו כו' והיכא דלא הוו מסים ופרעונות המלך דליכא טעמ' דמהרקייהו כו' אלא טעמ' דקדר' דבי שותפי לא משוינן להו מוחזקים אלא לענין שהקהל יגבו ממנו ואח"כ ירדו לדין אבל אם יהיה באותו הדין פלוגת' דרבוותא היחיד מצי למימר קי"ל כהנך רבוות' כדין מוחזק. וכ"כ בתשו' תה"ד סי' שמ"א דהיינו דוקא בענין משים אבל לא בשאר דברים ע"ש באורך. ועיין בתשו' הר"ב פ"מ ח"ב סי' קי"א שכתב על אודות בני העיר שתקנו על הסוחרי' שבאים שם להסתחר שיפרעו להכנסת ת"ת אם יכולין לתקן כן ובסוף תשובתו

הרמתה כתב כי לו יהיה שהדבר פלוגתא דרבוות' א"כ כל יחיד הממאן לפרוע להכנסת ס"ת הו"ל יחיד המדיין עם הרבים והרבים מוחזקים כנגד היחיד ע"ש ולא הבינותי נועם דברותיו שהרי כל גדולי הפוסקים עלו בהסכמה דבשאר עניינים שאינן נוגעים למס המלך לא חשיבי הרבים מוחזקים לומר קים לן רק לענין שיגבו ממנו תחלה והוא פלאי. ובהשתעשעי בתשו' הרב המופלא כמהר"י ששון ז"ל ראיתי שם בסי' א' דף קע"ח א' האריך כדרכו הטובה למעניתו בפרט זה ובסוף דבריו נתעורר גם הוא על תשו' הר"ב פ"מ ז"ל ואצרכא עיון:

רנב

קים להו לרבנן כל תבואה שנקצר' בחג בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה וקים להו לרבנן בין שליש לפחות משליש פ"ק דר"ה די"ג א' ומייתי התם ההיא דכל מדות חכמים כן במ' סאה טובל במ' חסר קרטוב כו':

רנג

קים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי מהדדי פ"ט דשבת דפ"ז א' ובעי התם ומנ"ל דמלתא דקי"ל לרבנן מלתא היא ע"ש:

רנד

קייצותא דתרעא מדכר דכירי אינשי שבועו' דמ"ב ודמ"ו ב' ההוא דא"ל לחבריה הב לי ו' מאה זוזי דמסקינא בך א"ל ולא פרעתיך ק' קבי עפצי דקיימי בשיתא שיתא א"ל לאו בד' ד' הוו קיימי אייתי מלוה ב' סהדי ואמו' בד' ד' הוו קיימי ותבע ר' זוזי ואידך אמר פרעתיך ע"מ אם לא בעפצים במעות פרעתיך אמר רבא הוחזק כפרן הלוה א"ל רמי ב"ח הא אמרת כל מלתא דלא רמיא עליה דאינש לא מדכר והאי נמי לא רמיא עליה לומר באיזה ענין פרעם אלא פרעתי' סתמא הלכך לא נזכר וסבור שכך השער ולא הוחזק כפרן ונשבע שפרעם מ"מ א"ל רבא קייצות' דתרעא מדכר דכירי אינשי והוחזק כפרן ופסקו הטור ח"מ סי' ע"ט ועיין בתשו' מהרשד"ם ח"מ סי' שמ"ט:

רנה

קרו אינשי לברא חדא בניי בבא בתרא דף קמ"ג ב' קרו ההוא דאמר נכסי לבניי הו"ל ברא וברתא מי קרו אינשי לברא בניי ולסלוקי לברתא מעישור נכסי קאתי או דלמא לא קרו אינשי לברא בניי ולמושכה לברתא במתנה קאתי ומסקי' דקרו אינשי לחד ברא בניי כד"א ובני פלוא אליאב. והתם איכא פלוגתא אי קרו אינשי לבר ברא ברא. או לא רב חביבא אמר קרו אינשי לב"ב ברא מר ב"ר אשי אמר לא קרו אינשי לב"ב ברא תניא כוותיה דר"א המודר הנאה מבנים מותר בבני בנים ובס' מענה לשון בחלק לשון הדיוט הארכתי בפרט הלז:

רנו

קרו אינשי לנתינה כתיבה. בפ"ח דגיטין דף פ"א א' שלח ליה רב יוסף ב"ר מנשיא לשמואל ילמדנו רבנו יצא עליו קול איש פ' כהן כתב גט לאשתו ויושבת תחתיו ומשמשתו מהו שלח ליה תצא והדבר צריך בדיקה מאי היא דאי קרו אינשי לנתינה כתיבה הוי קול שהרי אומרים פ' כהן כתב גט לאשתו והאי כתב נתן הוא דהא קרו לנתינה כתיבה ואי לא קרו לנתינ' כתיב' אין זה קול ולא יחשדוהו בכהן שהחזיר גרושתו שהרי לא יצא קול שנתן אלא שכתב ופרכינן נהי נמי דקרו לנתינה כתיבה אמאי מפקי' לה בהכי וכי לכתיבה גופה מי לא קרו לה כתיב' ומאן לימא לן דהאי כתב דקא אמרי נתן הוא דלמ' כתיבה בעלמא הוה ומשני אי מגליא מלתא דקרו לנתינה כתיבה אע"ג דלכתיבה לחודא נמי קרו כתיבה מחמרי' למיחש לקלא ואמרינן כתב ונתן קאמרי ותצא מפני חשד הקול וכתב הר"ן ז"ל וטעמא מפורש בתוספתא לפי שקול זה לא לחנם יצא אלא לאוסרה על בעלה וכיון שהכתיבה אינה כלום אלא לדברי ב"ש ודאי משום נתינה יצא הקול ע"כ ועיין במהרימ"ט חא"ה סי' כ"ח דף ל"ג ע"א והרמב"ם פי"ז מה' א"ב כתב דין זה סתם דיצא עליה קול פ' כהן כתב גט לאשתו ומת ונישאת לכהן אחר תצא מן הב' ולא חילק בין אי קרו לנתינה כתיבה ללא קרו ותמה עליו הר"ן ז"ל. והב"ח בטא"ה סי' ו' כתב דס"ל להרמב"ם ז"ל דאשנויא לא סמכי' ואיכא למימר דהדבר צריך בדיקה אי מבטלינן קלא קאמר אבל כתיבה נתינה קרו לה אינשי ואע"ג דבנהרדעא לא מבטלינן קלא אפ"ה שלח ליה דצריך בדיקה דדלמא באתריה דר' יוסף מבטלי' קלא חלא דתלמודא קא משני דאפי' לסברתך דק"ל מנהרדעא דאתריה דשמואל הוא נמי איכא למימר דצריך בדיקה אי קרו אינשי לנתינה כתיבה קאמר אבל לפי האמת לא אצטריך להך שינויא דקמשני לדחות הקושיא אלא סמך אפשטא דמתני' וברייתי' ומימרא דאמוראי וע"ש עוד ישוב אחר יותר נכון:

רנז

קפידא כתב המרדכי ז"ל בפ' ח"ה שנים שיש להם בשותפות בית א' אין הא' יכול להרשות לאחרון להשתמש בחלקו דהא דקי"ל כראב"י דאמר יכול לומר לתוך של חברך אני נכנס כמו ששנינו בריש פ' השותפין י"ל דהני מלי בחצר דאהילוך דחצר לא קפדי אינשי אבל אהילוך דבית קפדי אינשי מור"ם בח"מ ר"ס קנ"ד:

רנח

קפידא פחו' מרביעי' לא קפדי אינשי רביעי' קפדי אינשי בב"מ דף ק' ב' אמתניתין דהמוכר את זיתיו לעצים ועשו פחות מרביעית לסאה הרי אלו של בעל הזתים כו' ואקשינן בגמר' היכי דמי אי דא"ל קוץ לאלתר אפי' פחות מרביעית נמי לבעל הקרקע

אי דא"ל כל אימת דבעית קוץ אפי' רביעי' נמי לבעל זתים ומשני לא צריכא דא"ל סתמ' פחות מרביעית לא קפדי אינשי רביעית קפדי אינשי:

רנט
קמיע לא מושלי אינשי והוי סי' מובהק בעדות נהרג הרימ"ט ח"א קל"ט:

רס
קרו אינשי לתרי פלגי דיקלא דיקלא בפ' דייני גזרות דף ק"ט ע"ב ההוא דא"ל דיקלא לברת שכיב ושביק ב' פלגי דדיקלא יתיב ר"א וק"ל מי קרו אינשי לב' פלגי דיקלא סו לא א"ל ר' מרדכי הכי אמר אבימי משמיה דרבא קרו אינשי לב' פלגי דיקלא דיקלא:

אות ר

רסא
רגל כי עקר איניש כרעיה דימינא עקר ברישא יומא דף י"א ולענין בדיקת היבם שלא יהיה איטר בדקינן בהילוך הי מינייהו מסגי ברישא הוא הימין. והר"ב גנת וורדים בסגן המלך סי' ט' כ' וז"ל אדם שעומד ורגליו מכוונות ומיושרות ורוצה לזוז ולילך ממקומו ולהלאה חל מול פניו אז הוא מתחיל להלך ברגל המיומנת לו ואם התחיל לילך ברגל שמאל נודע שהוא איטר רגל. אבל אם רוצה לילך לצד ימינו אז ע"כ הוא מתחיל ללכת ברגל שמאלי לפי שהיא יותר מרוחקת ממקום חפצו מרגלו הימנית ולכן לענין בדיקת החולץ צריך שיעמידוהו ב"ד ורגליו מכוונות ומישרות ויאמר לו הדיין שילך מכנגד פניו להלאה ולא לצד ימין ולא לצד שמאל. ומעשה הי' שהושיבו החולץ על הספסל פניו קדמ' והדייני' היו יושבים לצד ימין וקראוהו שיבא אצלם והתחיל לילך ברגל שמא' פעם וב' ואז העמידוהו נגד פניה' וקראוהו אצלם והתחיל להלך ברגל ימין פעם אחר פעם ע"ש:

רסב
ראש חדש. ליום א' דר"ח קרו ליה אינשי ריש ירחא נדרים דס"ב ע"ב:

רסג
רמאה ברמאותי' זהיר ב"ב דקס"ז ע"ב כל שהוחז' שמו בעיר ל' יום אין חוששין לו פרש"י דכ"כ לא היה מחליף שמן זמן מרובה פן יודע הדבר לא אתחזק מאי אמר אביי דקרו ליה ועני ר' זביד אמר רמאה ברמאותיה זהיר דידע ויזהר לענות הלכך אין תקנה עד דליתחזק:

רסד
רובא דאינשי טעו בעיבורא דירחא בריש פרק בן סורר ומורה ע"ש ובתשו' הרדב"ז ח"ג על הרמב"ם סקע"ד:

אות ש

רסה

שטרא פירי לא עבדי אינשי ב"ב פרק ח"ה דל"ג ע"ב אמר רב זביד הטוען ואמר לפירות ירדתי מהימן פי' אם כשטענו בעל הקרקע מאי בעית בהאי ארעא אלו לא השיב לו מינך זבינת' אלא לפירו' ירדתי שמכרת לי פירות עד י' שנים דאמ"ר יאודה האי מאן דנקיט מגלא ואמר איזיל אגזריה לדקלא דפ' דזביניה ניהלי מהימן אלמא לא חציף איניש דגזר דיקלא דלאו דיליה הכא נמי לא חציף איניש למיכל פירי דלאו דילי' אי הכי ארעא נמי כי טעין זבינתא מינך ליהמנוה בלא עידי חזק' דלא חציף איניש למיחתי בארעא דלאו דילי' ולמיכל פירותיה ומשני ארעא אמרי' ליה אחוי שטרך אי הכי פירי נמי שטרא לפירי לא עבדי אינשי וע' במהרשד"ם ח"מ סי' תרכ"ו בפרט זה:

רסו

שטר שתא קמייתא מזדהיר איניש בשטריה תרתי ותלת מזדהר טפי לא מזדהר. ב"ב פרק ח"ה דף כ"ט ע"א עלה דבעי תלמודא טעמא דחזקה בג' שנים ואמר התם רבא טעמ' משום דשתא קמיית' מחיל איניש תרתי מחיל תלת לא מחיל אי נמי שתא קמיית' לא קפיד איניש תרתי לא קפיד תלתא קפיד ולכלהו אית להו פירכ' עד דאמר רבא טעמא שתא קמייתא מזדהר איניש בשטריה תרתי ותלת מזדהר טפי לא מזדהר אלא מעתה מחאה שנא בפניו לא תיהוי מחאה משום דמצי א"ל אי מחיית באפאי הוינא מזדהרנא בשטרי ומשני דא"ל תברך חברא אית ליה כו':

רסז

שליח כי משוי איניש שליח במלתא דקיימא קמיה במלת' דלא קיימא קמיה לא משוי א"נ מלתא דמצי איהו עביד השתא משוי איניש שליח מלתא דלא מצי איניש עביד השת' לא מצי משוי שליח ריש פ"ב דנזיר וע' במהרימ"ט ח"א סי' כ"ג דכ"ח א' ובס' בני יעקב דנ"א ע"ג בפרט הלז':

רסח

שהות הולד במעי אמו אמרינן בפ' הערל דף פ' ע"א עבד רב' תוספאה עובד' באשה שהלך בעלה למד"ה ואשתהי י"ב חדש ולא אתא ואכשרה דולד משתהי י"ב חדש במעי אמו וכ' מהריק"ו בשורש קי"ג שכן דעת הפוסקי' שהולד כשר והאשה מותרת לבעלה. והרא"ש ז"ל כ' בפ"י יוחסין בשם הלכות גדולו' דאפי' שהא טובא נמי כשר דאמרי' שמא בא בעל' בצנעה ושמש וההיא דפרק הערל דמשמע דבשהא יותר מי"ב ירחי הוי ממזר דלא משתהי ולד טפי מי"ב ירחי מיירי שהבעל והאשה מודים שלא בא אמנם התו' בנדה דל"ח ד"ה שיפור' גרים כו' כתבו דלא קי"ל כרב' תוספאה דפ' הערל דאשתהי י"ב ירחי

ע"ש וכן פסק באגודה וע' בתשו' שהביא מרן הב"י בא"ה סס"י קע"ח ושם בסי' קנ"ו הביא מרן הב"י ז"ל תשו' הר"ש בר צמח ז"ל על הא דאמרי' בפ' יוצא דופן יולדת לתשעה יולדת לשלמים ולא למקוטעין. כבר תמהו על זה רבים שהחוש מכזיב זה והתוס' כתבו שעתה נשתנו העניינים כמו שאמרו פ"ג דבכורות פרה וחמורה אינן יולדות אלא לג' שנים ועתה יולדות לב' שנים וכן תמצא בהרבה דברים ע"כ. וע' בתשו' הרשב"א ח"א סימן צ"ח כמ"ש ז"ל טריפה אינה חיה י"ב חדש עש"ב:

רסט

שיהוי לחד יומא לא משהו אינשי ב"ק ד"ט עלה דאין נושאין נשים במועד ולחד טעמ' דאמרי' התם משום ביטול פ"ו דאי שרו נשואין בי"ט אין אדם נושא אשה כל השנה אלא ממתין עד המוע' שיהא עושה סעודה א' לי"ט ולנשואין ופרכי' מהבריית' דקתני כל אלו שאמרו אסורי לישא במועד מותרין בערב הרגל אע"ג דז' ימים של סעוד' היו ברגל ומשני לחד יומא לא משהי איניש נפשי' כלו' כיון שאינו יכול להתחיל אלא בערב הרגל אין ממתינין עד הרגל דדלמא מתרמי מלתא דלא מצי מתחיל בערב הרגל ולא מתחיל כל הרגל ע"ש ברש"י ז"ל:

ער

שבועה כי שבע איניש חמרא, מגרונו שבע סוכה דף מ"ט ע"ב עלה דאמר ריש לקיש בזמן שמנסכין היין ע"ג המזבח פוקקין את השיתין פרש"י פוקקין את נקב שבראש המזבח שהנסכי' יורדין בו לשיתין שירא' היין עליו כגרון מלא ושבע לקיים מ"ש הסך נסך שכר דשכר ל' שתיי' ל' שביעה ל' שכרות א"ר פפא ש"מ כי שבע איניש חמרא מגרוני' שבע כלו' ע"י ששותהו בלגימו' גסות וגרון מלא הוא משביע ולא ע"י שתיה מרובה שמכניס הרבה יין במעיו ע"י לגימות דקות ואינן כאוכלין ששובע שלהם בא במילוי כרס ואמר רבא נפקא מינ' לצורב' מרבנן דלא נפיש ליה חמרא ליגמע גמוע בלגימות גסות רבא אכס' דברכת' אגמע גמועי משום חבוב מצו':

רעא

שוכר לאו דרכי' למטרח ולמזבן חמר דרכי' למטרח ולמזבן. ב"מ דף ע"ט ע"ב:

רעב

ש"מ מידק דייק והדר יהיב ב"ב דקמ"ח ע"ב:

רעג

שבועה לא עביד איניש דמשתבע אדעת' דנפשי' נדרים דכ"ח ע"א:

רעד

שטר אית לי' קלא עדים לית לה קלא. ב"ב דמ"א ע"ב והא דמוכ' שדהו בעדים בלא שטר גובה הלוקח מן המוכר אפי' מנכסי' משועבדי' מתרץ לה התם דאע"ג דמכר' בעדי' בלא

שטר לית לי' קלא ממילא אא"כ יפשפשו ויחקרו הדבר לקוחו' אינהו אפסידו נפשייהו דשדו זוזייהו בכדי שהי"ל לחקור יפה ע"ש:

ערה

שיהוי אשה ששהת' אחר בעל' עשר שנים ונשאה שוב אינה יולדת אבל דעתה להנשא מתעבר' ההיא איתתא דאתא לקמיה דר' יוסף אמר' לו רבי אני שהיתי אחר בעלי עשר שנים וילדתי א"ל בתי לא תוציאי לעז על דברי חכמים עד דא"ל לנכרי נבעלתי יבמו' דל"ד ע"ב:

רעו

שליח בשליחותו אע"ג דחזק' שליח עוש' שליחותו אין חזקתו לעשות מיד ועד כוליה יומא מתעצל פ"ג דערובין דל"ב בפלוגתא דר"נ ור"ש דר"נ אמר בשל תורה אין חזקה שליח עושה שליחותו ור"ש אמר חזקה שליח ע"ש ואמר ר"נ מה"מ דתנן משקרב העומר הותר החדש מיד והרחוקין מותרים מחצות היום לפי שיודעין שאין ב"ד מתעצלין ב"ד הוא דלא מתעצלי בו הא שליח מתעצל ורב ששת אמר לך ב"ד עד פלגיה דיומא שליח עד כוליה יומא מתעצלי פרש"י ז"ל שליח כולי' יומא נטרינן לשליחותי' ומכי מטא לאורתא סמכינן עליה דודאי לא עבר היום עד ששער הבטחתו ע"כ ועיין בפרט הלז במשנה למלך הלכות בכורות פ"ד לענין מי ששלח שליח להפר את נדרו למ"ד עד כמה צריך להמתין ע"ש:

רעז

שליח סמכא דעתיה דאיניש עליה דעביד שליחות חברו לא סמכא דעתי' עלויה שליח טרח למעבד שליחותיה חברו לא טרח קדושין דנ"ט ע"א:

אות ת

רעח

תרי קלא משתמעי בפ' ראוהו ב"ד דכ"ז עלה דמתני' שופר של ר"ה ב' חצוצרות מן הצדדין פרכי' ותרי קלו מי משתמעי והתניא זכור ושמור בדבור א' נאמרו עד שאין הפה יכולה לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע ומשני תרתי קלי מחד גברא דומיא דזכור ושמור לא משתמעי מתרי גברי משתמעי ופרכי' ומתרי גברי מי משתמעי והא תניא בתורה א' קורא וא' מתרגם ובלבד שלא יהיו ב' קורין וב' מתרגמין ומשני הא דשופר וב' חצוצרות מן הצדדים לא דמיא אלא להא דתנן בהלל ובמגילה אפי' עשרה קורין אלמא כיון דחביב יהיב דעתי' ה"נ בשופר כיון דחביב יהיב דעתיה:

רעט

תרי תמיהי דכירי אינשי חולין דע"ה ע"ב בפלוגתא דת"ק ור"ש בולד בהמה שהפריס ע"ג קרקע דלת"ק בעי שחיטה מדרבנן דאתי לאיחלופי לאכול בהמה בלא שחיטה ולר"ש שחיטת אמו מטהרתו אמר אביי הכל מודים בקלוט בן פקועה שהוא דבר תמוה או שהי' בו שאר דבר של תימה כמ"ש בהגהות אשרי ז"ל מותר מאי טעמא כל מילתא דתמיהא מדכר דכירי לה אינשי איכא דאמרי אמר אביי הכל מודים בבן פקועה קלוט בן קלוטה שאמו ג"כ הית' קלוטה דמותר מ"ט תרי תמיהי מדכר דכירי אינשי דלהאי לישנא לא סגי בחד תמיהא דדוקא תרי מילי דתמיהא בעינן כי היכי דלא ליתי לאיחלופי. ולענין הלכה עיין בספר פרי חדש י"ד סי' י"ב ומ"ש הר"ב יפה פרי תואר על דבריו ע"ש:

רפ

תרתי לא עבדי בפ' המפקיד דט"ל ע"ב מרי ב"א אתא ליה אחא מבי חוזאי א"ל פלוג לי א"ל לא ידענא לך אתא לקמי' דרב חסדא א"ל זיל אייתי סהדי דאחוה את א"ל אית לי סהדי ודחלי מיני' דגברא אלימא הוא א"ל לדידי' זיל אנת אייתי סהדי דלאו אחיך הוא א"ל סוף סוף אתו סהדי ולא מסהדי אלא כמותי דדחלי מינאי אמר רב חסדא תרתי לא עברי אינשי כלומר מיראתך יעשו אחת שישתקו אבל שתים רעות לא יעשו לא דיין שישתוקו ולא יעידו האמת אלא גם שיעידו שקר ועיין בשטה מקובצת להר"ב ז"ל:

רפא

תנאי בתנאי מזדהיר אינש באיסורא מזדהר אינש פרק אלו מותרין די"ד ע"ב קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אל ישן היום שמא ישן למחר ור"נ אמר ישן היום ולא חיישי' שמא ישן למחר ומודים באומר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום שישן היום כי לא מזדהיר איניש בתנאה אבל באיסורא מזדהיר ע"ש פרש"י ז"ל:

רפב

תלמיד חכם וקרוב ת"ח ושכן קריבא דעתיה דאיניש בת"ח טפי מהני בכתובות פרק הכותב דפ"ה ההוא דאמר נכסי לטוביה כו' שכן ות"ח ת"ח קודם קרוב ות"ח ת"ח קודם ופי' רש"י הטעם דסתמא דאיניש מצדיק מעשיו לזכות בשעת מיתה דאמר מר כל הנביאים לא נתנבאו אלא למהנה ת"ח מנכסיו:

רפג

תלישה ברגל הוי תלישה עירובין דף ק' ע"ב:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם